PROT. DR. P. DEHELEANU
PROFESOR LA ACADEMIA DE TEOLOGIE DIN ARAD

MANUAL
DE
SECTOLOGIE

Cu o prefață de
P. S. S. Dr. ANDREI MAGIERU
Episcopul Aradului

TIPOGRAFIA DIECEZANA ARAD 1948

PROT. DR. P. DEHELEANU
PROFESOR LA ACADEMIA DE TEOLOGIE DIN ARAD

MANUAL
DE
SECTOLOGIE

— TIPOGRAFIA DIECEZANA ARAD 1948 —

Prefață

Mântuitorul a zis despre doctrina Sa: „Cuvintele pe care vi le-am spus sunt duh și viață" *(Ioan 6,63). Creștinismul este deci o viață nouă, izvorîtă din același duh. Chiar dacă — prin imposibil — s'ar pierde slova Sf. Scripturi, unitatea duhului lui Iisus Hristos va păstra în lume creștinismul.*

Mântuitorul a mai zis: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece" *(Mat. 24, 35). Nu slova Scripturii garantează supraviețuirea duhului creștin ci invers, pentrucă* „slova ucide, iar duhul face viu". *(II. Cor. 3, 6).*

Sectarismul creștin s'a născut prin ieșirea din acea unitate de duh și răstălmăcirea slovei. Pierzând unitatea duhului, s'a deschis calea fărîmițării înțelesului unitar asupra acelorași cuvinte ale Sf. Scripturi.

Biserica lui Iisus Hristos, povățuită de același duh, a crescut dintr'un grăunte de mușlar în copac umbros (Mat. 13, 32), ca orice ființă organică. Sectarismul însă a inițiat un proces invers, nefiresc, ciuntind doctrina creștină, și încercând să îngusteze Biserica lui Hristos. Aceasta fiindcă nu construește pe duh ci pe slovă.

Necesitatea unei restabiliri a adevărului de credință în fața deformărilor sectare, se simte și la noi de mai multe decenii. Dovadă că lucrările de Sectologie de pân'aci au fost foarte căutate și repede epuizate. Se ivesc însă neîncetat erezii noui, care trebue combătute.

Lucrarea părintelui Prof. Dr. Petru Deheleanu, profesor la Academia de teologie din Arad, ține seamă de

toate sectele ivite până azi în ţara noastră. Este deci una de actualitate. Ea este rodul unei munci de specialitate.

Adunarea Eparhială a Aradului încă în anul 1946 a fixat un premiu pentru cel mai bun manual de Sectologie, care să poată fi dat nu numai în mâna preoţilor şi studenţilor în teologie ci şi a oricărui creştin, doritor de a se lămuri asupra adevărului religios de credinţă.

Socotim că lucrarea actuală corespunde tuturor cerinţelor şi de aceea îi împărtăşim cu dragă inimă arhiereasca Noastră binecuvântare.

Arad în 1 Iunie 1948.

† Dr. ANDREI MAGIERU
Episcop ort. rom.

PARTEA ÎNTÂIA

CHESTIUNI INTRODUCTIVE

CAP. I.

Sectologia.

Obiectul, scopul şi metoda.

Sectologia este cea mai nouă disciplină teologică. Obiectul ei este, pe deoparte, expunerea sistematică şi documentară a învăţăturilor ortodoxe atacate de sectari, iar pe de altă parte, expunerea şi combaterea învăţăturilor sectare şi a obiecţiunilor lor împotriva învăţăturii noastre. Argumentele (dovezile) de care se foloseşte Sectologia sunt în general şi cu deosebire biblice, adică luate din Descoperirea dumnezeească a Sf. Scripturi. Iar ca argumente ajutătoare şi întregitoare, Sectologia mai poate folosi şi argumente raţionale, formulate mai cu seamă din raţiunea teologică (din mintea condusă de credinţă) şi argumente istorice. Acestea din urmă au menirea de a înlocui, pe cât e posibil, argumentele tradiţionale (ale Sf. Tradiţiuni), pentru motivul că Sectologia are în vedere combaterea ereziilor unor oameni care tăgăduesc valoarea şi autoritatea Sf. Tradiţiuni şi astfel, într'o întâlnire cu ei nu vom putea folosi argumente nerecunoscute în tabăra contrară. Scopul Sectologiei este, pe de o parte, întărirea convingerilor noastre asupra învăţăturilor ortodoxe, iar pe de altă parte, cunoaşterea şi combaterea sectelor *).

*) Cuvântul „sectă", indiferent de originea şi semnificaţia lui entimologică, însemnează azi o grupare religioasă creştină, despărţită de Biserică, având învăţături dogmatice şi morale aparte, precum şi

Prin urmare, *Sectologia este studiul care se ocupă cu expunerea sistematică şi documentară a doctrinei ortodoxe atacată de sectari şi — în acelaşi timp — cu cunoaşterea şi combaterea sectelor, în scopul întăririi noastre în credinţă, al convertirii celor rătăciţi şi al restabilirii adevărurilor de credinţă şi de viaţă, pe temeiurile cele mai sigure.* Expunerea va trebui să fie la nivelul unei ştiinţe, obiectivă, cu toată seriozitatea, şi în chip academic. Ea va ocoli părerile subiective şi vorbele cu venin.

S'a făcut adeseori greşala de a i se fixa Sectologiei, ca obiect, aproape numai istoricul sectelor şi expunerea sumară a învăţăturilor sectare ; iar ca scop, cunoaşterea sectelor sub raport istoric şi doctrinar. Socotim însă, că ceeace interesează mai mult, este combaterea temeinică a sectelor, fie indirect, prin documentarea doctrinei noastre, fie direct, prin arătarea învăţăturii greşite şi a tâlcuirii care i-a dus pe sectari la concluzii greşite. Nu e vorba de o combatere care să ceară ieşirea în arena de luptă şi o provocare, ci de o combatere a rătăcirii, bazată pe dovezi puternice, în primul rând pentru propria noastră edificare şi numai în caz de trebuinţă (de provocare), în afară, în arena de luptă. In acest chip, Sectologia nu este altceva, decât o Apologie, operând cu intenţii şi cu arme defensive şi adresându-se convingerii, pe care caută s'o lumineze şi nu s'o violeze (s'o silească). Partea istorică a sectelor ne interesează mai puţin, mai ales că cele mai multe secte n'au istorie: sunt numai de ieri-alaltăieri, iar altele au o obârşie întunecoasă şi trec dela o greşală la alta, fără să ajungă la o cristalizare definitivă a doctrinei lor. Nu trebue să ne facem specialişti în

---

o organizaţie şi un cult propriu, toate întemeiate pe o înţelegere şi interpretare greşită a Sf. Scripturi. Mai cunoaştem şi folosim şi cuvântul „erezie", care este o rătăcire numai într'un anumit punct de credinţă, sau în orice caz numai într'un cerc mai restrâns, fără a pretinde separarea de Biserică, chiar dacă Biserica o excomunică. Erezia devine sectă numai după ce, despărţită de Biserică, îşi caută aderenţi şi caută să se susţină pe temeiuri biblice. Mai cunoaştem deasemenea şi cuvântul „schismă", care este o abatere, respectiv o separare de Biserică, pe chestiuni de organizaţie şi de disciplină.

materie de istoria sectelor. Partea istorică a sectelor trebue să ne fie o simplă notă informativă asupra mişcărilor religioase, care au produs naşterea Sectologiei. Din această notă vom putea constata doar atât, că niciuna din sectele de azi nu are mărturia veacurilor primare ale creştinismului, a acelor veacuri care au avut mai multă lumină în tâlcuirea corectă a Descoperirii dumnezeeşti. Ele nu-şi pot continua firul doctrinelor lor, până la originile creştinismului Uneori, este adevărat, cadrul istoric, social sau religios, în care au apărut sectele e plin de interes documentar şi de tâlc în materia ce ne interesează. Totuşi, chestiunea cea mai importantă şi mai dureroasă este existenţa reală, de acum, a sectelor şi necesitatea de a le combate.

Pentru metoda de tratare am utilizat principiul: *teză, antiteză, sinteză.* Teza e doctrina noastră, asupra căreia trebue să ne documentăm în primul rând. Antiteza e doctrina şi obiecţiunile sectare în opoziţie cu doctrina noastră (cu teza). Am arătat „temeiurile" şi netemeinicia acestor „temeiuri" pe care se reazimă antiteza. Cât priveşte sinteza, urmează s'o formuleze cititorul însuşi, din confruntarea tezei cu antiteza şi cu netemeinicia acesteia. Sinteza n'are în acest caz sensul unei sinteze propriu zise, ci a unei concluzii, identice cu teza însăşi.

Am împărţit Sectologia în trei părţi, tratând în partea întâia chestiuni introductive, în a doua punctele de credinţă lepădate sau înţelese greşit de toţi sectarii în comun şi deopotrivă, iar în a treia, am analizat particularităţile, sau punctele de credinţă proprii numai unor secte, raportate la punctul de vedere ortodox.

In ce priveşte izvoarele documentare, am căutat să ocolesc abuzul de note subliniare. De altfel, materialul întrebuinţat face parte, în cea mai mare măsură din texte biblice şi din Exegeza Noului Testament. Textele sunt indicate, iar tâlcuirea lor poate fi verificată prin consultarea la textul respectiv a oricărui mare comentator vechiu sau nou, ca Sf. Ioan Hrisostom, Sf. Vasile cel Mare, Bisping,

Lagrange, Fillion, Gheorghiu, Rovenţa, ş. a. Orice alte lucrări consultate, sunt citate în text, la locul cuvenit, sau arătate în indicele bibliografic. Manualele de Sectologie existente, sunt prea puţine şi de atâtea ori insuficiente, fiind concepute ca manuale pentru Seminariile Teologice, care trebue să respecte limitele unei „programe analitice" pentru numărul de ore prescrise la săptămână. Aşa e de pildă cel de Al. I. Constantinescu, indicat în indicele bibliografic. Un studiu mai bun şi mai complect este cel al Prea Sfinţitului Grigorie Leu „Confesiuni şi secte", care prezintă la fiecare sectă: istoricul, doctrina, organizaţia şi cultul. Acestea două sunt, fără îndoială, cele mai bune tratate de Sectologie la noi.

Totuşi, se simte mult lipsa unei Sectologii. Pe de o parte pentrucă puţinele Sectologii existente sunt incomplecte şi nu mai corespund necesităţilor, iar pe de altă parte, sunt epuizate. Toate laolaltă s'ar putea complecta reciproc, pentru a aduce mai mult folos practic. Dar această complectare se poate face cel mult la masa de lucru, iar nu pe arena de luptă. In orice caz, dacă manualul tinde să fie practic, el trebue să evite balastul de principii şi disertaţii teoretice, în care cititorul se pierde, oricât de „profunde" ar părea.

Material mai abundent şi mai documentar ne furnizează M. A. Calnev, în cele 12 broşuri, traduse în româneşte şi tipărite de Librăria eparhială din Chişinău. In manualul de faţă, broşurile lui Calnev au fost consultate cu precădere. Metoda lor a fost însă aici mai adaptată necesităţilor, iar interpretările amplificate.

Ca profesor de Exegeza Noului Testament, am căutat să dau textelor tâlcuirea cea mai corectă, ţinând seamă de regulele ermeneutice de care se foloseşte Exegeza şi de datele Dogmaticei, cu care Sectologia, până la un anumit punct, se identifică.

Textele biblice sunt reproduse în întregime, aşa cum se obişnueşte în Dogmatică. Trimiterile singure nu sunt îndestulătoare, deoarece nimeni nu stă într'o mână cu

Sectologia şi în cealaltă cu Scriptura. Sau ai Biblia în mână, sau Sectologia. Sau îţi notezi în Biblie Sectologia, sau invers, notezi în Sectologie Biblia. In orice caz, ele trebuesc împreunate. Dacă nu le împreunăm în una singură, ele n'aduc prea mult folos nici una, nici alta, în scopul combaterii sectelor. Căci nu totdeauna le poţi avea pe amândouă la îndemână şi chiar dacă le ai, e prea anevoios a le consulta deodată pe amândouă.

N'am folosit Sf. Tradiţiune ca izvor al Descoperirii dumnezeeşti, cum face Dogmatica. Aici, Sectologia se desparte de Dogmatică, deoarece ea are în vedere combaterea sectelor care nu-i recunosc Sf. Tradiţii valoarea de Descoperire. Faţă de sectari, în scopul combaterii rătăcirilor lor, nu vom putea folosi argumente nerecunoscute de ei, şi deci neconcludente pentru ei. Ar fi o armă absolut ineficace. Totuşi, argumentul tradiţional, pe lângă valoarea sa revelaţională, mai poate avea un caracter de toată importanţa, anume, un caracter istoric, dovedind vechimea şi continuitatea istorică a unui punct de credinţă. Acest argument aduce mărturia primelor veacuri ale creştinismului, despre felul în care a fost înţeles la început şi apoi pretutindeni şi totdeauna, acel punct al credinţei. E lucru mai presus de orice îndoială, că primele veacuri creştine, reprezentate prin Apostoli, Părinţi Apostolici, ucenici ai acestora şi prin mulţi alţi luceferi ai Bisericii, au dispus de mai multă lumină în interpretarea corectă a Bibliei, decât atâţia „iluminaţi" de ieri-alaltăeri, care descopăr în Biblie noui şi noui lucruri ciudate, necunoscute până la ei, pretinzându-se profeţi iluminaţi, mari descoperitori, îngeri, etc. (ca de pildă Russel patronul milleniştilor, numit de aderenţii săi „îngerul Bisericii din Laodiceia", adică al şaptelea — şi ultimul — înger apocaliptic, sau căpetenie a Bisericii lui Hristos (Cf. Apoc. 3, 14-22).

Manualul de faţă, fireşte, cuprinde multe lipsuri. Dar el n'are prea mari pretenţii ştiinţifice, pentrucă nu e adresat numai specialiştilor, ci în egală măsură oricărui drept credincios, care poate găsi aici folos practic mai mult

decât formă externă zisă „ştiinţifică". Lipsurile se datoresc în bună parte grabei cu care a fost înmănunchiat, din notele de curs, predate studenţilor Academiei de Teologie din Arad. Complectările necesare vor fi făcute, fie la o nouă ediţie, întocmită mai cu răgaz, fie din partea altor competenţi şi osârduitori în materie de Sectologie.

CAP. II.

Istoricitatea fenomenului sectar.

Sectele n'au istorie, pentrucă sunt trecătoare. Apar şi dispar, ca revărsările de ape. De aceea nu se poate vorbi de istoria vreunei secte, decât doar de biografia întemeietorului ei, în jurul căruia numai puţine chestiuni de istorie propriu zisă se pot broda. Căci deşi nu există secol fără secte, totuşi, ele niciodată nu sunt aceleaşi.

Dar dacă sectele n'au istorie, are, în schimb, fenomenul sectar. Iată de ce, nu putem vorbi de istoricitatea sectelor, ci numai de istoricitatea fenomenului sectar, sau a sectarismului, mereu prezent în toate epocile istoriei.

Pe noi ne interesează, în cele următoare, sectarismul creştin. Acesta s'a ivit deodată cu creştinismul. A început dela *Simon Magul*, care a încercat să cumpere pe bani, dela Apostoli puterea de a împărtăşi Duh Sfânt prin punerea mâinilor (F. A. 8, 9-24). Dela el ne-a rămas până astăzi în vocabularul nostru, cuvântul împănat, de *simonie* pentru vinderea pe bani a celor sfinte. Sectarismul s'a continuat apoi, sau cel puţin a încercat să ia fiinţă, în cele *patru partide din Corint*, care aveau tendinţe de erezii, mai ales prin frecuşurile care au luat naştere, în urma ruperii unităţii în turma creştină a Corintului (1 Cor. 1, 10-13; 3, 3-9; 4, 6 ş. a). S'a manifestat apoi în *Iudaizanţii*, sau iudeo-creştinii, care cereau hotărât obligativitatea legii mozaice în întregime şi care fiind în opoziţie cu învăţătura sănătoasă şi adevărat creştină, descoperită

Apostolului Pavel (1 Cor. 11, 23; 15, 3; Gal. 1, 11-12 ş. a.), încercau pretutindeni să-l bârfească şi să-i amărească zilele (2 Cor. cap. 11 ş. a). Se afirma deasemenea prin *nişte creştini din Corint, care tăgăduiau posibilitatea şi necesitatea învierii morţilor* (trupurilor), ca fiind ceva împotriva minţii (1 Cor. 15, 12-58), sau, în sfârşit, prin cei ce (neognosticii) *opreau dela căsătorie şi dela consumarea de carne* (1 Tim. 4, 1-4).

Iată deci, câteva cazuri de erezii sau de începuturi de secte, pomenite de Biblie, existând chiar în timpul biblic, sau apostolic.

In timpul postapostolic se ivesc apoi alte şi alte erezii, dintre care unele prinseseră atâta putere, încât constituiau deadreptul o primejdie pentru Biserică. Biblia fusese deja scrisă şi de aceea nu le pomeneşte. Insă le pomeneşte istoria. Aşa erau de pildă: *gnosticismul*, foarte puternic prin sec. al II-lea. Apoi, prin sec. al III-lea şi al IV-lea, *Arianismul*, răspândit aproape pretutindeni. I-au urmat apoi *Nestorianismul, Macedonianismul, Apolinarismul* şi altele, purtând fiecare numele întemeietorilor lor. In sfârşit, sectarismul a culminat în *iconoclasm*, prin sec. al VIII-lea şi al IX-lea deslănţuind o aprigă luptă împotriva ortodoxiei.

Astfel, până acum avem de a face cu două grupuri de erezii, în care s'a manifestat fenomenul sectar: unul din timpul biblic sau apostolic, iar altul din timpul postapostolic sau patristic, mai precis, din epoca sinoadelor ecumenice,

Este interesant de constatat şi de remarcat, că primul grup a determinat scrierea cărţilor biblice, iar cel de al doilea, scrierea literaturii patristice şi hotărîrile marilor sinoade ecumenice (dogme şi canoane). Cine ştie, dacă am avea azi vreo carte din cele existente ale Noului Testament, de nu s'ar fi ivit pe atunci eretici şi erezii care trebuiau combătute urgent şi răspicat. Pentrucă însuşi cuprinsul acestor cărţi ne dovedeşte că ele sunt scrise în scopul de a restabili anumite adevăruri, fie istorice, fie

doctrinare, care erau, sau cel puţin puteau fi răstălmăcite. Tot aşa, fără ereziile de mai târziu, n'am avea nici hotărîrile sinoadelor ecumenice, nici luminoasele scrieri ale Sfinţilor Părinţi şi scriitori bisericeşti, care toate au fost produse din nevoia de a face opoziţie ereticilor şi de a face să triumfe adevărul.

Astfel, ereziile vechi au determinat cristalizarea învăţăturii creştine. E singurul lucru bun ce l-au adus, de sigur fără voia lor.

In legătură cu ereziile din cele două grupe menţionate mai sus, trebue să remarcăm următoarele constatări, de toată importanţa: 1. Ele s'au ivit pe rând, în timp şi spaţiu diferit şi cu mari deosebiri deolaltă. 2. Au avut o viaţă scurtă, căci deşi existau mereu erezii, ele erau mereu altele. Numai sectarismul se continua, nu şi secta însăşi, sau erezia. Căci din mulţimea de erezii, au fost şi multe, a căror viaţă a fost atât de scurtă, că nici istoria nu a putut-o înregistra. 3. Deşi ereziile au tulburat mult viaţa Bisericii, au produs în sânul acesteia frământări, din care a ieşit şi ceva bun. Căci Biserica a trebuit să iasă din lâncezeală, să-şi oţelească puterile, să-şi formuleze şi să-şi adâncească adevărurile de credinţă autentică.

Dar prin triumful Ortodoxiei asupra iconoclasmului, sectarismul n'a încetat. El s'a manifestat şi mai departe, în diferite alte erezii de mai apoi, care au produs *schisma cea mare* dela 1054 a Bisericii din Apus, culminând în *marea Reformaţiune* din Apus în sec. al XVI-lea, prin marii ei corifei Luther, Calvin şi Zwingli. Aceştia într'adevăr au fost mari reformatori, pentrucă mari au fost şi ereziile la care au ajuns prin reformele ce le-au făcut în doctrina creştină. Ei au produs o adevărată revoluţie, răsturnând totul pe dos. Principiile lansate de ei, au găsit un teren prielnic, încât ecoul lor a fost de mare răsunet în timp şi spaţiu. Ele sunt până azi un nesecat izvor, din care iau naştere şi se alimentează noui şi noui erezii, mai ales prin acel faimos principiu nou, al interpretării libere şi individuale a Bibliei. De acum se începe *un al treilea*

grup de erezii. de nuanţe diferite, dar cu părţi comune şi cu izvor comun. Ele toate sunt fiice ale marei Reforme. Deşi au luat fiinţă în Apus, nu s'au localizat acolo. Au ajuns şi la noi, unde şi-au făcut cuib şi s'au împământenit, cel puţin o parte din ele, ca: Baptismul, Adventismul, Nazarenismul şi altele, pe care le vom trata într'un capitol viitor.

Iată, aşadar, un al treilea grup de erezii, din care un dureros mănunchiu s'a strecurat până la noi. Ca altădată celelalte două, el angajează Biserica într'o luptă aprigă, forţând-o să ia o atitudine de defensivă şi să-şi lămurească poziţiile. Drept urmare, de acum se desvoltă considerabil ştiinţa teologică, luând un uimitor avânt, în fel de fel de discipline, care de care mai profunde, unele necunoscute până acum (Sectologia, Mistica, etc.).

Să nu ne înspăimânte răspândirea sectelor de azi, pentrucă ele nu sunt altceva, decât manifestarea într'o formă sau alta, a aceluiaşi veşnic fenomen sectar, cu aceleaşi urmări şi cu aceleaşi efecte. Sunt multe, dar trecătoare. Biserica, deşi uneori hărţuită, rămâne tot mai curată. Fenomenul sectar poate produce tulburare. Dar ca într'un vas cu apă, îndată ce tulburarea încetează, apa curată se limpezeşte şi toate murdăriile se depun la fund. Nu e nevoie decât de primenirea vasului, căci apa rămâne mai curată, chiar dacă din nou va prinde microbi. Iată exemple: Altădată Arianismul era foarte puternic şi tulburase toate apele ortodoxiei, de constituia o primejdie. Şi totuşi s'a stins definitiv. Istoria l-a lăsat de mult în urmă, încât azi abia mai i se ştie numele. Mai ieri, la noi secta cea mai puternică şi mai ameninţătoare era baptismul. Azi însă ea stagnează, lâncezeşte şi slăbeşte, transformându-se în alte secte. A ajuns să-şi întemeieze comunităţi, să-şi ridice case de rugăciune, să-şi aibă seminar, reviste, etc. Atât a putut da. Dela apogeu începe declinul. Şi-a făcut cursul şi piere. Fenomenul sectar, acest rău inevitabil, prin baptism îşi încheie un ciclu al manifestărilor sale. Azi Baptiştii nu mai sunt pentru noi de temut, cum erau în

urmă cu cu câţiva ani. Mai dinamici sunt acum Penticostaliştii, Milenistii (Studenţii de Biblie) şi Adventiştii, recrutaţi mai mult din rândurile Baptiştilor şi mai mult în paguba acestora. Când şi aceste fi ce ale baptismului îşi vor ajunge apogeul, va începe şi declinul lor. Vor mai trăi apoi în urmaşi, dar atât de desfigurate, încât vor fi de nerecunoscut. Pentrucă fenomenul sectar îşi va începe circuitul unor noui forme de manifestare.

Din cele de mai sus constatăm următoarele: 1. Sectele sunt vechi, le pomeneşte şi Biblia şi istoria. 2. Viaţa lor e scurtă şi de aceea n'au istorie, decât privite în totalitate, ca forme de manifestare a aceluiaşi fenomen sectar, sau sectarism. 3. Dacă individual n'au istorie, ele nu pot avea nici continuitate apostolică, decât numai ca fenomen sectar. 4. Prezenţa lor produce tulburări, în urma cărora Biserica îşi limpezeşte şi îşi aprofundează adevărurile de credinţă, în scop dogmatic şi apologetic.

CAP. III.

Cauzele ivirii sectelor.

Inevitabilitatea sectarismului

La Turnul Babilonului s'a întâmplat o catastrofă în soarta omenirii: amestecarea limbilor, după care omenirea s'a împărţit în popoare de limbi diferite. Cu aceasta, unitatea omenirii a încetat. Fiecare popor a început să-şi croiască tradiţia, cultura şi istoria lui proprie. Popoarele s'au transformat îndată în tabere deosebite şi vrăjmaşe, neîmpăcate decât numai pe alocuri şi pentru prea puţină vreme.

Dar încă înainte, la căderea în păcat, s'a întâmplat o catastrofă mai mare: amestecarea minţilor, după care omenirea s'a fărâmiţat în părţi încă mai mici: în indivizi. De atunci încoace, în omenire, ca şi în natură, există diversitate. Aşa cum în natură nu există două frunze, sau

două fire de iarbă la fel, aşa în omenire nu există două minţi la fel. Fiecare îşi are mintea lui individuală, aparte, care apoi individualizează şi originalizează totul. Până şi munca e individualizată. „Si duo faciunt idem, non est idem" ziceau strămoşii noştri, cu toată dreptatea.

Pe vremuri se zicea că toate drumurile duc la Roma imperială. Fapt este, că toate drumurile minţii duc la acelaşi unic adevăr. Dar sunt şi căi întortochiate, în care minţile rătăcesc generaţii şi secole dearândul. Şi totuşi, în diversitatea şi individualitatea lor, niciuna nu renunţă la calea sa şi nu cedează în faţa altora. „Quot capita, tot sensus". Fiecare crede că se găseşte în calea cea mai sigură a adevărului. De aici sectarismul, în toate marile manifestări spirituale: în poezie, în artă, în politică, în religie...

Deci mintea întunecată de păcat şi diversă, individuală, e totdeauna un climat favorabil rătăcirilor, sau un izvor de rătăciri *). Iată de ce, sectarismul e prezent în toate epocile istoriei, ca un fenomen *inevitabil.*

Să luăm, de pildă, poporul Vechiului Testament. Deşi era condus de Dumnezeu, care i Se descoperise în mai multe rânduri şi-i dovedise puterea şi voia Sa, dându-i chiar o lege scrisă, totuşi, a trecut din rătăciri în rătăciri: prin acel *viţel de aur*; prin *uciderea profeţilor* în al căror cuvânt strălucea, în chip vădit, adevărul şi voia lui Dumnezeu; prin răstălmăcirea *„dreptăţii"* dela Dumnezeu pe care căutau s'o înlocuiască cu „dreptatea lor" (Rom. 10,3), sau a poruncii a cincea cu viclenia acelui faimos *„Corban"* (Mc. 7,11) ş. a. Eludau legea, justificându-se că nu o fac împotriva lui Dumnezeu, ci în favorul lor şi chiar se ţineau că în acest chip pot fi mai conştiincioşi în împlinirea legii. Erau erezii care au bântuit în poporul întreg, în curs de multe generaţii.

Erau apoi şi erezii parţiale, separaţioniste. Aşa erau, de pildă, *partidele religioase,* (Fariseii, Saducheii, Esseii)

*) Cf. *Dr. C. Sârbu,* Originea şi răspândirea sectarismului. Cauzele apariţiei şi expansiunii mişcării sectare. Sibiu, 1945, pag 8—9.

şi *şcolile rabinice* întemeiate şi conduse de mari rabini, ca Hilel şi Şamai, toate cu specificul propriu şi cu tendinţe separaţioniste. In faţa celor mai evidente adevăruri, se găseau şi minţi care se ţineau mai deştepte şi născoceau câte o nouă pretinsă faţă a adevărului.

Inevitabilitatea sectarismului a confirmat-o Mântuitorul prin cuvintele: „*Vai lumii din pricina smintelilor, că smintelile trebuie să vină. Dar vai omului acelula prin care vine sminteala*“ (Mt. 18,7). Deci: 1. „smintelile trebue să vină“, ca ceva inevitabil; 2. ele vin prin oameni, datorită minţii omeneşti diversă şi perversă; 3. iar aceştia poartă o mare vinovăţie pentru născocirea şi răspândirea smintelilor.

Nu cumva stăm în faţa unei contraziceri? Căci, sau sectarismul este inevitabil şi atunci depăşeşte puterea omului de a-l evita şi-l face iresponzabil, sau omul este în chip hotărît responzabil, ceeace însemnează că în acest caz el poate şi chiar trebue să evite încuibarea sectarismului în mintea lui, iar atunci sectarismul nu poate fi inevitabil. Una din două. La nici un caz nu pot subsista împreună două aserţiuni care se exclud una pe alta.

Nu e nicio contrazicere. Căci pe de o parte, sminteala este inevitabilă, dar nu ca forţă oarbă, care se impune cu necesitate, ci ca ceva ce poate uşor să ia naştere în mintea diversă şi pervertită de păcat. E cu neputinţă să nu se găsească minţi care să rătăcească şi să producă apoi şi în alţii rătăciri. Pe de altă parte, omul e responzabil de rătăciri, deoarece are în el puterea de a le evita. Nici mândria, nici ura, nici bunul plac, nu pot îndreptăţi stăruinţa lui în rătăciri, câtă vreme nu i se face nici o silă. Omul se roagă zilnic: „Facă-se voia Ta“ — dar îşi face voia lui. Îi este descoperită calea cea dreaptă, dar mintea lui diversă îi descoperă căi întortochiate, la care nu renunţă. E îndărătnic. Aici este vinovăţia lui.

Din cuvintele de mai sus ale Mântuitorului rezultă încă ceva: în omenire există inevitabil, pe de o parte, născocitori de sminteli, iar pe de altă parte, victime. E şi

firesc ca, dacă există amăgitori, să existe şi amăgiţi. Faptul este confirmat şi prin cuvintele: „*Vedeţi să nu vă amăgească cineva. Căci mulţi vor veni pe numele meu, zicând: Eu sunt Mesia. Şi pe mulţi îi vor amăgi. Şi mulţi prooroci mincinoşi se vor scula şi vor înşela pe mulţi... Căci se vor scula hristoşi mincinoşi şi vor da semne mari şi minuni, ca să amăgească, de va fi cu putinţă, şi pe cei aleşi*“ (Mat. 24, 4-5. 11-24). Apostolul Pavel grăeşte deasemenea: „*Eu ştiu, că după plecarea mea vor intra între voi lupi crânceni, care nu vor cruţa turma. Şi dintre voi înşivă se vor scula bărbaţi, învăţând învăţături sucite, ca să tragă pe ucenici după ei*“ (Fapt. Ap. 20, 29-30). Apostolul prevesteşte ivirea sectarismului în însăşi turma credincioşilor. El cunoştea diversitatea minţilor şi inevitabilitatea rătăcirilor. Pe născocitorii de erezii îi numeşte lupi, pentru ravagiile pe care le vor face în turmă. Şi într'adevăr, cel ce răpeşte din turmă, numai lup poate fi, oricum i-ar fi înfăţişarea. Apostolul Petru încă grăeşte: „*Au fost în popor şi prooroci mincinoşi, după cum şi între voi vor fi învăţători mincinoşi, care vor strecura eresuri pierzătoare şi tăgăduind chiar pe Stăpânul care i-a răscumpărat, îşi vor aduce lor o grabnică pieire. Mulţi se vor lua după învăţăturile lor destrăbălate şi din pricina lor, calea adevărului va fi hulită*“ (2 Petru 2, 1-3). Şi într'adevăr, aşa s'a întâmplat. S'au ivit mulţi amăgitori şi încă mai mulţi amăgiţi. Legheon este numele lor. Unii din ei (Spiritiştii) tăgăduesc pe Hristos ca Răscumpărător.

Aşadar atât Mântuitorul, cât şi Apostolii Săi constată, că sectarismul e ceva de neînlăturat. Mântuitorul, cum am văzut, i-a numit „prooroci mincinoşi“; Apostolul Pavel: „lupi crânceni“, Apostolul Petru: „învăţători mincinoşi“, iar Apostolul Ioan: „anticrişti“ (1 In. 2, 18-19), care nu trebuesc primiţi în casă, când aduc credinţă rătăcită şi nu trebue să li se spună bun venit (2 In. 10-11). In textele de mai sus nu se indică nicio cauză a ivirii sectarismului. Dar se poate uşor deduce, că e una şi aceeaşi: diversitatea minţii întunecate de păcatul strămoşesc. Căci nicio altă

cauză nu poate fi atât de universală şi de permanentă în omenire, ca să dea naştere unui astfel de fenomen.

Aceeaşi cauză a mai făcut, ca sectarismul să fie şi ceva de înţeles. Căci iată ce zice Apostolul: *„Aud că la adunările voastre din biserică, între voi sunt desbinări. Şi în parte o şi cred; căci trebue să fie între voi şi eresuri, ca să iasă la lumină cei lămuriţi"*. (1 Cor. 11, 18-19). Deci eresurile sunt necesare ca excepţii, menite să întărească regula, evidenţiind adevărul prin contrastul cu el. Şi într'adevăr, acest considerent biblic e confirmat şi de mintea sănătoasă şi de realitatea istorică. De n'ar fi fost erezii, adevărul n'ar fi ieşit atât de mult la lumină, în cărţile biblice, în hotărîrile marilor sinoade ecumenice, în scrierile SS. Părinţi şi în atât de bogata ştiinţă teologică, — toate determinate de apariţia, într'o formă sau alta, a fenomenului sectar. Poporul zice că în fiecare rău e şi un bine. Şi într'adevăr, există şi rău necesar, rău într'o privinţă, folositor în alta. Acesta e şi cazul sectarismului.

Chestiunea inevitabilităţii şi a necesităţii apariţiei sectelor e confirmată de Biblie, de minte şi de realitatea istorică şi deci nu mai este o chestiune de controversă. Ea nu trebue nici să ne înspăimânte, nici să ne facă încrezuţi. Căci sectarismul vine ca ceva inevitabil şi necesar, producând nelinişte şi tulburări. Dar tot aşa şi trece.

S'ar putea ridica obiecţiunea: Dacă sectarismul este datorit diversităţii minţilor, ar urma ca fiecare om să fie un sectar aparte, cu credinţa lui proprie, specifică; şi să nu mai fie credinţe comune mai multor milioane de oameni. Căci „quot capita, tot sensus" – câte capete, atâtea păreri.

Obiecţiunea nu rezistă. Căci există o cale descoperită de Dumnezeu, care nu poate fi depăşită şi numai cei mândri cred că pot pricepe mai mult decât atâtea secole şi mai adânc decât cuvântul luminat al Descoperirii. Iată de ce nu toţi sunt sectari, aşa cum într'un stat condus de legi, nu toţi cetăţenii sunt infractori şi delicvenţi.

*

Cum să nu existe eretici, dacă prin păcatul strămoşesc există inimi rele, din care purced gânduri rele (Mt. 15, 19) şi dacă în mintea omenească s'a infiltrat întunerec, diversitate şi trufie? Ispita satanică adresată celor dintâi oameni se adresează şi azi tuturor. Acelora Satana le-a zis: Mâncaţi din pomul oprit şi veţi fi ca Dumnezeu! Azi grăeşte fiecăruia: Nu ceda, tu eşti mai deştept, mai bun, mai sfânt! Dacă şi Adam, care era în deplinătatea puterilor, a căzut în faţa ispitei, cum să nu cadă atâţia din urmaşii lui? Mândria pune stăpânire pe ei. Iar mândria naşte erezii, pe care le susţine ca adevăruri veşnice. Iată de ce zicea cu multă dreptate Fer. Augustin († 430 d. Hr.): „De n'ar fi mândria, n'ar fi eretici". Mândria a născut erezii mai ales dela Luther şi dela ceilalţi corifei ai Reformaţiunii, care au făcut din libertatea de interpretare a Bibliei, un principiu. Aceştia, în loc să fi limitat rătăcirile minţii, i-au dat acesteia un cadru nelimitat. E ciudat şi de neînţeles că deşi au tăgăduit libertatea voinţei, în schimb libertatea minţii au ridicat-o la rang de lege. De acum, trufia minţii s'a revărsat în fel de fel de erezii. Niciodată n'au fost atâtea erezii ca de atunci încoace, fiindcă niciodată n'a fost acordată minţii atâta libertate şi niciodată, omul n'a cutezat să fie atât de încrezut în puterea minţii lui.

Libertate! Dar cine e împotriva libertăţii? E cea mai mare cucerire a spiritului. Nu s'a vărsat oare atâta sânge pentru cucerirea ei? Da, libertate! Dar nu desmăţ, nu arbitrar, nu anarhie, nu bunul plac! Şi în state există libertate. Dar până şi în cele mai civilizate, există legi şi încă aspre, pentru a pune libertăţii margini, sau pentru a o canaliza şi a o face de folos. Eşti liber să faci orice, dar nu orice faptă îţi este spre folos. „Toate îmi sunt slobode, dar nu toate îmi sunt de folos" (1 Cor. 6, 12; 10, 23). Dirijarea nu înlătură libertatea, ci îi luminează marginile dela care începe să fie primejdioasă. Istoria ne arată că de câte ori libertatea n'a fost dirijată, a adus mult rău, pe care l-au ispăşit apoi generaţii întregi.

Un exemplu despre ivirea ereziilor ni-l oferă Reformaţiunea, în special erezia luterană. La început, Luther, călugăr rigorist catolic, a fost nemulţumit de abuzurile Curiei, sau mai bine zis ale papei, pentru negoţul atât de anticreştinesc cu indulgenţele (bilete pe bani pentru iertarea păcatelor). El nu căuta o evadare din rigorismul doctrinei şi al disciplinei bisericeşti, ci căuta numai curmarea răului. El încercă explicaţii şi desvinovăţiri stăruitoare, făcând apel „*ab papa male informato, ad papam melius informandum*". Avea nevoe de cele mai juste şi mai obiective aprecieri ale papei în chestiunea revoltei sale, spre a nu fi îndepărtat din Biserica al cărei călugăr era. Abia după ce papa a rămas neînduplecat în hotărârea de a-l depune şi excomunica şi abia când acesta începe să vadă că împrejurările sunt favorabile revoltei sale şi că ea are ecou puternic în masele populare şi chiar la principii, dornici de o „reformatio in capite et membris", începe a prinde curaj. In mintea lui încolţeşte trufia. De acum începe să revizuiască şi să întoarcă pe dos toată doctrina, faţă de care până acum n'avusese niciun cuvânt de revoltă. A revoluţionat-o în întregime, înlocuind-o cu inovaţiile minţii lui. A revizuit şi a cenzurat până şi cărţile sfinte ale Bibliei, din care n'a recunoscut decât pe acelea, care credea că îi confirmă inovaţiile. A lepădat Tradiţia Sfântă, pentrucă nu-i putea aduce lui nicio mărturie favorabilă. A stabilit ca normă de credinţă numai Biblia şi a deposedat Biserica şi de ierarhia sacramentală, şi de puterea disciplinară, şi de calitatea de a stabili norma de credinţă. Era sătul de ierarhia care-l pedepsise şi faţă de care acum se putea mişca liber. Nu s'a oprit la înlăturarea răului, ci a trecut la inovaţii, cu o inerţie din care nu se mai putea opri. Dacă papa l-ar fi iertat, erezia lui n'ar fi luat naştere. La fel şi Calvin şi Zwingli. Au pornit din aceeaşi revoltă ca şi Luther şi ca şi el, au împuşcat peste ţintă, ajungând mult mai departe decât ceea ce intenţionaseră la început. Dar deşi au pornit din acelaşi motiv, cei trei reformatori au creat trei reformaţiuni, din care două subzistă până azi, indepen-

dente deolaltă. Au şi multe puncte comune, dar au şi părţi specifice, născute din diversitatea minţii fiecărui reformator, părţi, care cu toate încercările, n'au putut fi aduse la acelaşi numitor.

Acelaşi proces se 'ntâmplă la naşterea oricărei erezii, doar cu mici deosebiri de circumstanţă. O nemulţumire oarecare deşteaptă trufia minţii, care tinde să depăşească marginile, să facă inovaţii şi originalităţi. Aşa s'a născut baptismul, din nemulţumirea cu botezul copiilor şi a evoluat până la formele lui de azi. Şi sunt vreo zece forme, sau feluri de baptism. Aşa s'a născut şi adventismul şi russelismul, din nemulţumirea cu doctrina Bisericii de a nu se putea cunoaşte data exactă a venirii a doua; şi şi-au întrecut apoi măsura. Şi tot aşa şi orice altă sectă.

Şi fără reformaţiune s'ar fi ivit secte. Dar nu atâtea şi nu aceleaşi. In Răsărit n'a existat reformă şi totuşi, au apărut secte, paralel cu cele din Apus. Exemple: Rascolnicii, Inochentiştii, Tudoriştii. Deosebirea între acestea şi cele din Apus este, că în timp ce sectele apusene s'au născut din nemulţumirea faţă de rigorismul Bisericii din Apus, cele răsăritene, dimpotrivă, s'au născut din nemulţumirea cu libertatea ce li se părea că e prea mare, a Bisericii din Răsărit.

Sectarismul e totdeauna prezent în istorie. Acolo unde găseşte împrejurări favorabile, ia naştere şi evoluiază.

*

Aşadar cauza de căpetenie a apariţiei sectelor este diversitatea minţii întunecate, infectată de urmările păcatului original. Mai sunt apoi şi alte cauze, care sunt însă numai un ecou, mai apropiat sau mai îndepărtat al aceleia, sau alteori, numai împrejurări prielnice ale ei. Iată-le:

1. *Apariţia satanei ca „înger al luminii"*, activând în diferiţi agenţi ai lui, în care aprinde trufia minţii şi revolta împotriva adevărului (2 Cor. 11, 14-15). Infăţişarea lui e blândă şi de aceea, cucereşte. In Apocalipsă e înfăţişat în chipul fiarei a doua, care este un balaur cu cap de miel; este numit şi „prooroc mincinos", pus în slujba fia-

rei celei dintâi, ale cărei acţiuni împotriva lui Dumnezeu sunt de înfăţişare politică (Apoc. 13, 11; 19, 20; 20, 10 ş. a.). Sf. Apostol Pavel grăeşte: „*Dar Duhul grăeşte lămurit, că în vremile cele de apoi, unii se vor îndepărta dela credinţă, luând aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile demonilor, prin făţărnicia unor mincinoşi, care sunt înfieraţi în cugetele lor*“ (1 Tim. 4, 1-2). Iată, aceştia sunt uneltele fiarei apocaliptice cu chip de miel. Vin sub chipul blândeţei, al credinţei şi al sfinţeniei, dar samănă în lume învăţături înşelătoare, diavoleşti.

2. *Pofta de noutăţi şi originalităţi* a unora îi duce la întemeerea de secte. Nu le mai place uniformitatea monotonă a vechei credinţe şi trec la inovaţii, aşa ca în poezie, pictură, sculptură, sau muzică. Se confirmă şi de astădată cuvântul Scripturii care zice: „*Va veni o vreme, când nu vor mai suferi învăţătura sănătoasă, ci dornici să-şi gâdile auzul, îşi vor grămădi învăţături după pofta lor şi-şi vor întoarce urechile dela adevăr şi se vor îndrepta către basme*“ (Tit. 3, 3-4). Ce altceva sunt Miller, Russel, Frölich ş. a. decât ticluitori de „basme“, menite să „gâdile auzul“ lor şi al aderenţilor lor?

3. *Pofta de a fi conducător* al unei comunităţi a făcut şi face multe victime. Pe vremea Mântuitorului, mulţi Farisei erau stăpâniţi de această poftă, spre a se bucura de o mai mare trecere, ca şefi, învăţători, sau „părinţi“, cum le plăcea să fie numiţi în această calitate (Mt. 23, 6-7). Azi, stăpâniţi de aceeaşi poftă, mulţi întroduc o nouă sectă în turma credincioşilor, sectă, de ale cărei rătăciri s'au infectat înadins, în urma vreunei nemulţumiri cu Biserica, sau cu preotul.

4. *Pofta de câştig* face pe unii să-şi părăsească vechea credinţă şi să devină, pentru bani, misionari ai unor rătăciri. Aşa erau pe vremea Apostolului Pavel unii iudaizanţi, duşmani ai lui, care se făceau propovăduitori ai unor rătăciri, numai spre a le putea „mânca bucata,“ sau „a le lua paraua“ creştinilor din Corint (2 Cor. 11, 20). Astfel de oameni n'aveau alt scop decât „pântecele lor“,

şi „cele pământeşti“ (Filip. 3, 19). Aşa sunt şi azi mulţi, care devin sectari numai pentru a-şi asigura o existenţă bună din „zeciueli“ sau din colectele din sânul adunării „pentru lucrul Domnului“, ori pentru a putea manipula, după bunul plac şi fără niciun control, fondurile unei comunităţi.

5. *Slăbirea şi răcirea credinţei* în cei „slabi de înger“ (1 Cor. 8, 9) îi poate duce la erezii. Ei pot fi râvnitori şi de bună credinţă, dar sunt de rea pricepere, cum erau Iudeii care nu identificau pe Iisus cu Mesia aşteptat de ei (Rom. 10, 2). Aşa, de pildă, mulţi credincioşi, chiar râvnitori, nu dau apreciere posturilor, pentrucă nu pot pricepe în post decât o chinuire inutilă a trupului. Ajungând în contact cu vreun sectar care îl exploatează această slăbiciune, într'un astfel de om se încuibează o erezie, după care poate urma alta şi alta, până ce devine pierdut pentru Biserică.

6. *Nemulţumirea de a găsi adevărul deagata,* în catechisme, sau în manuale de şcoală şi în predici, îi poate duce pe mulţi la curiozitatea de a-l căuta singuri, în Biblie. Dar nepriceperea lor în Biblie îi poate duce la îndoieli, care evoluiază apoi în erezii. Sunt ca vânătorii, care n'ar fi mulţumiţi să afle vânatul aşteptându-i pregătit, aşa ca ei să poată trage în el ca la tir. Ei vreau să-l descopere singuri, după căutări anevoioase. Adeseori însă, astfel de oameni găsesc numai iluzii ale adevărului, pe care le cred şi le susţin ca adevăruri încă nedescoperite. E cazul multor întemeietori de secte.

CAP. IV.

Cauzele răspândirii sectelor

Răspândirea sectelor se datoreşte, în parte, aceloraşi cauze ca şi ivirea lor. In plus, se mai datoreşte şi altora, de circumstanţă. Acestea din urmă pot favoriza mult răspândirea sectarismului, fie oferindu-i un teren prielnic, fie

alimentându-i forţa şi trăinicia, după cum adică provin ele din lăuntrul Bisericii, sau din afară. Ele sunt aşadar *interne* şi *externe.*

1. *Cauzele interne* pentru răspândirea sectarismului nu sunt altceva, decât scăderile ce se ivesc în Biserică, oferind sectarismului teren favorabil. Sunt părţile noastre slabe, călcâele noastre achileice. Ele sunt cele mai importante cauze, pentrucă sunt cele mai dureroase pentru noi şi mai favorabile pentru sectari. Şi într'adevăr, acolo prind sectele mai mult teren, unde găsesc lipsuri, sau goluri, care se cer — dar nu sunt — urgent împlinite.

Cauzele interne sunt, în parte, sau toate la un loc, cam următoarele:

a) *Lipsuri în cunoaşterea învăţăturii ortodoxe şi a temeiurilor ei.* Sunt datorite unei dureroase absenţe a preotului în materie de catehizare. In multe parohii — de sigur nu în toate — credincioşii abia dacă la şcoala primară au învăţat ceva Religie. Ca adulţi însă n'au mai învăţat nimic şi nu mai ştiu, decât să reciteze mecanic Simbolul Credinţei şi în mod vag că există şapte taine, fără să ştie însă în ce constă fiecare din ele şi care îi sunt temeiurile. E dureros să constatăm, că mulţi din credincioşii noştri sunt ortodocşi doar prin tradiţie şi prin botez, iar nu prin convingere. Ei nu-şi pot dovedi ortodoxia, decât cu actul de botez. In faţa unei erezii ispititoare, ei n'au arme de combatere şi cad uşor victime ale neştiinţei lor. Un astfel de teren este prielnic răspândirii sectelor.

b) *Lipsuri în moralitatea vieţii* familiale, sau sociale, a preotului şi a credincioşilor. In multe parohii sunt dese cazurile de desmăţ în familie, de furturi, delapidări, beţii, desfrânări ş. a. atât la preot, cât şi la credincioşi. Preotul, adeseori sub nivelul multor păstoriţi ai săi, e o piatră de sminteală. Argumentul că efectul rugăciunii nu atârnă de moralitatea, ci de darul preotului şi că trebue să faci ce zice, iar nu ce face preotul, nu mai are nicio putere de convingere. Creştinul pretinde o perfectă po-

trivire între ceea ce zice şi ce face preotul. Pe de altă parte apoi, în moralizarea vieţii credincioşilor adeseori influenţează mai mult misionarismul prefăcut, cu anumite socoteli, al unui sectar înfocat, decât cel rece, oficial, profesionist, al preotului. E mai cumpănitoare intoleranţa (neîngăduinţa) sectarilor, decât prea marea toleranţă a Bisericii noastre, când e vorba ca un credincios încărcat de vicii, să ia o puternică hotărîre de a se îndrepta. A se pocăi, pentru el înseamnă a trece la rigorismul (asprimea) neîngăduitor al sectarilor. Iată deci, cum, lipsurile în viaţa morală sunt adeseori o cauză a răspândirii sectelor.

c) *Lipsuri în evlavie*, la cultul public şi la cel privat. In biserică, pe alocuri, se practică un simplu formalism, sau fariseism. Rugăciunea rostită e numai simulacru (prefăcută), bolborosire, iar cea cântată e numai artă muzicală, Preotul e un tenor sau bariton, iar credincioşii — prin educaţia ce o au — nu se roagă, ci se desfătează de vocea lui. Corul, dacă există, e numai pentru a produce un efect muzical, iar nu pentru a exprima rugăciunile în chipul cel mai înălţător. El produce plăcere în muzică, dar nu în Domnul. Credincioşii îl preţuesc: Ce cor frumos! Şi zic: Hai să-l ascultăm! Dar nu zic; Hai să ne rugăm în cor, sau cu corul. Nu zic, pentrucă nu simt această trebuinţă. In astfel de cazuri, rugăciunea e moartă, zugrumată în formulele şi simboalele, a căror semnificaţie credincioşii n'o cunosc şi de aceea nu le pot trăi. Toată evlavia din biserică se reduce pe alocuri, la descoperirea capului şi la semnul crucii, în loc ca ea să se reverse peste suflet într'o tărie adânc duhovnicească. Dar cum să trăiască cineva o rugăciune bolborosită în sunete nearticulate, o cântare ce numai rugăciune nu e, sau o lucrare simbolică a cărei semnificaţie n'o cunoaşte, pentrucă nu i-a lămurit-o nimeni? Prea ne mărginim adeseori numai la formule magice, ca vrăjitorii, în loc de rugăciune zmulsă din adâncul inimii. In multe biserici, n'are nimeni o ţinută de evlavie. Toţi râd, vorbesc, se mişcă. Sunt simpli spectatori, ca la teatru. Ce le poate face preotul, când acolo, ş

el e ca ei? Ce-i oferă Biserica în acest caz unui credincios însetat de evlavie? El va căuta atunci la sectari ceea ce dela biserica lui a cerut şi n'a primit. Şi după primul contact cu adunarea sectarilor, va rămâne pierdut pentru totdeauna.

d) *Lipsuri în tactul pastoral al preotului*, care sau nu ştie, sau nu vrea să cruţe anumite sensibilităţi ale unor parohieni, din care cauză provin adeseori supărări. Credinciosul, în simplitatea lui, confundă preotul cu Biserica şi supărându-se pe preot, se supără şi pe Biserică. Sunt ambiţioşi care se supără pentrucă nu li se respectă o părere în legătură cu diferite treburi parohiale, sau pentrucă nu pot ajunge epitropi, cantori, crâsnici, etc. Preotul în loc să-i lămurească cu toată blândeţea şi dragostea, spre a le înlătura ambiţiile, îi întăreşte şi mai mult, opunându-le cu îngâmfare ambiţia sa proprie. Din această cauză, adeseori cei mai buni bisericani devin sectari.

e) *Lăcomia sau arghirofilia (pofta de bani) a unor preoţi în ce priveşte venitele stolare*, este de multe ori o piatră de sminteală. Aceşti preoţi uită că au salarii dela Stat şi sesiuni dela parohie şi că în schimb, au obligaţia de a-şi îndeplini toată slujba lor preoţească. Enoriaşii însă nu uită. Şi dacă în urma unor vechi tradiţii, moştenită din vremea când existenţa preoţilor nu era asigurată decât de stolă, credincioşii nu pretind preotului servicii particulare gratuite, în schimb stola exagerată îi scandalizează şi uneori chiar îi determină să se răzbune... trecând la sectari. Acolo unde stola este exagerată, ea constitue o puternică armă de luptă a sectarilor în contra noastră.

f) *Prea marea toleranţă (îngăduinţă) în Biserică*, datorită nepăsării preotului faţă de imoralitatea păstoriţilor. Preotul nu se simte îmboldit de nimic, nu mustră, nu canoniseşte în particular, decât cel mult oficial, în predică, unde combate în general un abuz, sau un viciu oarecare. Pe de altă parte, superioritatea bisericească e prea tolerantă faţă de preoţii abuzivi. Se cere mai multă strictete.

Iar aceasta nu însemnează numaidecât excomunicare, respectiv caterisire, sau pedeapsă în gradul cel mai mare. Sunt şi alte mijloace, mai creştineşti, pentru curmarea răului. In orice caz, toleranţa fără margini e mai rea ca intoleranţa. Prea marea toleranţă, atât a episcopilor faţă de preoţi, cât şi a preoţilor faţă de credincioşi, dă impresia, că Biserica nu poate susţine moralitatea şi virtutea, ceea ce dă apă la moara sectarilor, care în această privinţă sunt foarte atenţi, rigorişti (aspri) şi intoleranţi.

E de remarcat, că toate cauzele interne provin, direct sau indirect şi în ultima instanţă, dela preot. Şi într'adevăr, acolo unde preotul e preot al lui Hristos, sectarismul nu prinde. Unde însă un preot crează lipsuri şi oferă sectarismului teren prielnic, acolo sectele se răspândesc şi zece urmaşi de ai preotului rău vor trebui să depună trudă, încercând — poate zadarnic — să le stârpească. Un rău se încuibează lesne, dar cu anevoie poate fi apoi înlăturat.

2. E posibil ca într'o parohie oarecare să nu existe niciuna din cauzele de mai sus şi totuşi, sectele să prindă teren şi rădăcini. Credincioşii sunt bine instruiţi, evlavioşi, morali, iar preotul la toată înălţimea chemării lui; şi cu toate acestea, parohia începe a fi bântuită de sectari. Cauzele acum nu mai vin din lăuntru, ci din afară; sunt *externe*.

Intr'o astfel de parohie se 'ntâmplă să pripăşească vreun sectar de aiurea, adus de vânturi, fie prin căsătorie, fie atras de treburi gospodăreşti, negustoreşti, meşteşugăreşti sau altele. Işi face cuib aici. Incepe să infecteze mai întâi vecinătatea, întâi indirect, fătărind evlavie, corectitudine, bunătate, etc. ca să-şi câştige încrederea. Incepe apoi să facă uz de metodele şi de mijloacele sectare, ca să influenţeze direct: dă broşuri „numai pentru lectură", discută apoi cuprinsul lor şi îi remarcă „frumuseţea", critică şi atacă direct, dar cu vicleşug, anumite învăţături ortodoxe, învită la casa lui de rugăciune „numai să vadă cum se roagă la ei", repetă învitarea odată, de două ori şi apoi nu-l mai slăbeşte, până nu-l infec-

tează deabinelea. Creştinul ademenit începe să nu mai umble la biserica lui şi o vreme rămâne buimăcit, luptându-se cu conştiinţa. Alimentat apoi cu manifestaţii de ale sectarilor din satele vecine, învitaţi aici, el devine sectar. Se începe apoi o nouă ofensivă şi încă una, până ce s'a putut înfiripa o comunitate. De acum începe ofensiva generală: lupta îndârjită şi pe faţă, în contra icoanelor, crucii, Tradiţiei etc. Dacă pe deasupra mai găsesc şi cauze interne, le exploatează, ca să profite de ele cât mai mult. Lupta o susţin pretutindeni: în stradă, în tren, în piaţă şi o întreţin prin broşuri ieftine şi prin texte biblice, cu care caută să convingă şi să impresioneze. Lupta „cu Biblia în mână" e hotărâtoare adeseori. La aceasta se mai adaugă faptul, că aduc „noutăţi", care uimesc şi conving uşor minţile credule (de exemplu data venirii a doua, vorbirea în limbi, mileniul, porunca Sâmbetei etc). Peste tot atacă chestiuni de credinţă ortodoxă, care nu sunt poruncite textual în Biblie şi asupra cărora credincioşii noştri nu sunt destul de orientaţi. Îngrozesc apoi cu predica despre necesitatea pocăinţei, stăruind asupra celor mai cumplite pedepse menţionate în Biblie. Osândesc pe cei ce nu fac „pocăinţă", nevenind în rândurile lor. Trufia minţii îi face să se socotească iluminaţi, care ştiu tâlcui Scriptura mai bine ca preoţii, susţinând că nu sunt necesari oamenii învăţaţi ca preoţii, că nici Apostolii n'au avut şcoală înaltă şi că Dumnezeu a osândit învăţătura lumească.

Prin asemenea metode şi mijloace, amăgesc pe mulţi, mai ales când găsesc şi mediu prielnic, sau cauze interne. De altfel rătăcirea e uşoară. Numai păstrarea adevărului e grea şi cere adevărată forţă şi virtute. Cine n'are această forţă, în faţa ispitelor pierde adevărul din mâini şi dă în gropi. Nu mai are ochi să vadă şi minte să chibzuiască, rămânând pierdut.

CAP. V.

Strategie antisectară.

1. Atitudinea faţă de secte.

E cu neputinţă ocolirea oricărui contact cu sectarii. Se pune întrebarea: Ce atitudine să avem faţă de sectari, în general, dar mai cu seamă la o inevitabilă întâlnire cu ei?

Întâi de toate, nu trebue să-i considerăm pe sectari ca nişte adversari, pentrucă nici însăşi Sectologia, deşi are ca scop combaterea sectelor, nu este adversară sectelor, aşa cum cartea nu e adversară analfabeţilor, sau farmacia bolnavilor, sau, în sfârşit, soarele celor lipsiţi de vedere.

Sectarii însă se socotesc adversari ai noştri şi provoacă lupte. Totdeauna ei sunt provocatorii, pentrucă nu noi avem năravul de a pătrunde în turma lor cu gândul de a o risipi, ci invers. Nu noi am devenit ortodocşi prin convertire dela ei, ci invers. De aceea, în orice luptă cu sectarii, noi niciodată nu putem fi decât pe nedrept învinuiţi de a fi agresori (încăerători). Dar dacă nu trebue să fim agresivi, spre a nu călca litera şi spiritul Scripturii, avem în schimb datoria de a ne apăra comoara învăţăturilor şi turma, de cei ce caută să le piardă. Iar aceasta însemnează a fi mereu de pază şi pe poziţie, într'o atitudine defenzivă (de apărare). Vom binevesti „cu timp şi fără timp“ (2 Tim. 4,2), pentrucă poruncă mare stă asupra capului nostru şi vai nouă de nu vom binevesti (1 Cor. 9, 16). Nu vom aştepta să grăiască pietrele în locul nostru (Lc. 19, 40). Iar când predicăm adevărul descoperirii, nimeni n'are dreptul de a ne învinui că purtăm războiu agresiv cu cineva. Cui nu-i place soarele, să-şi ascundă faţa dela el. Şi nimeni n'are dreptul de a opri pe un părinte să ia contact cu fiul său cel rătăcit, în scopul de a-l întoarce îndreptat acasă.

Nu vom admite urgiile vreunei Inchiziţii (judecătorie nemiloasă împotriva celor abătuţi din credinţa noastră), nici Indexul (listă oficială de cărţi eretice osândite), sau orice alt fel de oprelişte, agresivitate şi intoleranţă. Căci cel rătăcit nu trebue nici ucis nici legat la mâini şi la gură, ci luminat şi îndreptat, în toată libertatea convingerii.

Trebue să constatăm şi să recunoaştem, că înainte de orice contact cu sectarii, între ei şi noi se dă o luptă indirectă, nevăzută, provenită din starea de spirit încordată şi obişnuită între două tabere care tind să se întreacă una în paguba celeilalte. De aceea şi *strategia* noastră în această luptă trebue să fie *indirectă,* aplicată nu sectarilor, ci celor ai noştri, în scopul întăririi şi al punerii lor în stare de pază.

Mai întâi trebue să luăm toate măsurile preventive, de profilaxie, adică de oprirea apariţiei sectarismului. Iar dacă acesta totuşi apare, trebue să procedăm la localizarea şi apoi la înlăturarea lui.

Profilaxia o facem prin înlăturarea tuturor cauzelor care ştim că pot produce, sau pot favoriza sectarismul. Sunt şi cauze mai presus de puterea noastră de a le înlătura. Ele însă pot fi paralizate, încât să devină neputincioase şi fără urmări. Aşa cum putem educa pe enoriaşi – oricât ar fi ei, ca oameni, supuşi păcatului – să nu devină faţă de legile Statului infractori şi delicvenţi, (călcători de lege), aşa îi putem educa şi faţă de legile dreptei credinţe. In acest scop e necesar a se proceda în mic, de jos în sus, adică dela individul singurit — şi nu invers, adică nu dintr'odată prin predica din biserică adresată tuturor. Se începe cu individul, se continuă cu familia şi se sfârşeşte cu totalitatea credincioşilor, în biserică, şcoală, casa culturală, etc. Peste tot se caută acum desvoltarea şi întărirea conştiinţei ortodoxe, prin învăţături, prin cult şi prin manifestări puternice ale organizaţiilor parohiale din loc.

Dacă măsurile de profilaxie n'au putut împiedica apariţia sectarismului, se va proceda la *localizarea,* sau

la împiedicarea răspândirii lui. Iar aceasta se face printr'o neostenită pastoraţie, mai întâi a locului infectat, apoi a vecinătăţii primejduite şi în sfârşit a parohiei întregi. Pastoraţia trebue să fie individuală şi directă, continuată apoi şi indirect, prin rudele, vecinii şi cântăreţii parohiei, sau prin alţi ortodocşi dibaci şi tari în credinţă. Trebuesc mobilizate toate forţele parohiei, în slujba misionarismului ortodox, nu numai faţă de cei molipsiţi, ci mai ales faţă de cei încă neatinşi de microbul sectar. In căutarea oaiei pierdute din turmă, azi nu trebue neglijată turma, ca nu cumva, la întoarcere, păstorul să n'o mai găsească aşa cum a lăsat-o.

Ultimul punct din programul strategiei indirecte este *înlăturarea* răului. Ea se face aproape automat (dela sine). Nu prin forţă — deşi poate ar fi uneori cazul — ci pe căi permise şi cu mijloace duhovniceşti. Forţa aplicată direct e şi necreştinească, şi nefolositoare: produce o răsvrătire tăcută, care aşteaptă momentul să izbucnească şi să se afirme cu toată tăria. Inlăturarea sectelor se face mai ales prin înlăturarea cauzelor, sau a puterii lor de răspândire. Prin înlăturarea cauzelor se pot înlătura şi efectele, mult mai uşor. Acum e cazul a se da credincioşilor lămuriri asupra sectarismului, a sectei în cauză, a rătăcirilor ei şi asupra învăţăturilor noastre atacate.

In cazul că toată strategia indirectă ar fi nefolositoare, prin faptul că sectele din parohie ar fi vechi, cu rădăcini mai trainice, trebue pusă în aplicare *strategia directă*, adresându-ne direct sectarilor în cazurile neînlăturabilelor întâlniri cu ei.

1. Cel dintâi punct al strategiei directe este *legitimarea* sectarului. Trebue să-l legitimăm: Cine eşti? Cu ce drept vorbeşti în numele lui Hristos? Un trimis al împăratului, regelui, sau preşedintelui are dela acesta „scrisoare de acreditare", iar un trimis al lui Hristos are „apostolie", pentru a putea vorbi în numele Lui. Cum propovăduieşti fără de apostolie? (Rom. 10, 15). Cum ai apoi dreptul şi priceperea de a tâlcui, fără preoţie?... Oricărui sectar tre-

bue să-i dovedim că n'are căderea să discute şi că prin urmare, nu putem discuta cu el. Dacă stăm în discuţie, înseamnează că îi recunoaştem cel puţin dreptul, dacă nu şi priceperea necesară. De aceea, nu discutăm, ci — ca preoţi — îl lămurim. El poate întreba ceva, dar nu poate să se ia la întrebări cu noi. Iată deci punctul nostru de vedere, pe care trebue să i-l facem clar sectarului, la o întâlnire cu el.

Totuşi, uneori discuţia este de neînlăturat. Ea poate fi provocată de sectari în public, când nu putem dezerta, spre a nu da impresia că n'am putea susţine discuţia. In acest caz, forţaţi de împrejurări, acceptăm discuţia, dar numai în sensul că acordăm sectarilor această concesiune (îngăduinţă) a discuţiei, cu scopul de a-i lămuri. E o simplă îngăduinţă ad-hoc, din partea noastră, iar nu un drept al lor. O atare concesiune o acordăm şi credincioşilor noştri, când le dăm calitatea de răspânditori şi popularizatori ai învăţăturii noastre printre sectari. Nici ei înşişi n'au dreptul, ci numai concesiunea dela noi. Cu atât mai puţin îl pot avea sectarii.

O discuţie în public cu sectarii, la urma urmei nu e fără folos. Prin ea îi putem strânge cu uşa, scăzându-le foarte mult trecerea în faţa celor prezenţi, în timp ce vaza noastră creşte. Şi dacă nu mai mult, cel puţin le dăm de gândit, producându-le oarecare îndoeli în ce priveşte „temeiurile" rătăcirilor lor. Trebue însă să avem grijă, că strânşi cu uşa, sectarii sar dela o problemă la alta, numai ca să ieşim noi cu prestigiul scăzut. De aceea, trebue să-i reţinem la problema începută, până la isprăvirea ei şi numai apoi să trecem la alta.

2. In ceea ce priveşte atitudinea cu care să-i tratăm pe sectari în toate ocaziile, noi trebue să aplicăm normele Sf. Scripturi. Aceste norme sau îndrumări pot fi grupate în trei: a. *principii generale;* b. *norme precise;* c. *experienţele Apostolilor.*

a. *Principiile generale* sunt iubirea chiar şi faţă de duşmani şi pacea cu toată lumea. Sectarii ne socotesc

uneori „păgâni“ şi străini, sau duşmani. Noi însă să-i tratăm cu iubire, pentrucă, văzând ei aceasta îşi vor „grămădi cărbuni de foc pe capul lor“ (Rom. 12, 20), regretând că ne-au adus acuze nedrepte. Ei tot dintre ai noştri au plecat şi preotul e şi pentru ei părinte, chiar dacă ei nu şi-l mai recunosc. Un preot trebue să-i trateze ca pe nişte fii rătăciţi ai săi, deci cu mai multă atenţie, pentru a-i întoarce din rătăcire. Orice convertire dela sectari să fie un adevărat ospăţ de bucurie, ca şi cel al tatălui la întoarcerea fiului rătăcit (Lc. 15, 22-24) sau ca şi cel al îngerilor la convertirea unui păcătos (Lc. 15, 10). Orice discuţie dogmatică trebue ocolită, pentru a nu mări distanţa între ei şi preot şi pentru a nu aprinde ura. Nu trebue însă ocolite orice raporturi. Sunt şi alte subiecte de discuţie, prin care se poate face o apropiere de suflete. Încredinţaţi de iubirea şi blândeţea preotului, sectarii îi vor acorda respectul şi superioritatea cuvenită. Iar de aici e numai un pas până la convertire. Preotul care nu stă de vorbă cu unul că-i sectar, cu altul că-i uniat, cu altul că-i ateu etc. nu-şi cunoaşte misiunea. Cum îi va converti, dacă nu stă nicicum de vorbă cu ei? Sau n'are oare această obligaţie? Sf. Scriptură ne spune că pe unul de altă credinţă să nu-l primim în casă şi să nu-i zicem „bine ai venit“, pentru a nu consimţi cu rătăcirea lui (2 In. 10-11). Înţelesul este limpede: nu trebue să primim în casa noastră pe cei ce vin să ne tragă şi pe noi în rătăcirea lor. In astfel de chestiuni trebue să ocolim orice atingere cu cei rătăciţi, nu însă şi orice alte chestiuni. Numai pe cei de o credinţă cu noi, care sunt răi, trebue să-i ocolim spre a le fi ruşine (1 Cor. 5, 9-12). Mântuitorul a stat la masă cu vameşii şi cu păcătoşii, pentru a-i converti (Mt. 9, 10; 11, 19). Noi însă n'avem garanţa unei atari reuşite. Rezultatul ar putea fi chiar invers, în paguba noastră.

b) Orientări sigure pentru atitudinea faţă de sectari ne oferă *normele precise* ale Bibliei. Sf. Ap. Pavel scrie: *„Îndemnu-vă, fraţilor, să fiţi cu luare aminte asupra celor*

ce fac dezbinări şi sminteli împotriva învăţăturii pe care aţi învăţat-o. Depărtaţi-vă de ei. Pentrucă unii ca aceştia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos... şi prin vorbele lor blânde şi prin blagoslovenia lor, înşală mintile celor fără răutate" (Rom. 16, 17-18). Aici ni se cere îndepărtarea de ereticii făţarnici, care periclitează turma credincioşilor. Acelaşi Apostol scrie în altă parte: *„Iar de întrebările nebuneşti şi de ghenealoghii şi de gâlceavă şi de sfezile pentru lege te fereşte, căci sunt nefolositoare şi deşarte. De omul eretic, după întâia şi a doua mustrare depărtează-te, deoarece ştii, că unul ca acesta s'a abătut şi a căzut în păcat, fiind singur de sine osândit"* (Tit. 3, 9-11). Se admite întâia şi a doua „mustrare", însă nu discuţie, căci discuţiile sunt cu totul nefolositoare, neavând altă urmare, decât de a „spori nelegiuirea tot mai mult" (2 Tim. 2, 16. Vezi şi 1 Tim. 4, 7; 6, 20; 2 Tim. 3, 13 ş. a). Prin urmare, atitudinea noastră faţă de sectari este arătată destul de clar în Sf. Scriptură, în chipul următor: Trebue să ocolim contactul cu cei ce vin cu gânduri rele, de a periclita unitatea turmei noastre. Să ocolim discuţiile, care pot înmulţi răul şi ura dintre sectari şi noi. Cel mult putem să-i mustrăm pentru rătăcirea în care au căzut, dar fără de a stărui prea mult, deoarece aceia care după două mustrări nu revin la calea cea dreaptă, sunt împietriţi. Orice alte legături şi raporturi cu ei, care nu ating unitatea credinţei noastre, nu sunt oprite.

c. *Experienţa Apostolilor* ne poate da deasemenea, orientări relativ la atitudinea faţă de sectari şi la strategia noastră antisectară. Eretici s'au ivit şi în timpul apostolic. Mai ales Apostolul Pavel a avut mult de furcă cu ei. Se ţineau în urma lui, bârfindu-l, tăgăduindu-i apostolia şi sinceritatea zelului. (Vezi 2 Cor. cap. 3; şi 10-13; Gal. cap. 1 etc). El însă a ocolit discuţia directă cu ei. S'a apărat, s'a justificat, s'a desvinovăţit, dar nu direct, în faţa lor, ci în faţa credincioşilor, înaintea cărora s'a văzut silit chiar să se laude, comparându-se cu bârfitorii lui şi dovedindu-şi superioritatea. A cercetat cauzele ere-

ziilor, spre a le înlătura. Peste tot însă a folosit mai ales strategia indirectă, întărindu-şi turma, cu un zel care se aprindea tot mai mult. In acest chip a reuşit să localizeze răul, dar n'a putut şi să-i înlăture, cel puţin nu cu totul. Să nu ne mirăm azi, dacă lupta noastră antisectară este uneori fără multe roade, sau chiar zadarnică, dacă şi cea a Apostolului a fost la fel. Ea însă trebue să ne aprindă zelul, iar nu să ne arunce nici în lenevie, nici în desnădejde. Să folosim în acest scop strategia indirectă şi directă, făcând uz numai de mijloacele de luptă evanghelice.

2. Mijloace de luptă antisectară.

Sectele sunt un rău şi ca atare, nu pot fi decât dela cel rău. Şi iată de ce:

1. *Ele sparg unitatea turmei*, producând certuri şi dezbinări. Prin aceasta, aderenţii lor *fac voia diavolului*, ca toţi fiii lui (In. 8,44), oricât de ispititor s'ar arăta, în chip de „îngeri luminaţi" (2 Cor. 11, 14–15). Nu pot fi dela Dumnezeu, pentrucă tot ce este dela Dumnezeu uneşte sau împreună şi numai ce vine dela diavolul desparte şi învrăjbeşte.

2. *Se sting pe rând*, una după alta. Numai sectarismul durează, nu însă şi sectele. Ele nu trăesc, decât ca manifestări trecătoare şi variate ale sectarismului. Adevărul e veşnic acelaşi, neschimbat. *Minciuna însă nu poate rămâne* aceeaşi, sau nu poate dura, decât sub alte sau alte înfăţişări. Aşa e şi sectarismul cu sectele, dovadă, că nu se sprijină pe adevăr. Cuvântul înţeleptului *Gamaliil* se adevereşte şi de astă dată: Tot ce e dela Dumnezeu e durabil şi tot ce nu e dela El e trecător (F. A. 5, 38-39). Biserica a trecut prin foc şi sânge, cu mii de mucenici în urma ei şi cu vrăjmăşia stăpânirilor de Stat în faţă, dar a ieşit biruitoare. Nimic n'a putut-o reduce la inexistenţă, pentrucă s'a dovedit a fi dela Dumnezeu. In schimb sectele, printr'o simplă stăpânire politică vrăjmaşe lor, în 10—15 ani se sting cu totul şi nu mai apar, decât sub alte forme.

Dacă sectele sunt un rău şi dela cel rău, atunci şi lupta cu ele este o luptă împotriva răului. Mântuitorul a zis: „*Nu staţi împotriva celui rău*“ (Mt. 5, 39). De aici însă nu urmează să nu ne împotrivim sectelor. „Celui rău“ însemnează celui ce-ţi face un rău fizic. El a vrut să spună: nu răzbunaţi răul cu rău, ci cu bine; de te loveşte cineva cu piatră, întoarce-i cu pâine!... Impotriva unui rău moral însă, trebue să luptăm. De aceea zice Sf. Apostol Pavel, că viaţa e o luptă continuă, iar creştinul, un ostaş mereu în războiu (1 Cor. 9, 26). Lupta noastră nu este sângeroasă, ci spirituală. Iar mijloacele de luptă sunt la fel, spirituale (Ef. 6, 10-17), atât cele de apărare, cât şi cele de atac (2 Cor. 6, 7). S'ar părea că uneori e cazul intervenţiei Statului, prin violenţă, pentru stârpirea sectelor, deoarece sectarismul e totdeauna un rău şi nu totdeauna o chestiune de convingere; astfel, prin violenţă nu s'ar silui atât conştiinţa sectarilor, cât mai ales s'ar înlătura răul, ambiţiile şi hatârul, care primejduesc şi interesele Statului, tot atât cât şi pe ale Bisericii. Totuşi, violenţa nu e o armă creştinească. A face uz de ea, este a lucra împotriva spiritului evanghelic. Creştinul are alte arme. Iată armătura creştinului ostaş (Efes. 6, 10–17): *adevărul* (centură), *dreptatea* (platoşă), *evanghelia păcii* (încălţăminte), *credinţa* (pavăză), *mântuirea* (coif), *sabia Duhului* (cuvântul lui Dumnezeu). Ofensiva în această luptă nu însemnează atac, încăerare, cotropire, ca într'un războiu sângeros, ci evidenţiere a adevărului, pentru a-l face să triumfe. Drept garanţă, sunt mijloacele de luptă de mai sus. In înţeles asemănător s'a vorbit şi se vorbeşte adeseori de ofensivă culturală, religioasă, politică etc.

Se pune întrebarea: Cum putem înarma pe credincioşii noştri cu întreg aparatul de luptă — defensivă, sau ofensivă — antisectară? Cum putem preîntâmpina, localiza, sau înlătura ereziile?

1. Cele dintâi îndatoriri ale noastre în acest scop sunt: *catehizare* cu sârg, *predicare* însufleţită, *conferenţiere* documentară, *moralizare* reală a vieţii şi *pietate*

adâncă la cultul divin. Deci, o intensă pastoraţie directă a credincioşilor.

2. Această pastoraţie trebue apoi extinsă şi intensificată prin *colportaj*. Un colportaj bine organizat, aduce servicii imense. Prin el, pastoraţia se face neîntreruptă, continuându-se din biserică la credincioşi acasă şi din Dumineci, în orice clipă de răgaz de peste săptămână. Sunt lucruri, care fie din neatenţie, fie din cauză de memorie mai slabă, le scapă credincioşilor, auzindu-le numai, în predici sau conferinţe. Acasă însă, într'o carte parvenită lor prin colportaj, ei pot să zăbovească asupra chestiunilor care-i pasionează, sau interesează. Dar chiar mai mult: credincioşii trebuesc stimulaţi şi pregătiţi ei înşişi pentru serviciul de colportaj. Prin colportaj, ei devin misionari ai lui Hristos şi ajutători ai preotului în slujba lui de învăţător. Atât le este lor îngăduit, ca misionari laici, de a fi răspânditori ai învăţăturilor stabilite, pentru siguranţa de a nu rătăci. Dar aceasta le este şi o obligaţie.

Ce să colportăm? Care sunt cărţile care pot înarma pe credincioşi cu toate armele, spre a putea face ca adevărul Evangheliei, ameninţat, să iasă triumfător în orice eventuală luptă? Iată-le:

a) *Biblia*. La noi există principiul, că Biblia nu trebue dată poporului, pentrucă acesta n'are priceperea şi nici dreptul s'o tâlcuiască. Intr'adevăr, Biblia e grea, pentru următoarele motive: 1. E scrisă cu mii de ani în urmă, având caracteristicele epocei şi locului în care şi pentru care a fost scrisă. 2. Este incomplectă, necuprinzând decât chestiuni care interesau, demult, un cerc relativ restrâns de credincioşi. 3. E prea pe scurt, uneori tratând — în chip intenţionat — numai prin atingere anumite chestiuni de credinţă, fiindcă aceste chestiuni aveau să fie desvoltate mai apoi, prin grai. 4. Un om nepregătit nu poate tâlcui nici cărţi mai noui şi mai uşoare, necum să poată tâlcui Biblia, care nu e un tratat sistematic şi complect de Teologie creştină. De aceea, în mâna unui

neştiutor, Biblia poate fi o sabie cu două tăişuri. S'a zis adeseori, că Biblia e ca o farmacie, din care un neştiutor îşi poate lua otrăvuri în loc de leacuri. Şi'ntr'adevăr, aşa este. Dovadă, sectarii cu învăţăturile lor.

Totuşi, fiindcă sectarii se laudă cu Biblia şi vreau să se apere şi să atace numai cu ea, nu trebue să lăsăm nici noi pe credincioşii noştri lipsiţi de Biblie. Să le-o dăm şi lor în mână, dar să fie adnotată, cu ghid, cu călăuză, spre a-i feri de rătăciri. O astfel de Biblie ar fi de cel mai mare folos. Din nenorocire însă, deocamdată n'o avem. In schimb, locul călăuzei îl putem complecta, în parte, cu cele ce urmează.

b) Tratat complect şi sistematic, de *Sectologie* atât pentru preoţi, cât şi pentru popor, analizând toate învăţăturile ortodoxe şi temeiurile lor, precum şi toate rătăcirile sectare şi lipsa lor de temeiuri

c) *Calendarul* e cartea, care pătrunde cel mai uşor în toate casele. Sunt case, în care calendarul e singura carte. Toţi ai casei îl răsfoesc, pentrucă îşi fac în el şi diferite însemnări gospodăreşti. De aceea, el trebue alcătuit ca o carte misionară, utilă colportajului şi colportat în cercuri cât mai largi. In eparhia noastră, calendarul eparhial corespunde acestor aşteptări.

d) *Broşuri* de cuprins apologetic-antisectar, scurte, clare, pe înţelesul poporului, dacă se poate cu cât mai multe chipuri pe ele şi cât mai ieftine. Temeiurile biblice să fie în ele cât mai evidente.

e) *Foi religioase*, abonate de credincioşi, sau cel puţin răspândite cu numărul, în biserică şi acasă. De pildă foaia „Calea Mântuirei“ (sau „Biserica şi Şcoala“ adaus pentru popor) din Arad, care fără exagerare, este printre primele pe ţară, prin tirajul ei mare, prin cuprinsul ei sistematic, alcătuit după un plan bine chibzuit şi nicidecum la întâmplare, prin limbajul ei pe înţelesul poporului, prin colaboratorii pricepuţi, prin condiţiile tehnice în care apare şi prin preţul atât de scăzut. (O altă oaie bună este „Lumina Satelor“ din Sibiu).

f) *Icoane mari,* precum şi *iconiţe şi cruciuliţe,* Biblia neştiutorilor de carte. Impodobind pereţii caselor, ele împodobesc şi sufletul credincioşilor, întărindu-le credinţa.

3. Alte mijloace pentru înarmarea şi întărirea credincioşilor, sunt diferitele *organizaţii parohiale.*

a) *Şcoala de Duminecă* este cea dintâi. Prin ea, credincioşii sunt reţinuţi şi ocupaţi în fiecare Duminecă după masă. Sunt împiedicaţi de a participa la sectari, la horă, la cârciumă, sau în stradă, la vorbe de clacă, iar pe altă parte, sunt luminaţi şi întăriţi, atât în credinţă, prin conferinţe, predici, cetiri şi explicări biblice, cât şi în evlavie, prin rugăciuni şi cântări liturgice. Şcolarii recitează poezii religioase, deprinzându-se de mici cu Şcoala de Duminecă. Părinţii lor vin să-i asculte, iar apoi rămân şi pentru restul programului.

b) *Oastea Domnului,* care a luat naştere din setea de mai multă evlavie. Ea nu trebue oprită, ci canalizată şi dirijată, spre a nu furniza aderenţi sectarilor, cum s'a întâmplat adeseori. Totul depinde de preot. Organizaţii locale de „ostaşi" au luat fiinţă în multe locuri singure, fără preot şi chiar peste voia preotului. E o ruşine pentru preot că credincioşii cer mai mult decât le poate da el şi mai ales că li se împotriveşte când ei cer ceva ce el le datorează. Şi dacă pe alocuri ostaşii devin sectari, e datorită preotului, după cum tot datorită prezenţei preotului între ei, în alte părţi, „ostaşii" fac din parohie cea mai bine apărată cetate în faţa sectelor.

c) *Misionarismul laic,* prin societăţi ca: *„Frăţia misionară", „Sf. Gheorghe"* ş. a. ale căror manifestaţii, prin coruri şi fanfare, la serbări şi procesiuni religioase, întăresc conştiinţa ortodoxiei în parohie şi zădărnicesc orice ofensivă sectară. Aici, rolul de căpetenie trebue să-l aibă consilierii parohiali, epitropii, cântăreţii bisericeşti şi toţi credincioşii mai însufleţiţi. Bunele relaţii ale preotului cu intelectualii parohiei îi pot angaja şi pe aceştia în slujba misionarismului. Trebue să-i facem pe toţi să înţeleagă, că misionarismul nu este o profesiune, rezervată preotului,

ci o datorie a tuturor: a învăţătorului, notarului, medicului, avocatului, agricultorului etc. care în afară de catedră, birou, cabinet, bară, sau ogor, sunt ucenici ai lui Hristos, pentru care trebue să trăiască tot atât cât şi pentru profesiunea lor. Aşa au fost primii creştini, care *„străbăteau toată ţara, binevestind cuvântul"* (Fapt. Ap. 8, 4), precum şi: *Silvan* (Fapt. Ap. 15, 27-40; 16, 19-29 etc.) *Apolo* (Fapt. Ap. 18, 14-28), *Acvila şi Priscila* (Fapt. Ap. 18, 2-3. 18), *Cornelie* (Fapt. Ap. 10, 1-2) etc. care n'au fost Apostoli şi n'au avut darul preoţiei. Toţi sunt datori să contribue la realizarea scopului pentru care a venit Hristos: mântuirea celui pierdut (Lc. 19, 10) şi să-L mărturisească pe Iisus Hristos înaintea oamenilor (Mt. 10, 32). Misionarismul laic este dovada aprinderii darului în parohie, dovada puterii şi a lucrării Sf. Duh în noi, termometrul dragostei faţă de Hristos şi faţă de aproapele. Profetul grăeşte: *„Cei care vor fi îndemnat pe mulţi pe calea dreptăţii, vor fi ca stelele, în vecii vecilor"* (Dan. 12, 3). I e aceştia Hristos Domnul îi va mărturisi înaintea îngerilor lui Dumnezeu (Mt. 10, 32. Cf. şi Iac. 5, 20 etc).

Iată strategia noastră antisectară: transformarea credincioşilor şi a parohiei în mădulare ale unei Biserici vii.

CAP. VI.

Sectele din România.

Scurtă privire istorică.

1. *BAPTIŞTII.* Sunt cei mai numeroşi dintre sectarii dela noi. Numele şi-l au dela învăţătura lor despre botez (în greceşte *Βάπτισμα*), susţinând că botezul trebue împărtăşit numai vârstnicilor, prin scufundare, în apă curgătoare. Sunt urmaşi ai *Anabaptiştilor* lui Toma Münzer din Germania (mai ales în oraşul Münster) de prin anii 1533-1534. Intemeietorul sectei este *John Smith*, din Anglia, fost

pastor puritan *). Din cauza persecuţiilor din partea Bisericii anglicane împotriva Nonconformiştilor, John Smith fugi în Olanda, în anul 1606. Aici făcu cunoştinţă cu rătăcirile Mennoniţilor care învăţau, că botezul trebue dat numai vârstnicilor şi numai prin scufundare şi că jurământul şi serviciul militar sunt oprite. In curând trecu şi el la această sectă, botezându-se a doua oară, împreună cu alţi câţiva însoţitori ai săi, însă nu prin scufundare, ci prin turnare (stropire). In 1611 se întoarse în Anglia, înfiinţând noua sectă „baptistă", numită a „Baptiştilor Generali", spre deosebire de cea a „Baptiştilor Particulari", care susţineau — sub conducerea unui John Spilsburg — botezul prin scufundare. Peste câţiva ani (1641), John Smith adoptă şi el botezul prin scufundare.

La început, secta a fost persecutată de Biserica anglicană. Predicatorii fură arestaţi, iar casele de rugăciune închise. Insă pe la sfârşitul secolului al XVII-lea sub Cromwel şi Wilhelm III îşi recăpătă libertatea religioasă. De atunci, în Anglia, secta a început să se desvolte.

Cam deodată cu baptiştii englezi au luat fiinţă în America baptiştii americani. Intemeietorul acestora este Roger Williams, englez, fost puritan. Acesta, nemulţumit de baptiştii englezi desbinaţi şi neputând suporta persecuţiile Bisericii anglicane, în anul 1631 fugi în America de Nord, unde înfiinţă secta „Baptiştilor regulari", cu vreo 12 membri, care se botezară unul pe altul, prin scufundare. Baptismul a fost persecutat şi în America, până la anul 1783, când, după proclamarea independenţei Statelor Unite, i s'a dat deplină libertate religioasă. De atunci şi până azi, numărul baptiştilor din America s'a ridicat la

*) Regele Angliei Henric VIII începu lupta cu Papa, pentru că acesta nu i-a desfăcut căsătoria întâia şi prin acel faimos „Non possumus" i-a refuzat aprobarea căsătoriei cu Ana Boleyn. Din această pricină s'a născut Biserica anglicană (1534) rupându-se de Papa. Cei care au primit noua mişcare religioasă de a se despărţi de Roma şi de a reforma credinţa, se numiră: „Conformişti", iar puţinii care n'au recunoscut-o, „Nonconformişti". Nonconformiştii s'au desbinat apoi şi ei întreolaltă, în „Presbiterieni", „Puritani", „Congregaţionalişti" şi „Independenţi". Din aceştia din urmă — după unii, iar după alţii din puritani, — făcu parte şi John Smith.

peste 10 milioane şi este susţinut prin reviste, ziare, seminarii şi şcoli înalte, întreţinute adeseori din banii unor miliardari americani Ca şi baptiştii englezi, baptiştii americani s'au desbinat şi ei, încât azi sunt de vre-o 8-10 feluri*).

Tot din Anglia, prin sec. al XIX-lea baptismul trece şi în Germania. Oraşul Hamburg ajunge un centru important de propagandă, mai cu seamă de când (în 1881) s'a înfiinţat aici un Institut teologic baptist.

Din Germania, baptismul trece în Ungaria iar de aici începe a face ravagii şi printre românii din Ardeal, cu deosebire în judeţele Arad şi Bihor. Răspândirea baptismului a fost sprijinită de Unguri. Iată ce scria deputatul ungur Almay Olivér **) în ziarul unguresc Aradi Közlöny, în anul 1913: *„Chestiunea naţională românească ar trebui desvoltată în aşa chip, ca poporul român să fie deslegat de sub conducerea preoţilor români. E de mare însemnătate faptul că chestiunea românească, cel puţin în parte, poate fi rezolvată cu ajutorul baptismului. Baptismul poate ajunge la cuceriri de necrezut în judeţul Arad"*... Nu e de mirare aşa dar, dacă primii predicatori baptişti printre români au fost unguri. Prin 1888 baptistul Kornyai Mihály predica prin Curtici (jud. Arad) şi Talpoş (jud. Bihor). Prin alte comune activau apoi Tóth István, Csopják Attila ş. a. care şi-au putut găsi destule victime.

Nici celelalte provincii româneşti n'au rămas nemolipsite, deşi în măsură mai mică. Astfel, după anul 1918,

*) Aşa de pildă: *„Baptiştii Vechi"* (Primitiv Baptists); susţin predestinaţia; sunt antimisionari, afirmând că cei predestinaţi la mântuire se vor încreştina sau mântui şi fără intervenţia vreunei activităţi misionare a cuiva. *„Baptiştii voinţei libere"* (Free-Will Baptists) resping predestinaţia absolută. — *„Baptiştii Sâmbătari"* (Sabbatarian Baptists) ţin Sâmbăta. — *„Baptiştii celor şase principii"* (Six principle Baptists) susţin că se bazează pe cele şase învăţături principale sau principii, necesare mântuirii. — *„Discipolii lui Hristos"* (Disciple of Christ) botează şi copiii mici dacă părinţii o cer — *„Baptiştii Unitari"* (Unitarian Baptists), sau „Fraţii uniţi ai Domnului"... sunt antitrinitari, învăţând că Sf Duh nu e Dumnezeu şi că Fiul este născut din veci din Tatăl. — *„Biserica lui Dumnezeu"* (Church of God), practică spălarea picioarelor. *„Baptiştii scufundători"*, botează prin întreită scufundare, cu faţa în jos, iar nu prin una singură, cu faţa în sus, ca ceilalţi. Mai sunt apoi şi alte feluri de baptişti.

**) Acesta a ridicat pe cheltuiala lui o casă de rugăciune pentru baptiştii din comuna Cil jud. Arad.

baptismul a pătruns în Bucovina, Moldova şi Muntenia. Azi în total avem în ţară câteva zeci de mii de baptişti, dintre care cei mai mulţi în Ardeal.

Invăţătura de credinţă baptistă este expusă în *„Statutul de organizare al Cultului Creştin Baptist din România"*, publicat în Mon. Of. Nr. 68 din 21 Martie 1946, pe baza căruia baptiştii au fost recunoscuţi de Statul român, — şi în *„Mărturisirea credinţei baptiste a creştinilor botezaţi"* ed. „Farul Mântuirii". Bucureşti, 1927.

Sunt organizaţi în *„biserici"* şi *„comunităţi"*, care toate la un loc alcătuesc *„Uniunea Bisericilor Baptiste Române"*. Cultul lor constă din rugăciuni în versuri, cântate pe diferite melodii streine, şi mai ales din predică. La cultul dumnezeesc practică uneori şi „Cina Domnului", o ceremonie care constă în împărtăşirea cu pâine şi vin. Cultul public este săvârşit în „casele de rugăciune", în care se fac şi „evanghelizările" de după masă, sau seara, cu deosebire Dumineca.

Au şi un organ de publicitate: *„Farul Creştin"* (Arad), iar pentru tineret: *„Glasul Tineretului Baptist"*. De prezent, un seminar baptist funcţionează în Bucureşti.

Invăţăturile baptiştilor sunt multe, anume, toate cele ale Protestanţilor, cu câteva deosebiri care le sunt proprii. Nu recunosc Sf. Tradiţie şi cele şapte taine; sunt împotriva cinstirii Sfinţilor, a sf. icoane, a sf. cruci, a sf. moaşte, a rugăciunilor pentru morţi, a jurământului, a postului, a simboalelor liturgice. Dreptul şi puterea disciplinară le are adunarea. Sunt rigorişti sau neîngăduitori faţă de cei ce păcătuesc. Botezul se dă numai vârstnicilor, el nu iartă păcatele şi se săvârşeşte printr'o singură scufundare. Fiecare are dreptul şi priceperea de a tâlcui Sf. Scriptură. N'au decât trei sărbători: Crăciunul, Paştile şi Rusaliile. Toate aceste învăţături le au şi celelalte secte, cu deosebirea că acestea mai au în plus şi altele, specifice lor.

2. *ADVENTIŞTII.* Numele şi-l au dela cuvântul latinesc *adventus* — venire, deoarece îi preocupă mult venirea a doua a Domnului, în special data exactă a ei

Sunt mult mai noui ca baptiştii. Intemeetorul lor a fost *William Miller*, fermier din America, născut în 1782, în oraşul Pitsfield. Părinţii lui au fost baptişti săraci, care nu i-au putut da o cultură înaltă. El însă era iubitor de învăţătură şi în urma unei lecturi bogate, a ajuns a fi liber cugetător. Grozăviile războiului anglo-american din 1812—1816 la care a luat şi el parte, l-au făcut să se apropie de Sf. Scriptură şi să devină credincios baptist, ca şi părinţii lui. Dar citind cu multă stăruinţă Biblia şi neavând priçepere şi pregătire destulă, pentru tâlcuirea ei, a scos din ea fel de fel de rătăciri, ca acestea: venirea a doua va fi între 1 Martie 1843 şi 1 Martie 1844; atunci Hristos va inaugura pe pământ, cu cei drepţi, care vor învia, o împărăţie de o mie de ani („mileniul"), iar la sfârşitul mileniului, vor învia cei păcătoşi şi vor fi judecaţi; etc. Data venirii a doua a stabilit-o pornind dela Daniil 8, 14 unde proorocul spune Iudeilor, că până la curăţirea templului vor trece 2300 zile. Prin zile, Miller a înţeles ani, iar prin curăţirea templului, a înţeles întemeerea mileniului. Sqcoteala a început-o dela cifra de 457, fiindcă la acest an înainte de Hristos a încetat robia babilonică. Dela această dată şi până la Hristos au trecut 457 ani, iar după Hristos vor trece încă restul, până la cifra de 2300, adică încă 1843 de ani, după care va urma venirea a doua şi mileniul. Proorocia aceasta şi-a anunţat-o Miller încă în anul 1833, prin broşura sa: „Invederare din Sf. Scriptură a venirii a doua a lui Hristos în anul 1843". Acelaşi lucru l-au vestit apoi revistele „Semnele Timpului" scoasă în 1840 de Iosua Himes un adventist fanatic, „Strigătul din miezul nopţii" (1842) şi „Trimbiţa de alarmă" (1842).

Dar profeţia lui W. Miller nu s'a împlinit, ceeace a neliniştit mult pe aderenţii lui zişi *adventişti*. Miller şi-a recunoscut în public greşala socotelilor. Totuşi, afirma că venirea a doua trebuie să fie în curând. Un ucenic al lui Miller, S. Snow a căutat să împace aderenţii, susţinând că pe baza textului dela Levitic 12, 29 mai trebuie să se adauge încă 7 luni şi zece zile şi că deci, data de 10

Octomvrie 1844 este data sigură a venirii a doua. Data aceasta a fost anunţată prin reviste, ziare şi conferinţe şi era aşa de mult crezută, încât aderenţii ţărani şi-au lăsat cerealele pe câmp, nerecoltate, iar cei dela oraşe îşi vindeau casele şi tot ce aveau. Naivitatea adventiştilor era aşa de mare, încât unii o exploatau: în vitrinele multor magazine de haine se găseau inscripţii ca aceasta: „Aici se vând ieftin haine albe pentru călătoria la cer din 10 Octomvrie 1844". (Adventiştii credeau că pe Domnul trebuie să-l aştepte îmbrăcaţi în haine albe). Un aderent (G. Stor) a mai născocit învăţătura, că omul n'are suflet nemuritor şi că nemurirea este un dar, care se dă numai adventiştilor.

Noaptea de 9—10 Octomvrie 1844 a fost aşteptată cu emoţii. Adventiştii s'au adunat într'o sală mare din oraşul Boston, aşteptând sunetul trâmbiţei îngereşti care avea să vestească lumii venirea Domnului. Dar noaptea a trecut ca toate celelalte. Adereţii văzându-se înşelaţi, au părăsit secta. Insuşi Miller mărturiseşte a doua oară în public, că s'a înşelat şi-şi sfătueşte aderenţii să treacă la baptism. Baptiştii însă nu i-au primit. Aderenţii ce au mai rămas au început apoi a se diviza şi a se organiza în diferite grupuri separate, ca: „Adventiştii Evanghelici", „Creştinii Adventului", „Uniunea Adventului" etc. Unii din ei au strămutat apoi data venirii a doua, pentru anul 1874. Azi, adventiştii sunt de două feluri: *„Adventiştii de ziua a şaptea"* sau Sâmbătarii şi *„Adventiştii reformişti"*. Aceştia din urmă mai puţin numeroşi.

Adventiştii de ziua a şaptea sau Sâmbătarii ţin legile Test. Vechiu cu privire la serbarea Sâmbetei şi la deosebirea dintre mâncări curate şi necurate. Intemeietorii lor au fost: *Iosif Bates* – căpitan de vapor – şi mai ales soţii *James* şi *Elena White*, toţi din America. Această femeie, fiind bolnavă de isterie, avea adeseori accese de halucinaţii (aiureli) pe care le socotea drept descoperiri dumnezeeşti. A călătorit prin toate centrele mai însemnate din America şi Europa, răspândind pretutindeni

învăţătura adventistă. Despre datele stabilite de Miller şi Snow relativ la venirea a doua, susţinea că ele nu au în vedere venirea a doua, ci curăţirea templului ceresc de păcatele fiilor lui Dumnezeu (Evr. 9, 23) şi că acel timp este şi de judecată (1 Petru 4, 17); de aceea şi sfârşitul lumii va fi în curând, sau, după Apocalipsă 14, 6-7 chiar a şi sosit. Atât pe Elena White cât şi pe aderenţii ei i-a pasionat mult Apocalipsa, căreia i-au dat interpretări deadreptul fantastice. Elena White şi-a răspândit rătăcirile prin câteva cărţi scrise de ea însăşi.

Din America, adventiştii de ziua a şaptea au pătruns şi în Europa, unde şi-au format comunităţi organizate şi case de editură şi unde susţin o vie propagandă. Au ziare, reviste, şcoli confesionale şi seminarii. Centrul de propagandă pentru Europa este Hamburg (Germania).

In România, adventismul a fost adus în 1870 de *Mihail Czehovschi*, fost preot romano-catolic. Acesta a activat mai întâi în Piteşti, ca reprezentant al „Adventiştilor de Duminecă". Adventismul de ziua a şaptea a fost adus mai apoi, de alţi streini, mai întâi în Dobrogea. Prin 1890 pătrunde şi în Bucureşti. Propaganda rămâne fără rezultat remarcabil, fiind susţinută numai de străini, până în 1906, când studentul în medicină *Petre Paulini* se converteşte la adventism, primind botezul dela adventiştii sâmbătari. Acesta e prima victimă între intelectualii Români. In scurtă vreme, ia conducerea sectei şi o organizează, susţinându-o printr'o propagandă, în care n'a omis niciunul din mijloacele cele mai jignitoare împotriva Bisericii şi clerului nostru.

In 1920, s'au organizat, sub numirea de *„Uniunea Comunităţilor Evanghelice ale Adventiştilor de ziua a şaptea"*. Mai multe comunităţi alcătuesc o „Conferinţă" – de obicei comunităţile dintr'o provincie. Iar „Conferinţele" la un loc alcătuesc Uniunea.

Au editura *„Cuvântul Evangheliei"* (C. E.) şi un institut biblic (şcoală) lângă Dicio-Sân-Martin (Ardeal), înfiinţat în 1927.

Cartea lor de cântări la cult, este intitulată: „*Imnurile Creştine*".

Invăţături caracteristice Adventiştilor sunt:

1. Cunoaşterea datei exacte a venirii a doua.

2. Mileniul, sau împărăţia de o mie de ani a lui Hristos, pe pământ cu cei drepţi.

3. Nu există iad, nici suflet nemuritor.

4. Serbarea Sâmbetei.

5. Obligativitatea Test. Vechiu relativ la legile despre mâncări curate şi necurate.

6. Domnia lui Antihrist de 1260 de zile (Apoc. 12, 6) este de 1260 ani, anume, dela a. 538-1798 (domnia papalităţii).

Alte rătăciri sunt cele comune tuturor sectelor.

Adventiştii Reformişti sunt o fracţiune născută din sânul Adventiştilor de ziua a şaptea, după moartea Elenei White (1915). Murind această profetească a Adventiştilor, se iviră îndată mai multe femei adventiste, care se pretindeau a fi chemate să o înlocuiască. Dintre acestea a reuşit una: *Margareta Rowen* din Los Angelos (California). Aceasta susţinea că adventismul trebue supus unei schimbări, aşa cum i s'a descoperit ei. Anume, Adventiştii, ca adevăraţi creştini, nu trebue să prindă arma în mâini, ca să ajute Statele în planurile lor de război; adventiştii, care în timpul războiului au prins arma în mână, au părăsit calea cea adevărată; războiul început în 1914 este ultimul război, fiindcă trăim vremurile de pe urmă, când sfârşitul lumii este aproape; de aceea nici căsătoria nu e admisă, ca una ce de acum încolo nu mai are rost; deasemenea se interzice consumarea de carne. Aşa s'a născut adventismul reformist, sau Rowenismul, prin anul 1916, ca o mişcare reformistă în sânul Adventiştilor de ziua a şaptea.

Din America, adventismul reformist a trecut în Germania, iar de aici apoi mai departe, ajungând şi la noi, în timpul războiului din 1914-18, prin mijlocirea unui soldat cu numele Kremer, căsătorit cu o nemţoaică refor-

mistă din Hamburg. Totuşi, n'a isbutit să prindă teren. Din cauza atitudinei faţă de Stat, secta a fost interzisă, fapt pentru care nu şi-a putut face propagandă, decât pe ascuns, sau prin foile lor: „Păzitorul Adevărului" şi „Solul Misionar". Invăţăturile reformiste sunt expuse în broşura: „*O scurtă lămurire a principiilor Adventiştilor de ziua a şaptea, mişcarea de reformă*". (Bucureşti tip. Cultura 1924). Au fost combătute de Petre Paulini, conducătorul celorlalţi adventişti, în broşura: „*Profeţi falşi şi profeţii mincinoase*" (Bucureşti, 88 pag.).

3. *STUDENŢII BIBLIEI*, zişi şi *Milenişti* şi *Russelişti**). Intemeietorul lor este *Carol Russel*, comerciant din America, născut în Pitsburg, statul Pennsylvania, în 1852, din părinţi irlandezi, presbiteriani, trecuţi în America. Ajungând în contact cu Adventiştii, se molipseşte de învăţăturile acestora, despre inexistenţa iadului şi despre apropiata venire a doua a Mântuitorului pentru aşezarea împărăţiei de o mie de ani pe pământ. Se apucă să cerceteze Biblia şi găsi că aceste învăţături ar fi conforme cu ea şi că venirea a doua nu se va face în scopul judecăţii, ci al restabilirii sau restaurării, iar mileniul are caracter purificativ. In 1872 înfiinţă un cerc al „Studenţilor de Biblie" — începutul sectei — iar în 1874 scrie cartea: „Scopul şi modul venirii a doua a Domnului". Anul 1874 era data fixată de Adventişti pentru venirea a doua a Domnului, în trup. Profeţia adventistă însă nu s'a împlinit, ceea ce a decepţionat pe Adventişti. Russel le furniză o explicaţie: Hristos a venit, dar numai în duh şi nu L-a văzut nimeni. A venit cum însuşi spusese că va veni: „ca un fur", nevăzut. Dela 1874-1878 sunt cei $3^1/_2$ ani, când Hristos a venit ca mire şi secerător, cum s'a prezis la Apoc. 14, 14-20 şi cum s'a şi constatat (?). In 1878 a început să-Şi arate marea Sa putere şi să-Şi întemeeze împărăţia Sa. Iar în

*) Numele de Milenişti nu poate fi specific acestei secte, deoarece mai sunt şi alte secte mileniste, anume, toate care au rătăcirea despre mileniu (împărăţia de 1000 ani).

primăvara anului 1878 au înviat Apostolii. Dar şi ei sunt asemenea lui Hristos, fiinţe spirituale invizibile ochiului omenesc. Data de 1874 a calculat-o Russel altfel decât Adventiştii. El a zis aşa: anul 625 î. Hr. a fost ultimul an jubiliar. Cum mileniul este marele an jubiliar, el începe după trecerea a $50 \times 50 = 2500$ ani. Deci, până la Hristos au trecut 625 ani şi mai trebue să treacă după Hristos încă 1875, până se împlinesc cei 2500 ani. Astfel, anul 1875, care începe de fapt la 1 Octombrie 1874, este anul venirii a doua a lui Hristos. A mai calculat şi altfel: cele şase zile ale creaţiunii însemnează şase mii ani ai istoriei lumii, o zi însemnând o mie de ani. Deci după 6000 de ani începe mileniul. Iar 6000 de ani dela Adam însemnează anul 1874 după Hristos. Căci Adam a căzut în anul 4126 î. Hr. Deci 4126 î. Hr. + 1874 d. Hr. dau exact 6000 de ani, aşa încât anul 1874 este aşadar data sigură a venirii a doua. Totuşi, mileniul n'a început decât abia peste 40 ani, adică în 1914, deoarece timpul Iudeilor n'a încetat decât când Hristos a fost de 30 ani, iar sclavia lor a urmat apoi peste alţi 40 ani (în a. 70 d. Hr.). Astfel, la a. 1874 mai trebue adăugaţi încă 40 ani (deşi aceştia sunt calculaţi de două ori!) până să înceapă mileniul.

Deşi la început a colaborat cu adventiştii, la urmă însă, Russel se desparte de ei şi în 1879 înfiinţează revista: *„Turnul de veghere"*, scrisă de el şi tradusă în mai multe limbi, între care şi cea română. A scris apoi şi cărţi, pe care le-a răspândit prin mijlocirea *„Societăţii de Biblie şi de tractate: Turnul de veghere"*, din Brooklin (Statele Unite), înfiinţată şi condusă de el în acest scop. In acest oraş îşi avea şi Russel domiciliul. In 1913 russeliştii s'au organizat în *„Societatea internaţională a Studenţilor de Biblie serioşi"*, cu sediul în Brooklin. De acum, propaganda lor ia proporţii mari, întreţinută prin banii, osteneala şi dibăcia lui Russel şi ajutată de aderenţii săi fanatici, care îl numesc „Pastorul Russel" şi care-l socotesc ca cel mai mare pedagog dela Apostolul Pavel încoace şi cel mai mare — şi ultimul — reformator al sec. al

XIX-lea, el fiind „*îngerul Bisericii din Laodiceea*", ca ultimul profet şi descoperitor al voiei lui Dumnezeu... In scopul răspândirii inovaţiilor sale, Russel a compus şi un film: „*Fotograma Creaţiunii*", în patru părţi, dintre care fiecare se rulează în două ore. In el expune Russel istoria lumii pe timp de 49.000 ani, începând dela starea gazoasă până la desăvârşirea ei prin împărăţia mesianică*). Dar scrierea doctrinară de temelie a lui Russel este „*Studii în Scripturi*" — în 7 volume**). Şi Russel s'a înşelat în socoteli. El şi-a prevestit moartea, fixând-o pentru anul 1914, data când avea să fie şi venirea a doua; dar n'a murit totuşi decât în 1916, călătorind spre California. La moarte, şi-a lăsat toată averea sa sectei pe care a înfiinţat-o.

Printre aderenţii lui Russel se numără şi urmaşul lui la conducerea sectei: judecătorul *I. F. Rutherford*, scriitor cu faimă al sectei şi mare capitalist. După moartea lui Russel însă el reprezintă o disidenţă (frântură) a sectei. A scris broşura: „*Milioane ce trăesc acum nu vor muri niciodată*", în care preciza că cei care nu vor muri până în 1925 nu vor mai muri niciodată...

La Români, russelismul a pătruns mai întâi prin mijlocirea unor unguri, în Ardeal. Prin 1920, un român din America, *Ioan B. Sima*, molipsit de russelism, este trimis în România ca să organizeze secta. Neobţinând aici aprobarea necesară, o organizează pe baze comerciale, înfiinţând în Cluj casa de editură „Viaţa". In 1927 însă, convins că Russeliştii, sub masca religioasă tind la anarhism, părăseşte secta, demascându-i toate planurile. Incercările russeliştilor americani de a-l împăca, rămân zadarnice. Conducerea sectei o iau nişte unguri. Propaganda şi-o susţin prin revista „Turnul de Veghere" şi prin alte reviste şi broşuri, fără autor, fără indicarea datei, editurei, etc.

*) Partea I. dela Creaţiune până la Avraam; II. dela Avraam până la captivitatea Babiloni ă; III. dela captivitatea babilonică până la Inălţarea Domnului şi IV. dela primele Rusalii, până la mileniu.

**) Vol. I: „Planul divin al vârstelor"; vol. II: „Timpul e aproape"; vol. III: „Vie împărăţia Ta"; vol. IV: „Bătălia Armaghedonului"; vol. V: „Impăcarea omului cu Dumnezeu"; vol VI: „Creaţiunea nouă"; vol VII: „Misterul împlinit".

La adunările lor cântă din cartea: *„Imnurile Zorilor Mileniului"*.

Invăţăturile specifice Ruseliştilor sunt:

1. Cunoaşterea exactă a datei venirii a doua.

2. Impărăţia lui Hristos de 1000 ani (mileniul), pe pământ, cu cei drepţi.

3. Nu există suflet nemuritor. Omul n'are suflet, ci *este* suflet, adică fiinţă vie, sufletul nefiind altceva decât viaţa. Deci nu există nemurire. Invierea este un dar deosebit al lui Dumnezeu, dat celor aleşi ai Săi.

4. Mu există iad şi chinuri veşnice. Păcătoşii, la înviere, vor fi nimiciţi. Invierea va fi o restaurare sau restabilire la loc a lucrurilor aşa cum le-a făcut Dumnezeu la început.

5. Sf. Duh nu e o persoană a Dumnezeirii, ci numai o energie a Tatălui. Deci nu există Sf. Treime.

6. Iisus Hristos este o creatură a lui Dumnezeu. Pe pământ, El a fost numai om şi pe cruce a murit ca om pentru totdeauna.

7. Nu există nicio sărbătoare.

Celelalte rătăciri sunt comune cu ale altor sectari. Au mai multe puncte comune cu Adventiştii.

4. *PENTICOSTALII*, zişi şi *„Tremurători"*, *„Spiriţi"*, sau — după cum se mai numesc ei: *„Biserica lui Dumnezeu Apostolică"*. Numele de Penticostali vine dela cuvântul πεντίκοστα — Cincizecime, susţinând că ei au botezul cu Duh Sînt şi cu foc pe care l-au primit Apostolii la Cincizecimea Pogorîrii Duhului Sfânt. Li se zice „Tremurători" din cauza tremurăturilor pe care le manifestă sub influenţa... Sf. Duh pogorît asupra lor; şi „Spiriţi", fiindcă pretind a avea pe Sf. Spirit (Duh), în darul vorbirii în limbi.

Originea sectei este tot în America. Datează abia de pe la începutul sec. al XX-lea. E înfiinţată din sânul baptiştilor, de predicatorul baptist *Carol Parham*. Acesta a început să propovăduiască rătăcirea, că Sf. Duh se va

revărsa din nou, cu putere, la o apropiată a doua pogorîre a Sa şi că la 3 Ianuarie 1901 s'a şi pogorît Sf. Duh peste 13 persoane. Prin anul 1906, rătăcirea aceasta, propagată de Parham şi de câţiva aderenţi ai săi, a început a prinde teren prin California. In acelaşi an a trecut şi în Europa, mai întâi în Norvegia, apoi în Germania, unde a reuşit să convertească la învăţăturile ei pe un fost pastor luteran I. Paul, care a devenit apoi conducătorul sectei în Germania, avându-şi sediul în Berlin.

La noi, secta a venit direct din America, prin câţiva Români de acolo, printre care a prins teren încă înainte de 1910, fiind susţinută şi propagată chiar printr'o revistă în limba română: *„Vestitorul Evangheliei"*, redactată în oraşul *Akron-Ohio*, de *Pavel Budeanu*, român de origine din jud. Arad, iar în timpul din urmă, redactată în Arad. P. Budeanu a tradus în româneşte mărturisirea de credinţă a Penticostalilor, întitulată: *„Declararea fundamentului adevărat al Bisericii lui Dumnezeu"*. Cu Pavel Budeanu stau în legătură şi Penticostaliştii din România, al căror şef a fost dela început *Ioan Bododea* din Brăiliţa, fost predicator baptist. Propaganda şi-o susţin şi prin reviste editate de ei, ca *„Glasul adevărului* şi *„Ştiinţa Sfinţilor"*. Au şi o carte de cântări: *„Harfa Bisericilor lui Dumnezeu* — colecţie de cântări spirituale pentru Biserica lui Dumnezeu de rit apostolic". Editura „Cuvântul Adevărului". Brăiliţa 1930. E împărţită în cântări versificate şi numerotate. Cea mai nouă mărturisire de credinţă este cuprinsă în broşura: *„Scurtă expunere a principiilor de credinţă a Bisericii lui Dumnezeu Apostolice (Penticostale) din România"*, Arad, editura Cuvântul Evangheliei, 1947.

Invăţăturile caracteristice, proprii Penticostalilor, sunt următoarele:

1. Credinţa în mileniu.

2. Pe lângă botezul apei mai este de trebuinţă şi cel al Sf. Duh (cu Duh Sfânt şi foc), pe care l-au primit Apostolii la Cincizecime şi prin care se primeşte darul vorbirii în limbi.

3. Pentru ca Biserica să nu fie moartă, trebue să aibă darurile Sf. Duh, iar pentru obţinerea acestor daruri se cere rugăciune şi post, adică nemâncare.

4. Botezător poate fi numai cel ce are darul vorbirii în limbi (în timp ce la baptişti şi la alte secte poate fi numai cel rânduit de comunitate).

5. „Slujbele duhovniceşti" sunt cele ale: 1. Predicatorilor, 2. Proorocilor 3. Presbiterilor, – aleşi de Biserică şi ordinaţi (sfinţiţi ca preoţi) prin punerea mâinilor. Ordinaţiunea nu se poate pierde.

6. In adunări pot să vorbească şi femeile.

7. Sf. Duh purcede şi dela Fiul.

8. Păcătoşii daţi afară din adunare nu mai pot fi reprimiţi.

In celelalte puncte ale credinţei se aseamănă cu ceilalţi sectari, în deosebi cu baptiştii, din care au luat naştere.

Cultul e simplu: câteva cântări, însoţite de vorbirea în limbi şi predica.

5. *NAZARENII,* sau *Nazarineni,* zişi şi *Pocăiţi.* Numele de Nazareni provine din afirmaţia lor că urmează pe Iisus Nazarineanul, nu numai în cuvinte, ci şi în fapte. Se numesc şi Pocăiţi, deoarece susţin că pocăinţa este temelia mântuirii şi că numai ei fac adevărata pocăinţă. Ca întemeietor al sectei trebue socotit *Iacob Wirz,* ţesător din Elveţia, născut în Basel, la 1778. El a început să afirme, că în 1850 a primit scrisoare dela Sf. Ioan din cer, în care acesta i-a scris că Evangheliştii Matei şi Marcu n'au putut pricepe şi deci n'au putut să scrie adevărul şi că a sosit timpul, ca adevărul să fie comunicat Bisericii celei noui. A mai susţinut şi alte rătăciri deadreptul fantastice despre Mântuitorul, ca, de pildă, că înainte cu zece zile de Cincizecimea de după înviere, Şi-a luat rămas bun dela Apostoli şi S'a retras în locuri ascunse de pe lângă Ghenezaret, unde S'a desbrăcat de trup şi numai după aceea S'a înălţat la cer. Mai învaţă că împărăţia lui Dumnezeu pe pământ are trei epoci: 1. epoca Tată-

lui, până la Iisus; 2. a Fiului, până la 22 Februarie 1826, după care a urmat 3. epoca Duhului. Apoi, că Dumnezeu a pogorît asupra lui duhul preoţesc al lui Melchisedec, ca să întemeieze o „Biserică nouă", neprihănită, deosebită de cele existente, păcătoase.

Dar adevăratul întemeietor şi doctrinar al sectei este *Samuil Fröhlich*, tot din Elveţia, născut la 1803, din părinţi săraci, dar foarte religioşi (calvini). A studiat Teologia calvină în Zürich şi Basel şi a ajuns pastor calvin în Elveţia. Tinereţea şi-a petrecut-o în destrăbălări. După cum mărturiseşte el, la Paştile anului 1825 i s'ar fi arătat Dumnezeu, îndemnându-l la o viaţă curată. Ca pastor, era iubit de păstoriţii săi, fiindcă era conştiincios şi predica regulat şi cu foarte mult zel. Deşi încă pe când era student teolog, strecurase rătăciri în predicile sale, totuşi, la început a rămas în cadrul învăţăturilor calvine. Până la urmă însă, încetul cu încetul devine baptist. Dar nu oficial. Era pastor calvin, dar rostea predici baptiste. Descoperindu-i-se rătăcirile, a fost depus. De atunci, Fröhlich a devenit baptist pe faţă. In 1832 întemeiază o *„sfântă comună"* (die heilige Gemeinde) cu 38 de aderenţi, foşti credincioşi de ai lui în calvinism, pe care i-a botezat din nou, prin scufundare. Astfel s'a întemeiat prima *„comună nazareană"* având în frunte pe însuşi întemeietorul şi doctrinarul ei Fröhlich, care în cinci scrieri a stabilit principiile doctrinare ale sectei sale. El susţinea, că Biserica a devenit o concubină a Statului, cu care cochetează şi dela care primeşte plată, că cel ce nu-şi mânjeşte cinstea cu această cochetărie, rămâne fără plată dela Stat. De nceea se cere o Biserică nouă.

Din Elveţia, Nazarenismul s'a strecurat şi în Ungaria, prin 1910, adus de nişte ucenici ai lui Fröhlich, mai ales prin părţile învecinate cu Ardealul (Oraşul Hódmezövásárhely). De aici apoi a pătruns şi la Românii din Ardeal, mai ales în judeţele mărginaşe: Arad, Bihor, Cenad, Békés.

Totuşi, la noi, secta n'a reuşit să se răspândească prea mult, încât azi, ea numără relativ puţini aderenţi. Din cauza atitudinei faţă de Stat, a fost interzisă.

Cartea lor de cântări e intitulată: „*Noua Harfă a Sionului*".

Invăţătura „nazareneană" în cea mai mare parte seamănă cu cea a baptiştilor.

Invăţături, caracteristice şi proprii Nazarinenilor sunt:

1. Mileniul (ca la adventişti, russelişti şi penticostali).

2. Neadmiterea jurământului, deoarece poate fi îndestulătoare făgăduinţa, fără jurământ.

3. Neîngăduinţa de a face uz de armă în războiu.

4. Imposibilitatea de a mai păcătui după botez.

5. Neprimirea din nou în comunitate, a celor ce au fost excluşi.

6. Toate instituţiile publice sunt lăcaşuri ale lui Antihrist. Asemenea este şi şcoala, care n'are niciun rost, deoarece copiii, după ce primesc botezul, nu mai pot păcătui; ei ajung la fericirea raiului şi n'au nevoie de a fi educaţi în şcoală.

7. Nu există predicatori aleşi, ci fiecare poate predica, dacă e iluminat de Sf. Duh.

8. Sunt două categorii de credincioşi: 1. „*prietenii*" şi „*prietenele*", care sunt aderenţi încă nebotezaţi ai sectei; şi 2. „*fraţii*" şi „*surorile*", sau aderenţii botezaţi, care îşi zic tu întreolaltă.

9. Rigorism în ceea ce priveşte viaţa privată şi bucuriile ei, deci interzicerea oricărei distracţii, a dansului, a fumatului, a cântecelor lumeşti, etc.

In celelalte părţi ale doctrinei lor se aseamănă întru totul cu baptiştii.

6. *EVANGHELIŞTII*, sau *Creştinii după Evanghelie*. Numele provine dela pretenţia lor că toată viaţa lor este în deplină armonie cu Sf. Evanghelie. S'au ivit ca sectă prin secolul al XIX-lea, în Elveţia, unde poartă numele de *Chrétiens* — creştini. La noi a fost adusă de nişte streini, mai întâi prin părţile Braşovului (Cisnădie) şi prin Bucureşti, pe la începutul sec. al XX-lea. In Capitală au început a prinde teren şi a se organiza, sub numele de „*Réunions*

évangheliques françaises". Aveau şi o revistă, prin care au încercat să se introducă în cercuri cât mai largi. Ea purta titlul: „*La Réunion des Croyants pour le Culte*" şi era editată în Bucureşti. Dar secta a început a prinde teren mai cu seamă după ce i-a căzut ca victimă un Român. Acesta fu Grigorie Constantinescu, fiu de ofiţer. A fost dus în Elveţia, spre a se perfecţiona într'o meserie, dar după patru ani s'a întors predicator „evanghelist". Mobilizat în războiul din 1916-18, ajunge prin Iaşi, unde începe să activeze, reuşind să deschidă o casă de rugăciuni. Capitala Moldovei devine centrul organizaţiei sectei, datorită lui Grigorie Constantinescu, devenit acum predicator şef. De aici, rătăcirile sectei se strecoară prin judeţele învecinate. „Creştinii după Evanghelie" se organizează într'o Uniune, a cărei conducere se mută din nou la Bucureşti — cea centrală — împreună cu Grigorie Constantinescu. In Ardeal n'au prins decât la Braşov şi Cisnădie. Peste tot în ţară numără puţini aderenţi.

In scopul propagandei, Grigorie Constantinescu a scos la Iaşi revista: „*Buna Vestire*", iar un altul, Gh. Teodorescu, a scos la Bucureşti revista: „*Viaţa şi Lumina*".

Invăţăturile lor sunt expuse în broşurile: „*Memoriu, sau scurtă expunere a punctelor de doctrină a Comunităţilor creştine*" şi „*Memoriu, sau scurtă expunere a doctrinei Creştinilor după Evanghelie*".

Rătăcirile proprii „Evangheliştilor" sunt următoarele:

1. Botezul este unul, dar are trei feţe: a) botezul apei, care nu mântuieşte; b) botezul Sf. Duh, care poate fi primit înainte, deodată cu, sau după cel al apei; şi c) botezul în moartea Domnului, care este starea cea mai înaltă de sfinţenie la care poate ajunge un credincios.

2. Sunt patru judecăţi: a) a celor credincioşi, făcută în cer, cu mult înainte de judecata cea mare a păcătoşilor; b) a celor în viaţă la venirea a doua a Domnului, când va începe mileniul şi când se vor despărţi oile de capre; c) a păcătoşilor, la sfârşitul mileniului; şi d) a îngerilor răi.

3. Deşi înlătură Sf. Tradiţie, admit totuşi că există trei ceruri: *cerul întâi* sau atmosfera, cu norii şi zarea albastră; *cerul al doilea* sau al stelelor din jurul globului pământesc; şi *cerul al treilea* sau raiul lui Dumnezeu, în care sălăşluesc îngerii şi sufletele dreptilor şi care este locul de odihnă şi de aşteptare. La judecata din urmă, cerurile întâi şi al doilea vor arde şi tot aşa pământul va fi mistuit prin foc. Numai cerul al treilea va rămâne.

4. La venirea a doua se va face convertirea Iudeilor, cu atâta putere, încât va fi „o adevărată înviere din morţi".

5. Mileniul.

6. Evangheliştii n'au ca celelalte secte, o organizaţie centrală, fiind prea puţini.

Celelalte puncte de credinţă sunt comune cu ale baptiştilor şi tudoriştilor.

7. *SECERĂTORII* sau *Creştinii ultimelor zile.* Se numesc astfel, deoarece se socotesc a fi cei chemaţi a face secerişul creştinismului: să secere ce au sămănat alţii, potrivit cuvintelor Domnului, că „altul este cel ce samănă şi altul cel ce seceră" (In. 4, 37).

Originea sectei e întunecoasă. La noi a fost adusă de un ungur din Budapesta, numit Alexandru Török, de meserie rotar. Pripăşit prin Timişoara, începe propaganda printre baptişti şi adventişti, cu scopul de a unifica toate sectele în una singură, care să se numească „Secerătorul". Dar neobţinând rezultate mulţumitoare, prin anul 1924 se întoarce din nou la Budapesta. De rătăcirile sectei s'au molipsit câţiva Români, însă fără să poată înjgheba o organizaţie. Şefi ai sectei în Ardeal sunt Ladislau Vég şi Ioan Benedek, care o răspândesc prin părţile Braşovului, iar în Vechiul Regat, românul Gheorghe Munteanu, originar din jud. Bacău. Centrul de propagandă este Braşovul. Propaganda sectei este susţinută prin răspândirea de foi volante litografiate, intitulate „Muncitorii secerişului".

Invăţătura lor caracteristică şi proprie este foarte ciudată. Pretind că au darul tălmăcirei celei adevărate, de

care vorbeşte Sf. Apostol Pavel la 1 Cor. 12,10 şi tălmăcesc în cifre parabola lucrătorilor viei, dela Mt. 20, 1-16. Ei zic că Noe a preînchipuit pe Hristos (1 Petru 3,2) nu numai prin corabia salvatoare, ci şi prin numărul anilor Astfel, la vârsta lui de 600 ani a venit potopul. Tot aşa şi la 600 ani după Hristos a venit peste creştinism un adevărat potop de naţiuni. Când Noe a fost de 601 ani, a încetat potopul. Dar anul acesta dintre 600-601 al vârstei lui Noe nu mai însemnează pentru creştini un an obişnuit, ci fiecare zi din el închipue un an şi astfel cele 360 (nu 365?) de zile ale lui sunt 360 de ani. Deci el închipue perioada dintre anii 600-960 d. Hr. Dela anul 960 d. Hr. începe ziua, în care Hristos a tocmit lucrători pentru via Sa şi care nu este o zi obişnuită, ci este de 1000 ani. Această zi începe cu noaptea care durează 500 ani, adică până în anul 1460 d. Hr. Acum începe ziua propriu zisă, cu cele 4 străji ale ei, fiecare strajă fiind de trei ore. Şi cum ziua este de 1000 ani, o oră va fi de 1000: 24=41 ani şi 8 luni, iar o strajă, de 3 × 41,8 = 125 ani. Straja I-a, dela 1460-1585 d. Hr. este timpul lucrătorilor Reformaţiunii, tocmiţi de Hristos în via Sa. In straja a II-a, dela 1585-1710 au fost tocmiţi alţi lucrători, anume baptiştii, iar în straja a III-a, dela 1710 până la 1835, au intrat ca lucrători ai viei Studenţii de Biblie. In sfârşit, după 125 de ani, în straja a IV-a (a. 1835 d. Hr.) au intrat în vie şi adventiştii. Aceştia însă n'au lucrat decât 2 ore, adică 83 de ani, deci până în anul 1918, când începe ceasul al 12-lea, ultimul din straja a IV-a şi când au apărut în vie „Secerătorii". Aceştia vor fi răsplătiţi deopotrivă cu ceilalţi lucrători, indiferent când au intrat în lucru.

Din fericire, secta e prea puţin răspândită şi cunoscută la noi. De aceea nu cunoaştem şi nici nu ne prea interesează alte rătăciri specifice ale ei.

8. *INOCHENTIŞTII* îşi au originea dela călugărul *Inochentie*, moldovean din jud. Soroca, născut în a. 1873. Ca sectă datează de prin anul 1910. Inochentie se numise

Ioan Levizor. Intrând în călugărie, primi numele de Inochentie. Noviciatul şi l-a făcut la mănăstirea Dobruşa, jud. Orhei, de unde apoi, după patru ani de ascultare ca „frate", a trecut împreună cu alţi tovarăşi, pe la alte mănăstiri de prin Rusia (Chiev şi Petrograd). După câtva timp, se întoarce din nou în Basarabia şi se aşează la mănăstirea Chiţcani (Noul-Neamţ), iar de aici în scurtă vreme trece la mănăstirea din Balta (în apropiere de Nistru), la invitaţia stareţului acestei mănăstiri. La Balta primi Inochentie, în 1909 şi 1910 hirotonia de diacon şi respectiv de preot. La Balta, moldovenii făceau pe atunci mari pelerinagii, la mormântul fostului stareţ Teodosie Leviţchi, socotit ca sfânt, făcător de minuni. (Acesta, născut în 1791 şi mort în 1845, fiind sub impresiile Revoluţiei Franceze din 1789, predicase impresionant şi convingător apropierea sfârşitului lumii şi a înfricoşatei judecăţi). Pelerinilor Moldoveni, Inochentie le predica şi le făcea slujbe în limba română. Slujbele şi ţinuta lui erau pline de evlavie şi de convingere, încât tot mai mulţi pelerini Moldoveni veneau la Balta. Slujbele în limba română ale lui Inochentie însă au făcut pe arhiepiseopul Serafim al Chişinăului să pună la cale transferarea lui dela Balta, într'un loc unde să nu mai aibă prilej de a servi şi predica în româneşte, anume, la una din mănăstirile Valaam şi Solovăţ din Marea Albă. Sinodul din Petrograd însă, în urma unei anchete, găseşte pe Inochentie nevinovat de o astfel de pedeapsă. Totuşi, îl mută dela Balta la Cameniţa, în casa episcopală a Podoliei, al cărei episcop îl simpatiza. Dar faima lui Inochentie creştea tot mai mult, fiind socotit ca om sfânt, ceea ce a făcut pe arhiepiscopul Chişinăului să pună la cale o nouă transferare a lui Inochentie, în mănăstirea dela Murom, pe malul lacului Onega (gubernia Oloveţc). Dar faima lui ajunge şi aici. Pelerinii îl urmăresc până în Murom, unde ajung săraciţi şi fără adăposturi. In urmă, prin 1914, Inochentie fu mutat la mănăstirea Soloveţ, de pe insula Soloveţchi din Marea Albă. De aici a scăpat în revoluţia din 1917, când s'a retras în Lipeţcoe, jud. Ana-

niev (gubernia Cherson — lângă Nistru). Aici şi-a aranjat un conac, pe care l-a numit „Raiul pământului“ şi în care făcea el slujbe poporului. A murit în 30 Decembrie 1917 şi fu înmormântat în ziua de Anul Nou 1918. Aderenţii, tot mai fanatici, l-au numit „Părinţelul“ şi au născocit o mulţime de legende despre el, între care şi aceea că... a înviat.

Inochentismul a pătruns şi la noi, prin judeţele Fălciu, Tutova, Covurlui şi chiar în Bucureşti, unde a încercat tratative cu Tudor Popescu şi D. Cornilescu, şefii „Tudoriştilor“.

Inochentiştii nu au un principiu de credinţă şi nici o doctrină specifică sistematică. Sunt cu totul inculţi şi deci incapabili de a-şi formula o mărturisire de credinţă. Practică mai mult un misticism religios.

Originea sectei are la temelie un început de naţionalism românesc, datorit predicilor lui Inochentie la Balta, în limba română, ceea ce a făcut să fie socotit de oficialitatea bisericească rusă ca un rătăcit inoportun, deoarece atrăgea pe românii care se simţeau tot mai izolaţi faţă de ruşi. La aceasta se adaugă apoi faptul, că începuturile activităţii lui Inochentie erau alimentate de rătăciri. In predicile lui dela Balta susţinea că e trimis de fostul stareţ de mare faimă Teodosie, ca să pregătească pe oameni pentru ziua sfârşitului, când ei vor fi judecaţi de Teodosie. După Inochentie, sfârşitul lumii avea să fie în 1913. De aceea, îndemna pe oameni să nu se căsătorească, iar pe cei căsătoriţi îi sfătuia să nu aibă copii şi să-şi lase averile. Cei bolnavi, zicea el, să se ungă cu untdelemn din candela dela mormântul lui Teodosie şi să se roage. In Cameniţa, împărtăşea pe oameni, în urma predicei sale, fără să-i fi spovedit. E posibil ca Inochentie să fi vorbit sau să fi practicat şi alte rătăciri. Totuşi, intenţia lui n'a fost de a crea o mişcare religioasă despărţită de Biserică, sau o sectă. Biografii minuţioşi ai lui Inochentie, ca de pildă prof. N. Popovschi, susţin că

„Inochentie nu a fost de loc creatorul mişcării dela Balta".*) Nici aderenţii lui n'au avut la început o asemenea intenţie. Dar izolaţionismul religios al Românilor faţă de Biserica oficială din cauza tendinţelor ei rusificatoare, iar pe de altă parte lipsurile din viaţa religioasă şi morală ale preoţimei ruse care nu mai corespundea cerinţelor poporului, au contribuit în egală măsură la naşterea Inochentismului ca mişcare religioasă sectară. A fost un proces de separaţionism, venit dela sine, din două părţi: a Biserici şi a mişcării însăşi. Dar mişcarea neavând în misticismul ei controlul Bisericii, a degenerat în rătăciri. Abaterile lui Inochentie, menţionate mai sus, n'au rămas la dimensiunile lor dela început. Poporul habotnic le-a exagerat şi le-a înmulţit din ce in ce mai tare, până când separarea de Biserică a devenit, în chip evident şi fatal, un fapt împlinit.

Rătăcirile la care au ajuns aderenţii admiratori fanatici ai lui Inochentie, sunt următoarele:

1. Inochentie este un sfânt sau un prooroc (după unii, Sf. Ilie; după alţii un sfânt în care s'a întrupat Sf. Duh; iar după alţii, este Hristosul creştin, mai mare ca Hristosul evreu). A avut puteri miraculoase. Pe cei ce nu cred în el îi aşteaptă iadul.

2. Există un Duh Sfânt masculin, care e Inochentie şi unul femenin, care e soră a lui Inochentie.

3. Omul trebue să păcătuiască, pentru ca să aibă apoi de ce să se pocăiască şi pentru ca Dumnezeu să aibă de ce să-l ierte.

4. Sfinţii Arhangheli Mihail, Gavriil, Rafail ş. a. se întrupează în fraţii predicatori.

5. Viaţa le este în comun şi se numesc „fraţi".

6. Cultul lor nu e unitar. Căci deşi unii – cei mai mulţi – respectă cultul ortodox chiar participând la el, în schimb alţii sunt, fie prea rigorişti, îmbrăcaţi mai mult călugăreşte şi printr'un ascetism exagerat îşi schimono-

*) Cf. lucrarea acestuia: „Mişcarea dela Balta sau Inochentismul". Chişinău, 1926, pag. 9.

sesc trupul, smulgându-şi unghiile şi părul – fie prea libertinişti, adunându-se în peşteri subterane, unde practică adevărate orgii. In genere, preţuiesc pomenile şi slujbele pentru morţi.

7. Sunt împotriva calendarului îndreptat, făcând cor comun cu stiliştii (aderenţii calendarului după stilul vechiu).

9. *TUDORIŞTII*, numiţi aşa după numele întemeetorului lor *Tudor Popescu*, fost preot ortodox în Bucureşti, la biserica Sf. Ştefan, zisă „Cuibul cu barză". Sunt singura sectă înfiinţată la noi în ţară, în sânul Bisericii ortodoxe române.

Tudor Popescu, originar din jud. Prahova, ca paroh la „Cuibul cu barză" era un păstor zelos şi conştiincios. De prin a. 1919 începu să alunece, fiind împotriva cultului Sfinţilor. Totuşi, încă pe la sfârşitul anului 1923 susţinea că nu s'a lepădat de doctrina Bisericii ortodoxe. Rătăcirile lui se înmulţesc şi se accentuiază mai ales după ce se împrieteni şi colaboră cu ierodiaconul *D. Cornilescu* molipsit de protestantism *). Acesta îl introduce în literatura protestantă, din care îşi alimentă din ce în ce mai mult predicile. Şi cum Tudor Popescu avea darul vorbirii, prin predicile lui patetice atrăgea tot mai mulţi credincioşi la biserica „Cuibul cu barză". Impreună cu D. Cornilescu organiză şi cursuri de seară, adunând credincioşii în fiecare Marţi seara, la şcoala de lângă „Cuibul cu barză". Predicile din biserică şi conferinţele din şcoală, precum şi publicaţia *„Adevărul creştin"* şi alte broşuri scoase de Tudor Popescu şi D. Cornilescu, vădeau tot mai mult intenţiile lor de a se înstrăina de Biserica ortodoxă.

*) Dumitru Cornilescu este fiu de învăţător din jud. Mehedinţi. A terminat Seminarul Central şi Facultatea de Teologie din Bucureşti. In 1916 se călugăreşte şi este hirotonit ierodiacon în eparhia Huşilor. De aci trece în Stănceşti, jud. Botoşani, la principesa Raluca Calimachi, pe care o cunoscuse la Bucureşti. Aceasta, educată în Anglia, pusese la dispoziţie fonduri din averea ei, pentru a susţine o propagandă protestantă, încă prin 1914-15. Aici Cornilescu, având totul la dispoziţie, traduce Sf Scriptură şi se perfecţionează în propaganda religioasă cu nuanţe protestante. După războiul din 1914-18 trece la Bucureşti, alături de Tudor Popescu.

Incepură chiar să scoată din serviciile divine rugăciunile şi otpusturile care cuprind ceva din cultul Sfinţilor şi al Sf. Fecioare Maria. Totuşi, în teorie susţineau că sunt ortodocşi. Până la urmă însă, lepădară şi sfintele taine, cultul sf. icoane, etc., devenind sectari în toată forma. Sf. Sinod, sesizat de rătăcirile dela „Cuibul cu barză", a caterisit pe preotul Tudor Popescu (sentinţa Nr. 152 din 2 Aprilie 1924). Iar D. Cornilescu rupsese deja orice legătură cu Biserica şi plecase în străinătate, unde, din ierodiacon ce fusese — zice-se — s'ar fi căsătorit, drept dovadă de câtă vocaţiune avusese pentru monahism. După caterisire, Tudor Popescu a prins tovărăşie cu anglicanul Adeney, şeful şcoalei anglicane din Bucureşti str. Olteni. In această şcoală şi-a continuat activitatea de propagandă, câştigând aderenţi, printre care şi câţiva preoţi şi scriitorul *D. Nanu*. A cerut dela Ministerul Cultelor autorizaţie pentru a-şi exercita cultul în libertate. Acesta însă, prin adresa Nr. 11.251/1927, i-a dat autorizaţie numai pentru conferinţe religioase. Dar ex-preotul Tudor Popescu, pe lângă conferinţe practica şi diferite acte de cult, ca: cetiri biblice, rugăciuni, cântări, etc. Cu timpul a ajuns să aibă şi casă de rugăciuni (Str. Carol Davilla 88).

Mişcarea tudoristă s'a răspândit şi în afară de Bucureşti, deşi în măsură mică. Centre mai însemnate au în Câmpulung-Muscel, Ploeşti şi Bârlad. Multă vreme au încercat tratative de unificare cu „evangheliştii" lui Grigore Constantinescu dela Iaşi, mai ales în Bârlad, unde şi unii şi alţii au aderenţi. De asemenea şi cu inochentiştii. Incercările au rămas însă fără rezultat. Propaganda şi-o susţin prin broşuri tipărite în editura tipografiei *„Naţionala"* Jean Ionescu & Comp. din Bucureşti, Str. Bursei Nr. 1. Au şi *„Biblioteca Vremii"*, în care au apărut câteva broşuri. Au mai tipărit şi colportat broşuri mici şi ieftine. Intrebuinţează şi colportează Biblia, tradusă de D. Cornilescu.

Tudoriştii rătăcesc în următoarele:

1. Nu admit cultul sfinţilor, al icoanelor, al crucii,

al sf. moaşte, iar despre rugăciunile pentru morţi zic că n'au niciun rost.

2. Nu admit taine. Nici Botezul nu e taină, pentrucă nu iartă păcatul strămoşesc. De asemenea, nici Preoţia nu e taină. Oricine poate boteza, cununa etc.

3. Mântuirea se obţine numai prin credinţa în Iisus Hristos care a murit pe cruce pentru păcatele noastre. Credinţa produce naşterea din nou a omului, iar aceasta constă în iertarea păcatelor şi în împărtăşirea cu Sf. Duh.

4. Mântuirea are trei feţe: 1. pentru trecut: *iertarea păcatelor* şi scăparea de osândă; 2. pentru prezent: *izbăvirea de sub puterea păcatului;* 3. pentru viitor: *izbăvirea de prezenţa păcatului.*

5. Botezul este aplicat copiilor, însă nu e taină, ci numai simbol.

Alte puncte de credinţă sunt la fel cu cele comune tuturor sectarilor. Fiind o sectă prea proaspătă, n'a ajuns să-şi cristalizeze o învăţătură unitară, în vreo mărturisire de credinţă mai mult sau mai puţin complectă. Doctrina lor este un amestec de învăţături protestante, fără ceva nou şi original. De asemenea, n'au nicio organizaţie proprie, ci doar câteva asociaţii, destul de slabe şi puţine.

Cultul constă, ca şi la toate sectele, din predici, cetiri biblice, rugăciuni şi cântări.

10. *TEOSOFII.* Numele provine dela învăţătura lor, pe care o numesc *teosofie*, adică *înţelepciune divină*. Locul de baştină al teosofiei este probabil India. Timpul apariţiei este îndepărtat.

In Europa, teosofia s'a ivit prin anul 1875, datorită rusoaicei *E. Blavatscala*, o femeie de moravuri uşoare. Conştientă de starea păcătoşeniei sale, E. Blavatscaia plecă în America de Nord. La New-York intră în legături cu spiritiştii. Făcând cunoştinţă cu un colonel numit *S. Olcott*, înfiinţă la New-York, împreună cu acesta, o societate teosofică. Din New-York, E. Blavatscaia plecă în India, unde converti un baron, *de Palme*, care la moarte

lăsă societăţii teosofice o avere considerabilă. Murind E. Blavatscaia, conducerea societăţii teosofice trecu la colonelul Olcott. Acesta se stabili în India, lângă râul Adyar, într'o clădire în care se aflau 12.000 de manuscrise orientale şi 15.000 de tratate religioase, filosofice şi ştiinţifice. Murind şi colonelul Olcott, conducerea teosofilor o luă, în anul 1907, doamna *Annie Bessant*, fostă soţie de preot anglican, devenită ateistă şi apoi propagandistă teosofică.

Profetul teosofilor este poetul indian *Krishnamurti*, care a ţinut conferinţe şi la noi, în Iaşi, prin anul 1930.

Societatea teosofică are secţiuni în toată lumea (Anglia, Franţa, Germania, Olanda, Finlanda, Italia, etc). Fiecare secţiune este condusă de un comitet executiv. Printre cele mai active secţiuni este cea din Germania, care are cluburi teosofice aproape în toate oraşele. Conducătorul ei în vremea din urmă a fost medicul Dr. Franz Hartmann.

Teosofia a pătruns şi la noi. Centre teosofice mai însemnate sunt în *Bucureşti* (cu Zoe Palade, Maria Sachelarie, Mircea Nenițescu, etc.) *Craiova*, *Timişoara*, s. a. In Bucureşti s'a ţinut şi un congres teosofic, prin anul 1924, unde însă teosofii au discutat mai mult chestiuni de organizare a sectei lor în România. Susţinătoarea propagandei la noi este scriitoarea *Bucura Dumbravă*.

Teosofii sunt împărţiţi în câteva secte, foarte greu de deosebit una de alta. In genere se apropie de spiritişti, cu care uneori pot fi uşor confundaţi. Fiind un sistem filosofic-religios, teosofia poate pătrunde numai în clasa cultă.

Temeiurile învăţăturii teosofice sunt expuse în cartea Dnei E. Blavatscaia: *„Secret Doctrine“* — doctrina secretă.

Iată câteva puncte de doctrină teosofică:

1. Lumea este plină de *„karma“*. Cuvântul „karma“ e sanscrit şi însemnează faptă, activitate. Legea generală a naturii este legea karmică, pe baza căreia fiecare faptă are urmări, care sunt apoi cauze ale altor fapte sau activităţi, iar acestea la rândul lor devin iarăşi cau-

ze ale altor fapte şi aşa mai departe, până ce urmează liniştea deplină, în care încetează orice activitate. Orice lucru sau fiinţă (atom, sistem solar, om, popor, lume), îşi are karma sa, adică viaţa întreagă în desvoltarea ei istorică este o înlănţuire de cauze şi efecte naturale, care rezultă una din alta. In lume totul e condiţionat de ceva şi prin aceasta, orice lucru singuratic stă în legătură cu întregul, sau: karma celor singuratici e legată de a întregului, aşa cum şi karma întregului e în atârnare de faptele singuratice. E o condiţionare reciprocă între părţi şi întreg, sau invers. De aceea, asupra noastră acţionează şi legea carmică, iar noi suntem nu numai sub karma noastră proprie, ci şi sub a vecinilor, a naţiunii şi a lumii. Deci, dela Dumnezeu nu ne vine nimic direct. Cauza unei fapte bune sau rele este în lume, în viaţa şi în faptele noastre, sau în karma noastră şi a lumii înconjurătoare. Starea pasivă a sufletului e numită *tamas*, iar decăderea în pofte şi patimi, *ragia*. O necesitate fizică cere ca sufletul să treacă prin toate fazele, pentru ca prin experienţe proprii să-şi câştige însuşirile ce-i lipsesc.

2. Sufletul după moarte se reîntrupează de mai multe ori, spre a se curăţi, până când ajunge desăvârşit şi egal cu Dumnezeu. Starea aceasta de perfecţiune este *Nirvana*, sau suprema fericire şi constă în împreunarea sufletelor într'un tot unitar, în Dumnezeire. Reîncarnarea este necesară tuturor, în scopul purificării şi perfecţionării.

3. Moartea nu e altceva decât trecerea sufletului dintr'un corp în altul, sau dintr'o viaţă în alta. Pe patul de moarte, omul chiar îşi poate alege părinţii din viaţa în care urmează să se reîncarneze. Când omul moare, sufletul părăseşte corpul fizic şi îmbracă un corp astral. Apoi trece într'un corp mintal, luând o formă infinită şi devenind astfel o fiinţă eterică, fără sex.

4. Tot ce există, există în mod necesar, căci evoluiază spre bine.

5. Iadul sau muncile veşnice nu există. Mântuirea vine în mod necesar, prin evoluţia sufletului în şirul de

vieţi prin care trece, până ce ajunge în Nirvana. Suferinţele prin care evoluiază omul în diferitele lui vieţi către Nirvana, acestea sunt iadul!

6. In Nirvana toţi vom fi una.

7. Dumnezeu nu e transcendent, ci imanent, în natură.

8. Ingeri răi sau diavoli nu există. Mânia, invidia, răutatea, deşertăciunea, răzbunarea, etc., iată dracii din noi. Ce alţii să mai existe?

9. Iisus Hristos n'a fost Fiul lui Dumnezeu şi Răscumpărător al lumii, pentrucă oamenii se răscumpără singuri, purificându-se prin reîncarnări. El a fost o simplă pildă de perfecţiune.

10. Fiecare epocă îşi are mântuitorul ei propriu, potrivit cu gradul de civilizaţie şi de desvoltare spirituală a ei. Astfel, a fost *Buddha* în epoca lui, apoi în altă epocă *Iisus Hristos*, iar acum, în epoca modernă, când doctrinele lui Buddha şi Hristos au rămas neîndestulătoare şi când se cere un nou mântuitor, cu o doctrină mai potrivită nivelului intelectual înalt al epocei, este *Krishnamurti.*

11. Se înlătură dogmele şi autorităţile bisericeşti.

12. Orice religie, într'o oarecare măsură relativ mică, este expresia voinţei lui Dumnezeu şi descoperă o oarecare parte de adevăr. Iar teosofia este adevărul curat şi întreg.

13. Lumea aceasta va trece printr'o prefacere cosmică, transformându-se într'un continent nou, regenerat.

14. Mai există şi o lume astrală, în care vom ajunge şi noi. Ea cuprinde locuitori, animale şi alte fiinţe. Sufletele oamenilor se duc acolo ca spirite.

15. Nu numai oamenii, ci şi toate vieţuitoarele au suflet nemuritor, de aceea nu se cade a fi ucise. Consumarea de carne de animale este interzisă.

16. Scopul ul im al vieţii este „frăţia universală", care nu e un vis, o concepţie poetică, ci o condiţie esenţială şi de aceea trebue să existe.

17. Scopul pe care îl urmăreşte teosofia este de a forma un sâmbure de înfrăţire universală, fără deosebiri

de rasă, limbă, credinţă etc. In societatea teosofică poate intra oricine, de orice credinţă.

18. Limbajul tehnic şi ideile fundamentale ale teosofilor provin, după ei, din vechile secrete ale Cabalei, care li s'ar fi transmis în grai până azi, întreagă şi neschimbată, chiar cu magia şi astrologia ei.

In toată doctrina teosofică, influenţa budhismului e vizibilă şi covârşitoare, teosofia fiind mult mai apropiată de budhism decât de creştinism. Cu creştinismul n'are aproape nimic comun. De aceea, ea nu este o sectă creştină, ci o sectă religioasă şi filosofico-mistică, ivită şi printre creştini, având la bază un amestec întunecos de idei luate din riturile popoarelor orientale şi un panteism spinozzian alterat. Tendinţa ei este de a ajunge la adevăratul progres, prin contopirea celor trei factori ai culturii: *ştiinţa, religia şi filosofia,* care în vechime erau contopite în una. In acest chip s'ar ajunge la un progres adevărat al omenirii universal înfrăţite.

11. *SPIRITIŞTII.* Numele şi-l au din faptul că prin anumite experienţe, fac comunicări cu spiritele (sufletele) morţilor. Ca şi teosofii, sunt şi ei o sectă religioasă filosofico-mistică, având o doctrină foarte îndepărtată de cea creştină, cu toate că ei pretind a fi creştină. Originea în timp şi loc a spiritiştilor este îndepărtată şi necunoscută. De un întemeetor de doctrină şi practică spiritistă deasemenea nu poate fi vorba. Era cunoscută şi practicată aproape la toate popoarele din vechime ca: Egiptenii, Babilonenii, Chinezii, Grecii, Romanii, Evreii ş. a. Testamentul Vechiu face amintire de practici spiritiste, ca de pildă despre cazul lui Saul cu vrăjitoarea din Endor (1/3 Regi 28, 7-20; vezi şi 2/4 Regi 21, 6 ş. a). Ele însă erau interzise cu asprime, ca fiind contrare religiei date de Dumnezeu (Deut. 18, 9-12 ş. a). Spiritismul s'a practicat chiar şi în primele veacuri creştine, începând dela *Simon Magul* (F. A. 8, 9) şi dela vrăjitorul *Elima* (F. A. 13, 8) şi până târziu, am putea spune până în zilele noastre.

De sigur, a fost practicat între păgâni; totuşi, deşi spiritismul nu e în spiritul doctrinei creştine, mulţi creştini s'au molipsit de el, practicându-l alăturea de creştinism.

Spiritismul vechiu s'a întemeiat pe practici şi experimente, fără a avea o doctrină bine cristalizată. Abia spiritismul modern încearcă să aibă o atare doctrină, desi nu chiar unitară.

Spiritismul modern îşi are originea în America de Nord. Prin 1846, în locuinţa unui cetăţean numit Weckman, din orăşelul *Hydesville*, statul New-York, au început să se audă pocnituri misterioase în mobilă, uşi, pereţi, etc. Neputând afla cauza lor, Weckman se mută în altă locuinţă. In locul lui, în 1847 se mută familia *Fox*. Pocniturile continuară, până ce noii locatari începură a se obişnui cu ele. Intr'o seară din anul 1848, una din cele trei fete ale familiei Fox lovi o mobilă, imitind pocniturile misterioase. Dar lovitura fetei primi îndată răspuns prin pocnituri în număr egal cu cele ale fetei. Fata repetă pocniturile în număr variat, dar totdeauna primi răspuns cu acelaşi număr de pocnituri. Văzând că au de a face cu vreo fiinţă misterioasă inteligentă, fetele şi mama lor începură să pună necunoscutului diferite întrebări, cerându-i răspuns printr'un număr de pocnituri în caz afirmativ şi printr'alt număr în caz negativ. Răspunsurile au venit prompt şi clar. Vestea se răspândi îndată în oraş şi mulţi curioşi veneau să pună necunoscutului fel de fel de întrebări. Fetele Fox găsiră un mijloc mai potrivit pentru a comunica cu misteriosul necunoscut: scriseră pe hârtie literele alfabetului, plimbându-şi degetele pe deasupra lor. Când ajungeau cu degetul asupra unei anumite litere, spiritul dădea o pocnitură. In acest chip, răspunsurile spiritului alcătuiau fraze întregi. Astfel, ele aflară acum, că necunoscutul era spiritul lui *Carol Reyn*, fost locatar al acelei locuinţe, care a fost asasinat în urmă cu cinci ani şi că trupul i-a fost îngropat în pivniţă. Făcându-se săpături la locul indicat, au fost găsite câteva oase dintr'un corp omenesc.

La locuinţa familiei Fox începură să vină acum şi mari învăţaţi dintre profesori, magistraţi, medici ş. a. spre a cerceta şi studia uimitoarele întâmplări.

Fetele se mutară la New-York, într'o locuinţă mai încăpătoare, unde continuară comunicarea cu spiritele. Ele serveau ca intermediare sau *medii* între spirite şi oamenii care aşteptau răspunsul dela spirite. Exemplul lor fu urmat apoi şi de alţii şi astfel, numărul aderenţilor spiritismului crescu foarte repede, încât peste câţiva ani, la 1868, se ridică la zece milioane.

De pe la 1869 încoace au început a se constitui diferite societăţi cu scopul de a studia şi populariza spiritismul. Astfel de societăţi s'au înfiinţat în America, Anglia Franţa, etc. In acelaşi scop au apărut şi diferite reviste. Azi apar vreo 6000 reviste spiritiste. In America, la unele Universităţi s'au creat chiar catedre speciale pentru studierea spiritismului.

Spiritismul a pătruns şi printre învăţaţi şi printre neînvăţaţi. Savanţi renumiţi în toată lumea, din domeniul Fizicei, Astronomiei, ş. a. precum şi literaţi şi politicieni au devenit aderenţi înfocaţi ai spiritismului, pentru care fapt, spiritismul a căpătat o mare faimă. Aşa, de pildă, în Anglia, marele fizician *William Crookes*; în Franţa marele astronom *Camille Flammarion*)*, marele poet *Victor Hugo*, fostul preşedinte al Franţei *Sady Carnot*; în Germania prof univ. de Astrofizică *I. F. Zölner*; în Italia marele psihiatru şi antropolog *Cezar Lombroso*, precum şi mulţi alţii, au fost spiritişti

In România au fost spiritişti *B. P. Hajdeu**) şi Dr. Istrati*, ambii foşti membri ai Academiei Române, precum şi mulţi alţii mai vechi şi mai noi. Spiritiştii din România au înfiinţat în Bucureşti, în 1931, *„Societatea Spiritualistă din România"*. Au scos şi reviste, dintre care cele mai importante: *„Astralis"* din Craiova şi *„Revista Spiritistă"* din Bucureşti.

---

*) Acesta însă, mai târziu s'a lepădat de spiritism.

**) B. P. Hajdeu a scris, pentru răspândirea şi popularizarea spiritismului, cartea *„Sic Cogito"*.

Doctrinarul spiritismului este juristul şi medicul *Hippolyte de Nisard Rivail*, cunoscut sub pseudonimul *Allan Kardec*. Cartea lui *„Le livres des esprits“* – cartea spiritelor, – este socotită ca Biblia spiritiştilor.

Spiritiştii n'au o doctrină unitară, ci mai multe, deşi fiecare doctrinar pretinde a o avea, prin comunicări dela spiritele cele mai luminate. Au însă puncte comune. Iată câteva:

1. Dumnezeu este mărginit; El Şi-a primit existenţa din haos, deci nu este din eternitate; El e spirit, sau mai corect, o asociaţie infinită de spirite divine, devenite, pritr'o lungă evoluţie, perfecte şi luând toate la un loc forma de sferă, cea mai desăvârşită formă din univers.

2. Mai sunt şi alţi dumnezei, inferiori şi subordonaţi Dumnezeului suprem, dar mai mari ca îngerii. Fiecare soare, sistem planetar şi planetă îşi are dumnezeul său, supus Dumnezeului suprem. Dumnezeu nu este Atotştiutor, decât numai indirect, prin informaţiile pe care le primeşte dela ceilalţi dumnezei, pe calea undelor şi pe care aceştia le-au primit dela spiritele mai desăvârşite. Dumnezeii solari poartă numirea de Fii de Dumnezeu (nu însă şi cei planetari). Cu vremea ei se vor uni cu Dumnezeul suprem, păstrându-şi însă individualitatea. Dumnezeul central e Tatăl, cei solari sunt Fii, iar cei planetari sunt Sf. Duh.

3. Există mai multe Sf. Treimi. Aşa, de pildă, pe una o alcătuesc Dumnezeul central, cel solar şi cel planetar; aceasta e treimea centrală, superioară. Mai este apoi una, solară, inferioară aceleia, – iar alta, planetară, inferioară celei solare. De altfel toate forţele din lume lucrează treimic, căci forţa treimică: pozitivă, negativă şi neutră, este întâlnită peste tot.

4. Dumnezeu este numai un arhitect, iar nu un creator al lumii, căci lumea nu e creată din „nimic“, ci e făcută din ceva ce a existat mai dinainte şi care în ultima analiză este aceeaşi cu Dumnezeu. Din acest „ceva“, Dumnezeu a format o materie vie — primul eter sau

fluid, din care au fost făcute toate câte există în lume.

5. Din acel eter a fost format mai întâi *spiritul mineral,* care a evoluat apoi, pe toate planetele universului; apoi *spiritul plantal* (de plantă) şi după el *spiritul animal,* urmând şi acesta pe rând, aceeaşi cale a evoluţiei, din planetă în planetă şi dintr'un sistem solar în altul, până când a ajuns la formele cele mai perfecte de animal, devenind *spirit uman.* Aceeaşi evoluţie o urmează şi acesta, până când, în ultima treaptă devine *înger planetar.* Ca înger planetar va evolua iarăşi din planetă în planetă, după gradul fiecăreia, până ajunge *conducător de planetă,* apoi *înger solar,* după aceea *conducător de sistem planetar* şi în sfârşit, ajunge la *fiinţa supremă.* Fiecare spirit este înconjurat de o materie fluidică: spiritul mineral de un fluid mineral, iar cel plantal şi cel animal de un *perispirit.* In timpul somnului, spiritul animal şi la fel cel uman iese din corp şi absoarbe din spaţiu fluid planetar animal, respectiv uman, necesar perispiritului. Spiritele evoluiază, prin reîncarnări şi apoi prin evoluţie spirituală, cum evoluiază îngerii, până când vor ajunge dumnezei. Pe toate corpurile cereşti există spirite pe unele mai mult, iar pe altele mai puţin evoluate. Spiritele superioare se pot reîntrupa între oameni, pentru a grăbi evoluţia acestora.

6. Există patru universuri. Ele se învârtesc în jurul sferei divine centrale, formând în jurul acesteia o cruce. Sunt despărţite deolaltă printr'o materie fluidică. Ele sunt creiate de Dumnezeu, din substanţa preexistentă, sau din el însuşi. Dumnezeu creiază şi azi, nu însă direct, ci prin mijlocirea spiritelor superioare. Iar când creiază, suferă şi el, pentrucă nu există creaţiune fără durere.

7. Există şi providenţă divină, dar tot indirectă.

8. Iisus Hristos este un spirit superior şi e dumnezeul solar al nostru. La această treaptă a ajuns şi el prin evoluţie. S'a întrupat pe planeta noastră pentru a grăbi evoluţia noastră. El se va întrupa şi pe alte planete, ca şi celelalte spirite ca el. Intruparea din când în când a acestora este obligatorie. Hristos nu a adus mântuirea,

pentrucă fiecare om trebue să-şi ispăşească singur păcatele sale, după dreptate, sau după legea talionului. Dacă el ne-a învăţat să iertăm, a făcut-o în favorul victimei, pentru ca aceasta să nu mai caute într'o altă viaţă răzbunarea cuvenită. Invăţătura lui Hristos a fost schimbată de preoţi. De aceea Hristos a hotărît să-şi descopere şi să restabilească adevărul, prin intermediari (medii) spiritişti. Acesta este rostul apariţiei spiritismului pe pământ...

9. Biserica nu e infailibilă. Ea a greşit de multe ori şi nu poate să mântuiască pe nimeni prin taine sau altceva, mântuirea făcându-se prin reîntrupări şi evoluţie.

10. Duhul de om, creat de Dumnezeu, a trecut prin pietre, plante şi animale, până a devenit duh uman, care apoi a trecut prin mai multe forme, până a ajuns la forma de om. Omul e compus din trei părţi: trup, perispirit şi spirit. Primele sunt învelişuri ale spiritului.

Perispiritul e compus din două corpuri: unul astral şi altul mintal. Corpul fizic e din două părţi: una cărnoasă şi alta eterică, o copie a celei cărnoase, numită şi de aceea *dublul eteric*, invizibil ochiului fizic, dar vizibil vederii astrale, pe care o au unele persoane.

11. Moartea este mutarea spiritului din trup împreună cu perispiritul.

12. Odată despărţit de trup, spiritul este dus până acolo, unde sunt şi alte spirite la fel cu el din punct de vedere moral şi intelectual. Ele pot comunica cu cei de pe pământ şi pot să-i influenţeze. Unele sunt bune (îngerii păzitori), altele rele (dracii).

13. După o anumită vreme, spiritul se reîncarnează, spre a se purifica şi evolua. Reîncarnarea, precum şi locul, familia, starea, sexul şi alte condiţii ale reîncarnării, sunt hotărîte de spiritele superioare; tot de acestea sunt hotărîte şi durata vieţii şi întâmplările din ea, toate, în conformitate cu faptele lui din viaţa dinainte, în scopul ispăşirii şi al evoluării.

14. Comunicarea cu spiritele se poate face în diferite forme. De pildă, se ia o masă de lemn, de obicei ro-

tundă, în jurul căreia se aşează cei ce iau parte la şedinţă, ţinând palmele pe masă în aşa fel, ca numai degetele să se atingă cu ale altuia, încât să formeze un lanţ în jurul mesei. La întrebările puse spiritului, acesta răspunde prin înclinările mesei. Sau: se pune pe masă o hârtie pe care este scris alfabetul. Spiritul răspunde la întrebări, pocnind în masă de câte ori degetele unuia ajung pe litera care vrea el. Literele alcătuesc cuvinte şi propoziţiuni, în care se cuprinde răspunsul spiritului. Sunt şi alte procedee simple, pentru cei mai puţin iniţiaţi. Ceilalţi însă comunică prin *medii*, sau persoane intermediare, care posedă anumite forţe fluidice şi care de obicei cad în stare de *transă*, sau somn hipnotic. In această stare comunică descoperirile spiritului, fără ca după ce se deşteaptă, să-şi aducă aminte de ceva. Şedinţele se ţin în cameră întunecoasă, sau cel puţin luminată slab.

15. Fenomenele spiritiste din şedinţe sunt *subiective*, produse în persoana mediului şi *obiective*, în afară de mediu. Fenomenele subiective sunt: vederea şi auzirea dela distanţă, vorbirea în limbi necunoscute, ghicirea în cristal, oglindă sau glob de sticlă, *psihometria* (puterea de a cunoaşte lucruri despre o persoană dela care mediul are vreun obiect), *moniţiunile* (cunoaşterea unor fapte pe altă cale decât a simţurilor), *premoniţiunile* (cunoaşterea evenimentelor viitoare), *dedublarea*, etc. Iar fenomenele obiective sunt: pocnituri în mobilă, sau pereţi şi diferite sunete sau zgomote, *telekinezia* (transmiterea nevăzută a unor obiecte dintr'un loc într'altul), *parakinezia* (mişcarea numai prin atingere a unor obiecte grele), *levitaţiunile* (ridicarea în aer a unor obiecte fără vreo forţă văzută), scrierea automată, materializări vizibile ale spiritelor, mulaje de ale spiritelor în gips, parafină, etc., lovituri sau bătăi date unor persoane, sau înspăimântări provocate în anumite locuri, locuinţe, etc.

După toate aceste învăţături şi practici, sunt mulţi spiritişti care susţin totuşi, că spiritismul reprezintă cea mai autentică doctrină a lui Hristos. In fond însă spiritismul

nu e altceva, decât un amestec ciudat de budhism, deism, politeism, panteism, animism şi creştinism.

Spiritismul are şi precepte (învăţături) morale, prin care recomandă iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele.

Are şi un cult, cu un anumit ceremonial practicat în şedinţele spiritiste. Totuşi, unii cercetează biserica ortodoxă, unde se roagă, se împărtăşesc, etc.

Temple, sau case pentru cult, n'au *).

*

Alţi sectari mai sunt: *Lipovenii, Stundiştii, Molocanii* ş. a. Sunt însă prea puţini la noi şi nu constitue o primejdie pentru credinţa noastră. Cei mai numeroşi dintre ei sunt Lipovenii. Dar şi ei sunt cu totul neprimejdioşi. De aceea, e de prisos a le face istoricul şi a le expune învăţăturile caracteristice.

* * *

Din scurta ochire istorică de mai sus asupra sectelor, rezultă următoarele concluzii:

1. Toate sectele sunt de dată recentă. Istoria nu le cunoaşte, aşa cum – poate tocmai de aceea – nici ele nu cunosc şi nu recunosc istoria. Deci n'au dovada unei continuităţi dela Apostolii Domnului şi n'au garanţia adevărului.

2. Aproape toate au fost născocite de oameni neînvăţaţi, sau cel puţin fără o pregătire îndestulătoare, necesară priceperii în Scripturi. Pregătirea lor nu le-ar fi putut oferi competenţa tâlcuirii nici măcar a unui articol de ziar, sau a unui text profan oarecare, oricât de iluminaţi s'au pretins a fi. Ei vorbesc în numele religiei cam cu aceeaşi competenţă, cu care ar vorbi lăcătuşii în numele agriculturii, semidocţii şi analfabeţii în numele ştiinţei şi al progresului, sau agricultorii în numele astronomiei. Este evident, că prin doctrinele lor n'au reprezen-

*) Despre spiritism a se vedea mai pe larg la *I. Petreuţă, Spiritismul*. Timişoara, Tip. „Luceafărul", 1945.

tat un pas înainte în tâlcuirea şi aprofundarea Bibliei. Dimpotrivă, au dat dovadă numai de nepricepere şi de misticism bolnăvicios.

3. Cele mai multe sunt de proveniență străină, sădite la noi, unele cu un scop vădit împotriva neamului nostru.

4. Unele s'au născut din liberalismul protestant, ca o reacţiune împotriva îngrădirilor dogmatice ale Bisericii catolice, iar altele provin dintr'un habotnicism care n'a fost mulţumit cu gradul de pietate şi disciplină al Bisericii ortodoxe.

5. Fiecare sectă a căutat să aducă ceva nou, propriu numai ei, prin care să se caracterizeze şi să se deosebească de toate celelalte secte.

6. Fiecare sectă aparte, precum şi toate la un loc, sunt numai forme diferite de manifestare ale inevitabilului sectarism. Viaţa lor nu poate fi mai lungă decât a celorlalte, ce le-au precedat.

PARTEA A DOUA

DOCTRINA ORTODOXĂ IN RAPORT CU EREZIILE COMUNE TUTUROR SECTELOR.

CAP. VII.

Despre Biserică.

Toţi sectarii învaţă, că singurul îndreptar al credinţei este Sf. Scriptură.

Noi învăţăm altfel, anume că norma sau îndreptarul credinţei este învăţătura predată de Biserică; iar această învăţătură se întemeiază pe Sf. Scriptură şi Sf Tradiţiune. In stabilirea normei de credinţă, Sf. Descoperire are două isvoare: Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţiune.

S'ar părea că e acelaşi lucru, cu deosebirea numai că ortodocşii adoptă şi un al doilea isvor al Descoperirii dumnezeeşti, dar că în fond tot Sf. Scriptură este criteriul şi norma de credinţă, atât la sectari, cât şi la ortodocşi.

Dacă la aparenţă, deosebirea e mică, în fond însă, şi privită prin urmările ce le creiază, ea capătă proporţii care nu pot fi neglijate. Căci, pentru cei care au ca normă de credinţă numai Sf. Scriptură, aceasta grăieşte fiecăruia individual şi ca atare, ea poate grăi diferit, potrivit priceperii ce o are fiecare cititor. Aşa se explică în parte varietatea şi mulţimea sectelor. La ortodocşi, prin faptul că norma de credinţă o stabileşte Biserica, se înlătură individualismul şi părerile proprii asupra credinţei, fixându-se o normă care nu e rezultatul priceperii în Scripturi a unui singur om, ci a veacurilor şi a totalităţii celor mai

competenţi în materie. Această normă nu poate fi schimbată dela un individ la altul, sau dela un secol la altul. Temeiurile ei sunt adânc înrădăcinate în Sf. Scriptură şi în Sf. Tradiţiune, după cercetări adânci, îndelungate şi migăloase, la care s'au depus străduinţe şi priceperi, care consună laolaltă şi care nu pot fi răsturnate de încercările slăbănoage ale vreunui om, ori cât de iluminat i s'ar părea că este. Norma Bisericii are avantajul de a rămâne continuu aceeaşi. Ea poate fi adâncită, dar nu schimbată. E oricând controlabilă în Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţiune, dar niciodată înlocuibilă, pentrucă peste priceperea veacurilor depusă în ea cu toată silinţa şi cu toată competinţa, nu se poate trage cu buretele.

Fiindcă vorba „Biserică" are mai multe înţelesuri şi fiindcă sectarii le înţeleg greşit, se cuvine să le examinăm pe rând şi să le cercetăm temeiurile biblice.

Prin „Biserică" se înţelege: A) *ierarhia superioară conducătoare* în totalitatea ei; B) *totalitatea dreptcredincioşilor* care sunt botezaţi în Hristos, care cred şi se mântuesc prin aşezămintele Mântuitorului şi care sunt organizaţi după rânduelile date de Mântuitorul; C) *locaşul de închinare*, sau de cult divin public. Sf. Scriptură foloseşte când într'un înţeles, când într'altul din cele trei de mai sus, cuvântul Biserică*).

A) Biserica — ierarhie superioară.

Acest înţeles al cuvântului „Biserică" rezultă din cercetarea atentă a cuvintelor Mântuitorului, rostite în legătură cu gradele pedepselor disciplinare şi cu forurile competente să aplice aceste pedepse celor în rătăcire. Forul care aplică cel din urmă grad disciplinar şi care spune ultimul cuvânt în chestiuni disciplinare, este „Biserica". *Spune-l Bisericii! Iar de nu va asculta nici de*

*) În înţelesurile A) şi B) cuvântul Biserică se scrie totdeauna cu literă mare, iar în înţelesul C) cu literă mică. Deci şi după scris se va observa îndată deosebirea dintre „Biserică" şi „biserică" la fel ca cea dintre „Evanghelie" şi „evanghelie".

Biserică, să-ţi fie ca un păgân şi vameş" — a zis Mântuitorul (Mt. 18, 17). Deci „Biserica" are dreptul de a scoate pe cineva din împărăţia lui Hristos şi de a-l da împărăţiei diavolului, căreia îi aparţin păgânii şi vameşii. Prin cuvântul „Biserică" trebue să înţelegem aici ierarhia superioară conducătoare în totalitatea ei (la început Apostolii, iar după ei urmaşii lor: episcopii). Aceasta rezultă din context. Câteva versete precedente şi câteva următoare ne vor lămuri îndeajuns. E necesar să le reproducem şi să le analizăm în legătură cu textul citat, întâi pe cele precedente şi apoi pe cele următoare, pentru a vedea desfăşurarea întreagă a ideii şi a lămuri partea prin prizma întregului, de care e organic legată.

1. Versetele precedente redau cuvintele Mântuitorului adresate Apostolilor, despre pedepsele disciplinare: „*De-ţi va greşi ţie fratele tău, mergi şi mustră-l pe el între tine şi el* (singur). *Şi de te va asculta, ai câştigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă pe unul sau doi, ca din gura a doi martori sau trei, să se statornicească orice cuvânt. Şi de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ţi fie ţie ca un păgân şi vameş*" (Mt. 18, 15—17). E vorba de următoarele pedepse succesive: 1. mustrarea între patru ochi; 2. mustrarea în faţa a 2—3 martori; 3. mustrarea din partea Bisericii; şi 4. excomunicarea sau scoaterea din Biserică şi aruncarea celui împietrit, în rândul păgânilor şi vameşilor. Cuvântul Biserică nu poate avea aici alt înţeles, decât acela de ierarhie superioară, sau totalitatea Apostolilor, respectiv a urmaşilor lor, la un loc, deoarece pe de o parte, credincioşii deja luaseră parte la aplicarea pedepsei, prin cei 2-3 martori, care i-au reprezentat pe toţi. Puteau fi şi mai mulţi de 2-3; puteau fi toţi. Dar se cerea ca din ei să fie de faţă cel puţin 2-3, după norma din Deut. 19, 15. Pe de altă parte, un singur membru al ierarhiei superioare (un Apostol) a luat deja parte, deasemenea, la aplicarea pedepsei, anume, la mustrarea între patru ochi. Deci nu mai poate fi vorba

nici de totalitatea credincioşilor, nici de un Apostol, ci numai de totalitatea Apostolilor.

Versetul ce urmează, care deasemenea, face parte organică din corpul celor precedente, ne lămureşte în acelaşi sens. El redă cuvintele Mântuitorului, adresate Apostolilor: *„Adevăr grăesc vouă: ori câte veţi lega pe pământ vor fi legate şi în cer; şi oricâte veţi deslega pe pământ, vor fi deslegate şi în cer"* (v. 18). Şi din alte locuri biblice aflăm, că astfel de drepturi au fost acordate numai Apostolilor (In. 20, 22-23 ş. a). Deci numai Apostolii şi urmaşii lor episcopii au dreptul de „a lega şi deslega", sau de a ţine şi de a scoate pe cineva din împărăţia lui Hristos. In acest înţeles, „Biserica" însemnează ei înşişi, aşa cum de pildă, Stat însemnează uneori numai guvernul singur sau conducerea supremă, iar nu şi statul propriu zis.

In traducerile mai vechi, expresia: „Spune-l Bisericii" e tradusă „Spune-l Soborului". Deci, în loc de Biserică se zice Sobor. Înţelesul este acelaşi. Cuvântul grecesc εκλησία (eclisia) din textul verificat ca autentic al vechilor codici, însemnează aici soborul sau adunarea Apostolilor.

Deşi e vorba de Apostoli în totalitatea lor, totuşi, când e vorba de excomunicare, ştim din alte locuri biblice, că o putea face şi un Apostol singur, fără soborul celorlalţi, anume, o făcea prin puterea ce o avea de a lega şi deslega. Aşa de pildă, Apostolul Pavel a excomunicat singur pe Imeneu şi Alexandru (1 Tim. 1, 20); şi pe nelegiuitul din Corint, vinovat de incest (1 Cor. cap. 5), pe care tot singur l-a şi reprimit în Biserică (2 Cor. 2, 5-11. A se vedea mai pe larg la cap. despre dreptul şi puterea disciplinară).

Rămâne lucru neîndoelnic, că „Biserică" însemnează aici păstorii cei mai mari: Apostolii, sau urmaşii lor episcopii. Aceştia de altfel, fie adunaţi în soboare, fie aparte, au dela Hristos toată puterea (Mt. 28, 18-20 ş. a.) şi drepturile cele mai mari asupra credincioşilor, atât în ce priveşte disciplinarea, cât şi în ce priveşte păzirea de a nu schimba cineva adevărurile de credinţă. (A se vedea mai

pe larg la capitolul despre Preoţie). Ei alcătuesc *„stâlpul şi temelia adevărului“* (1 Tim. 2, 15) pentrucă Mântuitorul pe temelia lor a zidit Biserica Sa (Mt. 16, 18; Efes. 2, 20 Apoc. 21. 14) şi i-a asigurat de asistenţa Sa neîncetată, până la sfârşitul veacurilor (Mt. 28, 20).

B. Biserica — totalitatea credincioşilor.

In Testamentul Nou, cuvântul Biserică are uneori şi acest înţeles, de totalitatea dreptcredincioşilor botezaţi în Hristos (păstori şi turmă, la un loc), conduşi şi mântuiţi prin normele, învăţăturile şi instituţiile lăsate de Mântuitorul. Textele biblice care folosesc cuvântul Biserică în acest înţeles, sunt multe. Pentru a nu le repeta, le vom reda mai la vale, când vom arăta însuşirile Bisericii. (A se vedea şi 1 Cor. 11, 16; 14, 33-34; Mt. 16, 18 ş. a.)

Biserica în acest înţeles este numită şi *„Trupul lui Hristos“*, ale cărui mădulare sunt toţi cei ai Lui, Capul fiind însuşi Hristos. Apostolul Neamurilor grăeşte: *„Ci precum într'un singur trup avem multe mădulare şi mădularele nu au toate aceeaşi lucrare, aşa şi noi, cei mulţi, suntem în Hristos un trup, iar fiecare dintre noi mădulare suntem unii altora“* (Rom. 12, 4-5). Acest „trup“ este Biserica, după cuvântul aceluiaşi Apostol: *„Şi el* (Hristos) *este capul trupului, adică al Bisericii...“* (Col. 1, 18. Cf. şi v. 24; Ef. 1, 22-23; 5, 23; 4, 25; 1 Cor. 12, 27 ş. a).

In Simbolul Credinţei mărturisim, că Biserica este *una, sfântă, sobornicească şi apostolească.* Sunt atribute care îşi au temeiul în cuvântul descoperit al Scripturii. Fiindcă sectarii vorbesc de „biserici“ ca de mai multe; de sfinţenia Bisericii în alt înţeles decât noi; de o sobornicitate sau universalitate greşit înţeleasă; şi de o altfel de apostolicitate de cât noi, neputând dovedi apostolicitatea lor, trebue să zăbovim puţin şi asupra acestor atribute sau însuşiri ale Bisericii.

I. Biserica este una. Unitatea Bisericii rezultă din următoarele:

1. *Unul este Intemeietorul şi Capul ei: Iisus Hristos*, care a numit-o „*Biserica mea*“ (Mt. 16, 18). El i-a pus temelia, care rămâne unică pentru toate veacurile şi „*nimeni nu poate pune altă temelie*“ (1 Cor. 3, 11). Pe El Dumnezeu „*l-a dat cap Bisericii, ca una care este trupul lui*“ (Efes. 1, 22-23. Cf. şi Efes. 5, 23; Col. 1, 18 ş. a). El este singurul Păstor al turmei, care trebue să fie una singură, într'un singur staul: „*o turmă şi un Păstor*“ (In. 10, 16).

2. *Este numită „trupul lui Hristos“* şi ca atare nu poate să fie decât una singură, aşa cum unul este şi trupul Celui ce a întemeiat-o. Apostolul grăeşte: „*Noi cei mulţi, suntem în Hristos un trup, iar fiecare dintre noi mădulare suntem unii altora*“ (Rom. 12, 5; Efes. 4, 25). Acest „trup“, pe care-l alcătuim prin unitatea noastră, este „*Trupul lui Hristos*“ (1 Cor. 12, 27; Efes. 5, 30), sau „*Biserica*“ (Efes. 5, 23), într'o unitate desăvârşită, asemenea celei dintre doi soţi în căsătorie, sau dintre membrele unui trup viu.

3. *Aşa a fost bunăvoinţa Intemeietorului ei, „ca toţi să fie una“* (In. 17, 11. 20-23), independent de neamul din care fac parte. Căci pentru aceasta a murit El pe cruce, „*ca să-i adune laolaltă pe fiii lui Dumnezeu cei risipiţi*“ (In. 11, 51-52) şi să-i împace, într'o unitate mai presus de orice deosebiri dintreolaltă.

4. *Unitatea Bisericii rezultă şi din unitatea de credinţă, de nădejde şi de dragoste* pe care se întemeează ea în lume. „*Este un Domn, o credinţă, un botez*“, zice Sf. Apostol Pavel (Efes. 4, 5), care trimite credincioşilor săi îndemnul: „*Împliniţi bucuria mea ca să gândiţi la fel, având aceeaşi iubire, acelaşi suflet, aceeaşi cugetare. Nu faceţi nimic din duh de împerechere*“ (Filip. 2, 2-3). Pentrucă: „*Este un singur trup şi un singur Duh, precum şi chemaţi aţi fost la o singură nădejde a chemării voastre*“ (Efes. 4, 4; Cf. şi Gal. 3, 27-28; 1 Cor. 1, 10 ş. a).

După toate cele zise mai sus, nu poate fi vorba de „Biserici“ ci de „Biserică“, afară doar de cazul când se

are în vedere organizaţii locale, mai restrânse sau parţiale, ale Bisericii (1 Cor. 11, 16; Apoc. 1, 20 ş. a).

II. **Biserica este sfântă,** pentrucă:

1. *Întemeietorul ei Hristos este sfânt.* El este *„cel care sfinţeşte pe cei care se sfinţesc"* (pe oameni); este isvorul sfinţeniei noastre (Evr. 2, 11; Tit. 2, 14), Arhiereul *„sfânt, fără de pată"* (Evr. 7, 26).

2. *El a sfinţit Biserica prin sângele Lui,* potrivit cuvântului Sf. Apostol Pavel: *„Hristos a iubit Biserica şi s'a dat pe sine pentru ea, ca s'o sfinţească prin cuvânt, după ce a curăţit-o prin baia botezului şi ca să o înfăţişeze sieşi Biserică măreaţă, neavând întinăciune sau sbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă şi fără de prihană"* (Efes. 5, 25-27). Şi a făcut-o isvor de sfinţenie pentru cei ce se sfinţesc (Evr. 10, 10-14).

3. *A înzestrat-o cu mijloace sfinţitoare,* care sunt sfintele taine. Prin acestea se sfinţesc toţi credincioşii care le primesc, fiindcă ele mijlocesc dela Dumnezeu pentru oameni darul sfinţitor al Sf. Duh. (A se vedea la taine despre fiecare aparte).

4. *Sfântă este învăţătura ei* (cuvântul lui Dumnezeu) pe care o propovăduieşte ea şi care sfinţeşte pe oameni (In. 17, 17); sfântă este, însfârşit, *menirea* sau scopul ei.

Pentru toate motivele de mai sus mărturisim noi că Biserica este sfântă.

Dar prin cuvântul Biserică înţelegem aici totalitatea oamenilor botezaţi în Hristos, care mărturisesc învăţăturile Domnului în cuvânt şi în faptă. E vorba de Biserică în înţeles de instituţie, sau aşezământ dumnezeesc. Luată în acest înţeles, ea este sfântă. De aici însă nu urmează, că e alcătuită numai din sfinţi, că adică, din ea fac parte numai oameni sfinţi. Mântuitorul a asemănat-o cu lanul care cuprinde şi grâu şi neghină şi cu năvodul care prinde şi peşti buni şi peşti răi etc. şi că numai la sfârşitul lumii vor fi aleşi cei buni din cei răi (Mt. 13, 24-43. 47-50; 22, 9-14 ş. a). Iar Apostolul a asemănat-o cu o casă mare

în care sunt şi vase de cinste şi vase de necinste (2 Tim. 2, 20). Deci şi oamenii păcătoşii, dacă sunt botezaţi în Hristos şi nu s'au lepădat de credinţa în El, sunt membri ai Bisericii. Sunt membre bolnave, dar sunt membre ale aceluiaşi „trup" al Domnului. (A se vedea mai pe larg mai jos, în răspunsul nostru la obiecţiunea 1. a sectarilor.

III. **Biserica este sobornicească,** (universală, ecumenică, sau a toată lumea) pentrucă:

1. *Are menirea de a se întinde peste toată lumea şi de a cuprinde în sânul ei pe toţi oamenii, din toate neamurile* potrivit poruncii Mântuitorului către Apostolii Săi, de a predica Evanghelia *la toate popoarele* (Mt. 28, 19), *începând dela Ierusalim şi din Iudeia, până la marginile pământului* (Lc. 24, 47; Fapt. Ap. 1,8). Ea este *staulul* menit a cuprinde *toate oile*, de pretutindeni (In. 10, 16). Intemeetorul ei Hristos a înlăturat deosebirile de neam şi de rasă dintre oameni, făcându-i pe toţi una, pentru a fi uniţi, sau a alcătui o unitate cu El, adică o Biserică a Lui (Efes. 2, 14; Rom. 10, 11-13; Col. 3, 11; Gal. 3, 11-28; Mt. 8, 11), aşa cum s'a prezis în Testamentul Vechiu (Is. 60, 3-4; 66, 18-24),

2. *Se conduce de soboare* (sinoade) *ecumenice*, din care fac parte episcopii din toată lumea. Hotărîrile acestor sinoade sunt norme sigure pentru credinţa şi viaţa Bisericii, pentrucă sunt date de cei cărora Hristos le-a dat *toată puterea* şi cărora le-a promis că va rămâne cu ei până la sfârşitul veacurilor (Mt. 28, 18-20). E adevărat, că în textul biblic e vorba de Apostoli. Dar prin ei trebue să înţelegem şi pe urmaşii lor legiuiţi, care sunt episcopii, deoarece numai prin aceştia va putea fi Hristos cu Apostolii până la sfârşitul veacurilor.

IV. **Biserica e apostolească,** pentrucă:

1. *E zidită pe temelia Apostolilor*, piatra din vârful unghiului fiind însuşi Hristos (Apoc. 21, 14; Efes. 2, 20-22).

2. *E răspândită în lume de Apostolii Domnului*, potrivit misiunii ce li s'a încredinţat lor de către Învăţătorul lor.

3. *Se conduce după normele rânduite de Apostoli* şi în conformitate cu litera şi cu spiritul învăţăturilor sfinte pe care ni le-au lăsat ei (2 Petru 3, 2; Iuda 17).

4. *Preoţia ei are continuitate apostolică*, neîntreruptă, dela Apostoli până azi. (A se vedea la capitolul despre Preoţie).

Această „una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică" se mai numeşte „dreptcredincioasă", sau „ortodoxă", deoarece păstrează credinţa cea dreaptă a Domnului Hristos şi a Apostolilor.

V. Biserica are două părţi: una văzută, sau pământească, a celor vii şi alta nevăzută, sau cerească, a celor morţi. Amândouă alcătuesc laolaltă o unitate, având acelaşi Cap, pe Iisus Hristos, după cuvântul Apostolului: *„Căci nimeni dintre noi nu trăeşte pentru sine şi nimeni nu moare pentru sine. Că de trăim, pentru Domnul trăim şi de murim, pentru Domnul murim. Deci, fie că trăim, fie că murim, suntem ai Domnului. Căci pentru aceasta a murit şi a înviat Hristos, ca să aibă stăpânire peste morţi şi peste vii"* (Rom. 14, 7-9).Acelaşi Apostol ne învaţă, că în Hristos toate s'au împreunat: *„cele din ceruri şi cele de pe pământ"* (Efes. 1, 10). „Cele de pe pământ" sunt oamenii, adică membrii cei vii ai Bisericii, iar „cele din ceruri" sunt lumea îngerilor şi a celor morţi ai lui Hristos. Şi unii şi alţii alcătuesc în Hristos, împreună, o singură familie.

Cei ce trec din viaţa aceasta nu sunt morţi cu totul. Sufletele lor sunt vii şi sunt sub aceeaşi stăpânire, a aceluiaşi Stăpân. De aceea, n'am putea înţelege, ca ei, odată trecuţi din viaţa aceasta, să înceteze a mai face parte din Biserica lui Hristos şi ca această putere să se extindă numai asupra acelor din lumea aceasta, ca şi când lumea de dincolo ar fi străină lui Hristos. Despre

nemurirea sufletelor şi stăpânirea lui Dumnezeu asupra lor ne-a învăţat Mântuitorul, că Dumnezeu S'a numit pe Sine *„al lui Avraam, al lui Isaac şi al lui Iacov"*, adică al unor oameni care muriseră de multă vreme. Drept urmare, aceştia nu pot fi morţi şi cu sufletul, fiindcă Dumnezeu nu este al morţilor, ci al viilor (Mt. 22, 32). Iar despre stăpânirea Sa asupra lumii de dincolo ne-a spus-o Insuşi Domnul, zicând: *„Datu-mi-s'a toată puterea în cer şi pe pământ"* (Mt. 28, 18). In cer, asupra cui ar fi această putere, dacă nu asupra îngerilor şi asupra sufletelor celor morţi, care alcătuesc lumea cerească? Apostolul încă ne învaţă, că lui Iisus tot genunchiul se pleacă, *„al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor dedesubt"* (Filip. 2, 10). E vorba, de asemenea, de lumea cerească şi de lumea pământească şi de cea a sufletelor rele, îndepărtate de Hristos. Stăpânirea lui Hristos se întinde asupra tuturor. Cei ce în viaţa de aici au fost ai Săi, adică membri ai Bisericii, sau ai „trupului" Său, sunt tot ai Săi şi în viaţa de dincolo. E o singură Biserică, un singur „trup" care se continuă deasupra lumii şi deasupra veacurilor. Iată de ce învăţăm, că Biserica are două părţi: una văzută, pământească, a celor vii, şi alta nevăzută, cerească, a celor morţi, amândouă alcătuind o unitate, prin unitatea de viaţă a lor şi prin unitatea Capului lor Iisus Hristos. Ele alcătuesc o singură casă, sau familie, după cuvântul Apostolului: *„Nu mai sunteţi streini şi locuitori vremelnici, ci sunteţi împreună cetăţeni ai sfinţilor şi casnici ai lui Dumnezeu"* (Ef. 2, 19). Sensul textului ne constrânge ca prin „sfinţi" ai căror concetăţeni am devenit, să înţelegem sufletele creştinilor „adormiţi" care au trecut din viaţa vremelnică de aici şi au ajuns mai aproape de Dumnezeu, în casa Lui, ai cărei casnici suntem şi noi împreună cu ei.

Din lumea cerească fac parte şi îngerii. Acelaşi Cap îl au şi ei, Căruia I se supun (Col. 2, 10). Este deci o legătură de unitate între ei şi sufletele celor morţi în Hristos, cu care alcătuesc împreună lumea cerească. Dar

ei au legătură de unitate şi cu cei vii. Mântuitorul ne-a învăţat, că *„înaintea îngerilor lui Dumnezeu este bucurie pentru un păcătos care se pocăeşte“* (Lc. 15, 10). Iar Psalmistul ne spune că *„îngerul Domnului sălăşlueşte împrejurul celor ce se tem de Domnul şi-i izbăveşte de primejdie“* (Ps. 34, 8). Despre împreunarea noastră cu ei într'o singură lume, ne spune Sf. Apostol Pavel: *„V'aţi apropiat de muntele Sionului şi de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc şi de zeci de mii de îngeri slăvitori şi de adunarea celor întâi născuţi cari sunt scrişi în ceruri, şi de... duhurile drepţilor celor desăvârşiţi“* (Evr. 12, 22-23). Deci alcătuim o singură lume cu îngerii şi cu duhurile drepţilor. Ori, dacă noi cei vii şi duhurile drepţilor alcătuim Biserica lui Hristos şi suntem casnici cu îngerii, urmează că şi ei sunt casnici cu noi, adică membri ai aceleeaşi Biserici a lui Hristos, una singură, a lor şi a noastră.

VI. **Biserica celor vii, sau pământească, văzută, se mai numeşte Biserica luptătoare,** fiindcă membrii ei sunt încă în luptă cu puterile vrăjmaşe ale răului. Sf. Apostol Pavel grăeşte lămurit: *„Îmbrăcaţi-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteţi să ţineţi piept împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva sângelui şi a trupului, ci împotriva domniilor, împotriva stăpânirilor răutăţii răspândite în văzduhuri. Pentru aceea luaţi toate armele lui Dumnezeu, ca să puteţi sta împotrivă în ziua cea rea şi — toate biruindu-le — să rămâneţi în picioare“* (Efes. 6, 11-13). Niciun membru al Bisericii nu este scutit de această luptă. Adeseori puterile vrăjmaşe ale răului acţionează prin poftele trupului împotriva duhului nostru, făcând ca „trupul şi duhul să fie vrăjmaşe unul între olaltă“ şi să poarte o luptă îndârjită (Gal. 5, 17; 1 Petru 2, 11).

Ceealtă parte a Bisericii, nevăzută, cerească, sau a sfinţilor, se mai numeşte **Biserica triumfătoare,** fiindcă membrii ei au încetat lupta cu puterile vrăjmaşe ale răului, biruindu-le.

VII. Biserica luptătoare se compune din păstori sau conducători şi din popor sau turmă. Mântuitorul ne-a învăţat, că El este Stăpânul care a încredinţat conducerea slugărimii Sale unor *iconomi,* care şi ei sunt slugi ai Săi, dar sunt mai mari peste ceilalţi, având să dea socoteală despre buna conducere a lor (Lc. 12, 42-46). Iar din cuvintele următoare ale Apostolului Pavel înţelegem, că iconomii, sau conducătorii pe care i-a pus Hristos în Biserica Sa sunt preoţii sau păstorii sufleteşti, cărora Apostolul le zice: *„Luaţi aminte de voi şi de toată turma, întru care Duhul Sfânt v'a pus pe voi episcopi, ca să păstoriţi Biserica Domnului, pe care a câştigat-o cu însuşi sângele Său“* (Fapt. Ap. 20, 28; 1 Petru 5, 1-2). In chip nevăzut, Biserica este condusă de Hristos, care este Capul ei. Dar în chip văzut, ca organizaţie socială, este condusă de episcopi şi preoţi. (A se vedea mai pe larg la cap. despre Preoţie).

Din Biserica luptătoare nu fac parte sectarii, ereticii, schismaticii şi apostaţii, care chiar dacă sunt botezaţi în Hristos, s'au lepădat de învăţăturile Bisericii şi nu se supun conducătorilor ei, învăţând credinţe greşite. Chiar dacă botezul lor e legiuit, nu mai e legiuită credinţa lor. Ei s'au exclus singuri din Biserică.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Invăţătura sectarilor, în general, nu e lămurită asupra însuşirilor Bisericii. De obicei, ei vorbesc despre *Biserici,* ca despre mai multe, luându-le în sensul de oganizaţii religioase locale. Mai mult se ocupă de sfinţenia Bisericii, datorită credinţei lor, că din Biserica lui Hristos nu pot face parte decât oamenii sfinţi. Biserica este deci, după credinţa sectarilor, o comunitate a sfinţilor şi în acest înţeles este ea sfântă. Păcătoşii nu pot face parte din Biserică.

In sprijinul învăţăturii lor despre sfinţenia Bisericii în înţelesul de mai sus, sectarii invocă anumite texte biblice, pe care încearcă să le opună învăţăturii noastre. Cele mai importante din ele sunt cele expuse mai jos.

1. Biserica lui Hristos este sfântă, după cuvântul Ap. Pavel (Efes. 2, 26-27). Deci din ea nu pot face parte decât cei sfinţi, adică „născuţi din Dumnezeu". Despre aceştia zice Sf. Apostol şi Evanghelist: *„Ori cine care este născut din Dumnezeu nu săvârşeşte păcat, pentrucă sămânţa lui Dumnezeu rămâne într'însul; şi nu poate să păcătuiască, fiindcă este născut din Dumnezeu"* (1 In. 3, 9). De aci rezulta limpede, că păcătoşii nu pot face parte din Biserica lui Hristos, ca unii care nu se dovedesc a fi născuţi din Dumnezeu.

Răspunsul nostru. Este adevărat că din Biserica lui Hristos fac parte numai cei „născuţi din Dumnezeu", care într'un anumit înţeles sunt „sfinţi". Dar a fi născut din Dumnezeu însemnează a fi botezat cu Botezul creştin. Textul însuşi, citat de sectari (Efes. 5, 25-27) ne dă lămuriri în acest înţeles. El sună aşa: *„Hristos a iubit Biserica şi s'a dat pe sine pentru ea ca s'o sfinţească prin cuvânt, după ce a curăţit-o prin baia apei şi ca s'o înfăţişeze sieşi Biserică măreaţă... ca să fie sfântă şi fără de prihană"*. „Baia apei", prin care a curăţit-o, este Botezul, numit adeseori „baie", sau „baia naşterii celei de a doua" (Tit. 3, 5). Prin aceasta se lămureşte şi înţelesul celuilalt text biblic (1 In. 3, 9) invocat de sectari: cei „născuţi din Dumnezeu" sunt cei ce au primit baia naşterii celei de a doua sau Botezul creştin, cu apă şi Duh, pe care însuşi Mântuitorul l-a numit „naştere din nou" sau „naştere de sus" (In. 3, 3-7), adică naştere dela Dumnezeu. Deci membri ai Bisericii lui Hristos sunt cei ce au primit naşterea de sus, în Botezul creştin. Iar aceştia sunt sfinţi, în înţelesul că au primit în ei pe Duhul sfânt în Botez şi că au menirea de a duce o viaţă sfântă (I Cor. 1, 2).

Cuvântul „sfânt" în Vechiul Testament însemna ceva ce era pus deoparte, ales, deosebit, închinat şi menit lui Dumnezeu (Num. 3, 13; 8, 17 ş. a). In Testamentul Nou, sfânt este numit creştinul botezat în Hristos. El este sfânt mai ales după menirea lui, de a se sfinţi tot mai mult, adică de a-şi închina viaţa numai lui Dumnezeu.

Dacă se zice că cei ce sunt născuţi din Dumnezeu nu pot păcătui, nu însemnează că voinţa lor n'ar mai fi liberă de a-i duce din nou la păcat, ca şi cum ar fi mânaţi cu de-a sila la mântuire, ci numai că ei nu trebuie să păcătuiască în mod conştient şi voit. Nu pot păcătui în înţelesul că nu e admisibil să mai păcătuiască în chip voit.

Cine este oare omul care să n'aibă păcate? *Cine poate spune: Curăţit am inima mea, sunt curat de păcat"?* (Pilde 20, 9)... *„Pentrucă cugetul inimei omului se pleacă la rău din tinereţele lui"* (Fac. 8, 21). *„Căci nu este om drept pe pământ, care să facă binele şi să nu păcătuiască"* (Ecleziast 7, 2). Numai Dumnezeu este sfânt (Apoc. 15, 4) şi numai Iisus Hristos, ca om, a fost fără păcat (Evr. 4, 15). Iar noi oamenii, *„în multe greşim toţi"* (Iac. 3, 2). In păcate ne naştem şi păcatul este pururea înaintea noastră (Ps. 50/51, 3-6). De aceea, *„dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi"* (1 In 1, 8). Sectarii se socotesc membri ai Bisericei şi ca atare, sfinţi. Din această cauză, ei sunt foarte aspri şi neîngăduitori în privinţa vieţii morale a membrilor din grupările lor respective. In aceasta însă „se amăgesc", căzând şi în păcatul mândriei, deoarece pe toţi ceilalţi creştini îi socotesc ca păcătoşi, iar pe ei se numesc „pocăiţi", adică oameni care au făcut şi fac pocăinţa necesară spre a deveni „sfinţi", deosebiţi de cei nepocăiţi şi păcătoşi.

Dacă Sf. Scriptură ne spune că nu există om fără păcat sau sfânt în înţeles strict şi absolut şi dacă, pe de altă parte, înşişi Apostolii, care fără îndoială, făceau parte din Biserica lui Hristos, erau oameni adeseori copleşiţi de puterea ispitelor la păcat, cum de pildă Apostolul Pavel se numeşte pe sine „cel dintâi dintre păcătoşi" (1 Tim. 1, 15), atunci nici sectarii nu au dreptul a se numi „sfinţi", alcătuind ca atare Biserica cea „sfântă" a lui Hristos. Dar atunci cine sunt membrii Bisericii? Dacă Biserica e sfântă prin membrii ei sfinţi şi dacă toţi oamenii sunt păcătoşi,

am aiunge la concluzia că, sau nu mai există Biserică, sau Biserica nu e sfântă. Ori, Biserica lui Hristos există, e o realitate vie şi e alcătuită într'adevăr din „sfinţi". Dar nu prin membrii ei e sfântă, pentrucă membrii ei sunt — paradoxal zicând — sfinţi păcătoşi, sfinţi în înţeles mai larg, după menirea şi nu după starea lor. Iată, de pildă, Apostolul Pavel îşi adresează Epistola 1 către Corinteni aşa: *„Bisericii lui Dumnezeu celei care este în Corint, credincioşilor sfinţiţi în Iisus Hristos, celor chemaţi să fie sfinţi"*... (1 Cor. 1, 2). Deci membrii Bisericii din Corint erau „sfinţiţi" şi aveau numai chemarea de a deveni sfinţi. Şi într'adevăr, din cuprinsul epistolei constatăm că printre ei se găseau şi păcătoşi dintre cei mai mari (cap. 5), că se judecau întreolaltă pentru fiece lucru şi încă înaintea judecătorilor păgâni (cap. 6), că cei „tari" produceau sminteli celor „slabi" (cap. 8), că nu se purtau cu destulă bunăcuviinţă la săvârşirea sfintei Cuminecături (cap. 11), că unii se îndoiau de învierea morţilor (cap. 15) ş. a. – pentru care fapt, Apostolul le aduce învinuiri şi mustrări, ca unora care nu sunt vrednici de laudă. Numai cel vinovat de incest (nelegiuire) a fost exclus din Biserică (cap. 5), dar ceialalţi păcătoşi au rămas neexcluşi. Deşi au fost păcătoşi, ei au alcătuit Biserica din Corint, care a fost „sfântă", iar ei numiţi apoi chiar „sfinţi" (1 Cor. 14, 33-34). Dar atunci Biserica nu poate fi sfântă prin membrii ei, care sunt păcătoşi. Biserica e în alt înţeles sfântă, iar membrii ei, de asemenea, în alt înţeles sunt „sfinţi", cum am avut mai sus prilejul să constatăm.

Dar mai mult încă. Sf. Scriptură ne învaţă direct, că în Biserica lui Hristos, care este „casa (familia) lui Dumnezeu", sau „trupul lui Hristos", sau „împărăţia lui Dumnezeu" („împărăţia cerurilor" de pe pământ) sunt şi *oameni buni şi răi*, la fel ca într'o casă (familie) oarecare, unde se găsesc şi *vase* (membri) *de cinste* şi *vase* (membri) *de necinste* (2 Tim, 2, 20), sau la fel ca într'un trup, care are şi *membre de cinste* şi *membre de necinste* (1 Cor. 12, 22-24). Intuitive şi lămuritoare sunt în acest sens că-

teva parabole ale Mântuitorului, cu deosebire cea numită *a Neghinei.* Aici mântuitorul ne învaţă, că cei buni şi cei răi sunt împreună, ca grâul cu neghina în acelaşi lan; şi că abia la sfârşitul lumii vor fi aleşi şi despărţiţi deolaltă (Mt. 13, 24-30. 36-43). Apoi în parabola numită a *Năvodului,* care aruncat în mare, adună tot felul de peşti, buni şi răi, ne învaţă acelaşi adevăr. Peştii prinşi de năvod sunt cei ce au intrat în Biserica lui Hristos (buni şi răi). Abea la „sfârşitul veacului" vor fi despărţiţi cei buni de cei răi (Mt. 13, 47-50). Deasemenea, în parabola cu *Nunta Fiului de Impărat*: la nuntă sunt chemaţi „şi buni şi răi". Toţi se ospătează împreună, în casa împăratului, până la sosirea acestuia. Abea atunci, cei aflaţi „fără haină de nuntă" vor fi scoşi dintre ceilalţi şi aruncaţi în focul cel veşnic. „Căci mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi". Mulţi sunt membrii Bisericii, dar puţini vor gusta fericirea cea veşnică (Mt. 22, 9-14).

Să ne fie în minte îndemnul Apostolului: *„Nu judecaţi nimic mai înainte de vreme, adică până ce nu va veni Domnul, care va aduce la lumină cele ascunse în întunerec... Atunci fiecare avea-va dela Dumnezeu lauda cuvenită"* (1 Cor. 5, 4). Aici, suntem „înainte de vreme" şi nu trebue să ne numim pe noi sfinţi, iar pe alţii păcătoşi şi nici să zicem că Biserica lui Hristos e alcătuită numai din sfinţi în înţeles sectar. Cuvintele de mai sus ne pot fi şi un bun îndreptar privitor la toleranţă şi intoleranţă (îngăduinţă şi neîngăduinţă faţă de sectari).

2. **Sfinţii trebue să se separe de cei păcătoşi,** potrivit cuvintelor lui Dumnezeu din Test. Vechiu (Is. 52, 11) citate de Ap. Pavel: *„Ieşiţi din mijlocul lor şi vă osebiţi — zice Domnul — şi de ce este necurat să nu vă atingeţi şi eu vă voi primi la mine"* (2 Cor. 6, 17). Iar în altă parte acelaşi Apostol scrie: *„V'am scris să n'aveţi amestec cu vreunul, care frate fiind cu numele, este desfrânat sau sgârcit... cu unul ca acesta nici să nu şedeţi la masă... Smulgeţi pe cel viclean din mijlocul vostru"* (1 Cor. 5, 11-13).

Deci creştinii trebue să excludă din comunitatea lor pe cei răi şi păcătoşi, pentru a putea alcătui o Biserică într'adevăr sfântă, a lui Hristos, din care cei păcătoşi nu pot face parte.

Răspunsul nostru. In nici unul din cele două texte nu se afirmă că din Biserică fac parte numai cei sfinţi; şi nici nu se exclude posibilitatea celor păcătoşi de a fi membri ai Bisericii lui Hristos, dacă sunt botezaţi cu Botezul creştin şi dacă nu s'au lepădat ei de credinţa creştină, ori nu sunt vinovaţi de păcate prea grele, pentru care Biserica să-i excludă din sânul ei.

In textul dela 2 Cor. 6, 17 expresia „ieşiţi din mijlocul lor şi vă osebiţi", are înţelesul: nu vă faceţi părtaşi sau complici la faptele lor, aprobându-le. Deci nu e vorba de o separare a sfinţilor de cei păcătoşi.

Textul al doilea (1 Cor. 5, 11-13) aduce lămuriri preţioase în chestiune — desigur nu în favorul sectarilor — dacă este interpretat corect şi nepătimaş. In el este vorba de excluderea din Biserică „a celui viclean". De aici însă nu urmează că toţi păcătoşii trebue excluşi din Biserică. „Cel viclean" e unul singur, cunoscut cititorilor, anume, incestuosul (nelegiuitul), de care a vorbit în versetele dela începutul capitolului. El este un caz de imoralitate excepţional de grav şi de aceea şi excomunicarea lui e un caz excepţional de rar, care nu poate deveni o regulă, aplicată tuturor păcătoşilor, pentrucă:

1. Nu există oameni fără păcat şi în acest caz din Biserica lui Hristos nimeni n'ar putea face parte.

2. Există şi păcătoşi nedovediţi – şi poate mai mari ca unii din cei ce nu şi-au ştiut ascunde păcatul – care ar rămâne neexcluşi, făcându-se astfel o judecată prea nedreaptă asupra membrilor Bisericii.

3. A exclude pe cineva din Biserică înseamnează a-l da satanei, adică a-l pierde, deci a lucra împotriva voiei lui Dumnezeu, despre care ştim că este faţă de noi *îndelung răbdător* (2 Petru 3, 9) *şi nu vrea moartea păcătosului, ci îndreptarea lui* (1 Tim. 2, 4; Ezechil 18, 32; 33,

11); ori, îndreptarea cuiva nu e cu putinţă sub stăpânirea satanei mai bine ca în Biserică sub stăpânirea lui Hristos.

4. Nici Mântuitorul nu S'a separat de păcătoşi, ci S'a apropiat de ei, a stat cu ei împreună la masă etc., fapt pentru care I s'au făcut reproşuri că e prieten cu vameşii şi cu păcătoşii. El însă a răspuns prin cuvintele dumnezeeşti: „*N'au trebuinţă de doctor cei sănătoşi, ci cei bolnavi, căci n'am venit să chem pe drepţi, ci pe păcătoşi la pocăinţă*“ (Lc. 5, 30–32; 7, 34).

5. Mântuitorul a rânduit şi alte pedepse în Biserică pentru cei ce se fac vinovaţi de anumite păcate şi de neascultare, excluderea fiind cea din urmă şi cea mai mare dintre ele (Mt. 18, 15-17). De aci rezultă că sunt şi păcătoşi care pot fi menţinuţi în Biserică şi că numai cei de tot îndărătnici trebuesc excluşi. Aşa dar membrii Bisericii nu sunt „sfinţi“ în înţeles strict şi absolut.

Iar despre presupusa separare a sfinţilor de cei păcătoşi, pe care sectarii pretind că o cere Apostolul în textul citat, ne lămureşte contextul. Două versete precedente textului ne arată destul de limpede cum trebue să înţelegem textul citat de sectari: „*V'am ssris în scrisoarea mea, să nu vă amestecaţi cu desfrânaţii. Dar nu, în întregime, cu desfrânaţii acestei lumi, sau cu agonisitorii lacomi, sau cu jefuitorii, sau cu slujitorii idolilor, căci altfel ar trebui să ieşiţi afară din lume*“ (v. 9-10). Iată deci, că însuşi contextul se îndreaptă împotriva învăţăturii sectare, arătând că în lume nu se poate face o separare a celor sfinţi de cei păcătoşi. In textul expus în versul 10 Apostolul arată apoi, că e vorba numai de o rupere a legăturilor cu creştinii de formă şi păcătoşi, pentru ca prin aceasta „să le fie ruşine“ şi să se hotărască a se îndrepta (2 Tes. 3, 14). De aci însă nu urmează că ei n'ar mai fi membri ai Bisericii.

C. Biserica — locaş de închinare.

In Testamentul Nou, cuvântul „Biserică" mai are uneori şi înţelesul de locaş sfânt, menit cultului divin public. Biserica, luată în acest înţeles, înlocueşte templul Vechiului Testament.

Numele de „Biserică" în înţelesul de locaş de închinarea publică îl întâlnim în Fapt. Ap. unde ni se spune că Pavel şi Varnava, ajungând în Antiohia *„au stat acolo un an întreg, adunându-se în biserică şi învăţând mult popor"* (11, 26). Sf. Apostol Pavel scrie creştinilor din Corint acest cuvânt de mustrare: *„Aud că la adunările voastre din biserică, între voi sunt desbinări; şi în parte o şi cred"*... (1 Cor. 11, 18). Aceloraşi le dă porunca aceasta: *„Ca în toate bisericile sfinţilor, femeile să tacă în adunările bisericeşti... Căci şade rău unei femei să vorbească în biserică"* (1 Cor. 14, 33—35). In toate textele de mai sus, înţelesul cuvântului „biserică" este clar şi evident. E vorba de locaşul de adunare pentru cultul public (rugăciunea obştească).

Despre trebuinţa de a avea locaşuri de închinare şi despre sfinţenia acestor locaşuri sau biserici, ne vorbeşte — direct sau indirect — cuvântul Scripturii. Invăţătura ortodoxă privitoare la aceasta se întemeiază pe următoarele:

I. **Insuşi Dumnezeu a poruncit să I se facă locaşuri sfinte.** Aşa i-a zis lui Moise: *„Să-mi faci locaş sfânt şi voiu locui în mijlocul lor"* (Ieş. 25, 8). David a primit deasemenea o astfel de poruncă: *„Ingerul Domnului zise lui Gad proorocul, ca acesta să spună lui David: să vie David şi să facă jertfelnic Domnului, în aria lui Ornan Iebuseul"* (1 Cronice 21, 18). *„Apoi a zis David: latâ casa Domnului Dumnezeu"* (1 Cronice 22, 1). Ştim apoi, că împăratul Solomon a zidit un templu măreţ, închinat lui Dumnezeu şi destinat cultului public, adică rugăciunii obşteşti (1 Cronice 22, 10—11, 19; cap. 28—29; 2 Cronice cap. 2—7; 1/3 Regi cap. 5—8 ş. a). Apoi că

Zorobabel (Ezdra 3, 8; 5, 2 etc.) şi în sfârşit Ezdra, au restaurat şi au redat cultului templul ce fusese distrus de cuceritorul Nabucodonosor (2 Cronice 36, 19; Ezdra cap. 7—8). Şi mai ştim că alcătuirea cortului sfânt din pustie, precum şi a templului de mai apoi, din Ierusalim, s'a făcut după planul dat de însuşi Dumnezeu, în toate amănuntele (Evr. 8, 5; Ieş. 25, 9—40).

Este adevărat, că toate acestea se referă la cei din Testamentul Vechiu. Totuşi, acelaşi Dumnezeu este şi al nostru, al creştinilor. Iar poruncile date acolo privitoare la zidirea templului n'au fost revocate. Dimpotrivă, au fost menţinute, cum se va vedea în cele ce urmează.

II. Mântuitorul şi Sfinţii Apostoli au cinstit templul, ca locaş sfânt, destinat cultului public. Au participat la cultul dela templu şi s'au rugat acolo. La templu a fost adus pruncul Iisus ca să fie închinat lui Dumnezeu şi răscumpărat pentru părinţii lui după trup (Lc. 2, 21—24). In templu a zăbovit Iisus la vârsta de 12 ani, când a zis părinţilor Săi care îl căutaseră vreme de trei zile: *„Oare nu ştiaţi că în cele ale Părintelui meu se cădea ca eu să fiu?“* (Lc. 2, 42—50). A avut grije apoi, ca zarafii şi vânzătorii de animale pentru cei ce voiau să aducă jertfe, să nu facă din templu, care este locaşul unde sălăşlueşte Dumnezeu, o peşteră de tâlhari şi de înşelători, ci să i se păstreze de toţi şi pentru totdeauna caracterul de *„casă a Tatălui“* (Mt. 23, 17; Mc. 11, 17; In 2, 14—16).

Apostolul Pavel grăeşte: *„...M'am suit în Ierusalim ca să mă închin. Şi nu m'am găsit nici în templu pricindu-mă cu cineva, sau făcând răscoală în norod, nici în sinagogi, nici în cetate“* (Fapt. Ap. 24, 11—12). Contextul ne arată, că închinarea de astă dată dela templu a făcut-o, întorcându-se la Ierusalim dintr'o îndepărtată călătorie misionară, anume în acest scop. Tot Sf. Apostol Pavel ne spune altădată: *„Când m'am întors la Ierusalim şi mă rugam în templu, mi s'a întâmplat o răpire de*

mine însumi" (Fapt. Ap. 22, 17). Deci locul obişnuit pentru închinare (publică) era templul. Cei ce-l profanau (necinsteau, spurcau) prin neţinerea jurământului făcut pe el, săvârşeau păcatul de a-i nesocoti sfinţenia, deoarece templul e mai mare şi mai sfânt ca toate (Mt. 23, 16–17).

III. **Locaşul de închinare, numit biserică, în Sf. Scriptură se mai numeşte şi:**

biserica lui Dumnezeu (Apoc. 11, 19; Ps. 5, 8; Ezec. 43, 5—7);

locuinţa lui Dumnezeu (Lev. 26, 11; 2 Cron. 29, 6; Ezec. 37, 26–27);

casa lui Dumnezeu (1 Cron. 22, 1; 2 Cron. 15, 18; Ier. 93, 5; Mt. 23, 21; Ps. 134, 1–2);

casă de rugăciune (Mc. 11, 17; Lc. 18, 10–14);

locaş sfânt (Ieş. 25, 8; Ps. 20, 3; 79, 1; Ezec. 5, 11);

biserică sfântă (Ps. 5, 8) şi *sfinţitoare* (Mt. 23, 16-17).

Din toate aceste nume rezultă marea însemnătate ce o are locaşul de închinare, sau biserica. Nu ne putem lăsa lipsiţi de astfel de locaşuri, deoarece altfel, am căuta să ne lipsim de sfinţenia lui, de sfinţenia rugăciunii în comun şi de prezenţa lui Dumnezeu în mijlocul nostru.

IV. **Biserici vor exista până la sfârşitul lumii.** In preajma venirii a doua a Domnului şi a sfârşitului lumii, ştim că se va arăta „omul păcatului" sau Antihrist (2 Tes. 2, 3 ş. a). Iar despre Antihrist ni se spune că se va trufi, *„înălţându-se mai presus de tot ce se numeşte Dumnezeu sau e făcut pentru închinare, aşa încât să se aşeze în templul lui Dumnezeu şi pe sine să se dea drept Dumnezeu"*... (2 Tes. 2, 3-4). Lucrarea diavolească a lui Antihrist se va îndrepta cu toată furia, împotriva bisericilor lui Dumnezeu (Apoc. 13, 6), pe care va căuta să le transforme în biserici ale sale.

Deci chiar în pragul sfârşitului lumii, biserici în înţelesul de locaşuri de închinare vor exista. Cu atât mai mult trebue să existe înainte de acele vremuri de cumplită încercare.

Învăţături şi obiecţiuni sectare.

Şi sectarii au locaşuri de închinare sau case de rugăciuni, menite cultului lor public. Totuşi, ei nu admit sfinţenia acestor case şi învaţă, că ele nu sunt locaşuri ale lui Dumnezeu şi nu sunt de neapărată trebuinţă oamenilor. Argumentele pe care încearcă să-şi întemeieze învăţătura lor, precum şi răspunsurile noastre faţă de fiecare din ele, sunt cele ce urmează.

1. **Nu e necesar să avem biserici pentru închinarea noastră, deoarece rugăciunea trebue făcută în ascuns şi în faţa lui Dumnezeu, iar nu în faţa oamenilor.** Nântuitorul a zis: *„Iar când vă rugaţi nu fiţi ca făţarnicii cărora le place, prin sinagogi şi prin unghiurile uliţelor, stând în picioare, să se roage, ca să se arate oamenilor... Tu însă, când te rogi, intră în cămara ta şi închizând uşa ta roagă-te Tatălui tău celui ascuns şi Tatăl tău, care vede într'ascuns, îţi va răsplăti ţie"* (Mt. 6, 5-6). Deci rugăciunea adevărată este într'ascuns şi nu publică. De aceea bisericile nu sunt absolut necesare.

Răspunsul nostru. In textul de mai sus, Mântuitorul nu înlătură nici cultul public, nici bisericile, ci osândeşte şi înlătură rugăciunea făţarnică, făcută numai de ochii lumii, cum o făceau fariseii. Rugăciunea obştească, la templu — şi deci necesitatea bisericilor ca locaşuri de închinare obştească, este recunoscută de Mântuitorul, direct sau indirect, fie în cele expuse mai sus, fie în parabolele despre banul văduvei şi în cea a vameşului şi a fariseului (Mc. 12, 41-44; Lc. 18, 10-14). Iar despre Apostoli ni se spune că după înălţarea la cer a Domnului, ei *„erau pururea în templu, lăudând şi binecuvântând pe Dumnezeu"*. (Lc. 24, 53). Oare n'aveau ei case şi nu se puteau ruga într'ascuns? De ce au preferat templul dacă n'aveau trebuinţă de locaş de închinare?

2. **Bisericile nu sunt locaşuri ale lui Dumnezeu,** pentrucă scris este: *„Cel Prea Inalt nu locueşte în clă-*

dări de mână omenească, precum rosteşte profetul: Cerul este jeţul meu şi pământul aşternutul picioarelor mele. Ce fel de casă veţi clădi pentru mine, zice Domnul, sau care este locul odihnei mele"? (Fapt. Ap. 7, 48-49; Is. 66, 1-2). Aşa a grăit diaconul Ştefan. Iar Apostolul Pavel a grăit la fel: *„Dumnezeu, care a făcut lumea... nu locueşte în temple făcute de mână omenească"* (Fapt. Ap. 17, 24). Insuşi Mântuitorul a spus că în Testamentul Nou, închinarea nu se mai face în temple sau biserici: *„Vine ceasul când vă veţi închina Tatălui, nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim... când adevăraţii închinători se vor închina Tatălui în spirit şi în adevăr. Căci şi Tatăl voeşte astfel de închinători. Dumnezeu este spirit şi cei ce i se închină cade-se să i se închine în spirit şi în adevăr"* (In 4, 21-24). Deci iată, că bisericile pot fi doar case de adunare, mai mult în scopul evanghelizării şi mai puţin în scopul rugăciunii obşteşti. Rugăciunea obştească nu e rea şi nu poate să fie rea. Dar mai necesară e cea particulară şi internă. Deci bisericile nu sunt necesare. In nici un caz, ele nu sunt locaşuri ale lui Dumnezeu şi deci n'avem neapărată nevoie de biserici pompoase şi înzorzonate cu fel de fel de lucruri de mare valoare.

Răspunsul nostru. In primele texte, diaconul Ştefan şi Apostolul Pavel, combat ca odinioară Isaia, mentalitatea Iudeilor şi respectiv a păgânilor de a crede că Dumnezeu (sau zeii) poate fi închis intre zidurile unui templu oarecare şi că nu se găseşte decât acolo. Ei caută să spună că Dumnezeu este nemărginit şi necuprins şi că de aceea nu poate fi mărginit între zidurile unui templu. Asemenea şi Mântuitorul a grăit către Samarineancă, în cuvintele de mai sus, acelaşi adevăr: Nici Iudeii nu pot pretinde că Dumnezeu este mărginit între zidurile templului din Ierusalim şi nici Samarinenii, că ar fi numai în templul lor din muntele Garizim. De aceea, nici unii nici alţii nu pot pretinde, că numai rugăciunea sau numai cultul dela templul lor este bine primit la Dumnezeu. Dumnezeu e Spirit şi e pretutindenea. Astfel, cultul tre-

buie şi el să fie cât mai spiritual, nelegat de un anumit templu, de o anumită localitate, de o anumită naţiune etc. (Vezi şi obiecţiunile dela cap. despre Simboale şi Rituri).

Dacă am admite tâlcuirea sectară, ar trebui să constatăm o vădită contradicţie între vorbă şi faptă, atât la Mântuitorul, cât şi la Apostolul Pavel, care au cercetat adeseori templul din Ierusalim, cinstindu-l ca pe o casă sau locaş al lui Dumnezeu.

3. **Că nu este nevoie de locaşuri speciale pentru rugăciune, rezultă şi din cuvintele Mântuitorului:** *„Unde sunt doi sau trei adunaţi întru numele meu, acolo sunt şi eu în mijlocul lor“* (Mt. 18, 20). Deci rugăciunea este bine primită ori unde s'ar face ea. Iar Hristos este de faţă ori unde sunt 2—3 adunaţi în numele lui. Când acei 2—3 se împrăştie, Hristos nu mai e acolo. Despre un locaş anumit, în care să locuiască Hristos nu poate fi vorba. Prezenţa lui e condiţionată nu de nişte ziduri înfrumseţate în fel şi chip, ci de cei 2—3 adunaţi în numele lui.

Răspunsul nostru. Cuvintele „adunaţi întru numele meu“ înseamnă: adunaţi după rânduiala statornicită de mine. Ori, rânduiala statornicită de Hristos este tocmai aceea, de a avea locaşuri de închinare. In aceste locaşuri, închinarea este obştească şi intensă, prin care fiecare închinător îşi mărturiseşte fără sfială, înaintea tuturor, credinţa şi pietatea sa. Aici e altarul de jertfă şi locul sfânt, în care se aduce jertfa Golgotei în chip nesângeros, apoi „jertfa buzelor“ şi jertfa cea bineplăcută lui Dumnezeu: „duhul umilit, inima înfrântă şi smerită“ (Ps. 50, 18). Aici e atmosfera de sfinţenie, cetatea de azil, scăparea tuturor de rele şi de ispite. Aici e mângăierea, întărirea şi biruinţa sufletului. O emoţie sfântă te cutremură, când ca trecător, o găseşti în cale, deschisă şi intri în ea.

Dar dacă Hristos este de faţă acolo unde sunt 2—3 adunaţi în numele Lui, atunci şi în biserică, unde sunt

mult mai mulţi adunaţi în numele Lui, este de faţă. Şi atunci iată că bisericile sunt locaşuri, în care, prin adunarea în ele a 2—3 oameni în numele lui Hristos, aduc pe Hristos în ele şi devin locaşuri ale Lui. Şi atunci o biserică nu este numai o casă de adunare, în scopul evanghelizării, al propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu, al întăririi în credinţă şi în pietate, ci un locaş, în care atât de des, Hristos coboară în mijlocul celor 2—3 adunaţi acolo. Şi cum, după rostul lor, bisericile trebuie să fie pline nu numai Dumineca, ci şi în toate zilele, noi ar trebui să-L aducem acolo cât mai des, sau neîntrerupt, aşa încât, biserica nefiind nicicând goală, Hristos să sălăşluiască permanent în ea.

După cele zise mai sus este explicabil de ce înfrumseţăm bisericile cu cele mai de preţ podoabe. In Testamentul Vechiu, podoabele din cortul sfânt şi mai apoi din templu, erau din aur masiv, iar pereţii erau împodobiţi cu finici şi cu chipuri de animale (Ieş. cap. 25—26; 28; 37; 2 Cron. cap. 3—4). Nici bisericile Noului Testament nu le putem lăsa cu zidurile goale, despodobite. Ele trebue să fie mai împodobite decât casele şi palatele omeneşti, fiind locaşuri ale lui Dumnezeu.

CAP. VIII.

Sfânta Scriptură.

Sf. Scriptură – primul izvor al Descoperirii Dumnezeeşti, este scrisă sub inspiraţie (înrâurire) dela Sf. Duh, ceea ce nici sectarii nu tăgăduesc. De aceea, în sprijinul acestui adevăr, Sectologia nu are nevoie să aducă dovezi. Insă fiindcă în legătură cu Sf. Scriptură, sectarii învaţă, că fiecare creştin are priceperea şi dreptul de a o tâlcui, iar unii pe de o parte (adventiştii) preţuesc Test. Vechiu în chip exagerat şi în paguba Testamentului Nou, în

schimb alţii îl lapădă cu totul, Sectologia va trebui să privească Sf. Scriptură sub aceste trei puncte de vedere.

Deci, chestiunile ce ne interesează, împreună cu temeiurile lor biblice, sunt cele ce urmează.

A). I. **Nu ori cine are destulă pricepere să înţeleagă şi să explice Sf. Scriptură.** Aceasta rezultă din cuvintele Sf. Apostol Petru, despre epistolele Sf. Pavel: *„In ele sunt unele lucruri cu anevoie de înţeles, pe care cei neştiutori şi neîntăriţi le răstălmăcesc, ca şi pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzanie* (2 Petru 3, 16). Din aceste cuvinte rezultă, că încă pe vremea Apostolilor s'au ivit oameni care pretindeau că ştiu tâlcui Sf. Scriptură, dar că n'o ştiau şi nu o puteau şti, fiindcă în ea „sunt unele lucruri cu anevoie de înţeles" şi tocmai de aceea, nu orice „neştiutor" are priceperea s'o tâlcuiască. Iar tâlcuirea incorectă sau răstălmăcirea ei, adică scoaterea unor învăţături false, duce la „pierzanie". Nici famenul Etiopean n'a înţeles cuvintele Scripturii. Când Diaconul Filip l-a întrebat dacă ştie ce citeşte în Scripturi, i-a răspuns: *„Cum voiu putea, de nu mă va călăuzi cineva?"* Au fost necesare lămuririle date de Filip pentru a putea pricepe textul pe care-l citise (Fapt. Ap. 8, 26-39). Cine ştie la ce rătăciri ar fi putut ajunge, dacă ar fi pretins a înţelege şi a explica el singur textul Bibliei!

II. **Nu oricine are dreptul sau chemarea de a explica Sf. Scriptură, ci numai Biserica, prin persoanele cărora li s'a încredinţat de Dumnezeu această chemare.** Căci în Biserică nu toţi au aceeaşi chemare şi acelaş dar. Fiecare îşi are un anumit dar, o anumită chemare, pe care alţii nu le pot avea, după cuvântul lămurit al Apostolului: *„Pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică, mai întâi apostoli, al doilea profeţi, al treilea învăţători... Oare toţi sunt apostoli? Oare toţi învăţători?...* (I Cor. 12, 28-30; Ef. 4, 11). Deaceea, fiecare să-şi vadă de darul şi de chemarea ce o are şi să nu-şi aroge chemări şi da-

ruri pe care nu le are. *„Flecare, fraţilor, întru ce a fost chemat, întru aceasta să rămâie înaintea lui Dumnezeu“* (I Cor. 7, 20-24).

Cunoaşterea tainelor împărăţiei lui Dumnezeu este un dar special, pe care numai Apostolii l-au avut, pentrucă numai lor li s'a dat, pe când altora nu (Mt. 13, 11). Prin apostolia lor, ei aveau priceperea necesară explicării şi răspândirii învăţăturilor Domnului. Insă cei ce n'au darul şi chemarea apostoliei, n'au nici priceperea şi nici dreptul de a explica altora (de a propovădui) adevărurile de credinţă nepricepute de ei, după cuvântul Apostolului: *„Cum vor propovădui fără apostolie ?“* (Rom. 10, 15).

Deci e de trebuinţă mai întâi „apostolia“, adică trimiterea de sus.

Cartea Inţelepciunii lui Iisus fiul lui Sirah are un cuvânt de tot potrivit, la care sectarii cei ce se leagă de a tâlcui Sf. Scriptură fără să aibă priceperea necesară, ar trebui să ia aminte şi să-l urmeze: *„Ceea ce covârşeşte mintea ta, nu căuta; şi ceea ce este mai presus de puterile tale, nu iscodi... Nu te apuca să iscodeşti cele ce trec dincolo de îndeletnicirile tale, căci ţi s'au arătat mai multe decât poate să priceapă o minte omenească; după ce singura lor închipuire pe mulţi i-a înşelat şi relele socotinţe au strâmbat cugetele lor“* (Iis. Sir. 3, 20-23). Deci trebue să înlăturăm trufia de a ne ţine ştiutori în ceeace nu putem şti.

B). I. **Testamentul Vechiu nu trebue preţuit mai mult decât se cuvine şi în deosebi mai mult decât Test. Nou,** deoarece el a fost înlocuit cu Test. Nou. El a avut, numai un rol pedagogic, spre a pregăti omenirea pentru primirea lui Mesia: *„Astfel, că legea ne-a fost nouă un învăţător spre Hristos, ca să ne îndreptăm prin credinţă. Iar dacă a venit credinţa, nu mai suntem sub învăţător“* (Gal. 3, 24-25). Mântuirea noastră nu atârnă de împlinirea faptelor poruncite de Test. Vechiu, ci de credinţa în Iisus Hristos Mântuitorul nostru. Prin Iisus Hristos

legea (Test. Vechiu), s'a împlinit şi a încetat. *„Căci Hristos este sfârşitul legii, spre îndreptarea oricui care crede"* (Rom. 10, 4). Legea Veche a ţinut numai până la Ioan Botezătorul, ultimul pregătitor al venirii lui Hristos (Mt. 11, 13). Cei de sub regimul ei au fost născuţi *spre robie,* întocmai ca fiii lui Avraam din roaba sa Agar, pe când cei din Test. Nou, ca fiii lui Avraam din soţia sa liberă Sara, sunt născuţi *spre libertate şi spre moştenire;* căci Agar şi Sara sunt tipuri ale celor două Testamente (Gal. 4, 22-31). De altfel, aşezarea unui nou Legământ a fost anunţată încă în Test. Vechiu, prin cuvântul profetului Ieremia (31, 31): *„Iată vin zile, zice Domnul, când voiu face cu casa lui Israil şi cu casa lui Iuda legământ nou".* La aceste cuvinte Apostolul mai adaugă: *„Când a zis: un nou legământ, Domnul a învechit pe cel dintâiu. Iar ce se învecheşte şi îmbătrâneşte, este aproape de pieire"* (Evr. 8, 13).

Testamentul Vechiu, potrivit rostului ce l-a avut, a conţinut icoane, tipuri, simboale etc. care au fost prefigurări pentru Testamentul Nou. Implinindu-se ele, s'a împlinit şi misiunea Testamentului Vechiu. Insăşi preoţia s'a schimbat. *„Iar dacă preoţia s'a schimbat* — zice Apostolul — *urmează numai decât şi schimbarea legii"* (Evr. 7, 12). *„Căci legea s'a dat pe temeiul preoţiei"* (Evr. 7, 11). Prin venirea Sa, Hristos *„desfiinţează deci rostul întâi, ca să statornicească rostul al doilea"* (Evr. 10, 9). Din context rezultă clar, că „rostul întâi" este Testamentul Vechiu, iar „rostul al doilea" este Testamentul Nou, sau Legea cea Nouă, pe care a inaugurat-o prin Sângele Său (Mat. 26, 27-28) şi care, ca totdeauna în cazul intrării în vigoare a unei legi noui, a abrogat-o pe cea Veche. Iată de ce, Apostolul a putut grăi cu toată hotărîrea, în legătură cu învinuirile Iudaizanţilor adresate celor ce nu se învoiau să observe şi diferitele porunci ale Testamentului Vechiu: *„Nimeni deci să nu vă bage vină pentru mâncare sau băutură, sau cu privire la vreo sărbătoare, sau lună nouă, sau Sâmbătă, care sunt umbra celor viitoare, iar trupul, al lui Hristos.* (Col. 2, 16-17). Toate au avut numai

o însemnare simbolică sau tipică, fiind numai o umbră, proectată de trupul (Hristos) care încă nu se arătase, dar care acum s'a arătat întreg. Aşa fiind, noi nu ne mai putem orienta după umbră, ci după însuşi cel ce Şi-a proectat această umbră a Sa.

II. E de prisos a îndeplini şi acum faptele poruncite de Testamentul Vechiu, de vreme ce împlinirea lor n'a putut aduce mântuire nici măcar celor de sub regimul lui, când încă era în vigoare. Căci şi atunci, îndreptarea, sau starea de dreptate înaintea lui Dumnezeu, se putea dobândi numai prin credinţă. Dovadă este *cazul îndreptării lui Avraam.* Acesta n'a primit îndreptarea prin împlinirea faptelor poruncite de lege (tăierea împrejur, Sâmbăta, jertfe, mâncări curate ş. a.) căci pe vremea lui, legea nici nu exista; ci numai prin credinţă. Aşa ne mărturiseşte Sf. Apostol Pavel (Rom. cap. 4-8). Tot el ne arată apoi că cei ce au umblat după „dreptatea din lege", sau după „dreptatea lor" (Rom. 10, 4-5), n'au putut dobândi dreptatea adevărată, căci aceasta numai Hristos Mântuitorul ne-a adus-o şi ea vine prin credinţă, fără faptele legii (Rom. cap. 10). Cei ce vreau să dobândească mântuirea, trebue să fie *urmaşi ai lui Avraam.* Aceştia însă nu sunt descendenţii trupeşti ai lui, ci cei ce au credinţa lui în împlinirea făgăduinţelor mesianice; iar aceştia sunt creştinii, deveniţi fii ai lui Dumnezeu şi eliberaţi de sub poruncile nefolositoare ale legii (Gal. cap. 3-5), pe care Hristos, „prin poruncile Evangheliei, a şters-o", ca pe un „zapis ce ne era potrivnic" (Col. 2, 14; Efes. 2, 14–15).

Noi trebue să căutăm adevărata stare de dreptate. *„Dar peutru că ştim, că omul nu se îndreptează din faptele legii, ci numai prin credinţa în Iisus Hristos, am crezut şi noi, ca să ne îndreptăm din credinţa în Hristos, iar nu din faptele legii, căci din faptele legii nimeni nu se va îndrepta. — Căci dacă dreptatea vine prin lege, atunci Hristos a murit în deşert"* (Gal. 2, 16. 21). Intr'a-

devăr, moartea pe cruce a Domnului pentru mântuirea noastră, ar fi fost zadarnică şi de prisos, dacă noi ne-am fi putut mântui şi prin lege. Mântuirea însă vine numai prin Evanghelie, precum este scris: *„In ea* (în Evanghelie) *se dă pe faţă acea dreptate dela Dumnezeu, care vine din credinţă şi e pentru credinţă“*, aşa cum încă profetul Avacum zicea (2, 4) că: *„dreptul din credinţă va fi viu“* (Rom. 1, 17). Iar dacă îndreptarea nu vine din împlinirea faptelor legii, ci prin credinţă, ea nu este o plată, ci un dar, după cuvântul Apostolului: *„In dar sunteţi mântuiţi, prin credinţă; şi aceasta nu e dela voi: este dăruirea lui Dumnezeu. Nu din faptele voastre, ca să nu se laude nimeni“* (Efes. 2, 8—9).

Intrebarea dacă Vechiul Testament mai este obligatoriu, a preocupat şi pe de cei dintâi creştini şi ea a fost desbătută de Apostoli, adunaţi în Ierusalim, la primul sinod (prin anul 50—51) convocat direct în acest scop. Acolo însă, s'a hotărît, că legea Vechiului Testament e o sarcină prea grea şi nefolositoare („un jug greu“) şi de aceea, e inutil a o impune creştinilor. Din ceea ce ar putea cădea sub penalitatea Testamentului Vechiu să se ţină doar atât: 1. ferirea de a mânca din cărnurile ce au fost jertfite idolilor; 2. ferirea de carne de animal zugrumat; 3. ferirea de sânge; şi 4. ferirea de desfrânare. Incolo, orice alte porunci ale Testamentului Vechiu nu mai au putere (Fapt. Ap. cap. 15). Chiar şi din acestea, Apostolul Pavel a mai făcut anumite concesiuni, în privinţa mâncării de carne jertfită idolilor, arătând că acei păgâno-creştini care nu cred că idolii există aievea, pot mânca astfel de carne, deoarece pentru ei, acea carne e ca şi când n'ar fi fost jertfită nimănui. Numai cei slabi în credinţă, care mai cred încă în idoli, nu trebue să mănânce, pentrucă mâncându-o, se spurcă în cugetul lor îndoelnic. (Vezi Rom. cap. 14; I Cor. cap. 8 ş. a).

C) I. **Totuşi, Testamentul Vechiu nu trebue nici lepădat şi nici disprețuit total.** Nu trebue lepădat,

pentrucă numai acele părţi din el, care au fost tipuri sau simboale pentru Testamentul Nou s'au împlinit şi ca atare nu mai pot avea putere obligatorie. Acestea sunt: legile ceremoniale, ca tipuri, — şi cele judiciare, ca fiind potrivite numai unui singur popor, dintr'o anumită epocă. Dar Testamentul Vechiu mai cuprinde şi alte legi, care n'au prefigurat nimic. Aşa sunt legile morale ale Decalogului. Ele n'au fost desfiinţate, deoarece sunt potrivite tuturor popoarelor, din toate epocile şi corespund universalismului şi eternităţii creştinismului, care le-a primit şi el şi le-a perfecţionat. Deci, cel puţin în parte, Testamentul Vechiu ne poate fi de mare folos.

II. Nu trebue nici chiar să dispreţuim Testamentul Vechiu, pentrucă:

1. In Testamentul Nou, el este recunoscut ca inspirat de Dumnezeu. Sf. Apostol Petru zice că autorii cărţilor Test. Vechiu *„au grăit purtaţi fiind de Duhul Sfânt“* (2 Petru 1, 21). Iar Sf. Apostol Pavel scrie: *„Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înţelepţirea care duce la îndreptare“* (2 Tim. 3, 16). Prin cuvântul „Scriptură“, trebuie să înţelegem aici numai Testamentul Vechiu, deoarece Testamentul Nou încă nu exista, cărţile lui încă nefiind scrise toate, sau încă nefiind colecţionate într'o singură Scriptură. Testamentul Vechiu fiind o icoană a celui Nou, Apostolul Pavel zice că prin credinţă (prin Testamentul Nou) noi nu desfiinţăm legea (Test. Vechiu), ci o întărim (Rom. 3, 31), făcând să se împlinească toate profeţiile ei. Şi cum legea a fost dată de Dumnezeu şi a fost o expresie a voii Lui, e *„sfântă şi porunca e sfântă şi dreaptă şi bună“* (Rom. 7, 12). De aceea, ea nu poate fi dispreţuită în creştinism.

2. Dar legea (Testamentul Vechiu) e şi necesară, pentru o mai bună lămurire a Test. Nou şi pentru întărirea credinţei noastre în Hristos, în care s'au împlinit toate profeţiile legii. In acest chip, ea ne poate fi şi nouă un bun

îndrumător spre Hristos. după cuvântul Apostolului: „*Toată Scriptura este... de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțelepțirea care duce la dreptate*“ (2 Tim. 3, 16). Lui Timotei îi scrie același Apostol: „*De mic copil cunoști Sf. Scriptură, care pot să te înțelepțească spre mântuire, prin credința cea întru Hristos Iisus*“ (2 Tim. 3, 15). „Sf. Scripturi“ sunt Testamentul Vechiu, deoarece în copilăria lui Timotei, Testamentul Nou încă nu exista. Iar Testamentul Vechiu Timotei l-a putut cunoaște, fiind din mamă iudaică (Fapt. Ap. 16, 1).

Deci Test. Vechiu trebuie să se bucure și în creștinism de cinstea ce i se cuvine. El nu trebuie prețuit prea mult, în paguba celui Nou, dar nici prea puțin. Odată ce există un Nou Testament, cel Vechiu nu mai poate fi în vigoare. Dacă îl cinstim totuși și pe acesta, e pentrucă, pe de o parte, pe el se clădește Test. Nou, iar pe de altă parte are și porunci care au rămas valabile și în Test. Nou. Toate aceste porunci le ținem și noi creștinii ca fiind cuprinse și în Test. Nou. Dar nu trebue să uităm, că ele provin din Test. Vechiu, oricât de lărgite și de perfecționate ar fi devenit ele în creștinism. Și în sfârșit, prin Test. Vechiu putem înțelege mai bine pe cel Nou. E o bună călăuză, care ne înțelepțește în priceperea Noului Testament, contribuind la întărirea credinței noastre creștine. In atitudinea față de el vom păstra deci măsura cea mai bine chibzuită.

Invățături și obiecțiuni sectare.

Justificarea prezenței capitolului despre Sf. Scriptură în Sectologie, constă — cum s'a văzut mai sus — în faptul că pe de o parte toți sectarii au învățătura că știu și au dreptul de a o interpreta, iar pe de altă parte, că unii sectari (adventiștii și în parte milenistii ș. a.) prețuesc peste măsură Testamentul Vechiu, în timp ce alții îl lapădă cu totul.

Invăţăturile sectare respective, folosite de sectari şi ca obiecţiuni împotriva învăţăturii noastre, sunt cele ce urmează.

A) **Oricare creştin ştie să tâlcuiască Sf. Scriptură, fiind luminat de Sf. Duh,** ceea ce rezultă din cuvintele: *„Iar voi ungere aveţi dela cel Sfânt şi ştiţi toate. – Cât pentru voi, ungerea pe care aţi luat-o dela el, rămâne întru voi şi n'aveţi trebuinţă ca să vă înveţe cineva, ci, precum ungerea lui vă învaţă despre toate şi învăţătura aceasta adevărată este şi nu este minciună, rămâneţi întru el, aşa cum v'a învăţat"* (1 In. 2, 20. 27). Deci nu e nevoie de nicio învăţătură omenească, în şcoli înalte, pentru a şti şi a putea tâlcui Sf. Scriptură. Lumina Sf. Duh este îndestulătoare oricui.

Răspunsul nostru. *„Ungerea"* de care e vorba aci, însemnează vărsarea Sf. Duh în Sf. Taină a Mirului, îndată după primirea Botezului (Vezi şi Fapt. Ap. 4, 27; 2 Cor. 1, 21; In. 16, 13; Rom. 8, 9 etc). Iar cuvintele *„ştiţi toate"* însemnează: ştiţi tot ce ţine de adevărul creştin şi de mântuire, precum şi tot ce e în legătură cu Antihrist şi cu răspânditorii lui, despre care e vorba în versetele precedente (vezi v. 22 şi 4, 2-3), iar nicidecum că: ştiţi să tâlcuiţi orice, adică totul din Sf. Scriptură, despre care Sf. Apostol Petru zice – la 2 Petru 3, 16 — că nu oricine o poate tâlcui. (A se vedea mai sus, învăţătura noastră şi temeiurile ei).

2. **Oricare creştin are dreptul şi chiar datoria să tâlcuiască singur Sf. Scriptură,** că aşa ne-a poruncit Mântuitorul, când a zis: *„Voi cercetaţi Scripturile, căci socotiţi că în ele aveţi viaţa veşnică. Şi tocmai ele sunt care mărturisesc despre mine"* (In. 5, 39). Deci simpla cercetare a Sf. Scripturi, la care oricare creştin este obligat, este de ajuns pentru a pricepe mărturiile ei despre Hristos şi despre învăţătura Lui.

Răspunsul nostru. *„Scripturile"* însemnează Testamentul Vechiu. (Testamentul Nou încă nu exista). Deci, e vor-

ba de posibilitatea fiecăruia, de a verifica uşor mesianitatea lui Iisus Hristos şi de a-L identifica astfel cu Mesia cel prezis, prin cercetarea profeţiilor mesianice ale Testamentului Vechiu,—iar nu despre posibilitatea fiecăruia de a tâlcui Sf. Scriptură în toate părţile ei. Deci e vorba de călăuza ce ne-o poate oferi Testamentul Vechiu pentru întărirea credinţei în Hristos cel prezis în profeţiile Testamentului Vechiu. Iudeii cercetau „Scripturile", dar nu le înţelegeau, căci de le-ar fi înţeles, împlinirea în Hristos a profeţiilor i-ar fi dus la credinţa în El. Deci iată, că înţelesul textului vine chiar împotriva învăţăturii sectare despre putinţa şi dreptul fiecăruia de a explica Sf. Scriptură.

3. **Nu e nevoie, ca cineva să aibă multă ştiinţă, spre a putea pricepe învăţăturile Sf. Scripturi, căci şi celor neînvăţaţi li se descopere înţelepciunea acestor învăţături.** Aceasta rezultă din cuvintele Mântuitorului: „*Te laud pe Tine, Părinte... că ai ascuns acestea de cei înţelepţi şi le-ai descoperit pruncilor*" (Mt. 11, 25). „Cei înţelepţi" sunt cei ce au făcut şcoală înaltă şi prin aceasta se ţin învăţaţi şi înţelepţi. Aceştia însă nu sunt de loc favorizaţi faţă de cei neînvăţaţi, în privinţa înţelegerii tainelor lui Dumnezeu.

Răspunsul nostru. Aici nu e vorba de oamenii cu adevărat înţelepţi, ci de cei ce numai se ţin înţelepţi, adică de cei aşa zişi „înţelepţi", cari au o înţelepciune lumească, păgână (influenţaţi de vreun curent filosofic al vreunei şcoli din vechime), pe baza căreia li se pare că nu pot primi învăţătura sau credinţa creştină, ca fiind nepotrivită raţiunii şi logicei lor.

De altfel, înţelepţi pot fi socotiţi şi: *Apostolul Pavel*, care avea multă ştiinţă de carte, cum însuşi mărturiseşte (Fapt. Ap. 22, 3) şi cum rezultă din toate epistolele sale; *Corneliu* din Cezarea Palestinei, ofiţer în armata romană, în grad de sutaş (Fapt. Ap. 10, 1); *Iosif din Arimateia*, sfetnic în sinedriu (Lc. 23, 50) etc. Iar Mântuitorul ne-a îndemnat: „Fiţi înţelepţi ca şerpii" (Mt. 10, 16). Nu ne

putem închipui ca şi înţelepciunea adevărată să fie osândită. Dar după interpretarea de mai sus, a sectarilor, şi ea este vrednică de acelaşi dispreţ.

„Pruncilor" însemnează Apostolilor. Ei erau oameni simpli şi neînvăţaţi şi de aceea sunt numiţi „prunci", neştiutori, în raport cu cei ce deşi se ţin „înţelepţi", nu pricep învăţătura creştină. Apostolilor însă Hristos le-a descoperit tainele împărăţiei cerurilor, dar nu şi tuturor oamenilor simpli (Mt. 13, 11).

Înţelepciunea, dacă este adevărată, nu este exclusă. Insă fiecare om îşi are înţelepciune şi pricepere în meseria şi ocupaţiunea lui, iar nu şi în altele, cum mărturiseşte Înţelepciunea lui Iisus fiul lui Sirah: un agricultor sau un meşteşugar poate fi foarte priceput în lucrul lui, dar de aici nu urmează că el e priceput şi în „deslegarea pildelor", sau în arătarea căii celei drepte a credinţei (Iis. Sir. 38, 26–40).

4. **Dumnezeu a osândit înţelepciunea şi ştiinţa oamenilor,** după cuvântul Apostolului: *„Scris este: Pierde-voiu înţelepciunea înţelepţilor şi ştiinţa celor învăţaţi voiu nimici-o* (Is. 29, 14). *Unde e înţeleptul? Unde e cărturarul? Unde e priciuitorul acestui veac? N'a scos Dumnezeu înţelepciunea lumii de nebună?"* (1 Cor 1, 19-20). Deci nu e posibil ca Dumnezeu să fi rezervat competinţa şi dreptul de a tâlcui Sf. Scriptură numai unor oameni cu multă ştiinţă de carte, cum sunt preoţii ortodocşi sau ai altor confesiuni creştine, când tocmai această ştiinţă este osândită.

Răspunsul nostru. Aici la fel, e vorba numai de o înţelepciune lumească mincinoasă. Sf. Pavel reproduce din Testamentul Vechiu cuvintele lui Dumnezeu rostite prin profetul Isaia şi îndreptate împotriva conducătorilor poporului Iudeu. Iudeii erau ameninţaţi de regele asirian Senacherib. Dumnezeu le promite că-i va scăpa printr'o minune. Totuşi, Iudeii au nesocotit această făgăduinţă şi au încercat să facă o alianţă cu Egiptenii, spre a se pu-

tea apăra mai bine. Dar atunci Dumnezeu îi anunţă, că va face să dea greş această „înţelepciune" şi politică a lor, prin mijloace care nu vor fi potrivite cu înţelepciunea lor. Apostolul Pavel crede că exact aceleaşi ameninţări ale lui Dumnezeu se vor împlini din nou, la fel, dar acum faţă de păgânii cari se socoteau „înţelepţi", fiind sub influenţa curentelor filosofice, care stăpâneau toată gândirea oamenilor culţi din vechime. Această gândire consta într'un logicism, bazat numai pe raţionamente, cari nu se împăcau cu creştinismul: cum poate Hristos să mântuiască pe alţii, când nici pe sine însuşi nu s'a mântuit, ci a sfârşit murind şi încă de o moarte atât de ruşinoasă?! In chip asemănător cugetau şi Iudeii de atunci, care aşteptau, în chip greşit, un Mesia nemuritor. Astfel, şi pentru Iudei şi pentru păgâni, învăţătura creştină era o „smintealâ" şi o „nebunie", ceva nedemn de aşteptările mesianice, respectiv ceva ilogic şi absurd, faţă de un om întreg la minte (înţelept). Această zisă „înţelepciune" este osândită în textul de mai sus, iar nu înţelepciunea cea adevărată, creştină, pe care aceşti „înţelepţi" o numesc „nebunie" (1 Cor. 1, 21-30).

După afirmaţia de mai sus a sectarilor ar urma, ca şi înţelepciunea lui Solomon să fie osândită... şi la fel, cuvintele Mântuitorului către Apostoli, de a fi înţelepţi ca şerpii (Mt. 10,16), să fi fost cuvinte de osândă.

B). **Testamentul Vechiu e obligator în întregime; poruncile lui toate trebue ţinute şi de creştini,** pentrucă Mântuitorul însuşi a spus: *„Să nu socotiţi că am venit să stric legea sau proorocii; n'am venit să stric, ci să împlinesc"* (Mt. 5, 17). Deci toată legea a rămas şi pe mai departe în vigoare.

Răspunsul nostru. „Să împlinesc legea" înseamnă aici: să fac ca legea să se împlinească prin Mine, în toate cele ce s'au prezis despre Mine; să fac ca prin venirea Mea, ea să fie împlinită. In vers. urm. (18—19) se arată, că toate cele prezise despre El se vor împlini

cu siguranţă: mai lesne este să treacă cerul şi pământul decât să nu se împlinească absolut toate acestea. Iată deci în ce înţeles a spus Mântuitorul, că n'a venit împotriva legii. A venit să *împlinească* şi nu să răstoarne cele ce s'au prezis despre El.

De altfel cum s'ar explica faptul, că totuşi a stricat legea? Căci chiar în continuare o strică în multe părţi, zicând: *Aţi auzit că s'a zis celor de demult: Să nu ucizi... Eu însă vă spun vouă... Aţi auzit că s'a zis celor de demult: Să nu fii desfrânat. Eu însă vă spun vouă... S'a zis iarăşi: Cine va lăsa pe femeia sa, să-i dea carte de despărţenie. Eu însă vă spun vouă, că oricine care lasă pe femeia sa... Aţi auzit iarăşi că s'a zis celor de demult: Să nu juri strâmb... Eu însă vă spun vouă... Aţi auzit că s'a zis: Ochiu pentru ochiu... Eu însă vă spun vouă... Aţi auzit că s'a zis: Să iubeşti pe aproapele tău... Iar eu vă zic vouă...* (v. 21—40; cf. şi 6, 1—18). Şi cum se face că totuşi a înfiinţat o *„Lege Nouă"*, întru Sângele Său? (Mt. 26, 27—28; 1 Cor. 11, 25). Iată deci, că chiar atunci a întors-o pe dos, a revoluţionat-o şi apoi a adus o altă lege. Să fim oare în faţa unei contraziceri a Mântuitorului, care odată spune că nu strică legea, iar altădată apoi o strică şi înfiinţează alta, nouă? Dacă admitem tâlcuirea sectară a cuvintelor dela Mt. 5, 17, contrazicerea n'o putem ocoli. Ori e cu neputinţă ca în cuvintele şi faptele Mântuitorului să fie contradicţii. Prin interpretarea noastră însă, în perfect acord cu contextul şi cu alte texte paralele, expuse mai sus, în cadrul doctrinei noastre nu există nici o urmă de contradicţie.

In consecinţă, nu urmează de loc, că trebue numaidecât să ţinem toată legea mozaică. Pentrucă părţile din ea, cari prin Hristos s'au împlinit, nu mai au rost. Locul tipurilor preînchipuite l-au luat antitipurile lor împlinite. Şi în general locul Legii Vechi l-a luat Legea Nouă, adusă de Hristos, lege, care *„a învechit-o pe cea dintâi"* şi a scos-o din vigoare (Evr. 8, 13; cap. 9 şi 10; Mt. 26, 28; Mc. 14, 24; Lc. 22, 20 etc.)

Această Nouă Lege:

1. A înlocuit jertfele multe, diferite şi nefolositoare ale Testamentului Vechiu prin jertfa cea unică şi pentru totdeauna, a lui Hristos, care a avut tot rezultatul aşteptat şi pe care cele din Testamentul Vechiu numai o simbolizaseră (Evr. cap. 9 şi 10).

2. A înlocuit tăerea împrejur, prin botezul creştin (Fac. 17, 12; 1 Cor. 7, 18—19; Gal. 3, 6; Fil. 3, 2 etc).

3. A înlăturat deosebirea dintre mâncări „curate" şi „necurate" (Fapt. Ap. 10, 15; 1 Tim. 4, 4–5; Tit. 1, 15; Mt. 15, 11. 17—19 etc. Vezi mai pe larg la cap.: Mâncările toate sunt curate).

4. A înlăturat sărbătorile, spălările etc. ale Testamentului Vechiu care aveau anumite semnificaţii acum împlinite şi deci care nu mai au ce să simbolizeze. Locul lor l-a luat obiectul pe care l-a simbolizat, încât acum, ele nu mai au rost (Col. 2, 16; Evr. 10, 1. Vezi şi cap.: Serbarea Duminecii).

5. A înlăturat preoţia din o singură seminţie şi a înlocuit-o cu cea din toate seminţiile (Is. 66, 18. 21).

Cu un cuvânt, legea Testamentului Vechiu a fost scoasă din vigoare, iar ceea ce mai ţinem din ea, este ceea ce a trecut în Testamentul Nou şi ce ne împune acesta *).

C) **Testamentul Vechiu trebue lepădat, deoarece e legea de demult şi de acum a Evreilor, iar nu a creştinilor.** Aşa fiind, nimic nu mai trebue să respectăm din această lege; şi trebue să înlăturăm şi cuvântul „Israil" din terminologia liturgică şi dogmatică.

Răspunsul nostru. Rătăcirea aceasta a prins a se înstăpâni nu numai la sectari, ci chiar în rândurile noastre, sub înfluenţa unor ideologii politice extremiste (rasiale). Fiind o erezie, care probabil mai dăinue în capetele unora, o tratăm în rând cu ereziile sectarilor.

*) Despre alte obiecţiuni sectare (adventiste) privitoare la obligativitatea Testamentului Vechiu, a se vedea la cap. „Serbarea Duminecii" şi la cap. „Mâncările toate sunt curate".

In ceeace priveşte măsura de apreciere a Testamentului Vechiu, s'a văzut mai sus, atât la expunerea doctrinei noastre, cât şi la a celei sectare.

Despre cuvântul „Israil" trebue să ştim, că după înţelesul lui din Noul Testament, nu însemnează Iudei, ca urmaşi trupeşti ai lui Iacov, bărbatul care a văzut pe Dumnezeu, pentru care fapt s'a numit Israel (iş = bărbat; raa = a vedea; El — prescurtat din Elohim = Dumnezeu), ci creştini, ca urmaşi spirituali ai lui Avraam şi Iacov, sau ca „Israilul lui Dumnezeu" (Gal. 6, 16), sau Israilul spiritual, spre deosebire de „Israilul cel trupesc" (1 Cor. 10, 18; Rom 11, 1—32; 2, 28—29; 9, 6–8; Gal. 3, 7–8, 29; Col. 3, 3; Apoc. 7, 2–17).

Chiar dacă, în vocabularul liturgic, uneori cuvântul Israil este luat în înţeles propriu, însemnând poporul Iudeu, se are în vedere o icoană pilduitoare din istoria acelui popor din Vechiul Testament, menită a ne întări credinţa şi evlavia.

CAP. IX.

Sfânta Tradiţie.

Sf. Tradiţie este al doilea izvor al Descoperirii Dumnezeeşti. Ca atare ea are aceeaşi autoritate ca Sf. Scriptură. La această concluzie ajungem în urma câtorva constatări, de care suntem obligaţi să ţinem seamă. Iată-le:

1. E absolut sigur, că Sf. Scriptură – ne referim la Noul Testament – cuprinde învăţăturile sfinte, descoperite nouă de Mântuitorul.

2. Sf. Scriptură nu este şi nu poate fi completă, adică nu poate cuprinde întreaga Descoperire a Mântuitorului, deoarece:

a) Mântuitorul a propovăduit învăţăturile Sale mai bine de trei ani, fără să fi scris ceva. Predica Lui a fost

numai cu graiul şi astfel, niciuna din cele 27 de cărţi ale Testamentului Nou nu este scrisă sau dictată de El.

b) Nici chiar Apostolii, cei mai apropiaţi ucenici şi împreună lucrători ai Săi care au avut misiunea să-I răspândească învăţăturile la toate popoarele (Mt 28, 19-20; Mc. 16. 15 ş. a.) n'au scris toţi cărţi sfinte biblice. Numai unii din ei au scris, dar şi aceştia au scris numai o mică parte din învăţăturile Domnului, anume, după împrejurări şi după trebuinţele urgente ale unor credincioşi, la care ei nu puteau merge în grabă ca să-i lămurească. Aşa, de pildă, Apostolii Matei şi Ioan au scris câteva epistole scurte (Petru două, iar Pavel patrusprezece), care tocmai prin faptul că sunt epistole, nu pot fi socotite ca tratate complecte de Teologie creştină. Iacov şi Iuda care au scris câte o epistolă, nu au fost – după părerea generală – Apostoli, ci „fraţi ai Domnului". Iar celelalte cărţi biblice sunt scrise, fie de unii din Apostolii amintiţi (Apocalipsa şi trei epistole, de Apostolul Ioan) fie de alţi ucenici ai Apostolilor, cum au fost Marcu şi Luca, autorii celor două evanghelii ce le poartă numele; cel de al doilea este autorul şi al cărţii Faptele Apostolilor. Prin urmare, deşi toţi Apostolii au predicat, numai unii din ei şi-au fixat în scris o mică parte din învăţuturile predicate de ei la diferite popoare şi în decurs de câteva zeci de ani. E cu neputinţă ca predica lor să se fi mărginit, în tot acest răstimp, numai la ceea ce ne-a rămas dela ei în scris.

3. Ş'a scris numai ce era de interes urgent, sau de neapărată trebuinţă unor creştini proaspeţi, spre a nu se primejdui credinţa acestora, în faţa unor dispute de controversă, ori de îndoeli, ivite în sânul comunităţilor lor. Aceste scrieri aveau să suplinească în parte prezenţa Apostolilor, până când au găsit ei prilejul şi posibilitatea să vină de faţă, spre a da personal şi cu graiul lămuririle necesare. Aşa fiind, scrierile Sf. Scripturi au – după cum se vede foarte limpede din cuprinsul lor – particularităţi legate de anumite împrejurări locale. Ele sunt adresate numai unor anumiţi creştini, dintr'o anumită localitate şi

dintr'o anumită vreme. Nu pentru noi cei de azi s'au scris şi nu pentru toţi creştinii de atunci. Faptul că le avem şi noi azi, că ni se potrivesc şi nouă în multe lucruri şi că ne sunt şi nouă folositoare, este altceva. Dar Sf. Scriptură nu a fost scrisă pentru a servi tuturor creştinilor, de totdeauna, ca un tratat sistematic şi complect de învăţătură creştină. Căci dacă ar fi aşa, însuşi Mântuitorul s'ar fi îngrijit s'o scrie. Ori, El n'a scris nimic şi nici n'a dat în grija Apostolilor Săi această însărcinare*). De aceea Sf. Scriptură trebue privită aşa cum este: o colecţie de cărţi sfinte, scrisă sub inspiraţie dela Sf. Duh, cuprinzând învăţături ale Descoperirii Dumnezeeşti, pentru credinţa şi viaţa noastră, dar scrise mai mult la întâmplare.

De ce nici Mântuitorul şi nici Apostolii n'au scris tratate sistematice de Teologie creştină? Iată de ce: 1. Pe atunci, în şcoalele rabinice, învăţătura se preda numai cu graiul. Învăţătorul o preda în grai, iar ucenicii, în loc s'o scrie pe tăbliţe ceruite, o scriau în minte şi în inimă. Cel mai bun învăţăcel era acela, care, putea prinde în minte mai uşor şi mai corect învăţăturile pe care le asculta. Aşa s'a întâmplat şi cu învăţătura Domnului. A predat-o numai verbal, fie mulţimilor în public, fie numai

*) Sf. Scriptură aminteşte că Mântuitorul ar fi scris doar pe nisip, când a mustrat pe cei ce-l aduseseră să osândească pe femeia prinsă în desfrânare. Ce a scris, nimeni nu poate şti. Dar de aici nu rezultă decât cel mult că a ştiut să scrie.

Istoria ne aminteşte de o epistolă pe care ar fi scris-o Iisus. După mărturia istoriografului Eusebiu din Cezareea († 340) în istoria sa bisericească I. 13 Mg. 20, 120 s. acesta ar fi aflat în arhiva bisericii din Edessa, o epistolă în limba siriacă, pe care regele Avgar al Edessei ar fi scris-o Mântuitorului. Tot acolo ar fi aflat el şi răspunsul. Eusebiu le redă în limba greacă. Iată-le:

1. Epistola regelui.

„Avgar, Domnul Edessei. Lui Iisus, bunului Mântuitor care s'a arătat în părţile Ierusalimului. Salutare.

Mi s'au comunicat cele despre tine, precum şi despre vindecările pe care le faci fără medicamente şi fără buruieni. Căci tu faci, precum îţi merge vestea, ca cei orbi să vadă, cei şchiopi să umble şi curăţi leproşii şi scoţi duhurile cele necurate şi demonii şi pe cei chinuiţi de boli îndelungate îi faci sănătoşi şi pe morţi îi aduci la viaţă. Şi dacă am auzit toate acestea despre tine, am chibzuit, că din două, una trebue să se adeverească: sau eşti Dumnezeu însuşi şi te-ai pogorît din înălţimea cerului şi fac

aparte, învăţăceilor Săi mai apropiaţi. 2. De altfel învăţătura creştină nu avea menirea să fie codificată în cărţi şi să rămâie literă moartă, ci să devină principiu de viaţă, în inimă şi în viaţa de toate zilele, pentru omenirea întreagă, din toate veacurile. Iată de ce Sf. Scriptură are un cuprins atât de mic în raport cu mulţimea învăţăturilor pe care ni le-a descoperit Mântuitorul direct, ori prin Apostoli. Tot restul de învăţături descoperite, care au rămas nescrise în Sf. Scriptură, alcătuiesc la un loc un tezaur tot atât de preţios ca cel al Sf. Scripturi şi se numesc *Sf. Tradiţiune* sau *Predanie*. Şi ea a fost scrisă mai târziu şi pe rând, dar nu sub inspiraţie dela Sf. Duh.

In lumina celor spuse mai sus, în legătură cu Sf. Tradiţiune noi trebue să ţinem seamă de cele ce urmează.

I. **Creştinismul a avut menirea să se răspândească prin predică orală** (în grai viu), *iar nu prin scrieri*. Căci Mântuitorul i-a trimis pe Apostoli să propovăduiască Evanghelia în grai viu. El le-a zis: *„Mergând, învăţaţi toate neamurile... învăţându-le să păzească toate câte am poruncit vouă“* (Mat. 28, 19-20). In grai le dăduse El învăţăturile Sale, în grai aveau să le propovăduiască şi ei altora. De aceea le-a poruncit şi altă dată: *In mersul*

---

acestea, sau eşti un Fiu al lui Dumnezeu, de vreme ce faci acestea De aceea eu îţi scriu acestea, rugându-te a osteni să vii până la mine şi să mă vindeci de boala care mă chinueşte. Căci eu am auzit, că Iudeii ţi se opun cu rea voinţă şi vreau să-ţi facă un rău mare Eu am, ce-i drept, o cetate mică, dar este bine înzestrată şi ne va ajunge pentru acoperirea trebuinţelor amândurora“.

Scrisoarea ar fi fost trimisă printr'un curier, anume, Ananias

2. Răspunsul lui Iisus trimis prin acelaş curier:

„Eşti fericit Avgare, dacă fără să Mă vezi ai crezut în Mine, căci despre Mine este scris, că cei care M'au văzut nu vor crede în Mine, pentru ca să creadă în Mine cei care nu M'au văzut şi să aibă viaţă. Ce priveşte însă rugămintea ta, de a veni Eu la tine, — Eu trebue să împlinesc tot aceea pentru care am fost trimis şi după aceea să mă întorc la Acela care M'a trimis Şi dacă voi fi primit de El, îţi voiu trimite pe un învăţăcel de al Meu ca să te vindece de boală şi să-ţi dea ţie şi celor ai tăi viaţă“.

Eusebiu credea, că această corespondenţă ar fi autentică (adevărată). In acest caz, am fi în posesiunea unui document foarte însemnat, singurul document scris al Mântuitorului.

Corespondenţa însă, nu poate fi autentică. In ea se fac citate directe şi indirecte din Sf. Scriptură a Testamentului Nou care pe atunci încă nu exista.

vostru propovăduiţi, zicând că s'a apropiat împărăţia cerurilor" (Mat. 10, 7. A se vedea şi Mc. 16, 15; Lc. 9, 2 şi 10, 9). Apostolul Pavel ajunge direct la această concluzie: „*Prin urmare, credinţa vine din predica auzită, iar predica este prin cuvântul lui Hristos*" (Rom. 10, 17). Sunt nenumărate textele biblice din care se constată, că răspândirea învăţăturilor creştine s'a făcut cu graiul, într'o vreme când cărţile Sf. Scripturi nu erau încă scrise, sau nu erau colecţionate şi cunoscute. Aşa au propovăduit Apostolii, în diferite centre şi în curs de mai multe decenii.

Ce rost ar fi avut trimiterea Apostolilor la propovăduire, dacă s'ar fi avut în vedere numai învăţătura care avea să fie scrisă în cărţile Sf. Scripturi? La ce s'au nevoit Apostolii să iasă la propovăduire şi nu să stea într'un loc şi să scrie cărţi, pe care să le răspândească apoi, fie direct, ei înşişi, fie indirect, prin ucenici şi colaboratori de ai lor, pe care să-i fi folosit drept colportori? Insă mai presus de orice îndoială şi presupunere, este faptul sigur, că dintre ei numai puţini au scris, dar toţi au propovăduit.

II. **Sf. Scriptură, nu cuprinde decât o mică parte a învăţăturilor sfinte.** Aceasta rezultă din cuvintele Sf. Evanghelist: „*Şi Iisus a făcut, de faţă cu ucenicii săi şi alte minuni, multe care nu s'au scris în cartea aceasta*" (In. 20, 30). Şi altădată grăeşte acelaşi Evanghelist: „*Şi sunt şi alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus şi care dacă s'ar fi scris cu deamănuntul, socotesc că nici în lumea aceasta toată n'ar fi putut să încapă cărţile ce s'ar fi scris*" (In. 21, 25). Aşa vorbea Sf. Ioan despre Evanghelia scrisă de el. Tot aşa scria şi în epistolele sale: „*Multe având a vă scrie, n'am voit să le scriu pe hârtie şi cu cerneală, ci nădăjduiesc să viu la voi şi să grăiesc gură către gură, ca bucuria noastră să fie deplină*" (2 In. 12). „*Multe lucruri aveam să-ţi scriu; totuşi, nu voiesc să ţi le scriu cu cerneală şi condeiu. Ci nădăjduesc să te văd încurând şi atunci vom grăi gură către gură*" (3 In. 13-14).

Asemenea grăesc şi alţi autori ai Cărţilor Sfinte. De pildă Apostolul Petru zice: „*V'am scris aceste puţine lucruri*“ (1 Petru 5, 12). Şi tot aşa Apostolul Pavel: „*Prin descoperire mi s'a dat în cunoştinţă această taină, precum pe scurt apucai a vă scrie*“ (Efes. 3, 3). Cei cărora le scrie pe scurt, sunt vechii creştini din Efes. Acestora însă le predicase vreme îndelungată. Căci iată ce le spune presbiterilor din părţile Efesului, adunaţi la Milet: „*Drept aceea priveghiaţi, aducându-vă aminte că timp de trei ani n'am contenit, noaptea şi ziua, să vă îndemn cu lacrimi pe fiecare dintre voi*“... (Fapt. Ap. 20, 31). E şi firesc, ca propovăduirea în curs de trei ani să nu poată fi cuprinsă, în întregime, în Epistola atât de scurtă, către Efeseni.

Din toate acestea rezultă, că autorii sfinţi ai Bibliei n'au avut nici intenţia să scrie pe larg, toate învăţăturile creştine. Din cuprinsul acestor scrieri rezultă limpede, că intenţia autorilor a fost să scrie numai ceea ce era urgent necesar, sau numai lucruri ce interesau direct viaţa creştinească locală, pentru a evita primejdia unor rătăciri, până când Apostolii îşi vor găsi prilejuri să vină personal şi să grăiască „gură către gură“. De aceea scria şi Sf. Pavel (ca şi mai sus Sf. Ioan): „*Celelalte pricini le voiu rândui când voiu veni*“ (1 Cor. 11, 34).

III. **Învăţăturile sfinte nescrise, ale Sf. Tradiţii au aceeaşi valoare ca cele scrise în Sf. Scriptură, ca unele care provin dela acelaşi Învăţător Iisus Hristos.** Prin urmare şi ele sunt, la fel, învăţături din Descoperirea Dumnezeească. In sprijinul acestui adevăr sunt hotărîtoare cuvintele Apostolului Pavel: „*Drept aceea, fraţilor, staţi neclintiţi şi ţineţi predaniile pe care le-aţi învăţat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră*“ (2 Tes. 2, 15). Deci tot ce a predicat Apostolul în graiu, are aceeaşi valoare ca ceea ce a scris. Tesalonicenilor le predicase mult, dar încă nu le scrisese decât o epistolă scurtă, iar acum le scrie încă una, mai scurtă, amândouă

incomplecte, faţă de mulţimea învăţăturilor ce le propovăduise în Tesalonic.

Autoritatea învăţăturilor predate verbal şi egală cu a celor fixate în scris, rezultă şi din alte texte. Aşa de pildă, Apostolul Pavel dă lui Timotei această poruncă în legătură cu învăţăturile ce i le predase el verbal înainte de a-i fi scris: *„O Timotei! păzeşte ceea ce ţi s'a încredinţat, depărtându-te de vorbirile deşarte"*... (1 Tim. 6, 20). *„Şi cele ce ai auzit dela mine, cu mulţi martori de faţă, acestea le încredinţează la oameni credincioşi, care vor fi destoinici să înveţe pe alţii"* (2 Tim. 2, 2). Verbal (în grai) primise Timotei învăţăturile, verbal avea să le transmită şi el altora, iar aceştia, la rândul lor verbal aveau să le transmită mai departe. Aceste învăţături însă nu sunt cuprinse decât poate sumar în epistolele ce i le-a adresat. Cele mai multe au rămas în Sf. Tradiţie. Totuşi, ele au autoritate egală cu cele scrise. Iată de ce îi scrie mai departe, aceluiaşi: *„Tu însă rămâi în cele ce ai învăţat şi de care eşti încredinţat, deoarece ştii dela cine ai primit învăţătura"* (2 Tim. 3, 14). E inutil să mai producem şi alte probe biblice, în sprijinul învăţăturii noastre că valoarea Sf. Tradiţii este egală cu cea a Sf. Scripturi. (Vezi şi Mt. 28, 20; Iuda 17—18 etc).

IV. **Insăşi Sf. Scriptură este scrisă pe temeiul Sf. Tradiţii.** Căci la început a fost Sf. Tradiţie şi apoi a venit Sf. Scriptură, ca o parte a acesteia.

a) A fost o vreme, când Sf. Scriptură nu exista. Au trecut între 10 şi 70 de ani dela Invierea şi Înălţarea la cer a Mântuitorului, până s'au scris cărţile biblice ale Noului Testament. In tot acest răstimp, Apostolii predicau, lumea se încreştina, credinţa era tare. Unde era norma? In Sf. Tradiţie, adică în învăţăturile predicate verbal şi nescrise, din care o parte au fost apoi scrise, după necesităţi şi împrejurări. Pe ce temei, dacă nu pe Sf. Tradiţie au scris Sf. Marcu şi Luca Evangheliile lor? Căci ei n'au fost nici măcar Apostoli. Au scris pe teme-

ul Sf. Tradiţii, care a existat înainte de a fi fost scrisă vreo carte a Sf. Scripturi.

b) Pe alocuri, autorii sfinţi ai Scripturii fac chiar citate care nu provin decât din Tradiţie. Aşa, de pildă, Apostolul Pavel se adresează presbiterilor din Efes în chipul următor: *„Ţineţi minte cuvintele Domnului Iisus, căci el a zis: eşti mai fericit când dai decât când iei“* (F. A. 20, 35). Ori, nicăieri în Sf. Scriptură nu aflăm reproduse aceste cuvinte ale Domnului. Apostolul nu le-a putut lua decât din Tradiţia verbală, păstrată din gură în gură şi din tată în fiu. Lui Timoteiu îi scrie acelaşi Apostol, despre *Iannes* şi *Iambres,* care s'au împotrivit lui Moise în Egipt (2 Tim. 3, 8). Numele acestea însă nu pot fi găsite nicăiri în Sf. Scriptură a Testamentului Vechiu. Deci numai tradiţia le-a putut păstra şi numai din tradiţie le-a citat Apostolul.

In epistola lui Iuda întâlnim iarăşi două lucruri interesante, neamintite nicăiri în Sf. Scriptură. Unul este următorul, pe care-l redăm textual: *„Ci Mihail Arhanghelul, când stătea în pricină cu diavolul şi se certa cu el pentru trupul lui Moise, n'a îndrăznit să aducă judecată de hulă, ci a zis: Certe-te pe tine Domnul“* (Iuda 9). Iar al doilea, redat tot textual: *„Dar şi Enoh, al şaptelea dela Adam, a proorocit despre aceştia zicând: Iată, venit-a Domnul întru zecimi de mii de sfinţi ai lui, ca să facă judecată împotriva tuturor şi să mustre pe toţi necredincioşii, de toate faptele păgânătăţii lor, întru care au făcut fărădelege şi de toate cuvintele de înfruntare, pe care cei păcătoşi netemători de Dumnezeu, le-au rostit împotriva lui“* (Iuda 14—15). De unde a luat Iuda aceste date, dacă nu din Tradiţie? Căci în Sf. Scriptură nicăiri nu se face amintire de ele.

Iată deci cum Sf. Scriptură citează uneori direct Sf. Tradiţiune. Şi nu e de mirare, când ştim că Sf. Tradiţie este un tezaur al Descoperirii Dumnezeeşti, mai vechiu ca Sf. Scriptură şi că aceasta din urmă nu este decât o parte a aceleia, chiar dacă are faţă de Sf. Tradiţie privi-

legiul inspirației divine. Căci vom vedea mai jos că putem deosebi Sf. Tradiție cea adevărată de tradițiile false sau alterate.

V. Pe lângă temeiurile biblice pentru valoarea Sf. Tradiții mai avem și alte mărturii importante, ca: 1. literatura patristică, 2. practica veche a Bisericii și 3. vechii eretici.

1. Scrierile Sf. Părinți din vechime sunt pline de astfel de mărturii, pe care socotindu-le măcar și numai de o valoare istorică, sunt totuși de toată importanța, deoarece ele dovedesc că Sf. Tradiție s'a bucurat totdeauna, în Biserica creștină, de aceeași înaltă prețuire. Iată ce mărturii dau în scrierile lor câțiva Sf. Părinți cari s'au bucurat până în ziua de azi, de cea mai mare autoritate*).

Sf. Ignatie Martirul, Părinte Apostolic, (ucenic al Apostolilor, mort între anii 104—116 d. Hr.), după cum ne istorisește istoricul vechiu Eusebiu din Cesareea (în Istoria bisericească a sa, cartea III. c. 36. n. 2), îndemna pe credincioși să se ferească de învățăturile ereticilor și să păzească numai Tradiția Apostolică. *Sf. Policarp episcop de Smirna*, tot un Părinte Apostolic († 166 d. Hr.) după mărturia aceluiași istoric (Ist. bis. cartea V. c. 20 n. 4), a predat credincioșilor săi aceleași cuvinte (învățături), pe care le-a auzit el direct dela Apostoli. *Sf. Egesip* ne mărturisește același istoric (o. c. cartea IV. cap. 8. n. 1), că s'a sârguit să adune la un loc toate tradițiile apostolice și că a și adunat mai multe din ele, în cinci cărți, care însă s'au pierdut. *Sf. Irineu* († 202 d. Hr.) scrie: „Dar cum? Dacă Apostolii în genere nu ne-ar fi lăsat scrieri, n'ar trebui să se urmeze ordinei tradițiunii, pe care au încredințat-o ei acelora, cărora au încredințat Bisericile? De această ordine se țin multe popoare barbare credincioase în Hristos, cari fără hârtie și cerneală, au

*). Cita'ele sunt reproduse din Alexiu Comoroșan, Prelegeri Academice din Dogmatica Ortodoxă, vol. I. Partea generală. Cernăuți, 1887. Pag. 291—313.

scris în inimile lor mântuirea şi păstrează cu sfinţenie tradiţiunea veche... Aceşti oameni, care au primit această credinţă fără scrisori, cu privire la limba noastră sunt barbari, dar cu privire la cugetare... foarte înţelepţi... căci ei umblă în toată dreptatea... Iscodirile ereticilor nu le lasă ei nici măcar în cugetarea lor, în puterea acelor tradiţiuni apostolice vechi". (Adversus Haereses III, cap. XX, 4, n. 1-2). „Dacă îi trimitem noi pe ei (pe eretici) la Tradiţiunea Apostolică ce se păstrează în Biserică prin succesiunea presbiterilor, atunci ei se opun Tradiţiunii". (Idem III cap. 2). „Toţi cari voiesc să cunoască adevărul, trebue să se îndrepteze către Tradiţia Apostolică, în toată lumea cunoscută". (Id. III. c. 3). *Origen* († 250 d. Hr.) scria şi el: „Să fie păstrată Tradiţia bisericească predată prin ordinea succesiunei dela Apostoli, care există în biserici până în ziua de astăzi; numai acel adevăr trebue să fie crezut, care nu contrazice întru nimic Tradiţiunii bisericeşti şi apostolice". (De Principiis, lib. I. n. 2). După *Sf. Epifaniu* († 403 d. Hr.): „Trebue ţinută şi Tradiţia, pentrucă nu e cu putinţă a afla toate în Sf. Scriptură; Sf. Apostoli au depus unele în scrisori, altele în Tradiţiune..., ceea ce afirmă însuşi Apostolul Pavel". (Eres. 60. c. 6). Deasemenea scria şi *Sf. Vasile cel Mare:* „Dintre dogmele şi propovăduirile păstrate în Biserică, avem: unele din doctrina cea scrisă, iar altele le-am primit din Tradiţia Apostolilor prin succesiune în taină, adică în ascuns predate; şi acelea şi acestea au una şi aceeaşi putere către pietate". (Despre Sf. Duh, c. 27). La fel şi *Sf. Ioan Hrisostom* († 407 d. Hr.): „De aici (din 2. Tes. 2, 15) se vede, că Apostolii n'au predat toate prin scrisoare, ci multe şi fără de scrisori; dar şi acestea sunt demne de crezare; pentru aceea ţinem noi şi Tradiţiunea Bisericii ca demnă de crezare; dacă este Tradiţiune, atunci nu căuta nimic mai mult". (Homil. 4, n. 2 la 2 Tes.). *Sf. Grigorie de Nissa* († 394 d. Hr.) scria: „Avem Tradiţiunea ajunsă la noi dela Părinţi, ca o moştenire, prin succesiune dela Apostoli, transmisă prin sfinţii cei ce au

urmat". (Contra lui Eunomiu, cartea IV). Iar *Sf. Clement Alexandrinul* († 215 d. Hr.): „Aceia care explică Scriptura contra Tradiţiunii bisericeşti, au stricat norma adevărului". (Strommata, lib. I. cap. 7). Tot aşa de hotărît în această privinţă scria şi *Sf. Ciprian* († 258 d. Hr.): „Dacă ne vom îndrepta noi la izvorul Tradiţiunii dumnezeeşti, atunci se va curma rătăcirea omenească". (Epist. 74).

Să nu se uite, că mărturiile de mai sus oglindesc credinţa din vremea Apostolilor şi imediat următoare, până prin secolul al IV-lea.

2. *Practica veche a Bisericii* este, deasemenea, o importantă mărturie despre valoarea Sf. Tradiţii şi despre preţuirea pe care a avut-o ea dela 'nceput până astăzi. Multe lucruri, de pildă în privinţa sf. taine (ca: numărul lor de şapte, forma rituală a lor, botezarea pruncilor etc.) nu se găsesc în Sf. Scriptură şi astfel, fără Sf. Tradiţie ne-ar fi rămas necunoscute, deşi Biserica le-a avut de la început. Fără Sf. Tradiţie, ele n'ar fi putut ajunge până la noi; şi nici Biserica nu le-ar fi practicat, dacă ele n'ar fi fost tot aşa de sfinte ca Sf. Scriptură.

3. În Biserică, încă dela 'nceput s'au ivit *eretici*, care pentru a-şi susţine părerile (rătăcirile), se provocau la Tradiţia Apostolică, socotind-o şi ei la fel de autoritativă cu Sf. Scriptură şi armă eficace, recunoscută de toţi. Cei care i-au combătut, nu au negat valoarea Tradiţiei ca armă, ci au dovedit numai, că tradiţia aceasta a ereticilor e falsă şi nu poate avea autoritatea celei adevărate apostolice.

VI. **Importanţa şi folosul Sf. Tradiţii provin din raportul strâns ce există între ea şi Sf. Scriptură.** Într'adevăr, ele stau într'un raport de strânsă legătură şi de întregire reciprocă, bazat pe următoarele:

1. Amândouă cuprind Sf. Descoperire şi sunt pentru noi izvoare ale acesteia. Deci: a) e cu neputinţă să se contrazică întreolaltă şi b) e cu neputinţă să nu existe între ele raporturi de reciprocitate.

2. In ceea ce Sf. Scriptură, care n'a fost scrisă cu scopul de a fi un tratat sistematic şi ştiinţific complect de Teologie creştină, dă numai indicaţii sumare, vagi sau numai din întâmplare, Sf. Tradiţie aruncă adeseori un foarte însemnat val de lumină. Aşa, de pildă, învăţăturile despre: pogorîrea lui Iisus la iad, pururea fecioria Maicii Domnului, cinstirea sfinţilor, a sf. moaşte şi a sf. icoane, starea sufletelor după moarte până la judecata de apoi, rugăciunile pentru morţi, numărul de şapte al sf. taine, materia, forma şi ceremonialul necesar săvârşirii acestora prin preoţi, botezarea copiilor, nerepeţibilitatea Botezului, ş. a. ar rămâne neînţelese sau chiar necunoscute, fiindcă Sf. Scriptură fie că le aminteşte numai sumar şi imprecis sau întâmplător, fie că nu le aminteşte de loc.

3. O nesocotire a raportului dintre Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie ar fi în paguba amândurora. Căci a) fără Sf. Tradiţie, Sf. Scriptură ar rămâne nu numai incomplectă, ci şi fără autoritatea ce i se cuvine, deoarece numai prin Sf. Tradiţie şi prin garanţia ei putem cunoaşte vechimea, canonicitatea şi autoritatea cărţilor Sf. Scripturi. b) Pe de altă parte apoi, fără Sf. Scriptură, numai cu greu am putea verifica autenticitatea Sf. Tradiţii, respectiv a adevărurilor ei.

E adevărat că la început, Biserica exista numai cu Sf. Tradiţie, fără Sf. Scriptură. Poate nici azi n'ar fi absolut imposibil să poată exista Biserica fără Sf. Scriptură. Totuşi, ar fi mult mai greu, pentrucă fără Sf. Scriptură, azi numai foarte greu am putea verifica autenticitatea Sf. Tradiţii. In Sf. Tradiţiune uşor s'ar fi putut strecura rătăciri şi abateri, foarte greu de înlăturat fără îndreptarul sigur, care este Sf. Scriptură.

Şi Sf. Tradiţie a fost fixată în scris, însă mai târziu, când adică începuse să sufere, în unele învăţături ale ei anumite denaturări, în parte inerente şi explicabile. Sf. Scriptură însă, a fost scrisă mai de timpuriu şi sub inspiraţie dela Sf. Duh. Singura deosebire dintre Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie este, că cea dintâi a fost scrisă sub

inspiraţie dumnezeească, iar cea de a doua nu. Iată de ce Sf. Scriptură este numită primul izvor al Descoperirii (Revelaţiuni) Dumnezeeşti şi i se dă întâietate, iar Sf. Tradiţie este numită al doilea izvor al Revelaţiei Sfinte. Incolo însă, sunt perfect egale. Dacă s'ar întâmpla, ca între Sf. Scriptură şi între ceeace vreun reprezentant al Bisericii ne redă ca Tradiţia Sfântă, să găsim contraziceri, noi trebue să dăm întâietate Sf. Scripturi şi să zicem că respectivul n'a redat bine Tradiţia adevărată a Bisericii; pentrucă Sf. Scriptură este inspirată de Duhul Sfânt şi nu poate să greşească, pe când respectivul a fost neinspirat de sus şi astfel, greşala numai de la el poate fi. (Vezi despre criteriile Sf. Tradiţii la obiectiunile sectare).

4. Deci: a) Sf. Scriptură are numai în Sf. Tradiţie, mărturia cea mai sigură pentru canonul cărţilor ei şi pentru caracterul ei dogmatic (inspiraţia ei divină); b) Sf. Tradiţie numai prin Sf. Scriptură îşi poate dovedi curăţenia adevărurilor ei. Dar ea îi dă în schimb acesteia norma cea mai sigură pentru înţelegerea corectă a învăţăturilor ei sfinte; e un fel de regulament privitor la aplicarea corectă a Sf. Scripturi*).

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Nici una din secte nu admite Sf. Tradiţie ca izvor al Revelaţiei Divine. Toate, fără deosebire, sunt împotriva ei, probabil pentrucă şi ea este împotriva lor. Pentru sectari, norma de credinţă este numai Sf. Scriptură, pe care ei susţin că toţi o pot şi o ştiu tâlcui. Deşi varietatea tâlcuirilor a dat naştere la varietatea sectelor, care nu se pot pune de acord întreolaltă, chiar dacă în anumite puncte se întâlnesc; şi deşi înşişi sectarii au fost nevoiţi, ca în locul Tradiţiei Apostolice, dovedită ca adevărată, să-şi creeze o altă tradiţie, totuşi, găsesc şi dovezi biblice împotriva Sf. Tradiţii, făcând de ele uz şi

*). Dr. V. Gheorghiu, Introducere în Sf. cărţi ale Testamentului Nou Cernăuţi 1929, pag. 5-6 şi A. Comoroşan, o. c. vol. I. pag 308-313.

chiar abuz, cu înverşunare şi cu patimă. Toate se bazează pe o tâlcuire cât se poate de greşită şi tendenţioasă a câtorva texte biblice. Le redăm în cele ce urmează.

1. Sf. Scriptura n'are trebuinţă de alte adaosuri, din Sf. Tradiţie. Aceasta rezultă din cuvintele Sf. Evanghelist, că în evanghelia sa a *urmărit să scrie toate, dela'nceput, cu deamănuntul şi cu bună rândulală, ca să ne încredinţăm desăvârşit despre temeinicia învăţăturilor creştine* (Lc. 1, 3–4). El repetă, că în aceeaşi carte (evanghelie) a sa a scris *„toate câte a făcut şi a învăţat Iisus"* (Fapt. Ap. 1, 1). De aici rezultă că n'a rămas nimic nescris în Biblie şi că deci nu există o Tradiţie, de aceeaşi valoare cu Scriptura.

Răspunsul nostru. După tâlcuirea sectară asupra textelor de mai sus ar urma să venim în contrazicere cu alte texte, din care rezultă tocmai dimpotrivă, cum am văzut, că Biblia nu cuprinde toate învăţăturile descoperite nouă de Mântuitorul.

In al doilea rând, nu trebue să scăpăm din vedere, că Sf. Evanghelist Luca vorbeşte aici numai de evanghelia scrisă de el şi nicidecum de toate cărţile Sf. Scripturi. Şi atunci, din tâlcuirea sectară ar urma că evanghelia a treia ne este şi singură de ajuns, căci cuprinde toată învăţătura creştină, iar celelalte evanghelii şi cărţi biblice ar fi de prisos. Aşa ceva însă nici sectarii n'ar putea admite şi atunci iată, că se contrazic ei înşişi.

Dar, la urma urmei, ce a cercetat Sf. Evanghelist „cu deamănuntul", dacă nu tocmai Sf. Tradiţie? Astfel, Sf. Scriptură a fost scrisă pe temeiul Sf. Tradiţii, sau mai bine zis, cuprinde o parte a Sf. Tradiţii.

2. Sf. Scriptură e cuvânt dumnezeesc şi nu este iertat a o înlocui sau schimba cu Tradiţiunea, care e cuvânt omenesc. Pentrucă scris este în Evanghelie: *„Iar El* (Hristos) *luând cuvântul le-a zis: Dar voi de ce călcaţi porunca lui Dumnezeu, pentru datina voastră?*

Ați desființat legea lui Dumnezeu pentru rânduiala voastră. Fățarnicilor, bine a proorocit despre voi Isaia, când a zis (29, 13): *Poporul acesta... zadarnic mă cinstește, învățând învățături ce sunt porunci omenești*" (Mt. 15, 3. 6—9; vezi și Mc. 7, 13). De ce atunci să înlocuim, să schimbăm, sau să adăugăm și noi legea lui Dumnezeu, cuprinsă în Sf. Scriptură, prin cuvântul omenesc al Tradițiunii?

Răspunsul nostru. Textul de mai sus nu înlătură Sf. Tradiție, ci înlătură numai datinile și învățăturile omenești, cu care oamenii au înlocuit învățăturile dumnezeești. In special, ei se referă la „Corban"-ul Iudeilor (cutia dela templu pentru daruri) și nu poate fi aplicat la Sf. Tradiție. Prin citirea cu atenție a contextului întreg (Mt. 15, 1—20 sau Mc. 7, 5—15), înțelesul se lămurește singur, împreună cu legătura de idei și cu împrejurarea în care a rostit Mântuitorul cuvintele acestea. De altfel, Sf. Tradiție nu este cuvânt omenesc, ci este și ea tot cuvânt dumnezeesc, pentrucă și ea provine tot dela Dumnezeu. Deosebirea între ea și Sf. Scriptura este numai, că Sf. Scriptură cuprinde învățăturile dumnezeești care au fost fixate în scris de către oameni inspirați de Sf. Duh, pe când Sf. Tradiție cuprinde învățăturile dumnezeești care au rămas nescrise, dar care s'au păstrat din gură în gură, din tată în fiu și din neam în neam. Ele încă au fost scrise, dar ceva mai târziu și nu sub insuflare dela Sf. Duh. Aceasta este toată deosebirea. Incolo, învățăturile Sf. Tradiții, care s'au dovedit a fi păstrate neștirbite și nealterate, de către toți creștinii, pretutindeni și în totdeauna *(semper ubique, ab omnibus)*, au aceeași valoare dumnezeească, pe care o au și cele ale Sf. Scripturi, cum am văzut mai sus. Ele nu înlocuesc sau schimbă, ci întregesc Sf. Scriptură. Fără ele, Sf. Scriptura rămâne incomplectă și în multe locuri nelămurită.

3. Este oprit prin amenințarea cu pedepse cumplite, a schimba, a înlătura ceva, sau a adăuga la Sf. Scriptură vreo altă învățătură decât cele cuprinse în

ea. Căci scris este: *„Chiar dacă noi înşine, sau un înger din cer ar vesti altă evanghelie decât aceea pe care v'am vestit-o, să fie anatema! Precum am zis mai înainte, şi acum zic din nou: dacă vă propovăduieşte cineva altfel decât aţi primit, să fie anatema!* (Gal. 1, 8–9). Şi mai departe, tot în Sf. Scriptură citim cuvinte ca acestea: *„Şi eu mărturisesc oricui care ascultă cuvintele proorociei acestei cărţi: De va mai pune cineva ceva la ele, Dumnezeu va pune asupra lui pedepsele ce sunt scrise în cartea aceasta; iar de va scoate cineva ceva din cuvintele cărţii acestei proorocii, Dumnezeu va scoate partea lui din pomul vieţii şi din cetatea sfântă despre care se scrie în cartea aceasta"* Apoc. 22, 18–19). Deci, iată ce pedepse îi aşteaptă pe cei ce falsifică textul Sf. Scripturi, prin întregiri, omiteri, sau schimbări provenite din cuvântul omenesc al aşa zisei tradiţiuni.

Răspunsul nostru. Niciunul din textele de mai sus nu înlătură şi nu osândeşte nici Sf. Tradiţie, nici pe cei ce o urmează.

In primul, după cum se vede foarte limpede din context, sunt osândiţi cei ce nu se împacă cu felul de a predica al Apostolului Pavel, în legătură cu neobligativitatea legii mozaice pentru păgâno-creştini. Aceşti neîmpăcaţi erau Iudaizanţii, care acuzau pe Pavel că nu predică Evanghelia cea adevărată, ci una falsă. Pavel însă se desvinovăţeşte şi se apără, arătând, că Evanghelia pe care el o predică, i-a fost descoperită de Domnul Iisus Hristos şi este adevărată; orice alte învăţături sunt false şi de aceea blestemate, aşa cum blestemaţi de Dumnezeu sunt şi cei ce le născocesc, şi cei ce le primesc. (Vezi v. 7 şi 12; şi peste tot, cap. 2—5).

In al doilea text, deasemenea, nu e vorba de Sf. Tradiţie şi nici măcar de Sf. Scriptură întreagă. Căci *„cartea aceasta"* şi *„cuvintele cărţii acestei proorocii"* nu însemnează Sf. Scriptură, ci Apocalipsa. Înţelesul este acesta: Nimeni nu poate schimba, adăuga, sau elimina ceva din vedeniile şi din figurile expuse aici, în cartea

numită Apocalipsă, oricât nu le-ar înţelege aşa cum sunt, pentrucă ele sunt descoperite de Dumnezeu şi ca atare, îşi au tâlcul lor propriu şi adevărat. De aceea, orice schimbare (adaus sau trunchiere) ar fi o mare necuviinţă, care n'ar putea rămâne nepedepsită. De altfel, când a scris Sf. Ioan Apocalipsa, cărţile sfinte ale Testamentului Nou încă nu erau colecţionate într'un volum, care să cuprindă la un loc într'o singură carte, Sf. Scriptură întreagă. Canonul cărţilor sfinte colecţionate în una a fost stabilit, abia peste câteva sute de ani. Şi tot Sf. Tradiţie este aceea, care a pus capăt oricăror îndoieli privitoare la cărţile Sf. Scripturi, stabilind semnele după care se poate face deosebire între cărţile inspirate şi cele neinspirate sau apocrife, de care în vechime se găseau destule. Este ştiut, că însăşi Apocalipsa era printre cele din urmă, asupra căreia existau, într'o bună parte a lumii şi vreme destul de îndelungată, îndoieli despre inspiraţia şi canonicitatea ei. Fără Sf. Tradiţie nici sectarii şi nici noi n'am avea Biblia aşa cum o avem, cuprinzând numai cărţile sfinte inspirate de Sf. Duh.

4. Creştinii nu trebue să se lase ademeniţi de alte învăţături, omeneşti, înşelătoare, deosebite de cele dumnezeeşti ale Sf. Scripturi. Căci aşa ne îndeamnă Apostolul: *„Luaţi aminte să nu vă fure minţile cineva cu filosofia şi cu deşarta înşelăciune din predania omenească, după stihiile lumii şi nu după Hristos“* (Col. 2, 8). Aşadar să ne ferim de înşelăciunea predaniei (tradiţiei) omeneşti.

Răspunsul nostru. Da, creştinii trebue să păzească numai învăţăturile dumnezeeşti, iar nu şi orice alte învăţături omeneşti, oricât de ispititoare ar fi ele, pentrucă acestea nu ne pot mântui. Dar de aici nu urmează că trebue să înlăturăm şi Sf. Tradiţie, pentrucă ea nu e „predanie omenească“, nu e „filosofie“, nu e „deşartă înşelăciune“ şi nu e „după stihiile lumii“, ci ea este cuvânt dumnezeesc. Citatul are în vedere altceva decât Sf.

Tradiţie. El se referă la filosofia gnosticilor şi a neoplatonicienilor — care căutau să facă o împăcare între „filosofia“ lor şi creştinism — precum şi la iudaizanţi, care cereau o reîntoarcere la iudaism (la legea mozaică). Mai ales gnosticismul era ispititor şi fura uşor minţile unor creştini, fiind alcătuit din foarte multe învăţături născocite de închipuirile minţii, cu deosebire în legătură cu facerea lumii, semănând mai mult a poveste decât a filosofie. (Apostolul Pavel îl numeşte adeseori „poveste“ sau „basm“: 1 Tim. 1, 4; 4, 4; etc). Deci: *„să nu vă fure“* înseamnă: să nu vă ademenească; iar prin cuvântul: *„cineva“*, trebue să înţelegem gnosticii, neoplatonicienii şi iudaizanţii; *„filosofia“* şi *„deşarta înşelăciune“* sunt: gnosticismul, neoplatonicismul (pe atunci puternice şi la modă) şi iudaismul; *„din predania omenească“* înseamnă: din născocirea minţii omeneşti, în opoziţie cu învăţătura din descoperirea dumnezeească a lui Iisus Hristos; şi în sfârşit *„după stihiile lumii“* înseamnă: după practici materiale şi exterioare (jertfe, tăere împrejur, spălări ş. a), la care voiau iudaizanţii să întoarcă pe toţi creştinii, fie din Iudei fie din păgâni.

5. Apostolul Pavel nu ne îngădue să ţinem nici o altă învăţătură, afară de cele scrise în Sf. Scriptură. Căci scrie în Cartea Sfântă: *„Acestea, fraţilor, le-am zis chip pentru mine şi pentru Apolo, dar ele sunt pentru voi, ca să învăţaţi din pilda noastră, să nu treceţi peste ce e scris“*... (1 Cor. 4, 6). Ceea ce e Tradiţie nu e scris, adică nu e Scriptură Sfântă şi ca atare, nu poate fi învăţătură din descoperire, obligatorie.

Răspunsul nostru. *„Peste ce e scris“* înseamnă: peste ceea ce v'am scris eu până aici, în capitolele dinainte, despre partidele religioase din Corint. Sfârşitul versetului:... „să nu vă făliţi fiecare cu câte unul împotriva celuilalt“, lămureşte îndeajuns înţelesul versetului, îndrumând pe credincioşi la recitirea sau la luarea în seamă a celor scrise în capitolele dinainte. Prin urmare nu e o

osândă împotriva Sf. Tradiţii pe care de altfel Corintenii o aveau din belşug, în urma predicei lui Pavel. Căci cele două epistole cuprind numai chestiuni pe care n'a avut prilejul şi posibilitatea să le lămurească cu graiul şi să le lase lor ca Tradiţie Sfântă.

6. **Mântuitorul ne îndeamnă să cercetăm numai Sf. Scriptură, nu şi Sf. Tradiţie:** *„Vă rătăciţi, neştiind Scripturile"* (Mt. 22, 29; Mc. 12, 24). Dacă şi Tradiţia ar fi sfântă şi ar cuprinde descoperire dumnezeească, Mântuitorul ar fi adăugat să spună, că trebue să căutăm lămuriri în Tradiţie, asupra învăţăturilor din Scriptură, pe care nu le înţelegem. Fiindcă însă n'a spus acest lucru, ne-a arătat că Sf. Tradiţie n'are nicio valoare.

Răspunsul nostru. Prin „Scriptură" aici trebue să înţelegem numai Testamentul Vechiu, pentrucă cel Nou încă nu era scris. Testamentul Nou a fost scris abia peste câteva zeci de ani (peste 10–70 de ani). Şi atunci ar urma că nu numai Sf. Tradiţie, dar nici Testamentul Nou nu e de trebuinţă. Contextul însă ne lămureşte că aici este vorba de nemurirea sufletului şi de învierea morţilor, pe care Saducheii încrezuţi n'o pricepuseră din Sf. Scriptură şi de aceea cerură cu viclenie lămuriri dela Mântuitorul.

7. **Sf. Scriptură ne este deajuns pentru credinţa şi pentru mântuirea noastră şi deci n'avem nevoie şi de Sf. Tradiţie.** Aşa rezultă din cuvintele Sf. Pavel către Timotei: *„De mic copil cunoşti Sf. Scripturi care pot să te înţelepţească spre mântuire, prin credinţa cea întru Hristos Iisus. Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înţelepţirea care duce la dreptate"* (2 Tim. 3, 15-16). Cuvintele sunt limpezi: orice alt adaus la Sf. Scriptură e de prisos.

Răspunsul nostru. Aici e vorba numai de Scriptura Testamentului Vechiu, căci cea a Testamentului Nou încă nu exista. Pavel îi scrie lui Timotei, că Vechiul Testament

îi poate servi ca cel mai bun pedagog (învăţător) pentru întărirea credinţei în Hristos şi pentru educarea în creştinism, prin profeţiile mesianice ale Vechiului Testament — iar nicidecum că n'am avea nevoie de Sf. Tradiţie.

Din tâlcuirea sectară ar trebui să urmeze ca nici Testamentul Nou, care avea să fie scris abia de acum înainte, să nu ne fie de trebuinţă, fiindu-ne de ajuns Testamentul Vechiu.

8. **Numai învăţăturile cuprinse în Sf. Scriptură au valoare. Cele din Predanie, nu.** Căci şi primii creştini primeau numai cele scrise în Scriptură, după cum este scris: „*Aceştia* (iudeo-creştinii din Bereea) *erau mai mărinimoşi decât cei din Tesalonic; ei primiră cuvântul cu toată osârdia şi zilnic cercetau Scripturile ca să vadă dacă lucrurile sunt aşa*“ (Fapt. Ap. 17, 11). De aici urmează că şi noi trebue să primim şi să ţinem numai învăţăturile pe care le găsim în Sf. Scriptură.

Răspunsul nostru. Aici, la fel, e vorba de Scriptura Vechiului Testament, căci cea a Noului Testament nu exista pe atunci. Înţelesul este, că locuitorii din Bereea verificau în profeţiile mesianice ale Testamentului Vechiu învăţătura creştină despre Iisus Hristos. Această învăţătură o primiseră ei din predica verbală a lui Pavel şi din Tradiţie. Ea consuna cu Sf. Scriptură a Testamentului Vechiu. Citatul vine astfel mai de grabă împotriva sectarilor decât în favorul lor.

De altfel nici noi nu primim din Tradiţie, decât numai ceea ce consună cu Sf. Scriptură. Ceea ce nu e în acord cu Scriptura o respingem, ca nefiind Tradiţie Sfântă.

9. Nu putem admite Sf. Tradiţie, pentrucă în ea au intrat cu vremea multe elemente false şi astfel, mai ales azi, nu mai putem deosebi Tradiţia adevărată sau autentică şi apostolică, de cea falsă.

Răspunsul nostru. Tradiţia adevărată poate fi deosebită de cea falsă, căci trebue să îndeplinească următoarele condiţiuni:

1. Să nu cuprindă în sine contraziceri; să nu se contrazică cu Tradiţia apostolică sigură; să nu se contrazică cu Sf. Scriptură. Numai fără astfel de contraziceri e posibil, ca o învăţătură oarecare din Tradiţie, să provină dela Mântuitorul şi dela Apostolii care au fost sub înrâurire directă dela Sf. Duh.

2. Să fi fost ţinută de bisericile apostolice şi să aibă continuitate neîntreruptă şi controlabilă până azi.

3. Să fi fost recunoscută şi urmată totdeauna, de întreaga Biserică ecumenică.

4. Să fie în perfect acord cu toţi, sau dacă nu, cel puţin cu cea mai mare parte a Părinţilor şi Învăţătorilor bisericeşti.

Când o Tradiţie nu îndeplineşte aceste condiţiuni, ea nu poate fi adevărată şi sfântă, deci nu poate fi admisă, sau urmată.

10. Nu este cu putinţă ca Sf. Tradiţie să se fi putut păstra până astăzi în întregime şi în toată curăţenia ei dela 'nceput.

Răspunsul nostru. E adevărat, că în unele învăţături, Sf. Tradiţie a fost alterată. Dar noi — cum am văzut mai sus — avem semne, după care o putem constata dacă e alterată şi falsă, sau e adevărată şi autentică, după cum adică îndeplineşte sau nu condiţiile ce i se cer.

In ce priveşte curăţenia ei originală, trebue să ţinem seamă de următoarele constatări:

1. Apostolii au răspândit religia creştină în grai, public şi pretutindeni, adică în auzul tuturor, în toate părţile lumii şi la toate popoarele. Deci, orice alterare a vreunei învăţături în vreo parte a lumii, putea fi controlată, prin confruntarea ei cu cea din celelalte părţi ale lumii.

2. Primii creştini se întreceau în zelul de a păstra cu stricteţe curăţenia învăţăturilor din Tradiţia Sfântă (în grai) dela Apostoli, ceea ce se vede din cuvintele Apostolului Pavel: „*Fraţilor, vă laud că în toate vă aduceţi aminte de mine şi ţineţi predaniile aşa cum vi le-am dat*“ (1 Cor. 11, 2).

Acest zel este explicabil, pentrucă, pe de o parte învăţăturile sfinte erau încă vii şi proaspete în cunoştinţa şi în inimile credincioşilor; iar pe de altă parte, Apostolii care le-au predat, erau foarte riguroşi şi vigilenţi în această privinţă, faţă de credincioşi, cum era de pildă Sf. Apostol Pavel, care le scrie: *„Fraţilor, staţi neclintiţi şi ţineţi predaniile pe care le-aţi învăţat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastra“* (2 Tes. 2, 15). Şi altădată: *„Chiar dacă noi înşine, sau un înger din cer, ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v'am vestit-o, să fie anatema“* (Gal. 1,8).

3. La 'nceput, scrierile Sf. Scripturi încă nu existau, sau cel puţin nu erau la îndemâna tuturor. Astfel, vreme relativ îndelungată, Sf. Tradiţie era unicul izvor al Sf. Descoperiri. Aşa fiind, zelul creştinilor faţă de păstrarea ei în toată curăţenia, era chiar foarte necesar.

4. Păstorii sau prepoziţii bisericilor, care au urmat Apostolilor, au avut acelaş zel şi aceeaşi vigilenţă în privinţa curăţeniei Sf. Tradiţii, Istoria ne mărturiseşte, că ei erau gata să-şi dea şi viaţa — după cum mulţi şi-au şi dat-o în moarte de martiri — pentru zelul de a păstra în curăţenie Tradiţia Apostolică.

5. O mare parte din învăţăturile Sf. Tradiţii au fost trecute în practica liturgică şi în rânduielile de cult, încă în timpul Apostolilor, sau al urmaşilor acestora. Ori, practicele cultului au fost ţinute cu foarte multă rigurozitate, neştirbite. Prin aceasta, păstrarea curăţeniei învăţăturilor Sf. Tradiţii, a fost asigurată, aşa, ca şi când ar fi fost fixată în scris de către Apostoli.

6. Sf. Tradiţie a fost şi ea fixată în scris, dacă nu deodată cu Sf. Scriptură, totuşi, relativ nu mult după aceasta. O parte din ea a fost scrisă de Părinţii Apostolici, deci de bărbaţi contemporani cu Apostolii şi ucenici ai acestora; iar altă parte apoi, de părinţii şi învăţătorii bisericeşti de mai târziu. Transmiterea Sf. Tradiţii dela o generaţie la alta şi dela un secol la altul a fost astfel uşoară, iar succesiunea (continuitatea) curăţeniei ei poate fi controlată în mare parte.

7. Sf. Părinţi fiind în luptă cu ereticii care se iviseră de timpuriu în Biserică, accentuau, împotriva acestora învăţăturile cele curate ale Sf. Tradiţii, pentru a feri pe credincioşi de cei ce le denaturau. Aceasta încă e o garanţie pentru păstrarea curăţeniei învăţăturilor Sfintei Tradiţii.

8. Dar cea mai sigură garanţie a curăţeniei Sf. Tradiţii este infailibilitatea (darul de a nu greşi) a Bisericii. Sf. Tradiţie încă dela începutul creştinismului a fost cuprinsă în învăţătura şi practica Bisericii, iar prin aceasta, a fost ferită de falsificare, căci Biserica este ocrotită de Sf. Duh (Mt. 10, 17-20; In. 14, 16. 26; 15, 26; 16, 12-14; 1 Tim. 2, 15 ş. a.) şi condusă în chip nevăzut, de Iisus Hristos, până la sfârşitul veacurilor (Mt. 28, 20 ş. a.).

Temeliile pe care se reazimă Sf. Tradiţie şi prin care se asigură păstrarea curăţeniei ei originale şi transmiterea ei peste veacuri în aceeaşi formă, sunt:

1. *Simboalele de credinţă vechi*, datând diu timpul apostolic până prin secolul al IV-lea, când s'a alcătuit, pe baza acestora, Simbolul Niceoconstantinopolitan (Crezul nostru), care este simbolul universal al Bisericii creştine.

2. *Canoanele Sf. Apostoli*, în număr de 85, cuprinzând învăţăturile date de Apostoli, mai ales cu privire la conducerea bisericească. Deşi nu sunt scrise direct de Apostoli, ele provin dela ei şi cuprind învăţături apostolice. Pentru originea lor apostolică, aceste canoane s'au bucurat de multă autoritate în Biserica veche, încât sinoadele ecumenice şi cele particulare le-au luat ca bază în hotărîrile lor, alături de Sf. Scriptură; iar Sf. Părinti şi Învăţători ai Bisericii, deasemenea le-au apreciat în aceeaşi măsură în scrierile lor.

3. *Definiţiile dogmatice şi canonice ale celor 7 sinoade ecumenice*, precum şi cele ale celor 9 sinoade particulare (recunoscute şi confirmate de sinodul al VI-lea ecumenic), cuprind o foarte apreciabilă parte din Sf. Tradiţie.

4. *Rânduielile de cult* sau liturgice, datând din cele mai vechi timpuri ale creştinismului şi alcătuite în mare

parte de învăţături ale Sf. Tradiţii sunt printre cele mai bune mijloace pentru conservarea Sf. Tradiţii în forma ei cu adevărat apostolică. Aceste rânduieli s'au păstrat nealterate în cărţile liturgice, până azi. In ele se află îndrumări din practica veche a Bisericii, cu privire la timpurile liturgice şi la modul serbării lor; la locurile (respectiv locaşurile) sfinte şi la modul întocmirii lor; la actele sfinte şi la modul împlinirii lor, etc.

5. *Literatura patristică*, sau scrierile Sfinţilor Părinţi şi Învăţători vechi ai Bisericii, care cuprind învăţături descoperite nu numai din Sf. Scriptură, ci şi din Sf. Tradiţie. Unii din aceştia au fost chiar ucenici şi colaboratori ai Apostolilor (de pildă: Varnava, Clement Romanul, Ignatie din Antiohia, Policarp din Smirna, etc.) şi astfel au primit învăţăturile sfinte (tradiţionale) chiar din gura Apostolilor şi le-au depozitat, în parte, în scrierile lor.

6. *Istoria bisericească*. Aceasta expune, între altele, doctrina Bisericii vechi şi ereziile vechi, care sunt o mărturie a conservării curăţeniei Sf. Tradiţii în Biserică, prin faptul că ea a servit ca armă a Bisericii împotriva ereziilor.

CAP. X.

Cultul Sfinţilor şi al Ingerilor.

Cei care în timpul vieţii pământeşti şi-au câştigat un grad înalt de perfecţiune morală sunt preamăriţi nu numai în cer, de Dumnezeu, ci şi pe pământ, de către Biserică, cu care ei stau într'o legătură organică. Biserica îi cinsteşte ca pe nişte adevăraţi „prieteni ai lui Dumnezeu", îi cheamă în ajutor, le cinsteşte moaştele lor sfinte şi făcătoare de minuni şi le cinsteşte icoanele care reprezintă chipul zugrăvit al lor.

Despre toate acestea va fi vorba, pe rând, în cele ce urmează. Trebue însă să ţinem seamă, că în toate

acestea, va trebui să ne întemeiem cât mai mult pe Sf. Tradiţie, deoarece Sf. Scriptură a fost scrisă ceva mai devreme, anume, când cununa luptătorilor martiri şi sfinţi ai Bisericii încă nu exista. Totuşi, fiindcă în Sectologie dovezile din Tradiţie n'au atâta trecere, dat fiind că sectarii nu le recunosc ca îndeajuns de autoritative, vom întrebuinţa şi noi dovezi biblice, folosindu-ne însă şi de cele tradiţionale şi socotindu-le, dacă nu mai mult, cel puţin ca dovezi istorice.

Scopul cultului Sfinţilor este de a lăuda pe Dumnezeu, care le-a dat Sfinţilor belşugul graţiei sale şi căruia ei I-au slujit şi I-au jertfit viaţa lor. Astfel, cinstirea care se aduce slujitorilor credincioşi, prea iubiţi şi sfinţi ai lui Dumnezeu, se referă, direct şi indirect, la Dumnezeu însuşi.

Folosul cinstirii sfinţilor este evident, mai ales din cuvintele Mântuitorului, adresate Sf. Apostoli şi tuturor celor ca ei de desăvârşiţi: „*Cine vă primeşte pe voi, pe mine mă primeşte; şi cine mă primeşte pe mine, primeşte pe acela care m'a trimis pe mine. Cine primeşte prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua; şi cine primeşte pe un drept în nume de drept, răsplata dreptului va lua*" (Mt. 1 , 40-41). Deci, dacă primim pe Sfinţi în nume de Sfinţi, răsplata lor o vom lua şi noi.

Trebue să facem deosebire între *adorare*, care se cuvine numai lui Dumnezeu, şi *venerare* sau cinstire. Pe sfinţi nu-i adorăm, ca pe Dumnezeu, ci îi venerăm sau îi cinstim, ca pe nişte persoane alese şi prea iubite de Dumnezeu. In rugăciunile către ei nu le cerem mântuire, ci mijlocire. Asemenea şi sfinţilor îngeri, care au avut o misiune înaltă dela Dumnezeu în favorul mântuirii noastre. Intrucât le închinăm zile de sărbătoare şi le cerem mijlociri, poate fi vorba în înţeles larg, de un *cult* al Sfinţilor şi al îngerilor.

Invăţătura noastră despre Cultul Sfinţilor şi al Ingerilor, faţă de învăţătura contrară a sectarilor, se bazează pe punctele şi temeiurile ce urmează mai jos.

I. **Sfinţii sunt numiţi în Sf. Scriptură: „prieteni ai lui Dumnezeu", „casnici ai Lui" şi „judecători ai lumii," nu numai cât sunt în viaţă, ci şi după moarte.**

a) Fiind încă în viaţă, Apostolii au fost numiţi de Domnul „prieteni" ai Săi, zicându-le: *„Voi prietenii mei sunteţi, dacă faceţi ceea ce vă poruncesc"* (In. 15, 14). Iar despre Avraam citim de asemenea: *„Şi s'a împlinit Scriptura care zice: Şi a crezut Avraam lui Dumnezeu şi i s'a socotit lui spre dreptate şi prietenul lui Dumnezeu s'a chemat"* (Iacob 2, 23). Iar Apostolul Pavel scrie Efesenilor: *„Deci dar, nu mai sunteţi streini şi locuitori vremelnici, ci sunteţi împreună cetăţeni ai Sfinţilor şi casnici ai lui Dumnezeu"* (Efes. 2, 19). Sunt cuvinte limpezi, care n'au nevoie de nicio tâlcuire. E dela sine înţeles, că nu oricare creştin este prieten şi casnic al lui Dumnezeu. Numai Apostolii au fost aşa şi numai bunii creştini mai desăvârşiţi s'au putut învrednici de acest nume.

b) Sfinţii sunt slăviţi şi după moarte. Dumnezeu îi primeşte în cer, în societatea îngerilor Săi. Aşa rezultă din cuvintele Apostolului care arată cetitorilor săi sfinţi ce favoruri îi aşteaptă după moarte: *„Ci v'aţi apropiat de Muntele Sionului şi de Cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc şi de zeci de mii de îngeri slăvitori"* (Evrei 12, 22). *„Au nu ştiţi* — zice acelaşi Apostol — *că Sfinţii vor judeca lumea?"* (1 Cor. 6, 2). Prin „sfinţi" nu putem înţelege aici pe toţi creştinii, ci de sigur, numai pe cei desăvârşiţi, bineplăcuţi lui Dumnezeu. Căci şi Mântuitorul, numai Apostolilor şi celor ca ei le-a zis: *„Adevăr grăesc vouă, că voi cei ce m'aţi urmat pe mine, la naşterea din nou a lumii, când Fiul Omului va şedea în jeţul măririi sale, veţi şedea şi voi în cele douăsprezece jeţuri, judecând cele douăsprezece seminţii ale lui Israil"* (Mt. 19, 28). Dacă aşa este, atunci noi suntem datori a-i primi pe Sfinţi, pentru ca atunci când ne vor judeca, să ne dea şi nouă plata lor.

II. **Sfinţii, încă în viaţa aceasta sunt înzestraţi de Dumnezeu cu felurite daruri** (ştiinţă, proorocie etc.) *şi cu puteri minunate.* Aşa, de pildă, Sf. Apostol *Petru* a cunoscut gândurile mincinos mărturisite ale lui *Anania* şi *Safira,* pentru care fapt i-a şi pedepsit pe amândoi cu moartea (Fapt. Ap. 5, 1-12). Tot Apostolul *Petru,* prin puterea minunată care a avut-o ca sfânt, plăcut lui Dumnezeu, *a vindecat în Lida pe Enea şi a înviat în Iope pe Tavita* (Fap. Ap. 9, 32-42). Aceeaşi putere făcătoare de minuni o avea şi Sf. Apostol *Pavel,* care *a înviat în Troia pe Eutihie* (Fap. Ap. 20, 9-11), iar în insula Cipru *a fost muşcat de o viperă, fără să i se fi făcut vreun rău* şi *a vindecat pe tatăl fruntaşului insulei, precum şi pe toţi bolnavii de acolo* (Fapt. Ap. 28, 3-9). Chiar şi în Testamentul Vechiu, oamenii bine plăcuţi lui Dumnezeu aveau dela El daruri şi puteri minunate. Aşa de pildă, Profetul Ilie, a săvârşit diferite minuni. (A se vedea 1/3 Regi cap. 17 şi urm.; 2/4 Regi cap. 2 şi urm.). Şi tot aşa Moise şi alţii.

III. **Fiind încă în viaţă, Sfinţii se roagă pentru oameni.** Aşa se ruga Sf. Apostol Pavel, după cum însuşi mărturiseşte: „*Mulţumesc Dumnezeului meu ori de câte ori îmi amintesc despre voi, căci pururea în toate rugăciunile mele mă rog pentru voi toţi cu bucurie*“ (Filip. 1, 3-4). Altădată iarăşi scrie: „*Mulţumim lui Dumnezeu totdeauna pentru voi toţi şi vă pomenim în rugăciunile noastre, aducându-ne aminte neîncetat, înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl, de lucrul credinţei voastre*“ (1 Tes. 1, 2-3). „*Pentru aceasta ne şi rugăm pururea pentru voi, ca Dumnezeul nostru să vă facă vrednici de chemarea sa*“ (2 Tes. 1, 11). Şi iarăşi: „*Nu încetez a mulţumi pentru voi, pomenindu-vă în rugăciunile mele, ca Dumnezeu... să vă dea*“... (Efes. 1, 16-17). „*Aceasta şi cerem în rugăciunea noastră: desăvârşirea voastră*“ (2 Cor. 13, 9). Lui Timotei îi scrie acelaşi: „*Mulţumesc lui Dumnezeu pe care îl slujesc — ca şi strămoşii mei — întru cuget curat, că te pomenesc neîncetat,*

zi şi noapte, în rugăciunile mele" (2. Tim. 1, 3). Iar pentru creştinii din Efes, în epistola ce l-ea adresat-o, Apostolul face o foarte frumoasă rugăciune (Efes. 3, 14-21).

IV. După moartea lor, în cer, Sfinţii duc o viaţă conştientă. Căci Dumnezeu este numit adeseori *Dumnezeul lui Avraam, al lui Isac şi al lui Iacov*, care de mult sunt morţi. Ori, „*Dumnezeu nu este Dumnezeul celor morţi, ci al celor vii*" (Mc. 12, 27). Dacă ei nu ar duce şi în cer o viaţă simţitoare, conştientă, Dumnezeu nu ar putea fi numit al lor. E un argument, pe care însuşi Mântuitorul l-a folosit, împotriva celor ce, tăgăduind învierea morţilor, voiau să-L pună în încurcătură. (Vezi şi Luca 20, 34—38). Că cei morţi în general sunt într'o stare conştientă, rezultă şi din pilda despre *bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr*, în care bogatul deplin conştient se chinuia în iad şi cerea ajutor, pentru alinarea suferinţelor lui şi pentru salvarea fraţilor săi care erau încă în viaţă (Luca 16, 22—24). Sfinţii trecuţi din viaţa aceasta sunt fiinţe cereşti, alături de îngeri („casnici ai lui Dumnezeu"), cum am văzut mai sus. Iar despre fiinţele cereşti ştim că sunt conştiente şi aduc mereu laudă lui Dumnezeu, împrejurul tronului Lui. Iată ce ni se spune în sfânta descoperire a Apostolului Ioan: „*Atunci cei douăzeci şi patru de bătrâni căzeau înaintea celui ce şade pe scaun şi se închinau celui ce este viu în vecii vecilor; şi aruncând cununile lor înaintea tronului, ziceau: vrednic eşti Doamne... să primeşti mărirea...*" (Apoc. 4, 10—11). Şi tot acolo cetim următoarele: „*Şi când* (Mielul) *a luat cartea, cele patru fiinţe şi cei douăzeci şi patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută şi năstrape de aur, pline cu tămâie, care sunt rugăciunile sfinţilor... Şi am văzut şi am auzit glas de îngeri mulţi, de jur împrejurul tronului şi al fiinţelor şi al bătrânilor şi era numărul lor zeci de mii de zeci de mii şi mii de mii; şi ziceau cu glas mare: vrednic este Mielul... Şi toată făptura care este în cer şi pe pământ şi sub pământ şi în mare şi toate câte*

sunt într'însele le-am auzit zicând: celui ce şade pe tron şi Mielului, fie binecuvântarea... Şi cele patru fiinţe ziceau: Amin! Iar bătrânii căzură şi se închinară" (Apoc. 5, 8–14). Din toate rezultă, că morţii nu sunt în stare de somnolenţă şi de inconştienţă, ci dimpotrivă.

V. **Sfinţii cunosc din cer trebuinţele noastre.** Căci Avraam a ştiut ce trebue să facă fraţii bogatului nemilostiv ca să nu împărtăşească şi ei soarta acestuia: *„Atunci a rostit Avraam: Dacă de Moise şi de Profeţi nu ascultă, nu se vor îndupleca nici când va învia vreunul dintre morţi"* (Lc. 16, 31). De aceea, ei şi îngerii se întristează când oamenii fac rău şi se bucură când folosesc mijloacele cele mai bune în scopul mântuirii. Căci: *„Astfel zic vouă, bucurie este înaintea îngerilor lui Dumnezeu, pentru un păcătos care se pocăeşte"* (Lc. 15, 10).

VI. **Sfinţii au posibilitatea, în cer, de a mijloci la Dumnezeu pentru oameni şi de a contribui la mântuirea acestora.** Aceasta rezultă din cuvântul Descoperirii Sf. Ioan, care zice: *„Şi când* (Mielul) *a luat cartea, cele patru fiinţe şi cei douăzeci şi patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută şi năstrape de aur, pline cu tămâie, care sunt rugăciunile Sfinţilor"* (Apoc. 5, 8). Aşadar, rugăciunile Sfinţilor sunt duse la Dumnezeu. Iar sfinţii nu se roagă numai pentru ei, ci şi pentru oameni, cum am văzut că s'a rugat „neîncetat" Sf. Apostol Pavel. Iar pe de altă parte, Sfinţii care sunt în cer, în jurul tronului lui Dumnezeu, aduc aceste rugăciuni ale Sfinţilor de pe pământ, la Dumnezeu. Rugăciunile Sfinţilor sunt ca tămâia binemirositoare, adică bineplăcute lui Dumnezeu şi primite de El. Astfel, mijlocirea lor pentru noi e cu rezultat bun. Bogatul nemilostiv încă a ştiut că Avraam are posibilitatea să mijlocească pentru el şi pentru fraţii săi. Dacă Avraam n'a mijlocit, este pentrucă nu era cazul, după cum a şi mărturisit bogatului. Căci fraţii acestuia nu ascultau nici poruncile legii (Lc.

16, 31). Dar cuvântul Scripturii ne mai spune, că *„mult poate rugăciunea dreptului în lucrarea ei“* (Iac. 5, 16).

VII. **Sfinţii, în cer, folosesc această posibilitate a lor, de a contribui, prin mijlocire către Dumnezeu, la mântuirea oamenilor, pentrucă fiind membri ai aceleeaşi Biserici, iubirea lor faţă de oameni nu încetează; şi numai în acest chip o pot ţine vie.** Dacă ei n'ar interveni pentru noi, ar însemna că nu ne mai pot iubi, ceea ce este exclus, câtă vreme, fiind şi ei împreună cu noi, membri ai Bisericii, legătura de unitate în Biserica lui Hristos se păstrează nu numai prin unitatea credinţei, ci şi prin dragostea reciprocă şi frăţească dintre membri. La sfinţi, iubirea nu e adormită şi rece, ci totdeauna vie, activă (lucrătoare).

VIII. **Pentru toate cele de mai sus, se cuvine să-i rugăm ca să mijlocească pentru noi la Dumnezeu şi să le dăm cinste deosebită (să-i venerăm), aşa cum se cuvine unor aleşi şi prea iubiţi ai lui Dumnezeu.**

1. Să-i rugăm cum a rugat bogatul nemilostiv pe Avraam să mijlocească pentru el şi pentru fraţii lui (Lc. 16, 27—28).

2. Să-i cinstim şi să-i fericim, cum a cinstit temnicerul din Filipi pe Pavel şi pe Sila, după cuvântul Bibliei: *„Iar el cerând lumină s'a repezit înăuntru şi tremurând, a căzut înaintea lui Pavel şi a lui Sila“* (Fapt. Ap. 16, 29); şi cum tot în Biblie ni se spune: *„Iată, fericim pe cei ce au răbdat...“* (Iacob 5, 11). Sf. Apostol Pavel scria Filipenilor, că şi el îi fericeşte pe cei ce aduc jertfă bună lui Dumnezeu, după cum şi aceştia trebue să-l fericească pe el: *„Şi chiar dacă ar fi să vărs sângele meu peste jertfa voastră, la slujba credinţei voastre, mă bucur şi vă fericesc pe voi pe toţi. Aşijderea şi voi bucuraţi-vă şi fericiţi-mă“* (Filip. 2, 17—18). Dar şi pe îngerii „mai mari voievozi ai oştilor cereşti“, care au avut dela Dumnezeu diferite misiuni în favorul nostru, trebue să-i cin-

stim, cum a cinstit Iosua pe îngerul care i s'a arătat şi i-a zis: „*Sunt voievod al oştirii Domnului şi am venit acum! Şi Iosua a căzut cu faţa la pământ şi s'a închinat şi a grăit către el: Ce porunceşte stăpânul meu robului său? Atunci voievodul oştirii Domnului a grăit lui Iosua: Descalţă-ţi sandalele din picioarele tale, căci locul pe care stai este sfânt. Şi Iosua a făcut aşa*“ (Iosua 5, 14—15). Sau aşa cum au făcut părinţii lui Samson, când li s'a arătat un înger al Domnului, care le-a adus dela Dumnezeu vestea că vor avea un fiu: „*Şi pe când flacăra se ridica de pe jertfelnic la ceruri, îngerul Domnului s'a înălţat în flacăra jertfelnicului, şi Manoe* (tatăl lui Samson) *şi femeia lui, care priviseră, au căzut cu feţele la pământ*“ (Jud. 13, 20).

In Testamentul Vechiu mai citim, că profetul Elisei era venerat pentru minunile ce le făcea: „*Când ucenicii profeţilor au văzut aceasta* (minune a lui Elisei), *au zis: Duhul lui Ilie sălăşlueşte în Elisei! Şi ei au ieşit întru întâmpinarea lui şi i s'au închinat până la pământ*“ (2/4 Regi 2, 15). Asemenea şi mama copilului înviat de Elisei, „*i s'a închinat până la pământ*“ (2/4 Regi 4, 37). Despre profetul Ilie încă aflăm că era venerat: „*Şi când Obadia mergea pe drum, iată că s'a întâlnit cu Ilie. Şi fiindcă l-a cunoscut, a căzut cu faţa la pământ*“... (1/3 Regi 18, 7).

Aşadar avem şi cazuri biblice concrete de venerare a sfinţilor şi a îngerilor, chiar şi în Testamentul Vechiu, deşi abia mai târziu, în Noul Testament, aveau să existe cu adevărat Sfinţi şi aveau să răsune cuvintele Mântuitorului: „*Cine primeşte prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua*“... (Mt. 10, 40—41).

IX. **Istoria** (Sf. Tradiţiune) **confirmă adevărurile de mai sus, dovedindu-ne, că Sf. Biserică le-a avut dela început şi le-a practicat neîntrerupt.** Iată dovezile:

1. *Sărbătorile închinate Sfinţilor,* ţinute cu rigurozitate, din cele mai vechi timpuri. *Constituţiunile Apostolilor*

precizează, că creştinii nu trebue să lucreze în zilele Apostolilor, deoarece aceştia au fost învăţătorii lor în cele ale Evangheliei şi le-au împărtăşit pe Sf. Duh. Astfel, ei trebue să ţină ca sărbători sfinte ziua morţii de martir a diaconului Ştefan şi a celorlalţi martiri, care au murit pentru Hristos (VIII cap. 33). In *Epistola Bisericii din Smirna* despre martiriul *Sf. Policarp* († 166 d. Hr.) se scrie: „Noi am strâns oasemintele lui ca pe un odor mai scump decât aurul şi decât pietrele scumpe şi le-am aşezat unde se cuvine; aici ne vom aduna cu bucurie şi Domnul ne va da nouă să sărbătorim ziua naşterii sale celei martirice, spre amintirea biruinţei sale şi spre întărirea altor luptători". (Eusebiu. Hist. Eccl. IV. c. 15). *Sf. Ciril din Ierusalim* († 386 d. Hr.) scrie: „După aceea (după plinirea jertfei euharistice) pomenim pe cei răposaţi şi mai întâi pe patriarhi, prooroci, apostoli şi martiri, ca prin rugăciunile şi mijlocirile lor să primească Dumnezeu rugăciunile noastre". (Cateh. 5 Mistag. Explicarea Liturghiei Bisericii din Ierusalim).

2. *Zidirea de Biserici, închinate cinstirii sfinţilor*, pe locurile unde ei şi-au sfârşit viaţa, ori s'au înmormântat. Astfel: în Edessa, Biserica Sf. Toma; în Constantinopol, biserica Sfinţilor Apostoli; în Efes biserica Sf. Maria etc. *Hotărîrile sinoadelor ecumenice* din vechime, în această chestiune sunt de acord întreolaltă. Astfel, în *sinodul al IV-lea ecumenic*, (451 d. Hr.) după ce s'a citit epistola lui Flavian, Părinţii au exclamat: „Veşnică pomenire lui Flavian... după moartea de martir, el trăeşte, ca să se roage pentru noi". *Sinodul al VII-lea ecumenic* (787 d. Hr.) pe baza practicei vechi a Bisericii, a hotărît următoarele: „Noi păzim cuvintele Domnului, cuvintele apostoleşti şi proorocesti, prin care am învăţat să cinstim şi să mărim, mai întâi pe cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, pe sf. puteri îngereşti, pe apostoli, pe prooroci, pe martirii cei măriţi, pe Sf. Părinţi purtători de Dumnezeu şi pe toţi bărbaţii cei sfinţi, — şi să cerem mijlocirea lor pentrucă ei ne pot face plăcuţi lui Dumnezeu Impăratul tuturor". Tot sinodul al VII-lea ecumenic

a dat următoarea hotărîre: „Cine nu mărturiseşte că toţi Sfinţii cei care au plăcut lui Dumnezeu, atât cei înainte de lege, cât şi cei de sub har, sunt vrednici de cinste după trup şi după suflet, ori nu face rugăciuni către Sfinţi ca şi către unii care voiesc să mijlocească pentru lume, potrivit tradiţiei Bisericii, să fie anatema!“ *).

3. Chiar şi *vechii eretici* ca: Nestorienii (sec. al V-lea), Copţii (sec. al VI-lea), Armenii (sec. al VII-lea), etc., ca şi noi şi ca romano-catolicii de azi şi de totdeauna, au mărturisit şi au practicat această învăţătură. Numai Protestanţii au înlăturat-o, după ivirea lor (abia în sec. al XVI-lea), iar după ei apoi la fel sectarii de azi, care toţi derivă, direct sau îndirect, din Protestantism.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Nicio sectă nu admite un cult al Sfinţilor şi nici posibilitatea lor de a mijloci la Dumnezeu pentru noi. Invăţătura sectelor şi obiecţiunile împotriva acestei învăţături a noastre sunt următoarele:

A. Cu privire la posibilitatea Sfinţilor de a mijloci pentru noi:

1. Nu există decât un singur Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni: Iisus Hristos, pentrucă zice Apostolul Domnului clar şi precis: „*Unul este Dumnezeu, unul este şi mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: cel ce s'a făcut om, Iisus Hristos*“ (1 Tim. 2, 5). Deci nici sfinţii şi nimeni altcineva, afară de Hristos, nu poate mijloci dela Dumnezeu mântuirea noastră.

Răspunsul nostru. Intâi de toate să examinăm contextul. Căci în aceeaşi epistolă şi chiar în acelaşi capitol, ceva mai sus (v. 1), Apostolul scrie aşa: „*Vă îndemn deci, înainte de toate să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumite pentru toţi oamenii*“... Aşa dar, aici Apostolul

*) Citatele sunt din Comoroşan, o. c. pag. 694—697.

îndeamnă pe cititori să facă mijlociri, iar cu câteva versete mai jos spune că nu există decât un singur Mijlocitor: Iisus Hristos. Să fi avut oare Apostolul Pavel obiceiul de a vorbi în paradoxe, ca de pildă Aristotel, care zicea ucenicilor săi: „Iubiţii mei prieteni, să ştiţi că nu există prieteni pe pământ"?! Sau, să-l putem găsi oare pe logicianul şi neîntrecutul dialectician din alte epistole, într'o atât de flagrantă şi evidentă contradicţie? E cu neputinţă. Trebue să se găsească o posibilitate de a evita contradicţia. Prin interpretarea sectară a v. 5 însă, contradicţia e inevitabilă. Ori, noi n'o putem admite. Noi spunem următoarele: Vers. 1 e clar şi precis. Versetele ce-i urmează îl lămuresc şi mai mult, încă nu i se poate da nicio altă tâlcuire. El e confirmat apoi şi de alte texte, din celelalte epistole ale aceluiaşi Apostol. Aşa, de pildă, Apostolul ne mai spune că Arhiereii sunt puşi să mijlocească între Dumnezeu şi oameni, „în cele ce-l privesc pe Dumnezeu" (Evr. 5, 1), adică în privinţa iertării păcatelor. Am văzut apoi în expunerea învăţăturii noastre că Apostolul se roagă pentru credincioşi şi le cere şi lor să se roage pentru el. Ce este altceva rugăciunea pentru alţii, decât mijlocire? Deci, posibilitatea şi chiar datoria de a mijloci pentru alţii e o concepţie paulină veritabilă. Dar dacă şi noi putem şi trebue să mijlocim, atunci cu atât mai mult pot Sfinţii. Urmează să examinăm textul v. 5, ca să vedem în ce constă greşala de interpretare a sectarilor, pentru ca să putem ocoli contradicţia.

Dacă citim cu atenţie contextul (v. 4–7) observăm că aici este vorba de *mântuirea obiectivă*, adică de mijlocirea împăcării între Dumnezeu şi lume în general, sau omenire („toţi oamenii", „pentru toţi") spre a da tuturor posibilitatea de a se mântui. Prin această mijlocire, Hristos a împăcat pe Dumnezeu pe de o parte, sau a deschis uşile cerului, iar pe de altă parte a dat oamenilor harul Sf. Duh şi toate darurile cereşti, mântuitoare. Această mijlocire a împăcării, sau a mântuirii obiective, n'a putut-o face nimeni altul, decât Iisus Hristos, pentrucă numai El

a fost şi Dumnezeu şi om (v. 5). Dar ea încă nu este şi *mântuire subiectivă*, individuală. Prin ea, s'a dat fiecărui om numai posibilitatea de a se mântui şi subiectiv sau idividual. Iar această mântuire subiectivă şi-o poate face fiecare, prin contribuţia sa proprie, însuşindu-şi roadele răscumpărării de pe Golgota, adică transformând mântuirea obiectivă în mântuire subiectivă, spre a beneficia personal şi real de roadele ei. Mântuirea subiectivă şi-o mijloceşte fiecare singur, prin rugăciune, prin credinţă şi prin o viaţă plină de fapte bune; i-o poate mijloci şi Biserica, prin rugăciunile ei şi prin sf. taine; i-o pot mijloci preoţii, prin slujba lor preoţească şi i-o pot mijloci Sfinţii, prin rugăciunile lor către Dumnezeu. De sigur, partea cea mai mare a mântuirii subiective şi-o face fiecare singur dela Dumnezeu. Biserica, preoţii şi Sfinţii îi pot numai ajuta, în mijlocirea lor la Dumnezeu, dar nu să i-o lucreze singuri. E chestiune şi de meritul sau de osteneala proprie şi personală a fiecăruia.

Prin urmare, mântuirea obiectivă n'a putut-o face decât Iisus Hristos. Cea subiectivă însă şi-o lucrează fiecare, iar Sfinţii pot contribui la înfăptuirea ei. Altfel, prin interpretarea sectară, adică înţelegând numai mântuirea subiectivă, din citatul de mai sus ar urma, că prin moartea lui Iisus Hristos, toţi oamenii fără deosebire, sunt şi mântuiţi aievea, încât ei nu mai au nimic de făcut pentru mântuirea lor. Căci dacă mântuirea este numai subiectivă şi o mijloceşte numai Hristos, atunci toţi suntem mântuiţi gata, deoarece El a mijlocit-o odată pentru totdeauna, încât o avem cu toată certitudinea şi nu mai avem nimic de făcut pentru ea.

Deci, nu este exclusă, în textul invocat de sectari, posibilitatea Sfinţilor de a mijloci pentru noi, spre a ne câştiga dela Dumnezeu mântuirea noastră.

2. **Singur Iisus Hristos ne poate mântui. Deci, am greşi dacă am aştepta şi dela alţii mântuirea.** Cartea Sfântă scrie răspicat: *„Intru nimeni altul nu este*

mântuire, căci nu este sub cer nici un alt nume dat nouă oamenilor, întru care să ne mântuim" (Fapt. Ap. 4, 12). Aşadar n'are rost să ne adresăm Sfinţilor, când vrem să dobândim mântuirea.

Răspunsul nostru. Cuvântul „*mântuire*" are aici, ca şi în citatul de mai sus, înţelesul general, de mântuire obiectivă, adică de posibilitatea fiecăruia de a dobândi dela Dumnezeu, prin Iisus Hristos, în chip real, sau faptic, mântuirea sa proprie. Astfel, nu despre imposibilitatea Sfinţilor de a mijloci pentru noi e vorba, ci numai despre imposibilitatea de a dobândi cineva mântuirea subiectivă fără cea obiectivă, înfăptuită mai dinainte numai de Iisus Hristos, prin: moartea, învierea, înălţarea la cer şi şederea Sa deadreapta Tatălui.

3. Numai Iisus Hristos este mijlocitorul mântuirii noastre de păcate. Aşa scrie Sf. Ioan: „*Dacă a păcătuit cineva, avem mijlocitor către Tatăl, pe Iisus Hristos cel drept*" (1 In. 2, 1).

Răspunsul nostru. Contextul acestui citat ne lămureşte, că la fel, este vorba de Iisus Hristos ca Mijlocitor al mântuirii obiective. Anume, în continuare (la v. 2) se spune: „El este jertfa de ispăşire pentru păcatele noastre, dar nu numai pentru ale noastre, ci şi pentru ale lumii întregi". In acest înţeles vestise şi îngerul, lui Iosif, că Iisus „va mântui poporul de păcate" (Mt. 1, 21).

Dacă citatul acesta şi cele două precedente ar răsturna înţelesul foarte clar al citatelor prin care am susţinut mai sus învăţătura noastră, ar însemna că în Sf. Scriptură, inspirată de acelaşi Sf. Duh, ar exista contraziceri, ceeace este exclus. Inţelesul însă este clar şi acolo şi aici. Citatele acestea nu răstoarnă, ci numai întregesc în chip armonic, înţelesul din citatele noastre, confirmând prin aceasta învăţătura noastră, iar nici decum răsturnând-o.

4. Sfinţii, chiar dacă pot, nu vreau să mijlocească dela Dumnezeu mântuirea noastră. Căci iată

Avraam n'a vrut să mijlocească pentru *bogatul nemilostiv*, deşi acesta îl rugase cu înfocare şi stăruitor (Lc. 16, 24–31).

Răspunsul nostru. Sunt şi păcate grele, sau de moarte, care nu se pot ierta (1 In. 5, 16-17) Aşa sunt, de pildă, cele numite *„împotriva Duhului Sfânt"* (Mt. 12, 31–32), cum era cazul la bogatul nemilostiv. In acest caz înţelegem refuzul lui Avraam, de a mijloci mântuirea acelui bogat păcătos. Căci tot Sf. Ioan zice: *„Şi aceasta este îndrăznirea ce avem către el, că dacă cerem ceva după voinţa lui, el ne ascultă... Dacă vede cineva pe fratele său păcătuind păcat nu de moarte, să se roage; şi Dumnezeu va da viaţă acelui frate, anume, celor ce nu păcătuiesc de moarte. Este însă păcat de moarte. Nu zic să se roage pentru aşa păcat. Orice nedreptate este păcat, dar este şi păcat care nu e de moarte"* (1 In. 5, 14—17). Păcatul bogatului nemilostiv şi al celor cinci fraţi ai lui, era un păcat de moarte, dintre cele aşa numite „împotriva Duhului Sfânt".

Astfel, însuşi autorul sfânt la care recurg sectarii în sprijinul învăţăturii lor, prin textele paralele dă dreptate interpretării noastre.

5. Omul care nădăjdueşte dela oameni mântuirea, cum nădăjduesc ortodocşii dela Sfinţi, este osândit de Dumnezeu, după cuvântul inspirat al Profetului: *„Aşa grăieşte Domnul: Blestemat să fie omul care îşi pune nădejdea în oameni, al cărui sprijin este trupul omenesc, iar cu inima stă departe de Domnul!"* (Ier. 17, 5).

Răspunsul nostru. Aici Dumnezeu osândeşte numai pe cei ce-şi pun nădejdea ajutorului lor în oameni şi nu în Dumnezeu. Noi însă, când cerem mijlocirea Sfinţilor, nu ajutorul lor îl cerem, ci pe al lui Dumnezeu. Astfel, nu putem fi osândiţi, pentrucă inima noastră, când ne adresăm Sfinţilor pentru mijlocire, nu e „departe de Domnul", ci spre El se îndreaptă şi dela El aşteaptă ajutorul mijlocit de Sfinţi. Noi nu zicem: „Sfinte Nicolae, Gheorghe, Dimitrie, etc., mântueşte-mă", ci: „roagă-te pentru mine"...

6. De ce nu cerem dela toţi Sfinţii aceleaşi ajutoare, ci dela unii cerem unele *(vindecări, ferire de pagube, etc.),* **iar dela alţii altele** *(ferire de cutremure, de inundaţii, de foamete, etc.)*? Căci toţi sunt egali şi toţi ne pot oferi aceleaşi ajutoare.

Răspunsul nostru. Cerem dela fiecare darul, cu care Dumnezeu, în a Sa înţelepciune, l-a înzestrat în măsură mai mare. Nu sunt toţi egali întreolaltă, ci fiecare îşi are gradul său de sfinţenie şi fiecare îşi are darul său; iar „darurile sunt felurite" (1 Cor. 12, 4. Vezi şi Rom. 12, 6). Iar fiecăruia dintre noi datu-i-s'a darul după măsura dărniciei lui Hristos" – zice Apostolul Domnului (Efes. 4, 7).

B. Cu privire la venerarea Sfinţilor.

1. Sf. Scriptură ne arată, că Sfinţii şi îngerii resping închinarea faţă de ei, spre a nu fi ştirbită închinarea faţă de Dumnezeu, căruia singur I se cuvine cinstire deosebită şi închinare. Aşa, de pildă, în Sf. Scriptură ni se spune despre Apostolul Petru: *„Şi când a fost să intre Petru, Corneliu ieşindu-i înainte a căzut la picioarele lui şi s'a închinat. Dar Petru l-a ridicat şi i-a zis: Scoală-te; şi eu sunt om"* (Fapt. Ap. 10, 25—26). Apoi, despre Pavel şi Varnava: *„Iar preotul lui Zeus, al cărui templu era înaintea oraşului, aducând la porţi tauri şi cununi, voia, împreună cu gloatele, să jertfească. Ci Apostolul Pavel şi Varnava, când au auzit, şi-au rupt veşmintele, au sărit în mulţime şi au strigat: O, bărbaţilor, de ce faceţi aceasta? Doar şi noi suntem oameni, cu aceleaşi slăbiciuni ca voi"*... (Fapt. Ap. 14, 13—15). Şi tot aşa despre îngeri, de pildă despre îngerul care i-a făcut Apostolului Ioan descoperirile din Apocalipsă: *„Ci am căzut înaintea picioarelor lui ca să mă închin lui. Dar el m'a ţinut de rău: Vezi, să nu faci aceasta! Sunt împreună slujitor cu tine şi cu fraţii tăi, cari au mărturia lui Iisus. Lui Dumnezeu te închină. Căci mărturia lui Iisus este duhul proorociei"* (Apoc. 19, 10). Şi altădată deasemenea:

„Şi eu, Ioan, sunt cel ce am auzit acestea. Iar când am auzit şi am văzut, am căzut să mă închin înaintea picioarelor îngerului care mi-a arătat acestea. Dar el îmi zice: Vezi să nu faci aceasta! Căci sunt împreună slujitor cu tine şi cu fraţii tăi proorocii şi cu cei ce păstrează cuvintele cărţii acesteia. Lui Dumnezeu te închină" (Apoc. 22, 8—9). Deci atât Sfinţii cât şi îngerii, refuză orice închinare ce li se aduce, ştiind că ea se cuvine numai lui Dumnezeu.

Răspunsul nostru. In citatul prim, (Fapt. Ap. 10, 25—26), Apostolul Petru respinge închinarea ce i-a adus-o Corneliu, sub cuvânt că şi el este om, deoarece Corneliu îl socotise mai mult decât un om: un zeu. El era familiarizat cu noţiunea de zei, ca unul ce fusese păgân (după nume, roman). Socotindu-l pe Petru ca pe un trimis al lui Dumnezeu, Corneliu era foarte înclinat a-l socoti un zeu, sau în cel mai rău caz, un om superior celorlalţi oameni, un semizeu, căruia i se cuvine nu venerare, ci adorare ca zeilor. Refuzul lui Petru este astfel, explicabil.

In citatul al doilea (Fapt. Ap. 14, 13—15), Pavel şi Varnava resping închinarea ce li s'a adus, pentru acelaşi motiv ca mai sus: erau socotiţi ca zei şi li s'a adus adorare, nu venerare. Contextul ne spune, că locuitorii păgâni din Listra, uimiţi de puterea minunată a lui Pavel, de a fi vindecat pe un olog din naştere, în văzul tuturor, au strigat: *„Zeii luând asemănare omenească, s'au pogorît la noi. Şi ziceau de Varnava că e Zeus, iar de Pavel că e Hermes, de vreme ce el era purtătorul cuvântului"* (v. 8—12). Astfel, e lesne de înţeles refuzul Apostolilor de a fi adoraţi ca nişte zei. Căci ei tocmai împotriva zeilor predicau întoarcerea la unicul şi adevăratul Dumnezeu (v. 15—17). *„Şi vorbind acestea, de abia au domolit gloatele ca să nu le aducă jertfă"*, continuă citatul (v. 18).

In al treilea citat (Apoc. 19, 10), îngerul descoperitor al vedeniilor apocaliptice respinge închinarea ce i-a adus-o Apostolul şi Evanghelistul Ioan. Respingerea este motivată: *„Sunt împreună slujitor cu tine..."* adică: sunt

egal cu tine, ca slujitor al lui Dumnezeu, cum eşti şi tu; deci suntem în raporturi de egalitate şi nu se cuvine să primesc dela tine închinare, mai cu seamă că şi tu eşti aici „în duh" (1, 10), adică în stare îngerească şi în plus, ai şi tu, ca mine, „duhul proorociei" care constă în „a mărturisi pe Iisus". Al doilea motiv al refuzului este exprimat în cuvintele: „*Lui Dumnezeu te închină*". Dumnezeu era de faţă, iar îngerul descoperitor I-ar fi adus o jignire, dacă ar fi primit pentru sine, chiar în faţa lui Dumnezeu, închinarea lui Ioan. E jignitor şi între oameni, a respecta prea mult pe un înalt slujitor al unui conducător de ţară, când acel conducător este de faţă. Totdeauna, toată atenţia şi toată cinstea se îndreaptă către cel ce este mai marele tuturor când el este prezent. Dar asta nu însemnează, că cei din jurul lui n'ar fi şi ei oameni de mare cinste.

In citatul din urmă (Apoc. 22, 8–9) deasemenea, îngerul exprimă, chiar mai limpede decât în citatul precedent, egalitatea sa cu Ioan şi necuviinţa ce ar face-o, primindu-i închinarea.

Astfel, în toate citatele de mai sus, invocate sau invocabile de sectari în favorul învăţăturii lor, refuzul Sfinţilor şi al Ingerilor de a li se aduce închinare, îşi are explicaţia sa proprie, particulară. In general însă, ei primesc închinarea. Căci, repetând ceea ce am mai spus în partea referitoare la învăţătura noastră: Elisei primeşte închinarea copilului înviat de el (2/4 Regi 4, 37) şi a ucenicilor profeţilor, pentru minunile făcute de el (2/4 Regi 2, 15). Ilie primeşte închinarea lui Obadia (1/3 Regi 18, 7). Ingerul primeşte închinarea lui Iosua (Ios. 5, 14-15). Ingerul vestitor al naşterii lui Samson primeşte închinarea părinţilor acestuia (Jud. 13, 20). Etc.

2. **Inchinarea la Sfinţi şi la Ingeri înjoseşte pe Dumnezeu, deoarece îi micşorează cinstirea lui.** Căci aşa grăieşte Dumnezeu prin profetul: „*Eu sunt Domnul şi acesta este numele meu. Nu voiu da nimănui slava mea şi nici chipurilor cioplite cinstirea mea*" (Is. 42, 8).

Răspunsul nostru. *„Nimănui"* înseamnă aici: idolilor, iar nu Sfinţilor şi Ingerilor. Căci altfel, Mântuitorul n'ar fi putut zice că a dat Apostolilor Săi mărirea Sa; *„Mărirea care Tu* (Părinte) *mi-ai dat-o, le-am dat-o lor"* (In. 17, 22).

Deci, Sfinţii pot fi învredniciţi de mărire dumnezeească şi de cinstire deosebită, fără ca prin aceasta, să fie înjosită cinstirea faţă de Dumnezeu. Dimpotrivă, însuşi Dumnezeu îi face vrednici de ea, acordându-le-o. De aceea, cinstirea faţă de Sfinţi şi faţă de Ingeri o facem numai spre o mai mare cinstire faţă de Dumnezeu. *„Lăudaţi pe Domnul întru Sfinţii Lui"*, zice cântarea noastră bisericească, alcătuită din text biblic (Ps. 150, 1).

3. **Închinarea la Sfinţi şi la Ingeri este idolatrie, oprită şi de Dumnezeu** (în porunca I-a a Decalogului), **şi de Iisus Hristos.** Porunca Decalogului este categorică: *„Să nu ai alţi dumnezei afară de mine"* (Ieş. 20, 5). Iar cuvintele Mântuitorului, adresate diavolului, la ispitirea din pustie, sunt iarăşi clare, reproduse din cuvântul inspirat al Testamentului Vechiu (Deut. 6, 13): *„Mergi, Satana, căci scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini şi lui să-i slujeşti"* (Mt. 4, 10).

Raspunsul nostru In citatul prim (porunca I-a), este oprită închinarea la idoli; *„alţi dumnezei"* înseamnă idolii, iar nu Sfinţii şi Ingerii, căci aceştia nu sunt nici „alţi dumnezei", nici idoli şi nu-i cinstim ca pe Dumnezeu (cu adorare), nici ca pe idoli sau zei, ci le dăm o cinste deosebită (venerație), ca unor „prieteni" prea iubiţi ai lui Dumnezeu, potrivit cuvântului lui Hristos către Apostoli: *Cine vă primeşte pe voi, pe mine mă primeşte.., Cine primeşte prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua; cine primeşte pe un drept în nume de drept, răsplata dreptului va lua. Şi cel ce va da de băut unuia din aceştia mici numai un pahar cu apă rece, în nume de ucenic, adevăr grăesc vouă: nu-şi va pierde plata sa"* (Mt. 10, 40-42).

In al doilea citat, deasemenea, nu este exclusă în-

chinarea la Sfinţi şi la Ingeri, ci numai închinarea la diavolul şi la tot ce s'ar putea substitui lui Dumnezeu Stăpânul lumii întregi. Ori, nici Sfinţii, nici Ingerii, nu sunt substituiţi lui Dumnezeu, în cultul ce li se aduce.

CAP. XI.

Prea cinstirea Sfintei Fecioare Maria.

Intre Sfinţii pe care îi venerăm, primul loc îl ocupă Sf. Fecioară Maria, Maica Domnului. Invăţătura noastră şi temeiurile ei în legătură cu preacinstirea Maicii Domnului se rezumă în cele ce urmează.

I. **Dumnezeu a vestit, încă îndată după căderea protopărinţilor Adam şi Eva, că mântuirea va veni prin femeie.** Iată vestirea, în cuvintele adresate şarpelui diavol: „*Duşmănie voiu pune între tine şi femeie, între seminţia ta şi seminţia ei; aceasta îţi va zdrobi capul, iar tu îi vei împunge călcâiul*“ (Fac. 3, 15). Mai departe apoi. prin profetul Isaia a vestit Dumnezeu omenirii, că femeia prin care va veni mântuirea, sau mai precis femeia care va naşte pe Mântuitorul, va fi o fecioară: „*Pentru aceasta Domnul meu vă va da semn: Iată fecioara va zămisli şi va naşte fiu şi-i va pune numele Emanuil*“ (Is. 7, 14). Deci mijlocitoarea intrării în lume a Mântuitorului omenirii, avea să fie o femeie fecioară. (Vezi şi Ier. 31, 21—23).

II. **Această femeie prezisă de Dumnezeu ca mijlocitoare a mântuirii, a fost Prea Curata Fecioară Maria, căreia, pentru acest motiv i s'a prezis—şi i s'a şi dat apoi, o cinstire deosebită** (o prea cinstire sau o prea venerare), anume:

1. *De către Dumnezeu însuşi, prin faptul că a prevestit-o oamenilor şi a învrednicit-o de cea mai mare cinstire.*

2. *De către îngerul bunei vestiri,* care i s'a închinat, numind-o „plină de dar" şi „binecuvântată între femei". *„Şi întrând îngerul la ea a grăit: Bucură-te, ceeace eşti plină de dar. Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei. Ci ea văzându-l s'a tulburat de cuvântul lui şi cugeta în sine, ce fel de închinăciune poate să fie aceasta"* (Lc. 1, 28—29). Deci ea este acea femeie binecuvântată — fecioară — prin care avea să intre în lume Izbăvitorul.

3. *De către Elisabeta, mama lui Ioan Botezătorul,* care la fel, a numit-o: „binecuvântată între femei" şi „Maica Domnului meu". Iată cuvântul Bibliei: *„Şi a intrat* (Maria) *în casa lui Zaharie şi s'a închinat Elisabetei. Iar când a auzit Elisabeta urarea Mariei, pruncul a săltat în sânul ei şi Elisabeta s'a umplut de Duhul Sfânt şi cu glas puternic a zis: Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecelui tău. Şi de unde mie aceasta, ca să vie la mine Maica Domnului meu?* (Lc. 1, 40—43).

4. *De către oamenii din mulţime,* pentru a se fi învrednicit de a fi Maica celui ce vorbea şi lucra numai minuni dumnezeeşti înaintea tuturor: *„Iar când vorbea Iisus acestea, o femeie din mulţime ridicându-şi glasul i-a grăit: Fericit este pântecele care te-a purtat şi fericiţi sânii pe care i-ai supt. Ci El răspuns-a: Aşa este, dar fericiţi sunt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu şi-l păzesc"* (Lc. 11, 27—28). Deci şi însuşi Fiul ei a consimţit ca Maicii Sale să i se aducă laude, zicând că ele corespund vredniciei ei („aşa este").

5. *De către Fiul ei Iisus Hristos,* care era mereu cu ea şi îi era supus (Lc. 2, 51); o asculta când îi cerea ceva, ca de pildă, la nunta din Cana Galileii (In 2, 3—10); şi S'a îngrijit de soarta ei când fiind pe cruce, a încredinţat-o ucenicului pe care îl iubea (In 19, 26—27).

6. *Ea însăşi a mărturisit, că toate neamurile îi vor aduce cult* pentru mărirea cu care a învrednicit-o Dumnezeu: *„Iată, de acum mă vor ferici toate neamurile. Că mi-a făcut mie mărire cel puternic".* (Lc.1, 48-49).

III. **După etimologia numelui, Maria însemnează „Doamnă", adică „Stăpână", sau „Distinsă", „Grațioasă"** (chaldaicul *Mar-an*, în transcriere grecească Mariam sau Miriam). E cazul, ca dictonul: *„Nomen fecit homen"* să exprime un adevăr, adică, numele să exprime ființa și însușirile reale, întocmai cum numele Fiului său *„Iisus Hristos"* (Ebraicul Iehoșua, sau Ioșua – Dumnezeu este mântuirea sau Mântuitorul; și Hristos – traducerea grecească a ebraicului Meșiah sau Mașiah—cel uns) exprimă adevărata ființă și adevăratele însușiri ale Lui, sau cum orice nume exprimă, deși numai simbolic, ființa și însușirile persoanei care-l poartă.

IV. **Maria Maica Domnului era într'adevăr o femeie aleasă sau distinsă,** ceeace rezultă din închinările ce i s'au adus de către îngerul binevestitor (Lc. 1, 28) și de către Elisabeta, mama lui Ioan Botezătorul (Lc. 1, 41-42), cum s'a putut vedea mai sus.

Psalmistul a văzut, în duh, această distincție a Sf. Fecioare, pentrucă a scris, cu veacuri mai înainte, despre ea: *„Fiice de regi se află între alesele tale* (Doamne); *regina stă deadreapta ta, îmbrăcată în aur de ofir"* (Ps. 45, 10). „Regina" nu poate să fie decât Maria Maica Domnului. Despre ea zice deasemenea același: *„Pomenirea numelui tău păstra-se va din neam în neam, iar noroadele te vor lăuda în veac de veac"* (Ps. 45, 18).

V. **Ea a născut pe Mântuitorul, ca Fecioară,** așa cum a fost prezis prin profetul: *„Pentru aceasta Domnul meu vă va da semn: Iată fecioara va zămisli și va naște fiu și-i va pune numele Emanuil"* (Is. 7, 14). Și de fapt, în Fecioara Maria, logodnica lui Iosif din Nazaretul Galileii s'a împlinit această profeție. Căci Sf. Evanghelist ne spune: *„Iar în a șasea lună, îngerul Gavriil trimis fu de Dumnezeu, într'un oraș din Galileea, numit Nazaret, către o fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif, din casa lui David; iar numele fecioarei era Maria"* (Lc.

1, 26-27). Această Marie este identică cu fecioara despre care s'a prezis că va naşte pe Mesia. Căci acelaşi Evanghelist, vorbind despre bunavestire zice: *„Atunci Maria zice către înger: Cum va fi aceasta, de vreme ce nu ştiu de bărbat? Ci îngerul răspunzând grăi: Duhul Sfânt va pogorî peste tine şi puterea celui preaînalt te va umbri; pentru aceea şi sfântul care se va naşte din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema"* (Lc. 1, 34-35).

VI. **Fecioara Maria a rămas şi după naştere fecioară,** aşa cum a vestit Dumnezeu prin vedenia proorocului: *„Apoi mă întoarse spre poarta cea de dinafară a templului, care poartă dă spre răsărit şi iată că era închisă. Şi-mi zise mie Domnul: Poarta aceasta să stea închisă şi să nu se deschidă, nimeni să nu intre printr'însa fiindcă Domnul Dumnezeul lui Israil a trecut printr'însa De aceea să stea închisă. Ci numai singur împăratul să vie pe ea, ca să mănânce pâine înaintea Domnului, să intre prin pridvorul porţii şi să iasă tot pe acolo"* (Ezec. 44, 1—3).

Textul este mesianic şi prezice fecioria şi după naştere, a Maicii Domnului: Hristos va străbate pântecele ei şi totuşi nu va strica peceţile, aşa cum razele soarelui străbat sticla, peştii apa, păsările aerul, fără să lase urmă (Ilie Miniat).

VII. **La cele zise mai sus putem adăuga şi următoarele:**

1. *Fiind Maică a Mântuitorului, Fecioara Maria a fost mijlocitoare a mântuirii;* 2. *Zămislind dela Sf. Duh pe Mântuitorul în pântecele ei, a fost cu totul curăţită de păcate ca niciun alt om, oricât de sfânt ar fi fost;* 3. *fiindu-i prezisă de Dumnezeu cinstirea ei ca nicio altă cinstire a vreunui om, — Sf. Fecioară Maria trebue socotită ca cea dintâi între Sfinţi,* aşa cum Ioan Botezătorul este mai mare între toţi profeţii (Lc. 7, 28), deoarece şi venirea lui fusese deasemenea profeţită de alţi profeţi (Malahia 3, 1; Is. 40, 3).

Pentru toate cele constatate mai sus, Sfintei Fecioare Maria i se cuvine o cinstire mai mare decât altor Sfinți (o prea cinstire), ea fiind regina și coroana Sfinților.

VIII. **In imnurile liturgice, Biserica o preamărește din cele mai vechi timpuri, numind-o: „pururea fericită", „prea nevinovată", „mai cinstită decât Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât Serafimii", „biserică sfințită și rai cuvântător", „lauda fecioriei", „ușă cerească" etc.** Toate imnele închinate ei se'ntrec în frumusețea expresiilor menite a-i aduce laude. Biserica i-a închinat zile de sărbătoare și o roagă neîncetat: *„Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuește-ne pre noi"*, în înțelesul că ea poate mijloci pe lângă Fiul ei în favorul nostru.

Istoria e foarte bogată în mărturii care dovedesc, că Sf. Fecioară Maria a fost prea venerată de Biserică, începând din primele timpuri ale creștinismului și până azi.

Invățături și obiecțiuni sectare.

Sectarii, neadmițând venerarea Sfinților, nu admit nici prea venerarea Sf. Fecioare Maria. Pe Sf. Fecioară o socotesc ca pe femeie onorabilă, fiindcă a născut pe Mântuitorul, dar spun că de-altfel a fost o femeie de rând, căreia nu i se cuvine un cult deosebit. Invățătura lor își caută temeiuri chiar în textele biblice, pe care apoi le folosesc ca obiecțiuni împotriva învățăturii noastre în chestiune. In general, ei susțin împotriva noastră învățăturile ce urmează.

1. **Nu trebue să dăm prea multă cinstire Fecioarei Maria, pentrucă nici însuși Fiul ei Iisus Hristos n'a cinstit-o.** Aceasta rezultă din cuvintele Mântuitorului, redate de Sf. Evanghelist în episodul următor: *„Și oarecine îi zise: Iată mama ta și frații tăi stau afară, căutând să-ți vorbească. Iar el răspunzând,*

zise către cel ce-i grăise: Cine este mama mea şi cine sunt fraţii mei? Şi întinzând mâna către ucenicii săi, zise: Iată mama mea şi fraţii mei. Că oricine va face voia Tatălui meu celui din ceruri, acela îmi este frate şi soră şi mamă" (Mt. 12, 47–50). Deci faptul că Fecioara Maria I-a fost mamă n'are nicio importanţă. In faţa lui, legăturile sale de sânge sau de rudenie trupească n'au niciun preţ şi nicio precădere faţă de legăturile Sale spirituale, cu cei ce fac voia Tatălui, oricine ar fi aceştia.

Răspunsul nostru. Aici este vorba de altceva, anume, că în afară de înrudirea trupească, mai există şi o altă înrudire cu Hristos, mult mai mare şi mai importantă: înrudirea sufletească; iar aceasta constă în a face voia lui Dumnezeu. Această înrudire însă nu desfiinţează şi nu micşorează pe cea trupească. Deosebirea este numai, că pe aceasta şi-o poate câştiga oricine, anume, împlinind voia Tatălui.

Inrudire însemnează nu numai o legătură de sânge, trupească, ci şi o legătură de dragoste şi de unitate sufletească. Cel care face voia lui Dumnezeu, acela devine sufleteşte înrudit cu Dumnezeu, deoarece Ii este cu totul ataşat lui Dumnezeu.

Astfel, prin cuvintele de mai sus, Mântuitorul nici n'a înlăturat înrudirea Sa trupească cu Maica Sa, nici n'a micşorat cinstirea ce i se cuvine unei mame dela fiul ei. A căutat să accentueze numai, că ceealaltă înrudire cu El, sufletească, deşi este de mai mare preţ, şi-o poate totuşi realiza fiecare credincios.

A fost aşadar un cuvânt de îndemn şi de încurajare la adresa mulţimei, iar nu unul de dispreţ la adresa Mamei Sale.

2. **Insuşi Fiul ei i s'a adresat dispreţuitor, numind-o „femeie", ceeace însemnează că a fost căsătorită, iar nu fecioară.** Aşa rezultă din cuvântul Scripturii: *„Ci Iisus văzând pe maica sa şi pe ucenicul pe care îl iubea stând alături, a zis maicii sale: Femeie, iată*

fiul tău"... (In. 19, 26). Şi tot aşa o numise, dispreţuitor, la nunta din Cana Galileii: „*Zis-a ei Iisus: Ce este mie şi ţie, femeie?*" (In. 2, 4). In acest caz, nici noi nu o putem socoti mai mult şi nu-i putem aduce un cult deosebit.

Răspunsul nostru. In citatul prim nu poate fi vorba de dispreţ, mai întâi pentrucă se îngrijeşte de soarta ei, dând-o în grija Apostolului Ioan, după ce El nu va mai fi printre cei vii ca s'o poată îngriji la bătrâneţele ei. Aceasta este în sine o cinstire în adevăratul înţeles. Doar El însuşi adusese grele învinuiri Iudeilor, care schimbaseră înţelesul clar şi răspicat al poruncii a V-a, relativ la cinstirea părinţilor şi care în acest scop născociseră răscumpărarea obligaţiilor faţă de părinţi, prin daniile în aşa numitul „Corban" (Mt. 15, 3–9; Mc. 7, 7–13).

In al doilea rând apoi, Iisus o numeşte „femeie", nu in înţeles de femeie căsătorită, nici în semn de dispreţ, ci numai în înţeles de gen sau de sex. Căci tot aşa s'au adresat şi cei doi îngeri Mariei Magdalena la mormânt: „*Femeie, de ce plângi?*" (In. 20, 12–13). Iar cei doi bărbaţi care s'au arătat la Înălţarea la cer a Domnului, au zis către Apostoli: „*Bărbaţi Galileeni, de ce staţi, uitându-vă la cer?*" (Fap. Ap. 1, 11). Nici îngerii, nici cei doi bărbaţi, n'au adresat dispreţuitor cuvintele „femeie", respectiv „bărbaţi", ci dimpotrivă, în chip mângâietor, fără să se înţeleagă de aici numaidecât, că Maria Magdalena şi Apostolii toţi, au fost căsătoriţi. Felul acesta de adresare are în vedere starea de gen şi nu starea civilă a adresaţilor. Este mai degrabă un titlu de onoare şi de respect, care la Iudei şi la Greci era adresat de obiceiu celor mai apropiaţi şi mai intimi.

3. **Maica Domnului nu poate fi prea venerată ca fecioară pentrucă a mai avut şi alţi copii, cari sunt numiţi în Sf. Scriptură, „fraţi" şi „surori" cu Iisus, iar Iisus este numit „primul născut"** (Mt. 1, 25). De aici urmează, că Maria a mai avut ulterior şi alţi fii. Şi într'adevăr, Biblia ne vorbeşte şi despre nişte „fraţi" ai Domnului şi de

asemenea, despre „surori“ ale Lui, când ne redă cuvintele Iudeilor, nedumeriţi de persoana minunată a Domnului: *„Au nu este acesta feciorul tesiarului? Au nu se numeşte mama lui Maria şi fraţii lui Iacob şi Iosif şi Simon şi Iuda? Şi surorile lui au nu sunt toate la noi?“* (Mt. 13, 55. Vezi şi Mc. 6, 3; Lc. 3, 32). Atunci de ce să falsificăm adevărul, numind-o pe Maica Domnului „Pururea Fecioară“ şi venerând-o ca atare?

Răspunsul nostru. In citatul prim, expresia „întâiu născut“ nu însemnează numaidecât, că trebue să presupunem existenţa şi a altor născuţi ulterior („al doilea“, „al treilea“ etc.). Este un fel de a vorbi în Testamentul Vechiu, unde „întâi născut“ se numeşte „cel ce deschide întâi pântecele“, indiferent dacă va mai avea şi alţi fraţi sau nu (Ieş. 13, 2) şi unde adeseori, numeralul cardinal (1, 2, 3 etc.) este înlocuit, ori întrebuinţat amestecat cu cel ordinal (întâiul, al doilea, al treilea etc). Ebraismul acesta a intrat şi în felul (uzul) de vorbire al Noului Testament. In cazul de faţă „întâiul născut“ însemnează „unul născut“, în înţeles de „unicul născut“. Alt înţeles este exclus, deoarece, dacă într'adevăr Iisus ar mai fi avut şi alţi fraţi naturali, fii ai Mariei, n'ar fi lăsat-o pe Maica Sa în grija unui Apostol, ci în grija vreunui frate de al Său.

In citatul al doilea, într'adevăr, e vorba de „fraţii“ şi de „surorile“ Domnului. „Fraţii“ sunt chiar amintiţi cu numele şi sunt în număr de patru, iar „surorile“ (la plural) trebue să fi fost cel puţin două. In Sf. Scriptură sunt amintiţi de mai multe ori. (Vezi şi Mt. 12, 47—50; Mc. 3, 31; Lc. 8, 19; In. 2, 12 şi 7, 3; Fapt. Ap. 1, 14; 1 Cor. 9, 5; Gal. 1, 19). Ei însă la niciun caz n'au putut fi fraţi naturali ai lui Iisus şi fii ai Mariei, Mama lui Iisus, pentrucă:

1. După o veche şi unanimă Tradiţie, Maria Mama lui Iisus a rămas şi după naştere Fecioară, aşa cum a fost prefigurată în vedenia proorocului (Ezec. 44, 1—3).

2. Mama acestor aşa zişi „fraţi“ ai Domnului este altă persoană decât Fecioara Maria, căci este numită în

Sf. Scriptură: „Maria", sau „ceealaltă Marie" (adică deosebită de Maria Maica Domnului şi de Maria Magdalena), sau: „sora mamei lui, Maria lui Cleopa". E amintită chiar alăturea de Maica Domnului şi în societatea ei. Iată textele biblice în chestiune: *„Şi erau acolo multe femei, privind de departe, ...între care era Maria Magdalena şi Maria mama lui Iacob şi a lui Iosif şi muma fiilor lui Zevedei"* (Mt. 27, 55—56). Iacob şi Iosif sunt doi din cei patru „fraţi ai Domnului" (Mt. 13, 55). Mama lor era aşadar o altă persoană decât Maria, Mama lui Iisus. Evanghelistul continuă apoi: *„Târziu Sâmbătă noaptea... a venit Maria Magdalena şi ceealaltă Marie, ca să vadă mormântul"* (Mt. 28, 1). Aici iarăşi e vorba de „ceealaltă Marie", care nu poate fi alta decât mama „fraţilor" Domnului, de care a fost vorba şi în textul precedent. Deasemenea scriu şi ceilalţi Evanghelişti: *„Şi erau de faţă şi femei care priveau de departe, între ele: Maria Magdalena şi Maria mama lui Iacov cel mic şi a lui Iosie şi Solomia. — Iar Maria Magdalena şi Maria mama lui Iosie priveau unde l-au pus"* (Mc. 15, 40. 47). Acelaşi Evanghelist scrie apoi: *„După ce a trecut ziua Sâmbetei, Maria Magdalena, Maria mama lui Iacov şi Salomia au cumpărat miresme, ca să vie să ungă trupul lui Iisus"* (Mc. 16, 1). Alt text: *„Iar ele erau: Maria Magdalena şi Ioana şi Maria lui Iacov şi celelalte împreună cu ele, care au spus acestea către apostoli"* (Lc. 24, 10). Şi în sfârşit, altul: *„Şi stăteau lângă crucea lui Iisus: mama lui şi sora mamei lui, Maria lui Cleopa şi Maria Magdalena* (In. 19, 25). In toate textele de mai sus' este vorba de aceleaşi femei, cari au luat parte la întâmplările patimilor şi ale învierii Domnului. Toate sunt pomenite cu numele, numai *„Maria mama lui Iacob şi a lui Iosif"*, (doi din „fraţii Domnului": Mt, 13, 55), este numită, în unele locuri numai *„Maria mama lui Iacob"*, alteori apoi numai *„mama lui Iosif"*, sau şi *„ceealaltă Marie"*; în alte locuri apoi *„sora mamei lui, Maria lui Cleopa"*; dar evident, este vorba de aceeaşi persoană, căci totdeauna este numită „Maria". Deci „fraţii Domnului" având

altă mamă decât pe Maria Mama lui Iisus, nu pot fi fii ai Fecioarei Maria şi fraţi naturali ai lui Iisus.

3. „Fraţii Domnului" nici ei înşişi nu se numesc „fraţi" — ci „robi" şi „slujitori ai lui Iisus". Anume, după toată probabilitatea — căci certitudine deplină nu există — doi dintre ei: Iacob şi Iuda, sunt autorii celor două epistole sobornicești numite „a lui Iacob", respectiv „a lui Iuda". Ori, acolo ei se numesc: „rob" (Iac. 1, 1), şi „slujitor" (Iuda 1) al Domnului Iisus Hristos, iar nu „frate".

4. Dacă ar fi fost fraţi naturali ai Săi, Hristos i-ar fi făcut Apostoli. Ori ei n'au fost Apostoli. Pentrucă deşi mulţi presupun că aceiaşi doi dintre „fraţii Domnului", anume: Iacov şi Iuda, ar fi identici cu cei doi Apostoli care poartă acest nume (Iacov, connumit la fel cu „fratele Domnului", *cel mic* — în toate listele Apostolilor, iar Iuda „fratele Domnului" ar fi Apostolul Iuda Tadeu, totuşi, aceasta este o simplă presupunere, neîndestulător de întemeiată, mai ales că ei înşişi nu se numesc Apostoli, aşa cum nu se numesc nici „fraţi ai Domnului", iar despre Apostoli vorbesc în persoana a III-a (Iuda 17). Despre Iacov fratele Domnului se ştie numai atât, că a fost cel dintâi episcop al Ierusalimului şi că se bucura de cea mai mare autoritate, atât în faţa credincioşilor, cât şi în faţa Apostolilor (Fapt. Ap. 12, 17; 15, 13), în timp ce Apostolul Iacov al lui Zevedei fusese ucis (Fapt, Ap. 12, 2), iar despre celalalt Iacov nu mai putem şti nimic.

5. Hristos ar fi încredinţat în grija lor pe Fecioara Maria, iar nu în grija Apostolului Ioan, care oricum, îi era mai strein acesteia decât un fiu al său.

6. Dar „fraţii Domnului" nu pot fi nici măcar fraţi vitregi ai lui Iisus, sau fii ai lui Iosif, dintr'o căsătorie anterioară a acestuia, pentrucă:

a) Nicăiri nu se spune şi de nicăiri nu se poate presupune că Iosif ar mai fi fost căsătorit şi înainte şi că ar fi devenit văduv, prin divorţ. Ştim din Tradiţie doar atât, că era „drept".

b) Mama „fraţilor Domnului", cum văzurăm mai sus,

trăia şi era chiar în societatea intimă a Maicii Domnului, ceeace ar fi exclus — pentru motive lesne de înţeles — dacă ea într'adevăr ar fi fost cândva soţia lui Iosif, acum divorţată.

Ţinând seama de faptul că peste tot în Orient şi în special la Iudei, cuvântul „frate" se întrebuinţa şi într'un înţeles mai larg, de verişor, sau de alte înrudiri, mai apropiate sau mai îndepărtate — ca de ex. la Fac. 13, 8, unde Avraam îl numeşte pe Lot „frate", deşi îi era numai nepot de frate (Fac. 11, 27) — va trebui să zicem, că şi „fraţii Domnului" trebue să fi fost probabil *verişori* ai lui Iisus. Dar nu verişori primari, pentrucă deşi mama lor este numită „soră" a Maicii Domnului (In. 19, 25) ea nu poate să-i fi fost soră bună acesteia, deoarece purta acelaşi nume de Maria, ceea ce numai foarte rar se obişnuia în vechime, ca două surori, sau doi fraţi, să poarte acelaşi nume. Ci cuvântul „soră" trebuie să aibă aici, deasemenea, întelesul de verişoară, probabil verişoară primară *). In acest caz, fiii ei, numiţi respectiv „fraţii" şi „surorile" Domnului ar putea fi cel mult verişori (respectiv verişoare) secundari ai lui Iisus şi numai în mod de tot excepţional s'ar putea admite posibilitatea de a fi fost verişori primari, admiţând posibilitatea excepţională a identităţii de nume la două surori.

4. **In Sf. Scriptură ni se spune în mai multe locuri, că n'avem decât un singur mijlocitor al mântuirii, pe Iisus Hristos** (vezi obiecţiunile la Cultul Sfinţilor). *Ori ortodocşii i se adresează Maicii Domnului zicând: „N'avem alt ajutor afară de tine"... şi: „Prea Sfântă*

*) Este exclus, ca vorba „soră" să aibă aici înţelesul de cumnată, deoarece Fecioara Maria era singură la părinţi — aşa ne spune, în lipsă de alte dovezi, Tradiţia Sf. din vechime. Ar putea însemna, totuşi, cumnată după Iosif care nu este exclus să fi avut vreo soră măritată. Despre aceasta însă, Sf. Tradiţie nu pomeneşte nimic, rămânând o simplă ipoteză, prea puţin apreciabilă Despre Cleopa, soţul ei şi tatăl „fraţilor Domnului" iarăşi nu ştim nimic. Va fi fost vreun frate de al lui Iosif sau vreun văr al lui? E o întrebare fără răspuns.

Născătoare de Dumnezeu, mântueşte-ne pre noi", ceea ce e o greşală.

Răspunsul nostru. Despre înţelesul cuvântului „mijlocitor" a se vedea răspunsurile noastre la obiecţiunile privitoare la cultul Sfinţilor.

Cât priveşte adresarea noastră în acest chip către Maica Domnului: „N'avem alt ajutor afară de tine"..., prin aceasta nu vrem să tăgăduim nici unicitatea lui Hristos ca mijlocitor al mântuirii obiective, dar nici eficacitatea ori cărui alt ajutor în legătură cu mântuirea noastră subiectivă. Înţelesul acestei adresări este următorul: Tu ne poţi da cel mai mare ajutor în mântuirea noastră subiectivă; un alt ajutor, similar de mare, nu găsim la nici un alt Sfânt... Sau: N'avem pe altcineva, care să ne poată ajuta atât de mult cât ne poţi tu, ca Maică a Mântuitorului... Iar cuvintele de rugăciune adresate ei: „Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, mântueşte-ne pre noi" înseamnă: Induplecă pe Fiul tău să ne mântuiască; sau: Fă ca mântuirea noastră să fie deplină şi adevărată.

Este cu neputinţă, ca prea venerarea Maicii Domnului să supere pe Fiul ei, căruia prin aceasta nu Ii scădem nimic din adorarea ce I se cuvine, ci dimpotrivă, o accentuăm şi o intensificăm.

CAP. XII.

Cinstirea Sfintelor moaşte.

Sf. moaşte sunt rămăşiţele pământeşti făcătoare de minuni, ale unor Sfinţi. Noi le cinstim, ca pe nişte obiecte, în care Dumnezeu îşi arată puterea minunată a harului Său. Invăţătura noastră despre cinstirea sf. moaşte se cuprinde în cele ce urmează:

I. **Trupurile tuturor creştinilor trebue să fie — şi deci cele ale Sfiuţtlor sunt şi de fapt, cu atât mai mult — sfinte, fiind biserici, adică locaşuri ale Sf. Duh.** Iar aceasta o afirmăm întemeiaţi pe cuvintele Apostolului: *„Nu ştiţi oare că voi sunteţi templul lui Dumnezeu şi că Duhul lui Dumnezeu sălăşlueşte întru voi? Dacă strică unul templul lui Dumnezeu, strica-l-va Dumnezeu pe el, pentrucă locaşul lui Dumnezeu sfânt este şi aşa sunteţi şi voi“* (1 Cor. 3, 16—17). *„Sau nu ştiţi că trupul vostru este templul Duhului Sfânt care locueşte întru voi şi pe care-l aveţi dela Dumnezeu şi cum că voi nu sunteţi ai voştri, căci cumpăraţi aţi fost cu preţ? Preamăriţi dar, pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, ca unele care sunt ale lui Dumnezeu“* (1 Cor. 6, 19—20). Acelaşi Apostol mai zice, că omul poate deveni „vas de cinste“: *„Dacă se va curăţi cineva pe sine de acestea, va fi vas de cinste, sfinţit, de bună treabă stăpânului, gătit spre orice lucru bun“* (2 Tim. 2, 21). Cu toată siguranţa, trupurile Sfinţilor sunt locaşuri ale Sf. Duh şi „vase de cinste“, fapt pe care-l dovedesc ele înseşi, chiar şi după ce sufletul se desparte de ele.

II. **Trupurile unor Sfinţi, după moartea lor, sunt înzestrate de Dumnezeu cu puterea minunată de a nu putrezi,** adică de a nu se supune legilor naturale ale descompunerii materiei organice moarte, deşi sunt aşezate în pământ şi în umezeală. Aşa au fost, de pildă, trupurile celor care, la Invierea Mântuitorului, au înviat şi despre care citim în Sf. Scriptură: *„Mormintele se deschiseră şi multe trupuri ale Sfinţilor adormiţi se sculară şi ieşind din morminte, după învierea lui* (a lui Hristos), *intrară în cetatea sfântă şi se arătară multora“* (Mt. 27, 52—53). Iar Psalmistul zice despre „drepţi“: *„Păzeşte Domnul toate oasele lor; nici unul dintr'însele nu se va zdrobi“* (Ps. 33/34, 20). Asemenea grăieşte şi Înţelepciunea lui Iisus fiul lui Sirah: *„Oasele lor* (ale drepţilor) *să odrăslească din locul lor şi numele lor să se înnoiască*

întru fiii lor cei măriți" (Iisus Sirah 46, 15). Și altădată: „*Oasele celor doisprezece prooroci să odrăslească din locul lor*" (Iis. Sir. 49, 11). Cuvântul Scripturii e confirmat prin însăși starea de fapt a trupurilor Sfinților, rămase neputrezite.

III. **Trupurile unor Sfinți sunt înzestrate de Dumnezeu cu puterea de a face minuni,** în afară de minunile pe care le fac cu ele înseși (ca de ex. neputrezirea), anume, atât cât sunt în viața aceasta, cât și după moarte.

A) Așa a fost trupul Mântuitorului, de care atingându-se cei bolnavi, se vindecau. Sf. Scriptură ne redă un astfel de caz: „*Ci o femeie care avea de doisprezece ani scurgere de sânge și cheltuise cu doctorii toată starea ei, neputând să se vindece de nimeni, s'a apropiat de Iisus pe la spate și s'a atins de ciucurii hainei lui; și în aceeași clipă scurgerea sângelui ei a stat*" (Lc. 8, 43—44; vezi și Mt. 19, 20). Iar altădată tot Sf. Scriptură zice: „*Și îl rugau* (pe Iisus) *să-i lase numai să se atingă de poala hainei lui; și cei ce se atingeau, se vindecau deplin*" (Mt. 14, 36). Dar o asemenea putere minunată aveau și trupurile Sf. Apostoli. Căci ni se spune în Biblie: „*Iar Dumnezeu făcea prin mâinile lui Pavel minuni neobișnuite, astfel că credincioșii puneau peste bolnavi ștergare sau pestelci purtate de Pavel și boalele se depărtau de ei, iar duhurile cele rele ieșeau din ei*" (Fapt. Ap. 19, 11—12). Și tot așa trupul Sf. Apostol Petru era înzestrat cu o astfel de putere minunată: „*Așa încât scoteau pe cei bolnavi în uliție și-i puneau pe paturi și pe năsălii, ca viind Petru, măcar umbra-i să umbrească pe vreunul dintre ei. Venea și din târgurile dimprejurul Ierusalimului mulțime de oameni, aducând bolnavi și bântuiți de duhuri necurate; și toți se tămăduiau*" (Fapt. Ap. 5, 15—16).

B) Trupurile Sfinților și-au păstrat și după moarte, puterea de a face minuni. Sf. Scriptură ne spune despre trupul lui Elisei următoarele: „*Apoi a murit Elisei și l-au îngropat, iar în anul următor au intrat în țară cete de*

Moabiți. Dar iată de odată, când îngropau un mort, s'a întâmplat ca cei ce-l îngropau să vadă o ceată de acestea și sperlindu-se, au aruncat mortul în mormântul lui Elisei. Căzând acolo, s'a atins de oasele lui Elisei și a înviat și s'a sculat pe picioarele sale" (4/ 2 Regi 13, 20-21). Despre trupul lui Elisei, Sf. Scriptură ne spune: „*Tot cuvântul n'a fost ascuns înaintea lui; și întru adormire a proorocit trupul lui Și în viața sa a făcut semne și la moarte minunate au fost lucrurile lui*" (Iis. Sir. 48, 14-15).

IV. **Și în Vechiul Testament, trupurilor celor drepți li se dădea o cinste deosebită.** Căci trupul mort al lui Iacov a fost scos din Egipt și dus cu multă cinste în Canaan (Fac. 50, 1-14). La fel a fost dus și trupul lui Iosif: „*Atunci a luat Moise cu sine oasele lui Iosif*" (Ieș. 13, 19). Regele Iosia a îngrijit cu multă cinste mormântul „omului lui Dumnezeu" (2/4 Regi 23, 16–18). Iar Mântuitorul ne arată deasemenea, că în Vechiul Testament era obiceiul de a împodobi mormintele drepților (Mt. 23, 29-30).

V. **Puterea și harul dumnezeesc cu care sunt înzestrate trupurile unor Sfinți, anume, de a nu putrezi și de a face minuni, pot fi dovedite, în nenumărate cazuri.** Sunt trupuri de Sfinți, cari au stat sute de ani îngropate în pământ, fără a putrezi. Aceasta e în sine însăși o minune. Dar ele au săvârșit apoi și alte minuni. In Rusia se găseau (la Kiev, Novgorod, Moscova etc.) multe trupuri neputrezite, de ale Sfinților. La noi, deasemenea, la Suceava, se găsesc și astăzi, neputrezite, moaștele *Sf. Ioan cel Nou;* la Iași ale *Cuvioasei Paraschiva*; la București, ale *Sf. Dimitrie Basarabov*, etc. Neputrezirea lor este în sine o minune; dar în plus, aceste moaște sunt și făcătoare de minuni, fapt despre care s'au putut convinge mulți, în nenumărate cazuri. Din asemenea moaște sunt luate și părticelele cusute în sf. antimise din fiecare biserică. In neputrezirea sf. moaște și în puterea lor de a face minuni e cea mai bună dovadă despre datoria noastră de a le cinsti.

VI. Biserica, în practica ei de totdeauna, şi-a manifestat învăţătura despre cinstirea deosebită a sf. moaşte, prin următoarele:

1. A zidit pe ele biserici (altare). De pildă, chiar în secolul I. a zidit, pe moaştele Sf. Ignatie († 104-116 d. Hr); pe ale Sf. Policarp († 166 d. Hr.) ş. a.

2. A rânduit zile de sărbătoare, în amintirea aflării, ori a strămutării unor sf. moaşte.

3. A rânduit călătorii pioase (pelerinagii) la locurile unde se aflau moaştele neputrezite ale diferiţilor Sfinţi.

4. A învăţat pe credincioşi prin Sf. Părinţi şi prin Învăţătorii ei, să cinstească sf. moaşte; şi a apărat această învăţătură, împotriva acelor eretici cari n'o aveau.

VII. **Sf. Tradiţie, prin mărturiile ei cel puţin de o valoare istorică, dacă nu revelaţională, atestă că în practica Bisericii a existat totdeauna această învăţătură.** Astfel: *Fericitul Augustin* († 430 d. Hr.) ne mărturiseşte, că pe timpul său s'au făcut multe minuni, în faţa a nenumăraţi martori, prin moaştele Sf. martir Ştefan (De civ. Dei XXII. c. 8). *Fericitul Ieronim* († 430 d. Hr.) zice: „Eu nu zic că noi adorăm moaştele martirilor, pentru ca să nu slujim făpturii mai mult decât Făcătorului. Ci noi cinstim moaştele martirilor, ca să adorăm dumnezeeşte pe acela, ai căror martiri sunt ei; noi cinstim pe servitori, aşa ca cinstirea lor să treacă la Stăpânul, care a zis: Cel ce vă primeşte pe voi, pe mine mă primeşte" (Ep. către presb. Ruperiu, 37. n. 1). *Sf. Ambroziu* († 397 d. Hr.): „Voi aţi văzut singuri pe mulţi, care numai s'au atins cu mâinile lor de vestmintele Sfinţilor şi s'au vindecat în acel ceas de neputinţa lor" (Ep. 22 n. 9. cuv. la afl. moaşt. Sf. Gervasiu). *Sf. I. Hrisostom* († 407 d. Hr.): „Nu căuta la aceea, că trupul martirului zace înaintea ta gol şi lipsit de activitatea sufletească, ci la aceea, că în el sălăşlueşte o altă putere, mai mare decât însuşi sufletul, adică harul Sf. Duh, care prin lucrările sale cele minunate, ne încredinţează pe noi despre adevărul

învierii" (Cuv. în amint. Sf. Vavila). *Sinodul al VII-lea ecumenic.* (787 d. Hr.) a hotărît excomunicarea şi depunerea (din preoţie) a celor ce nu cinstesc sf. moaşte sigur autentice *).

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii resping cinstirea sf. moaşte, crezând că au în această privinţă puternice temeiuri biblice, pe care ni le prezintă ca obiecţiuni împotriva noastră. Le redăm în cele următoare, împreună cu răspunsurile noastre.

1. Menirea trupurilor este de a fi îngropate şi de a se preface prin putrezire, în pământul din care au fost luate, iar nu de a fi sustrase acestei legi a naturii. Căci scris este: *„In sudoarea feţii tale vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care eşti luat; căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce"* (Fac. 3, 19). *„Pulberea să se întoarcă în pământ cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu care l-a dat"* (Ecl. 12, 7). Atunci de ce tocmai trupurile sfinţilor să le sustragem dela această menire a lor şi dela legile naturii, care le privesc şi pe ele ca pe orice materie?

Răspunsul nostru. Legea stricăciunii trupurilor moarte este într'adevăr, o lege generală, dar ca orice lege, ea este în primul rând pentru cei păcătoşi (1 Tim. 1, 9). Neputrezirea trupurilor Sfinţilor este o dovadă, că şi legea aceasta, prin excepţiile ce le face, priveşte mai mult pe cei păcătoşi.

De altfel, însăşi Biblia ne mărturiseşte, că excepţii dela această lege au mai fost şi că Dumnezeu, în anumite cazuri ridică puterea ei. Aşa, de pildă, prin voia şi prin puterea lui Dumnezeu, trupul lui *Enoh* şi cel al lui *Ilie* n'au fost îngropate în pământ spre a putrezi, ci — totuşi — au fost luate la cer. Căci zice Cartea Sfântă: *„Şi a plăcut Enoh lui Dumnezeu apoi nu s'a mai aflat,*

*) Citatele sunt din Comoroşan, o. c. vol. II p. 697 - 698.

pentrucă l-a mutat Dumnezeu" (Fac. 5, 24). „*Nici unul nu s'a făcut ca Enoh pe pământ, pentrucă el s'a luat de pe pământ*" (Iisus Sirah 49, 16). Sf. Apostol Pavel grăeşte deasemenea: „*Prin credinţă, Enoh a fost luat de pe pământ, ca să nu vadă moartea şi nu s'a mai aflat, pentrucă Dumnezeu îl strămutase; ci mai înainte ca să-l strămute, el avut-a mărturie că a bineplăcut lui Dumnezeu*" (Evr. 11, 5). Tot aşa despre Ilie ni se spune: „*Pe când mergeau ei* (Ilie şi Elisei) *aşa pe drum şi grăiau, deodată s'a ivit o căruţă de foc şi despărţindu-i pe unul de altul, a ridicat pe Ilie în vifor la cer*" (2/4 Regi 2, 11; vezi şi Iis. Sir. 48, 12). Despre Melhisedec apoi, n'avem niciun indiciu în Biblie, că ar fi fost îngropat vreodată, căci era „*fără tată, fără mamă, fără spiţă de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârşit al vieţii*" (Evr. 7, 3. Vezi şi Fac. 14, 18). Dar peste toate, însuşi *trupul Mântuitorului*, care a fost întru totul asemenea trupurilor noastre, afară de păcat (Evr. 2, 17; 4, 15 ş. a.) n'a suferit putrezire în pământ, ci a fost totuşi luat la cer.

Prin urmare, Dumnezeu a făcut şi face cu trupurile Sfinţilor excepţie dela legea generală — pe care tot El a dat-o — a îngropării şi a putrezirii lor în pământ. Istoria încă e bogată în mărturii asemănătoare celor din Biblie în această privinţă.

2. **Trupurile moarte, dacă nu putrezesc mai întâi în pământ, nu vor putea învia. De aceea, împiedicând procesul descompunerii lor, se înlătură posibilitatea învierii lor.** Căci zice Sf. Apostol: „*Dar va zice cineva: Cum înviază morţii? Şi cu ce trup au să vie? Nebun ce eşti! Tu ce sameni nu dă viaţă, dacă nu va fi murit. Şi ce sameni: nu trupul ce va să fie îl sameni, ci numai grăunţul gol, dacă se întâmplă de grâu, sau de altceva din celelalte; iar Dumnezeu îi dă un trup, după a sa voinţă, fiecărei seminţe un trup al el... Aşa este şi cu învierea morţilor: se samănă trupul întru stricăciune, înviază întru nestricăciune; se samănă întru necinste, înviază*

întru mărire, se samănă întru slăbiciune, înviază întru putere; se samănă trup firesc, învíază trup duhovnicesc" (1 Cor. 15, 35—42; v. şi In. 12, 24). Deci e absolut necesar ca trupurile să putrezească în pământ spre a putea învia. Dar atunci de ce să oprim dela putrezire şi deci dela înviere tocmai trupurile Sfinţilor?

Răspunsul nostru. In citatul acesta este vorba de schimbarea pe care trebue s'o sufere toate corpurile, pentru a putea trece din timp, în eternitate, adică pentru a fi adaptate eternităţii. Schimbarea se face, de regulă, prin moarte. Totuşi, sunt şi excepţii dela această regulă. Ilie, Enoh, etc. au fost schimbaţi la trup fără să fi trecut prin moarte. Şi tot aşa, la venirea a doua, cei ce vor fi atunci în viaţă, vor fi schimbaţi şi ei la trup, dar nu prin moarte. Apostolul zice: *„Iată taină vă spun vouă: nu toţi vom muri, dar toţi vom fi schimbaţi, într'o fărâmă, într'o clipeală de ochi, la trâmbiţa de apoi"* (1 Cor. 15, 51—52; vezi şi 1 Tes. 4, 15—17). Astfel, Dumnezeu poate găsi şi alte căi şi mijloace pentru schimbarea trupurilor noastre, fără să le treacă numaidecât prin moarte şi prin putrezire.

3. **Trupul omenesc, dacă nu putrezeşte în pământ, rămâne neschimbat, muritor şi ca atare nu poate să moştenească viaţa de veci şi nemurirea,** după cuvântul Apostolului: *„Aceasta însă, o zic, fraţilor: carnea şi sângele nu pot să moştenească împărăţia cerurilor, nici stricăciunea nu moşteneşte nestricăciunea"* (1 Cor. 15, 50). Trupul neputrezit rămâne tot carne şi deci, ca atare, nu va putea moşteni nestricăciunea.

Răspunsul nostru. Aici, deasemenea, este vorba despre necesitatea de a fi schimbate trupurile materiale recătoare („carnea şi sângele") şi de a fi adaptate (potrivite) veşniciei, ca ceva netrecător (duhovniceşti), pentrucă în veşnicie nu poate să existe ceva neveşnic. De aici însă nu rezultă, că trupurile Sfinţilor, care nu putrezesc, n'ar putea fi schimbate şi adaptate eternităţii. Dimpotrivă, dacă şi în viaţa de aici, trecătoare, au avut

în ele sâmburele nemuririi mult mai desvoltat şi au fost învrednicite de o mai mare graţie dumnezeească decât alte trupuri, e dela sine înţeles, că nici în viaţa ceealaltă nu vor fi mai prejos decât trupurile altor oameni.

4. **Toate trupurile moarte trebuiesc înmormântate, căci şi în Testamentul Vechiu toţi drepţii au fost înmormântaţi, iar uneori, trupurile lor au fost chiar ascunse, tocmai pentru a nu putea fi venerate.** Aşa de pildă, despre trupul lui Moise aflăm următoarele: *„Şi a murit Moise robul lui Dumnezeu acolo în pământul Moabului, după cuvântul Domnului; şi a fost îngropat în vale, în pământul Moabului, în faţa Bet-Peorului, dar nimeni nu ştie mormântul lui nici în ziua de astăzi"* (Deut. 24, 5–6). Pe atunci, Iudeii erau inclinaţi spre idolatrie şi uşor ar fi putut cădea în această idolatrie a venerării trupului lui Moise, ştiut fiind, cât de apreciat a fost Moise înaintea poporului. Deci, dacă i-au ascuns trupul, este tocmai pentru ca nu cumva, avându-l înaintea ochilor, să-l venereze.

Răspunsul nostru. Şi în Testamentul Nou, trupurile Sfinţilor sunt îngropate, ca şi ale tuturor creştinilor; şi numai acelea dintre ele, care fac minuni, sunt desgropate şi li se dă o cinste deosebită. Prin aceasta însă, ele nu sunt idolatrizate. A venera şi a idolatriza nu e tot una.

In Testamentul Vechiu au fost ascunse moaştele lui Moise şi poate şi ale altor drepţi, pentrucă Iudeii, într'adevăr, fiind inclinaţi spre idolatrie, aflându-l, l-ar fi zeificat, ca pe viţelul de aur (Ieş. 32, 1—35; Deut. 9, 16), sau ca pe şarpele de aramă (2/4 Regi 18, 4). Pentru evitarea acestei rătăciri, era bine să rămână ascunse trupurile unor bărbaţi drepţi, ca cel al lui Moise, despre care, de altfel ştim, că însuşi arhanghelul Mihail căuta să nu-l lase în stăpânirea diavolului (Iuda 9). Pe atunci trupul mort era socotit ca necurat, căci încă nu sosise Hristos cu harul Său sfinţitor şi deci trupul omenesc era încă nerăscumpărat de sub stăpânirea diavolului.

Totuşi, Iudeii cinsteau şi trupurile morţilor, pentrucă le îngrijeau mormintele (Mt. 23, 29).

5. **Închinarea la moaşte înseamnă idolatrie, iar aceasta este oprită răspicat prin poruncile I şi II ale Decalogului.** Aceste porunci sunt categorice: „*Eu sunt Domnul Dumnezeul tău... Să nu ai alţi dumnezei afară de mine. Să nu-ţi faci chip cioplit şi nici un fel de asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer sus şi din câte sunt pe pământ jos... Să nu te închini lor, nici să le slujeşti*“... (Ieş. 20, 2–5; vezi şi Deut. 5, 6–9). Trupurile venerate sunt tocmai „asemănări“ din cele oprite în aceste porunci.

Răspunsul nostru. Nici sf. moaşte nu sunt idoli, zei, ori alte asemănări ale lui Dumnezeu şi nici închinarea la ele nu sunt idolatrie. Căci dacă Dumnezeu le proslăveşte, prin puterea minunată ce le-o dă, noi trebue să le cinstim, pentrucă prin aceasta cinstim pe Dumnezeu care le-a dat putere şi cinstim puterea dumnezeească din ele, iar nu pe ele înseşi ca atare, adică nu nişte simple părţi desprinse din cadavre omeneşti.

Noi nu le ridicăm sf. moaşte biserici, cum fac păgânii zeilor sau idolilor lor; ci pe mormântul lor ridicăm biserici lui Dumnezeu şi proslăvim pe Dumnezeu prin ele.

Astfel, poruncile I şi II înlătură cinstirea idolilor, dar nu şi pe a sf. moaşte, căci prin sf. moaşte noi nu înlocuim pe Dumnezeu, cum îl înlocuesc idolatrii, prin idolii lor.

6. **Cei ce se ating de cadavre, devin necuraţi, timp de 7 zile. Deci, atingerea de moaşte** (de ex. sărutarea lor), **nu aduce sfinţire, întărire, etc. ci necurăţie, prin care chiar şi indirect, cineva poate să necurăţească însăşi biserica.** Aşa ni se spune şi în Sf. Scriptură: „*Cel ce se va atinge de trupul mort al unui om, necurat să fie şapte zile: acesta să se cureţe cu această apă în ziua a treia şi în ziua a şaptea şi va fi curat, iar de nu se va curăţi... nu va fi curat. Tot cel*

ce se atinge de trupul mort al unui om şi nu se va curăţi, acela va întina locaşul Domnului"... (Num. 19, 11—13; vezi şi Lev. 21, 10—11; Num. 9, 6—11).

Răspunsul nostru. Numai cadavrele din Testamentul Vechiu spurcau pe cei ce se atingeau de ele, pentrucă erau sub păcat şi sub blestem. Totuşi, nici chiar acelea, nu toate erau spurcate; căci: trupul mort al lui Iosif n'a spurcat pe Moise, când acesta l-a luat cu sine din Egipt (Ieş. 13, 19); cadavrul lui Elisei n'a spurcat pe cel care, aşezat în mormânt peste el, a înviat (4/2 Regi 13, 20—21) etc.

In Testamentul Nou, cadavrele nu mai sunt spurcate, pentrucă trupurile creştinilor sunt biserici, sau locaşuri ale Sf. Duh (1 Cor. 6, 19—20; 3, 16—17) şi astfel, ele sunt curăţite de blestemul care era asupra lor. Prin urmare, ele nu mai spurcă pe cei ce se ating de ele.

Dar peste tot, neatingerea de anumite lucruri cari erau socotite ca necurate, era o învăţătură ce aparţinea Testamentului Vechiu. In Testamentul Nou, ea nu mai are valoare. Apostolul scrie: „*Dacă aţi murit împreună cu Hristos faţă cu stihiile lumii, pentru ce atunci, ca şi cum aţi fi vieţuind în lume, răbdaţi porunci ca acestea: Nu te atinge! Nu gusta! Nu pune mâna! — despre lucruri me nite toate să piară prin întrebuinţare potrivit unor rânduieli şi învăţături omeneşti?*" (Col. 2, 20—23).

In Testamentul Vechiu erau şi alte lucruri „necurate", care necurăţeau pe om prin atingerea de ele. Aşa erau de pildă hainele şi patul vreunuia care a avut scurgere de sânge (Lev. cap. 15); animalele socotite în Testamentul Vechiu ca necurate (Lev. 11, 25—25) ş. a. Sectarii înşişi se ating adeseori de ele, dar niciodată nu se socotesc spurcaţi şi nu se curăţesc după prescrisele Testamentului Vechiu. De ce nu sunt consecvenţi?

(Obiecţiunea de mai sus o pot face numai cei ce preţuiesc Testamentul Vechiu mai mult decât pe cel Nou, ca: adventiştii sâmbătari).

7. **Numai cei vii pot lăuda pe Dumnezeu. Cei morţi nu-l pot lăuda nici prin sufletul lor care nu trăieşte, nici prin trupul lor neînsufleţit ; şi de aceea, nici moaştele lor nu trebuesc venerate.** Psalmistul zice: *„Oare pentru cei morţi vei face minuni, sau morţii se vor scula şi te vor lăuda?"* (Ps. 87/88, 11). Căci: *„Dela cel mort, ca dela cel ce nu este, a pierit mărturisirea. Cel viu şi sănătos va lăuda pe Domnul"* (Iis. Sir. 17, 23). Aşa învaţă adventiştii şi russeliştii (studenţii de Biblie).

Răspunsul nostru. Citatele acestea nu se referă la oprirea venerării sf. moaşte, ci la trebuinţa de a lăuda pe Dumnezeu în viaţa aceasta, pentrucă după moarte nimeni nu-L mai poate lăuda.

Dacă moaştele unor Sfinţi sunt înzestrate de Dumnezeu cu diferite puteri minunate, prin care este preamărit Dumnezeu, aceasta este o răsplată a lor dela Dumnezeu, pentru sfinţenia vieţii lor de pe pământ şi nu o putere a lor proprie. Iar dacă Dumnezeu le cinsteşte cu diferite puteri şi cu sfinţenie, de ce să nu le cinstim şi noi? Nu este oare aceasta un indiciu pentru obligaţia noastră de a le cinsti?

8. **De ce nu toţi creştinii şi nici măcar toţi Sfinţii, ci numai unii din ei, fac minuni cu moaştele lor?** Căci dacă trupurile tuturor creştinilor sunt locaşuri ale Sf. Duh, ele toate ar trebui să facă, după moartea lor, minuni ; sau dacă nu, cel puţin ale tuturor Sfinţilor.

Răspunsul nostru. Nu toţi au aceleaşi daruri, ci darurile sunt diferite şi numai Duhul Sfânt care le inspiră este acelaşi, după cuvântul Apostolului Pavel: *„Darurile sunt felurite, dar duhul este acelaşi. Şi felurite slujiri sunt, dar e acelaşi Domn. Şi lucrările sunt iarăşi felurite, dar e acelaşi Dumnezeu care lucrează toate în toţi. Ci fiecăruia Duhul în arătarea lui, îi dă spre folosul tuturor: unuia... i se dă cuvânt de înţelepciune; altuia... cuvânt de înţelegere... Unuia se dă credinţă, iar altuia darul vindecărilor...*

unuia puterea să lucreze minuni, altuia..." etc. (1 Cor. 12, 4–11). Deci unuia i se dă un dar, altuia alt dar; unuia mai mic, altuia mai mare. „*Iar fiecăruia dintre noi datu-i-s'a darul după măsura dărniciei lui Hristos*" (Efes. 4, 7). Iar că nu toţi creştinii au darul de a face cu trupurile lor minuni, rezultă din cuvintele aceluiaşi Apostol, care ne spune, că în Biserică nu toţi sunt Sfinţi: „*Iar într'o casă mare nu sunt numai vase de aur şi de argint, ci şi de lemn şi de lut; şi unele sunt spre cinste, iar altele spre necinste*" (2 Tim. 2, 20). Acei creştini, care se fac vase de necinste în casa (Biserica) lui Dumnezeu, nu vor avea în trupurile lor puterea dela Dumnezeu, de a face minuni.

9. **De ce nu se vindecă toţi creştinii de neputinţele lor, prin atingerea de moaştele Sfinţilor?** Dacă ele într'adevăr sunt înzestrate cu putere dumnezeească, ar trebui să facă minuni cu toţi cei ce se ating de ele. Ori, este ştiut, că cei mai mulţi nu simt nicio putere emanând din ele, când le ating.

Răspunsul nostru. Vindecarea depinde şi de starea sufletească, sau de puterea credinţei şi a vieţii creştineşti a bolnavului. Nici chiar locuitorii din Nazaret, consăteni ai Mântuitorului, n'au fost vindecaţi de către Mântuitorul, pentrucă n'au avut destulă credinţă. Cuvântul Bibliei ne spune: „*Şi* (Iisus) *nu făcu aci* (în Nazaret) *multe minuni, pentru necredinţa lor*" (Mt. 13, 58; vezi şi Mc. 6, 5–6 etc).

CAP. XIII.

Cultul sfintelor icoane.

In Biserica noastră se învaţă şi se practică cinstirea şi închinarea la sf. icoane. Trebue să ştim dela 'nceput, că sf. icoane sunt închipuiri, sau reprezentări prin zugrăvire, ale chipului lui Dumnezeu, al lui Hristos, al Sf. Duh,

al sf. îngeri sau al Sfinţilor. Ele nu sunt: Dumnezeu, Hristos, Sf. Duh, etc., ci ele numai îi reprezintă respectiv pe aceştia. De aceea, noi nu ne închinăm lemnului, metalului, pânzei, etc. din care sunt făcute, ci celui zugrăvit pe ele.

Invăţătura noastră despre cultul sf. icoane se întemeiază pe constatările de mai jos.

I. **Incă în Testamentul Vechiu existau la templu figuri, chipuri, sau închipuiri, având aceeaşi semnificaţie ca icoanele noastre sfinte şi erau poruncite chiar de Dumnezeu.** Astfel, Moise a primit dela Dumnezeu porunca aceasta: *„Să faci doi heruvimi de aur şi să-i faci ca dintr'o bucată, ca şi cum ar răsări din cele două capete ale capacului; să pui un heruvim la un capăt şi un heruvim la celalalt capăt al capacului. Şi heruvimii să-i faci ca şi cum ar ieşi din capac. Heruvimii aceştia să fie cu aripele întinse pe deasupra capacului, acoperind cu aripele lor capacul, iar feţele să şi le aibă unul spre altul; spre capac să fie feţele heruvimilor... Acolo, între cei doi heruvimi de deasupra chivotului legii, mă voi descoperi ţie şi-ţi voi grăi de toate câte am a porunci prin tine fiilor lui Israil“* (Ieş. 25, 18—22). Altă poruncă: *„Să faci o perdea de in răsucit şi de mătase violetă, stacojie şi vişinie, răsucită, iar în ţesătura ei să aibă chipuri de heruvimi, alese cu iscusinţă“* (Ieş. 26, 31). Şi cuvântul biblic continuă: *„Atunci toţi cei cu inimă înţeleaptă, care se îndeletniceau cu facerea locaşului sfânt, au făcut pentru cort zece covoare de in răsucit şi de mătase violetă, stacojie şi vişinie; şi în ţesătura lor au făcut chipuri de heruvimi alese cu iscusinţă“* (Ieş. 36, 8. A se vedea şi 2 Cron. 3, 10–14; 1/3 Regi 6, 23–28. 33–35 şi Evr. 9, 5).

II. **Dumnezeu a oprit, în chip răspicat, prin porunca I-a a Decalogului, închinarea la idoli şi totuşi, chipurile de heruvimi au fost poruncite chiar de El Insuşi, ceea ce însemnează că ele nu sunt idoli** (Ieş.

20, 3—5; Deut. 4, 15—20). Deosebirea constă în faptul că idolii sunt chipuri cioplite, despre care se crede şi se zice că sunt dumnezei. Astfel, în timp ce icoanele, deşi şi ele sunt chipuri zugrăvite, totuşi, ele numai reprezintă chipul cutărui Sfânt, idolii nu îl reprezintă, ci sunt aievea – aşa cred idolatrii – zeul cutare sau cutare. Sf. icoane sunt exact ceea ce erau aceste chipuri de heruvimi în Testamentul Vechiu.

III. **Aceste chipuri sau icoane ale Testamentului Vechiu, erau ţinute în mare cinste** *(erau venerate)* **de către Iudei.** Astfel, înaintea lor:

1. *Cădeau cu faţa la pământ,* cum a căzut Iisus Navi (Iosua), despre care ni se spune: *„Atunci Iisus şi-a sfâşiat veşmintele sale, a căzut cu faţa la pământ înaintea chivotului Domnului şi a stat aşa până seara şi el şi bătrânii lui Israil şi şi-au presărat pulbere pe capetele lor“* (Ios. 7, 6). „Inaintea Chivotului“ însemnează, în acelaşi timp înaintea chipurilor de heruvimi, care constituiau podoaba chivotului şi pe care Sf. Apostol Pavel îi numeşte „heruvimii măririi“ (Evr. 9, 5).

2. *Aduceau jertfe,* cum ni se spune despre Solomon: *„Şi s'a trezit Solomon... Apoi s'a sculat şi a venit la Ierusalim şi a stat înaintea jertfelnicului celui de dinaintea chivotului cu legea Domnului, care era în Sion şi a adus arderi de tot şi a săvârşit jertfe de mântuire şi a făcut mare ospăţ pentru toate slugile sale“* (1/3 Regi 3, 15). „Inaintea chivotului“ însemnează iarăşi, totodată: înaintea heruvimilor, fără de care chivotul n'ar fi avut valoarea de cult pe care a avut-o.

3. *Cântau lui Dumnezeu cântări de preamărire,* după cuvântul Psalmistului: *„Slăvi-te-voiu Doamne, din toată inima mea şi înaintea îngerilor te voiu cânta, că ai ascultat toate graiurile gurii mele“* (Ps. 137, 1). „Inaintea îngerilor“ nu însemnează înaintea îngerilor din cer, ci înaintea chipurilor de îngeri (de heruvimi) din cortul sfânt şi mai apoi din templu.

4. *Preoţii tămâiau,* conform poruncii lui Dumnezeu: *„Să faci deasemenea jertfelnic de tămâiere, de lemn de salcâm. — Jertfelnicul să-l aşezi în faţa perdelei care este dinaintea chivotului legii, unde am să mă arăt eu ţie. — Când va aprinde Aaron seara candelele, iar va arde miresme. Această tămâiere neîntreruptă se va face pururea înaintea Domnului din neam în neam“* (Ieş. 30, 1. 6. 8). Tămâind jertfelnicul şi perdeaua, preoţii tămâiau în acelaşi timp şi chipurile de heruvimi cusute pe perdea, fără de care, perdeaua n'ar fi fost un obiect complect al cortului sfânt şi mai apoi al templului.

5. *Aprindeau candele.* Căci aşa i-a grăit lui Moise Domnul: *„Să porunceşti fiilor lui Israil, să-ţi aducă untdelemn curat pentru luminat, stors din măsline, ca să ardă sfeşnicul în toată vremea în cortul adunării în faţa perdelei celei de dinaintea chivotului legii. Sfeşnicul îl va aprinde Aaron şi fiii lui, de seara până dimineaţa, înaintea Domnului. Aceasta-i lege veşnică pentru fiii lui Israil din neam în neam“* (Ieş. 27, 20—21). Şi aici, la fel, chipurile de heruvimi de pe chivot şi de pe perdea, au aceiaşi însemnătate, ca unele care au întregit valoarea de obiecte pentru cult a chivotului şi perdelei.

IV. **Cinstirea acestor chipuri ale Testamentului Vechiu niciodată n'a fost desaprobată de Hristos sau de Apostoli.** Ei înşişi se rugau la templu, cinstindu-i toate acele aşezăminte, al căror rost era altul decât vreo prefigurare pentru Testamentul Nou. Zarafilor, Mântuitorul le spunea: *„Nu este oare scris: Casa mea casă de rugăciuni se va chema, pentru toate neamurile?“* (Mc. 11, 17 citat din Is. 56, 7). Iar Apostolul Pavel zice: *„M'am suit în Ierusalim ca să mă închin“* (Fapt. Ap. 24, 11). El s'a închinat la acelaşi templu, înaintea chipurilor de heruvimi, sau peste tot în templu, în care chipurile de heruvimi se bucurau de mare cinste.

V. In Testamentul Nou deasemenea, numai idolatria este oprită, dar închinarea la sf. icoane nu, pentrucă în cultul sf. icoane nu se cinsteşte, ca în cultul idolilor, lemnul sau materia din care sunt făcute, căci nimeni, când se închină la icoane, nu zice: Icoană sfântă, mântueşte-mă, — deoarece nu se închină materiei icoanelor, ci celui zugrăvit pe ele. Deci ele nu pot fi socotite ca idoli şi nici închinarea la ele ca idolatrie. Idolatria este cu totul altceva şi anume, un păcat greu, în contra adevăratului Dumnezeu, pentru care fapt este oprită în chip răspicat: *„Dacă suntem neam al lui Dumnezeu, nu trebue să credem că dumnezeirea este asemenea cu aurul sau cu argintul, sau cu marmora cioplită de meşteşugul şi de închipuirea omului“*, grăia Sf. Apostol Pavel (Fapt. Ap. 17, 29), despre care argintarul Demetriu din Efes zicea: *„Acum priviţi şi auziţi, că nu numai în Efes, dar aproape în toată Asia, Pavel acesta a înduplecat şi a scos din fire mulţime de norod, învăţând că dumnezeii făcuţi de mâini nu sunt dumnezei“* (Fapt. Ap. 19, 26). Împotriva idolatriei şi a idolatrilor mai grăia acelaşi Apostol: *„Aceasta s'o ştiţi bine, că nici un desfrânat sau necurat, sau sgârcit, care este un închinător la idoli, nu are moştenire în împărăţia lui Hristos şi a lui Dumnezeu“* (Efes 5, 5). *„Nu vă faceţi socoteli greşite: nici desfrânaţii, nici slujitorii idolilor... nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu“* (1 Cor. 6, 9—10; vezi şi Gal. 5, 21 etc). Deci şi în Testamentul Nou. la fel ca în cel Vechiu, idolatria este oprită categoric, dar închinarea la icoane, care are aceeaşi semnificaţie ca cele din Testamentul Vechiu, nu este oprită. Şi dacă acelea au fost poruncite, nici acestea nu pot fi oprite.

VI. In Testamentul Vechiu nu au fost admise alte icoane afară de cele ale heruvimilor. Însă în Testamentul Nou sunt cunoscute şi admise şi altele, anume, reprezentând: pe Dumnezeu, pe Iisus Hristos, pe Sf. Duh, pe sf. îngeri, pe Sfinţi ş. a. Acestea din urmă, în Testamentul Vechiu n'au fost admise, din mai multe motive:

1. Cei din Vechiul Testamentul erau foarte înclinaţi spre idolatrie; de aceea, printr'un mai pronunţat cult al icoanelor sfinte, şi-ar fi periclitat curăţenia credinţei, cum şi de altfel s'a întâmplat uneori, deşi n'aveau alte icoane decât chipurile heruvimilor. Astfel s'a întâmplat cu şarpele de aramă: *„Şi* (Ezechia) *a stricat şarpele cel de aramă care-l făcuse Moise (Num. 21, 8-9), pentrucă chiar până în zilele acelea, fiii lui Israil îl tămâiau şi-l numeau Nehuştan“* (2/4 Regi 18, 4).

2. Cei din Testamentul Vechiu nu aveau idee complectă despre celelalte persoane ale Sf. Treimi, afară de Dumnezeu Tatăl; şi deci, nu şi le puteau reprezenta în icoane sfinte. Aceasta, spre a nu cădea în politeism: (credinţa în mai mulţi dumnezei), mai ales că trăiau înconjuraţi de popoare politeiste, dela care uşor s'ar fi putut molipsi şi ei.

3. In Testamentul Vechiu nu existau Sfinţi, ci numai „drepţi“, iar aceştia erau sub blestem (până la pogorîrea lui Hristos la iad) şi deci nici aceştia nu puteau fi veneraţi în icoane sfinte.

VII. **Istoria şi Sf. Tradiţie mărturisesc, că în practica de totdeauna a Bisericii, sf. icoane au fost venerate pretutindeni, de toţi creştinii, încă din cele mai vechi timpuri.**

Despre vechimea şi însemnătatea cultului sf. icoane avem dovezi istorice şi raţionale (din mintea sănătoasă). Ele sunt următoarele:

1. a) Sf. Părinţi din primele veacuri ale creştinismului mărturisesc, că creştinii aveau icoane şi se închinau la ele, aducându-şi aminte de ceea ce se închipuia pe ele. Aşa, de pildă: *Tertulian* († 240 d. Hr.) ne spune că pe pereţii bisericii se află chipul Mântuitorului sub forma de Păstorul cel bun (De pudicitia c. 10). *Eusebiu de Cezareea* († 340 d. Hr.) ne atestă, că a văzut la creştinii cei vechi icoane în culori, ale lui Petru, Pavel şi Mântuitorului. (Ist. bis. VII. c. 18/1). *Sinodul al VII-lea*

ecumenic († 787 d. Hr.) a hotărît următoarele: „Urmând dumnezeeştile învăţături ale sf. Părinţilor noştri şi ale Tradiţiei Bisericeşti universale, rânduim ca chipul cinstitei şi de viaţă făcătoarei cruci să se pună în sf. biserici ale lui Dumnezeu pe vasele şi pe veşmintele cele sfinţite, pe pereţi şi pe scânduri, în case şi la drum; aşa şi cinstitele şi sf. icoane, zugrăvite în culori şi din pietre scumpe şi din altă materie potrivită făcute, precum icoana Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi a Stăpânei noastre Născătoare de Dumnezeu, precum şi ale sf. îngeri şi ale tuturor sfinţilor şi preacuvioşilor bărbaţi. Căci de câte ori ei ni se fac văzuţi prin închipuirea în icoane, de atâtea ori se vor îndemna cei ce privesc la ele să pomenească şi să iubească pe cei închipuiţi pe dânsele şi să-i cinstească cu sărutare şi cu închinăciune respectuoasă, nu cu adevărata închinăciune dumnezeească (latreia), care se cuvine numai unicei fiinţe Dumnezeeşti, ci cu cinstire după acel mod, după care se dă ea chipului cinstitei cruci şi prin tămâiere şi prin aprinderea de lumânări, precum era pioasa datină veche. Căci cinstirea care se dă chipului, trece la prototip şi cel ce se închină icoanei, se închină fiinţei celei închipuite pe ea. Astfel, se întăreşte învăţătura Sf. Părinţilor noştri; aceasta este Tradiţia Bisericii universale care a primit Evanghelia dela o margine la alta a pământului".

b) Catacombele, în care se făceau în timpul vechilor persecuţii servicii divine, sunt pline de icoane de ale Sfinţilor din Testamentul Nou şi de ale dreptilor din Testamentul Vechiu.

2. Ca dovezi raţionale despre necesitatea şi folosul sf. icoane amintim următoarele:

a) Cinstirea sf. icoane este potrivită cu firea omului. Căci, pe cel ce îl stimează şi îl iubeşte mai mult, omul doreşte să-l şi vadă mai des şi doreşte să-i exprime stima, sau să şi-o facă vie, s'o simtă cât mai din plin. Astfel, dintr'un îndemn firesc, cinstim sf. icoane, arătându-ne prin aceasta stima ce o avem faţă de cel închipuit pe ele.

b) Văzând chipurile de sfinţi pe icoane, ne aducem aminte de virtuţile lor, din care luăm pildă şi indemnuri.*)

VIII. **Folosul sf. icoane este foarte mare,** pentrucă:

1. Ele trezesc credinţa şi întăresc evlavia, aducându-ne aminte de cel zugrăvit pe ele.

2. In venerarea sf. icoane, noi exprimăm dragostea şi adoraţia noastră către Dumnezeu, respectiv cinstea ce o datorăm celui zugrăvit pe ele.

3. Cei ce au darul picturii, prin zugrăvirea sf. icoane, îşi pun darul (talentul), în slujba preamăririi lui Dumnezeu, întocmai ca cei cu darul cuvântului, în rugăciune publică şi oratorie sfântă, sau cei cu darul muzicei, în cântări sfinte din instrumente muzicale, sau în sfârşit, ca cei cu darul cântării, în cântări vocale liturgice, ca poeţii în poezia religioasă, ca muzicienii în compoziţiile religioase ş. a. Cel mai folosit dintre daruri şi deci mai preţuit în Biblie, a fost darul cântării vocale, ca fiind mai la îndemâna tuturor, atât ca execuţie, cât şi ca pricepere. Sf. Apostol Pavel scria: „*Voiu cânta cu duhul, dar voiu cânta şi cu mintea*“ (1 Cor. 14, 15). Şi tot el îndemna pe credincioşi: „*Cântaţi în inimile voastre lui Dumnezeu, mulţumindu-i în psalmi, în lăudări şi în cântări duhovniceşti*“ (Col. 14, 15). Iar Psalmistul zicea: „*Spune-voiu fraţilor mei numele tău. In mijlocul adunării te voiu lăuda*“ (Ps. 21, 24. Vezi şi Evr. 2, 12). „*Cântaţi lui Dumnezeu, cântaţi! Cântaţi împăratului nostru, cântaţi!*“ (Ps. 46, 7). „*Cântaţi, cântaţi în cinstea lui*“ (Ps. 104, 2). „*Cântaţi Domnului cântare nouă, cântaţi laudele lui în adunarea credincioşilor*“ (Ps. 149, 1).

Totuşi, nici celelalte daruri nu pot fi nesocotite şi nu pot fi sustrase dela această menire firească, de a se întoarce spre Acela, „*dela care vine toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit*“ (Iac. 1, 17). Astfel, şi darul picturii trebue să aibă aceeaşi menire ca cel al cântării şi

*) Conf. Comoroşan, o. c. vol. II. p. 689—701.

ca toate celelalte, chiar dacă, fiind mai rar, nu este pomenit în Sf. Scriptură. Dealtmintrelea, istoria ne dovedeşte că toţi cei cu darul vreunei arte, cum este şi cel al picturii, şi l-au închinat lui Dumnezeu, în opere nemuritoare, de inspiraţie religioasă. Să ne amintim de arhitectura, sculptura, pictura, poezia sau muzica, inspirate de sentimentul religios creştin. Au atins culmi supraomeneşti. Putem spune cu toată hotărîrea şi cu toată convingerea, că fără tablourile cu Madone, (icoane cu chipul Maicii Domnului), cu răstignirea, cu punerea în mormânt ş. a., în care a culminat talentul celor mai renumiţi pictori ai lumii, în pictura evului creştin, ar rămâne un gol enorm şi de neînlocuit. Elementul religios care a inspirat pictura de totdeauna, a făcut ca această artă să ajungă la o desvoltare nebănuită. Astfel, iconografia este un foarte însemnat factor de cultură.

4. Sf. icoane sunt Biblia copiilor şi a neştiutorilor de carte. Chiar şi la cei ştiutori de carte, ele luminează cunoştinţele. Ceea ce în Biblie e însemnat cu litere, în icoanele sfinte este zugrăvit în figuri mai intuitive, mai cuprinzătoare şi mai uşor pricepute. Deci sf. icoane au şi rol de cărţi sau chiar de Scriptură Sfântă. Ele sunt astfel, Biblia analfabeţilor, scrisă nu cu litere, ci cu chipuri sau figuri.

IX. **Materialul din care sunt făcute sf. icoane, este la fel cu oricare altul, cu deosebirea numai, că el trebue sfinţit,** pentrucă:

1. Nu se cuvine ca Sfântul reprezentat pe icoane sfinte să fie închipuit pe vreun material care s'ar fi putut necurăţi prin vreo nelegiuire, crimă sau altfel de păcat greu.

2. Locul sf. icoane este de obiceiu sf. biserică, unde este loc sfânt şi unde toate obiectele sunt sfinte şi sfinţite.

3. Sf. icoane din alte locuri (din casele noastre particulare, ori iconiţele purtate la piept ş. a.) încă trebuie să fie sfinţite, pentru a sfinţi prin ele pe cei ce le au, respectiv pe cei ce le poartă cu pietate.

Prin sfinţire se face legătura între persoana zugrăvită şi chipul ei.

X. **Dovada cea mai bună despre datoria noastră de a da sf. icoane o cinstire deosebită, este puterea făcătoare de minuni a multora din ele.** Aşa de pildă, la Sf. Mânăstire Neamţu se află o icoană a Maicii Domnului, în care nişte soldaţi duşmani, răufăcători ai ţării noastre, au tras un foc de armă, dar glonţul s'a oprit în sticla care o acoperea. Icoana există şi azi. Sticla, plesnită la locul unde a atins-o glonţul, e o mărturie pentru totdeauna a harului cu care Dumnezeu a învrednicit această icoană sfântă. Dovezi asemănătoare acesteia sunt nenumărate.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Toţi sectarii sunt împotriva cinstirii sf. icoane. Invăţăturile şi obiecţiunile lor împotriva învăţăturii noastre, sunt cele de mai jos.

1. **Nu trebue să ne închinăm icoanelor, pentrucă Dumnezeu este cu totul diferit de icoane, oricât de preţios ar fi materialul din care sunt făcute şi oricât de artistic ar fi executate.** Apostolul Domnului grăieşte lămurit: „*Dacă suntem neam al lui Dumnezeu, nu trebue să credem că Dumnezeirea este asemenea aurului sau argintului, sau cu marmora cioplită de meşteşugul şi de închipuirea omului*“ (Fapt. Ap. 17, 29).

Răspunsul nostru. Aici nu cultul sf. icoane se înlătură, ci înţelegerea greşită a păgânilor de a confunda pe Dumnezeu cu materia cioplită artistic a chipurilor de idoli reprezentând pe zeii păgânilor Atenieni. Apostolul Pavel tocmai vrea să arate învăţaţilor Atenieni, în cuvântarea sa din Areopag, că dacă noi oamenii — după cum şi ei înşişi credeau — „suntem neam ai lui Dumnezeu“, adică avem

suflet imaterial, care este chipul lui Dumnezeu în noi, de aici putem deduce, că Dumnezeu este şi El imaterial, ca şi sufletul nostru pe care-l avem dela El şi după care suntem înrudiţi cu El; şi deci, Dumnezeu nu poate fi identic şi omogen (din aceeaşi materie) cu materia statuilor de zei din templele păgâne ale Atenei. Pe baza acestei deducţii a minţii trebue să spunem că Dumnezeu este eterogen faţă de materia statuilor şi de aceea, este absurd a-L confunda cu o statuie oarecare, oricât de preţios ar fi materialul din care e turnată şi oricât de genială ar fi fost mâna artistului care a executat-o.

Noi încă susţinem acelaşi adevăr. Avem icoane sfinte din aur, argint, etc., executate cu măiestrie şi cu talent, dar nu susţinem de loc că Dumnezeu este identic şi omogen cu aurul sau cu argintul icoanei care îi reprezintă chipul. Noi învăţăm că există un singur Dumnezeu, iar icoanele sfinte au cu totul altă semnificaţie decât aceea, de a fi confundate cu Dumnezeu, sau cu Sfântul al cărui chip îl reprezintă.

Ca urmare, învăţătura noastră cu privire la sf. icoane este identică cu cea din citatul de mai sus şi nicidecum în contrazicere cu ea, anume, că dacă şi cel din urmă om este mult superior şi eterogen tuturor statuilor şi icoanelor care îi reprezintă chipul, cu atât mai puţin Dumnezeu va putea fi omogen cu icoanele chipului Său. Dar prin aceasta nu se ştirbeşte cu nimic cinstirea sf. icoane.

2. **In poruncile I-a şi a II-a ale Decalogului, Dumnezeu înlătură idolii şi icoanele, prin faptul că opreşte închinarea la chipuri cioplite, şi la orice asemănări ce ar reprezenta pe Dumnezeu după închipuirea minţii omului.** Aceste porunci sună clar: „*Eu sunt Domnul Dumnezeul tău... Să nu ai alţi dumnezei afară de mine. Să nu-ţi faci chip cioplit şi nici un fel de asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer sus şi din câte sunt pe pământ jos şi din câte sunt în apele de sub pământ! Să nu te închini lor, nici să le slujeşti*“... (Ieş. 20, 2—5; vezi şi Deut. 5, 6—9; 4, 15—19).

Răspunsul nostru. Poruncile acestea opresc numai închinarea la idoli. Dar închinarea la sf. icoane nu este identică cu idolatria, pentrucă nici sf. icoane nu sunt idoli. Idolii sunt chipuri cioplite, închipuite ca reprezentând real pe diferiţi dumnezei ireali, inventaţi de oameni; pe când sf. icoane sunt închipuiri adevărate, care nu reprezintă real, ci reprezintă numai chipul lui Dumnezeu, sau al vreunui sfânt oarecare. Astfel, idolii sunt închipuiri false şi necurate, iar sf. icoane sunt închipuiri curate, pentru care fapt nu pot fi oprite de Dumnezeu, cum n'au fost oprite, ci dimpotrivă, chiar poruncite de Dumnezeu reprezentările plastice ale chipurilor de heruvimi în templul Vechiului Testament. Şi acestea au fost „asemănări" şi totuşi, au fost chiar poruncite.

„Asemănările" de care vorbeşte porunca, sunt făpturile lui Dumnezeu. Cele „din cer" sunt: soarele, luna, stelele, vântul, fulgerele ş. a. despre care păgânii credeau că sunt Dumnezeu şi se închinau la ele. Cele „de pe pământ" sunt: animalele, păsările, pomii, aurul, argintui ş. a. despre care iarăşi, păgânii ziceau că sunt Dumnezeu şi se închinau la ele. Cele „din ape" sunt vieţuitoarele mărilor şi râurilor, la care de asemenea mulţi păgâni se închinau. Astfel de asemănări sunt oprite în porunca a II-a, dar icoanele sunt cu totul altceva.

In templul Vechiului Testament tot din porunca lui Dumnezeu au fost aşezate: altare, sfeşnice, candele, heruvimi, şarpele de aramă (Ieş. cap. 25-36; Num. 21, 9) ş. a. Toate sunt chipuri şi totuşi au fost socotite ca sfinte încât nimeni, afară de preoţi, nu aveau voie nici măcar să se atingă de ele.

Despre Adam ştim că a fost făcut *„după chipul şi asemănarea"* lui Dumnezeu (Fac. 1, 26–27). Iisus Hristos ca om este *„chipul lui Dumnezeu"* (2 Cor. 4, 4; Col. 1,15) şi *„chipul fiinţei"* lui Dumnezeu (Evr, 1, 3); în El *„Dumnezeu S'a arătat în trup"* (1 Tim. 3, 16) şi cu *„chip de om"* (Filip. 2, 7–8). Iar Sf. Duh s'a arătat *în chip de porumbel* şi *în chip de limbi de foc* (Mt. 3, 16; Fapt. Ap.

2, 3). Toate acestea sunt chipuri, fără a fi în ele idolatrie. Tot aşa pot fi şi sf. icoane, chipuri, fără a fi idoli.

3. **Testamentul Nou a abrogat** (a scos din vigoare) **pe cel Vechiu, desfiinţând prin sine, fie indirect, fie chiar direct, chipurile de heruvimi, precum şi toate instituţiile de cult ale Testamentului Vechiu** după cum grăieşte Apostolul: *„Desfiinţează deci rostul întâi* (Testamentul Vechiu), *ca să statornicească rostul* (Testamentul) *al doilea* (Evr. 10, 9). Şi altădată acelaşi Apostol scrie: *„Prin aceasta Duhul Sfânt ne lămureşte că drumul către Sfânta Sfintelor nu era să fie apărat, câtă vreme cortul întâi mai stă în picioare, ca unul care este o icoană pentru timpul de faţă şi însemnează că darurile şi jertfele ce se aduc, n'au putere să desăvârşească cugetul închinătorului. Acestea sunt numai legiuiri pământeşti — despre mâncări, despre băuturi, despre felurite spălături — şi sunt puse până la o vreme de îndreptare* (Evr. 9, 8–10). Iar mai departe: *„Deasupra sicriului erau Heruvimii măririi, cari umbreau jilţul îndurărilor — dar despre acestea nu putem acum să vorbim cu deamănuntul"* (Evr. 9, 5). Deci: „rostul întâiu", adică Testamentul Vechiu este desfiinţat prin Testamentul Nou („rostul al doilea"); toate instituţiile vechiului cult au avut numai o valoare simbolică pentru Testamentul Nou şi despre ele nu mai poate fi vorba.

Răspunsul nostru. Despre abrogarea Testamentului Vechiu prin Testamentul Nou a fost vorba mai pe larg la cap. despre Sf. Scriptură.

In ceea ce priveşte citatele de mai sus, constatăm că în ele este vorba cu totul despre altceva decât despre desfiinţarea închipuirilor dela templu şi despre înlăturarea cinstirii închipuirilor din Testamentul Nou, sau a sfintelor icoane. Căci:

In citatul prim (Evr. 10, 9) după cum rezultă din contextul lui (cap. 10 întreg), nu este vorba despre desfiinţarea Testamentului Vechiu în întregime, ci numai

despre desființarea unor părți ale acestuia, cum sunt de pildă jertfele sângeroase, multiple și neputincioase, care numai simbolizau iertarea păcatelor și aveau rostul numai de a prefigura jertfa cea unică a Mântuitorului. Iar dacă prin expresia: „rostul întâi" trebue să înțelegem implicit și chipurile heruvimilor, atunci trebue să ne întrebăm: prin ce i-a înlocuit „rostul al doilea"? Ce a pus în locul lor? Intrebarea însă rămâne fără răspuns.

In al doilea citat (Evr. 9, 8—10) dacă se spune că templul („cortul") Vechiului Testament cu jertfele și cu instituțiile lui de cult avea numai un rost trecător și simbolic, care nu putea dura decât numai „până la o vreme de îndreptare", aceasta nu însemnează că s'a desființat total, prin creștinism. Căci, „îndreptare" însemnează perfecționare, sau schimbarea unei părți cu alta, iar nu desființare. Cum s'a perfecționat Testamentul Vechiu prin cel Nou, am văzut la cap. despre Sf. Scriptură. Anumite lucruri ale lui au rămas neînlocuite și neîndreptate, fiindcă n'au avut în ele nimic simbolic pentru Testamentul Nou și astfel n'a fost nevoie să fie schimbate, ori înlocuite. Așa sunt de pildă și chipurile heruvimilor. Niciodată nu ni s'a spus undeva în Testamentul Nou, că semnificația lor a fost simbolică și că prin Testamentul Nou ea s'ar fi împlinit și ar fi încetat, sau că ele ar fi fost tipuri, ale căror antitipuri s'au realizat în Testamentul Nou și că, deci, rostul lor ar fi încetat, așa cum a încetat bunăoară acela al tăerii împrejur, al jertfelor de animale ș. a. In bisericile Testamentului Nou, heruvimii nu mai sunt așezați în forma și în locul unde fuseseră așezați la templul Testamentului Vechiu, pentrucă acest templu nu mai există. Numai chipul, sau semnificația chipului lor s'a păstrat, fie în biserici, fie afară din biserici și afară de cadrul liturgic.

In citatul al treilea (Evr. 9, 5) intenția Apostolului Pavel nu este de a arăta că chipul heruvimilor din templul Vechiului Testament s'ar fi desființat acum și că deci nu mai poate fi vorba de ele; ci vrea să spună, că în

epistola sa e de prisos să mai înşire pe rând, toate obiectele din templu, deoarece se adresează „Evreilor", care — ca atare — au cunoştinţă de ele. Despre heruvimi de altfel a făcut amintire şi spune, că despre alte lucruri dela templu nu mai face amintire, fiind de prisos.

4. Icoanele, ca şi idolii, sunt simple obiecte materiale, neputincioase, iar Dumnezeu a osândit pe cei ce nădăjduesc vreun ajutor dela ele. Căci zice Psalmistul: *„Idolii neamurilor sunt argint şi aur, lucrul de mână omenească. Gură au şi nu vorbesc; ochi au şi nu văd; urechi au şi nu aud; căci nu este suflare în gura lor. Ca ei să fie cei ce-i fac şi cei ce nădăjduesc într'înşii"* (Ps. 134, 14–18. Vezi şi Ps. 113, 12—16).

Răspunsul nostru. Citatul se referă numai la idoli, iar nu şi la sf. icoane. Iar dacă sf. icoane sunt idoli, atunci şi cei doi heruvimi din templul Testamentului Vechiu, precum şi chipurile de heruvimi, cusute pe catapeteasma de acolo, sunt idoli. Adevărul însă este, că nici unele, nici altele nu sunt idoli.

Dacă chipurile de heruvimi au fost poruncite chiar de Dumnezeu, nu e cu putinţă ca sf. icoane să fie oprite de El. Şi dacă cei ce au cinstit chipurile de heruvimi în Testamentul Vechiu la porunca directă a lui Dumnezeu — în timp ce idolatria era foarte aspru interzisă — n'au putut cădea sub osândă, ci tocmai dimpotrivă, atunci nu pot fi osândiţi nici cei ce cinstesc sf. icoane.

Idolii, într'adevăr, sunt neputincioşi. Dar sf. icoane adeseori au dat dovadă că au în ele o putere dumnezeiască de a face minuni, punând în uimire uneori o lume întreagă. Faptul este foarte vorbitor în sine însuşi, privitor la atitudinea ce trebue s'o avem faţă de sf. icoane.

5. Cinstirea lui Dumnezeu în icoane şi mai ales cinstirea icoanelor cu chipul lui Dumnezeu pe ele este ceva păgânesc, pentrucă numai păgânii şi-au făcut asemănări ale lui Dumnezeu în diferite feluri

si li s'au închinat, după cum ne mărturiseşte Apostolul Pavel: „(Păgânii) *au schimbat mărirea lui Dumnezeu celui nestricăcios în asemănarea şi în icoana omului stricăcios şi a paserilor şi a dobitoacelor cu patru picioare şi a târâtoarelor*" (Rom. 1, 23). Ori, e absurd să ne întoarcem şi noi la un astfel de păgânism.

Răspunsul nostru. Aici este vorba de idoli şi de rătăcirile păgânilor relativ la credinţa în Dumnezeu, iar nu de sf. icoane ale creştinilor, care sunt cu totul altceva. In sf. icoane, creştinii niciodată nu şi-L-au închipuit pe Dumnezeu în asemănarea omului stricăcios, sau ca animal cu patru picioare, ori târîtor, ş. a. ci dimpotrivă, L-au zugrăvit aşa cum s'a descoperit El oamenilor; creştinii prin aceasta şi-au făcut o idee mai clară, mai intuitivă şi mai precisă despre adevăratul Dumnezeu. Tocmai din acest motiv, sf. icoane au fost totdeauna un mijloc foarte potrivit pentru adâncirea evlaviei, mai ales la neştiutorii de carte, dar şi la oricare om. Prin aceasta şi artiştii pictori şi-au pus talentul în slujba şi spre mărirea lui Dumnezeu care i-a înzestrat cu el.

6. **Dumnezeu nu poate fi văzut de oameni; de aceea nimeni nu ştie cum este şi nu-I poate zugrăvi, în icoane, chipul Său adevărat.** Căci zis-a Domnul: „*Nu poate vedea omul faţa mea şi să trălască*" (Ieş. 33, 20). Iar Evanghelistul la fel, a zis: „*Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată*" (In. 1, 18; 1 In. 4, 12). Apostolul a zis deasemenea: „*Cel ce singur are nemurirea* (Dumnezeu) *şi locueşte întru lumina cea neapropiată, pe care nu l-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poate să-l vadă, lui cinste şi stăpânire veşnică, amin!*" (1 Tim. 6, 16).

Răspunsul nostru. Este adevărat, că pe Dumnezeu nimeni nu-L poate vedea în fiinţa Sa, aşa cum este. El este Duh (In. 4, 24), nevăzut ochiului material al omului; şi este nemărginit, încât nu numai ochiul, dar nici mintea sau priceperea omului nu-L poate cuprinde, pentrucă ar rămâne copleşită de majestatea infinită a fiinţei Lui. De

aceea nu e de mirare dacă e cu neputinţă să-L poată vedea cineva aşa cum este. Arhiereii Vechiului Testament când intrau, odată pe an, în sfânta sfintelor, unde se arăta în locaşul său văzut (în Templu), tămâiau mult, potrivit unei rânduieli dumnezeeşti, ca să nu vadă cumva pe Dumnezeu şi să moară. (Vezi Ieş. 30, 10; Lev. 16, 2. 12–13). Cei trei Apostoli au căzut la pământ, când Iisus Hristos, pe muntele Tabor, Şi-a arătat strălucirea dumnezeirei în trupul Său (Mat. 17, 6); străjerii dela mormântul Domnului au căzut la pământ şi „s'au făcut ca morţi" când au văzut trupul îndumnezeit al lui Iisus Hristos, înviat din mormânt (Mt. 28, 4); Apostolul Pavel a căzut la pământ orbit, când i s'a arătat Hristos îndumnezeit, pe drumul spre Damasc (Fapt. Ap. 9, 3. 8) ş. a. Astfel, vederea lui Dumnezeu a rămas pentru oamenii muritori şi mărginiţi, ceva cu neputinţă.

Totuşi, Biblia — şi chiar Istoria — ne mărturiseşte, că au existat adeseori teofanii, hristofanii sau pnevmatofanii (cazuri când Dumnezeu, Hristos ori Sf. Duh s'au arătat). Nu cumva e o contrazicere între aceste arătări şi cele spuse mai sus, că Dumnezeu nu poate fi văzut de oameni? Nu! Căci dacă oamenilor le este cu neputinţă a vedea fiinţa lui Dumnezeu, în schimb Dumnezeu se poate face văzut ochiului şi minţii omeneşti, în diferite chipuri, sau sub diferite forme, fără ca omul să moară. Astfel:

1. *Pe Dumnezeu Tatăl*, L-a văzut *Avraam* în chip de trei călători, la stejarul Maambri (Fac. 18, 1–3). L-a văzut *Iacob*, care a zis apoi: *„Am văzut pe Dumnezeu în faţă şi mântuit a fost sufletul meu"* (Fac. 32, 30). L-a văzut *Moise*, tot în chip de om, grăind cu el *„faţă către faţă, cum ar grăi cineva cu prietenul său"* (Ieş. 33, 11). Tot Moise L-a văzut la muntele Horeb, în rugul ce ardea şi nu se mistuia (Ieş. 3, 2–4) L-au mai văzut apoi *Isaia Proorocul*, după cum însuşi ne mărturiseşte (Is. 6, 1–5) şi *Daniil Proorocul*, în chip de om bătrân şi într'un cadru impresionant (Dan. 7, 9–10). *Amos Profetul* ne mărturiseşte: *„Văzut-am pe Domnul stând lângă altar"* (Amos

9, 1), şi tot aşa *Miheia Profetul: „Am văzut pe Domnul şezând pe tronul său şi toată oştirea cerească stătea lângă el, la dreapta şi la stânga lui* (1 Regi 22, 19). *Însuşi Dumnezeu a anunţat că se va arăta unora în chip văzut.* Despre aceasta ne spune Cartea Sfântă: *„Apoi a zis* (Dumnezeu lui Aaron şi surorii lui, Maria): *Ascultaţi cuvintele mele: De este între voi vreun prooroc al Domnului mă arăt lui în vedenie şi în sonm vorbesc cu el. Nu tot aşa am grăit şi cu robul meu Moise... Cu el grăiesc gură către gură, la arătare şi aievea, iar nu în gâcituri; şi el vede Faţa Domnului...“* (Num. 12, 6–8).

2. *Pe Dumnezeu Fiul,* L-au văzut în chip de om preamărit: *Daniil Proorocul* (Dan. 7, 13–15); *Diaconul Ştefan* (Fapt. Ap. 7, 55–56); *Apostolul Pavel,* pe drumul Damascului (Fapt. Ap. 9, 3–5).

3. *Pe Dumnezeu Duhul Sfânt,* L-au văzut: *Mulţimile la botezul Domnului, în chip de porumbel* (Mt. 3, 16; Lc. 3, 21–22). *Apostolii, la primele Rusalii creştine, în chip de limbi de foc* (Fapt. Ap. 2, 1–4).

După toate acestea, e uşor de înţeles, că nu este cu neputinţă de a zugrăvi în icoane chipul lui Dumnezeu sau al altei Persoane a Sf. Treimi, aşa cum fiecare din aceste Persoane a binevoit a se descoperi oamenilor.

7. Închinătorii la icoane sunt sub puterea diavolului şi vor primi dela Dumnezeu pedeapsa cea mai mare. Căci scris este: *„Şi i s'a dat ei* (fiarei a II-a) *să insufle duh chipului fiarei* (celei dintâi), *aşa încât chipul fiarei* (dintâi) *să grăiască. Iar pe toţi câţi nu se vor închina chipului fiarei* (celei dintâi), *putere avea* (fiara a doua), *ca să-i ucidă“* (Apoc. 13, 15). Apoi, mai departe: *„Şi fiara a fost răpusă şi cu ea: proorocul mincinos, cel ce făcea înaintea ei semnele cu care amăgise pe cei ce au purtat semnul fiarei şi pe cei ce s'au închinat ei. Ei amândoi* (fiara şi proorocul mincinos care este fiara a doua) *au fost aruncaţi de vii în iezerul de foc unde arde pucioasă. Iar ceilalţi* (închinătorii la chipul fiarei), *ucişi au fost cu*

sabia care iese din gura celui ce şade pe cal; şi toate păsările s'au săturat din leşurile lor" (Apoc. 19, 20). Astfel de pedepse vor primi toţi cei ce se lasă amăgiţi, închinându-se la icoane.

Răspunsul nostru. Nu închinătorii la sf. icoane, ci închinătorii diavolului sunt sub puterea acestuia şi vor primi o dreaptă pedeapsă dela Dumnezeu. Căci în citatele de mai sus, „chipul fiarei" nu însemnează chipul lui Dumnezeu, al Fiului Său sau al Sfinţilor Săi, zugrăvit în icoane sfinte, ci însemnează chipul diavolului, sau al lui Antihrist, iar acesta este o persoană puternică (mai probabil o colectivitate de astfel de persoane, în colaborare), care înainte de venirea a doua a Domnului, va acţiona cu furie împotriva lui Iisus Hristos şi a Bisericii Sale şi în care, fiind în slujba şi puterea diavolului, va predomina un caracter bestial de fiară, în locul simţămintelor omeneşti. *Fiara întâia* este *Antihrist* (om diavolicesc sau diavol întrupat) apărut în lume sub aspect *politic* de stăpânitor (Apoc. 13, 1—10), iar *fiara a doua* este *Antihrist sub o aparităe religioasă* de profet mincinos (Apoc. 13, 11—18). Diavolul, prin Antihristul sub o formă sau alta, caută să întoarcă pe oameni dela închinarea la chipul lui Dumnezeu către închinarea la chipul său. Acesta este înţelesul citatelor de mai sus. E dela sine înţeles că închinarea aceasta din urmă şi nu cea dintâi este oprită, cu ameninţarea celor mai cumplite pedepse.

8. Dacă icoanele sunt plăcute lui Dumnezeu şi sunt învrednicite de puterea harului dumnezeesc, de ce nu pedepseşte Dumnezeu pe cei ce le hulesc, le profanează şi le distrug ?

Răspunsul nostru. Dumnezeu nu pedepseşte îndată pe păcătoşi şi pe hulitori. El îi rabdă îndelung, pentrucă nu vrea moartea păcătoşilor, ci întoarcerea, sau îndreptarea lor. De aceea, le dă timp de pocăinţă. Nici chiar pe cei ce hulesc sau disi..g Biblia, nu-i pedepseşte îndată; şi nici pe cei ce au răstignit pe Fiul Său nu i-a pedepsit

îndată. Pedeapsa însă îi aşteaptă pe toţi, în viaţa de dincolo, pentrucă numai acolo, la judecata de apoi, se va da fiecăruia răsplata cuvenită, după dreptate. Aici, încă nu e vremea pedepsei, ci a pregătirii pentru viaţa de dincolo. Sunt însă şi cazuri de pedepse imediate, asupra celor ce batjocoresc şi distrug sf. icoane. Multe din ele ne sunt cunoscute, pentrucă sunt vizibile şi uneori senzaţionale; alteori însă rămân ascunse şi mai îndepărtate.

CAP. XIV.

Venerarea sfintei cruci.

In Sf. Scriptură cuvântul *cruce* are două înţelesuri: a) un *înţeles spiritual* (întrebuinţat mai rar), însemnează patimile sau suferinţele Domnului Iisus Hristos; şi b) un *înţeles material*, sau propriu şi obişnuit, însemnând lemnul crucii, sau crucea de lemn, materială, compusă din două lemne puse deacurmezişul, cum au fost cele pe care a fost răstignit Mântuitorul. Dar cuvântul cruce mai poate avea şi un al treilea înţeles.

a) Înţelesul spiritual al cuvântului cruce este redat în cuvintele Mântuitorului: „*Oricine voleşte să vie după mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-mi urmeze*“ (Mc. 8, 34). „*Şi care nu ia crucea şi nu-mi urmează mie, nu este vrednic de mine*“ (Mt. 10, 38).

b) Celalalt înţeles, propriu, e folosit mai des în Sf. Scriptură. El este evident în texte ca cele următoare: „*Şi ducându-şi crucea, a ieşit din cetate, la locul numit al Căpăţânii, care evreeşte se zice Golgota*“ (In 19, 17). „*Ieşind cu el afară, au găsit pe un om din Chirene, cu numele Simon; pe acesta l-au silit să ducă crucea lui*“ (Mt. 27, 32; vezi şi Mc. 15, 21). „*Şi stăteau lângă crucea lui Iisus, mama lui şi sora mamei lui, Maria lui Cleopa*

şi Maria Magdalena" (In 19, 25). „*Mântueşte-te pe tine însuţi şi te pogoară de pe cruce*"! (Mc. 15, 30; vezi şi In 19, 31 etc).

c) In înţeles obişnuit şi în vorbirea de toate zilele (nu şi în Sf. Scriptură), *cruce* mai însemnează şi *semnul crucii făcut cu mâna dusă la frunte, la piept şi la cei doi umeri.* (Vezi cap. următor).

Dacă înţelesul spiritual al cuvântului cruce trebue să-l apreciem, dându-i urmarea cuvenită, avem datoria în acelaş timp, să cinstim şi crucea în înţelesul ei propriu, precum şi în acela de semn sfânt, făcut cu mâna: la frunte, piept şi umeri. Motivele care ne îndrumă la această îndatorire sunt cele ce urmează.

I. Crucea, ca mijloc de mântuire a oamenilor, a fost prefigurată şi în Testamentul Vechiu.

1. *Astfel a fost prefigurată în şarpele de aramă al lui Moisi*, care izbăvea de primejdia morţii, pe cei ce — muşcaţi de vipere — priveau la el, după cum ni se spune: „*Atunci Moise a făcut un şarpe de aramă, pe care l-a atârnat de un stâlp, iar când cineva era muşcat de şarpe şi se uita la şarpele cel de aramă, rămânea cu viaţă*" (Num. 21, 9). Acest şarpe izbăvitor, a preînchiput crucea Domnului, izbăvitoarea tuturor celor ce o privesc cu cinste. Căci Mântuitorul a zis: „*Şi după cum Moise a înălţat şarpele în pustie, aşa trebue să se înalţe Fiul Omului, pentru ca oricine care crede într'însul să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică*" (In 3, 14—15). Este adevărat, că şarpele ar fi icoana lui Hristos, nu a crucii, dar e a lui Hristos cel înălţat pe cruce şi deci şi crucea îşi are, întocmai ca Moise acolo, însemnătate şi rol important în mântuire.

2. Crucea ca mijloc de mântuire a mai fost prefigurată în Testamentul Vechiu prin *mâinile lui Moise aşezate întins*, alcătuind împreună cu trupul chipul unei cruci: „*Şi aşa era: când Moise îşi ridica mâinile, birula Israil, iar când îşi lăsa mâinile în jos, birulau Amaleciţii. Dar*

obosind mâinile lui Moise, au luat o lespede şi au pus-o sub el şi el a şezut pe ea, iar Aaron şi Hur îi sprijineau mâinile, unul de o parte şi altul de alta, astfel că mâinile lui stătură neclintite, până la apusul soarelui" (Ieş. 17, 11—12). Astfel, numai poziţia mâinilor lui Moise în forma crucii, a adus biruinţă poporului. Tot aşa azi, numai crucea aduce mântuire, în războiul nostru cu nevăzutele puteri ale răului.

3. In Testamentul Vechiu se prezice apoi *un steag, care va fi înălţat peste neamuri.* Profetul grăieşte: *„Treceţi, treceţi pe porţi! Pregătiţi calea! Neteziţi-i, neteziţi-i drumul, curăţiţi-l de pietre, înălţaţi steag peste neamuri"* (Is. 62, 10). Steagul este un semn simbolic al biruinţei, o emblemă de mare cinste, inspirând încredere în biruinţă. In creştinism, acest semn de biruinţă este crucea (Mt. 24, 30), prin care Hristos a biruit lumea. De aceea şi crucea trebue ţinută în mare cinste.

II. Sf. Cruce trebue cinstită, pentrucă ea este şi:

1. *Jertfelnicul lui Iisus Hristos, şi ca atare, e de mare cinste.* Pe ea s'a adus cea mai mare jertfă şi deci, ca altar de jertfă, trebue cinstită ca oricare altar (Evr. 9, 28). Ori altarul, chiar în Testamentul Vechiu era de mare cinste, căci zis-a Domnul către Moise: *„Şapte zile să aduci jertfe de ispăşire pentru jertfelnic şi să-l sfinţeşti, ca astfel jertfelnicul să fie lucru prea sfânt şi tot ce se va atinge de el, să se sfinţească"* (Ieş. 29, 37). Mântuitorul încă a apreciat valoarea şi sfinţenia altarului (Mt. 23, 19).

2. *Mijlocitoarea măririi lui Hristos.* Căci numai în urma morţii pe cruce, Hristos a fost preaînălţat (Fil. 2, 8—9) şi a intrat în mărirea Sa (Lc. 24, 26) şi numai prin cruce S'a preamărit (In. 17, 1).

3. *Arma prin care ne-am câştigat mântuirea* (In. 12, 32—33; 1 Petru 2, 24) şi prin care înlăturăm vrăjmăşia dintre oamenii împărţiţi în tabere vrăjmaşe, după stări, rase, sau naţiuni (Efes. 2, 16; Col 1, 19—20).

4. *Pecetea lui Dumnezeu*, prefigurată în însemnarea cu litera T a celor aleşi, meniţi a fi scăpaţi de pierzare, potrivit vedeniei profetului: *„Şi-i porunci: Treci prin mijlocul cetăţii, prin Ierusalim şi însemnează prin slova „Tau“ — adică T — pe frunte, pe oamenii care suspină şi se vaietă de toate ticăloşiile care se săvârşesc în mijlocul lor! Iar celorlalţi le-a poruncit: Străbateţi cetatea în urma lui şi ucideţi!... Iar de oricine va fi însemnat cu slova „Tau“ să nu vă apropiaţi! Şi începură chiar cu bătrânii care se aflau în faţa templului“*... (Ezec. 9, 4—6). Vedenie profetică asemănătoare a avut şi Sf. Ioan: *„Am văzut apoi alt înger, care se ridica dela răsăritul soarelui şi avea pecetea Viului Dumnezeu. Ingerul a strigat cu glas puternic către cei patru îngeri, cărora li s'a dat să vatăme marea şi pământul — şi le a zis: Nu vătămaţi pământul, nici marea, nici copacii, până ce nu vom pecetlui, pe frunte, pe robii Dumnezeului nostru“*... (Apoc. 7, 2—3). Şi mai departe: *„Şi li s'a poruncit să nu vatăme iarba pământului şi nici o verdeaţă şi nici un copac, fără numai pe oamenii care nu au pecetea lui Dumnezeu pe frunţile lor“* (Apoc. 9, 4). Nu ni se spune în ce a constat această din urmă pecetluire, dar din cuvântul profeţiei asemănătoare din Vechiul Testament şi din înţelesul noutestamentar al crucii, înţelegem că ea constă la fel, din însemnarea pe frunte cu litera T sau cu sf. cruce.

5. *Semnul biruinţei, stema, emblema, sau steagul lui Hristos.* Acest semn se va arăta înaintea venirii a doua a Domnului: *„Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului şi se vor bate în piept toate seminţiile pământului şi vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere şi cu mărire multă“* (Mt. 24, 30). Semnul Fiului Omului nu poate fi altul, decât sf. cruce, pentrucă prin ea a biruit El asupra celui mai mare vrăjmaş al omenirii: diavolul şi moartea. Şi niciun alt semn nu este atât de caracteristic biruinţei lui Hristos, ca crucea.

III. **Sf. Apostoli cinsteau sf. cruce şi se lăudau cu ea.** Aşa de pildă Sf. Apostol Pavel, care scria: *„Intr'adevăr, cuvântul crucii, pentru cei ce pier, e nebunie; pentru noi însă, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu"* (1 Cor. 1, 18). *„Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine şi eu pentru lume"* (Gal. 6, 14). Este adevărat, că aici e vorba de cruce în alt înţeles decât cel propriu, dar orice alt înţeles, tot dela cel propriu derivă. Şi e cu neputinţă, ca într'un înţeles oarecare, crucea să fie preacinstită, iar în alt înţeles, ea să fie hulită, sau cel puţin dispreţuită.

IV. **In creştinism, crucea a fost venerată pretutindeni şi totdeauna, ceea ce ne-o dovedesc: Sf. Tradiţie, Istoria şi Arheologia.** Insăşi recunoaşterea religiei creştine ca religie permisă şi apoi ca religie de stat, se datorează semnului crucii apărut pe cer împăratului Constantin cel Mare (pe la'nceputul veacului al IV-lea). De atunci încoace, crucea a avut în toate statele civilizate, o cinste deosebită. Se întrebuinţează la biserici, la ţarine, la răscruci de drumuri, la monumente, la căpătâiul morţilor, la tribunale pentru luarea jurământului şi la tot felul de trebuinţe în casa şi în viaţa particulară a oamenilor. E semnul de deosebire al creştinilor faţă de necreştini, pentrucă e semnul lui Hristos şi al religiei creştine. Dacă prin deslănţuirea tuturor puterilor iadului s'ar întâmpla să se găsească oameni în slujba celui rău, care să reuşească a arde toate Bibliile din lume şi să dărîme toate bisericile creştine, va rămâne totuşi acest semn, crucea, în inimi, simbol al biruinţei creştine şi sâmburele religiei Celui ce a biruit lumea. E un obiect care cuprinde în sine, ca în sâmbure, întreagă religia creştină, cu învăţăturile ei de credinţă şi de viaţă.

Iată atâtea motive, pentru care se cuvine să venerăm crucea.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii nu dau crucii nicio cinste. Pentru a se feri de o venerare a ei, o înlătură şi de pe casele de rugăciune şi dela căpătâiul morţilor, înlocuind-o mai de grabă cu un stâlp drept, sau cu orice alt semn, ca şi când crucea ne-ar fi adus ocară şi osândă, iar nu mântuire. Invăţătura şi obiecţiunile lor împotriva venerării sf. cruci sunt redate în cele ce urmează.

1. **Inchinarea la cruce, ca şi cea la icoane, este idolatrie, oprită de poruncile I-a şi a II-a ale Decalogului.** (Ieş. 20, 2–5 ş. a).

Răspunsul nostru. In poruncile acestea este oprită numai închinarea la idoli, iar nu şi la sf. cruce, căci, sf. cruce, ca şi sf. icoane, are altă semnificaţie decât idolii. (Vezi mai sus, despre cinstirea sf. icoane).

2. **Crucea a fost preînchipuită în Testamentul Vechiu de şarpele de aramă făcut de Moise** (Num. 21, 8–9 şi In. 3, 14–15). **Ori, Dumnezeu a oprit cinstirea acelui şarpe. De aici rezultă, că şi închinarea la cruce este oprită.** Despre interzicerea cinstirii şarpelui de aramă ni se spune în Sf. Scriptură următoarele: *„In anul al treilea al lui Ozeea, regele lui Israil, a început să domnească Iezechia, fiul lui Ahaz, regele lui Iuda. Şi când a ajuns rege... a săvârşit fapte bune... El a desfiinţat... şarpele cel de aramă pe care îl făcuse Moise, căci până în vremea aceea, fiii lui Israil îi aduceau tămâieri şi-l numeau Nehuştan“* (2/4 Regi 18, 1–4). Dacă înlăturarea cinstirii şarpelui, care a fost un tip al crucii, a fost o „faptă bună“, urmează că cinstirea antitipului lui, care este crucea, nu mai poate fi o faptă bună. Ceea ce pentru tip a fost rău, nu poate fi pentru antitip, bun.

Răspunsul nostru. Şarpele de aramă făcut de Moise era ţinut în templu şi era socotit ca sfânt. Insă Iudeii, înclinaţi spre idolatrie, au început a-l socoti ca obiect în-

dumnezeit, ca zeu, sau idol, deosebit de Dumnezeul lor. Cinstirea lui în acest chip era idolatrie, care nu putea fi admisă. Cinstirea sf. cruci însă nu este idolatrie.

3. **Crucea fiind o simplă spânzuratoare, este spurcată şi blestemată.** Cuvântul inspirat ne lămureşte: *„Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-se pentru noi blestem, pentrucă scris este* (Deut 21, 22)*: Blestemat este oricine care este spânzurat pe lemn“* (Gal. 3, 13).

Răspunsul nostru. Aici nu e vorba de cruce ca spânzurătoare, ci de cel spânzurat pe ea, adică de Hristos, care pentru noi a fost spânzurat pe lemnul crucii şi care astfel, pe baza cuvintelor din Testamentul Vechiu (Deut. 21, 22), este blestemat, adică, s'a făcut pentru noi blestemat în faţa lui Dumnezeu, — El, în locul nostru.

Aşadar, după o aplicare corectă a obiecţiunii sectare, ar trebui să necinstim nu atât crucea, ci pe cel ce a fost spânzurat pe ea, adică pe Hristos...

4. **Crucea e o spânzurătoare. Ori, este cu totul nefiresc să cinstim un obiect care a servit ca spânzurătoare unei persoane iubite de noi.** Cum e posibil să cinstim noi obiectul care a servit ca instrument de chinuire pentru Mântuitorul nostru?

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, obiectele care ne aduc întristare şi durere pentru pierderea unei persoane scumpe, nu le cinstim. Dar crucea Domnului nu ne-a adus întristare, ci mântuire şi bucurie. Căci ea n'a fost o simplă spânzurătoare, ci a fost un altar de jertfă, pe care s'a adus cea mai mare jertfă cu putinţă, pentru mântuirea noastră.

5. **Trebue să cinstim pe Hristos, iar nu crucea pe care a murit El.**

Răspunsul nostru. Dar şi în Testamentul Vechiu a fost cinstit nu numai David, ci şi sabia cu care ucisese pe Goliat, căci a fost ţinută cu mare cinste, în Cortul

Sfânt, învelită în efod. Iată ce ni se spune despre ea: *„Şi David a întrebat pe Abimelec: N'ai tu pe aici la îndemână vreo suliţă sau vreo sabie? Că n'am luat cu mine nici sabia mea, nici celelalte arme ale mele... Răspuns-a arhiereul: Sabia lui Goliat Filisteanul pe care tu l-ai răpus în Valea Stejarului, iată-o, e învelită într'un veşmânt şi pusă în dosul efodului"*... (1/3 Regi 21, 9–10). Deci cu atât mai mult trebue să cinstim crucea, aşezând-o în biserici, fiindcă altă armă ca ea împotriva celui rău nu este şi fiindcă ea este o sabie neasemănat mai puternică decât sabia lui David.

6. **Dacă cinstim crucea, atunci trebue să cinstim şi piroanele, cununa de spini, pe Pilat, pe Iuda, pe arhiereii Ana şi Caiafa, pe ostaşii batjocoritori etc., pentrucă tot atât au contribuit cât şi crucea, la mântuirea noastră.**

Răspunsul nostru. Nu putem cinsti pe Pilat, pe Iuda, pe arhiereii şi pe ostaşii batjocoritori şi ucigaşi ai Mântuitorului, pentrucă trebue să ţinem seama de intenţia pe care au avut-o ei, când au contribuit la patimile şi la moartea Domnului. Scopul lor era de a-L batjocori, de a-L da de ruşine şi de a-L chinui, omorându-L, ca să nu mai fie. Cât priveşte cununa de spini, piroanele etc., noi le cinstim şi pe acestea, dar nu ca pe cruce, pentrucă nicăiri în Sf. Scriptură nu ni se spune, că am fi fost împăcaţi cu Dumnezeu prin ele, cum ni se spune despre cruce; şi apoi ele nici n'au fost prefigurate în Testamentul Vechiu, cum a fost crucea. Iată deci, de ce cinstim sf. cruce mai mult decât pe acestea.

7. **Dacă e vorba să cinstim crucea, atunci trebue să cinstim numai crucea cea adevărată, pe care a fost răstignit Domnul Iisus Hristos, iar nu şi toate crucile,** fiindcă acestea, fiind făcute de oameni păcătoşi, nu pot fi sfinte şi vrednice de a fi venerate.

Răspunsul nostru. Dar atunci şi cu Biblia ar trebui să facem tot aşa; astăzi avem foarte multe Biblii şi — prin asemănare — ar trebui să o respectăm numai pe cea originală, (dela început), iar nu şi pe toate celelalte, tipărite de culegători şi de tipografi păcătoşi. Aceasta, însă ar fi ceva de neînţeles pentru un om cu mintea întreagă, cum de neînţeles este şi obiecţiunea de mai sus a sectarilor.

8. **Crucea nu trebue păstrată în afară, pe piept, în biserici, în case ş. a. ci înlăuntrul nostru, în suflet.**

Răspunsul nostru. Cine o are în suflet se bucură şi când o vede în afară. Cea din afară o întăreşte pe cea dinlăuntru, căci totdeauna, obiectele din afară trezesc şi întăresc sentimentele lăuntrice. De altfel şi crucea din lăuntrul nostru, ca simţământ de evlavie, a fost produsă prin cea din afară. Dacă nu e în afară, ea nu poate fi nici în lăuntrul nostru.

CAP. XV.

Semnul crucii.

La începutul şi sfârşitul unei rugăciuni, al unei fapte, al unei nădejdi, sau în momentele mai grele din viaţa noastră, facem cu mâna semnul crucii. Nu e numai un semn care însoţeşte rugăciunea, ci de multe ori el însuşi, în sine, e o rugăciune. Temeiurile învăţăturii noastre despre importanţa şi necesitatea acestui semn, sunt cele ce urmează.

I. **La rugăciune trebue să participe şi trupul cu diferitele lui membre. Intre acestea, mâinile au un rol important în exprimarea rugăciunii.** Iată câteva dovezi biblice:

1. *Iacov a binecuvântat cu mâinile* (aşezate în chipul crucii), *pe fiii lui Iosif*, după cum este scris: *„Şi Iosif i-a luat pe amândoi, pe Efraim în dreapta sa, deastânga lui Israil şi pe Manase în stânga sa, deadreapta lui Israil şi i-a apropiat de el. Dar Israil şi-a întins mâna dreaptă şi a pus-o pe capul lui Efraim, care era cel mai tânăr, iar mâna stângă a pus-o pe capul lui Manase, punându-şi astfel braţele în cruce, fiindcă Manase era întâiul născut. Şi a binecuvântat pe Iosif"*... (Fac. 48, 13—15).

2. *Hristos a binecuvântat cu mâinile copiii şi pe Apostoli.* Despre binecuvântarea copiilor ne mărturiseşte sf. evanghelie: *„Şi cuprinzându-i cu braţele, i-a binecuvântat, punându-şi mâinile peste ei"* (Mc. 10, 16). Iar despre cea a Apostolilor ne spune: *„Apoi i-a adus afară până spre Betania şi ridicându-şi mâinile i-a binecuvântat"* (Lc. 24, 50).

3. *Apostolii au aşezat diaconi, preoţi şi episcopi, prin rugăciune şi prin punerea mâinilor* (Fapt. Ap. 6, 6; 14, 23; 1 Tim. 4, 14), fapt pentru care taina preoţiei era numită „punerea mâinilor preoţiei".

4. *Tot prin rugăciune şi prin punerea mâinilor împărtăşeau Apostolii sf. taină a Mirului* (a împărtăşirii Sf. Duh) *celor botezaţi* (Fapt. Ap. 19, 5—6; 8, 14—17 ş. a). Împărtăşirea Sf. Duh în această taină se numea deasemenea „punerea mâinilor", spre deosebire de cea de mai sus, numită „punerea mâinilor preoţiei".

Prin urmare, la rostirea rugăciunii, trupul ia şi el parte, cu deosebire prin acest organ al său, care este mâna. Trebuinţa de a lua parte şi trupul, sau cel puţin un organ al trupului la rostirea rugăciunii, rezultă din îndemnul Apostolului: *„Preamăriţi dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, ca unele care sunt ale lui Dumnezeu"* (1 Cor. 6, 20). Iată de ce acelaşi Apostol zice şi în altă parte: *„Vreau aşadar, ca bărbaţii să se roage în tot locul, ridicând mâini curate, fără de mânie şi fără de gâlceavă"* (1 Tim. 2, 8). In Testamentul Vechiu încă se practica rugăciunea prin participarea trupului, ca de pildă prin îngenunchere, plecarea capului, lovirea pieptu-

lui cu mâna, ridicarea mânilor, ş. a. Psalmistul zice: *„Atunci te voiu binecuvânta în toată viaţa mea şi voiu ridica mâinile mele, chemând numele tău“* (Ps. 62/63, 5).

II. **Semnul crucii era prefigurat şi în Testamentul Vechiu, cu o semnificaţie care s'a lămurit abia în Testamentul Nou.** Aşa, de pildă, binecuvântarea lui Iacov, cu mâinile în chipul crucii, asupra celor doi fii ai lui Iosif (Fac. 48, 14); sau ţinerea mâinilor lui Moise în sus, în aşa fel, încât să alcătuiască, împreună cu trupul, forma crucii (Ieş. 17, 11–12). Erau semne de binecuvântare şi de mântuire. Abia în Testamentul Nou începem a înţelege semnificaţia formei lor, ca o prefigurare a semnului sf. cruci.

III. **In Testamentul Nou, semnul crucii se face aşa: se împreună trei degete dela mâna dreaptă** (degetul mare, arătătorul şi cel mijlociu) **şi se duc la frunte, apoi la piept, la umărul drept şi la umărul stâng, rostind cuvintele: In numele Tatălui** (la frunte), **şi al Fiului** (la piept) **şi al Sf. Duh** (la cei doi umeri), **— după care apoi, lăsând mâna în jos, zicem: Amin!**

Semnul crucii exprimă o credinţă şi o ţinută religioasă. Înţelesul cuvintelor rostite deodată cu semnul crucii, este limpede. Iar înţelesul simbolic al mişcării mâinii şi al împreunării celor trei degete, este următorul: cele trei degete însemnează cele trei Persoane ale Sfintei Treimi, pe care le cinstim şi în al căror nume facem acest semn. Ducerea mâinii la frunte, rostind cuvintele: „In numele Tatălui“, însemnează cinstirea lui Dumnezeu Tatăl, Stăpânul tuturor. Coborîrea mâinii la piept, rostind cuvintele: „şi al Fiului“, însemnează coborîrea Fiului lui Dumnezeu pe pământ pentru mântuirea noastră. Iar ducerea ei dela umărul drept la cel stâng, rostind cuvintele: „şi al Sf. Duh“, însemnează împăcarea noastră cu Dumnezeu şi împreunarea cu El, prin harul Sf. Duh, adus nouă de Dumnezeu Fiul.

IV. Ca şi îngenunchierea, ca şi metania, sau ca şi ridicarea mâinilor în sus la rugăciune, tot aşa şi semnul crucii făcut cu mâna, este un semn, care exprimă o ţinută religioasă, sau o stare sufletească de evlavie, în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor. Acest semn, făcut cu mâna, adânceşte, mai mult ca oricare altul, pietatea noastră, pentrucă e mai plin de simboale şi de înţelesuri şi poate fi făcut în orice clipă, alcătuind, chiar el în sine, o rugăciune.

Semne simbolice, făcute cu mâna, pentru a exprima o atitudine (ţinută) religioasă, sau o stare sufletească de pietate, există în toate religiile. La Iudei bunăoară, există lovirea pieptului cu mâna închisă (cu pumnul). Aceste semne totdeauna însoţesc şi chiar exprimă o rugăciune, sau un gând de rugăciune.

V. Potrivnicii crucii şi ai semnului ei, sunt vrăjmaşi ai lui Hristos. Apostolul zice: *„Mulţi, despre care v'am vorbit adeseori, iar acum vă spun cu lacrămi, mulţi se poartă ca duşmani ai crucii lui Hristos"* (Filip. 3, 18—19). Este adevărat, că înţelesul cuvântului „cruce", aici este acela de învăţătură, cuprins doctrinar, sau mai corect: învăţătura despre mântuirea noastră prin moartea pe cruce a Mântuitorului. Dar, din moment ce această învăţătură este numită „cruce", însemnează că şi crucea în înţeles propriu şi în înţeles de semn al crucii, trebue cinstită. Căci e cu neputinţă să numeşti o învăţătură mântuitoare, prin numele unui obiect odios şi respingător. Apostolul s'a exprimat în aşa fel, încât cititorii să poată lua cuvântul „cruce" şi în înţeles propriu. Ori, dacă înţelegerea în sens propriu a acestui cuvânt ar fi putut produce rătăcirea venerării sf. cruci, Apostolul ar fi ocolit acest echivoc (cuvânt cu două înţelesuri) producător de confuzie şi de rătăciri, sau cel puţin l-ar fi parafrazat (descris în alte cuvinte), cum are obiceiul să facă în cazuri asemănătoare. El însă foloseşte mereu cuvântul „cruce", chiar şi în cazurile când e vorba de învăţătura de credinţă creştină,

sau de Evanghelie, numind-o: „cuvântul (învățătura) crucii“ (1 Cor. 1, 18) sau simplu „cruce“, cum este cazul în textul de mai sus. (Vezi și Gal, 6, 14). Dacă Apostolul întrebuințează atât de des și în diferite înțelesuri cuvântul „cruce“, e o dovadă că crucea nu poate fi respinsă în niciunul din înțelesurile ei, când e folosită cu pietate și în scop mântuitor. De aceea și semnul crucii trebue prețuit cu toată evlavia. Iar dușmanii lui sunt și dușmani ai crucii în oricare din înțelesurile ei și prin aceasta, dușmani ai lui Hristos.

Invățături și obiecțiuni sectare.

Sectarii nu practică semnul sf. cruci. Ei îl disprețuiesc și chiar îl osândesc. Alte semne simbolice ca: plecarea capului, îngenunchierea, ș. a. le au, dar semnul crucii nu. Invățătura lor împotriva acestui semn constă în cele ce urmează.

1. **N'avem trebuință de semnul crucii făcut cu mâna, pentrucă Dumnezeu nu cere „slujirea mâinilor omenești“, iar cei ce se închină lui Dumnezeu, trebue să se închine în duh și nu în trup,** după cuvântul Apostolului: *„Dumnezeu... fiind Domnul cerului și al pământului, nu locuește în temple făcute de mână omenească și nici nu-i slujesc mâini omenești, căci n'are nevoie de nimic, de vreme ce el dă tuturor viață și suflare și toate“* (Fapt. Ap. 17, 24—25). Iar Mântuitorul a grăit femeii Samarinence: *„Vine ceasul și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în spirit și în adevăr, căci și Tatăl voește atari închinători. Dumnezeu este spirit și cei ce i se închină cade-se să i se închine în spirit și în adevăr“* (In. 4, 23—24). Deci închinarea trebue să fie în duh și nu în trup, cu duhul și nu cu mâna în semnul crucii.

Răspunsul nostru. In citatul prim, nu este vorba de semnul sf. cruci făcut cu mâna. Aici se spune numai,

că pe Dumnezeu nu trebue să-L slujim cu osteneala mâinilor noastre, cum am sluji pe un oarecare om, mai mare al nostru. Dumnezeu n'are trebuință de astfel de slujiri, iar omul e atât de mic față de El, încât în privința aceasta, ca și de altfel în orice privință, nu-I poate ajuta nimic.

In citatul al doilea, deasemenea este vorba cu totul despre altceva, anume, că: în curând se va începe o epocă nouă, în care închinarea către Dumnezeu (cultul dumnezeesc) va fi mai perfecționată și adevărată, anume, internă (lăuntrică) și spirituală, iar nu ca până acum, aproape numai externă (în afară) și materială, legată de un anumit local (templu), de o anumită localitate (Ierusalim respectiv Garizim), de o anumită națiune (Iudei, respectiv Samariteni), de un anumit rit extern mai mult sau mai puțin material și de jertfe și daruri materiale. Căci Dumnezeu este duh și ca atare, nu poate fi cuprins numai între zidurile unui templu oarecare (fie în Ierusalim pe Muntele Sion, fie în Samaria pe Muntele Garizim) și monopolizat acolo. El este pretutindeni și de aceea, închinarea nu trebue legată de ceva material și mărginit, ci trebue să fie „în spirit", adică internă (spirituală), cum nici la Samariteni și nici la Iudei n'a prea fost până acum. Această închinare „în spirit" este o închinare „în adevăr", sau adevărată și aceasta va trebui căutată și practicată.

Dar prin aceasta nu se înlătură cultul extern, ci numai se accentuiază necesitatea, logica și importanța celui intern, atât de nesocotit înainte. Căci și cultul extern este necesar, dată fiind natura dublă a făpturii noastre: trupească și sufletească. (Vezi și Mt. 6, 5—6. 16—18). Și atunci nici semnul crucii făcut cu mâna, ca și orice alte semne prin care participă și trupul la rugăciune, nu poate fi înlăturat. (A se vedea mai sus, învățătura noastră, pct. V).

Dacă sectarii cer numai închinare în duh, de ce totuși au și ei îngenunchere, plecarea capului, împreunarea mâinilor, ș. a.? Pentrucă și acestea sunt, ca și mâna la semnul crucii, participări ale trupului la rugăciune. (Vezi mai pe larg la cap. XVII).

CAP. XVI.

Rugăciunile pentru morţi.

Până la judecata de apoi, starea sufletelor după despărţirea lor de trup nu este definitivă. De aceea, unii păcătoşi pot să se mântuiască şi după moarte, ceea ce rezultă dintr'o simplă judecată a minţii. Dar mântuirea aceasta nu şi-o pot obţine prin meritele lor proprii, căci după moarte, nimeni nu mai poate face nimic în ce priveşte mântuirea. Aceasta rezultă foarte limpede din Sf. Scriptură: *„Cuvine-se să fac, până este ziuă, lucrurile celui ce m'a trimis pe mine; că vine noaptea când nimeni nu poate să lucreze* (In 9, 4). Deci, numai o singură posibilitate există pentru obţinerea mântuirii de către cei morţi, anume: rugăciunile celor vii pentru ei şi mai ales jertfa euharistică adusă de Biserică spre iertarea păcatelor celor vii şi celor morţi.

Iar posibilitatea iertării păcatelor celor morţi (cu excepţia păcatelor contra Duhului Sfânt, rezultă din cuvintele Mântuitorului: *„Ori cine va fi zis vreun cuvânt împotriva Fiului Omului, iertat va fi lui; dar cine va fi zis împotriva Duhului Sfânt nu va fi iertat lui nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie“* (Mt. 12, 32).

Invăţătura Bisericii noastre cu privire la rugăciunile pentru morţi, împreună cu temeiurile ei biblice, poate fi rezumată în punctele ce urmează.

I. **Omul e alcătuit din trup şi din suflet.** Sufletul e un element constitutiv al fiinţei omeneşti din viaţa aceasta, cu totul deosebit de trup. Prin urmare el nu este, cum obişnuesc unii (mileniştii şi adventiştii) a zice, numai suflare, sau viaţa însăşi, ca o manifestare a trupului. Ba s'ar putea spune, că sufletul este elementul esenţial al fiinţei omeneşti, pentrucă nu piere niciodată. Existenţa lui e confirmată de Sf. Scriptură, în chip categoric: *„Şi*

pulberea se va întoarce în pământ cum a fost, iar sufletul se va întoarce la Dumnezeu care l-a dat" (Eccles. 12, 7). Mântuitorul încă a zis: *„Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeţi-vă mai curând de acela care poate şi sufletul şi trupul să le piardă în Gheena"* (Mt. 10, 28). Iar Apostolul grăieşte, tâlcuind textul biblic privitor la facerea omului, că Adam, omul dintâi, a fost făcut cu *„suflet viu"* (1 Cor. 15, 45). In aceste cuvinte se confirmă existenţa sufletului, ca element deosebit al fiinţei omeneşti. Una e trupul, alta e sufletul. Viaţa omenească fizică sau biologică, din lumea aceasta, subzistă numai prin împreună lucrarea acestor două elemente. Iar moartea nu este altceva, decât despărţirea sufletului de trup. Fără suflet, trupul devine hoit, sau mortăciune, pe când sufletul şi fără trup, rămâne deapururea acelaşi. El nu e material şi de aceea nici nu e supus legilor uzării, învechirii, trecerii sau distrugerii (morţii), cum e supusă materia şi tot ce e material. Trupul însă, pentru ca să capete durabilitatea sufletului, are nevoie de a fi dematerializat şi transformat în ceva imaterial, sau duhovnicesc (spiritual). Aceasta se va întâmpla numai la învierea de apoi, când şi el, împreună cu sufletul, îşi va primi, la judecata de apoi, răsplata cuvenită. (Vezi 1 Cor. 15, 50–55; 1 Tes. 4, 17). Iată de ce am spus, că sufletul este elementul esenţial în alcătuirea dihotomică (din două părţi) a fiinţei omeneşti. Existenţa lui e confirmată şi în parabola despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr, cum se va vedea în punctele ce urmează.

De altfel şi ştiinţele profane au ajuns să constate existenţa sufletului. Deşi sufletul nu poate fi pipăit şi cercetat în laboratoare, totuşi, existenţa lui este dedusă din manifestările sale care sunt: inteligenţa, voinţa şi sentimentul.

II. **Morţii numai cu trupul sunt morţi; sufletele lor trăiesc mai departe şi sunt deplin conştiente.** Aceasta rezultă din cuvintele Mântuitorului despre boga-

tul nemilostiv şi săracul Lazăr: *„Şi a murit săracul şi a fost dus de către îngeri în sânul lui Avraam. A murit apoi şi bogatul şi l-au înmormântat. Şi în iad, ridicându-şi ochii, el care era în chinuri, a văzut de departe pe Avraam şi pe Lazăr în sânul lui. Atunci a strigat...“* (Lc. 16, 22–31). De aici se vede că moartea nu este altceva decât despărţirea sufletului de trup şi că prin această despărţire numai trupul îşi pierde puterea de viaţă şi devine hoit, ca orice materie organică, fiind supus stricăciunii. Sufletul însă trăieşte mai departe. Viaţa conştientă a sufletelor după despărţirea lor de trupuri, rezultă şi din cuvintele Apocalipsei: *„Atunci cei douăzeci şi patru de bătrâni cădeau înaintea celui ce şade pe scaun şi se închinau celui ce este viu în vecii vecilor...“* (Apoc. 4, 10–11). *Şi când* (Mielul) *a luat cartea, cele douăzeci şi patru de fiinţe şi cei douăzeci şi patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută şi năstrape de aur, pline cu tămâie, care sunt rugăciunile sfinţilor. Şi cântau o cântare nouă şi ziceau: Vrednic eşti să iei cartea... Şi cele patru fiinţe ziceau: Amin! Iar bătrânii căzură şi se închinară“* (Apoc. 5, 8–14. A se vedea şi la capitolul despre Simboale şi rituri).

III. **Cei morţi în Hristos fac parte, împreună cu cei vii, din aceeaşi Biserică a lui Hristos.** Sau: Biserica lui Hristos e una singură şi ea cuprinde şi pe cei vii şi pe cei morţi, după cuvântul Sf. Pavel: *„Căci nimeni dintre noi nu trăieşte pentru sine şi nimeni nu moare pentru sine. Că de trăim, pentru Domnul trăim şi de murim, pentru Domnul murim. Deci fie că trăim, fie că murim, suntem ai Domnului. Căci pentru aceasta a murit şi a înviat Hristos, ca să aibă stăpânire şi peste morţi şi peste vii“* (Rom. 14, 7–9). Dacă „cei morţi“ ar fi numai trup putrezit, nu s'ar putea vorbi despre ei ca despre nişte fiinţe vii. Ei însă numai cu trupul sunt morţi, iar sufletul lor e viu şi conştient, fiind şi mai departe supus credincios lui Hristos. Acelaşi înţeles îl au şi cuvintele: *„Dum-*

nezeu ne-a făcut cunoscută taina voinței sale... ca toate să le adune iarăși în Hristos: cele din ceruri și cele de pe pământ" (Efes. 1, 9–10). Deasemenea, cuvintele Mântuitorului: *„Datu-mi-s'a toată puterea în cer și pe pământ"* (Mt. 28, 18). Și ale Apostolului: *„Intru numele lui Iisus, tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de desupt; și toată limba să mărturisească, că Domn este Iisus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl"* (Filip. 2, 10–11). „Cele din ceruri", sau „cei cerești" peste care I s'a dat Mântuitorului puterea ca să le adune în una, nu pot fi decât sufletele credincioșilor, cari alcătuesc, împreună cu cei vii, Biserica cea una a lui Iisus Hristos.

IV. **Dacă sufletele celor morți trăiesc și dacă ele fac parte din aceeași Biserică, rezultă următoarele:**

1. *Cei vii au posibilitatea de a se ruga și penru cei morți și de a li se împlini această rugăciune a lor,* potrivit cuvintelor Mântuitorului către Apostolii Săi: *„Și ori ce veți cere întru numele meu, aceea voiu face"* (In. 14, 13–14). Același adevăr rezultă și din cuvintele prin care Mântuitorul ne arată ce păcate nu pot fi iertate în viața de dincolo: *„Drept aceea zic vouă: orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta. Oricine va zice vreun cuvânt împotriva Fiului Omului, iertat va fi lui; dar cine va fi zis împotriva Duhului Sfânt, nu va fi iertat lui, nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie"* (Mt. 12, 31–32). Deci alte păcate pot fi iertate și în veacul ce va să fie.

2. *Cei vii au chiar obligația de a se ruga și pentru morți, așa cum o au de a se ruga pentru vii; adică, sunt datori a se ruga pentru toți membrii Bisericii: și pentru cei vii și pentru cei morți.* Căci zice Apostolul: *„Faceți în toată vremea, întru Duhul, tot felul de rugăciuni și de cereri și întru aceasta privegheați cu toată stăruința, ru-*

gându-vă pentru toţi sfinţii. Rugaţi-vă şi pentru mine ca să mi-se dea mie cuvânt, când voiu deschide gura mea, să arăt cu îndrăsneală taina Evangheliei" (Efes. 6, 18—19). Şi iarăşi: *„Vă îndemn deci, înainte de toate să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumite pentru toţi oamenii"* (I Tim. 2, 1). De ce n'am putea înţelege aici, prin „toţi oamenii", şi pe cei morţi, câtă vreme şi ei sunt membri ai aceleeaşi Biserici ca şi noi şi câtă vreme, sufletele lor trăind în chip deplin conştient, ei n'au încetat de a fi oameni, sau fiinţe omeneşti? Ei numai s'au desbrăcat — pe o vreme oarecare, până la învierea de apoi — de „haina aceasta", sau de „cortul" acesta, care este trupul (2 Cor. 5, 1—4) şi de aceea sunt numai „adormiţi" pentru viaţa de aici (I Tes. 4, 13; In. 11, 11—15; Lc. 8, 52 ş. a.), nu însă şi pentru cea de dincolo. De aceea şi când autorul sfânt zice: *„Mărturisiţi-vă unul altuia păcatele şi vă rugaţi unul pentru altul ca să vă vindecati, că mult poate rugăciunea dreptului în lucrarea ei"* (Iac. 5, 16), putem înţelege acelaşi lucru. „Rugăciunea dreptului mult poate" şi de aceea, un „drept" este chiar obligat s'o facă pentru alţii. Il obligă dragostea care îl leagă de ceilalţi membri ai Bisericii. sau de ceilalţi fraţi ai săi. In textul din urmă chiar mai mult: „unul" şi „altul" însemnează, potrivit contextului, preotul şi credinciosul. E vorba aşadar de rugăciunea preotului pentru credincioşi, sau de o rugăciune liturgică publică, pentru toţi: şi pentru vii şi pentru morţi, cum de altfel se şi face, încă din cele mai vechi timpuri.

V. **Iubirea, care alcătueşte legătura de unitate între membrii Bisericii lui Hristos şi care este o datorie a fiecărui membru al Bisericii, nu trebuie să înceteze niciodată,** ci să fie pururi vie, lucrătoare, manifestată prin fapte bune, adică prin *„faptele îndurării"*, care sunt, pe de o parte cu privire la trup, iar pe de altă parte cu privire la suflet. Cele cu privire la trup sunt şapte şi vor fi avute în vedere la judecata de apoi: 1. a sătura pe cel flămând; 2. a adăpa pe cel însetat; 3. a

primi pe cel strein; 4. a îmbrăca pe cel gol; 5. a îngriji pe cel bolnav; 6. a cerceta pe cel din închisoare; 7. a îngropa pe cel mort (Mt. 25, 35—36. 42—43). Cele cu privire la suflet sunt tot şapte: 1. a îndrepta pe cel rătăcit; 2. a învăţa pe cel neştiutor; 3. a sfătui pe cel îndoelnic; 4. *a ne ruga pentru aproapele*; 5. a mângâia pe cel întristat; 6. a suferi asupririle dela aproapele; 7. a ierta pe cei ce ne-au greşit. Toate îşi au temeiuri biblice. Intre acestea din urmă există una: rugăciunea pentru aproapele, prin care iarăşi, trebue să înţelegem şi rugăciunile pentru cei morţi. Şi aceasta cu atât mai vârtos, cu cât numai faţă de cei vii ne putem manifesta dragostea, în faptele îndurării cu privire şi la trup şi la suflet; faţă de cei morţi însă nu ne putem păstra o dragoste vie, decât numai faţă de sufletul lor, prin rugăciuni către Dumnezeu pentru ei, aşa cum, de altfel, nici ei nu şi-o pot ţine vie pe a lor faţă de noi, decât tot prin rugăciuni (mijlociri) pentru noi, cum am văzut şi la Cultul Sfinţilor. Toate „faptele îndurării" izvorăsc din dragoste. Ori: *„Dragostea nu piere nici odată. Ci acum: credinţa, nădejdea, dragostea, — rămân aceste trei. Dar mai mare între ele este dragostea"* (I Cor. 13, 8. 13). Texte biblice despre preţul şi veşnicia dragostei pe care trebuie să o avem, sunt nenumărate.

VI. **Numai pentru acei morţi nu se cade să ne rugăm, care în viaţa lor de pe pământ s'au lăsat înadins şi din vina lor proprie fără pocăinţă şi fără împărtăşirea cu sf. euharistie.** Pentru ceilalţi însă, care nu din vina lor au rămas lipsiţi de acestea, Biserica a rânduit anumite zile, în care să se facă rugăciuni publice (în biserici) pentru morţi. Iată, de pildă, o astfel de rugăciune: „Pe care i-a acoperit apa, i-a înghiţit cutremurul pământului, i-au omorît ucigătorii, i-a ars focul, îndură-te, fă ca să fie în laturea celor drepţi". (Cântarea I. troparul 4. al canonului din Sâmbăta dinaintea lăsatului de carne). Tot acolo, în cântarea a IV-a şi a VIII-a sunt pomeniţi

toţi cei care au murit în primejdii şi n'au ajuns să aducă roade ale pocăinţei, cerându-se dela Dumnezeu iertarea păcatelor lor.

Zilele închinate rugăciunilor pentru morţi sunt: Sâmbăta dinaintea lăsatului de carne; Sâmbăta a doua, a treia şi a patra din postul Sf. Paşti; Lunea de după Dumineca Tomii şi Sâmbăta dinaintea Rusaliilor. Se mai fac rugăciuni pentru morţi, prin preoţi şi din partea familiilor celor morţi: la 3, la 6 şi la 9 zile, apoi la 40 de zile dela data morţii, (în amintirea arătării Mântuitorului ca viu, a treia zi, apoi după 8 zile şi ultima dată, după 40 de zile dela moartea Sa, dovedind prin aceste arătări, că a biruit asupra morţii); la 3, la 6 şi la 12 luni, precum şi în fiecare an în ziua morţii lor, se fac rugăciuni numite *parastase*, care sunt o repetare prescurtată a slujbei dela înmormântare. Odată cu parastasele se fac şi „pomeni", adică milostenii întru pomenirea morţilor şi pentru iertarea păcatelor lor. Se obişnueşte să se facă pomenirea morţilor la câte 40 de liturghii la rând în cursul unui an. Acestei pomeniri i se zice *sărindar*.

VII. **Invăţătura despre posibilitatea iertării celor morţi şi despre datoria celor vii de a se ruga pentru ei, a existat dela început şi a fost totdeauna practicată în Biserica ortodoxă,** ceea ce se poate constata şi verifica prin:

1. *Liturgiile Bisericii,* întrebuinţate din vechime şi până azi (a Sf. Iacov, a Sf. Vasile cel Mare şi a Sf. Ioan Gură de Aur), cuprinzând rugăciuni pentru morţi.

2. *Literatura patristică,* prin care se confirmă practicarea şi existenţa acestor rugăciuni încă din cele mai vechi timpuri. Iată ce ne mărturisesc câţiva vechi Sf. Părinţi *). *Tertullan* († 240 d. Hr.): „Noi facem rugăciuni pentru cei morţi în fiecare an la ziua morţii lor" (De coron. milit. c. 3). *Sf. Ciril de Ierusalim* († 386 d. Hr.): „Noi ne rugăm pentru Sf. Părinţi şi episcopi adormiţi şi în gene-

*) Vezi la Comoroşan o. c. p. 703.

ral pentru toţi cei mutaţi înainte de noi, crezând că e de foarte mult folos sufletelor pentru cari se face rugăciunea atunci când stă înainte jertfa cea sfântă şi înfricoşată". (Cateh. 5 mistag. n. 9). *Sf. Ioan Hrisostom* († 407 d. Hr.): „Nu înzădar s'a orânduit prin Apostoli, ca să se facă, înaintea înfricoşatelor taine, pomenirea celor morţi; ei au ştiut că de aici rezultă mare folos, mare binefacere pentru cei morţi". (Omil. III la ep. c. Fil. n. 4). *Sf. Teofilact:* „El (Dumnezeu) nu aruncă în iad pe toţi cei ce au murit, — deşi are puterea aceasta. Deci să căutăm fără încetare, prin faptele îndurării şi prin rugăciune, să aplecăm la îndurare pe Dumnezeu, care are putere de a arunca în iad, însă nu face totdeauna după această putere, ci poate şi să ierte". (Explicare la Lc. 12, 15).

Din toate acestea rezultă că în primele veacuri, când de sigur se ştia mai bine ca azi ce trebue şi ce nu trebue, sau ce e bine şi ce nu e bine, se practica rugăciunea pentru morţi. E o dovadă de natură istorică, de toată importanţa.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii nu fac rugăciuni pentru morţi, spunând că ele nu sunt de folos. Ba unii din ei tăgăduesc existenţa sufletului şi nemurirea lui, zicând că omul e numai ţărână şi suflare şi că sufletul e viaţa sau suflarea omului: omul viu *este* suflet, iar nu *are* suflet. Cel mort nu este nici suflet nici trup. Invierea morţilor există, dar ea este un dar special al lui Dumnezeu, pe care-l va da numai celor aleşi ai Săi. Iar învierea nu însemnează învierea trupurilor şi împreunarea lor din nou cu sufletele, ci simplu învierea trupurilor. Trupurile vor căpăta din nou viaţă, sau însufleţire şi aceasta va fi sufletul lor. Aşa învaţă mileniştii (ruseliştii) şi adventiştii. Ceilalţi sectari admit existenţa şi nemurirea sufletului, dar nu admit posibilitatea, obligativitatea şi eficacitatea rugăciunilor celor vii pentru morţi.

Să luăm întâi învăţăturile şi obiecţiunile comune celor mai multe secte, iar apoi, pe cele specifice numai unora, analizându-le pe rând şi constatând dacă rezistă sau nu, în faţa unor confruntări cu Biblia şi în faţa unor tâlcuiri corecte a textelor biblice în care îşi caută temeiuri.

Menţionăm că şi romano-catolicii — şi la fel greco-catolicii sau uniaţii — au în privinţa aceasta anumite rătăciri. Le vom examina pe scurt şi pe acestea.

Rătăcirile sectare şi eterodoxe sunt, în parte, cele ce urmează:

A) 1. **Este exclusă posibilitatea intervenţiei celor vii pentru cei morţi, ştiut fiind, că Dumnezeu va judeca pe fiecare după dreptate,** dând fiecăruia răsplata cuvenită faptelor sale proprii. O judecată făcută pe baza intervenţiei altora, n'ar mai fi după dreptate. Sf. Apostol Pavel grăeşte lămurit: *„Pentrucă noi toţi trebue să ne înfăţişăm înaintea scaunului de judecată a lui Hristos, ca fiecare, după faptele sale cele săvârşite în trup, să primească ori bine ori rău“* (2 Cor. 5, 10). Cuvinte asemănătoare acestora găsim destule în Sf. Scriptură, anume, în toate textele privitoare la judecata de apoi.

Răspunsul nostru. E de netăgăduit, că fiecare va primi răsplata după faptele sale. Dar de aici nu rezultă că ar fi cu totul exclus folosul de a ne ruga pentru morţi. La creştinii din Corint, pe vremea Apostolului Pavel, exista chiar obiceiul, ca unii să se boteze în locul unor rudenii sau prieteni de ai lor care au murit fără să se fi botezat.*) Aceasta, în credinţa că astfel îi vor scăpa de chinurile veşnice, sau cel puţin le vor uşura starea din viaţa de dincolo. Apostolul Pavel nu desaprobă acest obiceiu (1 Cor. 15, 29) ceea ce însemnează că recunoaşte posibilitatea celor vii de a interveni la Dumnezeu în favorul celor morţi. Alteori, cum am văzut în expunerea învăţăturii noastre, chiar o afirmă, direct sau indirect.

*) E aşa numitul „botez substitutoriu“, practicat în vechime mai ales în cercurile ereticilor.

2. **Dumnezeu chiar osândeşte pe cei ce se bizuie pe intervenţia altor oameni în favorul mântuirii lor.** Căci: *„Aşa zice Domnul: Blestemat fie omul, care nădăjdueşte în om şi-şi face sprijin în carne şi inima cărula se depăr.ează de Domnul"* (Ier. 17, 5.)

Răspunsul nostru. In acest citat sunt osândiţi numai acei oameni care îşi pun nădejdea mântuirii exclusiv în ajutorul dela oameni şi nu în cel dela Dumnezeu faţă de care sunt îndepărtaţi cu inima, fapt pentru care şi merită toată osânda lui Dumnezeu, — iar nu cei ce aşteaptă şi dela oameni mijlociri pentru ei la Dumnezeu. Căci atunci ar trebui să socotim sub această osândă şi pe însuşi Apostolul Pavel, care de multe ori cere dela credincioşii săi rugăciuni către Dumnezeu pentru el precum şi el însuşi face pentru alţii, şi nădăjdueşte în efectul acestor rugăciuni, cum am putut vedea în expunerea învăţăturii noastre privitoare la cultul Sfinţilor.

Este cu neputinţă aşadar, ca în textul invocat de sectari, să se nege posibilitatea şi necesitatea de a ne ruga pentru morţi, mai ales că în el este vorba cu totul despre altceva.

3. **Rugăciunile pentru morţi sunt nefolositoare şi de prisos: ele n'au niciun rezultat.** Cuvântul biblic este limpede: *„Şi iarăşi a zis Domnul: Să nu intri în casa celor ce jelesc şi să nu te duci să plângi şi să jeleşti cu dânşii... Şi vor muri cei mari şi cei mici în pământul acesta şi nu vor fi îngropaţi; şi după dânşii nimeni nu va plânge, nici se va sgâria, nici se va tunde pentru dânşii. Nu se va frânge pentru dânşii pâine în jale şi spre mângâiere pentru cel mort; şi nu li se va da cupa mângâierii ca să bea după tatăl şi după mama lor"* (Ier. 16, 5–7).

Răspunsul nostru. Aici e vorba numai de acei păcătoşi, care sunt vinovaţi de păcate grele, ceea ce înseamnează că pentru cei mai puţin păcătoşi, morţi, se poate frânge pâine întru pomenirea lor. (Vezi lămurirea în context, cu deosebire la v. 10—13). Altfel, din citatul

acesta ar urma că morţii nu trebue nici îngropaţi, ceea ce însă nici înşişi sectarii nu sunt atât de consecvenţi în acest fel al lor de tâlcuire, ca s'o admită.

B) 1. **Sufletele morţilor nu-şi mai păstrează starea de conştienţă, ci sunt inconştiente, amorţite** (spun mileniştii şi adventiştii); *astfel, nici ele înseşi nu-şi pot ajuta cu nimic şi nici alţii* (cei vii) *nu le pot fi de vreun folos.* Căci scris este: *„In locaşurile morţii, nimeni nu te pomeneşte şi în iad cine te va lăuda?“* (Ps. 6, 5).

Raspunsul nostru. Aici nu este vorba despre nefolosul rugăciunilor pentru morţi şi nici nu se tăgăduieşte nemurirea, respectiv starea de conştienţă a sufletelor celor morţi; ci Psalmistul cere ceva dela Dumnezeu până este în viaţă, pentrucă după moarte — zice el — nu mai poate cere nimic (nu se mai poate ruga). De altfel, nemurirea sufletului şi starea lui de conştienţă deplină după despărţirea de trup, este confirmată limpede, chiar şi în Testamentul Vechiu. (A se vedea învăţătura noastră mai pe larg, la Cultul Sfinţilor).

C) 1. Catolicii (romano- şi greco-catolicii) au învăţătura despre *Purgator.* E mai mult o ipoteză, rezultată dintr'o deducţie logică (?) în legătură cu posibilitatea efectului rugăciunilor celor vii pentru morţi. Catolicii au transformat această ipoteză în erezie, căutându-i şi temeiuri biblice, prin forţarea înţelesului unor texte, pentru a face din ea un capitol de învăţătură a Descoperirii şi o dogmă.

In general, între noi şi catolici există, în privinţa aceasta următoarele deosebiri:

1. Biserica noastră învaţă, că timpul pregătirii pentru mântuire este numai în viaţa de aici, iar în ceealaltă viaţă este timpul răsplătirii şi nici decum al pregătirii. Catolicii însă învaţă că şi în viaţa viitoare este posibilă pregătirea mântuirii, prin curăţirea în focul Purgatorului.

2. Noi învăţăm că numai prin mijlocirea celor vii şi în deosebi prin a Bisericii, e posibilă iertarea păcatelor celor morţi. Catolicii însă învaţă, că această iertare şi-o

pot obţine sufletele morţilor prin meritul lor propriu, pe care şi-l câştigă suferind în focul Purgatorului şi care alcătueşte o satisfacţie ce o pot da ele lui Dumnezeu; sau şi prin meritele prisositoare ale Sfinţilor, de care dispune Biserica, sau şeful ei, papa, acordate prin „indulgenţe", (bilete pe bani, pentru iertarea păcatelor).

3. Noi învăţăm, că sufletele celor morţi nu primesc răsplata definitivă, decât abia la judecata de apoi şi deci până atunci e posibilă şi eficace o mijlocire din partea celor vii, în favorul lor. Catolicii însă învaţă, că mântuirea celor din iad nu e cu putinţă şi de aceea, trebue să existe un *purgator* (loc curăţitor) din care sufletele să poată trece apoi în raiu.

In special, erezia catolicilor constă în următoarele:

1. **Intre iad şi raiu există o prăpastie de netrecut,** după cuvântul Domnului din parabola despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr: *„Şi peste toate acestea, între noi şi voi stă prăpastie adâncă, încremenită, astfel că cei ce ar vrea să treacă de aici la voi, ori de acolo la noi să nu poată să treacă"* (Lc. 16, 26).

2. **Dacă însă rugăciunile noastre pentru cei morţi sunt posibile şi cu efect, noi trebue să presupunem cu necesitate, existenţa unui al treilea loc, pe lângă rai şi iad, anume a purgatorului,** sau a focului curăţitor (foc material – ?), de unde sufletele curăţindu-se *pot trece în raiu.* Insăşi Sf. Scriptură confirmă, cel puţin indirect, existenţa acestui purgator: *„Iar pe această temelie, care ce zideşte: aur, argint, pietre scumpe, lemne, fân, ori trestie, — lucrul fiecăruia se va face cunoscut; îl va da pe faţă ziua Domnului. Pentrucă această zi se descopere prin foc şi ce fel este lucrul fiecăruia, focul însuşi va cerca-o. Dacă lucrul lui pe care l-a clădit va rămânea, va lua plată. Dacă lucrul lui va arde, va fi păgubaş de plată, dar el se va mântui, aşa însă ca prin foc"* (1 Cor. 3, 12-15). Deci există un foc curăţitor, care arde faptele ce nu au

o valoare morală şi care face ca autorul lor numai în urma unei suferinţe în foc să poată fi mântuit. Şi Mântuitorul confirmă existenţa purgatorului prin cuvintele: *„In casa Tatălui meu sunt locaşuri multe“* (In. 14, 2), adică sunt trei: raiu, iad şi purgator. La fel, unii Părinţi răsăriteni afirmă existenţa unui al treilea loc, pe care îl numesc „limbi“ sau al „limbilor“, dar care nu este altceva decât purgatorul.

3. **In focul material al Purgatorului se curăţesc sufletele celor încărcaţi cu păcate grele, care în viaţa pământească nu şi-au ispăşit canonul de pocăinţă,** sau nu şi-au plătit datoria pentru păcate, fapt pentru care *„mânîndu-se Domnul lor, l-a dat pe mâna călăilor, până ce vor plăti toată datoria“*, la fel ca datornicul din parabola Mântuitorului (Mt. 18, 34).

4. **Aceste suflete dau lui Dumnezeu satisfacţia cuvenită,** fie prin chinurile lor în focul curăţitor al purgatorului, fie prin „indulgenţele“ papei, rezultate din prisosul de merite ale Sfinţilor, de care dispune Biserica sau mai bine zis papa şi din care acesta poate acorda celor ce n'au merite îndestulătoare. Căci şi cele cinci fecioare nebune au fost îndrumate să cumpere untdelemn pentru candelele lor dela cei ce au prisosuri şi vând (Mt. 25, 8).

5. **Din purgator, odată ce sunt curăţite, sufletele pot trece în rai.**

Iată deci cum se împacă întreolaltă cele două contraste: pe de o parte imposibilitatea de a trece din iad în raiu, iar pe de altă parte posibilitatea noastră de a interveni în favorul celor morţi, uşurându-le pedepsele şi înlesnindu-le intrarea în rai. Numai prin necesitatea existenţei purgatorului e cu putinţă ca rugăciunile pentru morţi să aibă rost. Altfel, adică prin orice altă explicaţie, rugăciunile pentru morţi rămân de neînţeles şi nefolositoare.

Răspunsul nostru. Ad 1. Şi noi învăţăm, că între raiu şi iad există o prăpastie de netrecut, aşa cum ne-a spus Mântuitorul. Dar această prăpastie nu face ca rugă-

ciunile pentru morţi să fie nefolositoare şi nici nu presupune existenţa purgatorului. Căci numai pentru cei cu păcate de moarte, trecerea din iad în raiu e imposibilă. Pentru cei cu păcate mai uşoare, această cale nu e definitiv închisă. Abia la judecata de apoi se va hotărî definitiv cine e pentru raiu şi cine pentru iad. E dela sine înţeles, că după judecata de apoi, unul osândit pentru iad nu va putea trece în raiu.

Ad 2. Nu suntem de loc siliţi să presupunem existenţa purgatorului, pe baza posibilităţii şi eficacităţii rugăciunilor pentru morţi, câtă vreme ştim, că starea sufletelor după moarte nu e definitivă, decât abia la judecata de apoi. Curăţirea sufletelor prin foc e şi împotriva minţii, ştiut fiind că sufletele sunt imateriale şi astfel nu pot fi purificate în foc material. Textul invocat (1 Cor. 3, 12–15) nu confirmă existenţa purgatorului. Exegeţii de seamă rom.-cat. (de ex. Fillion) recunosc acest lucru, afirmând că din acest text s'ar putea numai deduce cel mult indirect, existenţa purgatorului. „Focul“ de care vorbeşte Apostolul în acest text nu e foc material. E focul care luminează faptele fiecărui om şi care le arde pe cele rele, dar nu îndată după moartea omului, ci în „ziua“ judecăţii de apoi. Deci nu poate fi vorba de focul purgatorului dinainte de judecata universală. Cel ce se va mântui „ca prin foc“ nu însemnează că va fi trecut prin focul purgatorului, ci că se va mântui cu greu. Textul — după cum se vede din context — se referă numai la înfăptuirile propovăduitorilor Evangheliei (Pavel, Petru, Apolo şi alţii ca ei). „Focul“ de care este vorba, va fi -- după cum rezultă din textul însuşi — abia în „ziua“ judecăţii de apoi şi astfel este cu totul exclus să se poată afirma că ar fi vorba de vreun altfel de foc, dinainte de judecata de apoi, cum ar fi al aşa zisului purgator. Acel „foc“ va produce lumina „zilei“ judecăţii de apoi. In acea „zi“ nu soarele va da lumina, ci „focul“ înfricoşat, (2 Tes. 1, 8–10), care va mistui întreg pământul şi cerul pentru a le face noui (2 Petru 3, 10 şi urm). El

va fi o aprindere care va descoperi totul şi va arde tot ce nu este pentru veşnicie. Predicatorii nedesăvârşiţi nu vor putea fi mântuiţi, decât abia după ce lucrul lor va trece printr'o astfel de curăţire. Deci în niciun chip nu putem înţelege aici focul purgatorului. Iar dacă Mântuitorul vorbeşte de „mai multe locaşuri" din viaţa de dincolo, El nu înţelege şi purgatorul. Căci în genere, dacă pe lângă raiu şi iad ar exista şi un al treilea loc, la care Mântuitorul ar fi făcut aluzie, n'ar fi putut zice: „mai multe", ci: trei, deoarece e numai unul în plus. „Mai multe locaşuri" însemnează: pentru fiecare un locaş, potrivit cu starea sau gradul lui de desăvârşire. Aceste locaşuri vor alcătui raiul şi iadul. „Prăpastia" dintre raiu şi iad nu trebue s'o înţelegem în sensul, că cele două locuri sunt ca două piscuri de munţi, sau ca două cetăţi: una în piscul, iar alta la poalele muntelui, amândouă împrejmuite cu ziduri, în una intrând cei cu dela o sută de păcate în sus, meniţi chinurilor veşnice, iar în alta putând intra numai cei cu dela nouăzeci şi nouă de păcate în jos, meniţi fericirii veşnice. Ar însemna o prea mare nedreptate ca un păcat sau două să creeze o atât de mare deosebire de stare. De aceea, „prăpastia" dintre raiu şi iad nu poate fi decât imposibilitatea cuiva de a trece din starea sau din „locaşul" potrivit stării sale de perfecţiune, într'un locaş care e menit unei stări superioare. Este adevărat, că unii Părinţi ortodocşi, ca Ilie Miniat şi Mitrofan Critopul au admis şi ei o stare mijlocie între raiu şi iad, până la judecata de apoi, dar nu în sensul că aici sufletele pot da satisfacţie lui Dumnezeu, prin suferinţe trecătoare şi curăţitoare în foc material, ci numai pentru a explica ei posibilitatea şi eficacitatea rugăciunilor celor vii peutru morţi şi pentru a ocoli explicaţia prăpastiei dintre raiu şi iad. Astfel, învăţătura lor a rămas totuşi ortodoxă.

Ad 3. După tâlcuirea catolicilor asupra textului din parabola despre cei doi datornici (Mt. 18, 34) ar însemna, că prin pedepsele vremelnice din purgator, sufletele pot

da satisfacţie lui Dumnezeu pentru păcatele lor neispăşite în viaţa pământească. Ori, omul nu poate da satisfacţie lui Dumnezeu, pentru motivul că e om. Numai Omul-Dumnezeu Iisus Hristos a putut da această satisfacţie şi El a dat-o nu pentru Sine, ci pentru noi şi astfel, noi nu o mai datorăm. De aceea şi când ispăşim păcatele în viaţa aceasta, o facem numai prin meritele satisfacţiei aduse de Hristos şi nicidecum ca din partea noastră. Nici în viaţa de dincolo nu poate fi altfel, mai ales că Mântuitorul ne-a învăţat acest adevăr, prin cuvintele sale: „*Vine noaptea, când nimeni nu poate face nimic*“ (In. 9, 4). Rămânerea cuiva în iad „până va plăti toată datoria“ înseamnează: sau rămânerea pentru totdeauna, sau rămânerea numai până când — înainte de judecata de apoi — ar putea interveni în favorul acestuia rugăciunile celor vii, în special ale Bisericii.

Ad 4. Omul nu poate da lui Dumnezeu satisfacţie, prin nimic, deci nici prin chinurile din purgator. Pe de altă parte, Biserica (papa) nu poate dispune de un tezaur al meritelor prisoselnice ale Sfinţilor, ştiut fiind, că omul, oricât de sfânt ar fi, nu-şi poate face merite în faţa lui Dumnezeu, deoarece nu poate face niciodată mai mult decât e dator să facă. Mântuitorul a zis: „*Când veţi face toate cele poruncite vouă, ziceţi: Slugi netrebnice suntem! Ce eram datori să facem am făcut!*“, adică: N'am făcut decât ceea ce eram datori să facem (Lc 17, 10). Deci, chiar dacă vorbim uneori despre merite de ale oamenilor, cuvântul „merit“ trebue să-l luăm în sens impropriu, înţelegând prin el un grad oarecare de vrednicie, sau o faptă, care poate să facă pe cineva mai plăcut lui Dumnezeu. În niciun caz nu putem vorbi despre merite în faţa lui Dumnezeu, cum am vorbi despre merite în faţa oamenilor, sau despre ceva ce întrece obligaţia noastră faţă de Dumnezeu. Fecioarele înţelepte din parabolă au sfătuit pe cele nebune, să cumpere untdelemn dela cei ce vând. Dar de ce nu le-au dat ele, câtă vreme aveau destul? Dacă ar fi posibilă această vindere, Mântuitorul ar

fi întregit pilda şi ar fi arătat în ea şi acest lucru, adăugând că cel puţin una dintre cele cinci fecioare care au fost „înţelepte", a avut untdelemn mai mult decât îi trebuia. Dar deşi au fost „înţelepte" şi au trebuit să aştepte, ele n'au avut rezerve, decât doar candelele pline. Pe de altă parte, cele nebune mai aveau încă răgaz să-şi cumpere înainte de a fi prea târziu, dacă într'adevăr s'ar fi găsit oameni care să aibă de vânzare. Untdelemnul înseamnă credinţă şi nădejde. Se pot oare şi ele cumpăra pe bani? E şi credinţa un obiect de speculă?

Ad 5. Posibilitatea intervenţiei noastre în favorul celor morţi nu presupune numaidecât existenţa unui purgator, căci, repetăm: starea lor după moarte nu e definitivă, decât abia după judecata de apoi, afară de a celor vinovaţi de păcate de moarte, pentru care rugăciunile noastre sunt oprite, ca fiind nefolositoare (1 In. 5, 16).

La toate cele de mai sus adăugăm şi următoarele:

1. Sf. Scriptură nu cunoaşte decât rai şi iad. In ea se vorbeşte de foarte multe ori despre viaţa de dincolo, dar nicăiri nu se pomeneşte despre existenţa purgatorului. Despre judecata de apoi, Mântuitorul a redat amănunte, însă n'a făcut nicio amintire de faptul, că unii vor putea fi găsiţi atunci curăţiţi în purgator şi de aceea, trecuţi în raiu. Nici Mântuitorul şi nici vreun alt autor sfânt nu pomeneşte despre posibilitatea oamenilor de a da satisfacţie dreptăţii lui Dumnezeu, fie în viaţă, fie după moarte, sau fie prin chinuri proprii, fie prin meritele prisositoare ale altora, cumpărate prin „indulgenţe" dela papa. Invăţătura Scripturii este, că după moarte, omul nu mai poate face nimic în scopul mântuirii lui (In. 9, 4) şi că în viaţă nu poate face cu nimic mai mult decât este dator (Lc. 17, 10).

2. Nici Sf. Tradiţie nu cunoaşte decât rai şi iad. *Sf. Atanasie* († 373) zice: „Este o nebunie a crede în al treilea loc în ceealaltă viaţă" (Cartea I). Tot aşa *Sf. Grigorie Teologul* († 390): „După noaptea aceasta nu este curăţire" (Cuv. despre Facere); şi: „După această viaţă este

timpul pedepsirii, dar nu al curăţirii" (Cuv. despre plaga grindinei). Iar *Fer. Augustin* († 430) scrie: „Nu este vreun loc mijlociu, ca cineva, care nu este cu Hristos, să poată fi, decât cu diavolul" (Despre merit şi păcat). Ştim apoi, că *sinodul al V-lea ecumenic din Constantinopol* a osândit pe Origen, Didim cel Orb şi Evagriu din Pont, care învăţau că pedepsele viitoare vor avea sfârşit. Dacă pe atunci Biserica ar fi avut vreo cunoştinţă despre existenţa purgatorului, ar fi făcut vreo amintire de el, ca fiind o excepţie dela eternitatea pedepselor. *)

3. Nici însăşi raţiunea teologică (felul de gândire al celor credincioşi) nu poate admite existenţa purgatorului, pentru următoarele motive:

a) Nemărginita bunătate a lui Dumnezeu, precum şi rugăciunile Bisericii şi jertfa euharistică, sunt deajuns pentru mântuirea celor ce nu şi-au făcut în viaţa aceasta canonul pocăinţei.

b) Motive de ordin moral ne impiedică să admitem existenţa purgatorului, deoarece ea duce la nepăsare şi la amânarea îndreptării, ştiind că ceea ce nu facem aici pentru mântuire, vom putea face în purgator.

c) Sufletul omenesc este imaterial şi deci nu poate fi supus unor pedepse materiale, cum ar fi focul material al purgatorului.

4. Chiar şi dintre catolici, cei mai renumiţi tâlcuitori ai Bibliei, în tâlcuirea textelor pe care se bazează dogma catolică despre purgator (cum sunt textele de mai sus şi cum sunt Mt. 12, 32 şi 2 Macab. 12, 46 în care se confirmă posibilitatea iertării sau curăţirii păcatelor celor morţi), susţin că în ele nu se confirmă existenţa purgatorului, ci că numai indirect s'ar putea eventual deduce existenţa lui din înţelesul acestor texte. Dăm ca exemplu pe *Fillion*, care tâlcuind acest text, între altele scrie: „Focul de care e vorba nu este deci o metaforă pentru a reprezenta judecata dumnezeească: el nu este nici cel al iadului, nici în mod direct, în înţeles literal, cel al purga-

*) Vezi Comoroşan, o. c vol. II. p. 705—706.

torului, ci mai de grabă cel al conflagraţiei generale care va avea loc la sfârşitul veacurilor... Am spus mai sus, că nu este vorba direct despre purgator în acest pasagiu, ştiind că, pe de o parte, Apostolul vorbeşte aici numai despre predicatorii Evangheliei şi că, pe de altă parte, focul nu va fi aprins decât la data judecăţii de apoi"...

CAP. XVII.

Simboale şi Rituri.

Simbolul este un semn care închipueşte ceva, sau un obiect care închipue altceva decât este el de fapt. In cele ce urmează, ne vom referi numai la semne simbolice, nu şi la obiecte simbolice.

Rit, sau *ritual*, (ceremonie) însemnează o lucrare simbolică sfântă, sau o înşiruire treptată de semne simbolice sfinte, prin care se exprimă: fie un adevăr de credinţă, fie un sentiment religios, sau o atitudine de evlavie, fie o întâmplare sfântă, o rugăciune ş. a.

Simboalele sfinte şi riturile sunt expresii, sau exteriorizări şi accentuări (întăriri) ale cultului divin. Un cult divin intern, prin ele devine extern. Ele întruchipează oarecum cultul lăuntric, trecându-l şi la trup, adică făcând ca şi trupul să exprime, deodată cu sufletul, o rugăciune, sau o atitudine de umilinţă în faţa lui Dumnezeu.

Ele sunt absolut necesare, fiindcă întregesc modul de închinare către Dumnezeu, prin faptul că pun la contribuţie nu numai sufletul, ci şi trupul nostru, dându-i şi acestuia o parte activă în cultul divin.

Fără ele, cultul nu este întreg. Şi aşa cum numai ele singure, fără participarea activă a sufletului, nu au prea mare valoare, tot aşa nici cultul spiritual, dacă înlă-

tură cu totul partea aceasta a riturilor şi simboaielor, nu este întreg şi nici nu poate fi întreg, cum nu poate fi fiinţă omenească întreagă un suflet fără trup, sau un trup fără suflet.

Pentru a putea aprecia valoarea riturilor şi a simboalelor, trebue să ştim şi să ţinem seamă mai întâiu de cele de mai jos.

I. **Trupul însoţeşte, în toate, sufletul şi ia parte la o-ice stare sau lucrare a acestuia.** Psihologia însăşi constată şi recunoaşte acest *„paralelism psiho-fizic“*, cum îl numeşte ea. Astfel: la bucurie omul râde, la necaz plânge, la frică tremură şi îngălbeneşte. După faţă poţi cunoaşte sufletul cuiva. Acest adevăr îl constată şi Sf. Scriptură când zice: *„Inima veselă înrâureşte în bine trupul, iar duhul posomorît usucă oasele“* (Prov. 17, 22). *„Îmbrăcătura omului, desvelirea dinţilor când râde şi călcătura lui dau de veste ce este în el“* (Iis. Sir. 19, 26). *„Înţelepciunea unui om îi luminează faţa, dar cruzimea feţei lui îl face urîcios“* (Ecl. 8, 1). Iar despre ucigaşul Cain ne spune: *„Şi a întrebat Domnul pe Cain: De ce te-ai aprins de mânie şi de ce s'a posomorât faţa ta? Oare dacă ţi-e bună inima, nu ţii faţa în sus? Iar dacă ţi-e inima haină, păcatul stă la pândă, la uşa ta“... Şi a pus Dumnezeu lui Cain un semn* (o privire de ucigaş), *ca nimeni care-l va găsi să nu-l omoare“* (Gn. 4, 6–7, 13). Aşa cum şi la crimă a luat parte şi trupul, tot aşa a luat parte şi la starea sufletului după înfăptuirea crimei. Iar semnul ce i l-a pus Dumnezeu lui Cain nu poate fi altul, decât privirea de ucigaş, încât după expresia feţei şi a privirii lui să poată fi recunoscut ca ucigaş. Mântuitorul încă a grăit: *„Din prisosinţa inimii grăeşte gura“* (Mt. 12, 34).

II. **Aşa fiind, atât semnul sfintei cruci, cât şi alte semne simbolice şi rituri, sunt de trebuinţă; deci, la închinarea faţă de Dumnezeu trebue să ia parte şi trupul, ca unul care şi el este dela Dumnezeu.**

Cuvântul inspirat grăieşte: *„Căci cumpăraţi aţi fost cu preţ. Preamăriţi dar pe Dumnezeu în trupul vostru şi în duhul vostru, ca unele care sunt ale lui Dumnezeu“* (1 Cor. 6, 20). Şi în altă parte deasemenea: *„Deci îndemnu-vă pe voi, fraţilor... să înfăţişaţi trupurile voastre ca o jertfă vie, sfântă, Domnului bine plăcută şi ca o înţeleaptă închinăciune a voastră“* (Rom. 12, 1). Astfel, pe Dumnezeu trebue să-L preamărim şi cu trupul, aducându-I o închinare din partea întregei noastre fiinţe.

III. **Hristos şi Apostolii practicau şi ei rituri şi simboale.** Aşa de pildă, ni se spune în Sf. Scriptură că:

1. *Ingenunchiau,* cum a îngenunchiat *Diaconul Ştefan,* rugându-se ca Domnul să nu ţină în seamă păcatul ucigaşilor săi (Fapt. Ap. 7, 60); ori ca *Petru* când a înviat pe Tavita (Fapt. Ap. 9, 40). *Pavel,* în Milet, împreună cu presbiterii din Efes (Fapt. Ap. 20, 36), sau în Tir, împreună cu ucenicii de acolo (Fapt. Ap. 21, 5), a îngenunchiat la rugăciune. Altădată, el spune textul: *„Pentru aceasta îmi plec genunchii în faţa Tatălui, din care îşi trage numele orice neam în cer şi pe pământ, să vă dăruiască“*... (Efes. 3, 14—21). *„Intru numele lui Hristos, tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de desupt“* (Filip. 2, 10). Iar despre Mântuitorul ni se spune că în grădina Ghetsimani, S'a depărtat puţin de Apostoli, *„şi îngenunchind se ruga“* (Lc. 22, 41).

2. *Făceau mătănii* (închinări până la pământ), cum a făcut Mântuitorul, în grădina Ghetsimani, căzând *„cu faţa la pământ, rugându-se şi zicând: Părintele meu, de este cu putinţă, să treacă dela mine paharul acesta“* (Mt. 24, 39). Sau sf. Femei, când, întorcându-se dela mormânt, le-a întâmpinat Iisus, *„iar ele venind aproape, au cuprins picioarele lui şi s'au închinat lui“* (Mt. 28, 9). Apostolul Pavel scrie apoi: *„Dacă toţi ar vorbi ca prooroci şi ar intra vreun păgân sau vreun neştiutor... tainele inimii lui ajung învederate şi astfel, căzând cu faţa la pământ, se va închina lui Dumnezeu şi va mărturisi că: într'adevăr, Dumnezeu*

este în mijlocul vostru" (1 Cor. 14, 24—25). Despre practicarea mătăniilor la rugăciune, putem face constatări şi din alte texte biblice. (Vezi şi Lc. 24, 52; Apoc. 4, 10; 11, 16 ş. a).

3. *Binecuvântau cu mâinile,* cum i-a binecuvântat Mântuitorul pe copii (Mc. 10, 16) şi pe Apostoli (Lc. 24, 50).

4. *Practicau ridicarea mâinilor la rugăciune,* după cum ne spune Apostolul: *„Vreau aşadar, ca bărbaţii să se roage în tot locul, ridicând mâini cucernice, fără de mânie şi fără de gâlceavă"* (1 Tim. 2, 8).

5. *Practicau „punerea mâinilor", pentru a împărtăşi:* a) *Duh Sfânt în sf. taină a Mirului,* celor botezaţi în Hristos (Fapt. Ap. 8, 17; 19, 6); b) *Duh Sfânt în sf. taină a Hirotoniei* (Fapt. Ap. 6, 6; 1 Tim. 4, 14 ş. a); c) *vindecare bolnavilor,* căci *„prin mâinile Apostolilor se făceau semne şi minuni multe în popor"*... (Fapt. Ap. 5, 12), mai ales vindecări (Fapt. Ap. 28, 8 ş. a).

6. *Se practica tămâierea,* după cum rezultă din Sf. Scriptură, fie indirect (Filip. 4, 18), fie chiar direct (Apoc. 8, 3–4). Printre darurile pe care magii le-au adus Mântuitorului, a fost şi tămâie (Mt. 2, 11).

7. *Se aprindeau făclii sau lumânări, la slujbele sfinte,* când se adunau ucenicii la cuvântul lui Dumnezeu şi la frângerea pâinii (Fapt. Ap. 20, 7–8).

8. *Se foloseau veşminte liturgice* speciale (2 Tim. 4, 13).

9. *La sf. slujbe şi la sf. taine, se practica un anumit ritual, folosindu-se diferite obiecte simbolice.* De pildă, la săvârşirea fiecăreia din sf. taine, se practica un anumit ritual, cu anumite obiecte simbolice şi mişcări simbolice, care au rămas până azi.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii ne învinuesc, că la noi se practică prea multe rituri şi se întrebuinţează prea multe simboale. Ei sunt împotriva acestora, fără să-şi dea seama, că şi ei practică

ceremonii şi folosesc simboale. Invăţătura şi obiecţiunile lor împotriva noastră sunt cele ce urmează.

1. **Dumnezeu este duh şi de aceea, cultul nostru dumnezeesc** (închinarea) **trebue să fie în duh şi adevăr, iar nu în semne şi în mişcări simbolice ale trupului, sau în rituale externe.** Aşa ne-a învăţat Mântuitorul: *„Vine ceasul şi acum este, când adevăraţii închinători se vor închina Tatălui în spirit şi în adevăr, căci şi Tatăl voieşte atari închinători. Dumnezeu este spirit şi cei ce i se închină, cade-se să i se închine în spirit şi în adevăr“* (In. 4, 23—24).

Răspunsul nostru. Vezi la cap.: Semnul crucii, răspunsul la obiecţiunea 1. O bună lămurire în această chestiune ne dă şi contextul (v. 21).

2. **Trupul n'are niciun preţ şi de aceea nici simboalele şi riturile trupeşti nu pot fi de vreun folos.** Căci zice Mântuitorul: *„Duhul este carele dă viaţă, trupul nu foloseşte nimic. Cuvintele pe care vi le-am spus sunt duh şi sunt viaţă“* (In. 6, 63). Iar Apostolul deasemenea grăieşte: *„Deprinderea trupească la puţin foloseşte, dar evlavia spre toate este de folos, având făgăduinţa vieţii de acum şi a celei ce va să vie“* (1 Tim. 4, 8).

Răspunsul nostru. In citatul dintâi (In. 6, 63) nu se vorbeşte despre nefolosul riturilor şi simboalelor şi nu se neagă preţul trupului în ceea ce priveşte participarea lui la rugăciune, ci se spune numai, că cele zise despre mâncarea trupului şi a sângelui Mântuitorului în sf. împărtăşanie (v. contextul: v. 32—64) trebuesc înţelese duhovniceşte iar nu trupeşte, adică nu în sensul, că omul, pentru ca să aibă viaţă veşnică, trebue să mănânce din carnea lui Iisus. Nu! Ci în sf. Cuminecătură aducătoare de mântuire, omul mănâncă şi bea însuşi trupul şi sângele Domnului, sub chipul pâinii şi al vinului. Unii din ascultători crezuseră că Iisus le porunceşte să-I sfâşie trupul ca să i-L mănânce şi să-I bea sângele în înţeles propriu,

ceea ce mai ales la Iudei, era ceva de tot grav. Mântuitorul însă caută să-i lămurească mai bine despre ce este vorba. El le spune, că în curând vor vedea lucruri şi mai mari, anume suirea Sa la cer. Deci va fi în stare de a da, într'un chip mai presus de minte, trupul Său ca hrană şi sângele Său ca băutură. Trupul Său în curând va fi ceresc şi nu va mai fi supus legilor naturii; de aceea nu va fi nevoie să fie tăiat în bucăţi, pentru a putea fi mâncat.

In trupul omenesc, izvorul dătător de viaţă este spiritul (sufletul). Carnea, fără suflet, nu este decât cadavru şi hoit. Dacă deci Iisus zice că mâncarea trupului Său dă viaţă, trebue să înţelegem prin cuvântul „trup" trupul Său unit cu sufletul, trupul Său pururea viu, prin uniunea lui ipostatică (în aceeaşi persoană) cu Cuvântul lui Dumnezeu. Deci, acest trup se consumă în sf. Euharistie, sub forma pâinii şi a vinului. Despre aceasta este vorba aici, iar nu despre înlăturarea riturilor şi simboalelor.

In citatul al doilea (1 Tim. 4, 8), deasemenea, este vorba cu totul despre altceva. Aici se combate rătăcirea unor vechi eretici (gnostici), care propovăduiau şi practicau abţinerea totală dela căsătorie şi abstinenţa, sau abţinerea dela datoria căsătorească (spre a nu se înmulţi materia care este rea), apoi abţinerea dela mâncarea de carne ş. a. (vezi v. 1—7). Apostolul combate rătăcirea aceasta, spunând că abţinerea cu desăvârşire dela acestea este un păcat, deoarece Dumnezeu pe toate le-a făcut curate şi le-a dat menirea de a fi consumate sau folosite, cu un anumit cumpăt. O oarecare abţinere dela ele este şi ea bună („de puţin folos"), însă să fie de scurtă durată, spre a nu duce la patimi şi la păcate mai grele (1 Cor. 7, 5. 9). Nu se spune, că abţinerea parţială a trupului nu foloseşte nimic, ci dimpotrivă, că „foloseşte puţin". Deci nu este vorba de înlăturarea riturilor şi a simboalelor.

3. Nu trebue să ne bizuim pe trup, ci pe duh, căci bizuirea pe trup e fără valoare în faţa lui Dumnezeu, după cum este scris: *„Noi suntem tălerea*

împrejur, noi cei ce slujim în duhul lui Dumnezeu şi ne lăudăm în Hristos Iisus şi nu ne bizuim în trup" (Filip. 3, 3). Deci, nici noi nu trebue să ne bizuim pe riturile şi simboalele trupeşti.

Răspunsul nostru. Aici e vorba de prea marea încredere a Iudeilor în cele trupeşti, ca de pildă în tăierea împrejur, crezând că aceasta e îndestulătoare pentru a fi plăcuţi lui Dumnezeu şi de aceea se şi lăudau cu ea în faţa păgânilor, care n'o aveau. Apostolul combate această bizuire trupească, zicând că creştinii nu se bizuesc în ceva trupesc şi nefolositor, ci în slujirea lui Dumnezeu cu duhul, adică cu credinţă, rugăciune, pietate, fapte bune, etc., dela care însă nu sunt excluse, ci dimpotrivă, sunt incluse riturile şi simboalele. Textul aşadar nu e împotriva participării trupului la rugăciune, prin diferite semne simbolice. Inţelesul lui e cu totul altul.

4. Dacă e vorba de rituri şi de simboale, atunci trebue să le practicăm numai pe acelea întrebuinţate de Hristos şi de Apostoli, amintite în Biblie, iar nu şi altele.

Răspunsul nostru. Dar sectarii de ce au totuşi şi ei astfel de rituri şi simboale, neamintite în Biblie? De pildă: ritul botezului lor, cu simboale şi formulă, etc., apoi slujbe divine ş. a.

Cele ale noastre, neamintite în Biblie, sunt din Tradiţia Apostolică, susţinute şi practicate de Apostoli; deci nu pot fi false. In al doilea rând, Biserica e o instituţie infailibilă (cu darul de a nu greşi) şi poate aşeza anumite rituri şi simboale. Ceea ce aşează ea nu poate fi fals şi rău, pentrucă ea are o justificarea, pe când sectarii n'au pentru riturile şi simboalele lor.

CAP. XVIII.

Postul.

Prin post înţelegem în general o înfrânare — fie totală, fie parţială — pe un anumit timp. In acest înţeles, există post trupesc şi post sufletesc, după cum înfrânarea este a trupului sau a sufletului. Pentru ca valoarea postului să fie complectă, trebue ca şi postul să fie complect, adică să fie în acelaşi timp şi trupesc şi sufletesc.

Prin post trupesc înţelegem înfrânarea, fie totală, fie parţială, a trupului pe un anumit timp, dela orice mâncare, sau numai dela anumite mâncări, ori dela datoria căsătorească (1 Cor. 7, 5) — şi peste tot dela orice îmbuibare a trupului. Iar postul sufletesc este înfrânarea sufletului dela vicii, dela păcate şi dela distracţii nefolositoare, care ar putea duce şi trupul în ispita de a păcătui, precum şi sârguirea sufletului în rugăciune şi în tot ce înalţă către Dumnezeu. Deci, pentru ca postul trupesc să nu aibă o simplă valoare igienică, ci şi una religioasă, el trebue să fie însoţit şi de post sufletesc.

Fiindcă, pe de o parte, în vorbirea de toate zilele, prin post înţelegem de obiceiu postul trupesc ca înfrânare dela mâncări şi fiindcă, pe de altă parte, asupra acestui post sectarii nu sunt de acord cu noi, ne vom ocupa, în cele ce urmează, despre postul trupesc.

Trebue să ştim dela 'nceput, că postul este cea mai hotărîtoare armă împotriva diavolului şi a tot ce vine dela el. E mijlocul prin care aşezăm în fiinţa noastră stăpânirea binelui asupra răului. E o deprindere a puterilor noastre celor bune, pentru întărirea lor, împotriva puterilor nevăzute ale vrăjmaşului nostru, diavolul.

Invăţătura noastră despre post, împreună cu temeiurile ei biblice, se rezumă în cele ce urmează.

I. **Incă în Testamentul Vechiu, Dumnezeu a rânduit posturi, cari constau în înfrânarea trupului totală sau parţială, dela mâncări şi totodată, în înfrânarea şi îndreptarea sufletului către Dumnezeu.** De acolo aflăm că cea dintâi poruncă pe care Dumnezeu a adresat-o oamenilor, cerea o înfrânare, un post: *„Şi a poruncit Domnul Dumnezeu lui Adam, zicând: Din toţi pomii grădinei vei mânca, dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănânci, fiindcă în ziua când vei mânca din el, vei muri“* (Fac. 2, 16-17). Această poruncă despre post, pe care cei dintâi oameni au călcat-o, a fost apoi urmată de altele. Căci lui Moise Dumnezeu i-a zis: *„Şi aceasta să vă fie vouă pravilă veşnică: în luna a şaptea, în ziua a zecea a lunii, să postiţi şi să nu săvârşiţi nici un fel de muncă, nici băştinaşul, nici streinul care petrece în mijlocul vostru“* (Lev. 16, 29). Iar Profetul grăieşte: *„Aşa zice Domnul Savaot: Postul din luna a patra, a cincea, a şaptea şi a zecea să fie pentru neamul lui Iuda zile de bucurie şi veselie şi sărbători luminate...“* (Zah. 8, 19). Existenţa şi practicarea postului în Testamentul Vechiu sunt confirmate şi în Testamentul Nou (Fapt. Ap. 27, 9; Lc. 18, 12).

II. **In Testamentul Vechiu postul era socotit ca mijloc curăţitor de păcate şi ca armă contra ispitelor.** In acest sens l-au practicat: *Moise*, pe Muntele Sinai, înainte de a i se da tablele legii, timp de 40 de zile şi de nopţi (Ieş. 34,28); *Proorocul Daniil*, timp de trei săptămâni (Dan. 10, 2-3; 1, 11-12); *Proorocul David*, după cum ne mărturiseşte: *„Iar eu, dimpotrivă, când erau ei* (asupritorii) *bolnavi, mă îmbrăcam în sac, smeream cu post sufletul meu şi rugăciunea mea se întorcea, iar şi iar, pentru ei în pieptul meu“* (Ps. 34/35, 13). *„Genunchii mei tremură din pricina postitului şi trupul meu este istovit şi uscat“* (Ps. 108/109, 24); *Ninivitenii pocăiţi* (Iona 3, 5–10); şi chiar *Iudeii toţi* (1/3 Regi 7, 6). Dumnezeu adeseori îndemna poporul întreg, prin gura vreunui Profet al Său, să pos-

tească, spre a face pocăinţă şi a se întări contra ispitelor. Profetul Ioil scrie: *„Şi măcar acum – zice Domnul – pocăiţi-vă din toată inima voastră, cu postiri şi cu plâns şi cu tânguire. Sunaţi din trâmbiţe în Sion, hotărîţi zile de post, adunaţi obştea la templu, ca în zile mari“* (Ioil 2, 12, 15; vezi şi Dan. 1, 11–12 ş. a).

III. **In Testamentul Nou, postul este tot aşa de mult apreciat şi practicat.** Căci:

1. *După mărturii biblice, în Noul Testament au postit* (post al Vechiului Testament):

a) *Iisus Hristos*, în pustie, timp de 40 zile şi de nopţi (Mt. 4, 1—2).

b) *Proorociţa Ana*, la templul din Ierusalim (Lc. 2, 36–37).

c) *Ioan Botezătorul*, care nu mânca altceva, decât lăcuste şi miere sălbatică (Mc. 1, 6; Mt. 3, 4).

d) *Sfinţii Apostoli*, cu deosebire Sf. Pavel, care scrie despre sine: *„Ci în toate ne facem cunoscuţi ca slujitori ai lui Dumnezeu, întru multă răbdare, în suferinţe, în nevoi... în vegheri, în posturi“*... (2 Cor. 6, 4—5; vezi şi 11, 27).

e) *Proorocii şi învăţătorii*, ca cei din Antiohia: Barnaba, Simeon-Niger, Luciu Cirineul, Manain ş. a. (Fapt. Ap. 13, 1–3).

2. *Hristos a poruncit şi ucenicilor Săi să practice postul*, ca cel mai bun mijloc de luptă împotriva diavolului, care nu poate fi biruit decât prin rugăciune şi post (Mt. 17, 19–21; vezi şi Mt. 9, 15).

3. *Hristos ne-a învăţat şi pe noi cum să postim*, zicându-ne: *„Când postiţi, nu fiţi posomorîţi, ca făţarnicii; că ei îşi slutesc feţele, ca să se arate oamenilor că postesc; adevăr grăiesc vouă: îşi iau plata cuvenită. Tu însă, când posteşti, unge capul tău şi faţa ta o spală, ca să nu te araţi oamenilor că posteşti, ci Tatălui tău care este întru ascuns şi Tatăl tău care vede întru ascuns îţi va răsplăti ţie“* (Mt. 6, 16–18).

4. *Sf. Apostoli încă ne-au învățat să postim.* Sf. Apostol Pavel scrie: „*Să nu vă lipsiți unul pe altul de datoria căsătorească, fără numai cu bună învoială până la o vreme, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea*“ (1 Cor. 7, 5). In acest text, Apostolul ne învață, în continuare, că postul nu trebue să fie prea aspru, spre a nu fi o primejdie.

IV. Postul adevărat trebue să fie și trupesc și sufletesc, pentrucă el constă în înfrânarea poftelor trupului și totodată în întărirea sufletului pentru lupta și pentru biruința împotriva diavolului.

1. Postul trupesc și necesitatea practicării lui rezultă din cuvintele Apostolului Pavel: „*Orice luptător la jocuri, de toate se înfrânează. Și aceia, ca să ia o cunună care se veștejește. Cu atât mai mult noi, pentru una care nu se veștejește... Ci strunesc puternic trupul meu și-l târăsc biruit*“... (1 Cor. 9, 25–27). Iar în altă parte scrie același Apostol: „*Drept aceea, să nu stăpânească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să vă supuneți la poftele lui; și nu dați păcatului mădularele voastre, făcându-le scule ale nedreptății, ci înfățișați-vă pe voi lui Dumnezeu, ca vii, sculați din morți și mădularele voastre ca scule de dreptate pentru Dumnezeu*“ (Rom. 6, 12–13). E vorba așadar, de înfrânarea poftelor trupului, sau de post trupesc (Vezi și 1 Petru 2, 11 ș. a).

2. Postul sufletesc, necesar întregirii postului trupesc, spre a-l întări și spre a constitui, împreună cu acesta, o armă puternică de luptă împotriva diavolului, este confirmat prin cuvintele Mântuitorului: „*Acest soi de demoni nu iese fără numai cu rugăciune și cu post*“ (Mt. 17, 21; vezi și Ps. 35, 13). Postul sufletesc cel adevărat este zăbovirea în rugăciune, care cuprinde în sine înfrânarea dela poftele sufletului.

V. Pe baza mărturiilor biblice, postul trupesc în înțeles obișnuit poate să fie de două feluri și

anume: 1. o înfrânare totală, dela orice mâncări şi băuturi; şi 2. o înfrânare parţială, adică numai dela anumite mâncări şi băuturi.

1. Postul ca înfrânare totală dela orice mâncare (şi băutură) pe un timp mai scurt („post negru"), — posibil numai unora mai sănătoşi şi mai rezistenţi — e confirmat de Sf. Scriptură prin faptul că aceasta redă cazuri concrete de practicarea şi folosinţa acestui fel de post. Astfel de post au postit: *Moise*, despre care ni se spune: *„Şi Moise a rămas acolo* (în Muntele Sinai) *cu Domnul patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi; şi pâine n'a mâncat şi apă n'a băut; şi a scris pe table de piatră cuvintele legământului: cele zece porunci"* (Ieş. 34, 28); *Ilie: „Şi s'a sculat* (Ilie), *a mâncat şi a băut şi cu demâncarea aceasta a prins putere pentru patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, până a ajuns în Horeb, muntele Domnului"* (1/3 Regi 19, 8); *Mântuitorul* în pustie: *„Atunci fu dus de duhul în pustie ca să se ispitească de către diavolul. Şi după ce a postit patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, la urmă a flămânzit"* (Mt. 4, 1—2). Moise, Ilie şi Iisus au pustit câte 40 de zile şi de nopţi, post negru. După exemplul lor putem posti şi noi astfel de post, când — sau dacă — putem. Valoarea acestui post rezultă din înalta misiune pentru care cei de mai sus s'au pregătit prin el.

2. *Postul ca înfrânare parţială, numai dela anumite mâncări*, sau ca alimentare redusă, cu mâncări mai sărăcăcioase, pentru o disciplinare a trupului şi în acelaşi timp a sufletului, ferindu-le, fie de îmbuibare, fie de chinuire nefolositoare prin asprime exagerată, este deasemenea confirmat prin cazuri concrete, amintite în Sf. Scriptură. Acest fel de post e posibil oricărui om sănătos. L-a practicat în Vechiul Testament, profetul *Daniil*, care ne spune: *„In zilele acelea, eu, Daniil, am petrecut trei săptămâni de zile în jălanie: pâine bună n'am mâncat, carne şi vin n'au intrat în gura mea şi cu miresme nu m'am uns, până ce nu s'au împlinit trei săptămâni de zile"*) Dan. 10, 2—3;

1, 11—15). El n'a mâncat decât pâine rea, fără carne şi fără vin. Deci a postit post parţial. L-au practicat *nazireii*, care trebuiau să se reţină dela orice fel de băutură alcoolică şi dela struguri proaspeţi şi stafide (Num. 6, 1—3). Tot în Testamentul Vechiu, timp de 7 zile după Paşti, poporul n'avea voie să mănânce pâine dospită, ci numai azime (Ieş. 12, 8. 15. 18; 23, 15). L-a practicat apoi, în Testamentul Nou *Ioan Botezătorul*, care şi-a înfrânat trupul, în post neîntrerupt. Postul lui însă nu era un post negru, ci consta într'o alimentare redusă, limitată numai la anumite mâncări. *„Hrana lui era lăcuste şi miere sălbatică"*, zice Sf. Evanghelist (Mt. 3, 4; Mc. 1, 6). L-a recomandat Sf. Apostol *Pavel* în cuvintele: *„Drept aceea, dacă o mâncare sminteşte pe fratele meu, nu voiu mânca în veac carne, ca să nu aduc sminteală fratelui meu"* (1 Cor. 8, 13). Aici ni se arată, că şi acest fel de post poate aduce mult folos. (Vezi şi Rom. 14, 21).

Din toate acestea rezultă, că şi postul parţial are o valoare religioasă şi că de aceea, e bun şi necesar. Il poate practica oricine, cu cel mai mare folos sufletesc.

VI. **Iacă în Testamentul Vechiu exista o anumită rânduială, în ceea ce priveşte vremea** (răstimpurile sau zilele) **de post de peste an, din lună sau din săptămână.** Astfel: 1. Se postea de două ori în săptămână (Joia şi Lunea), în amintirea suirii şi coborîrii lui Moise de pe Muntele Sinai cu tablele legii. Fariseul din pilda Mântuitorului se lăuda, alăturea de vameşul smerit, că posteşte de două ori pe săptămână (Lc. 18, 12), vrând să spună prin aceasta, că ţine cu stricteţe rânduiala privitoare la ţinerea postului şi că deci e plăcut lui Dumnezeu. Postul lui însă era numai trupesc. Sufletul îi era plin de mândrie, fapt pentru care postul trupesc nu îi era de niciun folos. 2. Se postea la Ziua Impăcării (în 10 a lunei Tişri), după cum însuşi Dumnezeu a rânduit: *„Şi aceasta să vă fie vouă pravilă veşnică: în luna a şaptea, în ziua a zecea a lunii, să postiţi şi să nu săvârşiţi*

niciun fel de muncă... căci în această zi se va face pentru voi ispăşire, ca să vă spălaţi de toate păcatele voastre şi ca să fiţi curaţi înaintea Domnului" (Lev. 16, 29–30). Acest post este amintit şi în Testamentul Nou (Fapt. Ap. 27, 9). 3. Mai existau apoi şi alte zile sau răstimpuri fixe, pentru care era rânduit post, după cuvântul Domnului prin Profetul: *„Aşa zice Domnul Savaot: postul din luna a patra, a cincea, a şaptea şi a zecea să fie pentru neamul lui Iuda zile de bucurie şi veselie şi sărbători luminate"* (Zah. 8, 19).

VII. **In Testamentul Nou deasemenea, Sf. Biserică a rânduit anumite răstimpuri şi zile, în care postul să fie obligator pentru toţi creştinii, pentru ca şi în privinţa aceasta să fie o bună rânduială,** după cuvântul Apostolului: *„Toate să se facă cu bunăcuviinţă şi după rânduială"* (1 Cor. 14, 40). Căci: *„Dumnezeu nu este Dumnezeul neorânduielii"* (1 Cor. 14, 33). Dar Biserica n'a rânduit decât zile şi răstimpuri de post parţial, pe care să-l poată practica oricine. Iată de ce, posturile rânduite de Biserică sunt obligatorii pentru toţi credincioşii. Ele sunt relativ uşoare şi posibile, pentrucă sunt mai multe şi mai lungi; şi invers: sunt relativ multe şi lungi, pentrucă sunt practicabile. Sunt rânduite cu înţelepciune: pe de o parte, să fie într'adevăr posturi, iar pe de altă parte, să nu constitue poveri mai mari decât puterea de a le purta. Numai în cazuri binecuvântate şi prin deslegări date de Biserică, poate fi cineva scutit de această îndatorire a postului.

Iată zilele şi răstimpurile de post ale Testamentului Nou, rânduite de Biserică:

Zilele de Miercuri de peste an (cu puţine excepţii), în amintirea tristă a vânzării Mântuitorului de către Iuda.

Zilele de Vineri de peste an (iarăşi afară de câteva excepţii), în amintirea tristă a răstignirii Mântuitorului *).

*) Excepţii fac Miercurile şi Vinerile din săptămâna (brânzei) dinaintea postului sf. Paşti, din săptămâna luminată, din săptămâna Rusaliilor şi dintre Naşterea Domnului şi ajunul Botezului.

40 de zile înaintea sărbătorii Invierii Domnului (Postul Mare, sau al Sf. Paşti), în amintirea patimilor Mântuitorului şi pentru pregătirea necesară sărbătoririi marelui Praznic.

40 de zile înaintea praznicului Naşterii Domnului (Postul Crăciunului), ca pregătire pentru sărbătorirea cu vrednicie a acestui mare Praznic.

14 zile înaintea sărbătorii Adormirii Maicii Domnului (dela 1 la 14 August: Postul Sf.-Mariei Mari), în amintirea tristă a morţii Maicii Domnului şi ca pregătire a noastră pentru această sărbătoare.

Câteva zile (numărul lor variază şi e cel mult de două săptămâni) înaintea sărbătorii Sf. Apostoli Petru şi Pavel (Postul Sf. Apostoli). Semnificaţia e aceeaşi ca a celor de mai sus.

Mai sunt apoi şi câteva zile de peste an, în care Biserica a rânduit post, dat fiind caracterul de tristeţe pe care-l produce amintirea celor sărbătoriţi în ele. Aceste zile sunt: 14 Septemvrie (Înălţarea Sf. Cruci) şi 29 August (Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul).

VIII. **Postul e un semn de întristare. De aceea, trebue ţinut numai cu întristare şi numai în timp de întristare.** Sf. noastră Biserică a ţinut seamă de aceasta, în rânduirea postului şi a zilelor de post, bazată pe cuvintele pe care le-a spus Mântuitorul în următoarea întâmplare din Biblie: *„In vremea aceea veniră la el ucenicii lui Ioan, zicând: Pentru ce noi şi Fariseii postim, iar ucenicii tăi nu postesc? Iisus le răspunde: Pot oare fiii nunţii să fie trişti câtă vreme mirele este cu ei? Ci vor veni zile, când mirele va fi luat dela ei şi atunci vor posti“* (Mt. 9, 14—15). Şi într'adevăr, prin aşezarea zilelor de post, Biserica a dat postului această semnificaţie: întristarea noastră de a fi fost luat Mirele dintre noi şi pregătirea noastră de a ajunge iarăşi împreună cu El. Aceeaşi semnificaţie de tristeţe a postului rezultă şi din cuvintele Psalmistului: *„Iar eu dimpotrivă, când erau ei* (asupritorii lui)

bolnavi, mă îmbrăcam în sac, smeream cu post sufletul meu şi rugăciunea mea se întorcea, iar şi iar, pentru ei în pieptul meu" (Ps. 34/35, 13).

IX. Dacă postul e un semn de întristare, atunci nu se cuvine ca în vreme de post să se facă petreceri, nunţi şi veselie. Dar, pe de altă parte, iarăşi, nu se cuvine, ca în timp de bucurie să se ţină post.

1. Unii, deşi sunt în vreme de post, iar alţii, deşi se ţin că postesc, îşi fac totuşi petreceri, bucurii, sau diferite distracţii, în acelaşi timp cu postul. Este, fără îndoială, un păcat, iar postul ţinut în acest mod, este fără niciun folos, pentrucă e incomplect. E numai trupesc, în timp ce sufletul rămâne neînfrânat, sau chiar angajat în păcate deadreptul împotriva postului.

2. Alţii, dimpotrivă, îşi rânduesc singuri şi de bună voie anumite zile de post, zile, în care Biserica n'a rânduit post, pentrucă nu sunt zile de întristare, ci de bucurie. Aşa, de pildă, unii îşi aleg ca zi de post Dumineca, sau diferite sărbători mari, sau şi alte zile de peste săptămână, ca: Marţia, Joia, ş. a. Aceştia însă nu ţin în privinţa postului şi rânduiala Sf. Biserici, care a aşezat cu chibzuinţă zile şi vreme de post. Nu e bine să se ţină alte posturi decât cele ale Sf. Biserici, mai ales neţinându-le pe acestea. Cel ce, pentru a fi ferit de pagube, de boale, etc. vrea să ţină posturi riguroase, ori cu rigurozitate, acela are la îndemână în primul rând posturile rânduite de Biserică. In plus, el poate să mărească asprimea lor pe cât e cu putinţă şi îşi poate rândui şi altele, dar numai cu bună chibzuinţă.

3. Un păcat mai mare este de a ţine posturi păgâneşti, cum fac unii credincioşi de ai noştri. Aceştia ţin *postul sf. Marţi, al sf. Joi...* sau al altei sfinte... care nu e Sfântă a Bisericii, sau cel puţin pentru care Biserica n'a rânduit post. De obiceiu, aceşti zişi „sfinţi" şi „sfinte", sunt nume păgâneşti de ale zeilor şi de ale zeiţelor păgâni (Marte, Joe sau Jupiter, etc.), rămase şi moştenite apoi din păgâ-

nism, încă de pe vremea când şi noi eram păgâni, sau de când eram în contact cu păgânii.

Drept urmare, postul e posibil, bun şi necesar. Rostul lui e bine definit. Iar Biserica are anumite orânduiri cu privire la post. Aceste orânduiri nu trebuesc nesocotite şi mai ales nu trebuesc înlocuite.

Să nu uităm apoi că postul e şi o necesitate igienică. Trupul trebue disciplinat şi în acest sens. Imbuibările îi produc boale la stomac, fiere, ficat, rinichi, intestine ş. a. iar înfrânările îi înlesnesc regenerarea (reîmprospătarea) trupului, făcându-l mai viguros. Deşi scopul postului nu este acesta, totuşi, faptul că postul e de folos şi în privinţa aceasta, ne face să constatăm încă odată, că el ne este necesar şi că ne este o datorie, pe care ne-o cere şi Dumnezeu şi natura noastră însăşi.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii, de orice fel ar fi, sunt împotriva postului. Bazaţi pe tâlcuirea greşită şi pe forţarea înţelesului unor texte biblice, învaţă şi obiectează despre post următoarele:

1. **Omul poate să mănânce orice mâncare, pentrucă nu mâncarea îl spurcă pe om. De aceea nu trebue să facem deosebiri între mâncări de post şi mâncări de frupt** (de dulce), **fiindcă toate sunt la fel de curate,** după cum a spus însuşi Mântuitorul: *„Nu ceea ce intră în gură spurcă pe om, dar ceea ce iese din gură, aceea spurcă pe om... — Atunci Petru luă cuvântul şi-i zise: Desluşeşte-ne nouă pilda aceasta. El răspunse: Acum sunteţi şi voi nepricepuţi? Nu înţelegeţi, că tot ce intră în gură, se duce în pântece şi se aruncă în cloacă? Pe când cele ce ies din gură, purced din inimă şi acelea spurcă pe om...“* (Mt. 15, 11. 15–17). Deci n'are rost să facem deosebire între mâncări, ca şi când prin unele (de post) ne-am mântui, iar prin altele ne-am spurca şi osândi.

Răspunsul nostru. Este foarte adevărat, că nu prin mâncări se spurcă omul, pentrucă ele toate sunt curate. (Vezi mai pe larg cap. XXXIII). Dar de aici nu rezultă că nu mai trebue să existe post, rânduit pentru anumite zile sau răstimpuri, când omul trebue să se înfrâneze dela mâncările mai gustoase şi mai hrănitoare. Căci omul nu de aceea posteşte, pentrucă anumite mâncări ar fi necurate şi că deci, mâncându-le s'ar spurca prin ele. Rostul postului e cu totul altul şi e în legătură mai mult cu înfrânarea poftelor noastre, decât cu mâncarea. Scopul postului nu este de a face deosebire între mâncări („curate" şi „necurate"), ci de a pune disciplină în trupul nostru prin puterile bune ale sufletului – şi în sufletul nostru prin puterile bune ale trupului. O mâncare oprită în timp de post, nu de aceea e oprită pentrucă ar fi spurcată în sine şi astfel ar spurca pe cel ce o mănâncă. Mâncarea în sine e curată, iar omul care mănâncă o mâncare oprită în timp de post, nu prin acea mâncare se spurcă, ci se spurcă prin sine însuşi, adică prin neputinţa de a se înfrâna în faţa unor alimente, sau prin poftele care-l biruesc şi-l stăpânesc.

Cât priveşte citatul de mai sus, invocat de sectari împotriva postului, are cu totul alt înţeles. El vorbeşte împotriva obiceiului Fariseilor, de a nu mânca, decât numai după ce mai întâiu s'au spălat pe mâini, ca nu cumva să se fi atins cu mâinile de ceva necurat şi astfel, prin ele, să necurăţească mâncarea, iar prin mâncare, trupul lor întreg. Fariseii I-au reproşat Mântuitorului că ucenicii Lui nu respectă această datină. La acest reproş, Iisus le răspunde prin cuvintele citate mai sus, că nu mâncând cu mâinile nespălate se spurcă omul, pentrucă această necurăţie, dacă poate fi numită aşa, e ceva extern, trupesc şi fără importanţă; mâncarea e trecătoare, deasemenea şi stomacul, care o lapădă în gunoiu, sau care chiar dacă o păstrează, mistuind-o, e totuşi menit trecerii, împreună cu trupul întreg. Necurăţia omului nu provine din afară, ci din lăuntrul lui şi nu din stomac, sau din ceva material

şi trupesc, ci din sufletul lui. Aceasta este adevărata necurăţie, sufletească, iar nu cea trupească, externă, care fie că e numai închipuită, fie că e chiar adevărată, e fără importanţă.

Aşadar, prin cuvintele citate mai sus, Iisus Hristos n'a zis: Să nu postiţi! Şi nici nu putea să zică astfel, când ştim că El însuşi a postit şi a poruncit şi celor ce-I urmează, să postească. (V. mai sus, învăţătura noastră şi temeiurile ei biblice).

2. **Este o erezie condamnată de Sf. Scriptură, a opri pe cineva dela anumite mâncări, câtă vreme ele sunt bune şi curate şi mai ales au dela Dumnezeu menirea de a fi consumate.** Căci scrie Apostolul: „*Aceştia* (învăţătorii mincinoşi ce se vor ivi) *opresc dela căsătorie şi dela unele bucate, pe care Dumnezeu le-a făcut, spre gustare cu mulţămită, pentru cei credincioşi şi pentru cei ce au cunoscut adevărul. De vreme ce orice făptură a lui Dumnezeu este bună şi nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulţămită, căci se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune — Căci deprinderea trupească la puţin foloseşte, dar evlavia la toate este de folos, având făgăduinţa vieţii de acum şi a celei ce va să vie*" (I Tim. 4, 3–5. 8).

Răspunsul nostru. Cuvintele acestea, deasemenea, nu sunt îndreptate contra postului, ci în contra ereticilor vechi (gnostici), care opreau mâncarea de carne şi căsătoria, nu pentru un anumit timp, cum facem noi în post, ci pentru totdeauna, zicând că ea este „materie", adică ceva rău şi necurat. Ei opreau deasemenea şi căsătoria, nu pentru a înfrâna temporal poftele trupului, ci pentru a nu spori materia, care este rea. Cuvintele din textul de mai sus sunt ale Sf. Apostol Pavel, despre care ştim că însuşi a postit şi astfel nu ne putem închipui să se contrazică.

3. **Postul este ceva indiferent, adică nici bun nici rău şi de aceea, prin el nu ne putem face mai plăcuţi înaintea lui Dumnezeu.** Apostolul grăieşte lămurit: *„Demâncarea nu ne face mai primiţi în faţa lui Dumnezeu. Că nici dacă mâncăm n'avem câştig, nici dacă nu mâncăm n'avem pagubă"* (1 Cor. 8, 8). *„Pentrucă împărăţia lui Dumnezeu nu este demâncare şi băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie întru Duhul Sfânt"* (Rom. 14, 17). Iată de ce, nu e niciun păcat a nu ţine post. Cine-l ţine, nu face rău şi cine nu-l ţine, iarăşi nu face rău. Dar nici a-l ţine nu e o virtute, nici a nu-l ţine, nu e un păcat.

Răspunsul nostru. In amândouă textele acestea, nu este vorba de mâncarea de post, ci de mâncarea din carnea ce fusese jertfită idolilor. (A se vedea contextul ambelor texte). Anume, păgânii aduceau idolilor lor jertfe de animale. O parte din carnea rămasă dela aceste jertfe, se consuma la templul idolului, sub forma de ospăţ idolesc (1 Cor. 8, 10), sau se consuma, sub aceeaşi formă, acasă la cel ce a jertfit-o (1 Cor. 10, 27), sau alteori, se vindea în măcelării (1 Cor. 10, 25). Creştinii din păgâni (păgâno-creştinii), pe atunci încă tineri în credinţă, mai păstrau legături cu ceilalţi păgâni neîncreştinaţi (prieteni sau rudenii) şi unii mai păstrau oarecari legături chiar şi cu vechea lor credinţă păgânească: mai credeau încă şi în zei, deşi acum erau creştini. Uneori erau învitaţi şi ei la ospeţele idoleşti, sau alteori se nimerea să cumpere şi ei, dela măcelării, carne ce a fost jertfită idolilor; şi o mâncau.

Iudeo-creştinii însă, mult mai riguroşi în cele ale mâncării, deoarece ţineau şi ei mai departe vechea lor lege şi mai ales ţineau cu stricteţe legile Testamentului Vechiu cu privire la mâncări (Lev. cap. 11 şi Deut. cap. 14), nu mâncau astfel de carne şi ar fi voit să-i oprească şi pe păgâno-creştini de a o mânca, mai ales că voiau să-i oblige pe aceştia la observarea cu stricteţe a tuturor legilor Vechiului Testament, fără de care, ziceau ei, că nu se poate să fie cineva bun creştin. Păgâno-creştinii

însă nu erau de acord cu Iudeo-creştinii în privinţa aceasta şi de aceea, aveau dese neînţelegeri şi frecuşuri întreolaltă. Aşa cum iudeo-creştinii nu se puteau desface cu totul de Testamentul Vechiu, aşa nici păgâno-creştinii nu-şi puteau rupe încă toate legăturile cu vechea lor credinţă. De singur, nu e vorba de cei „tari" în credinţă creştină, ci de cei „slabi", din ambele tabere.

Apostolul Pavel a găsit de mai multe ori prilejul să intervină el însuşi, spre a pune pace între cele două partide vrăjmaşe, lămurind chestiunea, ca nu cumva prin certuri şi desbinări să se pericliteze Biserica lui Hristos. El lămureşte chestiunea în modul următor: Mâncări necurate, cum existau în Testamentul Vechiu, nu mai există (Rom. 14, 14; 1 Tim. 4, 4—5; Tit 1, 15 etc. Vezi mai pe larg cap. cu acest subiect). Ştim apoi, că idolii nu există, adică n'au existenţă reală şi astfel, o carne jertfită lor este ca şi când n'ar fi fost jertfită nimănui, deci poate fi mâncată de oricine (1 Cor. 8, 4—5). Dar fiindcă unii păgâno-creştini sunt încă „slabi" în credinţa creştină, pentrucă deşi sunt creştini acum, ei mai cred şi în existenţa idolilor, de aceea, aceşti creştini e bine să nă mănânce astfel de carne, spre a nu se spurca în cugetul lor (nu în trup), slujind şi lui Dumnezeu şi idolilor (1 Cor. 8, 6—7). Dar e bine ca nici cei „tari" în credinţă dintre păgâno-creştini, cari pot mânca astfel de carne, să n'o mănânce în prezenţa celor „slabi", nu pentrucă ar fi necurată, ci pentru a nu da acestora din urmă prilej de sminteală, făcându-i să se simtă şi ei îndreptăţiţi a mânca (1 Cor. 8, 10—13; Rom. 14, 20—23 etc). Incolo însă, mâncarea în sine e indiferentă, adică bună sau rea, după gustul diferit al fiecăruia, iar nu „curată" şi „necurată". .

Nu se poate ca Apostolul Pavel să vorbească împotriva postului, când şi el însuşi, după propria lui mărturisire, a postit adeseori. (Vezi mai sus învăţătura noastră).

4. Nici postirea nu e folositoare şi nici nepostirea nu e păcat; de aceea, cei ce postesc nu tre-

bue să osândească pe cei ce nu postesc, după cuvântul Apostolului: *„Cel ce mănâncă să nu privească de sus pe cel ce nu mănâncă; iar cel ce nu mănâncă să nu judece pe cel ce mănâncă; fiindcă Dumnezeu l-a primit între ai săi. Cine eşti tu ca să judeci pe sluga altuia?... Cine mănâncă, pentru Domnul mănâncă, pentrucă mulţumeşte lui Dumnezeu; şi cine nu mănâncă, tot pentru Domnul nu mănâncă şi mulţumeşte şi el lui Dumnezeu“* (Rom. 14, 3—6). *„Nimeni deci, să nu vă bage vină peutru mâncare sau băutură, sau cu privire la vreo sărbătoare, sau lună nouă, sau Sâmbătă, care sunt umbra celor viitoare, iar trupul, al lui Hristos“* (Col. 2, 16—17). Astfel, nici ortodocşii nu sunt îndreptăţiţi a aduce învinuiri celor, cărora legea lor, bazată pe cuvântul Apostolului, nu-i obligă să postească.

Răspunsul nostru. In textele acestea nu e vorba despre post, ci despre deosebirea între mâncări oprite şi neoprite, sau curate şi necurate, potrivit rânduielii, acum desfiinţate, a Testamentului Vechiu (în citatul al doilea), sau potrivit părerii Iudeo-creştinilor cari învinuiau pe cei dintre păgâno-creştini care mâncau din carnea ce a fost jertfită idolilor. Apostolul accentuiază, că de acum nu trebue să se mai facă deosebire între mâncări, deoarece pentru mântuire n'are nicio însemnătate mâncarea cuiva, ştiut fiind, că în Testamentul Nou nu mai există nimic necurat. Chestiunea era de a se aplana neînţelegerile şi conflictele ce existau între iudeo-creştini şi păgâno-creştini, în special pe chestiunea mâncării şi în general pe chestiunea obligativităţii şi neobligativităţii legii mozaice în creştinism. *„Cel ce mănâncă“* (din carnea jertfelor idoleşti), însemnează păgâno-creştinii „tari“. *„Cel ce nu mănâncă“* (din astfel da carne), însemnează iudeo-creştinii şi păgâno-creştinii „slabi“. *„Nimeni“*, însemnează iudeo-creştinii. *„Să nu vă bage vină“*, însemnează: să nu vă impute, să nu vă aducă reproşuri, să nu vă osândească. *„Pe voi“*, — pe păgâno-creştini. *„Pentru mâncare“*... — pentru neţinerea legii lui Moise cu privire la mâncări (Lev. c. 11 şi Deut.c. 14). Contextul, precum şi textele paralele, lămuresc îndeajuns despre ce este vorba.

5. **Post adevărat este numai cel aşa zis „negru", care constă în reţinerea totală, pe un timp determinat, dela orice mâncare şi băutură.** Iar acest post se ţine după libera alegere, după împrejurări şi după posibilitatea fiecăruia şi nicidecum în zile rânduite de alţii, sau în răstimpuri anumite.

Răspunsul nostru. Nici Biserica noastră nu osândeşte postul negru; dimpotrivă, îl recomandă ca foarte bun, având bune temeiuri biblice. Dar fiindcă acest fel de post e foarte greu şi nu fiecare om îl poate practica, din diferite motive fizice şi igienice, Biserica a rânduit ca numai celalalt fel de post, care deasemenea are bune temeiuri biblice, să fie obligator pentru fiecare creştin. Ea a făcut o rânduială şi în privinţa felurilor de mâncări de post, oprind numai consumarea mâncărilor mai hrănitoare, mai bogate în calorii şi mai lăcomoase, care robesc trupul şi lenevesc sufletul, legându-le numai de cele trecătoare.

Biserica a făcut, ca postul să poată fi practicat de oricine, fără să-şi chinue zadarnic, sau chiar păgubitor, trupul. Căci rostul postului nu este de a ne chinui trupul, ci numai de a ni-l disciplina şi de a ne stăpâni poftele trupeşti şi sufleteşti. Un post prea aspru poate duce la păcate deadreptul împotriva postului (1 Cor. 7, 5). De aceea, Biserica a aşezat o înţeleaptă rânduială, atât în privinţa mâncărilor de post, spre a-l putea practica obligatoriu oricine, cât şi în privinţa timpului de post.

CAP. XIX.

Jurământul.

Jurământul este invocarea (chemarea) *numelui* (fiinţei şi insuşirilor) *lui Dumnezeu, ca mărturie pentru adevărul unei afirmaţiuni*; sau este *chemarea lui Dumnezeu ca martor la dovedirea unui adevăr şi ca pedepsitor pentru neadevărul unei afirmaţiuni.*

Jurământul se face de obiceiu pe Dumnezeu, sau pe una din Persoanele Sf. Treimi, mai rar pe altcineva sau pe altceva (pe Sfinţi, pe cer, pe cruce, ş. a.), dar totdeauna se cere în el pedeapsă pentru neadevăr, sau pentru ascunderea adevărului. Dumnezeu este Atotştiutor şi cunoaşte adevărul; El este apoi Atotputernic şi poate pedepsi neadevărul, într'un fel oarecare, uneori precizat chiar în formula jurământului. El este, în sfârşit, veşnic şi deci niciodată nu e prea târziu să pedepsească neadevărul, adică să-I scape minciuna nepedepsită.

Jurământul poate fi rostit în fel şi fel de formule, ca: „Aşa să-mi ajute Dumnezeu"... „Să nu-mi ajute Dumnezeu, dacă"... „Să mă bată Dumnezeu, dacă"... „Să mor dacă mint esc"... „Pe Dumnezeul meu spun, că"... „Jur, că"... (Jur însemnează: chem pe Dumnezeu ca martor şi pedepsitor...; sau: făgăduesc în faţa lui Dumnezeu, dela care cer pedeapsă în caz de minciună, ori în cazul călcării făgăduinţei mele, că...)

In privinţa jurământului trebue să ţinem seamă de învăţăturile de mai jos, întemeiate pe texte biblice foarte răspicate.

I. Jurământul pe numele lui Dumnezeu a fost practicat în ă în Testamentul Vechiu, fiind aşezat de însuşi Dumnezeu. Astfel, sub Moise s'a dat poporului această pravilă: „*Dacă cineva încredinţează aproapelui său, spre pază, asin, sau bou, sau oale, sau orice altă vită şi ea va muri, sau se va schilodi, sau va fi răpită şi nimeni n'a fost martor, atunci între cele două părţi să hotărască jurământul Domnului, ca să se ştie dacă nu cumva păzitorul şi-a întins mâna asupra avutului aproapelui său. Stăpânul să primească jurământul, iar păzitorul să nu dea nici o ispaşă*" (Ieş. 22, 9–10). Jurământul este deci cel mai de pe urmă mijloc decisiv (hotărîtor) pentru a încredinţa pe cineva despre un adevăr. Tot în Testamentul Vechiu s'a dat porunca: „*Cinsteşte pe Domnul Dumnezeul tău, lui să-i slujeşti şi pe numele lui să te juri*"

(Deut 6, 13). Aici se cere ca jurământul să se facă numai pe numele lui Dumnezeu, în înţelesul că orice alt jurământ, făcut pe numele vreunui idol, sau zeu păgân, trebue evitat. Acelaşi lucru trebuia impus şi conlocuitorilor păgâni, după cum rezultă din cuvintele rostite prin Profetul: *„Şi dacă se vor obişnui* (popoarele păgâne din vecinătatea Iudeilor) *cu căile norodului meu, ca să jure pe numele meu: Viu este Domnul — precum şi ei au deprins pe poporul meu să jure pe Baal, — atunci vor fi aşezaţi statornic în mijlocul poporului meu"* (Ier. 12, 16). Deci jurământul pe numele lui Dumnezeu e un lucru plăcut lui Dumnezeu, fiindcă prin el, I se recunoaşte autoritatea şi puterea de a pedepsi neadevărul.

II. **Insuşi Dumnezeu S'a jurat, pe Sine însuşi, adică pe numele Său** (neexistând altcineva mai mare decât El, pe al cărui nume să se jure). Astfel, S'a jurat lui Avraam: *„Şi i-a zis: Mă jur pe mine însumi... că te voiu binecuvânta... şi voiu înmulţi peste măsură semînţia ta..."* (Fac. 22, 16–17). S'a jurat Profetului Amos: *„Juratu-s'a Domnul pe sine însuşi, rosteşte Domnul Dumnezeu Savaot"* (Amos. 6, 8). S'a jurat lui David, după cum rezultă din cuvintele: *„Eu am făcut legământ cu alesul meu şi m'am jurat lui David sluga mea: Intări-voiu semînţia ta în veac de veac şi scaunul tău îl voiu clădi nin neam în neam"* (Ps. 89, 4-5). S'a jurat celor ce au clevetit în pustie: *„Nu vor vedea ţara pe care m'am jurat s'o dau părinţilor lor"* (Num. 14, 23). Sf. Apostol Pavel scrie despre jurământul lui Dumnezeu din Vechiul Testament: *„Ci Dumnezeu, când a dat lui Avraam făgăduinţa, de vreme ce n'avea pe cine să jure, mai mare ca Dumnezeu, s'a jurat pe sine însuşi... Pentrucă oamenii se jură pe cel ce e mai mare şi jurământul la ei este o chezăşie şi sfârşitul oricărei neînţelegeri. In aceasta, Dumnezeu voind să arate şi mai mult, moştenitorilor făgăduinţei, nestrămutarea hotărârii lui, a pus la mijloc jurământul"* (Evr. 6, 13–17). Din aceste cuvinte rezultă că însuşi Dumnezeu a arătat sem-

nificaţia, importanţa şi inevitabilitatea (neputinţa de a fi înlăturat) a jurământului. Tot Apostolul Pavel zice că Mântuitorului, Dumnezeu I-a încredinţat prin jurământ arhierie veşnică: *„Ci încă a fost la mijloc şi un jurământ, căci pe când aceia* (preoţii Testamentului Vechiu) *s'au făcut preoţi fără de jurământ, acesta* (Arhiereul Iisus Hristos) *s'a făcut cu jurământul celui ce i-a grăit: Juratu-s'a Domnul şi nu se va căi: Tu eşti preot în veac, după rânduiala lui Melhisedec"* (Evr. 7, 20–21; Ps. 110, 4).

III. **„Drepţii" din Testamentul Vechiu, încă au practicat jurământul şi i-au recunoscut sfinţenia.** Astfel, *Avraam* s'a jurat lui Abimelec că nu-i va face niciun rău şi că nu-i va prăda ţara (Fac. 21, 22—24). Şi tot el a cerut jurământ sclavului său pe care l-a trimis să peţească fiului său Isac soţie, că n'o va peţi dintre fiice Canaanience (Fac. 24, 2–9). S'a jurat apoi *David* lui Saul, care i-a zis: *„Jură-mi înaintea Domnului, că nu vei stârpi pe urmaşii mei după moartea mea... Şi David făcu acest jurământ lui Saul...* (1/3 Regi 24, 22—23). *Solomon* încă a apreciat sfinţenia jurământului. Căci în rugăciunea dela sfinţirea templului zidit de el, se ruga aşa: *„Când va greşi cineva împotriva aproapelui său şi-l va pune să jure şi va veni să jure înaintea jertfelnicului din templul acesta, ascultă din ceruri şi fă dreptate robilor tăi, pedepseşte pe cel fără de lege, ca fapta lui să se întoarcă în capul lui şi pe cel drept să-l răsplăteşti după dreptatea lui"* (1/3 Regi 8, 31–32). Iar Profetul *Ieremia* redă cuvântul Domnului către Israil: *„Când te vei jura din inimă, cu credinţă şi cu inimă curată: Viu este Domnul — toate neamurile te vor binecuvânta şi te vor proslăvi"* (Ier. 4, 2. Vezi şi 5, 2; 2/4 Regi 23, 3 ş. a).

IV. **Dumnezeu a prezis practicarea şi în viitor a jurământului** (în creştinism), zicând prin gura Profetului: *„Din gura mea iese dreptatea şi nu-mi întorc cuvântul; înaintea mea tot genunchiul se va pleca; întru*

numele meu se va jura toată limba" (Is. 45, 23). *„Şi veţi lăsa numele vostru aleşilor mei ca vorbă de blestem : Domnul Dumnezeu să te ucidă, ca pe cutare !... Dar slujitorii mei vor fi numiţi cu alt nume.. Cine se va binecuvânta pe pământ, binecuvânta-se-va întru Dumnezeul adevărului şi cel ce se va jura pe pământ, se va jura pe Dumnezeul cel adevărat"*... (Is. 65, 15—16).

V. **In Noul Testament au recunoscut şi întrebuinţat jurământul:**

1. *Iisus Hristos*, care n'a dat răspuns arhiereului, decât când acesta l-a provocat cu jurământ: *„Atunci arhiereul vorbind iarăşi a zis : Juru-te pe Dumnezeul cel viu, să ne spui nouă, de eşti tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Ci Iisus i-a răspuns : Tu ai zis-o"*.. (Mt. 26, 63–64). De aici rezultă, că Mântuitorul în urma jurământului, S'a văzut obligat a răspunde.

2. *Apostolul Pavel*, care scrie: *„Ci eu chem pe Dumnezeu mărturie asupra sufletului meu, că din cruţare pentru voi n'am venit la Corint"* (2 Cor. 1, 23; vezi şi Gal. 1, 20). *„Căci martor îmi este Dumnezeu, că vă doresc pe voi toţi, cu duioşia lui Hristos Iisus"* (Filip. 1, 8). *„Juru-vă pe voi, întru Domnul, ca să citiţi scrisoarea aceasta tuturor sfinţilor fraţi"* (1 Tes. 5, 27). Iar lui Timotei îi scria acelaşi: *„In faţa lui Dumnezeu şi a lui Hristos Iisus, care va să judece vii şi morţii, juru-te pe tine, pe arătarea lui şi pe împărăţia lui : Propovăduieşte cuvântul, stărueşte cu timp şi fără timp, mustră şi ceartă,"*... (2 Tim. 4, 1–2; vezi şi Rom. 1, 9 ş. a). Tot el arată şi necesitatea şi inevitabilitatea jurământului, zicând: *„Pentrucă oamenii se jură pe cel ce este mai mare şi jurământul e la ei o chezăşie şi sfârşitul oricărei neînţelegeri. In aceasta, Dumnezeu voind să arate şi mai mult moştenitorilor făgăduinţei nestrămutarea hotărîrii lui, a pus la mijloc jurământul..."* (Evr. 6, 16–17).

3. *Ingerul apocaliptic*, despre care ni se spune următoarele: *„Iar îngerul pe care l-am văzut stând pe mare şi*

pe pământ, şi-a ridicat mâna dreaptă către cer şi s'a jurat pe cel ce este viu în vecii vecilor... că timp nu va mai fi" (Apoc. 10, 5–6).

VI. **In Testamentul Vechiu numai juramântul drept a fost admis şi poruncit de Dumnezeu.** Iar *jurământul strâmb,* precum şi cel *uşuratic,* făcut cu neseriozitate, sau peste tot *călcarea jurământului,* au fost oprite, fie indirect, fie chiar direct şi categoric, prin *porunca a III-a a Decalogului* şi prin alte texte biblice. In acest sens glăsueşte porunca a III-a: *„Să nu iei în deşert numele Domnului Dumnezeului tău, căci Domnul nu va cruţa pe acela care va lua numele său în deşert"* (Ieş. 20, 7; vezi şi Deut. 5, 11). A lua în deşert însemnează a folosi cu nechibzuinţă şi cu neseriozitate. Lămurirea înţelesului poruncii a III-a o face Dumnezeu în cuvintele: *„Să nu juraţi strâmb întru numele meu. Deci să nu pângăriţi numele Dumnezeului tău. Eu sunt Domnul"* (Lev. 19, 12). De aici se vede că pângărirea numelui lui Dumnezeu se face prin jurământ strâmb, a cărui urâciune rezultă şi din cuvintele rostite prin Profeţi: *„Dar vai! Voi nădăjduiţi în cuvinte înşelătoare şi fără de nici un folos: furtul, uciderea, desfrânarea, jurământul strâmb..."* (Ier. 7, 8–9). *„Nu cugetaţi fărădelege împotriva aproapelui vostru şi jurământul strâmb să nu-l iubiţi, fiindcă toate acestea le urăsc, zice Domnul"* (Zah. 8, 17). Deci numai jurământul strâmb şi cel uşuratic sunt oprite, în timp ce cel drept este practicat de Dumnezeu, care l-a poruncit şi oamenilor şi a cărui sfinţenie a fost recunoscută de ei.

VII. **In Testamentul Nou, deasemenea, a fost oprită numai întrebuinţarea deşartă şi neserioasă a jurământului, provenită din abuz, care duce la jurământ strâmb şi la călcarea jurământului.** Iar de aici rezultă, că jurământul drept este admis şi ţinerea lui, obligatorie. Mântuitorul a zis: *„Aţi auzit iarăşi că s'a zis celor de demult: Să nu juri strâmb, ci să*

ţii înaintea Domnului jurămintele tale. (Vezi Deut. 23, 21; Is. 61, 1 şi aici mai sus, pct. VI). *Eu însă vă spun vouă să nu vă juraţi nici de cum: nici pe cer, fiindcă este jeţ al lui Dumnezeu, nici pe pământ, fiindcă este aşternut al picioarelor lui, nici pe Ierusalim, fiindcă este cetatea Marelui Împărat. Nici pe capul tău să nu te juri, fiindcă nu poţi să faci un fir de păr, alb sau negru. De aceea, cuvântul vostru să fie: da ce este da, nu ce este nu; iar ce e mai mult decât aceasta, dela cel rău este"* (Mat. 5, 33-37). Aici se înlătură jurământul strâmb şi jurământul neserios, făcut în deşert, despre a cărui împlinire, în chip greşit se credea, că nu e obligatorie. Creştinii trebue să vorbească şi să împlinească numai adevărul, fiindcă tot „ce e mai mult" decât adevărul, e dela diavolul şi nu trebue întărit prin abuz de jurământ. Un jurământ făcut, trebue şi împlinit, ori pe ce ar fi fost făcut. De aceea, e mult mai bine a spune numai adevărul, pentru ca să se evite jurământul uşuratic, sau pentru ca jurământul să nu fie un rău. Acesta este înţelesul cuvintelor de mai sus ale Mântuitorului, înţeles, pe care-l întregesc şi cuvintele rostite cu altă ocazie, despre jurământ: *„Vai vouă, povăţuitorilor orbi, care ziceţi: Cel ce se va jura pe templu, nu e nimic dator, dar cel ce se va jura pe aurul templului este dator! Nebuni şi orbi! Ce este mai mare: aurul, sau templul care sfinţeşte aurul? Ziceţi iar: Cel ce se va jura pe altar, nimic nu este dator, dar cel ce se va jura pe darul ce este deasupra altarului, este dator. Nebuni şi orbi! Ce este mai mare: darul, sau altarul care sfinţeşte darul? Deci, cel ce se jură pe altar, se jură pe el şi pe toate câte sunt deasupra lui. Şi cel ce jură pe templu, se jură pe el şi pe cel ce sălăşlueşte într'însul. Şi cel ce se jură pe cer, se jură pe tronul lui Dumnezeu şi pe cel ce şade pe tron"* (Mt. 23, 16–22). In urma acestor cuvinte vom înţelege că şi Sf. Iacov când zice: *„Iar mai înainte de toate, fraţii mei, să nu vă juraţi nici pe cer, nici pe pământ, nici cu orice alt jurământ, ci să vă fie vouă ce este aşa, aşa şi ce este nu, nu, ca să nu căderi sub judecată"* (Iac. 5, 12), –

nu înlătură cu totul orice jurământ, ci vrea să înlăture numai practicarea neadevărului întemeiată pe jurământ strâmb şi abuziv.

VIII. E cu neputinţă ca Jurământul să fie oprit cu totul, pentrucă în multe cazuri, el este necesar şi inevitabil, ca singurul mijloc de a stabili un adevăr, sau de a încredinţa pe cineva despre un lucru oarecare, în lipsă de dovezi.

Necesitatea şi inevitabilitatea jurământului între oameni e confirmată încă în Testamentul Vechiu, prin această normă, dată de Dumnezeu: *„Dacă cineva încredinţează aproapelui său, spre pază, asin, sau bou, sau oaie, sau orice altă vită, şi ea va muri, sau se va schilodi, sau va fi răpită şi nimeni n'a fost martor, atunci, între cele două părţi să hotărască jurământul Domnului, ca să se ştie dacă nu cumva păzitorul şi-a întins mâna asupra avutului aproapelui său. Stăpânul să primească jurământul, iar păzitorul să nu dea nici o ispaşă"* (Ieş. 22, 9—10). In lipsă de dovezi pentru stabilirea unui adevăr, trebue să hotărască jurământul, pentru încredinţarea oamenilor despre adevăr. In acest înţeles grăieşte şi Psalmistul: *„Iar împăratul se va bucura întru Domnul şi cei ce se jură întru numele lui mândri-se-vor, căci gura mincinoşilor va fi astupată"* (Ps. 63, 12).

Dar şi în Noul Testament se confirmă textual necesitatea şi inevitabilitatea, în anumite cazuri, a jurământului. *„Oamenii se jură pe cel ce e mai mare şi jurământul e la ei o chezăşie şi sfârşitul oricărei neînţelegeri"*, grăieşte Sf. Apostol Pavel (Evr. 6, 16), care lui Timotei îi cere să-şi lege cu jurământ credincioşii că vor ocoli certurile: *„Aminteşte-le de acestea şi jură-i înaintea lui Dumnezeu să nu se certe, pentru cuvinte, ceea ce la nimic nu foloseşte, fără numai la surparea ascultătorilor"* (2 Tim. 2, 14).

Ca urmare la cele zise mai sus, se impune următorul fel de chibzuire: dacă numai jurământul strâmb este oprit categoric, atunci urmează că cel drept, chiar şi de

n'ar fi poruncit direct de Dumnezeu, va trebui să fie totuşi socotit ca admis.

IX. **Există şi jurământ aşa zis solemn, făcut cu o oarecare solemnitate, în public, uneori colectiv** (de mai mulţi deodată) **şi oficial.** (De pildă la încorporarea în armată, la ocuparea unei slujbe, ş. a). Acest jurământ se face prin ridicarea mâinilor.

1. *In Testamentul Vechiu, el se făcea în templu, înaintea jertfelnicului. Prin asemănare, în Testamentul Nou se face în biserică, înaintea sf. cruci şi a sf. evanghelii, cu lumânări aprinse şi în faţa preotului, — sau uneori şi în afară de biserică: la judecătorii, tribunale, oficii ş. a. dar totdeauna cel puţin în faţa sf. cruci.* In rugăciunea dela sfinţirea templului pe care-l zidise, Solomon se roagă: *„Când va greşi cineva împotriva aproapelui său şi-l va pune să jure şi va veni să jure înaintea jertfelnicului din templul acesta, ascultă din ceruri şi fă dreptate robilor tăi"...* (1/3 Regi 8, 31—32). Nu e vorba de un jurământ de toate zilele, ci de unul solemn, prin care omul se leagă pentru un lucru oarecare nu numai în faţa lui Dumnezeu, ci şi în faţa oamenilor. Cum trebuia să se facă în Testamentul Vechiu un jurământ solemn, în anumite cazuri de desfrânare bănuită şi fără dovezi, ne-o spune Moise, după porunca lui Dumnezeu (Num. 5, 11-22).

2. *In Testamentul Vechiu, când jurământul avea să fie mai solemn, se depunea prin ridicarea mâinilor* (sau numai a mâinii drepte) *în sus.* Aşa ni se spune despre Avraam: *„Dar Avraam a răspuns regelui Sodomei: Ridic mâna mea înaintea lui Dumnezeu... şi jur, că nici un capăt de aţă... nu voiu lua din tot ce este al tău"...* (Fac. 14, 22—23). Şi tot aşa ni se spune despre Dumnezeu că S'a jurat lui Avraam: *„Apoi vă voiu duce pe voi în pământul acela, pentru care am ridicat mâna mea cu jurământ că-l voiu da lui Avraam, lui Isaac şi lui Iacob şi-l voiu da vouă ca moştenire, căci eu sunt Domuul!"* (Ieş. 6, 8).

In Testamentul Nou ni se spune despre îngerul apo-

caliptic: *„Iar îngerul pe care l-am văzut stând pe mare şi pe pământ, şi-a ridicat mâna dreaptă către cer şi s'a jurat pe cel ce este viu în vecii vecilor... că timp nu va mai fi"* (Apoc. 10, 5–6). Deci, atât în Vechiul cât şi în Noul Testament, jurământul solemn este făcut prin ridicarea mâinilor, sau numai a mâinii drepte.

X. **Scopul pentru care, în jurământ, se invocă numele lui Dumnezeu ca martor în viaţa oamenilor, este stabilirea pe de o parte a adevărului, iar pe de altă parte a fidelităţii** (credincioşiei) **reciproce dintre oameni.** Pe aceşti doi stâlpi se întemeiază toată ordinea socială a vieţii omeneşti. De aceea şi invocarea numelui lui Dumnezeu în aceste scopuri, trebue să servească la preamărirea lui Dumnezeu: autorul, principiul şi scopul final al adevărului şi al fidelităţii dintre oameni. Deci nu este îngăduit a chema pe Dumnezeu în deşert şi a-l profana numele spre confirmarea minciunii. Căci jurământul este un act sfânt, care aparţine actelor adorării lui Dumnezeu.

XI. **Jurământul, dată fiind sfinţeniei lui, odată făcut, rămâne obligatoriu.** Numai în anumite cazuri, omul poate fi deslegat de el, anume, în cazuri, când călcarea lui nu e un păcat şi nu e pedepsită de Dumnezeu. Aşa, de pildă, când a fost impus cu forţa, când nu mai există condiţiunile necesare pentru ţinerea lui, fiind peste puterile omului, ş. a.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii numai de silă se supun jurământului. Principial însă, cei mai mulţi îl resping. Redăm mai jos obiecţiunile şi temeiurile lor împotriva jurământului.

1. **Jurământul nu poate fi admis, fiindcă prin el se calcă porunca a III-a a Decalogului,** care sună

astfel: *„Să nu iei în deşert numele Domnului Dumnezeului tău, căci Domnul nu va cruţa pe acela care va lua numele său în deşert"* (Ieş. 20, 7).

Răspunsul nostru. E cu neputinţă ca prin jurământul drept şi cuviincios să se calce porunca a III-a dumnezeească, pentrucă tot Dumnezeu a dat şi porunca şi jurământul, poruncindu-l direct şi chiar întrebuinţându-l. Dacă aşa este, atunci jurământul nu poate fi o luare în deşert a numelui lui Dumnezeu; el este, dimpotrivă, o cinstire a Lui, o recunoaştere a autorităţii supreme a lui Dumnezeu, a dreptăţii şi a puterii lui pedepsitoare. Numai atunci poate fi jurământul o luare în deşert a numelui lui Dumnezeu şi deci o călcare a poruncii a III-a, când este strâmb, sau când e întrebuinţat abuziv şi superficial şi când este călcat. In aceste cazuri, prin jurământ se face o luare în deşert a numelui lui Dumnezeu, fiind invocat necuviincios, ca martor mincinos, sau în lucruri de nimic, sau ca neputincios de a pedepsi neadevărul. Aceste jurăminte sunt adevărate hule la adresa numelui (fiinţei şi însuşirilor) lui Dumnezeu şi deci sunt în directă opoziţie cu porunca a III-a. Dar jurământul drept, este ca rugăciunea, o învocare cuviincioasă şi evlavioasă a lui Dumnezeu pentru stabilirea adevărului, pentru înlăturarea minciunii şi pentru pedepsirea celui mincinos. E un factor necesar triumfării adevărului în lume, prin mijlocirea atotştiinţei şi atotputerii lui Dumnezeu. Aşa cum nu e cu putinţă, ca rugăciunea evlavioasă să fie oprită, tot aşa nu e cu putinţă să fie oprită nici invocarea evlavioasă a numelui lui Dumnezeu în jurământul drept.

2. **In Testamentul Nou, Hristos şi Apostolii s'au rostit împotriva jurământului, pentrucă, după ei, jurământul este dela cel rău şi duce la osândă.** Mântuitorul a zis: *„Să nu vă juraţi nici de cum... De aceea, cuvântul vostru să fie: da, ce este da; nu, ce este nu; iar ce e mai mult decât aceasta, dela cel rău este* (Mt. 5, 33—37; 23, 16—22). Iar Sf. Iacov zice: *„Iar mai*

înainte de toate, fraţii mei, să nu vă juraţi nici pe cer, nici pe pământ, nici cu orice alt jurământ, ci să vă fie vouă ce este aşa, aşa şi ce este nu, nu, ca să nu căderi sub judecată" (Iac. 5, 12. A se vedea textele complecte, mai sus, la pct. VII al învăţăturii noastre).

Răspunsul nostru. Hristos şi Apostolii nu s'au rostit împotriva jurământului, căci ei înşişi l-au întrebuinţat şi ne-au dat şi nouă îndrumări în privinţa seriozităţii lui. Ei s'au rostit numai împotriva jurământului fals şi a celui făcut cu abuz, cu neseriozitate şi cu uşurinţă, pe care cei ce-l practicau (vechii Farisei) credeau că nu sunt obligaţi să-l ţină cu stricteţe. Cât priveşte textele de mai sus, ele vin mai degrabă în favorul nostru şi împotriva sectarilor, decât invers. Să le luăm pe rând.

In textul dintâi (Mt. 5, 33—37) în general este vorba despre sinceritatea care trebue să existe între creştini, în aşa fel, încât în toate raporturile lor reciproce, să aibă întreolaltă o încredere deplină, numai pe baza unei simple mărturisiri cu vorba, fără alte dovezi. Deci jurământul, pe cât e cu putinţă, trebue ocolit. Dar de aci nu urmează că în general jurământul ar fi rău şi oprit. Mântuitorul a înşirat şi a osândit aici câteva obiceiuri ale celor din Testamentul Vechiu de a întrebuinţa jurământul cu abuz şi cu falsitate, pe baza socotinţei lor greşite, că unele jurăminte nu sunt obligatorii şi pot fi călcate (de exemplu cele făcute pe cer, pe pământ, pe Ierusalim, pe capul propriu, ş. a). Se înstăpânise mai ales între Farisei părerea, că numai jurămintele făcute pe numele lui Dumnezeu ar fi obligatorii. Impotriva acestor călcări şi abuzuri, Mântuitorul S'a rostit direct şi categoric, zicând, că orice jurământ, odată făcut, este obligatoriu, indiferent pe cine, sau pe ce este făcut (pe Dumnezeu, pe cer, pe pământ, pe templu, pe Ierusalim, pe capul propriu); pentrucă, la urma urmei, tot pe Dumnezeu este făcut. Când a spus: *„Eu însă vă spun vouă, să nu vă juraţi nicidecum"*... nu a voit să spună, că orice fel de jurământ ar fi rău, ci numai că orice fel de jurământ e obligatoriu şi de aceea trebue făcut cu

evlavie, cu seriozitate şi cu măsură, în cazurile când este de neînlăturat. Incolo însă, între creştini trebue să se simtă cât mai puţină trebuinţă de jurământ; ei trebue să facă şi să vorbească numai adevărul, având astfel o deplină încredere întreolaltă, pentru ca nu cumva să ajungă, împinşi de firea lor slabă, să abuzeze de jurământ. Dar jurământul în sine, dacă e drept şi dacă e ţinut, nu e un rău. Căci dacă Mântuitorul a adăugat cuvintele: „*Ce e mai mult decât aceasta, dela cel rău este*", n'a spus că jurământul în sine e totdeauna un rău ce provine dela diavolul („dela cel rău"), ci că: „ceea ce e mai mult decât" afirmarea adevărului şi decât negarea minciunii (mai mult decât „da", ce este da şi nu, ce este nu"), este ceva rău şi diavolesc, ceea ce între creştini nu trebue să fie. Astfel, jurământul nu e înlăturat cu totul şi osândit, pentrucă între oameni vor exista totdeauna împrejurări, în care în lipsa altor dovezi, jurământul va rămâne singurul şi ultimul mijloc de a se încredinţa despre adevăr.

In textul al doilea (Mt. 23, 16–22) deasemenea, în general, înţelesul este acelaşi ca în textul precedent, cu deosebirea că este mai explicit şi mai clar, aruncând o lumină şi asupra celui dintâi, sau întregindu-l, făcându-ne astfel să-l înţelegem mai bine. Mântuitorul combate aici obiceiul Fariseilor şi Cărturarilor de a crede şi de a învăţa, că jurământul făcut cu o formulă specială (pe tezaurul templului, pe darul dela altar, ş. a.), trebue numaidecât împlinit, pe când cel făcut cu o formulă generală (pe templu, pe cer, ş. a.), poate fi călcat. Mântuitorul arată că şi jurămintele cu formulă generală sunt tot atât de obligatorii ca şi cele cu formulă specială, sau chiar şi mai mult, căci la urma urmei, cel puţin indirect, tot pe Dumnezeu sunt făcute şi deci au aceeaşi sfinţenie ca şi cele făcute direct pe numele lui Dumnezeu. Deci, a face abuz de ele şi a le lua în neserios, este un păcat din cele mai grele. Prin urmare, textul vorbeşte în favorul seriozităţii şi al obligaţiei de a ţine jurământul, iar nu împotriva jurământului în general. El înlătură numai călcările de jurământ şi abuzurile de el, osândindu-le.

In ce priveşte textul al treilea (Iac. 5, 12), aici la fel, se înlătură numai abuzurile de jurământ, din care provin jurămintele strâmbe şi călcările de jurământ, – şi se recomandă deplină sinceritate, iar ca urmare, perfectă încredere între creştini. Textul e o repetare, în rezumat, a celor două precedente şi o aluzie la ele. El face amintire numai de două din felurile greşite de a folosi jurământul de către Iudei; celelalte, menţionate în textele precedente, sunt subînţelese în expresia: *„orice alt jurământ"*. E vorba de răul obiceiu de a întrebuinţa în mod uşuratic jurământul, obiceiu care trebue înlăturat, pentrucă el duce la osândă. Acest înţeles au cuvintele: *„ca să nu cădeţi sub judecată"*.

Deci, ca urmare, între creştini jurământul trebue ocolit. El nu e dorit, dar nu e nici osândit. Când e de neînlăturat, sau necesar, trebue luat în serios şi ţinut cu toată sfinţenia; iar abuzurile de jurământ şi sperjururile, trebuesc evitate cu desăvârşire, ca pe nişte păcate grele împotriva lui Dumnezeu.

3. **Dacă jurământul e bun, ca act prin care se recunoaşte puterea lui Dumnezeu şi prin care se cere dela El pedepsirea minciunii, atunci acelaşi lucru s'ar putea spune şi despre înjurături,** căci şi în ele se cere intervenţia pedepsei dumnezeeşti şi prin aceasta se recunoaşte puterea şi dreptul lui Dumnezeu de a pedepsi răul. Ori, aşa ceva ar fi o mare greşală.

Răspunsul nostru. Injurătura nu poate fi admisă, pentrucă ea nu caută stabilirea adevărului şi pedepsirea neadevărului. Ea caută numai pedepsirea aproapelui, de multe ori nu datorită vinovăţiei lui, ci datorită urei şi răutăţii sufletului nostru. E făcută cu mândrie şi cu răutate faţă de aproapele nostru, pentru greşeli uneori numai părute, alteori numai presupuse, dar luate ca sigure, ca şi când am fi judecătorul lui cel mai neiertător. Aşa fiind, înjurătura nu e un act de adorare a lui Dumnezeu, ci de răutate a sufletului nostru. In ea luăm apoi în deşert nu-

mele lui Dumnezeu, chemându-L ca pedepsitor nedrept şi scoborându-L în cele mai josnice şi mai murdare vorbe. De aceea, înjurătura nu poate proveni decât dela diavolul. Intre ea şi jurământ este o foarte mare deosebire. Injurătura poate avea asemănări numai cu jurământul strâmb şi uşuratic, dar nicidecum cu cel drept.

4. **Jurământul nu poate prezenta prea multă valoare practică, deoarece oamenii n'au nicio garanţă că-l vor ţine,** din cauza unor întâmplătoare piedici de neînlăturat, ce s'ar putea ivi (moartea, vreo boală grea, ş. a).

Răspunsul nostru. Jurământul este totdeauna — prin sine însuşi — condiţionat de posibilitatea fizică şi morală de a fi ţinut. Implinirea lui poate să atârne uneori şi de împrejurări neprevăzute, cari sunt în afară şi mai presus de puterile omului. Astfel de împrejurări se pot ivi, dar omul nu e vinovat de ele, dacă nu le-a prevăzut şi dacă nu le poate înlătura. Când împlinirea jurământului, în urma ivirii unor condiţiunii ce întrece puterile omului, devine imposibilă, obligaţia de a-l ţine încetează şi vinovăţia călcării jurământului în astfel de cazuri cade.

Creştinul ştie, că el însuşi şi toată viaţa lui este în atârnare de Dumnezeu. De aceea şi când jură, el ţine seamă de această atârnare; şi la formula jurământului, fie că subînţelege, fie că exprimă textual adaosul: „Cu ajutorul lui Dumnezeu"..., sau: „De va vrea Dumnezeu"...

Pentru cazurile de imposibilitatea împlinirii unor jurăminte făcute sincer şi cu bună credinţă, Biserica a rânduit rugăciuni de deslegare, făcute de preoţi.

5. **Intre creştinii adevăraţi, jurământul poate să nu fie niciodată necesar şi inevitabil,** pentrucă ei totdeauna trebue să aibă deplină sinceritate în vorbe şi în fapte, vorbind şi făcând numai adevărul şi dreptatea. De aceea, numai la necreştini şi la creştinii neadevăraţi

poate să fie jurământul necesar şi de neînlăturat, pentrucă numai aceştia au nevoie de a-şi controla întreolaltă adevărul cuvintelor sau faptelor lor.

Răspunsul nostru. Aşa ar trebui să fie, ca oamenii — cu deosebire creştinii — să spună şi să facă numai adevărul. Aceasta ar fi starea ideală a lor. Dar starea reală este alta. Căci creştinii, e adevărat, nu sunt demoni, ca să cugete, să vorbească şi să facă numai răul; dar ei nu sunt nici îngeri, să cugete, să vorbească şi să facă numai binele, adevărul şi dreptatea. Ei sunt oameni, cu multe părţi bune, dar şi cu înclinări spre rău, sub puterea ispitelor din lăuntru şi din afară. E firesc deci, ca ei să aibă întreolaltă şi încredere, dar şi neîncredere. Mijlocul, uneori unic (v. mai sus Ieş. 26, 11 ş. a.) prin care ei pot înlătura neîncrederea dintreolaltă, este jurământul. E uşor de înţeles aşadar, de ce Psalmistul şi Sf. Apostol Pavel au arătat că jurământul este necesar şi inevitabil. (A se vedea Ps. 62/63, 12; Evr. 6, 16 şi celelalte texte ale învăţăturii noastre).

De altfel, ca o dovadă în plus, menţionăm că oamenii — şi înşişi Apostolii — şi-au arătat neîncredere, uneori chiar şi faţă de Hristos, deşi erau convinşi despre El că poate face totul. Cu atât mai puţină încredere vor putea să aibă oamenii ei întreolaltă, câtă vreme ei nu vor fi altceva decât „oameni".

6. **Chiar dacă jurământul în sine nu e rău, totuşi, oamenii abuzează de el. Astfel, ei îl fac rău, iar el îi duce la rău.** Iată de ce jurământul trebue totdeauna ocolit.

Răspunsul nostru. E adevărat, că oamenii abuzează de multe lucruri bune, făcându-le prin aceasta rele şi cauzându-şi, prin aceste abuzuri, rău. Ei pot abuza şi de jurământ. Dar nu trebue să fie aşa, ştiind, că orice abuz duce la rău şi aduce pedeapsa lui Dumnezeu. De aceea şi jurământul, nu trebue să-l practice decât numai când e inevitabil şi numai cu seriozitate şi cu frica lui

Dumnezeu, ştiind că jurământul e un act sfânt, care aparţine actelor adorării lui Dumnezeu.

7. La jurământul solemn nu-i nevoie de evanghelie, de cruce, de lumânări, etc. pentrucă şi fără aceasta i se poate da solemnitate.

Răspunsul nostru. Fără biserică, fără evanghelie şi mai ales fără cruce — ca fără Dumnezeu — nu există solemnitate adevărată, ci simple forme pompoase, sau părăzi omeneşti, cari impresionează numai la suprafaţă, iar nu în fond şi hotărîtor.

In Testamentul Vechiu, jurământul solemn se făcea în templu „înaintea feţei Domnului" şi „înaintea jertfelnicului"; în Testamentul Nou el trebue să se facă în biserică, pentrucă aceasta este templul cel nou; apoi înaintea sf. evanghelii, pentrucă aceasta reprezintă pe Dumnezeu şi voia Lui; iar jertfelnicul Noului Testament este sf. cruce, care este antitipul împlinit al tipului său (jertfelnicul) din Testamentul Vechiu.

Prin sf. evanghelie şi sf. cruce se contribue cu ceva creştinesc la majorarea solemnităţii unui jurământ.

Sf. Biserică a aşezat cu bună chibzuinţă aceste forme ale jurământului solemn, fiind datoare să facă şi aici ca şi în toate, o bună rânduială, sau o ordine, potrivit poruncii Sf. Apostol Pavel (1 Cor, 14, 33. 40) şi în concordanţă cu litera şi cu spiritul Sf. Scripturi.

CAP. XX.

Condiţiile mântuirii subiective.

Mântuirea subiectivă, individuală, nu este un dar; şi nu este nici un simplu act, ci este un proces, o lucrare, care se desvoltă treptat şi se înfăptueşte prin împreună lucrarea a doi factori, care sunt: Dumnezeu şi omul în-

suşi *). Din partea lui Dumnezeu este necesar harul divin, iar din partea omului sunt necesare credinţa şi faptele bune. Deci, condiţiile mântuirii noastre subiective sunt: *harul divin* dela Dumnezeu şi *credinţa şi faptele bune* din partea omului.

Prin *credinţă* înţelegem nu numai credinţa propriu zisă, sau credinţa ca act intelectual (numită „dogmatică"), a minţii, ci şi alipirea de Mântuitorul şi de lucrarea Lui de mântuire; deci şi credinţa ca act moral, al inimii şi al voinţei, întrucât ea cere şi sforţări de voinţă. Ea este aşadar totdeauna vie, activă, manifestată în fapte bune. Ea constă în *credinţa* propriu zisă, în *iubire* şi în *nădejde*, sau în *credinţă, credincioşie* şi *încredere* în Dumnezeu care ne mântueşte. In acest înţeles, credinţa cuprinde în sine pe toate cele trei virtuţi teologice care sunt de neapărată trebuinţă în viaţa de aici (1 Cor. 13, 13). Când credinţa e lipsită de una din aceste trei virtuţi, ea nu este întreagă, nu mai poate fi vie şi activă şi este, prin urmare, defectă şi neaducătoare de mântuire, o credinţă, pe care şi demonii o pot avea **).

Credinţa trebue să fie deplină, adică rodnică în fapte bune. Astfel, am putea spune şi noi, că mântuirea, din partea omului, se înfăptueşte numai prin credinţă, cum zic protestanţii şi sectarii („sola fide"). Deosebirea între noi şi ei totuşi persistă deoarece noţiunea credinţei la ei are alt cuprins ***).

Bazaţi pe temeiuri biblice, despre condiţiile mântuirii noastre, noi trebue să ştim şi să ţinem seamă de cele următoare.

---

*) Mântuirea obiectivă s'a realizat numai prin Iisus Hristos. Iar mântuirea subiectivă, numită în înţelesul din Noul Testament şi „îndreptare", „sfinţire", sau „mântuire" în sens mai strâns, se înfăptueşte, ca o urmare a celei obiective, prin acţiunea noastră de a ne împropria, sau de a ne însuşi mântuirea cea obiectivă, prin sforţările noastre proprii şi personale

**) V. mai pe larg: Dr. P. Deheleanu, Dogma Haritologică a Bisericii Ortodoxe Orientale. Arad, 1938, pg. 181 182.

***) La ei, credinţa *(fides)* însemnează numai încrederea în mântuirea pe care o înfăptueşte harul în urma meritelor lui Hristos.

I. **Mântuirea subiectivă se realizează prin condiția harului divin din partea lui Dumnezeu** (condiția obiectivă) **și a credinței și faptelor bune din partea omului** (condiția subiectivă).

1. Din partea lui Dumnezeu, harul divin este absolut necesar. „*Fiindcă toți au păcătuit și sunt lipsiți de mărirea lui Dumnezeu; și sunt îndreptați în dar, cu harul lui, prin răscumpărarea cea în Hristos Iisus*“ (Rom. 3, 23—24; vezi și 5, 15–17). „*Căci Dumnezeu este cel ce lucrează în voi și ca să voiți și ca să săvârșiți, după a lui bună voință* (Filip. 2, 13). „*Căci în dar sunteți mântuiți, prin credință și aceasta nu e dela voi: este dărnicia lui Dumnezeu. Nu din faptele voastre, ca să nu se laude nimeni. Pentrucă a lui făptură suntem, zidiți în Hristos Iisus, spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a gătit mai înainte, ca să umblăm întru ele*“ (Efes. 2, 8–10). Din toate cuvintele acestea rezultă, că harul divin este de neapărată trebuință pentru mântuirea subiectivă. Acest adevăr rezultă și din cuvintele Mântuitorului: „*Eu sunt vița, voi mlădițele. Cine rămâne întru mine și eu întru el, acela aduce roadă multă, căci fără mine nu puteți face nimic. Dacă unul nu rămâne întru mine, este lepădat ca o mlădiță ce s'a uscat; și o adună lumea și o aruncă în foc și arde. Dacă rămâneți întru mine și cuvintele mele întru voi, veți cere orice veți vrea și se va împlini vouă*“ (In. 15, 5—7; vezi și 1, 12). Așadar harul dela Dumnezeu este pentru noi ceea ce pentru mlădiță este sucul pe care-l are din viță.

2. Din partea omului se cere credință mântuitoare. Fără această contribuție a omului, mântuirea nu-i vine nimănui deagata. Căci zis-a Domnul: „*Orice pom care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc. Drept aceea, după roadele lor îi veți cunoaște. Nu oricine care îmi zice: Doamne, Doamne! va intra întru împărăția cerurilor, ci care face voința Tatălui meu celui din ceruri. Mulți îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în numele tău am profețit și cu numele tău am scos demoni și*

în numele tău minuni multe am făcut? Atunci însă voiu mărturisi lor: niciodată nu v'am cunoscut pe voi; depărtaţi-vă dela mine cei ce lucraţi fărădelegea!" (Mt. 7, 19-23). Aici e vorba de necesitatea unei credinţe vii, active, manifestată în fapte. *„Căci în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu preţueşte nimic, nici netăierea împrejur, ci credinţa care este lucrătoare prin iubire"*, zice sf. Apostol Pavel (Gal. 5, 6). Numai credinţa lucrătoare aduce mântuire. Iar credinţa aceasta „mântuitoare", este egală cu suma componentelor ei (credinţa, nădejdea, dragostea), iar acestea de asemenea, luate fiecare în parte, sunt condiţii ale mântuirii noastre subiective. Ele sunt: credinţa propriu zisă, iubirea şi nădejdea, precum şi faptele bune.

Despre *credinţa propriu zisă* (dogmatică), ni se spune că aduce mântuirea (Mc. 1, 15; Rom. 10, 9); *iubirea*, deasemenea aduce mântuirea (1 In. 3, 14–15; 1 Cor. 13, 1–13); despre *nădejde*, la fel ni se spune că de ea este condiţionată mântuirea (Rom. 8, 24; 2 Cor. 3, 12; 1 In. 3, 3; Evr. 10, 23 ş. a).

Faptele bune sunt amintite şi ele, uneori aparte, ca unele ce sunt absolut necesare pentru mântuire. Biblia e foarte bogată în texte care confirmă cu stăruinţă că mântuirea e condiţionată de faptele bune ale noastre (Mt. 16, 27; 25, 34–45; In. 5, 29; Rom. 2, 6–13; 2 Cor. 5, 10; Iac. 2, 14–26; 1 Tim. 6, 18–19; Apoc. 20, 12–13).

II. **Nicinna din cele două condiţii nu aduce singură, fără colaborarea cu cealaltă, mântuirea noastră subiectivă.** Căci nici însuşi harul divin nu lucrează irezistibil (cu deasila) asupra omului şi nu înfăptueşte necondiţionat, adică numaidecât şi cu orice preţ mântuirea omului. Dumnezeu nu mântueşte pe om fără om, adică fără a-i cere şi lui osteneală şi contribuţie proprie în procesul (lucrarea) mântuirii sale. Mântuitorul a spus: *„Cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui"* (Mt. 10, 22; 24, 13). Iar Apostolul deasemenea: *„Drept aceea, iubiţii mei,... cu frică şi cu cutremur desăvârşiţi mântuirea*

voastră" (Filip. 2, 12). De aici urmează, că omul e dator a osteni singur pentru dobândirea mântuirii pe care i-o oferă Dumnezeu.

III. **Deci, Dumnezeu nu mântuește cu sila și necondiționat pe cineva, prin decrete (hotărîri) necondiționate, din eternitate, adică prin „predestinație" absolută și eternă*), fără să-i ceară omului vreo condiție.** Ci mântuirea o dă numai pe baza împlinirii condițiilor de care am vorbit mai sus. Atât numai, că împlinirea acestor condiții El o cunoaște mai dinainte; și pe baza acestei prestiințe, a hotărît El din eternitate, soarta fiecărui om, iar nicidecum n'a hotărît-o arbitrar (după bunul plac) și samavolnic, ceea ce rezultă limpede din cuvintele Apostolului: „*Știm apoi, că pentru cei ce iubesc pe Dumnezeu, adică pentru cei ce sunt chemați după a sa știință mai dinainte, toate laolaltă lucrează în spre bine. Căci pe care i-a cunoscut mai înainte, pe aceia mai înainte i-a și hotărît să fie asemenea icoanei Fiului său, ca el să fie întâi născut între foarte mulți frați. Iar pe care i-a hotărît mai înainte, pe aceia i-a și chemat; și pe care i-a chemat, pe aceia i-a și îndreptat, iar pe care i-a îndreptat, pe aceia i-a și preamărit*" (Rom. 8, 28–30). Deci, Dumnezeu i-a chemat pe unii la mântuire, pe baza prestiinței Sale despre vrednicia ce aveau s'o aibă. El numai pe aceia i-a hotărît la mărirea cerească, pe care „mai înainte i-a cunoscut". Aceștia așadar nu sunt în chip arbitrar hotărîți, chemați, îndreptați, ci sunt așa pe baza faptelor pe care Dumnezeu le-a prevăzut din eternitate.

Hotărîtoare sunt în această privință cuvintele Mântuitorului: „*Orice mlădiță care nu aduce roadă întru mine, el* (Dumnezeu) *o dă laoparte; și orice mlădiță care aduce roadă, el o curățește, ca și mai multă roadă să aducă*" (In. 15, 2. Vezi și în continuare). Prin urmare, numai acela

*) Poporul o cunoaște sub numele de „soartă", „dată", „ursită", ori „rânduită": „*Cum ți-e soarta; cum ți-e data; cum ți-a fost rânduit*". E o învățătură streină Ortodoxiei și spiritului Bibliei. Din nenorocire, persistă pe alocuri în poporul nostru, ca o influență de aiurea.

se mântueşte, care se învredniceşte de a aduce el însuşi roade.

Că mântuirea e condiţionată de vrednicia şi de osteneala omului, iar nu de vreun decret arbitrar şi necondiţionat, al lui Dumnezeu, rezultă şi din cuvintele Mântuitorului: *„Intru răbdarea voastră dobândi-veţi sufletele voastre“* (Lc. 21, 19). Iar apostolul Pavel dă acest îndemn foarte concludent în privinţa aceasta: *„Drept aceea, cel ce crede că stă, bine să ia seama, să nu cadă“* (1 Cor. 10, 12). Deci nu de „ursită“, ci de voinţa liberă a omului depinde mântuirea subiectivă, după cum rezultă şi din cuvintele: *„Luaţi-vă seama voi vouă înşivă, ca să nu pierdeţi ceea ce aţi lucrat“* (2 In. 8).

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Protestanţii în genere — şi după ei urmaşii lor sectarii, — învaţă că mântuirea vine numai prin credinţă, fără fapte bune şi că numai cei predestinaţi se mântuesc. Invăţăturile lor, împreună cu temeiurile pe care se razimă, sunt cele de mai jos.

1. **Mântuirea subiectivă este condiţionată numai de harul divin** (sola graţia), **anume, de harul „justificării“** (după Calvin), **sau de „harul credinţei“, adică al încrederii** (după Luther), **prin care i se atribuie, sau i se impută omului meritele Mântuitorului Iisus Hristos.** Deci, în general, mântuirea vine numai prin credinţă („sola fide“), care şi ea este tot din harul lui Dumnezeu şi astfel, la urma urmei, omul n'are niciun merit personal şi propriu în opera mântuirii sale: *„Căci noi credem că omul nu se îndreptează din faptele legii, ci numai prin credinţă, fără faptele legii“* (Rom. 3, 28). *Dar pentrucă ştim că omul nu se îndreptează din faptele legii ci numai prin credinţa în Hristos Iisus, am crezut şi noi în Hristos Iisus, ca să ne îndreptăm din credinţa în Hristos,*

iar nu din faptele legii, căci din faptele legii nimeni nu se va îndrepta" (Gal. 2, 16. Vezi şi Rom. 3, 20; 4, 6; Filip. 3, 9 etc).

Răspunsul nostru. In primul rând, toate textele acestea, după cum rezultă din contextele lor, se referă la „faptele legii", adică la împlinirea faptelor poruncite de legea mozaică (tăierea împrejur, ţinerea Sâmbetei, spălările levitice, jertfele, ferirea de mâncările necurate ş. a.) iar nu la faptele bune. Din acestea nu există merit. Dar faptele bune nu sunt de loc excluse.

In al doilea rând, noi încă susţinem, că mântuirea vine din harul lui Dumnezeu şi din credinţa noastră. Dar, după noi, credinţa are un alt conţinut decât după protestanţi şi sectari. Despre aceasta a fost vorba mai sus. Deci şi noi putem zice, la urma urmei, că mântuirea vine numai prin credinţă, întrucât şi noi susţinem că credinţa însăşi este un dar al lui Dumnezeu. Dar, în acord cu felul nostru de a defini credinţa, susţinem că şi omul trebue să aibă o oarecare contribuţie în mântuirea sa şi că *Dumnezeu nu mântueşte pe om fără om*, ci îi cere şi lui eforturi morale, prin care să se facă vrednic de participarea la mântuirea adusă de Hristos (obiectivă). Harul divin nu îi înlătură, nici nu îi restrânge libertatea. Căci omul rămâne liber şi poate oricând să zădărnicească acţiunea harului. De aceea, când n'o zădărniceşte, ci o ajută, şi o sporeşte, conlucrând cu ea, contribue în mod simţitor la desăvârşirea mântuirii sale. Iar Dumnezeu îi apreciază acest aport (contribuţie), socotindu-i-l, dacă nu chiar ca merit în înţeles absolut şi obişnuit, cel puţin ca un merit relativ, sau ca o vrednicie pe care i-o răsplăteşte. E un merit relativ, întrucât contribuţia lui nu este egală cu cea a harului, dar e totuşi un merit. Aşa ne învaţă şi Sf. Scriptură: „*Cela ce va da de băut unuia din aceştia mici numai un pahar cu apă rece, în nume de ucenic, adevăr grăiesc vouă: nu-şi va pierde plata sa*" (Mt. 10, 42. Vezi şi 19, 29). „*Drept aceea, fraţii mei iubiţi, fiţi statornici, neclătinaţi, sporind în lucrul Domnului pururea, bine ştiind*

că osteneala voastră nu este deşartă întru Domnul" (1 Cor. 15, 58; vezi şi 2 Tim. 4, 7; Rom. 2, 6–7; Lc. 12, 33; 1 Cor. 9, 24–25). *„Căci Dumnezeu nu este nedrept ca să uite lucrul vostru şi dragostea pe care aţi arătat-o pentru numele lui, slujind altădată şi slujind şi astăzi sfinţilor"* (Evr. 6, 10). *„Nu lepădaţi, dar, încrederea voastră, care are mare răsplătire. Căci aveţi nevoie de răbdare, ca, după ce aţi făcut voia lui Dumnezeu, să puteţi să dobândiţi ce v'a fost făgăduit"* (Evr. 10, 35–36; vezi şi Iac. 1, 12).

In Sf. Scriptură mântuirea, sau fericirea veşnică, adeseori este numită *„plată"* (1 Cor. 3, 8. 14), *„răsplată"* (Evr. 10, 35; Col. 3, 24), *„premiu"* (1 Cor. 9, 24), *„cunună"* (2 Tim. 2, 5) ş. a. de unde rezultă că mântuirea se dă numai celor ce o merită şi că omul se poate face, în înţelesul de mai sus, merituos în faţa lui Dumnezeu.

In al treilea rând, chiar şi *raţiunea* (gândirea) noastră teologică (credincioasă) susţine acest adevăr: dacă pedepsele veşnice vor fi date pentru nevrednicii şi lipsă de merite, urmează că fericirea veşnică va fi dată dimpotrivă, pentru vrednicii, sau pentru merite *). E o gândire a minţii sănătoase, întemeiată pe lucruri cunoscute din Descoperire. (Vezi despre judecata de apoi, la Mt. 25, 31—46).

2. **Harul divin lucrează singur şi fără putinţa vreunei împotriviri** (irezistibil) **mântuirea omului. Deci, nu poate fi vorba nici de libertate, nici de vreo merituozitate a omului, în ceea ce priveşte mântuirea lui.** Aşa rezultă şi din parabola Mântuitorului: *„Atunci stăpânul a poruncit robului: Ieşi la drumuri şi la garduri şi sileşte-i pe toţi să intre, aşa încât să-mi fie casa plină"* (Lc. 14, 23). Iar altădată a zis Mântuitorul: *„Nimeni nu poate să vie la mine, de nu-l va trage Tatăl carele m'a trimis, iar eu învia-l-voiu în ziua cea de apoi"* (In. 6, 44). In acelaşi înţeles zice şi Sf. Apostol Pavel:

*) Vezi mai pe larg: Dr. P. Deheleanu, Dogma Haritologică, pag. 181—197.

„Căci Dumnezeu este cel ce lucrează în voi şi ca să voiţi şi ca să săvârşiţi, după a lui bunăvoinţă" (Fil. 2, 13). Din toate aceste texte rezultă că nu există libertatea voinţei şi că mântuirea o dă Dumnezeu, irezistibil. Aşa este omul în faţa lui Dumnezeu, cum zice înţeleptul Solomon că este împăratul: *„Inima împăratului este ca un curs de apă în mâna Domnului, pe care îl îndreaptă încotro voieşte"* (Prov. 21, 1; vezi şi Ezec. 36, 26).

Răspunsul nostru. In niciunul din aceste texte nu se neagă libertatea omului, ci se spune numai, că Dumnezeu poate da uneori anumite afecţiuni, sau înclinări, care însă nu lucrează cu necesitate şi irezistibil asupra noastră. (Contextele lor ne dau în această privinţă cele mai bune lămuriri).

Că omul este liber şi că harul nu-i lucrează irezistibil mântuirea, nici nu-i restrânge libertatea, rezultă cu claritate din următoarele:

a) Sf. Scriptură vorbeşte adeseori despre libertatea noastră de a alege binele şi de a evita răul, sau invers. Incă în Testamentul Vechiu s'a spus: *„Iată, eu vă pun înaintea voastră binecuvântare şi blestem! Binecuvântare, dacă veţi asculta de poruncile Domnului Dumnezeului vostru... şi blestem, dacă nu veţi asculta de poruncile Domnului Dumnezeului vostru"*... (Deut. 11, 26—28). *„Cugetă dar: astăzi ţi-am pus înainte viaţa şi fericirea, moartea şi nefericirea! Martori îmi sunt împotriva voastră cerul şi pământul! Viaţă şi moarte ţi-am pus dinainte, binecuvântare şi blestem! Alege viaţa, cu să trăieşti şi tu şi seminţia ta"* (Deut. 30, 15. 19. Vezi şi Ecl. 31, 8; Prov. 1, 24—25; Is. 5, 3—4; 31, 11; 65, 2. 12). *„El dintru început a făcut pe om şi l-a lăsat în mâna sfatului din el însuşi. De vrei, păzeşte poruncile; şi ca să fii credincios stă la buna ta alegere. Pus-a înaintea ta foc şi apă; încotro îţi va fi voia, poţi să întinzi mâna ta. Inaintea oamenilor stau viaţa şi moartea şi pe care omul va pofti-o, aceea i se va da"* (Iis. Sir. 15, 14—17).

Dar libertatea voinţei omului şi dependenţa mântuirii

de lucrarea liberă şi voluntară a lui, rezultă şi din cuvintele Mântuitorului: *„Ierusalime, Ierusalime, care omori pe proorocl şi cu pietre ucizi pe cei trimişi la tine, de câte ori voit-am să adun pe fiii tăi, după cum adună pasărea puii ei sub aripi, dar nu ai vrut“* (Mt. 23, 37. Vezi şi 11, 20). Iar tânărului bogat i-a zis: *„De vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile“* (Mt. 19, 17. Vezi şi Evr. 4, 11; Rom. 2, 4). Deci mântuirea depinde şi de om, de libertatea voinţei lui. Tânărului bogat Mântuitorul i-a zis: *„De voieşti să fii desăvârşit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor şi vei avea comoară în cer... Ci auzind tânărul, plecă întristat, căci avea multe avuţii“* (Mt. 19, 21—22. Vezi şi în. 10, 3—5). Iată deci, că a fost liber să refuze comoara din cer. Apostolul Pavel îndemna pe credincioşi: *„Aşadar solim pentru Hristos, ca şi cum Dumnezeu v'ar îndemna prin noi. Rugămu-vă, în locul lui Hristos, împăcaţi-vă cu Dumnezeu!“* (2 Cor. 5, 20). Cuvintele acestea sunt în perfectă concordanţă cu ceea ce în Testamentul Vechiu grăise însuşi Dumnezeu, prin gura Profetului său: *„Dacă vă veţi îndupleca şi mă veţi asculta, veţi mânca bunătăţile ţării; iar dacă nu veţi vrea şi vă veţi răsvrăti, atunci sabia vă va mânca“*... (Is. 1, 19–20).

In nenumărate locuri Sf. Scriptură dă îndemnuri, porunci, etc., care fără libertatea voii omeneşti ar fi absolut nefolositoare şi fără rost.

b) Sf. Tradiţie sau Istoria ne mărturiseşte, că Biserica a avut dela începutul ei această învăţătură despre libertatea voinţei omului şi despre meritul celui ce participă şi el la înfăptuirea mântuirii sale.

c) Raţiunea (mintea) însăşi pledează în acest sens Căci dacă harul ar constrânge libertatea omului, acesta n'ar mai avea niciun motiv pentru virtute şi pentru practicarea virtuţii; iar legea morală, atât cea naturală cât şi cea supranaturală, ar fi cu totul lipsite de vreun rost, ceea ce însă pentru un om cu mintea întreagă este imposibil; şi apoi e şi o nedumerire: de ce totuşi şi cei care susţin irezistibilitatea harului şi tăgăduesc libertatea omului, se

roagă de alţii, îi sfătuesc, îi încurajează, îi laudă, le porunceşc, îi pedepsesc ş. a. ?

d) Orice răsplată în viaţa viitoare, ar fi fără rost, dacă n'ar exista merit şi demerit, rezultate din libertatea voinţei omului. La ce, raiu şi iad? Iar Dumnezeu ar înceta de a mai putea fi numit Judecător drept, cum adeseori este numit în Sf. Scriptură, dacă El ar răsplăti oamenilor în chip arbitrar, pentru fapte care nu sunt ale lor, dacă harul lucrează irezistibil.

e) Experienţa noastră de toate zilele, deasemenea, confirmă acest adevăr; la orice faptă, chibzuim, ne decidem într'un sens sau altul, revenim, renunţăm, etc. *).

3. **Dumnezeu a hotărît din eternitate soarta fiecăruia. Astfel, pe unii îi mântueşte, iar pe alţii îi osândeşte, potrivit hotărîrii sau predestinaţiei Sale absolute, din veci.** Deci, condiţia mântuirii noastre subiective este numai prehotărîrea necondiţionată şi din veci a lui Dumnezeu în acest sens, potrivit căreia harul lucrează automat şi irezistibil mântuirea noastră. Cuvintele Sf. Apostol Pavel sunt hotărîtoare în acest sens: *„Căci, mai înainte de naşterea lor* (a lui Esau şi Iacov), *şi fără să fi făcut ei ceva bine ori rău — ca rânduinla lui Dumnezeu cea după alegere să rămână în picioare, nu pe temeiul faptelor, ci din alegerea celui care cheamă — i s'a zis Rebecăi: Cel mai mare va sluji celui mai mic! Precum este scris: Pe Iacob l-am iubit, iar pe Esau l-am urît. Ce vom zice dar? Nu cumva la Dumnezeu e nedreptate? Ferească Domnul! Căci grăieşte către Moise: Milui-voiu pe care vre-au să-l miluesc şi îndura-mă-voiu de cine vreau să mă îndur. Aşadar, nu este dela cel care voieşte, nici dela cel care aleargă, ci dela Dumnezeu care miluieşte. Căci Scriptura zice lui Faraon: Pentru aceasta chiar te am ridicat, ca să arăt în tine puterea mea şi ca numele meu să se vestească în tot pământul. Deci dar, pe cine vrea îl mi-*

*) Cf. mai pe larg, *Dr. P. Dehelcanu*, o. c. p. 130—145. A se vedea şi mai sus, învăţătura noastră.

lueşte, iar pe cine vrea îl împietreşte. Tu, acum, îmi vei zice: Atunci de ce mai bagă vină? Căci voinţei lui cine poate să-i stea împotrivă? Dar, mai înainte, cine eşti tu, o omule, ca să te cerţi cu Dumnezeu? Oare vasul de lut va zice către cel ce l-a făcut: De ce m'ai făcut aşa? Sau nu are olarul putere peste lutul lui, ca din aceeaşi frământătură să facă un vas de cinste, iar altul de necinste?... (Rom. 9, 11–21). Acelaşi Apostol mai zice apoi: *„Binecuvântat fie Dumnezeu... cel ce întru Hristos ne-a binecuvântat pe noi... precum în el ne-a fost ales, mai înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinţi fără prihană în faţa lui“...* (Efes. 1, 3—4). De aici deasemenea rezultă, că mântuirea se face potrivit alegerii sau hotărîrii din veci a lui Dumnezeu. Căci mai zice Apostolul: *„Iar noi... datori suntem totdeauna să mulţumim lui Dumnezeu pentru voi, că v'a ales Dumnezeu din început, spre mântuire... la care v'a chemat prin Evanghelia noastră ca să câştigaţi şi voi partea voastră la mărirea Domnului nostru Iisus Hristos“* (2 Tes. 2, 13—14). Şi în alte locuri tot aşa: *„Ci propovăduim înţelepciunea lui Dumnezeu, cea din taină şi ascunsă, pe care Dumnezeu, mai înainte de toţi vecii, a rânduit-o spre mântuirea noastră“* (1 Cor. 2, 7). *„Cine te alege pe tine? Ce lucru ai, pe care să nu-l fi primit? Şi dacă l-ai primit, de ce te făleşti ca şi cum nu l-ai fi primit?“* (1 Cor. 4, 7). *„Căci Dumnezeu este cel ce lucrează în voi şi ca să voiţi şi ca să săvârşiţi după a lui bunăvoinţă“* (Filp. 2, 13). Deci chestiunea e clară: nimeni nu se mântueşte decât pe temeiul alegerii din veci, sau al predestinaţiunii dumnezeeşti. Omul, în viaţa aceasta îşi urmează soarta pe care i-a hotărît-o Dumnezeu, fără putinţa de a o schimba, sau înlocui.

Răspunsul nostru. Cu privire la citatul dintâi (Rom. 9, 11—21), care ar părea că dă dreptate sectarilor, este de notat un lucru de toată importanţa, pentru lămurirea chestiunii; anume: în întreg cap. 9 al ep. către Rom. se vorbeşte despre chemarea oamenilor la harul şi la îndreptarea în Iisus Hristos. Apostolul Pavel vrea să dovedească

aci, că chemarea şi îndreptarea nu depind numai de „faptele legii", ci şi de bunătatea lui Dumnezeu, care cheamă prin harul Său, pe toţi oamenii, fie Iudei, fie păgâni, la îndreptare (vezi 22–24) şi că fără harul lui Dumnezeu, oamenii nu pot face nimic în ceea ce priveşte mântuirea lor.

Dacă totuşi se spune aici, că Dumnezeu dă oamenilor harul Său numai din nemărginita Lui bunătate şi că hotăreşte cu totul liber soarta oamenilor, chiar înainte de naşterea lor, prin aceasta se accentuiază importanţa condiţiei obiective a mântuirii sau a sfinţirii noastre, fără să se mai repete şi condiţia subiectivă : libertatea omului de a conlucra cu harul divin prin credinţă şi fapte bune ; şi nu se mai repetă nici ideea, că la baza hotărîrii soartei fiecărui om stă preştiinţa lui Dumnezeu ; dar ea este subînţeleasă, deoarece Apostolul zice că pe unii Dumnezeu îi pedepseşte şi împietreşte, după ce aceştia s'au făcut „vase ale mâniei" şi după ce Dumnezeu i-a răbdat îndelung (vezi v. 22).

Dumnezeu ştie totul dinainte. De aceea, n'a trebuit să treacă mai întâi timpul, ca să ştie că dintre cei doi fii ai lui Avraam, Iacov va fi un purtător al făgăduinţelor Sale mesianice. Şi atunci nu e nicio mirare că zice: „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Esau l-am urît".

Iar dacă se zice apoi, că Dumnezeu miluieşte pe cine vrea şi iarăşi, osândeşte pe cine vrea, noi trebue să ne'ntrebăm : Oare pe cine vrea Dumnezeu să-l miluiască şi pe care oameni vrea să-i osândească ? Oare iubeşte El numai pe cei care au fost arbitrar predestinaţi la mântuire, care în viaţă pot fi răi ? Şi osândeşte numai pe cei reprobaţi de El arbitrar, care totuşi în viaţă pot fi buni ? Sau vrea Dumnezeu, ca din unii buni să facă răi, iar din alţii răi să facă buni, fără nicio dreaptă judecată ? Dar în acest caz, unde este dreptatea, nepărtinirea, înţelepciunea şi alte însuşiri atribuite lui Dumnezeu ? Nici măcar între oameni nu e cu putinţă aşa ceva, iar când totuşi se practică între ei arbitrarul, e o pacoste şi o nenorocire.

In celelalte texte, deasemenea, nu se vorbeşte despre predestinarea la mântuirea cea veşnică, ci despre alegerea, sau chemarea la harul pe care l-a adus Hristos nu pe baza meritelor noastre, ci numai din bunătatea lui Dumnezeu. Această chemare nu este mărginită, adică dată numai unora (cum zic predestinaţianiştii că este predestinaţia), ci se referă la toţi oamenii (se vorbeşte numai la plural), deşi nu toţi sunt aleşi sau chemaţi în înţeles predestinaţian. In acest înţeles zice Sf. Apostol Pavel: *„Că acesta este lucru bun şi plăcut înaintea lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, care voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi să vie la cunoştinţa adevărului. Căci unul este Dumnezeu, unul este şi mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: cel ce s'a făcut om, Hristos Iisus, care s'a dat pe sine preţ de răscumpărare pentru toţi, precum s'a dovedit la timpul cuvenit“* (1 Tim. 2, 3–6). Dacă s'ar înţelege şi aici predestinaţia absolută la mărirea cerească, această predestinaţie ar trebui s'o înţelegem după litera şi spiritul textului, ca nelimitată; şi atunci ar însemna că mântuirea vine automat, asupra tuturor oamenilor. Ori, este ştiut, că nu toţi se mântuesc şi înşişi predestinaţianiştii susţin că numărul celor predestinaţi la mântuire este limitat. Adevărul este, că Hristos a adus mântuirea (obiectivă) tuturor, dar mântuirea subiectivă nu se dă tuturor, ci numai celor ce şi-o câştigă. La mântuirea obiectivă au fost predestinaţi toţi oamenii, dar la cea subiectivă numai cei pe care i-a prevăzut Dumnezeu că o vor merita.

* * *

Am văzut că harul divin nu lucrează în noi cu deasila (irezistibil) şi că noi avem o contribuţie relativ meritorie în lucrarea mântuirii noastre subiective. Prin urmare, despre o predestinaţie absolută şi necondiţionată nu poate fi vorba. Iată care este adevărul în ceea ce priveşte predestinaţia, soarta sau data omului:

A) 1. Sf. Scriptură vorbeşte adeseori chiar direct despre o oarecare predestinaţie, numind-o uneori: *„sfat“* (Fapt. Ap. 2, 23); *„preştiinţă“* şi *„prehotărîre“* (Rom. 8, 29)

„taina voiei lui Dumnezeu“ (Efes. 1, 9); *„sfatul voiei lui Dumnezeu“* (Efes. 1, 11); *„taina cea ascunsă din veac“* (Col 1, 26 şi Efes. 3, 9); *„cartea vieţii“* (Lc. 10, 20; Apoc. 20, 15 etc.*).

2. Dar această predestinaţie este condiţionată de viaţa şi faptele omului şi este bazată pe preştiinţa lui Dumnezeu. Căci Sf. Scriptură vorbeşte despre anumite vrednicii ale celor predestinaţi, sau, în orice caz, direct sau indirect, despre alte motive decât o simplă hotărîre arbitrară, pentru care unii se mântuesc iar alţii se osândesc. Doar Sf. Scriptură spune textual: *„Ştim apoi, că pentru cei ce iubesc pe Dumnezeu, adică pentru cei ce sunt chemaţi după a sa ştiinţa mai dinainte, toate laolaltă lucrează în spre bine. Căci pe care i-a cunoscut mai înainte, pe aceia mai înainte i-a şi hotărît să fie asemenea icoanei Fiului său... Iar pe care i-a hotărît mai înainte, pe aceia i-a şi chemat; şi pe care i-a chemat, pe aceia i-a şi îndreptat, iar pe care i-a îndreptat, pe aceeia i-a şi preamărit“* (Rom. 8, 28–30). Ştim apoi, că la judecata de apoi, vor exista anumite criterii după care vor fi judecaţi toţi şi că nu vor fi judecaţi arbitrar (Mt. 25. 34–46). Criteriile vor fi: vrednicia şi nevrednicia fiecăruia, pentru ca judecata să fie cât mai dreaptă. Apostolul zice: *„Pentrucă noi toţi trebue să ne înfăţişăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca fiecare, după faptele sale cele săvârşite în trup, să primească ori bine ori rău“* (2 Cor. 5, 10. Vezi şi 1 Cor. 3, 8). *„Aceasta însă s'o ştiţi bine: cel ce samănă cu sgârcenie, cu sgârcenie va şi secera, iar cel ce samănă întru binecuvântare, întru binecuvântare va şi secera“* (2 Cor. 9, 6. Vezi şi Mt. 16, 27; 7, 21; 20, 16; In. 3, 36; 6, 47; 6, 54; Rom. 2, 6–11; 8, 17; 1 Cor. 9, 27; 2 Tim. 2, 20; 1 Petru 1, 10 ş. a).

*) A fi scris în *Cartea Vieţii* însemnează: a fi cunoscut de Dumnezeu ca moştenitor al vieţii de veci; sau, a fi avut de Dumnezeu în vedere la moştenirea vieţii de veci; sau, în sfârşit, a fi destinat la fericirea veşnică. Expresiunea este luată dela Romani. Aceştia scriau pe nişte table aurite numele senatorilor aleşi la demnităţi superioare şi numiţi de aceea: „patres conscripti“. Biblia vorbeşte şi despre ştergerea unora din Cartea Vieţii. Aceasta înseamnează că ei vor cădea din har, sau nu vor stărui în el până la capăt (Cf. Dr. P. Deheleanu, o. c. p. 115).

3. Sf. Scriptură confirmă mai ales indirect această învăţătură. Astfel, ea repetă adeseori, că Dumnezeu nu vrea moartea, ci mântuirea păcătosului (1 Tim. 2, 4; Rom. 3, 29–30; 1 Cor. 8, 6; Ef. 4, 6); că toţi oamenii sunt chemaţi la mântuire (Mt. 28, 19; Rom. 10, 18; 1 Cor. 9, 22; 10, 32; Apoc. 3, 20); că Hristos a murit pentru toţi oamenii şi deci, toţi sunt chemaţi la mântuire (In. 6, 52; 2 Cor. 5, 5; 1 Tim. 2, 6; 2 Cor. 5, 15; 1 Pet. 3, 9 ş. a.) şi că Dumnezeu a înmulţit harul spre a copleşi păcatul şi spre a da tuturor oamenilor posibilitatea de a se mântui (Rom. 5, 15; In. 3, 16). Toate acestea ar fi cu neputinţă şi fără sens, dacă numărul aleşilor ar fi limitat.

B) Istoria, prin Părinţii bisericeşti şi prin alţi oameni de toată autoritatea, precum şi Sf. Tradiţie, prin toate monumentele ei atestă, că aceasta a fost totdeauna în Biserică tâlcuirea învăţăturii despre predestinaţia dumnezeească. *Sf. Irineu* († 202 d. Hr.) zice: „Dumnezeu care toate le ştie înainte, a pregătit... locuinţa corespunzătoare; căci acelora care caută lumina cea netrecătoare şi nizuesc spre ea, le dă cu îndurare această lumină“ (Adv. haer. lib. IV. c. 39. n. 4 în Mg. P. G. 7, 1111). *Sf. Ioan Hrisostom* († 407 d. Hr.): „Dumnezeu ne-a predestinat pe noi nu numai din iubire, ci şi pentru faptele noastre cele bune; *căci dacă aceasta ar depinde numai de iubire, atunci ar trebui ca toţi să se mântuiască, pentrucă Dumnezeu pe toţi îi iubeşte; iar dacă aceasta ar depinde numai de faptele noastre bune, atunci venirea lui Hristos şi tot ce a făcut el pentru mântuirea noastră, ar fi de prisos*“ (In Ephes. hom. 1 n. 2, în Mg. P. G. 62. 11 s). *Sf. Ilariu* († 366 d. Hr.): „Aceia pe care Dumnezeu i-a prevăzut, pe aceia i-a şi predestinat“ (In. Ps. 67 n 10 în Mg. P. L. 9. 449). „Alegerea nu este deci rezultatul unei judecăţi indiferente, ci este o separare, stabilită după aprecierea meritelor“ (In. Ps. 64 n. 5 Mg. P. L. 9. 415). *Fer. Ieronim* († 420 d. Hr.): „Despre care Dumnezeu a ştiut că vor fi în viaţa lor asemenea Fiului său, pe aceia i-a şi predestinat a fi asemenea lui întru mărire“ (In Rom. 8, 29 Mg.

P. L. 29. 736). *Sf. Ambroziu* († 397 d. Hr.): „Dumnezeu n'a predestinat decât numai după ce a cunoscut; cărora le-a prevăzut meritele, acelora le-a predestinat şi răsplata“ (De fide lib. V. c. 3 Mg. P. L. 16. 533 s).

3. Insăşi raţiunea sănătoasă, cum am văzut mai sus, în răspunsul la obiecţiunea 2. exclude posibilitatea unei predestinaţiuni absolute şi necondiţionate, pentru motive logice de toată importanţa.

CAP. XXI.

Mijloacele sfinţitoare

sau

Sfintele Taine.

Mijloacele prin care Dumnezeu împărtăşeşte harul Său sfinţitor de neapărată trebuinţă *sfinţirii, îndreptării* sau *mântuirii* noastre subiective, sunt sf. taine.

Ce sunt sf. taine? *Sunt lucrări sfinte văzute,* instituite de Mântuitorul Iisus Hristos, *prin cari se împărtăşeşte darul sau harul cel nevăzut al Sf. Duh.* Ele sunt în număr de şapte: *1. Botezul, 2. Mirul, 3. Cuminecătura, 4. Pocăinţa, 5. Preoţia, 6. Nunta* şi *7. Maslul.*

Sf. Scriptură nu precizează direct numărul sf. taine. In ea nu se găseşte scris că sunt şapte taine, sau că sunt numai trei, două, etc. Totuşi, existenţa fiecăreia dintre ele este mărturisită de Sf. Scriptură. Iar Biserica noastră are şapte taine, pentrucă atâtea sunt mărturisite de Biblie, sau mai bine zis atâtea a instituit Mântuitorul. Nici mai multe, nici mai puţine. Ele n'au fost introduse pe rând şi mai târziu, cum spun pe degeaba sectarii (şi protestanţii), ci au fost instituite chiar dela'nceput, de către Mântuitorul

însuşi. Ele au existat toate, în practica apostolică, iar Biserica le are neîntrerupt, de atunci şi până azi.

Privitor la numărul de şapte al sf. taine, explicaţia întrece puterea noastră de cunoaştere, iar o descoperire specială dela Dumnezeu în această privinţă nu avem. Totul a rămas în domeniul exclusiv al înţelepciunii nepătrunse a Celui ce le-a instituit. Aşa a aflat de cuviinţă Mântuitorul, ca ele să fie în număr de şapte; nici mai multe, nici mai puţine. Fără vreo descoperire, noi putem doar constata atât, că numărul şapte al sf. taine: 1. corespunde cu numărul darurilor Sf. Duh (Is. 11, 2—3) şi 2. corespunde cu trebuinţele sufleteşti ale oamenilor şi ale Bisericii. Anume: prin Botez, omul se naşte la viaţa cea nouă, creştină; prin Mir, omul cel nou născut sau botezat, primeşte puterea necesară creşterii şi întăririi sale în viaţa cea nouă, spirituală; prin Cuminecătură, primeşte ca hrană trupul şi sângele lui Hristos, spre desăvârşirea lui în viaţa sfântă spirituală; prin Pocăinţă, i se împărtăşeşte curăţirea de păcate; prin Maslu, cel bolnav trupeşte şi sufleteşte primeşte vindecare; prin Căsătorie, primeşte sfinţenia legăturii conjugale (căsătoreşti), pentru conservarea (păstrarea) şi lăţirea Bisericii lui Hristos ca organism social; iar prin Preoţie, Biserica primeşte învăţători consacraţi de Dumnezeu, ai cuvântului dumnezeesc, săvârşitori ai sf. taine şi conducători spirituali ai credincioşilor, spre mântuirea acestora *).

In ceea ce priveşte numărul sf. taine şi caracterul sau însuşirea lor sacramentală (de taine sfinte), trebue să ţinem seamă de învăţăturile de mai jos.

I. **Toţi creştinii de pretutindeni, dela 'nceput şi până la ivirea reformatorilor din sec. al XVI-lea au avut învăţătura că există şapte taine şi că ele au însuşiri sacramentale** (sfinţitoare), iar aceasta este o dovadă sigură că ele toate şapte provin din învăţătura şi din Tradiţiunea cu adevărat apostolică.

*) Comp. Comoroşan, o. c. vol. II. p. 534.

Chiar şi Bisericile eterodoxe, ca cea romano-catolică desbinată de noi în sec. al IX-lea şi formal în sec. al XI-lea (1054), precum şi Bisericile: armeană, coptă, iacobită, nestoriană, abisiniană ş. a.. despărţite de Biserica ecumenică încă în sec. al V-lea, au până în ziua de azi aceeaşi învăţătură ca noi despre numărul şi caracterul sf. taine. E o dovadă, că aceasta era învăţătură Bisericii vechi de până în sec. al IV-lea şi că e cu neputinţă, ca unele din sf. taine să fi fost introduse într'un timp postapostolic, mai ales că Biserica veche, după cum ştiut este, se distingea în păstrarea curăţeniei Tradiţiunii apostolice**).

II. **Cărţile liturgice cuprind, în rânduelile de cult, ritualul după care se săvârşesc toate cele şapte sf. taine, arătându-ne lămurit, la fiecare din ele, caracterul ei sacramental.** Aceste cărţi au fost alcătuite în primele timpuri ale creştinismului şi cuprinsul lor s'a păstrat până azi în toată curăţenia lui dela'nceput. Ele dovedesc că Biserica noastră are aceeaşi învăţătură şi azi, pe care a avut-o acum 19 veacuri cu privire la sf. taine şi că deci această învăţătură şi practică creştină despre cele şapte taine nu e o invenţie întrodusă mai târziu, ci e dela'nceput, de când anume, Biserica ştia ce trebue să ţinem şi ce nu.

III. **Istoria bisericească nu ne spune nimic, că vreuna din cele şapte taine s'ar fi introdus abia în timpul postapostolic şi împotriva Tradiţiei apostolice.** Ori, dacă vreuna sau mai multe din ele ar fi fost născocite şi introduse mai târziu, sau dacă în vechime Biserica n'ar fi avut învăţătura că tainele n'au însuşiri sfinţitoare (sacramentale), ci că sunt numai simboale, Istoria n'ar fi trecut în tăcere acest fapt, ci l-ar fi amintit, sau cel puţin ar fi amintit că unii creştini s'au revoltat, — cum ar fi fost şi firesc — împotriva născocirilor şi

**) Idem p. 530—532.

a născocitorilor unor învăţături noui, necunoscute până atunci.

IV. **Sf. Părinţi şi Învăţători ai Bisericii din vechime s'au opus cu toată îndrăsneala, fie în particular, fie în sinoade, tuturor înnoirilor şi adaosurilor de mai târziu, netradiţionale şi neîntemeiate pe Sf. Descoperire.** Insă împotriva numărului de şapte al sf. taine şi împotriva caracterului lor sacramental, niciunul din ei nu s'a ridicat vreodată. Chiar dimpotrivă, le recunosc şi le afirmă. Abia în sec. al XVI-lea au început să le tăgăduiască reformatorii, împotriva celor 15 veacuri de creştinism, desigur mai adevărat decât cel al reformatorilor şi sectarilor din veacurile ce au urmat.

V. **Toate cele şapte taine sfinte îşi au puternice temeiuri biblice.** Le vom vedea pe larg în capitolele ce urmează, unde sf. taine vor fi tratate fiecare în parte. Din aceste temeiuri vom putea constata deasemenea, că învăţătura noastră despre numărul şi însuşirile sf. taine nu e o născocire de mai târziu, ci e din Sf. Scriptură şi din Tradiţia şi practica Apostolilor.

VI. **Fiecare din sf. taine are o anumită formă a sa proprie, văzută, alcătuită din diferite rugăciuni, dintr'o formulă aparte, din diferite simboale şi dintr'un ritual sau ceremonial propriu fiecăreia din ele. Necesitatea formei văzute a sf. taina rezultă din următoarele:**

1 O formă văzută este mai potrivită naturii sensuale a omului. De aceea şi împărtăşirea Sf. Duh în sf. taine e necesar să se facă şi prin forme văzute. Potrivit naturii sale sensuale, omul leagă totul de forme văzute, pe care le poate cuprinde prin simţurile sale. Mintea, ca şi întreg felul lui de a fi, este legată de timp şi de spaţiu. Ea nu poate concepe ceva atemporal şi aspaţial, nesupus puterii de control a simţurilor lui. Sf. taine, prin forma lor

externă corespund acestei necesităţi a firii omului. In acest chip, omul este mai convins de primirea sigură a darului Sf. Duh. Probabil acest motiv îl va fi avut în vedere şi Mântuitorul, când pentru a împărtăşi un dar dumnezeesc, o vindecare, sau o înviere, S'a folosit de mâini, de suflare ş. a. în general de acţiuni văzute, sau de forme simţuale.

2. Tot prin forme văzute, simţuale, se exprimă în extern şi se confirmă deasemenea viaţa internă a Bisericii. Necesitatea formelor externe simţuale ale sf. taine, îşi are cel puţin în parte, aceeaşi explicaţie ca şi cea a cultului extern. Iar Sf. Părinţi mai adaugă la aceasta şi faptul, că deoarece omul este alcătuit din trup şi din suflet şi fiindcă prin sf. taine se sfinţeşte omul întreg, adică şi sufletul şi trupul, e necesar ca, pe lângă partea nevăzută a lor, care este acţiunea Sfântului Duh şi prin care se sfinţeşte sufletul nevăzut, să existe la săvârşirea lor şi o parte externă văzută, prin care să se sfinţească ceea ce e vizibil în fiinţa omului, adică trupul*).

VII. **Raportul în care stau întreolaltă cele şapte sf. taine, este un raport de întregire reciprocă şi de unitate.**

Deşi sunt în număr de şapte, sf. taine stau într'un raport cât mai strâns. Ele se condiţionează reciproc şi se întregesc, alcătuind toate laolaltă un întreg unitar şi organic, pentru viaţa spirituală a Bisericii. Centrul acestui întreg organic este sf. tainâ a Cuminecăturii, în ea fiind real şi prezent însuşi Iisus Hristos Mântuitorul, izvorul oricărui dar al Sfântului Duh. Iar toate celelalte numai împărtăşesc acest dar, câştigat prin Iisus Hristos Mântuitorul.

Dacă sf. taine, privite din anumite puncte de vedere, pot fi împărţite în mai multe categorii, sau grupe, aceasta nu schimbă cu nimic raportul lor de întregire reciprocă şi de unitate organică. Astfel, *după menirea lor*, deosebim 1. *taine destinate tuturor oamenilor* (Botezul, Mirul, Cu-

*) Cf. Comoroşan, o. c p. 535.

minecătura, Pocăinţa şi Maslul); şi 2. *taine destinate numai unor oameni*, dintr'o anumită categorie, din care nu sunt toţi oamenii obligaţi a face parte şi deci nu primesc acele sf. taine (Nunta şi Preoţia). Din alte puncte de vedere, putem deosebi apoi 1. *taine care nu pot fi repetate aceloraşi persoane* (Botezul, Mirul şi Preoţia*); şi 2. *taine care pot fi repetate* (Cuminecătura, Pocăinţa, Nunta şi Maslul**). Mai putem deosebi apoi 1. taine prin care se acordă har celor ce nu au, sau au avut dar au căzut din har; ele se numesc *„taine de normalizare"* (Botezul şi Pocăinţa). Iar celelalte cinci, care sporesc harul celor ce le primesc, se numesc *„taine de perfecţionare"*. De aici se evidenţiază şi mai mult raportul de corelaţie dintre cele şapte taine ***).

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii şi în genere Protestanţii nu recunosc nici numărul de şapte al sfintelor taine, nici însuşirea lor sacramentală (sfinţitoare). După ei, nu există decât două, sau cel mult trei *simboale* şi nu taine. Invăţătura şi obiecţiunile lor împotriva noastră sunt cele ce urmează.

1. **In Sfânta Scriptură numai două taine sunt pomenite : Botezul şi Cina Domnului;** celelalte sunt născocite de oameni şi de aceea nu le putem admite.

Răspunsul nostru. E adevarat, că Sf. Scriptură nu le pomeneşte cu numele pe toate, dar ea nici nu spune că sunt numai două. Ea nu precizează numărul lor de şapte, dar le semnalează pe toate şapte şi vorbeşte despre instituirea şi practicarea lor încă în timpul apostolic, cum de altfel vom vedea în capitolele ce urmează. Iar

*) Mirul se poate repeta numai în caz de întoracere sau reîntoarcere dela o erezie, chiar dacă respectivul a primit această taină la erezia în care a fost. Aşa cere Molitvelnicul. Unii canonişti (de ex. Milaş) spun că nu taina Mirului, ci numai o ungere cu Mir e necesară în astfel de cazuri.

**) Cf. Comoroşan, o. c. p. 535-536.

***) Cf. Dr. P. Deheleanu, o. c. p. 181.

Istoria şi Sf. Tradiţiune mărturisesc că Biserica le-a avut şi le-a practicat de la 'nceput, pe toate şapte.

2. **In scrierile vechilor scriitori bisericeşti nu se pomeneşte nimic despre numărul de şapte al tainelor. Deci, nici chiar în timpul patristic care a urmat celui apostolic, n'au existat şapte taine.** Cu atât mai puţin au existat în vremea Apostolilor.

Răspunsul nostru. E adevărat că Sf. Părinţi — ca şi Sf. Scriptură — nu pomenesc nimic despre numărul de şapte al sf. taine. Dar ei le atestă totuşi, pe toate şapte, anume, pe fiecare în parte: unii pe unele, alţii pe altele. Ei n'au stăruit asupra precizării numărului sf. taine, pentru motivul că nu se ridicase niciun glas impotriva acestui număr şi deci, nu era nevoie de o precizare mai accentuată a acestui număr, câtă vreme nu-l tăgăduise nimeni.

3. **Unii Părinţi bisericeşti numesc taine sau sacramente şi alte rituri bisericeşti, ca: sfinţirea apei, tunderea monahală, ş. a. care nu sunt taine în înţelesul ortodocşilor. De aici rezultă că pe vremea lor nu se ştia de numărul de şapte al sf. tainelor şi nu exista nici învăţătura de azi a ortodocşilor despre sf. taine.** Ele nu erau decât nişte rituri simbolice.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, cuvântul „taină" *(μυστήριον)* n'a avut la 'nceput înţelesul restrâns de azi, ci un înţeles mai larg, potrivit însemnării lui etimologice. El însemna un act sfânt, sau şi o dogmă sfântă care întrece puterea noastră de cunoaştere şi de pricepere. Iar cuvântul „sacrament" e un cuvânt latinesc *(sacramentum)*, întrebuinţat abia începând din sec. al XII-lea, în Biserica apuseană (catolică), pentru a exprima prin el exclusiv noţiunea de taină sfântă. Totuşi, de aici nu însemnează, că n'au existat taine în înţelesul de azi. Căci la 'nceput şi cuvântul episcop se înlocuia uneori cu acela de presbiter şi invers, deşi episcopul se deosebea de preot, dacă

nu după nume, în orice caz după slujbă, adică după drepturi şi datorii. Deosebirea e vizibilă în Sf. Scriptură. Acelaşi este cazul şi cu deosebirea între sf. taine şi alte acte de cult sfinţitoare, numite în vechime, uneori, cu numele general de „taină".

4. Tainele sunt simple semne externe simbolice, sau simboale, pe care le săvârşim în amintirea unui fapt oarecare din lucrarea Mântuitorului şi au menirea numai de a ne întări credinţa. Deci ele nu sunt mijloace văzute ale împărtăşirii Sfântului Duh celui nevăzut şi n'au aşa zisul caracter sacramental.

Răspunsul nostru. Dacă ni se spune în Sf. Scriptură că sf. taine se fac *„spre iertarea păcatelor"*, că sunt curăţitoare de păcate, sfinţitoare şi aducătoare de mântuire, atunci, evident, afirmaţia sectarilor este fără temeiu. La fiecare din ele vom vedea, că lucrarea lor văzută este împreunată cu lucrarea sfinţitoare a Sfântului Duh şi deci, ele au caracter de taine (sacramente). Menirea lor nu este numai de a întări credinţa noastră, practicându-le, ci de a ne sfinţi. Dovadă despre aceasta este practica veche a Bisericii, de a da şi pruncilor (lipsiţi de credinţă) CumineCătura, Botezul şi Mirul. Ce întăreau în prunci aceste sf. taine, când credinţă desigur nu puteau avea?

CAP. XXII.

Botezul.

Botezul este taina sfântă, prin care se intră, din starea de blestem şi de sub stăpânirea păcatului, în starea de har sau în împărăţia lui Hristos şi în comunitate de viaţă cu Hristos. Prin Botez, cel botezat se face părtaş la roadele răscumpărării de pe Golgota. El se curăţeşte —

prin această taină de toate păcatele sale (atât de cel strămoşesc, moştenit dela Adam, cât şi de orice alt păcat propriu sau personal), murind faţă de păcat şi renăscându-se *) la o viaţă nouă şi sfântă. Aşa fiind, Botezul este o adevărată naştere din nou, cum însuşi Mântuitorul o numeşte **).

E firesc şi logic ca, în ceea ce priveşte temeiurile din Descoperirea dumnezeească ale Botezului pe care-l practică Biserica până în ziua de azi, să ne gândim în primul rând la Sf. Tradiţie, sau la Istorie şi abia apoi la Biblie, deoarece pe timpul când s'a scris Biblia, creştinismul abia apăruse şi abia începuse să se răspândească, mai întâi, de sigur, printre adulţi (vârstnici). Pe atunci încă nu era cazul, ca părinţii să-şi boteze copiii, câtă vreme nici ei înşişi nu erau încă botezaţi, sau nu erau creştini convinşi, sau chiar erau streini de credinţa creştinească. Trebuia ca, în primul rând, credinţa creştină să se răspândească şi să prindă rădăcini, în detrimentul (paguba) credinţelor sau religiilor existente pe atunci, cărora avea să le pregătească mormântul. Iar aceasta, firește, nu se

*). Scufundarea în apa Botezului însemnează moartea celui botezat iar ieşirea din acea apă, învierea sau naşterea din nou la o nouă viaţă. Acţiunea însoţitoare a Sf. Duh face ca aceasta să nu fie un simplu simbol, ci o realitate (Rom. 6, 4-5), mai presus de minte.

**). Cf. In. 3,5-7. Sf. Părinţi numesc Botezul, 1. *după forma sa externă: baie* (Iust Mart † 163 d Hr.: Apol. 1,62; Tertull. † 240 d. Hr: De bapt. c. 5,7,16); *izvor sfânt* (August. † 430 : De civ. Dei XIII, 7); *apă* (Varnava, ep. n. 2; Clem. Alex. † 215 d. Hr.: Paed. 1,6; Ciprian † 258 d. Hr.: ep. 50,13); 2. *După forma sa internă, nevăzută: luminare* (Iust. Mart. † 153-157 d. Hr: Apol. 1, n 61; Clem. Al.: Paed. 1,6; Cipr. ep. 50,13): Grig. Niss. † 394 d. Hr.: cateh. 32); *harismă* (Clem. Al.: Paed. 1,6); *renaştere* (Iust. Mart. ibid.; Grig. Niss. ibid.); *sfinţire* (Grig. Niss.: cateh. 25 40); *sigil în Hristos* (Epifaniu † 403 d Hr.: De mens. et pond n 15); *sigil al creştinătăţii* (Efrem † 373 d. Hr.: De charit. et elem. T. II pag. 254); *sigilul credinţei* (Eulog. Alex. Adv. Novat III); 3. *după forma lui sacramentală, văzută şi nevăzută: scăldătoare mistică* (Grig. Niss. In laud. S. Vas. T. III. p. 483 ed. Morel); *baie mântuitoare* (Iust. Mart. Dial. c. Triph XIII; Ambrosiu †379 d. Hr : De interpell. David 11,4 n. 14); *baia pocăinţei şi a cunoştinţei* (Iust. Mart. Dial. c. Triph. XIV); *baia naşterii a doua* (Teofil, † 180 d. Hr.: Ad Autol. II, 16; I. Hrisost. † 407 d. Hr: In Is. homil. 1. n. 2); *baia vieţii* (Constit. Apost. II, 7); *apa vieţii veşnice* (Cipr. † 218 d Hr: Ep. ad. Cecil. 63; Iust. Mart. Dial. c. T. n. 14); *sacramentul apei* (Tertull. De bapt. c 11); *sacramentul naşterii noastre* (Ilarie, † 366 d. Hr.: In Ps 63,11). Vezi citatele de mai sus, la Comorşan o. c. v. II. p. 536-537.

putea face la copii, ci la adulţi. Ar fi de neînţeles să presupunem că părinţii şi-ar fi botezat copiii într'o credinţă care lor le-ar fi fost streină şi necunoscută. De aceea e logic, ca Botezul, la 'nceput, să se fi aplicat numai adulţilor. Abia după ce l-au primit adulţii şi după ce aceştia s'au convins despre valoarea şi despre neapărata trebuinţă a Botezului, ne putem aştepta să întâlnim şi cazuri de Botez aplicat copiilor. Iar acest lucru nu poate fi decât de dată mai târzie celei în care au apărut scrierile biblice ale Noului Testament.

S'ar putea întreba cineva: Ce ne spune Sf. Scriptură despre Botez? Trebue aplicat el şi copiilor, sau numai adulţilor? Pentrucă dacă trebue aplicat numaidecât copiilor, Biblia trebue să precizeze acest lucru, într'un loc sau altul al ei, ori într'o legătură sau alta de idei, chiar dacă până la data scrierii ei n'a fost cazul să fi fost botezaţi şi copiii. Ea trebue să-l anunţe în acest caz cel puţin pentru viitor.

Răspunsul este, că Biblia nu e o carte ştiinţifică de Teologie, în care să găsim înşirate sistematic, diferite capitole de învăţătură creştină. Ea este o carte scrisă mai mult întâmplător, în care au fost desbătute mai mult chestiuni de natură istorică şi practică. Unele din aceste chestiuni provocaseră neajunsuri şi supărări uneori serioase între proaspeţii creştini dintr'o localitate oarecare şi numai datorită faptului că vreun Apostol (de obiceiu Pavel) a căutat să pună lumină în ele, spre a înlătura neajunsurile şi supărările, le avem noi astăzi clarificate. Altfel, mai ales fără Sf. Tradiţie, ele ne-ar fi rămas necunoscute. E firesc deci, ca în Sf. Scriptură să nu aflăm precizări directe privitoare la Botez, sau la necesitatea de a boteza copiii.

Cu toate acestea şi peste toate aşteptările, Biblia ne oferă date îndestulătoare şi de toată importanţa, privitor la Botezul copiilor şi la necesitatea acestui Botez, fie în general şi în principiu, fie chiar în cazuri concrete. De aceea, vom putea conta şi pe dovezi biblice, chiar mai mult decât ne-am aştepta. De altfel, în apologiile antisec-

tare, cum este şi cea de faţă, Biblia fiind singura armă recunoscută de sectari, trebue s'o folosim şi noi în primul rând. Şi n'o vom ocoli.

Dat fiind, că în privinţa Botezului indicaţiile biblice sunf fie directe şi categorice, fie indirecte, de ordin general şi principial dar hotărîtoare, le vom folosi pe rând şi ca atare.

Invăţăturile de temelie ale Bisericii noastre, care justifică (îndreptăţesc), direct sau indirect, — împotriva învăţăturilor sectare— practicarea Botezului în forma în care îl avem noi dela 'nceput şi până azi, sunt bazate pe dovezi nu numai biblice şi tradiţionale, ci şi istorice, psihologice şi logice. Cadrul general al problemei Botezului, într'o expunere apologetică antisectară trebue să fie conturat şi împărţit în punctele ce urmează.

I. **Botezul creştin, al lui Iisus, nu este tot una cu Botezul lui Ioan Botezătorul.** Intre aceste două botezuri există o mare deosebire.

Sf. Scriptură ne spune, că în preajma arătării publice a Mântuitorului, Ioan boteza mulţimile în pustia Iordanului. Dela el a primit botez şi însuşi Domnul Iisus Hristos. Iată mărturiile biblice: *„In zilele acelea a venit Ioan Botezătorul şi propovăduia în deşertul Iudeii... Atunci ieşi la el Ierusalimul şi toată Iudeea... şi se botezau de către el, în râul Iordanului, mărturisind păcatele lor“* (Mt. 3, 1. 5–6). *„Aşa a fost Ioan, botezând în pustie şi propovăduind botezul pocăinţei întru iertarea păcatelor* (Mc. 1, 4). *„Atunci el* (Ioan) *a umblat prin toată împrejurimea Iordanului, propovăduind botezul pocăinţei, întru iertarea păcatelor“* (Lc. 3, 3). Şi în sfârşit: *„Apoi l-au întrebat* (Fariseii pe Ioan Botezătorul) *şi i-au zis: Atunci, de ce botezi, dacă nu eşti Hristos, nici Ilie, nici Proorocul? Ioan le-a răspuns următoarele: Eu botez cu apă; dar în mijlocul vostru se află unul pe care voi nu-l ştiţi“* (In. 1, 25—26). Din relatările acestor texte despre botezul lui Ioan se poate deduce deosebirea între acest botez şi cel al lui Iisus.

Dar deosebirea rezultă mai ales din următoarele:

1, Insuşi Ioan Botezătorul o arată când zice: *„Eu unul vă botez cu apă, spre pocăinţă, dar cel ce vine după mine... vă va boteza cu Duhul Sfânt şi cu foc“* (Mt. 3, 11). Aşadar, între cele două botezuri există o foarte mare deosebire. Acelaşi lucru se vede şi din următoarele cuvinte ale lui Ioan Botezătorul: *„Eu nu-l ştiam* (pe Iisus) *dar cel ce m'a trimis să botez cu apă, acela mi-a vorbit: Peste care vei vedea Duhul pogorându-se şi rămânând deasupra lui, acela este cel ce botează cu Duhul Sfânt“* (In. 1, 33. A se vedea şi Mc. 1, 8 şi Lc. 3, 16).

2. Mântuitorul încă a arătat că între Botezul pe care-l va aşeza El şi botezul lui Ioan, există o mare deosebire. După ce a înviat, S'a arătat Apostolilor şi le-a zis: *„Ioan a botezat cu apă, iar voi vă veţi boteza cu Duhul Sfânt, de azi nu peste multe zile“* (Fapt. Ap. 1, 5). Acest Botez „cu Duhul Sfânt“ pe care Mântuitorul a făgăduit că-l va aşeza, este botezul creştin, Botezul nostru de azi, care a început la Pogorîrea Sf. Duh. Pe acesta l-am primit şi îl avem şi azi, iar nu pe cel al lui Ioan.

3. Dar şi Apostolii au arătat deasemenea, că între cele două botezuri este o mare deosebire şi că nu botezul lui Ioan, ci cel aşezat de Mântuitorul după moartea Sa, în ziua Pogorîrii Sf. Duh, este Botezul mântuitor, de neapărată trebuinţă fiecăruia. Astfel, în Sf. Scriptură citim: *„Pe când Apolo era în Corint, Pavel, după ce a străbătut ţările de sus ale Asiei, a coborît la Efes, şi găsind câţiva ucenici i-a întrebat: Primit-aţi voi Duhul Sfânt când aţi crezut? Ei însă i-au răspuns: Nici n'am auzit măcar că este Duhul Sfânt. Zis-a Pavel: Dar cu ce botez v'aţi botezat? Ei au spus: Cu botezul lui Ioan. Atunci Pavel a grăit: Ioan a botezat cu botezul pocăinţei, spunând norodului să creadă în cel ce era să vină după el, adică în Iisus. Auzind ei aşa, s'au botezat în numele Domnului Iisus. Iar când Pavel şi-a pus mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor şi vorbeau în limbi şi prooroceau“* (Fapt. Ap. 19, 1—6). Trei lucruri se arată aici şi anume: 1. că

cei vârstnici, înainte de a primi botezul trebuiau să facă pocăinţă; 2. că cele două botezuri se deosebesc deolaltă, cel al lui Ioan nefiind decât un botez pregătitor pentru primirea Botezului creştin; 3. că Botezului creştin trebuia să-i urmeze îndată taina sfântă a „punerii mâinilor" (a Mirului), prin care celui botezat i se împărtăşeşte Sf. Duh, pentru creşterea şi întărirea în noua viaţă de după Botez. Pe noi ne interesează aici mai ales faptul, că între cele două botezuri este o mare deosebire, cel al lui Ioan fiind numai cu apă, iar cel creştin cu apă şi Duh Sfânt.

4. In Sf. Scriptură întâlnim expresiile: *„a se boteza în Hristos"*, sau *„a se boteza în numele lui Hristos"*. Iată câteva exemple: *„Câţi în Hristos v'aţi botezat, în Hristos v'aţi îmbrăcat"* (Gal. 3, 27). *„Au nu ştiţi că toţi câţi în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat?* (Rom. 6, 3). *„Petru le-a răspuns: Pocăiţi-vă. Şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos spre iertarea păcatelor voastre; şi veţi primi darul Duhului Sfânt"* (Fapt. Ap. 2, 38; vezi şi 8, 12. 16; 10, 48; 19, 5). Aceste expresii însemnează: a se boteza cu botezul creştin, spre deosebire de botezul lui Ioan. Acesta din urmă se aplica numai Iudeilor şi era numit „botezul lui Ioan", sau „botezul pocăinţei" (In 3, 22–23 şi 4, 1–2). Botezul lui Iisus însă era aplicat şi altora (oricui) şi era făcut aşa cum poruncise Iisus: în numele Sf. Treimi (Mt. 28, 19).

5. Pocăinţa care însoţea botezul lui Ioan însemna: căinţa pentru un păcat săvârşit şi hotărîrea de a nu mai păcătui. (Cf. Pr. Il. V. Felea, Pocăinţa, pg. 40). Deci şi „Botezul pocăinţei" era un semn extern, o mărturisire, sau un angajament de a nu mai păcătui şi un simbol al curăţirii interne, dar nimic mai mult. Căci deşi Sf. Scriptură zice că acest botez era „întru iertarea păcatelor" (Mc. 1, 4; Lc. 3, 3; Mt. 3, 11; Fapt. Ap. 13, 24 şi 19, 4), totuşi, în el nu era nimic sacramental. Era făcut numai *în vederea* iertării păcatelor, ca o curăţire în vederea unui scop mântuitor. Era aşadar o propunere, sau şi o hotărîre a curăţirii inimii, în vederea iertării păcatelor. (Cf. Fe-

lea, o. c. p. 49), adusă la expresie printr'o formă externă văzută şi cu un ceremonial oarecare, dar căreia îi lipsea acţiunea curăţitoare a sf. Duh. Pocăinţa, care însoţea acest botez, deasemenea, nu este identică cu sf. taină a Pocăinţei creştine, pentrucă nici în ea nu era nimic sacramental. Era o simplă căinţă, făcută de om numai cu puterile sale proprii, fără nicio acţiune a Sf. Duh.

6. Cele două botezuri nici n'au fost aşezate deodată. Botezul creştin a început mai târziu, anume, în ziua Pogorîrii Sf. Duh. Până atunci nefiind trimis Sf. Duh, acest Botez, care este „cu apă şi Duh" nu putea să existe, ci era numai anunţat, de către Mântuitorul şi de către Ioan Botezătorul, că va veni (Fapt. Ap. 1, 5; Mt. 3, 11; In. 1, 33; Mc. 1, 8; Lc. 3, 16). Cei dintâi cari au primit acest botez „cu Duh Sfânt" au fost Apostolii, în ziua Cincizecimii. Botezul lor a fost, în mod excepţional, fără apă. Incepând de atunci, botezul lui Ioan, care era numai pregătitor, a încetat cu totul, luându-i locul exclusiv cel creştin.

7. Ştim apoi, că botezul creştin este uşa prin care se intră în împărăţia lui Hristos, numită şi împărăţia lui Dumnezeu, sau a cerurilor, care este Biserica Domnului. Insă această împărăţie, despre care atât Ioan cât şi Mântuitorul au predicat că se apropie şi că oamenii trebue să se pregătească pentru ea (Mt. 3, 2; 4, 17 ş. a.), s'a înfiinţat abia prin învierea din morţi a Domnului. Deci şi Botezul creştin, anunţat de Mântuitorul şi de Ioan, numai după înfiinţarea acestei împărăţii putea fi aşezat.

Iată de ce, Mântuitorul niciodată în viaţa Sa pământească n'a trimis pe Apostoli să boteze, ci numai să predice. Abia după învierea Sa, când înfiinţându-Şi împărăţia Sa prin biruinţa asupra morţii şi asupra diavolului, le-a dat Apostolilor porunca să boteze (Mt. 28, 19) ,dar şi acum, numai după ce mai întâi vor fi ei îmbrăcaţi cu Duhul Sfânt, pe care să-l împărtăşească în Botez (Fapt. Ap. 1, 5 ş. a). Iar ei abia de atunci au început a predica Botezul şi a boteza (Fapt. Ap. 2, 38).

Sf. Clement Alexandrinul ne spune cu drept cuvânt,

că botezul lui Ioan era numai o pregătire pentru cel creştin, aşa cum întreg Testamentul Vechiu era o pregătire pentru Testamentul Nou (Comoroşan, o. c. p. 534). De aceea, şi botezul cu care S'a botezat Iisus dela Ioan, era numai începutul şi prefigurarea Botezului creştin şi astfel, el nu trebue cofundat cu acesta, sau nu trebue ca Botezul creştin să fie înlocuit cu cel al lui Ioan, ori cu vreun altul egal în efecte cu acesta, cum fac sectarii.

II. Botezul creştin este o taină sfântă iar nu un simplu simbol.

Toţi sectarii zic, că Botezul este numai un simbol, adică o lucrare văzută, care închipuie ceva, anume, închipuie curăţirea cuiva de păcate, prin credinţa şi prin pocăinţa pe care le are acela; botezul nu face altceva, decât dă dovadă că cineva are credinţă şi că a făcut pocăinţă. Noi însă credem că Botezul este o sf. taină. Iar prin sf. taină înţelegem o lucrare sfântă văzută, săvârşită de o persoană care are darul preoţiei, şi prin care se împărtăşeşte darul cel nevăzut al Sf. Duh. Această învăţătură se întemeiază pe înţelesul limpede al Sfântei Scripturi.

Astfel, Mântuitorul a numit botezul cu apă şi Duh: *„naştere din nou“* şi *„naştere de sus“*, în urma căreia, omul se curăţeşte de păcate şi se sfinţeşte (In. 3, 3—7). Iar Sf. Apostol Pavel îl numeşte *„înoire“* a vieţii (Rom. 6, 3—5), făcută prin lucrarea Sf. Duh (Tit. 3, 5). Apostolul Petru spune şi mai lămurit, că Botezul este împărtăşit *„spre iertarea păcatelor“* (Fapt. Ap. 2, 38) şi că nu e numai un simbol, sau o spălare a trupului, care să închipuiască spălarea sau curăţirea sufletului, ci că e o naştere adevărată. Botezul, zice el: *„vă mântueşte astăzi şi pe voi, nu ca ştergerea necurăţiei trupului, ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu“* (1 Petru 3, 21). Chiar şi de nu ni s'ar spune, ar fi totuşi dela sine înţeles, că toate aceste urmări ale Botezului se fac prin lucrarea Sf. Duh şi că astfel, Botezul nu e simbol, ci taină.

Despre Botez ni se mai spune că poate fi săvârşit numai de Apostoli, sau de cei ce au darul preoţiei, pentrucă numai Apostolilor le-a poruncit Mântuitorul să boteze (Mt. 28, 19) şi numai despre ei şi despre persoane care au avut darul preoţiei ni se spune în Sf. Scriptură că au botezat (1 Cor. 1, 16; Fapt. Ap. 8, 36–38; 16, 14–15; 16, 32—33 ş. a).

Din toate aceste locuri biblice, pe care le vom mai întâlni îndată, rezultă că Botezul este mai mult decât un simbol, anume o sf. taină. Numai botezul lui Ioan era simbol, cum am văzut mai sus. Dar Botezul creştin nu e tot una cu acela, cum iarăşi am văzut mai sus.

Botezul este o taină, pentrucă şi efectele (lucrările) lui sunt reale şi adevărate, iar nu numai aparente şi simbolice. Ele sunt următoarele:

1. *Curăţirea de păcatul strămoşesc* şi de toate păcatele personale de până la Botez, precum şi îndreptarea, sau sfinţirea celui botezat, ceea ce rezultă din cuvintele Apostolului adresate celor botezaţi: *„V'aţi spălat, v'aţi sfinţit, v'aţi îndreptat întru numele Domnului Iisus Hristos“* (1 Cor. 6, 11). Evident, nu poate fi vorba decât de curăţirea în urma spălării în apa Botezului. Apostolul Petru încă spune, că prin Botez se iartă păcatele: *„Pocăiţi-vă. Şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre şi veţi primi darul Duhului Sfânt“* (Fapt. Ap. 2, 38). Aşa i-a spus şi Anania în Damasc noului convertit Saul: *„Şi acum ce mai aştepţi? Scoală-te, primeşte botezul şi spală-te de păcatele tale“* (Fapt. Ap. 22, 16). Iar Mântuitorul i-a grăit lui Nicodim: *„...Amin, amin grăiesc ţie: de nu se va naşte cineva din apă şi din duh, nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu. Ce este născut din carne, carne este şi ce este născut din duh, duh este. Nu te mira că ţi-am zis: trebue să vă naşteţi de sus“* (In. 3, 5–7).

2. *Renaşterea spirituală* a omului, la o nouă viaţă, sfântă, cu adevărat creştină, după cum a zis Măutuitorul: *„Ce este născut din duh, duh este“* (In. 3, 6). Iar Aposto-

lui Pavel scria lui Tit: „*El* (Hristos) *ne-a mântuit, nu din faptele cele întru dreptate, săvârşite de noi, ci după a lui îndurare, prin baia naşterii celei de a doua şi prin înnoirea Duhului Sfânt*“ (Tit. 3, 5. Vezi şi Gal. 3, 27).

3. *Dobândirea calităţii de fiu al lui Dumnezeu şi de membru al „Trupului lui Hristos“, adică al Bisericii,* după cum grăieşte Apostolul: „*Intr'adevăr, noi toţi într'un singur Duh ne-am botezat, ca să fim un singur trup, fie Iudei fie Elini, fie robi, fie slobozi şi toţi la un singur Duh ne-am adăpat*“ (1 Cor. 12, 13. Vezi şi Gal. 3, 26—28).

4. *Indreptăţirea la fericirea vieţii veşnice,* căci zis-a Mântuitorul: „*Cel ce va crede şi se va boteza, se va mântui*“ (Mc. 16, 16. Vezi şi Tit. 3, 5*).

Sf. Părinţi din timpurile cele mai vechi ale creştinismului dovedesc, prin mărturiile din scrierile lor, că şi Biserica veche a mărturisit credinţa în aceste efecte ale Botezului creştin, amintite în Sf. Scriptură **). Iar Simbolul credinţei glăsueşte: „Mărturisesc un Botez, întru iertarea păcatelor“.

III. **Botezul creştin este de neapărată trebuinţă tuturor oamenilor, în scopul mântuirii,** pentru următoarele motive: 1. orice făptură omenească se naşte cu păcatul strămoşesc, moştenit dela Adam; 2. mântuirea nu se poate dobândi, decât numai curăţind mai întâi acest păcat, împreună cu orice alt păcat; şi 3. numai Botezul

*). Prin Botez nu se înlătură şi urmările păcatului strămoşesc, ca: suferinţa, moartea, înclinarea spre rău, imperfecţiunea ş. a. Acestea rămân şi pe mai departe, chiar şi la omul îndreptat. (Vezi Rom 7,23)

**). *Sf. Varnava*, părintele Apostolic, zice: „Botezul se împărtăşeşte spre iertarea păcatelor; noi intrăm în apă înpovăraţi cu păcate şi cu necurăţie, dar ieşim din apă, aducând în inimă, ca rod, frica de Dumnezeu şi nădejdea către Iisus în Duhul Sfânt“ (Epist c. 11). *Sf. Ciril din Ierusalim († 386):* „Cu adevărat ceva mare este Botezul... el este răscumpărarea celor prinşi, iertarea vinei păcatelor, moartea păcatului, renaşterea sufletului... darul înfierii“ (Procatechesa n 16). *Grigorie Teologul († 390 d. Hr.):* „Craţia şi puterea Botezului curăţeşte păcatul în fiecare om.. Din vechi ea ne face noi“.. (Cuv despre Botez). *Ioan Hrisostom († 407 d Hr.):* „Cel ce iese din baia aceasta se face nu numai curat, ci şi sfânt şi drept. Botezul nu numai ne iartă păcatele, nu numai ne curăţeşte de fărădelegi, ci ca şi când ne-am naşte din nou, pentrucă el ne crează şi formează din nou“ (Ad ilumin. Catech. n. 3). Vezi Comoroşan, o. c. p. 546.

„cu apă şi Duh“ ne poate curăţi de acest păcat, născându-ne din nou, sau făcându-ne „făpturi noui“.

1. Păcatul strămoşesc este moştenit de toţi oamenii. Aşa ne învaţă Sf. Scriptură, care zice: *„Cum ar putea să iasă cineva curat, din rândul celor spurcaţi? Nu poate nici unul“* (Iov. 14, 4). „Cei spurcaţi“ sunt toţi urmaşii lui Adam, cari de când se nasc în lume, se nasc cu spurcăciunea păcatului în ei. Psalmistul David se tânguieşte în următoarele cuvinte insuflate de Dumnezeu: *„Iată, întru fărădelegi am fost zămislit şi întru păcate m'a născut maica mea“* (Ps. 50, 7). Dumnezeescul Apostol Pavel scrie creştinilor din Roma: *„Precum printr'un om a intrat păcatul în lume şi prin păcat moartea şi astfel moartea a străbătut în toţi oamenii, prin aceea că toţi au păcătuit“* (Rom. 5, 12). Acelaşi Apostol zice, că *„eram din fire fii mâniei“* (Efes. 2, 3), adică după însăşi firea noastră, întinată de păcat, eram cu mânia lui Dumnezeu asupra noastră şi că aveam trebuinţă de ceva, care să poată înnoi această fire a noastră.

2. Cei ce nu se curăţesc de acest păcat rămân făpturi vechi, cu vechea fire „a mâniei“ lui Dumnezeu, rămân întinaţi, sau „spurcaţi“. Dar în împărăţia lui Dumnezeu nimeni nu poate intra dacă e întinat, cu firea lui cea veche. Căci zice Sf. Apostol Pavel: *„Aceasta o zic, fraţilor: carnea şi sângele nu pot să moştenească împărăţia lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moşteneşte nestricăciunea“* (1 Cor. 15, 50).

In acelaşi înţeles grăeşte şi Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan: *„In cetate nu va intra nimic pângărit“* (Apoc. 21, 27). Aici e vorba de cetatea Ierusalimului ceresc, sau de Raiul lui Dumnezeu, în care nimeni din cei pângăriţi (spurcaţi) de păcatul strămoşesc nu vor putea intra.

3. Numai prin Botezul cu apă şi Duh ne putem curăţi de păcatul cu care ne naştem, deoarece acest Botez este o adevărată naştere din nou, prin care lepădăm firea noastră cea veche şi ne înnoim. Fără acest Botez nimeni nu se poate îmbrăca în Hristos, nu poate fi mem-

bru al împărăţiei Lui şi nu poate intra în Ierusalimul cel de sus. Căci iată ce ne spune Sf. Scriptură: *„Amin, amin grăiesc ţie, de nu se va naşte cineva de sus, nu va putea vedea împărăţia lui Dumnezeu. Dar Nicodim îi grăieşte: Cum poate omul să se nască, odată ce e bătrân? Oare poate să intre a doua oară în pântecele maicii sale şi să se nască? Iisus răspunse: Amin, amin grăiesc ţie: de nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu. Ce este născut din carne carne este şi ce este născut din Duh, duh este. Nu te mira că ţi-am zis: trebue să vă naşteţi de sus“* (In. 3, 3–7). Deci, orice făptură omenească are trebuinţă de a se naşte de sus, pentru a se putea mântui. Iar „naşterea de sus“ însemnează naşterea „din apă şi Duh“, adică Botezul creştin. Prin Botez ne naştem de sus, lăpădând fireo cea veche, cu păcatul cel strămoşesc în ea, şi îmbrăcând o altă fire, curată şi sfântă. „Impărăţia lui Dumnezeu“ are trei stări: 1. în inima omului (Lc. 17, 21);2. în societatea de pe pământ a celor ce se mântuesc prin aşezămintele lăsate de Hristos, societate numită Biserică (1 Cor. 3, 6 şi 6, 19) sau „Trupul lui Hristos“ (Efes. 5, 21 ş. a.); şi 3. în cer, în societatea celor trecuţi din lumea aceasta, cari aici au fost membri ai Bisericii lui Hristos. Fără Botezul cu apă şi duh, nici împărăţia lui Dumnezeu nu poate intra în om, nici omul nu poate intra în ea, oricine ar fi el: bătrân, tânăr sau copil. Sf. Apostol Pavel deasemenea grăieşte lămurit: *„El* (Hristos) *ne-a mântuit nu din faptele cele întru dreptate, săvârşite de noi, ci după a lui îndurare, prin baia naşterii celei de a doua şi prin înoirea Duhului Sfânt“* (Tit. 3, 5). Deci mântuirea vine numai prin Botez, care este o sfântă taină. Acelaşi Apostol mai zice: *„Au nu ştiţi, că toţi câţi în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu el, în moarte, prin botez; aşa încât, după cum Hristos a înviat din morţi, prin mărirea Tatălui, tot aşa şi noi să umblăm întru înoirea vieţii; că dacă ne-am făcut cu el o singură tulpină, întru asemănarea morţii lui, atunci vom*

ţi la fel şi în învierea lui" (Rom. 6, 3–5). Deci Botezul creştin este o înnoire a vieţii, o naştere din nou, o înviere din morţi. Prin scufundarea în apa Botezului, murim faţă de păcat, iar prin ieşirea din apă, înviem la o viaţă nouă şi sfântă, fără de care nimeni nu se poate mântui.

La fel grăieşte şi Sf. Apostol Petru; „*Pocăiţi-vă. Şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre*" (Fapt. Ap. 2,38). Cuvintele acestea sunt adresate mulţimilor cărora Apostolul le predica noua învăţătură. Această învăţătură trebuia să pătrundă în inimile lor, să-i facă să se căiască de starea lor păcătoasă aducătoare de moarte (să se pocăiască) şi să primească Botezul aducător de viaţă nouă, prin puterea ce o are de a ierta păcatele. Acelaşi Apostol făcând o asemănare între apa potopului şi apa Botezului zice: „*Această mântuire prin apă închipuia Botezul, care vă mântuieşte astăzi şi pe voi, nu ca ştergerea necurăţeniei trupului ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu*" (1 Petru, 3,21. A se vedea şi 1 Cor. 6,11; Gal. 3,27 ş. a).

Când apostolul scrie: „*Deşteaptă-te cel ce dormi şi te scoală din morţi şi te va lumina Hristos*" (Efes. 5,15) are în vedere această înnoire, în Botezul creştin, care cum am văzut şi mai sus, este o adevărată înviere din morţi, sau o naştere din nou. E cu neputinţă ca „scularea din morţi" de care vorbeşte Apostolul aici, să aibă alt înţeles decât înnoirea şi luminarea prin Botez, singurul care are puterea să curăţească toate păcatele (şi pe cel strămoşesc); iar fără această curăţire nu e posibilă naşterea din nou sau învierea în acest înţeles, a cuiva.

Deci: 1. Dacă toţi ne naştem cu păcatul strămoşesc; 2. dacă mântuirea nu se poate dobândi de cei spurcaţi; 3. dacă numai Botezul cu apă şi Duh, care este o naştere din nou, o înviere totală, poate şterge acest păcat, curăţind firea noastră cea spurcată de păcat; şi 4. dacă Mântuitorul a spus limpede, că fără acest Botez nimeni nu poate nici măcar să intre în împărăţia Sa, urmează că Botezul este de neapărată trebuinţă tuturor pentru mân-

tuire, atât celor vârstnici, cât şi copiilor. Pentrucă prin el se face împreunarea cuiva cu Hristos. Iar fără el nici copiii nu pot fi împreunaţi cu Hristos. De aceea, el trebue dat pruncilor îndată după naştere, pentru ca nu cumva aceştia să moară nebotezaţi, sau neîmpreunaţi cu Hristos.

IV. Trebuinţa de a aplica tuturor Botezul, deci şi copiilor, e confirmată şi de Testamentul Vechiu.

In Testamentul Nou ni se spune, că Botezul creştin a fost închipuit încă în Testamentul Vechiu prin tăierea împrejur, prin potop şi prin trecerea prin Marea Roşie sub conducerea stâlpului de foc. Aceste semne vestitoare ale Botezului au fost pentru tot poporul, adică şi pentru copii, sau chiar în primul rând pentru copii. Copiii n'au putut fi lipsiţi de ele. Dar dacă ele au închipuit Botezul, e dela sine înţeles, că şi Botezul trebue dat şi copiilor, aşa cum l-au închipuit ele.

Astfel, *tăierea împrejur* a fost aşezată de Dumnezeu ca semn al legământului Său cu Avraam şi cu urmaşii acestuia. Ea trebuia făcută cu toţi copiii de parte bărbătească, chiar la opt zile după naştere. Cel ce ar fi rămas netăiat împrejur, avea să fie stârpit din popor. (Fac. 17, 9–14 şi Lev. 12, 3). Tăierea împrejur închipuia Botezul. Căci zice Sf. Apostol: „*In El* (în Hristos) *aţi fost tăiaţi împrejur, cu tăiere împrejur nefăcută de mână, prin desbrăcarea trupului pământesc, prin tăierea împrejur a lui Iisus Hristos. Ingropaţi fiind împreună cu El, prin Botez, cu el aţi şi înviat prin credinţa în puterea lui Dumnezeu, cel ce l-a sculat pe el din morţi. Iar pe voi cari eraţi morţi în netăierea împrejur a cărnii voastre, v'a făcut vii, împreună cu sine, iertându-ne nouă toate greşalele*“ (Colos. 2, 11—13). Deci ceea ce în Testamentul Vechiu era tăierea împrejur, în Testamentul Nou este Botezul. El ne pune în legătură cu Dumnezeu. Copiii nu pot fi lipsiţi de această legătură; dimpotrivă, ei sunt cei dintâi chemaţi a fi în legătură cu Dumnezeu. Această legătură se face acum prin Botez, pentrucă prin el ne desbrăcăm de tru-

pul pământesc, prin el înviem din morţi şi prin el ni se iartă toate greşalele. Aşa fiind, Botezul trebue împărtăşit deadreptul la copii, întocmai cum a fost împărtăşită tăierea împrejur, care l-a închipuit şi l-a vestit ca o umbră al cărui obiect avea să se arate în vremea lui Mesia.

Despre *potopul* de pe vremea lui Noe încă ni se spune că închipuia Botezul (Fac. cap. 7). Căci Sf. Apostol Petru zice: „*Această mântuire prin apă* (a lui Noe) *închipuia botezul, care vă mântueşte astăzi şi pe voi, nu ca ştergerea necurăţiei trupului, ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu, prin învierea lui Iisus Hristos*“ (1 Petru 3, 20–21). Deci, aşa cum Noe şi familia sa, prin apa potopului au scăpat de lumea păcatelor şi au intrat într'o nouă lume, tot aşa, prin apa Botezului scăpăm şi noi de lumea păcatelor, născându-ne din nou, la o nouă lume, la împărăţia lui Hristos. Şi cum niciun membru din familia lui Noe n'ar fi putut scăpa de pieire fără corabia lui Noe, tot aşa fără darul Sf. Duh, care se dă la Botez, nimeni nu poate fi mântuit. De aceea, Botezul trebue dat deadreptul pruncilor, pentru a nu-i lăsa în lumea păcatelor şi a pierzării.

Botezul creştin cu apă şi Duh era închipuit şi prin *trecerea prin Marea Roşie* sub conducerea mântuitoare a stâlpului de foc şi fum. Sf. Apostol Pavel scrie următoarele: „*Fraţilor, nu voiesc ca voi să pierdeţi din vedere, că părinţii noştri au fost toţi sub nor şi că toţi au trecut prin mare. Toţi, întru Moise, s'au botezat în nor şi în mare*“ (1 Cor. 10, 1—2). Deci, acea trecere prin nor şi prin mare (Ieş. cap. 14) era un botez închipuit, sau un chip al Botezului ce avea să fie aşezat în creştinism. Apa mării închipuia curăţirea, iar norul, sfinţirea din Botezul creştin. Apostolul spune, că prin acel chip al Botezului creştin au trecut toţi, adică tot poporul, atât cei vârstnici cât şi copiii. Cel ce n'ar fi trecut, n'ar fi putut ajunge din robia egipteană în Canaan. De aci rezultă că şi Botezul creştin trebue dat tuturor, adică şi copiilor, întocmai cum a fost dat chipul lui din Testamentul Vechiu. Căci fără el ni-

meni nu poate trece din robia păcatului, în Canaanul împărăţiei cerurilor.

V. **Condiţiile pentru primirea Botezului, când acesta este aplicat adulţilor, sunt: credinţa şi pocăinţa.**

In ce priveşte condiţia *credinţei*, au cerut-o: *Mântuitorul* (Mc. 16, 16; Mt. 28, 19); *Diaconul Filip* (Fapt. Ap. 8, 12); *Apostolul Petru* (Fapt. Ap. 2, 38; 10, 33—34); *Apostolul Pavel* (Fapt. Ap. 16, 14—15. 30—32; 18, 8), în diferite cazuri concrete.

Iar condiţia *pocăinţei*, a cerut-o *Apostolul Petru*, iarăşi, în diferite cazuri concrete (Fapt. Ap. 2, 38; 3, 19).

In toate aceste cazuri amintite în Sf. Scriptură, este vorba numai de Botezul aplicat adulţilor. Dar Botezul s'a aplicat şi pruncilor, când părinţii lor deveniseră creştini. Despre aceasta va fi vorba mai jos. Când Botezul se împărtăşeşte pruncilor, aceştia nu sunt în măsură să-şi mărturisească credinţa, căci nici nu pot avea o credinţă conştientă şi nu pot face pocăinţă. De aceea, Biserica a rânduit, întemeiată pe spiritul clar al Sf. Scripturi şi pe mărturiile Istoriei despre practicarea Botezului în timpul apostolic, ca în locul copiilor aduşi la Botez, să mărturisească *naşul* Simbolul Credinţei, sâmburele credinţei creştine şi să garanteze prin credinţa sa, împreună cu preotul şi cu părinţii copilului, viitoarea credinţă a finilor, luându-şi totodată angajamentul de a da copilului botezat, o bună îndrumare în cele ale credinţei.

VI. **Pruncii pot fi botezaţi şi fără să aibă credinţă şi pocăinţă.** Aceasta rezultă din faptul că, după Sf. Scriptură, chiar unii vârstnici au fost botezaţi, fără să fi avut mai dinainte credinţă şi pocăinţă. Sf. Scriptară ne pomeneşte două cazuri de acestea, anume, *botezarea temnicerului din Filipi*, care văzând minunea deschiderii temniţei în care erau închişi şi păziţi Pavel şi Sila, s'a botezat „cu toţi ai lui" încă atunci noaptea, fără să fi fost învă-

ţat în cele ale credinţei creştine şi fără să fi făcut pocăinţă (Fapt. Ap. 16, 33). Alt caz este *botezarea Lidiei*, împreună cu toţi ai ei, de către Apostolul Pavel. Nici ea nu avusese mai dinainte credinţă şi pocăinţă (Fapt. Ap. 16, 14—15). De ce n'ar putea atunci să fie botezaţi copiii, mai ales că pentru ei garantează naşii cu credinţa lor?

VII. **Botezul poate fi dat pruncilor pe temeiul credinţei altora** (a naşilor).

Dacă Sf. Scriptură ne spune, că fără naşterea de sus prin Botez nu e cu putinţă mântuirea, rezultă că Botezul trebue dat copiilor îndată după naştere, pentru ca nu cumva să moară nemântuiţi. Sf. Scriptură ne mai spune, că Botezul se împărtăşeşte celor ce mai întâi cred în Hristos şi fac pocăinţă. Dar aceasta o spune numai cu privire la botezarea celor dintâi creştini care au primit credinţa în Hristos când nu era cu putinţă să fie botezaţi copiii părinţilor neîncreştinaţi. Mai apoi însă, copiii puteau fi botezaţi. Credinţa, pe care ei n'o pot avea, fiind prea mici, poate fi înlocuită de a altora, care le-o garantează şi pe a lor. Este oare cu putinţă aşa ceva? Da. Pentrucă Sf. Scriptură ne dă cazuri din care se vede că credinţa altora poate aduce cuiva cel mai mare folos şi că Mântuitorul o preţueşte.

Aşa, de pildă, *Mântuitorul a vindecat pe sluga din Capernaum, pentru credinţa stăpânului său* (Mt. 8, 5—13); *a vindecat pe fiica femeii Cananeence, pentru credinţa mamei sale* (Mt. 15, 22—28); *a vindecat pe fiul lunatic, pentru credinţa tatălui său* (Mt. 17, 14—18); *a înviat pe fiul văduvei din Nain, pentru credinţa mamei sale* (Lc. 7, 11—15); *a înviat pe fiica lui Iair, pentru credinţa tatălui său* (Lc. 8, 41—55). Şi tot Mântuitorul a zis: „*Cine vă primeşte pe voi, pe mine mă primeşte... Cine primeşte prooroc în nume de prooroc, plată de prooroc va lua şi cine primeşte pe un drept în nume de drept, răsplata dreptului va lua*“ (Mt. 10, 40—41). „*Oricine va primi, în numele meu, pe unul din aceşti copii, pe mine mă primeşte; şi oricine mă primeşte,*

nu pe mine mă primeşte, ci pe cel ce m'a trimis pe mine" (Mc. 9, 37). Iată dar, că e cu putinţă să-i fie cuiva de folos credinţa altuia, pe care acela o dă ca garanţă; şi că cel ce primeşte garanţa credinţei altora (a naşilor), cum o primeşte copilul la Botez, va primi răsplată bună.

Mai amintim că pe vremea Apostolului Pavel, între creştinii din Corint era obiceiul nu numai de a garanta cineva prin credinţa sa credinţa altuia, *ci chiar de a se boteza unii în locul altora* cari au murit nebotezaţi (1. Cor. 15, 29). Obiceiul nu era peste tot. Dar Apostolul Pavel nu-l opreşte. De aici vedem, că pe atunci exista deja credinţa că în Botez, credinţa altuia poate avea valoare pentru cineva. E prea cu putinţă, ca obiceiul acesta să se fi născut din obiceiul de a boteza copiii pentru credinţa naşilor. Căci dacă unii se botezau pentru morţii nebotezaţi, crezând că Botezul este de neapărată trebuinţă tuturor, înseamnă că trebue să-şi fi botezat şi copiii, prin garanţa credinţei celor vârstnici, pentrucă şi pruncilor le este de folos Botezul, cel puţin tot atât de mult cât celor morţi.

VIII. **Dar Biblia ne dă chiar şi câteva cazuri concrete de Botez aplicat copiilor**, ceea ce însemnează că părinţii deveniţi creştini (botezaţi), îşi botezau şi copiii, încă în vremea apostolică. Intr'adevăr, în Sf. Scriptură avem cazuri, în care unii se botezau cu toată „*casa*" sau familia lor. Casa, sau familia, înseamnă totdeauna părinţii şi copiii. Fără copii nu există familie, ci numai soţ şi soţie.

Se vede că unii părinţi şi-au dat seama, chiar la început despre neapărata trebuinţă a Botezului şi de aceea când se botezau ei, îşi botezau şi copiii. Aşa ne spune Sf. Apostol Pavel: „*Am botezat şi casa lui Ştefana*" (1 Cor. 1, 16). E cu neputinţă să fi lipsit copiii, dacă e vorba de „casă" sau familie. Mai cunoaştem apoi cazul *Lidiei*, care a fost botezată „*şi ea şi casa ei*" (Fapt. Ap. 16, 14–15). Din cine poate să fie alcătuită casa sau familia unei văduve, dacă nu din ea şi copiii ei? Tot aşa şi *temnicerul*

din Filip, a fost botezat „*el şi toţi ai lui*“, sau împreună cu „*toţi cei din casa lui*“ (Fapt. Ap. 16, 32–33). Cine să fie cei „ai lui“ sau „cei din casa lui“, dacă nu copiii şi soţia? Căci dacă ar fi vorba de părinţii lui, s'ar fi zis, că a fost botezat el şi părinţii lui. E greu însă să credem că părinţii lui ar fi putut primi botezul numai la îndemnul, sau la porunca lui şi chiar îndată. De aceea, „cei din casa lui“ nu pot fi alţii decât copiii şi soţia lui. Asupra soţiei putea să aibă puterea de a hotărî să se boteze, sau pentru copii de a hotărî el să fie botezaţi.

Sf. Scriptură ne mărturiseşte apoi, că după prima predică a Apostolului Petru, s'au botezat îndată trei mii de *suflete*. (Fapt. Ap. 2, 41). Prin „*suflete*“ trebue să înţelegem şi copiii.

Din textele de mai sus rezultă, că numai cei nebotezaţi nu-şi botezau copiii şi că botezarea copiilor e confirmată chiar de practica apostolică.

IX. **Nu putem lăsa copiii nebotezaţi, pentru ca nu cumva să se întâmple ca ei să moară fără Botez** şi astfel, să rămână cu păcatul strămoşesc în ei, lipsiţi de împreunarea cu Hristos şi de împărăţia cerurilor.

Copiii sunt şi ei cu trup omenesc, întinaţi de păcatul lui Adam. Deci şi ei sunt chemaţi la mântuire şi chiar înaintea celor vârstnici. Hristos ne-a poruncit să nu-i oprim de a veni la El, adică de a se împreuna cu El. Şi cum împreunarea cu El se face prin Botez, însemnează să nu-i oprim dela Botez. Acesta este înţelesul cuvintelor Mântuitorului: „*Lăsaţi copiii şi nu-i opriţi pe ei ca să vie la mine, că a unora ca aceştia este împărăţia cerurilor*“ (Mt. 19, 14). A-i opri dela Hristos, însemnează a-i lăsa nebotezaţi. Ei nu pot merge singuri la Botez. Iar dacă nu-i ducem noi, însemnează că-i oprim. In acest caz ar cădea şi asupra noastră osânda pe care a rostit-o Mântuitorul: „*Vai vouă, Cărturarilor şi Fariseilor făţarnici, că închideţi împărăţia cerurilor înaintea oamenilor, că voi nu intraţi i nici pe cei ce vor să intre nu-i lăsaţi*“ (Mt. 23, 13).

Deci: 1. dacă şi pruncilor le este Botezul tot atât de trebuincios ca şi celor vârstnici; 2. dacă ei singuri nu pot să-l ceară; şi 3. dacă Hristos ne-a poruncit să nu-i oprim dela împreunarea cu El în Botez, urmează că îi putem şi chiar suntem datori a-i boteza. A-i lăsa pe copii nebotezaţi însemnează a-i lăsa în păcatul strămoşesc, aşa cum rămân nu numai copiii sectarilor, ci şi înşişi cei vârstnici dacă nu primesc taina Botezului, ci numai botezul-simbol. Căci prin pocăinţă se pot şterge păcatele personale, nu însă şi cel original, pe care numai harul sfinţitor al Botezului îl poate şterge. Altfel, ar însemna că mântuirea ar fi fost posibilă şi fără Hristos şi fără harul sfinţitor.

X. **Istoria încă aduce mărturii în favorul botezării copiilor, întărind învăţătura şi practica Bisericii noastre.** Căci Sf. Tradiţie, pe care în atitudinea noastră faţă de sectari suntem siliţi s'o folosim nu ca argument din Descoperirea dumnezeească, ci numai ca argument de valoare şi de caracter istoric, adică atât numai, cât pot fi şi ei obligaţi s'o recunoască, afirmă încă din vechime, că Botezul se dă copiilor şi că această practică e veche, datând nu numai din timpul când e atestată de glasurile autorizate ale Sf. Părinţi, ci chiar dela 'nceput, din timpul apostolic. Iată ce mărturisesc Părinţii din vechime: *Irineu* († 202 d. Hr.): „Iisus a venit ca să mântuiască prin sine pe toţi, adică pe cei ce se renasc printr'însul pentru Dumnezeu, pe prunci, pe copii, pe juni şi pe bătrâni“ (Contra haer. II. c. 22 n. 4). *Origen* († 250 d. Hr.): „Biserica a primit dela Apostoli Tradiţiunea de a împărtăşi Botezul şi pruncilor“ (Cartea V, la Rom. 9). *Fer. Augustin* († 430 d. Hr.): „Botezul pruncilor l-a avut Biserica totdeauna, l-a păstrat totdeauna; ea l-a primit din credinţa înaintaşilor, ea îl păzeşte constant, până la sfârşit“ (Cuv. 176 de verbis apostol. n. 2). *Sin. din Cartagina (în anul 418):* „Cel ce neagă necesitatea Botezului pruncilor celor nou născuţi, sau zice, că deşi se botează ei spre iertarea păcatelor, totuşi nu primesc din păcatul cel strămoşesc al

lui Adam nimic ce ar trebui să se spele prin baia renașterii (prin Botez), acela să fie anatema; căci ceea ce a exprimat Apostolul: „Printr'un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea și astfel întru toți oamenii a intrat moartea, prin aceea că toți au păcătuit" (Rom. 5, 12), — are să se înțeleagă nu altfel, decât cum a înțeles totdeauna Biserica universală cea răspândită pretutindenea; pentru că după acest dreptar al credinței, și pruncii, care încă nu pot face nici un fel de păcate, se botează, cu adevărat spre iertarea păcatelor, ca prin renaștere să se curățească în ei aceea ce au primit în nașterea cea veche" (Can. 124). *Dionisie Areopagitul:* „Învățătorii noștri cei dumnezeești au binevoit a admite la Botez și pe prunci, sub acea condițiune sfântă, ca părinții lor naturali să încredințeze pruncii unuia din credincioși, care să-i învețe bine obiceiurile dumnezeești și apoi să se îngrijească de prunc, ca un părinte arătat de Dumnezeu și ca un păzitor al mântuirii lui celei veșnice. Și pe acest om, dacă va da el promisiunea de a conduce pe copil spre o viață pioasă, îl învață ierarhul să pronunțe lepădarea și mărturisirea cea sfântă". (Vezi la Comorșan, o. c. p. 506).

XI. **Dar pentru posibilitatea și necesitatea botezării copiilor mai avem și un argument de ordin psihologic.** Acest argument se bazează pe starea psihologică a sufletului omenesc, din care rezultă că și copilul însuși își este garant pentru sine în ce privește credința sa și că deci, poate fi botezat. Argumentul psihologic e următorul:

Nu există om fără religie (credință). E un fapt constatat și verificat, încât nu poate fi desmințit, decât doar prin cazuri sporadice și excepționale, dintr'o oarecare perioadă întunecată a istoriei, în care va fi dominat teroarea împotriva religiei și a educației religioase. Dar excepțiile nu răstoarnă regula, pe care o confirmă toate generațiile veacurilor istorice și preistorice. Se poate, ca religia să nu fie recunoscută de oficialitate. Dar de aici nu

rezultă că ea nici nu există, mai ales acolo, unde nu poate fi urmărită: în sufletele oamenilor. Se poate să fie şi înăbuşită de „spiritul vremii", sau de împrejurări diavoleşti, vrăjmaşe ei. Dar dispoziţia sufletească înnăscută, pentru credinţa religioasă, nu poate fi nici tăgăduită, nici distrusă sută la sută. Ea poate fi întunecată vremelnic, dar nu înlăturată. Un mediu prielnic o desvoltă cu putere, mult mai uşor decât o poate înăbuşi unul vrăjmaş. Astfel, putem stabili premisa: *Nu există om fără religie.* Deci şi copilul are una, în chip virtual, ca un sâmbure, care aşteaptă mediul şi posibilitatea de desvoltare.

O altă premisă, a doua, o putem formula, cu toată hotărîrea şi convingerea, în chipul următor: Religia cea adevărată este religia creştină. Aceasta este un fapt mai presus de îndoială, deoarece Revelaţia creştină corespunde tuturor cerinţelor unei revelaţii supranaturale, cum nu mai corespunde nici o altă religie, oricât s'ar pretinde revelată. Aşa fiind, religia creştină se află deja virtual în sufletul copilului, ca ceva firesc, deşi numai ca dispoziţie sufletească şi nicidecum ca idee înnăscută. Totuşi, e natural ca ideea, când se va putea forma şi desvolta, să se adapteze dispoziţiunii sufleteşti pe de o parte, iar pe de altă parte, religiei celei adevărate. Acestea sunt puncte de orientări şi medii de desvoltare pentru ideea, sau pentru credinţa de mai târziu. Dacă această idee, sau credinţă se poate desvolta şi greşit, dacă e silită să aibă alte orientări şi alte medii de desvoltare decât cele fireşti, de sigur, în mediul ei firesc va fi în elementul ei. Astfel, *omul* (şi deci copilul), *în chip firesc, sau din natura sa este creştin*, potrivit minunatei constatări a lui Tertulian: *„Anima humana naturaliter christiana"*. Deci şi copilul însuşi este girant pentru sine într'o măsură oarecare, în ce priveşte credinţa sa din viitor, care îi este anticipată prin dispoziţia sufletească înnăscută în el pentru religie şi religiozitate. Ceea ce afirma Tertulian în vechime, confirmă Psiholigia de azi şi de totdeauna.

Concluzia celor două premise de mai sus este: *Co-*

pilul poate ţi botezat, având în sine însuşi toată garanţa că va fi creştin, de sigur mai ales: când trăieşte în mediu social creştin; când apoi naşii, părinţii şi preotul şi-au luat angajamentul de a-l educa în religia cea adevărată, după ce au garantat cu credinţa lor credinţa viitoare a copilului; şi în sfârşit, când el însuşi îşi este o garanţă în acest sens. In rezumat:

Premisa I.: Religia, ca dispoziţie sufletească, e înnăscută în fiecare om.

Premisa II.: Religia cea adevărată este religia creştină.

Concluzia: Religia creştină, ca dispoziţie sufletească, este înnăscută în fiecare om. Astfel, în copii, prin dispoziţia lor sufletească, credinţa creştină este, într'un anumit înţeles, anticipată copiilor şi deci, întâi: lor nu le lipseşte chiar cu totul credinţa necesară Botezului; al doilea: credinţa lor poate fi substituită, cu toată hotărîrea, de către naşi, părinţi şi preot.

In aceasta rezidă încă un argument, că pruncii pot fi botezaţi, sau că Botezul creştin poate fi dat copiilor.

XII. **Un alt argument, de ordin logic sau raţional** (al cugetării sănătoase), **confirmă temeiul practicei noastre de a boteza copiii.** El constă în concluzia următoarelor raţionamente:

1. Omul se poate mântui numai prin Botez şi credinţă (după noi), sau prin credinţă şi botez (după sectari). In fond, se cer aceleaşi condiţii: Botezul şi credinţa, respectiv credinţa şi botezul *). Când un copil, fie ortodox, fie sectar, moare, lui îi lipseşte una din cele două condiţii. Copilul ortodox moare cu Botez, dar fără credinţă, iar cel sectar moare cu credinţă (?), dar fără Botez – deşi nici la un copil sectar, întocmai ca la cel ortodox, nu poate fi vorba de credinţă. Dar se pune întrebarea: care din cele două condiţii poate lipsi mai uşor: Botezul, sau cre-

*) Deşi în esenţă, concepţia sectarilor despre Botez diferă mult de a noastră, totuşi, să luăm lucrurile în general şi fără să intrăm în esenţa lor. Le judecăm numai logiceşte şi nu dogmaticeşte, bazaţi pe faptul, ca punct de plecare, că şi la sectari, botezul e de neapărată trebuinţă.

dinţa? Din cele spuse în punctele precedente rezultă că credinţa. Căci Sf. Scriptură ne prezintă — cum am văzut — cazuri concrete de mântuiri fără condiţia credinţei proprii, sau fără pocăinţă prealabilă proprie, dar în acelaşi timp afirmă cu toată hotărîrea, că fără Botez nimeni nu se poate mântui şi prin urmare, precum e de aşteptat, nu ne prezintă niciun caz concret de mântuire fără Botez.

2. La copilul ortodox, credinţa – care în el e încă numai o dispoziţie sufletească spre religiozitate – este cel puţin substituită de credinţa conştientă şi matură a altora care i-o garantează în acelaşi timp şi pe a lui, pe când la copilul sectar, nebotezat, nici de credinţă propriu zisă nu poate fi vorba în nici un chip, pentrucă un copil n'are o credinţă conştientă, care să poată avea o valoare în sine, iar în al doilea rând, nici nu i-o garantează nimeni.

3. Astfel, la noi, copilul mort are Botez, iar pe de altă parte, are şi credinţă, dacă nu proprie, cel puţin substituită, pe când la sectari, copilul mort n'are nici Botez, nici credinţă. Iată de ce, practica noastră de a boteza copiii e superioară şi nu putem renunţa la ea, adoptând alta, care din toate punctele de vedere îi e inferioară şi dovedit greşită.

4. Copiii nu sunt cu nimic vinovaţi faţă de noi, spre a-i lăsa fără Botez, în eventualitatea unei morţi prin surprindere. Dacă ei nu sunt vinovaţi faţă de noi, de ce să ne facem noi vinovaţi faţă de ei şi prin aceasta, faţă de Dumnezeu? Ei nu pot veni singuri la Botez. Dar e de datoria noastră să-i aducem la această condiţie sine qua non a mântuirii, să-i ajutăm a-şi câştiga mântuirea. Copilul are trebuinţă de îngrijire nu numai trupească, ci şi sufletească. Aşa cum le dăm pentru trup hrana şi îmbrăcămintea de trebuinţă vieţii trecătoare, aşa suntem obligaţi să le dăm şi pentru suflet cele de trebuinţă vieţii netrecătoare. Dispoziţia lor sufletească pentru religie trebue s'o umplem cu harul sfinţitor al lui Hristos, prin Botez, spre a nu lăsa ca diavolu să se încuibeze acolo unde trebue să sălăşluiască Hristos, cel ce a zis să lăsăm pruncii

să vie la El. A veni la Hristos, însemnează a trece prin Botez, fără de care nimeni nu poate fi creştin, al lui Hristos, sau membru al împărăţiei (Bisericii) lui Hristos. Deci a nu-i lăsa şi a-i opri pe copii de a veni la Hristos, însemnează a-i lăsa lipsiţi de Botez, mijlocul unic prin care cineva poate veni dela diavolul la Hristos.

In rezumat, dovezile noastre relativ la posibilitatea Botezului fără condiţia prealabilă a credinţei şi a pocăinţei *), precum şi relativ la necesitatea de a boteza copiii se cuprind în următoarele :

1. Dovezi biblice teoretice sau principiale, indirecte.

2. Dovezi biblice directe, despre cazuri concrete de : a) Botez fără condiţie prealabilă a credinţei şi pocăinţei ; b) Botez aplicat copiilor încă în practica apostolică ; şi c) posibilitatea substituirii credinţei altora (a copiilor).

3. Dovezi din Istorie (Sf. Tradiţie) despre aplicarea Botezului la copii în Biserica veche şi apoi neîntrerupt, din vremurile apostolice şi până azi, Botezul fiind socotit totdeauna ca absolut necesar tuturor, adică şi copiilor.

4. Argument de natură psihologică.

5. Argument de natură logică.

XIII. **Botezul se împărtăşeşte o singură dată. Dacă este valid, el nu poate fi repetat.**

1. Irepeţibilitatea Botezului rezultă din însăşi fiinţa lui. El este o naştere spirituală. Ori, o naştere, atât trupească, cât şi sufletească a cuiva, nu poate avea loc, decât o singură dată şi nu poate fi decât una singură.

2. Nici n'ar avea rost repetarea Botezului dacă a fost valid, pentrucă altfel ar însemna că efectul Botezului anterior n'a fost real şi întreg. Botezul are ca efect şter-

*) Am văzut, că după Biblie, existau părinţi creştini chiar în timpul apostolic, care apreciind valoarea şi necesitatea absolută a Botezului creştin, îşi botezau copiii. E cu putinţă, ca totuşi, alţii să nu şi-i fi botezat. E de aşteptat. Dar despre aceasta n'avem nicio urmă biblică, tradiţională, sau istorică. Deci, dacă aplicăm Botezul la copii, noi ne bazăm pe ceva pozitiv, pe când sectarii nu se pot baza decât pe înţelegerea literală şi pe forţarea unor texte biblice.

gerea păcatelor, în deosebi a celui strămoşesc, care e unul singur şi care odată şters, nu mai e de trebuinţă a repeta Botezul pentru ştergerea lui. Cât priveşte ştergerea păcatelor personale, care sunt multe, omul o poate face şi prin alte taine. Numai când Botezul n'a fost valid în fond şi în formă, se poate — şi chiar trebue să fie făcut din nou. Aşa mărturisesc şi Sf. Părinţi că s'a făcut în Biserica veche.

3. Credinţa în irepeţibilitatea Botezului poate fi confirmată şi prin practica veche a Bisericii, după care efectele Botezului rămân pentru totdeauna, chiar şi în cazuri de apostasie (lepădare de credinţă). Când apostaţii şi ereticii se întoarceau din nou la credinţă şi erau reprimiţi în Biserică, ei nu mai erau botezaţi a doua oară, dacă mai înainte fuseseră botezaţi valid.

Numai în chip condiţionat se poate repeta Botezul: când de pildă, am găsi un copil părăsit şi n'am putea şti sigur dacă e botezat, respectiv dacă e botezat valid sau nu. In acest caz, îi aplicăm aşa numitul „*Botez condiţionat*". Acest Botez, tocmai prin faptul că e condiţionat, nu e un al doilea Botez.

Irepeţibilitatea Botezului e atestată şi de Sf. Tradiţle *).

XV. **Botezul poate fi împărtăşit numai de preoţi.** Diaconii, în mod excepţional, îl pot săvârşi şi ei, după pilda diaconului Filip (Fapt. Ap. 8, 38). Iar în caz de mare necesitate şi din motive de forţă majoră (de ex. primejdia de a muri copilul fără să fi primit Botezul), îl poate săvârşi şi orice credincios, bărbat sau femeie. Acest Botez este aşa numitul „*Botez din necesitate*". El însă va trebui complectat apoi de preot, săvârşindu-i-se rânduiala întreagă, în cazul când copilul astfel botezat nu va muri.

XVI. **Mai există şi alte Botezuri, în afară de cel cu apă** (şi Duh), potrivit învăţăturii cuprinse în Sf.

*) Cf. Ioan Hrisostom († 407 d. Hr.): In hebr. hom. XI. n. 3; Efrem Sirul († 373 d. Hr.): Opera Syr. tom. II. p. 440. La Comoroşan, o c. p. 547.

Scripturi şi în practica veche a Bisericii. Sunt aşa numitele: 1. *„Botezul sângelui“* şi 2. *Botezul dorinţei“* *). Ele se împărtăşesc fără forma externă obişnuită şi fără rânduiala sau ceremonialul prescris.

1. Botezul sângelui este moartea de martir pentru Hristos, moarte, care aduce martirului mântuire, împlinind în sine, toate efectele sfinţitoare ale Botezului creştin. Acest Botez a fost semnalat de Mântuitorul către cei doi fii ai lui Zevedei, când le-a zis: *„...Puteţi oare să beţi paharul pe care-l voiu bea eu şi cu botezul cu care eu mă botez să vă botezaţi“?* (Mt. 20, 22). „Botez“ însemnează aici patimile şi moartea Mântuitorului, iar nu botezul pe care-l primise el dela Ioan, pentrucă vorbeşte la viitor şi pentrucă îl numeşte şi „pahar“, care alteori de asemenea însemnează moarte. (Vezi şi Mt. 26, 39).

Alte temeiuri biblice pentru Botezul sângelui sunt textele: *„Oricine care va mărturisi pentru mine înaintea oamenilor, mărturisi-voiu şi eu pentru el înaintea Tatălui meu celui din ceruri“* (Mt. 10, 32). *„Cine îşi va pierde sufletul pentru mine, îl va afla“* (Mt. 16, 25), *„Fericiţi cei prigoniţi pentru dreptate, că a lor este împărăţia cerurilor“* (Mt. 5, 10).

Istoria şi Sf. Tradiţie mărturisesc, că învăţătura despre Botezul sângelui a existat în Biserică totdeauna, încă din primele timpuri. Astfel: Tertulian († 240 d. Hr.), Ciprian († 258 d. Hr.), Vasile cel Mare († 379 d. Hr.), Ciril

---

*) După modul împărtăşirii, Botezul poate fi aşadar de trei feluri: 1. *Botezul propriu zis*, sau regulat; 2. *Botezul condiţionat*: şi 3. *Botezul din necesitate*.

Din alt punct de vedere, Botezul poate fi iarăşi de trei feluri: 1. *Botezul cu apă şi Duh*, sau Botezul regulat; 2. *Botezul sângelui* şi 3. *Botezul dorinţei*.

Sf. Ioan Damaschinul († 749 d. Hr.), arătând evoluţia istorică a Botezului, începând cu tipurile care l-au prefigurat, numără următoarele feluri de Botez: 1. *Botezul prin potop*; 2. *Botezul prin mare şi prin uor*; 3. *Botezul prin lege*; 4 *Botezul pocăinţei* (al lui Ioan); 5. *Botezul Mântuitorului* (cu apă şi Duh); 6 *Botezul prin pocăinţă şi prin lacrimi* (al dorinţei); 7. *Botezul prin sânge şi mucenicie*. (De Fide Ort. cartea II. c. 30 Mg. P. G. 94, 976 trad. de D. Fecioru: Dogmatica, p. 137. Cf. Il V. Felea, o. c. p. 180).

din Ierusalim († 386 d. Hr.), Grigorie Teologul († 390 d. Hr.) ş. a. *).

Pruncii ucişi din porunca lui Irod sunt socotiţi sfinţi, deşi ei n'au primit Botezul creştin (cu apă şi Duh). Moartea lor substitue acest Botez.

2. Botezul dorinţei constă în dorinţa fierbinte a cuiva, de a se elibera de păcate şi de a se face membru al Bisericii lui Hristos. Această dorinţă, fiind o expresie a iubirii către Dumnezeu şi a credinţei aducătoare de pocăinţă, poate înlocui, în cazuri excepţionale, Botezul apei, dacă acest din urmă Botez nu i-a fost cu putinţă să-l fi primit.

Drepţii din Testamentul Vechiu deşi n'au primit Botezul creştin, sunt socotiţi sfinţi. Credinţa lor cea vie în Mântuitorul pe care-L aşteptau şi dorinţa lor după El, au suplinit Botezul. Sf. Scriptură confirmă această învăţătură, zicând: *„I s'a socotit lui Avraam credinţa ca dreptate"* (Rom. 4, 9. Vezi şi Evr. 11, 5 despre Enoh). Iar Mântuitorul a zis pespre femeia păcătoasă care-I spălase picioarele cu lacrimi: *„Iertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult a iubit"* (Lc. 7, 47), deşi acea femeie n'a primit Botezul. *„Dragostea acoperă mulţime de păcate"*, zice şi Apostolul Petru (1 Petru 4, 8).

Istoria şi Sf. Tradiţie de asemenea confirmă învăţătura despre Botezul dorinţei. Sf. Ambrosie († 397 d. Hr.) zice: „Vă aud tânguindu-vă pentru el că n'a primit taina Botezului. Spuneţi-mi, de este ceva mai mare decât dorinţa şi voinţa de a se boteza? Oare n'are el darul pe care l-a dorit? De bună seamă l-a primit, pentrucă l-a dorit, căci dacă martirii se spală prin sângele lor, apoi şi pe acesta l-a spălat voinţa şi pietatea lui" **).

---

*) Tertulian: Despre Botez c. 16; Ciprian: Ep. 78 ad Iubaian; Vasile cel Mare: Despre Sf. Duh c. 15; Ciril din Ierusalim: Cateh. III n 10; Grigorie Teologul: Cuv. despre sf. arătare a luminii Domnului. Vezi la Comoroşan, o. c. p. 554.

**) Cuv. funebrală la împ Valentinian II n. 53 (mort ca şi catecumen). Vezi la Comoroşan o c. p 555.

XVII. **Mai trebue să ştim despre Botezul creştin că se săvârşeşte cu apă sfinţită.** Deşi acest lucru nu ni se spune în Sf. Scriptură, e confirmat totuşi de practica apostolică, despre care ne dă mărturie Istoria sau Sf. Tradiţiune. Multe lucruri nu ni se spun despre Botez în Sf. Scriptură. Totuşi, le ştim şi le practicăm neîntrerupt, dela Apostoli până azi. Aşa e de pildă ritualul Botezului, săvârşirea lui cu apă sfinţită ş. a.

XVIII. **Forma externă în care se împărtăşeşte Botezul, este scufundarea în apă, de trei ori, în numele Sf. Treimi** (al Tatălui, al Fiului şi al Sf. Duh), anume, în numele fiecărei Persoane aparte din Sf. Treime *). N'avem în acest sens niciun temeiu biblic sigur, pentrucă Sf. Scriptură este incomplectă. Avem însă temeiuri din Sf. Tradiţiune, care şi ea este Revelaţie dumnezeească. Justificarea acestei forme externe este următoarea:

1. a) Insuşi cuvântul „botez" şi a „boteza" (*βαπτισμα* şi *βαπτίζειν*), însemnează scufundare sau a scufunda în apă. De aceea se numeşte Botez, pentrucă constă în acţiunea de a scufunda în apă.

b) Apostolul Pavel numeşte Botezul şi „baie", adică spălare, sau scufundare în apă, când zice: *„Hristos a iubit Biserica şi s'a dat pe sine, ca s'o sfinţească prin cuvânt, după ce a curăţit-o prin baia Botezului"* (Efes. 5, 25—26). *„El ne-a mântuit, nu din faptele cele întru dreptate, săvârşite de noi, ci după a lui îndurare, prin baia naşterii celei de a doua şi prin înoirea Duhului Sfânt"* (Tit. 3, 5). Iar Apostolul Petru îl aseamănă cu *potopul*, zicând că prin el ne mântuim, aşa cum Noe s'a mântuit

*) Botezul numai cu apă şi fără Duh Sfânt este incomplect şi nu poate avea caracter sacramental. El nu poate fi mai mult decât un simplu rit, cum a fost cel al lui Ioan Botezătorul. Apa, în Botezul sacramental, reprezintă *acţiunea curăţitoare*, iar Sf. Duh, *acţiunea sfinţitoare*.

Botezul cu apă şi fără Duh Sfânt a fost cel al lui Ioan. Iar Botez cu Duh Sfânt şi fără apă a fost acela, cu care au fost botezaţi Apostolii în ziua Cincizecimii, când s'a pogorît Duhul Sfânt peste ei. Acest Botez, evident, era sacramental şi a fost numai în mod excepţional împărtăşit aşa. Botezul apei Apostolii îl avuseseră deja, dela Ioan Botezătorul.

prin potop. Deci tot de spălare, sau de baie este vorba *).

2. Scufundarea în apă la Botez trebue să se facă de trei ori, pentrucă Botezul este împărtăşit în numele celor trei persoane ale Sf. Treimi (aparte) şi pe temeiul credinţei în Sf. Treime.

Aşa rânduesc: Canoanele Sf. Apostoli **), precum şi Sf. Vasile cel Mare († 379 d. Hr., ***) şi sinodul II ecumenic (381 d. Hr. ****). In acest sens avem apoi şi alte mărturii vechi, de cea mai mare autoritate pentru noi în această chestiune. Aşa s'a practicat Botezul în Biserica veche şi aşa trebue practicat şi azi.

3. Botezul trebue împărtăşit în numele Sf. Treimi, pentrucă aşa a rânduit Mântuitorul şi aşa a fost practicat şi în Biserica veche apostolică *****). Cuvintele Mântuitorului sunt clare: *„Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-i în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh"* (Mt. 28, 19).

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Deşi sectarii nu admit taine, totuşi Botezul nu l-au putut înlătura, deoarece temeliile biblice ale lui sunt prea

*) Unii (romano-catolicii) începând din sec. al VIII-lea pe alocuri şi peste tot apoi începând din sec al XIII-lea, au început a săvârşi Botezul nu prin scufundare, potrivit semnificaţiei numelui lui şi potrivit felului de a-l numi înşişi Apostolii, ci prin vărsare, sau stropire. Această practică, în Biserica veche este întâlnită numai ca o excepţie dela regulă, pentru cazuri de forţă majoră, ca: boală grea, paralizie ş. a. Azi încă se poate împărtăşi Botezul prin vărsare sau stropire, dar ca şi atunci, numai în mod cu totul excepţional şi nicidecum ca o regulă. La ortodocşi, numai la noi în Ardeal, sub influenţă dela romano-catolici se practică Botezul prin vărsare sau stropire. Dar e o greşală

**) Can. 50: „De va face cineva nu trei scufundări ale unei lucrări sacramentale, ci o scufundare, dată în moartea Domnului, să fie lepădat; pentrucă Domnul nu a zis: Botezaţi în moartea mea, ci: Mergând, învăţaţi toate neamurile botezându-i în numele Tatălui, al Fiului şi al Sf. Duh".

***) „Sacramentul cel mare al Botezului se săvârşeşte prin trei scufundări" (De Spir. S. c. 15).

****) Can 7: „Pe acei Eunomieni, botezaţi printr'o singură scufundare şi pe acei Montanişti... care voiesc să se unească cu ortodoxia, îi primim ca şi pe păgâni".

*****) *Can. Apost.* (can. 49): „Dacă cineva, episcop sau preot, botează nu după cum a instituit Domnul: în numele Tatălui şi al Fiului şi

evidente şi clare. De aceea l-au admis, împreună cu sf. Cuminecătură, însă nu ca taină, ci ca simplu simbol. Au înlăturat din el tocmai ceea ce era mai esenţial şi i-au păstrat, sau mai bine zis i-au născocit, prin forţarea tendenţioasă a unor texte biblice, înţelesul şi forma de simbol, aşa cum îl învaţă şi îl practică ei.

Învăţăturile lor cu privire la Botez, pe care le întrebuinţează şi ca obiecţiuni împotriva învăţăturilor noastre despre Botezul ca taină sfântă, sunt cele ce urmează.

1. **Botezul nu e taină, ci numai simbol.** E o lucrare simbolică, în care se închipue curăţirea de păcate şi numai se întăreşte credinţa. E numai o *dovadă* pe care o dă cineva în afară, despre faptul că a făcut pocăinţă, sau e o mărturie şi *o pecete* a pocăinţei. Curăţirea păcatelor n'o face Botezul, ci credinţa, care prin Botez este pecetluită, sau confirmată. Credinţa şi nu Botezul este agentul care transformă pe om în făptură nouă, mântuindu-l, după cum rezultă din cuvintele *Apostolului Petru către Cornelie, că prin credinţa în ceea ce-i va spune el, se va mântui cu toată casa sa* (Fapt. Ap. 11, 14), sau din cuvintele *Apostolului Pavel către temnicerul din Filipi: „Crede în Domnul Iisus şi te vei mântui, tu şi casa ta"* (Fap. Ap. 16, 31). Deci credinţa a adus mântuire, iar botezul a ur-

---

al Sf. Duh, să se depună". *Sin. I ecum.* în a 325 d. Hr. (can. 19) rânduește ca toţi cei ce nu sunt botezaţi în numele celor trei persoane ale Sf. Treimi, să fie botezaţi din nou. *Sin. VI ecum.* (can 95) rânduește deasemenea, ca toţi cei ce nu sunt botezaţi în numele Sf. Treime, să fie botezaţi din nou. *Iustin Martirul* († 163—167 d. Hr.): „Ei (cei ce se botează) se spală atunci cu apă în numele Tatălui tuturor şi Domnului Dumnezeu şi al Mântuitoru ui nostru Iisus Hristos şi al Sf Duh". (Apol. I n. 79) *Origen* († 250 d Hr.): „Botezul cel mântuitor are să se săvârşească nu altfel, decât numai în numele (autoritatea) întregei Treimi Atotînalte, adică prin numirea Tatălui, a Fiului şi a Sf. Duh". (De Principiis I 3. n. 4). *Atanasie cel Mare* († 373 d. Hr.): „Cela ce desparte ceva dela Treime şi se botează în numele Tatălui singur, sau în numele Fiului si gur, sau în Tatăl şi Fiul fără Duhul, acela nu primeşte nimic... pentrucă perfecţiunea este în Treime". (Ep. ad Serapion, n. 30). *Ioan Damaschin* († 749 d. Hr.): „Se cuvine a ne boteza numai odată, după cuvântul Domnului, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sf. Duh„ iar câţi nu s'au botezat în Sf. Treime, pe acestia se cuvine a-i boteza a doua oară". (Cartea IV despre cred. ort. c. 9). Vezi la Comoroşan o. c. p. 542—543.

mat numai ca un simbol al convertirii şi al credinţei, sau ca o pecete a terminării pocăinţei.

Răspunsul nostru. Că Botezul creştin nu e un simplu simbol, ci o taină, rezultă din expunerea noastră de mai sus (pct. II), unde am arătat efectele lui, cari confirmă învăţătura noastră.

Despre credinţa lui Cornelie şi a temnicerului trebue să ştim, că numai aşa a putut fi mântuitoare pentru ei, că i-a dus la Botezul creştin, prin care ei au devenit membri ai împărăţiei lui Hristos. Credinţa lor numai ca o condiţie a Botezului le a adus mântuirea. Altfel, la ce le-ar fi fost Botezul absolut necesar?

Dacă Botezul e un simplu simbol, fără efecte harismatice, de ce nu se poate repeta? Căci nici după sectari, el nu poate fi repetat.

Prin învăţătura lor, sectarii dau dovadă că nu fac deosebire între botezul-simbol al lui Ioan şi Botezul-taină al lui Iisus, deşi — cum am văzut mai sus — este o mare deosebire între ele. Ei practică botezul lui Ioan, cu singura deosebire că-l numesc creştin şi-l fac şi ei în numele Sf. Treimi. Incolo însă, după efectele Botezului, în concepţia lor aceste două botezuri sunt tot una. Aici este marea greşală pe care o fac sectarii, fie cu tendinţă, fie cu neştiinţă.

2. **Botezul trebue aplicat numai adulţilor, pentrucă, pe de o parte, cei ce-l primesc trebue să aibă mai întâi credinţă şi pocăinţă şi abia apoi să se boteze, iar pe de altă parte, cei ce-l aplică trebue mai întâi să propovăduiască credinţa şi pocăinţa şi abia apoi să boteze.** Căci iată ce le spune Sf. Scriptură propovăduitorilor: *„Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-i în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sf. Duh, învăţându-i să păzească toate câte v'am poruncit vouă“* (Mt. 28, 19). Deci întâi trebue să propovăduiască şi abia apoi să boteze. Iar despre cei ce au să primească botezul, zice: *„Cel ce va crede şi se va boteza, se va mântui; iar cel ce*

nu va crede, se va osândi" (Mc. 16, 16). Altădată apoi li se adresează direct: *„Pocăiţi-vă. Şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor; şi veţi primi darul Duhului Sfânt"* (Fapt. Ap. 2,38). Deci şi cel ce vrea să primească Botezul trebue ca mai întâi să aibă credinţă şi să fi făcut pocăinţă.

Răspunsul nostru. a) Intâi să cercetăm textele. Astfel, în ce priveşte textul prim (Mt. 28, 19), nu se poate spune chiar cu toată hotărîrea, că în el s'ar cere în primul rând condiţia credinţei şi a pocăinţei din partea celor ce primesc Botezul, precum şi condiţia prealabilă a propovăduirii din partea celor ce aplică această sf. taină. Pentrucă verbele: „învăţaţi"... şi „botezându-i"... nu reprezintă acţiuni consecutive. Iar dacă am admite că ele reprezintă cronologiceşte acţiuni consecutive, atunci trebue să admitem că şi verbul „învăţându-i"... ce urmează îndată după acestea şi care e în strânsă legătură cu ele, reprezintă deasemenea, o acţiune consecutivă, posterioară celorlalte două. Şi chiar mai mult: când Apostolul scrie: *„Dumnezeu voeşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi să vie la cunoştinţa adevărului"* (1 Tim. 2, 4), după interpretarea sectară de mai sus trebue numaidecât să înţelegem că mai întâi e de trebuinţă Botezul şi abia apoi cunoaşterea adevărului. Şi atunci iată, că citatul, atât prin sine, cât şi prin alte texte asemănătoare, vine în favorul, iar nu împotriva învăţăturii noastre. Dar aici e vorba despre trimiterea Apostolilor la propovăduirea credinţei creştine la toate popoarele, de sigur la adulţi; şi despre necesitatea de a răspândi credinţa creştină în lume, spre a putea da în cercuri cât mai largi Botezul mântuitor. E dela sine înţeles, că Apostolii n'ar fi putut începe cu botezarea copiilor la păgâni, câtă vreme nici părinţii acelor copii încă nu erau creştini. Intâi trebuiau botezaţi părinţii şi abia apoi copiii. Iar în acest scop trebuiau întâi convertiţi. Astfel, sensul citatului e clar, dar el nu este de loc împotriva botezării copiilor.

In textul al doilea (Mc. 16, 16), Mântuitorul a cerut

întâi credinţă, pentrucă se adresa unor adulţi, care trebuiau întâi convertiţi. Totuşi, prin aceste cuvinte, El n'a exclus pe copii dela Botez, ba chiar dimpotrivă. Căci, după ce zice: Cel ce va crede şi se va boteza se va mântui, adaugă: *iar cel ce nu va crede se va osândi.* Ori, copiii ca nevârstnici, nu pot crede şi deci se vor osândi, de unde rezultă că le este absolut necesar ceva, care în locul credinţei pe care ei n'o pot avea, să-i scape de osândă. Iar acest ceva este Botezul, care tocmai această putere o are. Deci textul e mai mult împotriva sectarilor decât împotriva noastră.

Textul al treilea (Fapt. Ap. 2, 38) deasemenea, are exact înţelesul din textul dinainte: răspândirea credinţei şi a Botezului printre cei ce trebuiau întâi convertiţi. Nici din acest text nu urmează că Botezul n'ar putea fi aplicat copiilor. Căci deşi Apostolul se referă la botezarea adulţilor, el arată în continuare efectul şi extinderea Botezului creştin. Astfel, chiar atunci îndată (v. 39) el spune: *„Căci vouă vă este dată făgăduinţa şi copiilor voştri şi tuturor celor de departe".*

b) Dacă Hristos ar fi exclus copiii dela Botez, i-ar fi exclus şi dela mântuire, căci, după cum a spus El, fără Botez nu există mântuire. Nu i-ar fi spus lui Nicodim: *De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh...* ci ar fi zis: De nu se va naşte un *adult...* „Cineva" însemnează: oricine, fie copil, fie adult. Căci şi copilul are trebuinţă de a se naşte din nou, deoarece Mântuitorul a zis tot atunci: *„Ce este născut din carne, carne este şi ce este născut din Duh, duh este".* Copilul nebotezat este numai din carne, nenăscut din Duh, este sub păcatul strămoşesc. In caz că moare nebotezat, rămâne afară din împărăţia lui Dumnezeu.

c) Dacă vârsta ar fi o chestiune aşa de importantă pentru primirea Botezului, Hristos ar fi vorbit vreodată despre ea. Ar fi stabilit limita minimă a ei şi vârsta dela care cineva începe să fie adult şi matur pentru primirea

acestei mari taine. Ori, n'a stabilit-o niciodată, dovadă că ea nu este ceva esențial.

d) De unde știu sectarii, că Botezul trebue dat numai celor ce au depășit vârsta de 16 ani? Un copil, la această vârstă este oare adult și matur, putând avea responzabilitate morală deplină și credință deplin conștientă? Este el la această vârstă capabil sută la sută de pocăință? Căci la Iudei, pe vremea aceea, vârsta maturității începea abia la 30 ani. Mântuitorul însuși, abia la această vârstă Și-a început activitatea publică, pe care a început-o cu botezul Său dela Ioan. Dacă vârsta este ceva important, de ce nu țin sectarii această vârstă, în locul celei născocite de ei?

La Botez însă, nu vârsta este lucrul principal, ci efectele Botezului. Iar dacă ținem seamă de aceste efecte, ajungem la concluzia, că vârsta nu poate fi o condiție și că dimpotrivă, Botezul trebue aplicat și copiilor, sau chiar numai copiilor, afară de cazul de convertiri dintre adulți, la creștinism, cum era cazul în timpul Apostolilor, sau cum ar fi azi cazul de convertiri dintre păgâni.

3. **Nici Hristos n'a primit botezul decât ca adult, la vârsta de 30 de ani; și nici Ioan Botezătorul n'a botezat decât adulți. Și atunci nici noi nu trebue să aplicăm botezul, decât adulților.**

Răspunsul nostru. Mântuitorul a primit botezul la 30 de ani, pentrucă abia atunci Și-a început activitatea publică, — la o vârstă când cineva pe atunci era socotit capabil să păsească în public și să învețe pe alții o nouă învățătură. Dar botezul pe care l-a primit El n'a fost tot una cu cel al nostru. N'a avut aceleași efecte. A fost numai botez cu apă, un „botez al pocăinței", al lui Ioan, — iar nu *„cu apă și Duh"* ca cel creștin, instituit de Hristos mai târziu. Prin acel botez, Mântuitorul, în loc să Se curățească de păcate, dimpotrivă, S'a încărcat cu păcate, luând asupra Sa păcatele omenirii întregi. El nu S'a botezat spre a Se curăți de păcate, cum facem noi în Bo-

tezul nostru, pentrucă n'avea păcate; şi deci n'avea trebuinţă nici de a fi făcut mai întâi pocăinţă. Altul era rostul acelui botez şi altul este al Botezului nostru. *) Iar dacă e vorba de vârstă, de ce nu respectă şi sectarii vârsta de 30 de ani? Mântuitorul n'a stabilit nicio limită de vârstă. El însă când a vorbit despre Botezul pe care-l va aşeza, a arătat şi ce mare importanţă va avea lucrarea acelui Botez şi de aceea n'a mai fost de trebuinţă să spună că va trebui aplicat tuturor, adică şi copiilor. Dacă n'a spus-o direct, a spus'o indirect, cu toată claritatea.

Cât despre Ioan Botezătorul, este adevărat, că el

*) Ştim că Botezul „cu apă şi Duh" care a venit mai târziu, se împărtăşeşte spre iertarea păcatelor. Iisus Hristos însă nu S'a botezat cu acest Botez, pentrucă pe atunci încă nu se pogorîse nici Duhul Sfânt, iar pe de altă parte, Hristos era fără păcate şi deci n'ar fi avut trebuinţă de acest Botez. Totuşi, se pune întrebarea: *de ce S'a botezat Iisus cu botezul lui Ioan?* Ce rost a avut botezarea lui de către Ioan? Răspundem cu Sf. Ioan Gură de Aur următoarele: La botezul său în apele Iordanului, Ioan Botezătorul cerea tuturor pocăinţă. Însuşi botezul său era numit: „al pocăinţei". Cu toate acestea, lui Iisus nu I-a cerut pocăinţă. Dimpotrivă, în faţa Lui s'a simţit umilit, zicând că el însuşi ar avea trebuinţă de botez dela Iisus şi un invers (Mt 3, 14). Nici nu-I putea cere, deoarece Iisus n'avea păcate: era zămislit din Duhul Sfânt, iar nu din trup omenesc, „nu din poftă bărbătească" sau „trupească" — In. 1, 13; Mt. 1, 20; Lc 1, 34—35; Evr. 4, 15) şi deci nu moştenise păcatul strămoşesc. Dar El nu avea nici păcate personale (In. 8, 46; 1 Petru 2, 22 ş a). Astfel Hristos n'avea pentru ce să fi făcut pocăinţă El nu avea trebuinţă nici de vreo mai mare revărsare a Sf. Duh asupra Sa, pe care de altfel botezul lui Ioan nu i-o putea face. *Dar atunci de ce S'a botezat?* Iată de ce: Mai întâi *pentru ca Ioan să-L facă cunoscut oamenilor*, arătându-L lor („iată Mielul lui Dumnezeu"... „acesta este despre care am spus'... — In. 1, 29—30). Ioan Il mărturisise oamenilor, iar acum îl şi arată, pentru ca mărturisirea lui despre „Cel ce vine" după el (Lc. 3, 16; In. 1, 27) să nu rămână îndoelnică. Tot acum Il mărturiseşte însuşi Dumnezeu Tatăl şi Sf. Duh în chip de porumbel (Mt. 3, 16—17). De acum, mulţimile n'aveau de ce să tragă la îndoială cele mărturisite mai înainte de Ioan. Acum li S'a făcut cunoscut. Inainte nici chiar Ioan nu-L cunoscuse (In. 1, 31) pentrucă deşi îi era rudenie (Lc 1, 36) el îşi petrecuse viaţa în pustie, propovăduind şi botezând Dumnezeu aşa a întocmit lucrurile, ca lumea să nu-l poată învinui pe Ioan că Il propovăduieşte pe Iisus pentru legăturile de înrudire şi de prietenie ce le are cu El.

In al doilea rând, Iisus a primit botezul dela Ioan, *pentru ca să împlinească „toată dreptatea"* (Mt 3, 14—15). „Dreptate" însemna împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, iar „drept" era cel ce împlinea aceste porunci (Lc. 1, 6 ş a). Deci S'a botezat dela Ioan, pentru ca nici această orânduire a lui Dumnezeu, de a Se boteza, să nu rămână neîmplinită de El, singurul care împlineşte „toată" dreptatea. Iată deci motivele şi rostul botezului Său dela Ioan. Botezul creştin de mai târziu „cu apă şi Duh", se face din alte motive şi are cu totul alt rost.

predica pocăinţa şi boteza numai pe cei ce făcuseră pocăinţă şi că aceştia nu puteau fi decât adulţi. Dar botezul lui nu era identic cu al nostru. Era numai un botez pregătitor, un rit simbolic sau un ceremonial, cum am văzut în expunerea învăţăturii noastre. El nu era de neapărată trebuinţă tuturor. De aceea, era inutil a fi fost aplicat copiilor.

4. **Copiii se pot mântui şi fără Botez, pentrucă ei sunt sfinţi şi deci n'au trebuinţă de a-şi curăţi păcatele, pe care nu le au...** Aşa ne învaţă Sf. Scriptură, reproducând cuvintele Mântuitorului: *„Lăsaţi copiii şi nu-i opriţi pe ei ca să vie la mine, că a unora ca aceştia este împărăţia cerurilor"* (Mt. 19, 14). Deci copiii pot intra şi fără Botez în împărăţia cerurilor. In acelaşi înţeles a mai grăit Mântuitorul: *„De nu vă veţi întoarce ca să fiţi ca pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor"* (Mt. 18, 3; vezi şi Mc. 10, 15; Lc. 18, 15–17). Copii din părinţi creştini moştenesc sfinţenia acestora. Căci *„nu se poate pom bun să facă roade rele, nici pom rău să facă roade bune"* (Mt. 7, 18). Apostolul Pavel spune chiar direct: *„Bărbatul păgân se sfinţeşte prin femeia creştină şi femeia păgână se sfinţeşte prin bărbatul frate. Altmintrelea, copiii voştri ar fi necuraţi, pe când acum, ei sunt sfinţi"* (1 Cor. 7, 14) şi: *„Dacă ce ai luat din capistere este sfânt, şi frământătura este sfântă; şi dacă rădăcina este sfântă, şi ramurile sunt la fel"* (Rom. 11, 16). Deci, dacă părinţii sunt sfinţi (creştini botezaţi) atunci şi copiii lor sunt sfinţi.

Răspunsul nostru. Intâi de toate trebue să ştim, că nici copiii nu sunt sfinţi, pentrucă: *„ce se naşte din trup, trup este"* (In. 3, 6) şi deci, copiii născuţi numai din trup şi nu şi „din apă şi Duh", sunt numai trup, cu păcatul lui Adam în ei. Astfel, nu pot fi sfinţi în înţelesul strâns al cuvântului. Ei n'au păcate personale, dar îl au pe cel strămoşesc, moştenit prin părinţii lor, dela Adam.

In al doilea rând, ştim că la cea dintâi predică de propovăduire a Apostolului Petru, în Ierusalim, la Pogo-

rîrea Sf. Duh, s'au botezat 3000 de suflete (nu bărbaţi sau femei, ci „*suflete*"). Este cu neputinţă ca între aceste suflete să nu fi fost şi copii, mai ales că Apostolul vorbeşte chiar de „*feciorii voştri*" (Fapt. Ap. 2, 39).

In ce priveşte înţelesul textelor de mai sus, avem de observat următoarele:

La Mt. 19, 14 Hristos n'a spus, că împărăţia cerurilor este a pruncilor. Dacă ar fi zis aşa, atunci ar trebui să înţelegem că cineva poate intra în această împărăţie şi fără Botez, numai prin calitatea sa de prunc, sau prin naştere şi în copilărie. Dar atunci cum ar fi cu putinţă să ne închipuim, că cineva, care în pruncia lui a fost membru al împărăţiei cerurilor, la o anumită vârstă el cade din această împărăţie, chiar de nu s'a făcut cu nimic vinovat faţă de ea, şi are nevoie de Botez spre a putea intra din nou în ea, sau spre a se putea menţine acolo ?! Dacă se poate intra în ea fără Botez, atunci Botezul nu mai e necesar, sau nu mai e obsolut necesar. Dar Hristos n'a zis: *a lor* (a pruncilor), ci a zis: *a unora ca ei* este împărăţia cerurilor, ceea ce nu e tot una. A unora ca ei însemnează: a celor ce se fac ca ei de nevinovaţi. Iar această, la adulţi presupune Botezul, singurul mijloc de a deveni cineva prunc, adică de a se naşte din nou, trecând din lumea păcatelor în aceea a curăţeniei şi nevinovăţiei. Copiii sunt nevinovaţi de păcate personale. Totuşi, au în ei păcatul strămoşesc. Iar când Mântuitorul a zis: Lăsaţi copiii să vie la mine, a înţeles: Lăsaţi-i să se unească cu Mine, adică să primească Botezul, spre a se mântui şi ei, pentrucă la împărăţia cerurilor, cei mai chemaţi sunt cei lipsiţi de răutate, aşa cum sunt copiii şi deci copiii nu pot fi excluşi dela ea, respectiv nu pot fi excluşi dela Botez. Iată deci, că din tâlcuirea corectă a textului de mai sus nu rezultă că pruncii n'ar avea nevoie de Botez. In text se spune în continuare (v. 15), că Hristos i-a binecuvântat cu mâinile. Ori, dacă pruncii ar fi fost mântuiţi, la ce ar mai fi fost nevoie să-i binecuvinteze cu mâinile?

La Mt. 18, 3 înţelesul este ca mai sus, cu deosebire că, atât aici, cât şi în textele paralele arătate, el este ceva mai explicit. Anume, în continuare se arată, drept urmare la cele spuse că: *„Cel ce se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este mai mare în împărăţia cerurilor"* (Vezi 4). De aici se vede şi mai clar, că nu pruncul este mai mare în împărăţia cerurilor, ci cel ce *se va smeri ca pruncul.* Hristos i-a luat pe prunci numai ca termen de comparaţie, pentru nevinovăţia lor. Atât doar, că tocmai pentru nevinovăţia lor, pruncii au precădere la această împărăţie, deci la Botez. Dar mai departe, Hristos spune în continuare: *„Cine va primi un prunc ca acesta în numele meu, pe mine mă primeşte. Iar cine va smintt pe unul din aceştia mici, care cred în mine, mai bine ar fi de el să-i atârne cineva de gât o piatră de moară şi să-l afunde în adâncul mării"* (vers 5–6). De aici putem presupune, că pruncii despre care este vorba, erau deja botezaţi, din moment ce Hristos zice despre ei: ...„care cred în mine". Prin aceasta, El face deosebire între pruncii credincioşi (botezaţi) şi necredincioşi sau nebotezaţi. Iar dacă la prunci nu poate fi vorba de o credinţă conştientă şi de un Botez pe temeiul acestei credinţe, atunci trebue să înţelegem la aceşti prunci o credinţă substituită şi un Botez întemeiat pe o astfel de credinţă. De altfel, din cuvintele citate rezultă în mod foarte isbitor datoria sau obligaţia noastră de a primi pruncii în numele lui Hristos, adică de a-i boteza, şi totodată marea răspundere ce ne aşteaptă, în cazul că am opri pruncii dela unirea lor cu Hristos, adică dela Botez, care este unicul mijloc în acest scop, pentru cei ce nu-l primiseră înainte. Aşadar, peste tot, înţelesul citatului nu înlătură, ci chiar presupune Botezul copiilor.

Textul dela Mt. 7, 18 nu se poate aplica la copiii creştinilor, în sensul că creştinii n'ar putea avea decât copii buni. Căci realitatea însăşi desminte acest lucru: unii părinţi buni au copii răi şi unii părinţi răi au copii buni. Copiii nu moştenesc întreg patrimoniul intelectual şi moral

al părinţilor şi mai ales nu moştenesc sfinţenia lor. Ei moştenesc numai păcatul lui Adam şi anumite dispoziţii, aptitudini şi înclinări. Copilul e o individualitate aparte, un om în devenire, dar un alt om decât părinţii săi. Aşa se explică, cum de multe ori, beţivii au copii înfrânaţi, înţelepţii au copii idioţi, iar idioţii, copii talentaţi. Deci, un copil nu e curăţit de păcatul strămoşesc prin aceea că părinţii lui şi-au curăţit acest păcat prin Botez. Altfel, copiii creştinilor n'ar mai avea nevoie niciodată de Botez. La ce le-ar fi necesar la vârsta de 16 ani, dacă nu le este necesar şi înainte de această vârstă? Oare numai pentru ca cineva să dea şi să capete prin el o dovadă că a făcut pocăinţă? Aceasta ar însemna o depreciere enormă a importanţei şi necesităţii Botezului, în timp ce Sf. Scriptură dimpotrivă, ne arată cu insistenţă, marea lui însemnătate şi absoluta necesitate a lui pentru fiecare membru al împărăţiei lui Hristos.

Dacă la 1 Cor. 7, 14 s'ar înţelege că pruncii — ai căror părinţi (cel puţin unul din ei) sunt creştini — se sfinţesc prin părinţii lor şi deci n'au trebuinţă de Botez, atunci să ne'ntrebăm: De ce au totuşi trebuinţă mai târziu de Botez? De ce mai târziu se spurcă? Şi mai departe: De ce într'o căsătorie mixtă, soţul necreştin trebue să se boteze? Căci şi „soţul necreştin se sfinţeşte prin soţul creştin", şi încă a devenit „un trup" cu el, mai mult decât copiii? Dar aici nu poate fi vorba de o sfinţire internă, ci numai de una externă, trupească, prin participare şi nu prin devenire. In cazul că totuşi, ar fi vorba de o sfinţire internă, atunci trebue să presupunem numaidecât că avem de a face cu copii deja botezaţi, datorită soţului creştin. Pentrucă în Testamentul Nou numele de „sfânt" se dă numai celor ce primiseră botezul, fie că sunt sfinţi după starea lor sufletească, fie că sunt numai după menirea lor. In orice caz, ei trebue să aibă pe Sf. Duh în ei. Iar acesta se dă mai întâi în Botez (Cf. 1 Cor. 6, 11; 1, 2 ş. a).

La Rom. 11, 16 deasemenea, nu se înţelege că pruncii

părinţilor creştini ar fi sfinţi. Căci materialul din „capistere“ şi „rădăcina“ nu însemnează părinţii creştini, ci patriarhii Testamentului Vechiu, strămoşi ai Iudeilor, cu care Iudeii se făleau, zicând că dacă aceia au fost „drepţi“ şi plăcuţi lui Dumnezeu, atunci şi ei, ca urmaşi ai lor, sunt la fel. Astfel, nici acest citat nu are înţeles sectar.

5. **Botezul se săvârşeşte printr'o singură scufundare. Nicăiri în Sf. Scriptură nu se spune, că el trebue săvârşit prin trei scufundări.**

Răspunsul nostru. In Sf. Scriptură nu se spune nimic: nici că se face printr'o singură scufundare, nici că se face prin trei scufundări. De aceea, sectarii nu pot spune că au un temei biblic mai solid decât noi în ceea ce priveşte scufundarea la săvârşirea Botezului. Vine însă în ajutor Sf. Tradiţie; ea ne lămureşte totul, arătându-ne că pe baza practicei vechi, Botezul se face prin trei scufundări. Deci practica noastră e confirmată cel puţin de Sf. Tradiţie, pe când cea sectară n'are nici o justificare.

Dar dacă sectarii tăgăduesc Sf. Tradiţie şi deci dovada noastră din Sf. Tradiţie n'are valoare în faţa lor, noi îi întrebăm: De unde ştiu ei, că Botezul se face în chip neîndoelnic printr'o singură scufundare, aşa cum îl săvârşesc ei în toate cazurile? Şi de unde ştiu ei în ce formă se face scufundarea: cu faţa în sus, cu faţa jos, etc. când Sf. Scriptură nu aminteşte nimic de aceasta? Iată deci, că deşi resping Sf. Tradiţie, ei au trebuit totuşi să-şi inventeze una, a lor, despre care n'au grije, fie ea oricum, numai nu ca cea a noastră, chiar dacă a noastră este apostolică. De ce oare n'ar putea primi şi ei Tradiţia apostolică, măcar atunci când au neapărată nevoie de o tradiţie sfântă, care să complecteze datele sumare ale Sf. Scripturi?

6. **Botezul poate fi săvârşit în orice apă curgătoare şi nu numai cu apă sfinţită, în anumite baptisterii.** In Biblie aşa a fost săvârşit de către diaconul

Filip. Căci textul biblic e clar: „*Şi pe când mergeau pe cale* (diaconul Filip şi famenul din Etiopia), *au ajuns la o apă; iar famenul a zis: Iată apa. Ce mă opreşte ca să nu mă botez? Filip a rostit: Dacă crezi din toată inima, este iertat... Şi a poruncit să stee carul; şi s'au pogorît amândoi în apă, Filip şi famenul; şi l-a botezat*" (Fapt. Ap. 8, 36—38). Deci e vorba de o apă oarecare, curgătoare, care întâmplător s'a nimerit să fie în cale, iar nicidecum de apă sfinţită şi de vreun loc special pentru Botez.

Răspunsul nostru. In Sf. Scriptură într'adevăr, nu se vorbeşte nimic despre botezarea cu apă sfinţită, ci numai cu *apă*. De aici însă nu este exclusă apa sfinţită la săvârşirea Botezului. Sf. Tradiţie ne sdune, că Botezul se săvârşeşte cu apă sfinţită. Şi atunci trebue să înţelegem, că şi în cazurile de botezări, pomenite în Biblie, trebue să se fi făcut întâi sfinţirea apei, indiferent dacă apa a fost curgătoare sau nu. Sf. Scriptură nu pomeneşte nimic de sfinţirea apei, cum nu pomeneşte nimic de ritualul după care s'a făcut Botezul. Scopul a fost să amintească doar botezul unui famen prin predicarea lui Filip şi nu amănunte, care pe atunci nu interesau pe cititorii cărora le este adresată cartea cu acest episod. Şi aici Sf. Scriptură este incomplectă şi de aceea, şi aici, ca şi în multe alte chestiuni, Sf. Tradiţie complectează Biblia, fără ca s'o contrazică.

CAP. XXIII.

Mirul.

Această sf. taină se aplică îndată după Botez. Prin ea se împărtăşeşte celui botezat darul Sf. Duh, necesar creşterii şi întăririi aceluia în viaţa spirituală cea nouă. Din punct de vedere apologetic-antisectar (sectologic), în

legătură cu sf. taină a Mirului noi trebue să ţinem seamă de învăţăturile de mai jos şi de puternicele temeiuri biblice din care derivă ele.

I. **Instituirea sf. taine a Mirului a fost anunţată de Mântuitorul,** în cuvintele următoare: *„Cel ce crede în mine, râuri de apă vie — precum a zis Scriptura — vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a fost zis-a despre Duhul pe care aveau să-l primească acei ce cred într'însul. Căci până atunci Duhul nu fusese dat, pentrucă Iisus nu fusese încă preamărit"* (In. 7, 38–39). Este vorba, în chip limpede, despre împărtăşirea Sf. Duh celor ce vor crede, adică celor botezaţi, şi că această împărtăşire nu va fi posibilă, decât după Pogorîrea Sf. Duh. Nu ni se spune când şi cu ce ocazie a fost aşezată această taină. Ni se spune însă că ea a fost practicată, cum vom vedea şi în cele ce urmează. Anunţarea ei sigură şi clară, precum şi practicarea ei în timpurile apostolice, confirmată de Sf. Scriptură, ne sunt dovezi suficiente pentru practicarea ei de mai târziu şi de azi. Iar caracterul ei de taină rezultă din faptul că în ea este vorba de împărtăşirea Sf. Duh.

II. **La'nceput, sf. taină a Mirului se împărtăşea: 1. numai de către Apostoli; 2. prin punerea mâinilor *); şi 3 numai celor ce primiseră Botezul creştin.** Aceasta rezultă din cuvintele Scripturii despre împărtăşirea tainei sf. Mir Samaritenilor: *„Atunci Apostolii din Ierusalim auzind că Samaria a primit cuvântul lui Dumnezeu, au trimis la ei pe Petru şi pe Ioan, care venind, s'au rugat pentru ei, ca să primească Duhul Sfânt. Căci nu se pogorîse încă peste nici unul din ei, ci erau*

*) Din cauza formei în care era împărtăşită, această taină se numea pe atunci *„punerea mâinilor"*. Cum însă mai exista o taină, care era împărtăşită tot prin punerea mâinilor, anume: Preoţia, pentru a nu se face confuzie între aceste două taine, aceasta din urmă s'a numit de obicei „punerea mâinilor *preoţiei*". Când totuşi ea nu este numită „a preoţiei", confuzia este şi atunci evitată, fiind vorba direct despre ea, fie în text, fie în context (2 Tim. 1, 6; 1 Tim 5, 22).

numai botezaţi în numele Domnului Iisus. Atunci şi-au pus mâinile peste ei şi au luat Duh Sfânt. Iar Simon, dacă a văzut că Duhul Sfânt se dă prin punerea mâinilor Apostolilor, le-a adus bani şi le-a zis: Daţi-mi şi mie puterea aceasta, ca pe oricine voiu pune mâinile, să primească Duhul Sfânt" (Fapt. Ap. 8, 14—19). Din acest text se vede că e vorba de împărtăşirea Sf. Duh celor ce primiseră Botezul şi că această împărtăşire o făceau numai Apostolii, prin punerea mâinilor. Simon vrăjitorul s'a adresat Apostolilor Petru şi Ioan, oferindu-le bani, spre a-i da şi lui puterea pe care o au ei, de a împărtăşi Duh Sfânt.

Tot despre împărtăşirea acestei taine vorbeşte mai departe cuvântul Scripturii: *„Pe când Apolo era în Corint, Pavel, după ce a străbătut ţările de sus ale Asiei, a coborît la Efes. Şi găsind câţiva ucenici, i-a întrebat: Primit-aţi voi Duhul Sfânt când aţi crezut? Ei însă i-au răspuns: Nici n'am auzit măcar că este Duh Sfânt. Zis-a Pavel: Dar cu ce Botez v'aţi botezat? Ei au spus: Cu botezul lui Ioan. Atunci Pavel a grăit: Ioan a botezat cu botezul pocăinţei, spunând norodului să creadă în cel ce era să vie după el, adică în Iisus. Auzind ei aşa, s'au botezat în numele Domnului Iisus. Iar când Pavel şi-a pus mâinile peste el, Duhul Sfânt a venit asupra lor şi vorbeau în limbi şi prooroceau"* (Fapt. Ap. 19, 1—6). Deci şi aici la fel ca mai sus, împărtăşirea Sf. Duh printr'o taină aparte, se făcea 1. de către Apostoli, 2. numai celor botezaţi cu Botezul creştin şi 3. prin punerea mâinilor. Din citirea cu atenţie a ambelor texte rezultă că este vorba de o taină aparte.

III. **Din textele de mai sus s'a putut constata, că taina Mirului era împărtăşită uneori la o vreme mai îndelungată după Botez** (Fapt. Ap. 8, 14—19), **dar că ea trebue împărtăşită deodată cu Botezul, adică imediat după el** (Fapt. Ap. 19, 1—6), ceea ce rezultă din cuvintele Apostolului: *„Nu întristaţi Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru care aţi fost pecetluiţi în ziua răscum-*

părării" (Efes. 4, 30). „Ziua răscumpărării" nu este ziua învierii Domnului, cum s'ar crede, în care s'a adus răscumpărarea obiectivă a lumii, ci ziua în care au fost ei răscumpăraţi subiectiv, primind Botezul creştin. Deci „pecetluirea" cu Sf. Duh s'a făcut deodată cu Botezul.

IV. Astăzi, taina aceasta nu se mai numeşte „a punerii mâinilor", pentrucă nu se mai împărtăşeşte aşa, ci a Mirului — pentrucă se împărtăşeşte prin ungerea cu Mir. Şi iată de ce:

1. Inmulţindu-se numărul creştinilor, n'a mai fost cu putinţă s'o împărtăşească numai Apostolii, deoarece aceştia n'ar fi putut ajunge în toate părţile lumii pe unde prindea sămânţa creştinismului, ca s'o împărtăşească numai ei tuturor noilor botezaţi. In afară de aceasta, pe cât creştea numărul botezaţilor, pe atât scădea cu vremea cel al Apostolilor. Iar în al treilea rând, Biserica era prea tânără şi încă nu putea fi organizată cu atâţia urmaşi ai Apostolilor (episcopi), câţi să poată împlini cu totul această cerinţă a administrării tainei punerii mâinilor, tuturor noilor botezaţi. De aceea s'a simţit nevoia, încă din primele timpuri, de a fi folosiţi în acest scop şi prezbiterii (preoţii), care sunt auxiliari (ajutători) delegaţi ai Apostolilor, respectiv ai episcopilor.

2. Impărtăşirea Sf. Duh în această taină, s'a numit încă dela început: *„ungere"*, *„vărsare"* sau *„pecetluire"*. Aşa de pildă Apostolul Pavel o numeşte „ungere" şi „pecetluire", în cuvintele: *„Iar cel ce ne întăreşte pe noi împreună cu voi, întru Hristos, şi cel ce ne-a uns pe noi, Dumnezeu este, carele ne-a şi pecetluit pe noi şi a dat arvuna Duhului în inimile noastre"* (2 Cor. 1, 21–22). Mântuitorul o numeşte „curgere" sau „vărsare", zicând: *„Cel ce crede în mine, râuri de apă vie — precum zice Scriptura — vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a fost zis-o despre Duhul pe care aveau să-l primească acei ce cred într'însul"* (In. 7, 38–39). Sf. Ioan deasemenea o numeşte „ungere", în cuvintele: *„Iar voi ungere aveţi dela*

Duhul Sfânt şi ştiţi toate. — Cât pentru voi, ungerea pe care aţi luat-o dela el a rămas întru voi şi n'aveţi trebuinţă să vă înveţe cineva, ci precum ungerea lui vă învaţă despre toate şi învăţătura aceasta adevărată este" (1 In. 2, 20. 27).

3. Pe temeiul celor spuse mai sus, forma împărtăşirii acestei taine prin punerea mâinilor, s'a înlocuit cu *ungere cu mir sfinţit;* iar ritualul tainei îl săvârşesc preoţii în parohii, ca delegaţi şi ajutători ai Apostolilor, sau ai urmaşilor acestora, adică ai episcopilor. In ce priveşte însă sfinţirea mirului, adică a materiei acestei taine, aceasta a fost şi a rămas până azi un drept rezervat numai episcopilor şi încă nici chiar tuturor episcopilor, ci numai celor ce sunt capi ai Bisericilor autocefale (patriarhi). Numai aceştia au dreptul de a sfinţi mirul pentru această taină, cu mare sobor de episcopi, în Joia Mare, după ce mai întâi l-au pregătit din o mulţime de substanţe aromate. Atât a rămas din dreptul Apostolilor, pentru urmaşii lor, în ce priveşte împărtăşirea acestei taine. Preoţii săvârşesc numai ritualul tainei, azi în toate cazurile deodată cu Botezul, sau îndată după Botez *).

4. Insuşi cuvântul *Hristos* sau *Mesia* însemnează *Cel uns*, iar numele de *„creştini"* etimologiceşte însemnează *cei ai lui Hristos*, sau *„cei unşi"*.

Din cele de mai sus constatăm, că nu poate fi vorba de o schimbare importantă în această taine, ci numai de o adaptare a formei de împărtăşire a ei, potrivit trebuinţelor şi mai ales posibilităţilor de azi, de a fi împărtăşită, — ceea ce de sigur, nu e ceva esenţial. Esenţialul a rămas neschimbat.

V. Formula prin care se împărtăşeşte taina Mirului, este: „Pecetea darului Duhului Sfânt".

*) La romano catolici şi azi o împărtăşesc numai episcopii, fiecare în eparhia sa; şi nu deodată cu Botezul, pentrucă nu e posibil, ci abia mai târziu, în vizitele lor canonice, când o pot împărtăşi la mai mulţi, anume, tuturor celor ce depăşind o anumită vârstă, n'au primit-o încă. De obiceiu este împărtăşită celor peste vârsta de şapte ani.

Această formulă este alcătuită din texte biblice care sunt în legătură cu sf. taină a Mirului, ţinându-se seamă de fondul şi de esenţa, sau de partea internă a acestei sf. taine. Textele sunt acelea în care taina aceasta este numită „pecetluire“ (2 Cor. 1, 21—22; Efes. 4, 30) şi în care se spune că prin ea se împărtăşeşte darul Sf. Duh, cum se spune în textul următor: *„Petru le-a răspuns: Pocăiţi-vă. Şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre; şi veţi primi darul Duhului Sfânt“* (Fapt. Ap. 2, 38). Primirea darului Sf. Duh ştim că se face prin taina ce urmează imediat Botezului şi care este a împărtăşirii Sf. Duh prin punerea mâinilor, sau a Mirului.

Învăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii nu admit această taină, aşa cum nu le admit nici pe celelalte. N'o admit nici măcar ca „simbol“, cum admit Botezul şi Cuminecătura. Învăţăturile şi obiecţiunile lor împotriva acestei taine şi împotriva învăţăturii noastre, sunt cele ce urmează.

1. Sf. Scriptură nu pomeneşte nimic despre o taină a Mirului, împărtăşită prin ungere cu mir. Ea pomeneşte cel mult despre „punerea mâinilor“, dar Ortodocşii n'au nimic din „punerea mâinilor“ în această aşa zisă taină. Ea e o inovaţie, care nu poate fi socotită nici măcar ca provenind dela Hristos, necum ca o taină sfântă.

Răspunsul nostru. Opunându-i acestei obiecţiuni expunerea de mai sus a învăţăturii noastre, ea cade dela sine. Să accentuăm doar încă odata, că tot ce e inovaţie în această sf. taină, este numai forma împărtăşirii ei. Dar aceasta s'a făcut din motive binecuvântate şi în perfectă concordanţă cu partea internă a tainei. Căci dacă lucrarea de transmitere a Sf. Duh în om prin această taină este numită în Sf. Scriptură *ungere*, nu e o greşală dacă pune-

rea mâinilor o înlocuim cu o ungere cu mir, pe care îl sfinţesc cei, cărora le-a fost rezervat dreptul de a împărtăşi această taină prin punerea mâinilor. Esenţialul în taină este revărsarea Sf. Duh ; iar ungerea în acest caz e ceva secundar şi e identică sau sinonimă cu punerea mâinilor. Ungere şi punerea mâinilor — sunt două cuvinte, reprezentând două acţiuni cari în cazul de faţă sunt deosebite numai ca formă, în fond însă sunt identice, având acelaşi efect.

2. **Dacă prin taina Mirului se împărtăşeşte Sf. Duh şi dacă ea se aplică numai celor botezaţi, atunci la ce mai este ea necesară? Căci cei botezaţi au primit deja în Botez pe Sf. Duh.** In acest sens ne lămuresc şi cuvintele Scripturii: *„Ce este născut din Duh, duh este“* (In. 3, 6). Despre cei botezaţi zice şi Sf. Apostol Pavel că sunt sfinţi: *„V'aţi spălat, v'aţi sfinţit, v'aţi îndreptat întru numele Domnului Iisus Hristos şi întru Duhul Dumnezeului nostru“* (1 Cor. 6, 11). Deci nu mai e nevoie de o altă taină, în care să se împărtăşească Duh Sfânt mai ales imediat după Botez.

Răspunsul nostru. Botezul şi Mirul sunt două taine deosebite deolaltă. In una se dă un dar al Sf. Duh, în ceealaltă alt dar. In Botez se dă darul Sf. Duh spre iertarea păcatului strămoşesc şi a celorlalte păcate, pe când în taina Mirului se dă darul de a stărui în curăţenia primită în Botez. Deosebirea dintre aceste două taine este evidentă în textele pe care le-am văzut mai sus (Fapt. Ap. 2, 38; 8, 14–19; 19, 1–6). In ele este vorba aparte despre Botez şi aparte despre taina Mirului. arătându-se necesitatea şi a acesteia din urmă, alăturea de Botez.

Pe de altă parte, cum de totuşi, sectarii recunosc că în Botez se împărtăşeşte Duh Sfânt şi că are deci caracter de taină, câtă vreme ei învaţă că Botezul e un simplu simbol — cum am avut ocazia să vedem ?

3. Sf. Duh poate fi împărtăşit şi fără această aşa zisă taină a Mirului şi încă chiar unor oameni nebotezaţi, cum avem cazuri în Sf. Scriptură, unde ni se spune, de pildă, următoarele: *„Pe când Petru încă rostea aceste vorbe* (către păgâni, în casa sutaşului Corneliu), *Duhul Sfânt a căzut peste toţi cari ascultau cuvântul. Iar credincioşii tăiaţi împrejur cari veniseră cu Petru, au rămas uimiţi, văzând că darul Duhului Sfânt s'a vărsat şi peste păgâni. Căci îi auzeau pe ei vorbind în limbi şi mărind pe Dumnezeu. Atunci Petru a grăit: Poate oare cineva să-i oprească dela apa Botezului pe aceştia cari au luat Duhul Sfânt ca şi noi? Deci a poruncit să fie botezaţi în numele lui Iisus Hristos“* (Fapt. Ap. 10, 44—48). Aşadar împărtăşirea Sf. Duh nu e legată de vreo taină şi nu e condiţionată de primirea mai întâi a Botezului.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, Duhul Sfânt poate fi împărtăşit şi pe altă cale decât prin sf. taine; dar numai în mod excepţional. Dumnezeu poate face excepţii, cum a făcut de pildă în cazul amintit aici, sau cum a făcut la Cincizecime, împărtăşindu-l Apostolilor în limbi de foc, iar nu prin Botezul cu apă. Insă în mod obişnuit, îl împărtăşeşte prin sf. taine. Iar împărtăşirea Sf. Duh necesar omului botezat, pentru ca acesta să-şi poată păstra curăţenia pe care şi-a câştigat-o prin Botez, a fost practicată în taina Mirului, chiar în timpul apostolic, după cum ne atestă Sf. Scriptură.

CAP. XXIV.

Cuminecătura.

I. a) Incă fiind în viaţă, Mântuitorul a anunţat aşezarea acestei sf. taine. După ce săturase mulţimile în chip minunat, numai cu cinci pâini şi doi peşti, Mântuitorul le-a zis: *„Amin amin grăiesc vouă, mă căutaţi nu pentrucă*

aţi văzut minuni, ci pentrucă aţi mâncat din pâini şi v'aţi săturat. Agonisiţi-vă nu mâncarea cea pieritoare, ci mâncarea ce rămâne spre viaţă veşnică şi pe care vă va da-o Fiul Omului... Căci pâinea lui Dumnezeu este aceea care se coboară din cer şi dă viaţă lumii..." (In. 6, 26–33). In continuare, Mântuitorul dă câteva lămuriri în ceea ce priveşte pâinea vieţii, zicând: „*Eu sunt pâinea vieţii. Părinţii voştri au mâncat mana în pustie dar au murit. Pâinea care se coboară din cer este aceea, din care dacă mănâncă cineva nu mai moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s'a pogorît din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care eu voiu da-o este trupul meu pe care da-l voiu pentru viaţa lumii. Deci Iudeii se certau între ei şi ziceau: Cum poate acesta să ne dea trupul lui ca să-l mâncăm? Dar Iisus le-a zis: Amin, amin grăesc vouă, de nu veţi mânca trupul Fiului Omului şi nu veţi bea sângele lui, nu veţi avea viaţă întru voiu. Cela ce mănâncă trupul meu şi bea sângele meu, are viaţă veşnică şi eu îl voiu învia în ziua cea de apoi. Căci trupul meu este adevărată mâncare şi sângele meu adevărată băutură. Cela ce mănâncă trupul meu şi bea sângele meu rămâne întru mine şi eu întru el. Precum Tatăl cel viu m'a trimis pe mine şi eu viez prin Tatăl, aşa şi cel ce mă mănâncă, va fi prin mine viu. Aceasta este pâinea care s'a pogorît din cer, nu ca mana pe care au mâncat-o părinţii voştri şi au murit. Cine mănâncă această pâine va fi viu deapururi*" (In. 6, 48–58).

Cine ar vrea să înţeleagă cuvintele acestea în sens spiritual şi nu literal, s'ar lovi de două dificultăţi şi anume: 1. „Pâinea cea vie" e asemănată cu mana pe care au primit-o Iudeii în pustie; deci nu poate fi vorba, decât de ceva material, adică de o mâncare propriu zisă 2. Despre această mâncare, Mântuitorul spune limpede şi răspicat că e trupul şi sângele Lui. Iudeii nu puteau pricepe cum ar fi cu putinţă ca cineva să-I mănânce trupul. Fără să le spună că e vorba de ceva Spiritual, dimpotrivă, Mântuitorul le repetă aceleaşi cuvinte, accentuându-le, spre

a-i face să înţeleagă şi mai mult, că e vorba într'adevăr de trupul şi de sângele Său.

b) Dar prin cuvintele de mai sus, Mântuitorul nu a aşezat, ci numai a anunţat aşezarea sf. taine a Cuminecăturii. Instituirea á făcut-o mai târziu, tot El, anume, la Cina cea de taină. Sf. Evanghelist ne spune: *„Iar pe când mâncau, Iisus luând pâinea, a binecuvântat, a frânt şi dând ucenicilor, a zis: Luaţi, mâncaţi, acesta este trupul meu. Şi luând paharul şi mulţumind, le-a dat zicând: Beţi dintru acesta toţi, că acesta este sângele meu al legii celei nouă, care pentru mulţi se varsă, spre iertarea păcatelor"* (Mt. 26, 26–28). Nici cuvintele acestea nu pot fi interpretate (tâlcuite), decât literal. Pentrucă:

1. Mântuitorul n'a zis: Această pâine *însemnează* (simbolizează) şi acest vin *simbolizează*, ci această pâine *este* trupul meu şi acest vin *este* sângele meu.

2. E vorba de aşezarea unei legi noui, care să abroge (să scoată din vigoare) pe cea veche. O lege dela Dumnezeu se institue prin sânge. Aşa a fost instituită şi cea Veche: prin sânge. E adevărat, că nu prin sânge de om, ci de animale (Ieş. 24, 8), dar e de ştiut, că în Testamentul Vechiu sângele animalelor înlocuia jertfa de om. El simboliza (închipuia) moartea celui ce jertfea. Păcatul nu putea fi ispăşit decât prin sânge (Evr. 9, 22), adică prin moartea celui ce l-a înfăptuit. Acela însă substituia sângele său pentru ispăşire, prin sânge de animale. Oricum, era vorba de sânge. Mântuitorul arată că şi Legea cea Nouă o aşează tot prin sânge. E cu neputinţă să ne închipuim, că Legea cea Nouă să fi fost instituită cu vin de rând, care numai să fi simbolizat sângele Domnului şi nu să fi fost aievea, câtă vreme însăşi Legea Veche a fost aşezată cu sânge propriu zis. E doar ştiut că Legea Nouă e o perfecţionare a celei Vechi. Ceea ce acolo a fost numai icoană, simbol, sau tip, aici e adevăr sau realitate. Ceea ce acolo a fost sânge de animale, substituind sângele oamenilor, aici a fost sânge de om.

3. Însişi termenii de comparaţie ne obligă să ne limităm cât mai strict numai la sensul literal. E vorba de sânge care se varsă spre iertarea păcatelor, adică de sânge de jertfă, aşa cum era şi în Testamentul Vechiu. Aşa cum în Testamentul Vechiu nu putea fi altceva decât sânge, tot aşa şi aici numai sânge poate fi şi nicidecum un simplu vin natural care să simbolizeze sângele. De altfel toate locurile biblice unde se vorbeşte despre cuvintele Domnului dela Cina cea de taină în legătură cu aşezarea sf. Cuminecături sunt la fel cu cele amintite mai sus şi niciunul nu poate fi luat în înţeles spiritual, în sensul că din el s'ar desprinde un alt înţeles (vezi: Mc. 14, 22–23; Lc. 22, 19–20; 1 Cor. 11, 23–25). Cel puţin unul din autorii sfinţi ar fi lămurit lucrurile mai bine, adăugând: Acesta *însemnează* sau *simbolizează* trupul, respectiv sângele... în loc să zică: Acesta *este*... dacă într'adevăr, pâinea şi vinul sf. Cuminecături n'ar fi, ci numai ar simboliza trupul şi sângele Mântuitorului; şi n'ar fi lăsat ca generaţiile şi veacurile viitoare să rătăcească.

c) Din cuvintele Domnului dela instituirea sf. Cuminecături înţelegem aşadar, că pâinea şi vinul dela sf. Cuminecătură sunt cu adevărat însuşi trupul şi sângele Domnului. Sub forma pâinii şi a vinului se împărtăşeşte însuşi trupul şi însuşi sângele Domnului. Acest adevăr se confirmă şi prin alte locuri biblice. Aşa de pildă zice Sf. Apostol Pavel: „*Paharul binecuvântării, pe care-l binecuvântăm, nu este oare împărtăşirea sângelui lui Hristos? Pâinea pe care o frângem nu este oare împărtăşirea trupului lui Hristos? Fiindcă o pâine este, un trup suntem şi noi cei mulţi, căci toţi ne împărtăşim dintr'o pâine*“ (1 Cor. 10, 16–17). Sunt cuvinte care n'au trebuinţă de nicio interpretare: pâinea şi vinul dela sf. Cuminecătură sunt înseşi trupul şi sângele Domnului, unul şi acelaşi întreg în fiecare Cuminecătură. Căci deşi pâinile şi vinurile sunt multe, putând fi aduse mai multe deodată şi în mai multe locuri, totuşi, ele sunt o singură *Pâine* şi un singur *Vin*, pentrucă nu mai sunt pâini şi vinuri naturale,

ci sunt trupul şi sângele Domnului, care este unul singur şi acelaşi, în toate.

Tot Sf. Apostol Pavel ne arată câtă sfinţenie este în sf. Cuminecătură şi cu cât de multă cuviinţă şi curăţenie trebue să ne apropiem de ea. El zice: *„Cine cu nevrednicie mănâncă pâinea sau bea paharul Domnului, vinovat va fi de trupul şi de sângele Domnului. Cercetezese, deci, omul pe sine şi numai aşa să mănânce din această pâine şi se bea din acest pahar. Căci cine mănâncă şi bea fără să-şi dea socoteală de trupul Domnului, mănâncă şi-şi bea osândă sie-şi“* (1 Cor. 11, 27—29). Acelaşi adevăr rezultă şi de aici: pâinea şi vinul dela sf. Cuminecătură sunt trupul şi sângele Domnului, iar nu o simplă mâncare de rând. De aceea, la împărtăşirea cu ele se cere vrednicie. Cel ce le ia cu nevrednicie, nesocoteşte trupul şi sângele Domnului. Deci ele sunt mai mult decât pâine şi vin de rând: sunt trupul şi sângele Domnului. Pentru împărtăşirea cu ele se cere în prealabil o *cercetare de sine*, adică o pregătire sufletească, sau pocăinţă. Nimeni nu se poate apropia de sf. Cuminecătură, fără să fi făcut întâi pocăinţă, adică: recunoaşterea păcatelor şi a vinovăţiei în faţa lui Dumnezeu, căinţă şi hotărîre de îndreptare, împreunată cu deslegarea de ele dela duhovnie în sf. taină a Spovedaniei sau a Pocăinţei. Cine nu face această prealabilă (mai înainte) pregătire prin „cercetare din sine“ (Pocăinţă) şi *nu-şi dă socoteală de trupul şi de sângele Domnului,* adică nu consideră sf. Cuminecătură decât ca pâine şi vin de rând, acela mănâncă şi bea osândă. Ori, este ştiut, că pentru o mâncare simplă nu e nevoie de atâta pregătire, iar consumarea ei cu nevrednicie, desigur nu aduce osândă atât de mare, ca şi când ar nesocoti trupul şi sângele Domnului. Insă dacă împărtăşirea cu sf. Cuminecătură impune astfel de condiţii, e o dovadă sigură, că ea nu e o mâncare de rând şi că în ea nu se consumă nişte simple alimente, la îndemâna oricui.

II. **Sf. Cuminecătură este o taină sfântă, pentrucă împărtăşirea cu ea aduce iertarea păcatelor.** La instituirea ei Mântuitorul a zis: *„Luaţi mâncaţi... beţi dintru acesta toţi, că acesta este sângele meu al legii celei nouă, care pentru mulţi se varsă, spre iertarea păcatelor“* (Mt. 26, 27–28). Deci, sub chipul văzut al pâinii şi vinului ni se împărtăşeşte însuşi trupul şi sângele Domnului, iar deodată cu acestea ni se dă şi darul cel nevăzut al Sf. Duh, care ne curăţeşte păcatele şi ne sfinţeşte, împreunându-ne cu Hristos. Acest adevăr rezultă deasemenea — dacă nu chiar direct, cel puţin indirect, dar cât mai lămurit — şi din cuvintele citate mai sus, prin care Mântuitorul a anunţat aşezarea acestei sf. taine (In. 6, 27–58).

III. **Sf. Cuminecătură este şi o jertfă, pentrucă întocmai ca la orice jertfă, e vorba de trup şi de sânge sacrificat** (jertfit) **în vederea iertării păcatelor. E vorba de un trup care se frânge şi de un sânge care se varsă pentru noi.** *„Acesta este trupul meu, care se frânge... acesta este sângele meu, care pentru mulţi se varsă, spre iertarea păcatelor“* (Mt. 26, 27—28). Deci sf. Cuminecătură cuprinde în sine toate elementele caracteristice unei jertfe. (Vezi şi 1 Cor. 11, 24—25). Astfel, şi ea este o jertfă şi anume, jertfa care s'a adus pe Golgota, care a înlocuit şi a făcut nefolositoare orice alte jertfe şi care a fost adusă „pentru mulţi“, adică pentru toţi. Această jertfă, adusă odată pentru totdeauna, care nu se mai poate repeta, se actualizează, se continuă, *se permanentizează*, în sf. Euharistie. Trupul şi sângele acestei jertfe nu mai sunt trup şi sânge natural, ca într'o jertfă oarecare, ci sunt ceea ce au devenit la instituirea lor: trupul şi sângele Domnului sub chipul văzut al pâinii şi vinului. Iată de ce este numită şi *„jertfa cea necruntă“*. Ochii nu se mai îngrozesc la vederea ei, pentru că deşi e trup şi sânge, ochii noştri văd pâine şi vin. In loc de trup frânt şi sânge vărsat, ei văd alimente, pe care le consumă mai plăcut, mistuindu-le în trupul lor. Dumnezeu

ne-a dat acest mare favor, de a ne oferi trupul şi sângele Domnului sub forma pâinii şi vinului, pentru a nu ne îngrozi şi a nu ne îngreţoşa. Aşa ne lămuresc Sf. Părinţi.

IV. Impărtăşirea sf. Cuminecături e şi un ospăţ comemorativ, pentrucă ea se săvârşeşte şi în amintirea patimilor şi a morţii Domnului. Aceasta rezultă deasemenea, din cuvintele Mântuitorului: *„Aceasta să faceţi întru pomenirea mea"* (Lc. 22, 19; 1 Cor. 11, 24—25). Iar Sf. Apostol Pavel zice: *„De câte ori mâncaţi această pâine şi beţi acest pahar, moartea Domnului vestiţi până la venirea lui"* (1 Cor. 11, 26).

Astfel, Sf. Euharistie are un întreit caracter: e taină sfântă, e jertfa mântuitoare a Golgotei, permanentizată pentru toate veacurile şi e un ospăţ de comemorare a patimilor şi a morţii Celui ce ne-a dat-o ca mijloc de unire cu El.

V. Nu orice pâine şi vin sunt trupul şi sângele Domnului, sau Cuminecătură sfântă, ca taină, jertfă şi comemorare a morţii Domnului, ci numai cele care sunt aduse la sf. liturghie de preoţi legiuiţi, care fac acolo rugăciuni speciale osârduitoare, pentru transformarea pâinii şi a vinului în trupul şi sângele Domnului, aşa cum s'au transformat cele dela Cina cea de taină.

Nu e imposibilă această *„prefacere"*, transformare, sau *transsubstanţiaţiune* nici după minte. Iată, prin asemănare, o pildă: mistuirea sau digestia. Orice aliment, în câteva ore după consumaţie este transformat în celule organice şi repartizat în diferite părţi ale corpului cu care a şi devenit o unitate organică. Atunci de ce ar fi imposibilă prefacerea pâinii şi a vinului la Cuminecătură, în trupul şi sângele Domnului? Ceea ce poate corpul omenesc prin digestie, desigur poate şi Dumnezeu prin atotputernicia Lui.

VI. Numai preoţii pot săvârşi sf. Cuminecătură, pentrucă ea e o sf. taină, iar sf. taine numai preoţii

le săvârşesc, după cuvintele Sf. Apostol Pavel: *„Aşa să ne socotească pe noi fiecare: ca slujitori ai lui Hristos şi ca iconomi ai tainelor lui Dumnezeu“* (1 Cor. 4, 1; vezi şi Efes. 4, 11; 1 Cor. 12, 28—30). Aşa cum şi alte taine numai preoţii le pot săvârşi, tot aşa şi taina Sf. Cuminecături e în atribuţia exclusivă a preoţilor (Vezi Mt. 28, 19; 18, 18; In. 20, 22—23; Iac. 5, 14 ş. a). Nici nu ne putem închipui posibilitatea de a împărtăşi altcineva decât preoţii această sf. taină, câtă vreme este vorba de prefacerea pâinii şi a vinului în trupul şi sângele Mântuitorului, de iertarea păcatelor şi de o jertfă atât de înfricoşată.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Invăţătura sectarilor despre sf. Cuminecătură este cu totul deosebită de a noastră. Ei învaţă că sf. Cuminecătură nu e o taină, nu e nici jertfă, ci o simplă mâncare comemorativă, în care pâinea şi vinul nu sunt, ci numai *simbolizează* trupul şi sângele Domnului. O numesc „Cina Domnului“ şi o fac numai pentru a-şi aminti de patimile şi moartea Domnului. In special, sectarii învaţă următoarele puncte de credinţă, pe care tot odată le susţin ca obiecţiuni împotriva învăţăturii noastre.

1. Pâinea şi vinul dela „Cina Domnului“ sunt pâine naturală şi vin natural. Ele numai închipuesc sau simbolizează trupul şi sângele Domnului, fără să şi fie de fapt. Aşa a fost chiar şi la Cina cea de taină, ceea ce se vede din cuvintele de atunci ale Mântuitorului: *„Adevăr grăesc vouă, că de acum nu voiu mai bea din rodul viţei, până în ziua aceea, când îl voiu bea nou, întru împărăţia lui Dumnezeu“* (Mc. 14, 25; Mt. 26, 29). Deci, e vorba de „rodul viţei“, ceea ce însemnează că vinul a rămas vin natural şi nu s'a prefăcut în sânge. De aici rezultă că el numai simbolizează, iar nu şi este de fapt sângele Domnului.

Răspunsul nostru. S'ar părea că sectarii au dreptate. Dar dacă citim despre acelaşi lucru la Luca, unde se vorbeşte ceva mai pe larg, observăm îndată, că cuvintele de mai sus, despre vin, au fost spuse cu privire la primul pahar, care într'adevăr conţinea vin natural; însă sf. Cuminecătură a fost aşezată după cină, la al doilea pahar, căci atunci a zis: „Acesta este sângele meu"... (A se vedea Lc. 22, 17—20). Deci, ceea ce la Marcu e redat incomplect, se complectează la Luca şi se lămureşte acolo. Matei încă nu vorbeşte, decât de un singur pahar anume, de cel al Euharistiei (Cuminecăturii). La Luca însă observăm că e vorba de două pahare şi că sf. Cuminecătură a fost aşezată la al doilea pahar. Astfel, cuvintele care se referă la primul pahar nu sunt în legătură cu sf. Cuminecătură. Aşa e cazul şi cu cele din citatul dela Mc. 14, 25.

2. **Cuvintele Mântuitorului: „Acesta este trupul meu"... „acesta este sângele meu"... „eu sunt pâinea cea vie" ... „cel ce mănâncă trupul meu şi bea sângele meu are viaţă veşnică"... ş. a. trebuesc înţelese spiritual, simbolic, iar nu literal, căci însuşi Mântuitorul ne-a oprit a le înţelege literal.** Ucenicii Lui încă le-au înţeles literal, şi de aceea, le-au produs sminteală multora: cum e posibil să-I mănânce cineva trupul şi să-I bea sângele, pentru ca să aibă viaţă veşnică? Aşa ceva e greu de înţeles şi de crezut! Dar Mântuitorul, pentru a nu-i lăsa să înţeleagă literal şi să rămână în sminteală, le-a zis: *„Duhul este care dă viaţă; trupul nu foloseşte la nimic. Cuvintele pe care vi le-am spus sunt duh şi viaţă"* (In. 6, 54—63). Deci, cuvintele de mai sus, despre sf. Cuminecătură nu trebuesc înţelese trupeşte, sau literal, ci în chip mai larg, duhovniceşte.

Răspunsul nostru. Cuvintele acestea de lămurire, ale Mântuitorului, că anume, ceea ce spusese despre Cuminecătură trebue înţeles dubovniceşte, nu se tâlcuesc în sensul în care vreau sectarii, ci cu totul altfel. Mântuito-

rul a vrut să zică aşa: V'am spus, că dacă veţi mânca trupul meu şi veţi bea sângele meu, veţi avea viaţă veşnică. Dar prin aceste cuvinte nu trebue să înţelegeţi că aveţi să muşcaţi din mine şi să deveniţi mâncători de om. Acesta este un înţeles prea trupesc şi greşit. Eu însă am dat acelor cuvinte un înţeles mai înalt, duhovnicesc, anume, că va trebui să mâncaţi şi să beţi trupul şi sângele meu, dar nu ca pe un trup şi sânge pământesc, ci ca pe unul împreunat cu Dumnezeirea încă din momentul zămislirii lui şi în plus, sub o altă formă: ca pâine şi vin, despre care vă voiu spune altădată mai multe. Voi mă socotiţi ca om, cu trup pământesc la fel cu cel al vostru. Dar un astfel de trup într'adevăr, nu foloseşte la nimic. Numai împreunat cu Dumnezeirea, prin puterea sf. Duh, poate să dea viaţă. Un astfel de trup vă ofer eu, sub forma pâinii şi a vinului, spre a vă da viaţă. Deci, să nu vă fie de loc sminteală!... Acest înţeles e şi în deplină concordanţă cu cele ce ştim din alte locuri biblice despre Sf. Cuminecătură şi numai neţinând seamă de regulele de interpretare (tâlcuire) si forţând textul, contextul şi locurile paralele, s'ar putea ajunge la un alt înţeles al cuvintelor lămuritoare ale Domnului.

3. **Cuminecătura, sau „Cina Domnului" este o simplă cină comemorativă, un ospăţ, banchet, sau o masă camaradereasscă, la care se consumă pâine şi vin, în amintirea Cinei de taină şi a patimilor şi morţii Domnului.** Aşa a rânduit Mântuitorul, zicând Apostoliior Săi: *„Aceasta să faceţi întru pomenirea mea"* (Lc. 22, 19; 1 Cor. 11, 24–25). Iar Sf. Apostol Pavel zice: *„De câte ori mâncaţi această pâine şi beţi acest pahar, moartea Domnului vestiţi, până la venirea lui"* (1 Cor. 11, 26). Scopul ei este aşadar adâncirea credinţei şi a evlaviei creştine, prin simbolul ce-l reprezintă, iar nu mâncarea cu adevărat a trupului şi sângelui Mântuitorului, nici permanentizarea jertfei de pe Golgota.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, sf. Cuminecătură

are şi caracter comemorativ. Prin ea comemorăm moartea Domnului şi o vestim, întărindu-ne credinţa şi evlavia. Dar sf. Euharistie, după cum am văzut în expunerea învăţăturii noastre (pct. II şi III) are şi caracter de taină, pentrucă împărtăşeşte darul Sf. Duh care *iartă păcatele şi sfinţeşte;* şi mai are şi caracte de jertfă, pentrucă întruneşte toate condiţiile unei jertfe: e trupul şi sângele Domnului, care *se frânge şi se varsă pentru noi, spre iertarea păcatelor*, deci are însuşire de jertfă ispăşitoare. Acestea sunt lucruri de cea mai mare însemnătate pentru noi şi nu trebuesc trecute cu vederea.

4. **Euharistia nu poate să fie o jertfă necruntă a Mântuitorului, deoarece Mântuitorul S'a adus pe sine jertfă, o singură dată, pe Golgota şi ea nu se mai poate repeta niciodată** (Evr. 9, 28; 10, 14). Ori, dacă euharistia ar fi acea jertfă, ar însemna că ea se repetă de atâtea ori, de câte ori e săvârşită sf. Cuminecătură, ceea ce ar fi în contradicţie cu Sf. Scriptură.

Răspunsul nostru. Hristos S'a jertfit o singură dată. Jertfa Lui nu se mai repetă, pentrucă de s'ar mai repeta, ar însemna că n'a avut efectul aşteptat, întocmai ca jertfele din Testamentul Vechiu; ea însă a avut acel efect şi de aceea orice repetare a ei e fără rost. Până aici suntem de perfect acord cu sectarii. Dar din aceasta nu rezultă că sf. Euharistie nu poate să fie jertfa cea unică a Domnului, de pe Golgota, adusă în chip necrunt. Ea nu repetă jertfa de pe Golgota, ci numai o continuă, o actualizează, o permanentizează, făcând ca roadele ei să fie totdeauna prezente şi vii în sufletul şi în trupul nostru, până la venirea a doua a Domnului. Mântuitorul însuşi ne-a îndemnat ca jertfa trupului şi a sângelui Său şi în acelaşi timp aducerea ei să nu înceteze, până la venirea Sa cea de apoi (Lc. 22, 19; 1 Cor. 11, 25—26). E cu neputinţă să fi afirmat El însuşi contraziceri, adică, pe de o parte să spună că jertfa Sa se aduce o singură dată, iar pe de altă parte, că acea jertfă va trebui s'o

aducem până la venirea a doua. Contrazicerea însă cade numai dacă ţinem seamă de învăţătura noastră, în timp ce prin învăţătura sectară, ca nu poate fi înlăturală.

5. **Cuminecătura nu poate fi dată decât celor vârstnici, deoarece pentru primirea ei, Sf. Apostol Pavel cere o cercetare de sine, adică o pregătire (pocăinţă), pentru ca cel ce se împărtăşeşte cu ea să nu primească osândă** (1 Cor. 11, 27–29). Prin urmare, ea nu poate fi împărtăşită şi copiilor, cari nu sunt capabili de pregătire şi de pocăinţă.

Răspunsul nostru. Oricâtă pregătire se cere pentru primirea sf. Cuminecături, copiii nu pot fi opriţi dela ea. Mântuitorul a instituit-o pentru *toţi* („beţi dintru acesta toţi"), adică şi pentru copii, arătând prin aceasta că nu există limite de vârstă în ceea ce priveşte împărtăşirea cu sf. Cuminecătură. Ea e însuşi trupul şi sângele Domnului. De ce ar fi opriţi copiii dela împreunarea cu ele, când ştiut este, că Mântuitorul ne-a poruncit să nu oprim copiii de a veni şi de a se uni cu El?

6. **Sf. Apostol Pavel zice că împărtăşirea se face dintr'o singură pâine: „Fiindcă o pâine este, un trup suntem şi noi cei mulţi, căci toţi ne împărtăşim dintr'o pâine"** (1 Cor. 10, 17). **Atunci de ce ortodocşii aduc la liturghie pentru sf. Cuminecătură nu una, ci cinci pâini** (prescuri)?

Răspunsul nostru. Intâi de toate, cuvintele de mai sus au cu totul alt înţeles, anume: pâinea şi vinul din sf. Cuminecătură sunt însuşi trupul şi sângele Domnului, care este unul singur, acelaşi, aşa cum şi noi toţi alcătuim un singur trup şi deci ori câţi am fi noi la primirea sf. Cuminecături şi ori în câte locuri s'ar săvârşi sf. Cuminecătură, în ea este acelaşi trup şi sânge al Domnului, unic şi întreg. E o dovadă că în Cuminecătură nu mai există pâine şi vin natural, pentrucă acestea nu pot fi aceleaşi la toţi, ci este trupul şi sângele Domnului, acelaşi şi întreg pretutindeni, în sf. Cuminecătură.

In al doilea rând, ortodocşii, este adevărat că aduc cinci prescuri, însă numai una din ele este pentru împărtăşirea preoţilor şi a poporului. Celelalte sunt aduse pentru cinstirea sfinţilor, pentru iertarea păcatelor celor morţi şi pentru cei vii. La sfârşitul liturghiei preotul le consumă pe toate. Dar această consumare numită „Potrivirea sfintelor Daruri" nu e cuminecare. Cuminecarea s'a făcut numai din partea destinată dela început în acest scop.

7. Când Mântuitorul a instituit Cina Domnului, a dat ucenicilor Săi pâinea separat şi vinul iarăşi separat. Atunci de ce ortodocşii le dau împreunate deodată? De ce se lasă în rătăcire?

Răspunsul nostru. Aceasta nu este ceva esenţial în taină, ci ceva de ordin secundar. De altfel şi la noi, preoţii când se împărtăşesc la sf. liturghie, iau pâinea separat de vin şi numai credincioşii le iau împreună. La început şi credincioşii le primeau separat. Unii însă făcând abuzuri, reţinând pâinea în scopuri vrăjitoreşti, Biserica a hotărît să li se dea pâinea şi vinul împreună; şi nu în mână, cum înainte le dădea pâinea, ci deadreptul în gură, pentru a nu mai putea abuza, profanând sf. Cuminecătură, care este trupul şi sângele Domnului.

8. La instituirea Cinei Domnului, Mântuitorul n'a folosit decât pâine şi vin. Atunci de ce ortodocşii mai adaugă în cuminecătură, la liturghie, şi apă caldă? E şi aici o greşală a lor, de a denatura forma originală (dela 'nceput) a săvârşirii Cinei Domnului.

Răspunsul nostru. Sf. Impărtăşanie are şi caracterul comemorativ de a vesti prin ea moartea Domnului (1 Cor. 11, 25–26 şi Lc. 22, 19). Deci, dacă la liturghie turnăm puţină apă caldă peste vinul sf. Cuminecături, prin aceasta vestim ceva în legătură cu moartea Domnului. E un simbol, care îşi are tâlcul lui. Ştim că Sf. Duh este închipuit ca o vărsare (In. 7, 37–39). Prin vărsarea apei calde în sf. Cuminecătură rostind cuvintele: „*Căldura cre-*

dinţei plină de Sf. Duh", noi simbolizăm împărtăşirea Sf. Duh şi întărirea credinţei noastre. Astfel, adaosul nu denaturează, ci întregeşte caracterul comemorativ al sf. Euharistii.

9. **Preoţii sunt oameni păcătoşi şi imorali. E cu neputinţă deci să poată săvârşi o minune ca aceasta, neînchipuit de mare, de a preface pâinea şi vinul în trupul şi sângele Domnului.**

Răspunsul nostru. 1. Preoţii într'adevăr pot fi păcătoşi şi imorali, pentrucă şi ei sunt oameni. Totuşi, nu toţi sunt atât de păcătoşi, cum îi învinuesc sectarii. Un lucru însă mai trebue ştiut, anume, că nu preoţii prefac pâinea şi vinul în trupul şi sângele Domnului, ci Sf. Duh. Preoţii numai se roagă lui Dumnezeu ca să trimită pe Sf. Duh şi să prefacă aceste sf. daruri în trupul şi sângele Mântuitorului. Oricât de păcătoşi ar fi, preoţii au darul special al Sf. Duh pentru preoţie, deci pentru săvârşirea slujbei şi a celor sfinte. Darul acesta nu-l au nici îngerii din cer şi nimeni dintre oameni afară de preoţi. Iată de ce le este cu putinţă această minune mai presus de minte şi de cuvânt.

CAP. XXV.

Pocăinţa.

„*Pocăiţi-vă*"... acesta a fost cel dintâi cuvânt de propovăduire şi miezul predicei lui Ioan Botezătorul, Inaintemergătorul Domnului. Prin pocăinţă avea el să pregătească sufletele, pentru primirea lui Mesia (Mt. 3, 1–3). „*Pocăiţi-vă*"... a fost şi cel dintâi cuvânt de propovăduire al Domnului Iisus Hristos, când Şi-a început lucrarea Sa în public (Mt. 4, 17). Ce era această pocăinţă? Era o întoarcere, o convertire

morală. Ea consta: 1. în recunoaşterea şi mărturisirea păcatelor; 2. în căinţă şi scârbă faţă de păcate; şi 3. în luarea unei hotărîri de îndreptare. Acestea toate la un loc însemnau o schimbare a felului de viaţă, schimbare produsă de conştiinţa păcătoşeniei şi a neputinţei de îndreptare prin puterile proprii. Aceasta era *pocăinţa*. Ea era aşa dar într'o strânsă legătura cu aşteptările mesianice. E dela sine înţeles, că toată desfăşurarea acestei pocăinţe se înfăptuia numai prin puterile proprii, fără intervenţia harului ca factor divin. Abia după ce Mântuitorul ne-a câştigat harul dumnezeesc sfinţitor şi l-a făcut factor divin împreună lucrător cu omul în înfăptuirea pocăinţei, se poate vorbi de pocăinţa ca taină, sau de *sf. taină a Pocăinţei.*

Pocăinţa ca taină constă în *pocăinţa propriu zisă*, cu părţile sau elementele din care e alcătuită, amintite mai sus, plus *„deslegarea"*, sau iertarea păcatelor, prin preotul-duhovnic şi plus *„epitimia"* sau „canonul" dat de duhovnic penitenţilor.

Peste tot, în ceea ce priveşte învăţătura noastră despre această sf. taină, în raport cu învăţătura sectarilor, noi trebue să fim încredinţaţi despre următoarele puncte de învăţătură, întemeiate pe cuvântul descoperit al Scripturii.

I. Pocăinţa ca taină, a fost anunţată şi instituită de Mântuitorul. A anunţat-o când i-a spus lui Petru şi prin el şi celorlalţi Apostoli: *„Şi-ţi voiu da ţie cheile împărăţiei cerurilor şi orice vei lega pe pământ va fi legat şi în ceruri, şi orice vei deslega pe pământ va fi deslegat şi în ceruri"* (Mt. 16, 19). A anunţat-o apoi, când le-a spus tuturor Apostolilor Săi: *„Adevăr grăesc vouă: ori câte veţi lega pe pământ vor fi legate şi în cer; şi ori câte veţi deslega pe pământ, vor fi deslegate şi în cer"* (Mt. 18, 18). Şi a instituit-o după Invierea Sa, ca pe unul din roadele Invierii, când arătându-Se Apostolilor Săi, le-a zis: *„Luaţi Duh Sfânt; cărora veţi ierta păcatele, le vor*

fi iertate; cărora le veţi ţinea, vor fi ţinute" (In. 20, 22-23).

Este adevărat, că atât în cuvintele prin care a anunţat această taină, cât şi în cele prin care a instituit-o, Mântuitorul n'a vorbit decât despre puterea Apostolilor de a lega şi deslega sau de a ierta şi de a ţinea păcatele cuiva. Insă e dela sine înţeles, că nu putea fi vorba decât despre iertarea păcatelor celor ce fac pocăinţă, adică de ale acelora, care şi le vor recunoaşte şi mărturisi, se vor căi de ele şi vor lua hotărîrea de a se îndrepta. Deci puterea Apostolilor de a ierta păcatele e numaidecât în legătură cu *pocăinţa*, pe care o predicase dela'nceput Ioan Botezătorul, ca pregătire pentru primirea lui Mesia şi pe care o predicase însuşi Mesia, dela 'nceput, ca pregătire pentru întrarea în „împărăţia cerurilor". E un element constitutiv nou şi cel mai principal în ceea ce se numea până atunci „pocăinţă", anume: *deslegarea*, sau iertarea păcatelor prin lucrarea Sf. Duh, mijlocită de Apostoli, dând în acest fel pocăinţei caracterul de taină. In puterea acestui nou element al pocăinţei, Apostolii le iartă sau desleagă penitenţilor (celor ce se pocăiesc) păcatele, iar nepenitenţilor le ţin, sau le leagă. Aceasta rezultă de altfel şi din practica apostolică, precum şi din înţelesul altor locuri biblice, ca de pildă următorul: „*Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, el este credincios şi drept, ca să ne ierte păcatele şi să ne curăţească pe noi de toată strâmbătatea*" (1 In. 1, 8–9). Deci iertarea păcatelor se face în urma mărturisirii lor, iar aceasta însemnează pocăinţă. Ori, în pocăinţă, iertarea se face, cum văzurăm, prin mijlocirea celor ce au dela Mântuitorul puterea de a lega şi deslega, putere, prin efectul căreia pocăinţa devine taină. In practica apostolică găsim apoi cazuri şi de *legări* de păcate. Ele sunt totdeauna aplicate nepenitenţilor (celor împietriţi). Prin contrast logic, deslegările sunt aplicate numai penitenţilor.

Fiindcă pocăinţa — atât ca lucrare înfăptuită pe cât e cu putinţă de om prin puterile sale proprii, cât şi ca

taină în care intervine lucrarea curăţitoare şi sfinţitoare a Sf. Duh — are ca parte începătoare recunoaşterea şi mărturisirea păcatelor, ea poartă azi şi numele de *Mărturisire* sau *Spovedanie.*

II. **Atât Apostolii, cât şi urmaşii lor cu darul Preoţiei, s'au folosit de puterea ce li s'a dat, de „a lega şi deslega"**, adică de a ierta păcatele penitenţilor şi de a pedepsi pe nepenitenţii îndărătnici. Aşa, de pildă, Sf. Apostol Pavel, în temeiul puterii ce o avea ca Apostol, a pedepsit cu scoaterea din Biserică (excomunicarea) pe nelegiuitul din Corint, care trăia cu soţia tatălui său (mama vitregă), iar după ce acesta s'a îndreptat, tot el l-a primit din nou în sânul Bisericii (1 Cor. cap. 5 şi 2 Cor. 2, 5—11). Acelaşi Apostol apoi „a dat Satanei" pe Imeneu şi pe Alexandru, ceea ce înseamnă: le-a „legat", sau le-a „ţinut" păcatele, scoţându-i din împărăţia lui Hristos care este „Biserica" şi dându-i împărăţiei diavolului (1 Tim. 1, 20).

Pe de altă parte, citim în Sf. Scriptură îndemnul: *„Mărturisiţi-vă unul altuia păcatele"*... (Iac. 5, 16). Din context (câteva versete în apropierea acestui text) se vede că este vorba de preoţi şi credincioşi. *Unul* însemnează credinciosul bolnav, care are nevoie de sf. Maslu, iar *altul* însemnează preotul, sau preoţii, care înainte de a săvârşi pentru credincioşi taina sf. Maslu, trebue să le împărtăşească acestora sf. taină a Pocăinţei. Tot din Sf. Scriptură aflăm, că în urma predicării Sf. Apostol Pavel în Efes, *„mulţi dintre cei ce crezuseră veneau şi se mărturiseau şi spuneau faptele lor"* (Fapt. Ap. 19, 18). De sigur, nu e vorba de o pocăinţă oarecare, ci de însăşi Pocăinţa ca taină, deoarece ni se spune că aceiaşi credincioşi *„veneau şi se mărturiseau"*... Unde ar fi putut veni altundeva decât la Pavel, spre a le împărtăşi iertarea păcatelor ?

Din toate acestea rezultă, că taina Pocăinţei era practicată încă în timpul apostolic şi că cei ce au avut darul preoţiei, s'au folosit de puterea ce au avut-o dela Domnul prin acest dar, „de a lega şi deslega" păcatele.

III. **Pocăinţa este o lucrare sufletească de mai multe acte** (un proces) **care se desvoltă unul după altul şi progresiv, după cum ne-a arătat Mântuitorul în parabola despre Fiul Rătăcit** (Lc. 15, 11—32). Aceste acte sunt: 1. conştiinţa păcătoşeniei şi a neputinţei de a scăpa din această stare prin puterile proprii, ceea ce duce la *mărturisirea păcatelor* şi totodată la recunoaşterea vinovăţiei; 2. *căinţa* în inimă şi scârba faţă de păcat şi în acelaşi timp „întristarea după Dumnezeu" (Fapt. Ap. 2, 37; 2 Cor. 7, 10—11); 3. *hotărîrea de a se îndrepta* şi de a ocoli păcatul; 4. *iertarea* din partea lui Dumnezeu, primită prin „deslegarea" ce o face preotul duhovnic, în virtutea puterii lui de „a deslega" păcatele; şi 5. *epitimia* sau canonul pe care-l primeşte penitentul, sau la care se obligă singur, după exemplul fiului rătăcit din parabola Mântuitorului: *„Nu mai sunt vrednic să mă mai chem fiul tău. Fă-mă ca pe unul din simbriaşii tăi"* (Lc. 15, 19); şi după exemplul lui Zaheu: *„Iată jumătate din averec mea, Doamne, o dau săracilor şi dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit"* (Lc. 19, 8). Alteori, epitimia o dă preotul duhovnic (Iuda 22—23). Ea e totdeauna în contrast cu păcatul penitentului. In vorbirea de toate zilele, „canon" însemnează, în chip greşit, pedeapsă. Epitimia sau canonul dela Pocăinţă însă nu e pedeapsă, ci numai o deprindere în bine, în opoziţie cu păcatul. E o încordare, spre a ieşi de sub puterea unui păcat, sau a unui viciu. Duhovnicul o dă cu chibzuinţă şi ea constitue pentru penitent un angajament, care trebue împlinit în întregime şi cu toată stricteţea, mai cu seamă că n'are un caracter penal (de pedeapsă) ci unul medicinal (de vindecare).

IV. **Numai cei ce au darul Preoţiei pot săvârşi această taină, pentrucă numai Apostolilor şi prin ei urmaşilor şi ajutătorilor lor, care au darul Preoţiei, le-a încredinţat Mântuitorul puterea şi dreptul de a ierta şi de a ţinea păcatele, sau de „a lega şi**

deslega". In această taină se împărtăşeşte dela Dumnezeu iertarea păcatelor. Ori, numai cei ce au darul Preoţiei pot mijloci în sf. taine împărtăşirea unui dar nevăzut, al lui Dumnezeu, curăţitor al păcatelor şi sfinţitor. Insăşi slujba preoţească are tocmai acest rol, al mijlocirii pentru oameni „în cele ale lui Dumnezeu", iar această slujbă n'o pot avea decât cei chemaţi de Dumnezeu în acest scop, care au primit această chemare, prin sfinţire specială (Evr. 5, 1). Aceştia sunt preoţii. Deci nimeni nu li se poate substitui, mai cu seamă în materie de „a lega şi deslega păcatele", fără a săvârşi cel mai greu păcat împotriva lui Dumnezeu şi a rânduelilor Sale.

V. **Taina Pocăinţei este împărtăşită celor ce se pregătesc de a primi sf. Cuminecătură.** Impărtăşirea acestei taine înaintea sf. Cuminecături se face pe temeiul cuvintelor Sf. Apostol Pavel: *„Cerceteze-se omul pe sine şi numai aşa să mănânce din această pâine şi să bea din acest pahar"* (1 Cor. 11, 27–30). Ce altceva poate să fie această cercetare de sine. necesară pregătirii pentru primirea sf. Cuminecături, decât Pocăinţa? Şi cum s'ar putea cineva pregăti mai bine pentru acea taină, decât prin taina Pocăinţei? Această taină e instrumentul sau mijlocul cel mai sublim de a pregăti mediul nostru trupesc şi sufletesc, în scopul aducerii în noi a trupului şi sângelui Mântuitorului.

VI. **Pocăinţa nu e numai o trebuinţă religioasă, confesională. O impune şi firea noastră însăşi.** Aceasta se vede din faptul, că un păcat greu care apasă asupra conştiinţei şi o tulbură nu poate rămâne multă vreme ascuns. El produce mustrarea insuportabilă a conştiinţei. Omul caută să şi-l descarce de pe suflet şi să se uşureze, destăinuindu-l, dacă nu mai mult, cel puţin unui prieten intim (apropiat). In străfundurile conştiinţei noastre stă convingerea, că un păcat mărturisit e mai suportabil şi e pe jumătate iertat. Omul crede apoi că în

acest chip se vor putea găsi şi pentru ceealaltă jumătate circumstanţe atenuante (împrejurări uşurătoare), pentru a i se reduce gravitatea păcatului, sau chiar pentru a găsi iertarea. Şi de cele mai multe ori aşa este. Aşa îşi trădează mulţi oameni păcatele ascunse, aşa se denunţă ei înşişi, mulţi făcători de rele. Ei caută să scape de mustrarea insuportabilă a conştiinţei şi să găsească iertare. Şi într'adevăr, prin mărturisirea păcatelor, — ceea ce înseamnă recunoaşterea vinovăţiei precum şi căinţa şi hotărîrea de a le evita — omul îşi micşorează mustrarea conştiinţei şi îşi sporeşte posibilitatea de a fi iertat. Şi asta la oameni şi înaintea oamenilor. Cu atât mai mult la Dumnezeu, care în pocăinţa omului constată cel mai mare act de curaj şi de virtute al acestuia, răsplătindu-i-l cu toată îndurarea şi bunătatea Sa.

Necesitatea firească a pocăinţei e vizibilă şi azi. Există o limită a păcatului, care variază dela om la om, dar peste care nu se poate trece. Tot ce depăşeşte această limită, devine o povară insuportabilă, care trebue mărturisită, în scopul unei uşurări. Omul e ca un pahar: tot ce depăşeşte capacitatea paharului se revarsă în afară. Iată explicaţia plastică a necesităţii care împinge pe om inevitabil, la destăinuiri. Unii nu pot muri, până nu-şi destăinue o crimă sau o altă faptă rea, care le apasă conştiinţa. Alţii nu pot trăi, nu pot dormi, mânca, bea, ş. a. n'au stare şi alinare fără această descărcare. Omul începe să simtă în el un ochiu neadormit al lui Dumnezeu care vede şi ştie totul, un glas al lui Dumnezeu, care cere răsplata cuvenită la fiecare faptă. După o faptă rea, mustrările conştiinţei aduc pe om mai aproape de Dumnezeu, în faţa Căruia el simte că nu este scăpare, nici măcar în viaţa aceasta. Cu atât mai mult în viaţa de dincolo, la judecata de apoi, când „nimic nu este ascuns care să nu iasă la lumină“ (Mt. 10, 26; Mc. 4, 22; Lc. 8, 17; 12, 2).

Unii, desnădăjduiţi, se sinucid, crezând că în moarte e singura scăpare. Sunt cei mai rătăciţi, deoarece prin moarte, în loc să se depărteze de pedeapsa lui Dumnezeu,

se apropie mai mult de ea. Işi taie singuri creanga de sub picioare, curmându-şi viaţa care poate le-ar mai fi dat încă prilejuri şi vreme de pocăinţă.

Istoria ne mărturiseşte, că omul totdeauna şi-a dat seama de răutatea păcatului şi s'a folosit de felurite mijloace pentru a scăpa de păcat şi a se împăca cu Dumnezeu. Astfel, unii se biciuiau până la sânge, alţii, îmbrăcându-se în sac şi punându-şi pe cap cenuşă, petreceau aşa mai multă vreme, în plâns, în post şi în rugăciune; alţii aduceau jertfe de animale şi chiar de copii, alţii îşi mărturiseau păcatele în public, alţii le scriau pe hârtii, pe care apoi le aruncau în ape curgătoare spre a se duce şi ele cu apele, ş. a. Din toate acestea se vede, cât de mult au simţit oamenii trebuinţa de a-şi descărca sufletul de greutatea păcatelor, sau de a face pocăinţă. Iar dacă şi orice pocăinţă s'a dovedit necesară în toate timpurile, cu atât mai mult e necesară taina Pocăinţei, care într'adevăr, aduce uşurare.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii nu admit taina Pocăinţei, ci numai pocăinţa pe care o face omul prin puterile sale proprii. E o pocăinţă asemenea celei pe care o cereau Ioan Botezătorul şi Mântuitorul, înainte de venirea harului dumnezeesc, fără de care omul nu poate face nimic în scopul mântuirii sale. E deci o simplă încercare de convertire şi nu o curăţire şi sfinţire. E ca şi pocăinţa celor ce primeau botezul lui Ioan, o încercare de pregătire pentru apropierea de Dumnezeu, iar nicidecum o apropiere reală. In această pregătire, sectarii n'au trebuinţă nici de preot, nici de har şi nici de deslegare prin preot.

Pentru a susţine această învăţătură, împotriva învăţăturii noastre, sectarii, pe temeiul unor texte biblice greşit înţelese, învaţă şi obiecţionează cele următoare.

1. **Mărturisirea păcatelor în pocăinţă nu trebue făcută preotului, ci celorlalţi credincioşi. Ea nu e secretă, ci dimpotrivă, publică.** Aşa rezultă din însuşi cuvântul Scripturii: *„Mărturisiţi-vă unul altuia păcatele şi vă rugaţi unul pentru altul“* (Iac. 5, 16).

Răspunsul nostru. Inainte de toate, din acest text biblic nu rezultă că mărturisirea nu se face în faţa preotului, ci în public, în faţa altor credincioşi. Pentrucă, potrivit contextului, în care este vorba anume de preot şi de credincioşi (vers. 14–15) *„unul“* însemnează credinciosul, iar *„altul“* însemnează preotul. Acesta este sensul nu numai al contextului, ci şi al altor locuri paralele, din care rezultă că „deslegarea“ păcatelor o pot face numai preoţii. Deci, o mărturisire a păcatelor în faţa altora şi nu în faţa preotului în taina Pocăinţei, ar putea însemna o pocăinţă oarecare, dar nicidecum o taină. Mărturisirea ar putea însemna o simplă recunoaştere a unor greşeli faţă de alţii, sau chiar a unor păcate faţă de Dumnezeu, dar nicidecum o taină. Caracterul de taină în pocăinţă îl dă „deslegarea“ care se face prin lucrarea Sf. Duh mijlocit de preot. In textul de mai sus, desigur e vorba de mărturisirea din Pocăinţa ca taină, fiind vorba direct de preoţi.

In ceea ce priveşte secretul mărturisirii, trebue să spunem că şi în Biserica noastră, la 'nceput, mărturisirea păcatelor în taina Pocăinţei se făcea în public. Totuşi, dela o vreme, Biserica a găsit cu cale să fie făcută în secret, pentru mai multe motive:

1. Intâi de toate, nu este ceva esenţial în taina Pocăinţei, dacă mărturisirea se face în secret sau public. Pentru motive de oportunitate, Biserica poate face o concesiune în această privinţă, fără a atinge fondul tainei.

2. Mărturisirea fie că e publică, fie că e secretă, e făcută în faţa lui Dumnezeu mai întâi şi abia apoi, poate în mod întâmplător, în faţa oamenilor. Chiar şi preotul, e numai martor şi el administrează puterea de a lega şi deslega, pe care i-a dat-o Dumnezeu. Iată de ce este el

necesar în taina Pocăinței. Ceilalți credincioși însă nu pot lua nicio parte activă. Deci nu e o imposibilitate de a face mărturisirea în secret.

3. E mai practic și mai oportun ca mărturisirea să fie în secret, deoarece penitentul își desvălue mai nestingherit și mai fără sfială sufletul. Mărturisindu-se în prezența altora, în public, și-ar descoperi anumite păcate, pe care alții i le-ar putea specula apoi, sau prin care ar deveni obiect de batjocură, defăimat și de râs. In acest caz, penitentul nu și-ar mărturisi toate păcatele ; poate chiar pe cele mai grele și le-ar ascunde, lăsându-le nemărturisite. In fața preotului însă, când știe că nimeni afară de Dumnezeu și de preot, care este martor, nu-l aude, se desvăluie mai ușor. Când e convins apoi că și preotul duhovnic are legământul de a păstra cu sfințenie secretul mărturisirii, penitentul se va apropia cu și mai multă ușurință de această sf. taină. Iată de ce mărturisirea secretă e și mai potrivită și e și mai practică. Desigur, omul nu trebue să se rușineze a-și mărturisi și recunoaște păcatele în fața altora, sau poate, ar trebui să și le mărturisească în public, tocmai pentru a-i fi mai rușine de ele, pentru a se scârbi cât mai mult de ele și pentru a se hotărî mai ușor să nu le mai facă. Dar nici ceilalți n'ar trebui să-și schimbe atitudinea față de el și să-l disprețuiască. Omul e însă om și oricât de sfânt ar fi, nimic nu-i lipsește din ceea ce e omenesc, mai cu seamă aplecarea spre rău.

Acestea sunt în bună măsură motivele pentru care Biserica a găsit oportun să facă penitenților această concesie, de a se mărturisi în secret și de a se păstra cu sfințenie acest secret. Desigur, mai sunt și alte motive, care pot trage și ele în cumpănă. E însă de prisos să le mai amintim.

2. **Mărturisirea trebue făcută direct lui Dumnezeu și nu preoților.** Căci și noi trebue să zicem cu Psalmistul, adresându-ne deadreptul lui Dumnezeu : *„Miluește-mă Dumnezeule după mare mila Ta și după mulți-*

mea îndurărilor tale şterge fărădelegea mea, mai vârtos mă spală de fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte. Că fărădelegea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea" (Ps. 50/51, 3—5). Acelaşi Psalmist mai zice, adresându-se deasemenea direct lui Dumnezeu: „*Ţi-am desvăluit păcatul meu şi vinovăţia mea nu ţi-am tăinuit-o, ci am zis: Vreau să mărturisesc Domnului fărădelegile mele. Iar tu ai ridicat povara păcatului meu*" (Ps. 32, 5). Iată deci că mărturisirea păcatelor trebue făcută direct lui Dumnezeu, iar nu preotului.

Răspunsul nostru. Trebue să ţinem seamă de faptul, că textele de mai sus sunt din Testamentul Vechiu, iar în epoca Testamentului Vechiu aşa era; mărturisirea păcatelor se făcea direct lui Dumnezeu. Nici nu se putea altcum, câtă vreme mărturisirea aceasta era o pocăinţă, dar nu o taină a Pocăinţei şi câtă vreme nu exista o preoţie ca taină, în care să se fi împărtăşit preoţilor puterea de „a lega şi deslega" sau de „a ierta şi de a ţine" păcatele. Aceste două taine abia în Testamentul Nou au venit, anume după învierea Domnului, după ce El a trimis în lume pe Sf. Duh, cu darurile sale sfinţitoare. Totuşi, chiar şi în Testamentul Vechiu găsim cazuri, în care mărturisirea nu s'a făcut direct lui Dumnezeu. Aşa de pildă însuşi Psalmistul David s'a mărturisit lui Natan (2/4 Regi 12, 13), iar Aron s'a mărturisit cu căinţă lui Moise şi nu direct lui Dumnezeu (Num. 12, 11—13). Deci chiar şi în pocăinţa Vechiului Testament exista posibilitatea mărturisirii indirecte. Cu atât mai mult există în Testamentul Nou, unde preoţii, prin taina Preoţiei ce au primit-o, au anume rolul şi puterea de mijlocitori şi unde există şi taina Pocăinţei.

3. **Iertarea păcatelor vine direct dela Dumnezeu, iar nu prin mijlocirea preoţilor.** Căci aşa ne-a învăţat Mântuitorul, s'o cerem direct dela Dumnezeu: „*Şi ne iartă nouă păcatele noastre*"... (Mt. 6, 12). Dela Dumnezeu direct au primit iertare: *slăbănogul din Caper-*

naum (Mc. 2, 5; Lc. 5, 20); *femeia păcătoasă în casa lui Simon* (Lc. 7, 48); *vameşul în templu* (Lc. 18, 13); *tâlharul pe cruce* (Lc. 23, 43) ş. a. Niciunul nu a avut nevoie de mijlocirea preoţilor pentru a primi iertare. Tot aşa nici noi n'avem.

Răspunsul nostru. Textele de mai sus sunt dintr'o vreme când încă nu exista nici pocăinţa ca taină şi nici preoţia cu putere dela Dumnezeu de a deslega păcatele. Pe atunci era Mântuitorul însuşi de faţă şi deslegările de păcate le făcea El însuşi. Noi de altfel ştim că această putere a dat-o şi Apostolilor Săi, însă abia după Înviere. Şi tot aşa şi darul sfinţitor al Sf. Duh, abia după înviere a fost dat şi Apostolilor. Deci cazurile de mai sus sunt explicabile. In ce priveşte cuvintele din rugăciunea „Tatăl nostru", în care ne adresăm direct lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor, ele nu înlătură mijlocirea preoţilor în deslegarea păcatelor prin taina Pocăinţei, pentrucă nici nu sunt în legătură cu această taină. Noi putem cere dela Dumnezeu şi fără taina Pocăinţei iertarea păcatelor. O putem cere direct în orice pocăinţă şi în orice rugăciune, mai ales când ne luăm angajamentul de a face fapte bune, cum este cazul aici, zicând în continuare: ... „precum iertăm şi noi greşiţilor noştri". Iertarea unor păcate se poate obţine şi altfel decât prin taina Pocăinţei şi prin mijlocirea preoţilor. De pildă prin rugăciune, căinţă, fapte bune ş. a. Insă taina Pocăinţei este un mijloc mai sigur şi la îndemână. Iertarea în ea este radicală, pentrucă şi ea e complectă. La temelia ei nu lipsesc faptele care aduc iertare: rugăciunea, postul, evlavia, iubirea ş. a. In plus, în ea obţinem şi deslegarea, prin puterea pe care însuşi Mântuitorul a dat-o Apostolilor Săi şi prin aceştia, urmaşilor lor. Astfel, textele de mai sus nu contrazic învăţătura şi practica noastră în ce priveşte sf. taină a Pocăinţei în care preoţii duhovnici dau deslegarea.

4. **Nu trebue să ne mărturisim preoţilor, deoarece ei nu pot ierta păcatele.** Căci scris este: *„Cine poate să ierte păcatele, decât unul Dumnezeu"* ? (Lc. 5, 21).

Răspunsul nostru. Într'adevăr, numai Dumnezeu iartă păcatele. In taina Pocăinței, deasemenea, nu preotul iartă, ci Dumnezeu, prin mijlocirea preotului. Dumnezeu e Stăpânul darului, sau al puterii de a ierta păcatele. Preotul este numai administrator al acestui dar. Deci și noi, la Mărturisire, nu dela preot primim deslegare, ci dela Dumnezeu, prin darul Său, pe care însă îl administrează preotul. Preotul numai îl transmite, sau îl mijlocește.

5. **Mântuitorul numai Apostolilor le-a dat puterea de a „lega și dezlega" păcatele, nu și preoților.** Deci e fără rost a ne mărturisi lor, dacă nu pot face „deslegare".

Răspunsul nostru. Dacă Mântuitorul a dat această putere Apostolilor Săi, a dat-o totodată și urmașilor legiuiți ai acestora. Căci El le-a zis lor: *„Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacurilor"* (Mt. 28, 20). E știut, că Apostolii n'aveau să trăiască până la sfârșitul veacurilor și deci Mântuitorul nu putea rămâne cu ei, ci numai cu urmașii lor legiuiți, care sunt episcopii și preoții. De altfel înșiși Apostolii s'au îngrijit să-și asigure colaboratori și urmași, cărora ei, la rândul lor, le-au transmis darul preoției și totodată puterea de a lega și deslega, cum se va vedea mai pe larg la capitolul despre Preoție. Chiar Sf. Scriptură ne arată două cazuri: Apostolul Pavel așează pe Tit și pe Timotei ca episcopi peste preoții și credincioșii din Creta și Efes (1 Tim. 4, 14; 5, 22; 2 Tim. 1, 6 ș. a). Și desigur astfel de cazuri vor fi fost mai multe, chiar dacă nu sunt amintite în Sf. Scriptură (Fapt. Ap. 20, 22). Mai aflăm apoi că tot Apostolul Pavel a așezat și preoți (Fapt. Ap. 14, 23) și că și Tit și Timotei aveau, la rândul lor, însărcinarea să hirotonească preoți (Tit 1, 5; 1 Tim. 5, 22). Deci, prin Apostoli s'a dat și urmașilor acestora puterea preoțească de a „lega și deslega".

6. **Preoții sunt oameni păcătoși și e cu neputință ca un păcătos să ierte păcatele altuia, sau ca**

un preot să poată ierta păcatele cuiva în „deslegarea" ce o dă când săvârşeşte taina Pocăinţei.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, preoţii sunt oameni păcătoşi, ca toţi oamenii. Şi într'adevăr, nu numai oamenii păcătoşi, dar nici chiar cei drepţi, nu pot ierta păcatele cuiva. Dar în taina Pocăinţei nu preotul iartă, prin puterea sa, păcatele penitentului, ci harul lui Dumnezeu, prin mijlocirea preotului. Harul nu e al său ci al lui Dumnezeu (2 Cor. 4, 7); şi chiar dacă e păcătos, preotul poate avea acest har. Căci şi Apostolul Petru a fost păcătos, fiindcă s'a lăpădat de Domnul şi Invăţătorul său şi totuşi a primit acest dar. La fel şi Apostolul Ioan, deşi el însuşi mărturiseşte, că nu există om fără păcat (1 In. 1, 8; Apoc. 15, 4). Iar Apostolul Pavel se socoteşte cel dintâi dintre păcătoşi (1 Tim. 1, 15). In aceeaşi situaţie poate fi şi preotul. Deasupra păcatelor sale, de care va răspunde însuşi, are în el darul pe care l-a primit prin taina Preoţiei, de a lega şi deslega păcatele.

7. Nu preoţilor trebue să ne facem mărturisirea, pentrucă ei în taina Pocăinţei dau epitimii (canoane), prin care îngreuiază calea mântuirii, ceea ce este deapreptul împotriva cuvintelor Domnului care a zis: *„Pe cel ce vine la mine nu-l voiu da afară"* (In. 6, 37). De aceea nici preotul şi nici epitimia, n'au niciun rost în pocăinţa noastră.

Răspunsul nostru. Epitimia îşi are rostul ei şi nu este dată printr'un abuz al preotului. Ea nu e o pedeapsă care să îngreuieze calea către mântuire, ci o uşurare, prin faptul că face pe cel ce o primeşte, să se deprindă în bine, pentru a nu fi robit de vreo patimă, sau de vreun viciu, ci să rămână biruitor asupra lor. Epitimia o cere de multe ori însuşi penitentul, cum a făcut fiul rătăcit din parabolă, când a cerut să fie primit de tatăl său nu ca fiu, ci ca argat (Lc. 15, 19), sau cum a cerut Zaheu, să dea jumătate din averea sa săracilor şi să întoarcă împăpătrit celor năpăstuiţi de el (Lc. 19, 8). E o ofertă a unei

virtuţi împotriva păcatului, la care omul se poate angaja şi benevol. Preotul o dă cu chibzuinţă. Ea este deci de cel mai mare folos şi nici decum o îngreunare inutilă. Iar preotul, prin ea face penitentului un bine, iar nu un rău, de care să fie vinovat. Rolul epitimiei nu este penal (pedepsitor), ci medicinal (vindecător).

CAP. XXVI.

Preoţia

Toţi sectarii, fără deosebire de felul lor, au născocit învăţătura că membrii Bisericii lui Hristos sunt toţi de un singur fel şi că între preoţi şi credincioşi nu este nicio deosebire, pentrucă oricare preot este un simplu credincios ca toţi ceilalţi, iar pe de altă parte, oricare credincios poate îndeplini slujba preoţească. Preoţii şi credincioşii sunt tot una. Comunitatea bisericească poate încredinţa oricăruia din credincioşi slujba preoţească. Darul preoţiei l-a dat Dumnezeu tuturor credincioşilor, iar slujba preoţească o pot da oamenii, cui vreau ei. Preotul nu este altceva decât un predicator. El prezidează şi predică în adunările de rugăciune publică.

Învăţătura noastră despre preoţie este cu totul alta. Noi învăţăm că în Biserică sunt două feluri de membri, deosebiţi deolaltă, anume: preoţii sau păstorii şi credincioşii sau turma. Nu oricare credincios poate fi şi preot, ci numai aceia care sunt chemaţi de Dumnezeu şi cărora li s'a împărtăşit darul Preoţiei, prin o sf. taină, numită *„a punerii mâinilor preoţiei“* sau *„a Hirotoniei“*. Iar această sf. taină nu se împărtăşeşte decât unora. Dacă uneori, în Sf. Scriptură, toţi credincioşii sunt numiţi preoţi, înţelesul cuvântului „preoţi“ este altul decât cel obişnuit, căci altfel ar însemna că în Sf. Scriptură se găsesc contraziceri,

ceea ce nu e cu putinţă. Preoţii sunt deosebiţi de credincioşi. Ei au şi îndatoriri şi drepturi, pe care credincioşii nu le au şi nu le pot avea. Pentru drepturile şi îndatoririle pe care le au preoţii în slujba lor preoţească, li se cuvine cinste deosebită. Iar ca săvârşitori ai tainei Botezului, care este o adevărată „naştere", preoţii sunt „părinţi" sufleteşti ai celor ce, fiind botezaţi, sunt „fii" ai lor.

Toate aceste învăţături ale noastre le vom lămuri pe rând, în cele ce urmează, arătând temeiurile lor în cuvântul sfânt al Scripturii. Vom arăta apoi pe rând învăţăturile sectarilor despre preoţie, dovedind că sunt întemeiate pe înţelegerea greşită a Sf. Scripturi.

I. **Biserica lui Hristos (ortodoxă) se compune din păstori şi turmă.** Sunt multe religii pe faţa pământului, dar e cu neputinţă să se găsească una, în care să nu existe preoţi ca ceată aparte, cu totul deosebită. Ei reprezintă religia, o apără şi o propovăduesc. Slujba lor preoţească e o slujbă aparte, pe care nimeni altul, afară de ei n'o poate săvârşi. Această slujbă constă în a păzi şi a propovădui învăţăturile de credinţă ale religiei, în a conduce pe credincioşii lor la sfinţenia vieţii şi în a mijloci dela Dumnezeu pentru ei sfinţenie şi binecuvântări dumnezeeşti, prin sfintele slujbe ale cultului dumnezeesc. Aşa e în toate religiile, aşa a fost în Testamentul Vechiu şi aşa e şi în creştinism.

Ştim că Mântuitorul Şi-a ales mai întâi un număr de doisprezece *Apostoli* (Lc. 6, 12–16 şi Mt. cap. 10), apoi alţi şaptezeci de *ucenici* (Lc. 10, 1–24), iar mai pe urmă Apostolii au aşezat şapte *diaconi* (Fapt. Ap. 6, 3—6). Apostolii aveau dela Domnul însărcinarea de a predica Evanghelia (Mt. 10, 6–8; 28, 19—20; Lc. 9, 2; 10, 9), de a săvârşi sf. taine (Mt. 28, 18; In. 20, 22—23; 1 Cor. 4, 1) şi de a conduce credincioşii la sfinţenie şi la mântuire (Lc. 10, 16; 2 Cor. 10, 6; 13, 2. 10; 1 Cor. cap. 5). Ucenicii cei şaptezeci aveau şi ei îndatoriri asemănătoare (Lc. cap. 10). Iar diaconii au fost aşezaţi de Apostoli ca

ajutători ai lor. Apostolii au aşezat apoi episcopi şi preoţi (Fapt. Ap. 14, 23; Tit. 1, 5), cărora le-au dat puterea de a îndeplini slujbă apostolească, adică preoţească, cu toate drepturile şi îndatoririle pe care le avuseseră ei înşişi. Iată ce spune Sf. Apostol Pavel episcopilor şi preoţilor din părţile Efesului: *„Luaţi aminte de voi şi de toată turma peste care Duhul Sfânt v'a pus pe voi episcopi ca să păstoriţi Biserica Domnului, pe care a câştigat-o cu însuşi sângele său"* (Fapt. Ap. 20, 28. Vezi şi mai sus, pag. 90).

Din aceste cuvinte rezultă că: 1. în Biserică, unii sunt păstori iar alţii turmă; 2. păstorii sunt aşezaţi de Dumnezeu (de Duhul Sfânt) iar nu de oameni, ori de ei înşişi, în slujba lor; şi astfel, 3. nu oricine poate îndeplini slujba de păstor, ci numai cei ce au acest dar dela Duhul Sfânt. (A se vedea şi 1 Petru 5, 1–2).

II. **Nu toţi pot fi păstori** (preoţi), **ci numai cei ce au chemarea şi darul Preoţiei.** Intr'adevăr, slujba preoţească e o slujbă aleasă şi însemnată. Dovadă îndestulătoare despre aceasta sunt cuvintele de mai sus ale Scripturii (Fapt. Ap. 20, 28). Aşa era şi în Testamentul Vechiu; exista o ceată preoţească aparte, rânduită de Dumnezeu pentru slujba aleasă a preoţiei: era ceata leviţilor şi a preoţilor. Preoţi puteau fi numai urmaşii lui Aaron, iar leviţii erau slujitori ai templului şi ajutători ai preoţilor în rânduiala slujbei preoţeşti. Aceştia, după cum şi numele ne arată, erau numai partea bărbătească din seminţia lui Levi. Nimeni nu putea fi preot, dacă nu era urmaş al lui Aaron şi nimeni nu putea fi levit, dacă nu era din seminţia lui Levi. (A se vedea la Numeri, sau cartea IV-a a lui Moise, cap. 3; 4; 8; 17; Deut. 10, 8–9). Atât preoţii cât şi leviţii, înainte de a fi aşezaţi în slujba preoţească, au fost sfinţiţi. (A se vedea Ieş. 28, 1—5 şi cap. 29; Lev. cap. 8; Num. 3, 3 şi 8, 6—10). Şi încă mai mult: preoţia era socotită ca un dar dela Dumnezeu (Num. 18, 7), pe care nu-l puteau avea toţi. De aceea, dac

fi încercat cineva să se facă preot fără să fi avut chemare dela Dumnezeu şi dar preoţesc, adică fără să fi fost dintre cei rânduiţi şi sfinţiţi de Dumnezeu, trebuia să fie omorît (Num. 3, 10. 38; 16, 40; 18, 7). Este cunoscut cazul celor trei: *Core, Datan şi Abiron*, care s'au făcut singuri preoţi, fără să fi fost chemaţi de Dumnezeu la preoţie. Dumnezeu i-a pedepsit cumplit, ca să fie pildă tuturor celor vor face ca ei: pământul s'a despicat sub ei şi i-a înghiţit de vii, iar dintre cei ce le-au urmat lor, niciunul n'a scăpat cu viaţă. (Num. cap. 16). Ca şi aceşti trei s'a încumetat a face şi regele *Uzia*. Iată ce scrie despre el Cartea Sfântă: *„Şi când a ajuns în culmea puterii, inima lui s'a îngâmfat, spre peirea lui, fiindcă a săvârşit un păcat împotriva Domnului Dumnezeului său, intrând în templul Domnului ca să aducă tămâieri pe altarul tămâierii. Atunci Azaria arhiereul a intrat după el, împreună cu optzeci de preoţi ai Domnului, oameni curagioşi şi s'au pus în pricină cu el şi i-au zis: Nu-ţi este ţie iertat, Uzia, să tămâieşti înaintea Domnului, ci numai fiilor lui Aaron celor sfinţiţi ca să aducă tămâieri! Eşi din Sfânta, căci ai săvârşit păcat care nu-ţi va fi spre slavă înaintea Domnului Dumnezeu! Atunci Uzia s'a înciudat şi în vreme ce ţinea cădiuia în mână ca să tămâieze, întărîtat împotriva preoţilor, a răsărit lepra pe fruntea lui, în faţa preoţilor, în templul Domnului lângă altarul tămâierii. Şi când Azaria arhiereul s'a întors către el, cât şi toţi preoţii, iată că pe fruntea lui ieşise lepra. Atunci l-au scos ei cu zorul de acolo, dar chiar şi el se grăbea să iasă, fiindcă Domnul îl lovise. Şi regele Uzia a rămas lepros până la moartea lui şi a stat într'o casă deosebită, din pricină că nu era îngăduit în templul Domnului“*. (Cartea II Cronice sau Paralipomene 26, 16–21).

Slujba preoţească o puteau deci săvârşi în Vechiul Testament, numai preoţii. Ei aveau anumite drepturi şi îndatoriri, pe cari alţii nu le aveau. Iată care erau aceste drepturi şi îndatoriri, rezervate numai preoţilor: de a învăţa poporul în legea Domnului (Lev. 10, 8–11; Deuter.

33, 9–20; Ezec. 44, 23); de a săvârşi sfintele slujbe şi de a aduce jertfele şi darurile la altar, precum şi de a binecuvânta poporul (Deuter. 10, 8–9: Num. 18, 1–7; Lev. 9, 22–23; 6, 23–27); 1/3 Regi 9, 13). In afară de acestea, ei aveau dreptul de a fi întreţinuţi din zeciueli dela popor şi din darurile dela templu (Num. cap. 3; 4; 8; 17; Deuter. 10, 8–9), precum şi de a li se da o cinste deosebită (Ieş. 22, 27; Fapt. Ap. 23, 2–5). Iată ce zice şi Sf. Apostol Pavel despre preoţii Testamentului Vechiu: *„Intr'adevăr, orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, în cele ce-l privesc pe Dumnezeu, ca să aducă daruri şi jertfe pentru păcate. El poate să fie îngăduitor cu cei neştiutori şi rătăciţi, de vreme ce şi el este împresurat de slăbiciuni. Din această pricină dator este, precum pentru popor, aşa şi pentru sine să jertfească pentru păcate. Şi nimeni nu-şi ia sieşi cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu, după cum şi Aaron“* (Evr. 5, 1–4). De aici încă rezultă, că preoţia e o chemare şi o slujbă specială, pe care n'o pot avea decât aceia, cărora le-o dă Dumnezeu. Iar Dumnezeu n'o dă tuturor, ci numai unora, anume, lui Aaron şi urmaşilor lui. De fapt Sf. Apostol vorbeşte aici despre preoţia Testamentului Vechiu. Totuşi, dacă citim în continuare, vedem că toate acestea sunt spuse în legătură cu preoţia Noului Testament şi prin asemănarea cu aceasta. (A se vedea vers. 5–10).

In Testamentul Nou, preoţia este un dar deosebit, cum vom vedea îndată. Dar în creştinism mai sunt şi alte daruri dela Dumnezeu. Ele nu sunt date toate tuturor creştinilor, ci fiecare poate avea dela Dumnezeu numai un anumit dar. Iată ce zice Sf. Apostol Pavel despre împărtăşirea darurilor: *„Pe unii i-a pus Dumnezeu, în biserică, mai întâi: apostoli, al doilea: profeţi, al treilea: învăţători; apoi pe cei cu darul puterilor minunate; în urmă pe cei cu darul tămăduirilor, milostenilor, cârmuirii, felurimii limbilor. Oare toţi sunt apostoli? Oare toţi sunt prooroci? Oare toţi învăţători? Oare toţi au putere să săvârşească*

minuni? Oare toţi au darul vindecărilor? Oare toţi vorbesc în limbi? Oare toţi pot să tălmăcească?" (1 Cor. 12, 28—29; Efes. 4, 11—12; Rom. 12 6—8; 1 Petru 4,10). „*Cum vor propovădui fără apostolie?*" — zice acelaşi Apostol (Rom. 10, 15), despre cei ce ar vrea să se facă propovăduitori, fără să aibă darul acesta dela Dumnezeu. Iată aşadar, că nici în Testamentul Nou nu poate fi oricine preot, dacă n'are acest dar dela Dumnezeu. In Testamentul Vechiu am văzut mai sus că Dumnezeu pedepsea cumplit pe cei ce încercau a se face singuri preoţi, fără a fi fost chemaţi de Dumnezeu la preoţie. Dacă în Testamentul Nou Dumnezeu e mai îngăduitor şi nu pedepseşte îndată pe cei ce se cred şi se fac preoţi fără dar şi fără chemare dela Dumnezeu, să nu creadă că vor scăpa nepedepsiţi. Timpul vieţii de aici, Dumnezeu ni l-a îngăduit ca timp de îndreptare şi de pocăinţă, lăsând pedeapsa pentru viaţa de dincolo.

III. **In Noul Testament, Preoţia este un dar, împărtăşit prin sf. taină a „punerii mâinilor (Preoţiei")**. Prin „taină" înţelegem o lucrare sfântă văzută, prin care se împărtăşeşte darul cel nevăzut al Sf. Duh. Iar pentru ca această lucrare văzută să fie sfântă, trebue numaidecât să fie săvârşită de către cineva care are darul Preoţiei.

Preoţia este şi ea însăşi un dar al Sf. Duh, împărtăşit în chip deosebit prin rugăciuni şi prin „punerea mâinilor Preoţiei", adică printr'o lucrare sfântă văzută, săvârşită de unul care are şi el la rândul său darul Preoţiei, şi încă în gradul cel mai înalt. Deci Preoţia este şi ea o taină sfântă. In vorbirea de toate zilele, când cineva a primit în această sf. taină darul preoţiei zicem că *a fost sfinţit de preot*. Şi de fapt, împărtăşirea Preoţiei este o sfinţire, pentrucă în ea se dă un dar deosebit al Sf. Duh. I se zice şi *Hirotonie* ceea ce în limba grecească înseamnează *punerea mâinilor*, în înţelesul de sf. taină a Preoţiei.

Iată ce scrie Sf. Apostol Pavel lui Timotei, pe care

îl aşezase în Efes ca înlocuitor şi urmaş al său (episcop) în părţile Efesului: *„Nu fii nepăsător faţă de darul ce este întru tine, care ţi s'a dat prin proorocire, cu punerea mâinilor preoţiei“* (1 Tim. 4, 14). Apoi altădată: *„Te îndemn să ţii aprins darul lui Dumnezeu, cel ce este în tine prin punerea mâinilor mele“* (2 Tim. 1, 6). De aici se vede limpede, că Preoţia este un dar deosebit, împărtăşit prin o lucrare sfântă văzută. Aşadar Preoţia este o sf. taină.

Despre aşezarea celor şapte diaconi grăeşte Sf. Scriptură următoarele: *„Pe aceştia i-au înfăţişat înaintea Apostolilor, care, după ce s'au rugat, şi-au pus mâinile peste ei“* (Fapt. Ap. 6, 6). Iată deci, că preoţia, chiar şi în gradul ei cel mai mic, al diaconiei, este un dar special, împărtăşit printr'o sf. taină, numită a punerii mâinilor preoţiei.

Tot Sf. Scriptură ne spune că Sf. Apostol Pavel şi cu Varnava aşezau preoţi prin oraşe, împărtăşindu-le punerea mâinilor, de sigur pentru primirea darului Preoţiei. Ea zice: *„Apoi, cu rugăciuni şi cu ajunări le-au hirotonit preoţi în fiecare biserică şi i-au încredinţat pe ei Domnului în care crezuseră“* (Fapt. Ap. 14, 23). Şi aici e vorba de „punerea mâinilor“ (hirotonie), adică de o lucrare sfântă văzută. Nu ni se spune aici că în această hirotonie se împărtăşeşte darul Sf. Duh, dar ni se spune în altă parte, cum văzurăm. De aceea, deşi e vorba pe scurt, numai de punerea mâinilor, e dela sine înţeles că e vorba şi de împărtăşirea darului deosebit al Duhului Sfânt pentru slujba preoţească, aşa cum de altfel şi când e vorba de darul Sf. Duh al Preoţiei, e dela sine înţeles că a fost împărtăşit prin punerea mâinilor, chiar dacă nu ni se mai spune aceasta. Aşa de pildă citim în Sf. Scriptură cuvintele Sf. Apostol Pavel către preoţii din părţile Efesului: *„Luaţi aminte de voi şi de toată turma, întru care Duhul Sfânt v'a pus pe voi episcopi ca să păstoriţi biserica Domnului, pe care a câştigat-o cu însuşi sângele său“* (Fapt. Ap. 20, 28). Aici nu e vorba şi de punerea mâinilor, cum mai sus n'a fost vorba de darul Sf. Duh, dar se înţelege dela sine, mai ales după ce cunoaştem textele pe care le văzurăm mai sus (1 Tim.

4, 14; 2 Tim. 1, 6), în care se vorbeşte limpede şi despre una şi despre alta.

Din toate cele de mai sus nu putem scoate altă învăţătură, decât că slujba preoţească o pot îndeplini numai cei ce au primit darul Preoţiei, în sf. taină a punerii mâinilor Preoţiei. Iar această sf. taină constă într'o lucrare sfântă văzută, în care se împărtăşeşte darul cel nevăzut al Sf. Duh (darul Preoţiei) şi este săvârşită de unul care are şi el la rândul său darul Preoţiei, în gradul cel mai înalt.

IV. **Preoţia trebue să aibă continuitate apostolică,** adică să fie ca un fir neîntrerupt, dela Apostoli şi până azi. Acela, care n'a primit darul Preoţiei în sf. taină a Hirotoniei nu poate fi preot, cum nu poate fi nici cel ce n'a primit Preoţia dela vreunul care să fi avut el însuşi acest dar în gradul cel mai mare. Unde lipseşte taina, Preoţia încetează, firul apostolic al ei rămâne întrerupt şi nu se mai poate continua, decât prin cei ce au Preoţie legiuită, singurii care o pot transmite şi altora, deoarece nimeni nu poate da altuia ceea ce lui îi lipseşte.

Să nu uităm apoi, că darul Preoţiei nu poate fi împărtăşit decât de Apostoli şi de urmaşii lor, care sunt episcopii. Preotul nu poate sfinţi pe alţii de preoţi. Sf. Scriptură ne învaţă că numai Apostolii şi episcopii au sfinţit şi aşezat episcopi, preoţi şi diaconi. Aşa de pildă Sf. Apostoli au sfinţit şi aşezat pe cei şapte diaconi, Sf. Apostol Pavel a sfinţit (hirotonit) şi aşezat pe episcopii Tit şi Timotei şi pe alţi preoţi (1 Tim. 4, 14; 2 Tim. 1, 6; Fapt. Ap. 14, 23), iar Tit şi Timotei au sfinţit şi aşezat preoţi şi diaconi (1 Tim. 5, 22; 3, 1—10; Tit 1, 5—9). Nicăiri nu ni se spune, că un preot ar fi hirotonit preoţi. Cel ce împărtăşea darul Preoţiei avea şi el acest dar, în gradul cel mai înalt (de episcop), având şi putere şi drepturi mai mari decât ale preoţilor şi diaconilor.

In ce priveşte sfinţirea (hirotonirea) episcopilor, ea se făcea tot de episcopi, anume, de mai mulţi episcopi, după pilda sfinţirii pe care au primit-o Saul şi Varnava, în Antiohia (Fapt. Ap. 13, 2—3).

Preoţia noastră este dela Apostoli. Niciodată n'a fost întreruptă, fiind transmisă totdeauna prin Hirotonie sfântă, de către episcopi hirotoniţi, începând dela Apostoli şi până azi.

V. **Preoţii au drepturi şi îndatoriri speciale.** Astfel, pentru ca cineva să poată fi preot, trebue să îndeplinească anumite condiţii, după care apoi el are drepturi şi îndatoriri pe care alţii nu le pot avea.

a) Condiţiile sunt stabilite de însuşi Apostolul Pavel, în cuvintele următoare: „*Se cade episcopului să fie fără de prihană, bărbat al unei femei, treaz, întreg la minte, cuviincios, primitor de streini, îndemânatec să înveţe pe alţii, nebeţiv, nedeprins să bată, ci blând, nesfadnic, neiubitor de argint, bun chivernisitor în casa lui, având copii ascultători, întru desăvârşită bună credinţă. Căci dacă cineva a sa casă nu ştie să şi-o orândulască, cum va purta grije de Biserica lui Dumnezeu? Episcopul să nu fie de curând sădit* (încreştinat), *ca nu cumva trufindu-se să cadă în osânda diavolului. Mai trebue să aibă mărturie bună dela cei din afară, ca să nu cadă în cursa diavolului. Tot aşa diaconii, să fie oameni de cinste, nu îndoelnici la cuvânt, nebăutori de vin mult, nu agonisitori de câştig ruşinos, păstrând taina credinţei întru cuget curat. Dar şi aceştia să fie mai întâi puşi la încercare, apoi, dacă se dovedesc fără prihană, să se diaconească... Diaconii să fie bărbaţi ai unei femei, să-şi rostuiască bine casele şi pe copiii lor*“ (1 Tim. 3, 2–12; Tit. 1, 6). Deşi e vorba de *episcopi* şi *diaconi*, totuşi, Apostolul nu are în vedere numai episcopii şi diaconii, ci şi pe preoţi, anume, pe cei pe care avea să-i hirotonească Timotei. Aşa rezultă din cuprinsul întregei epistole. De altfel, pe atunci episcop şi preot după nume erau tot una (nu însă şi după slujbă). Deci numai cei ce îndeplinesc aceste condiţii pot primi sf. taină a Preoţiei şi numai ei pot fi preoţi. Sf. Apostol Pavel îi scrie lui Timotei să aibă grije de a nu hirotoni pe cineva, înainte de a constata dacă îndeplineşte aceste condiţii (1 Tim. 5, 22).

Cu vremea, la condiţiile de mai sus a fost adăugată încă una: pregătirea în şcoli mai mari şi apoi în şcoli speciale, teologice. Această condiţie a fost impusă din cauza desvoltării culturale, care a cerut şi pentru alte slujbe, pregătiri mai înalte. Preotul avea să fie şi el la înălţimea altor slujbaşi înalţi, având şi el o cultură generală egală cu a acestora, ca să poată avea mai multă vază în faţa credincioşilor şi în faţa oricărui intelectual pe care-l păstoreşte. Ca reprezentant al Bisericii şi al creştinismului, preotul trebue să aibe şi o înaltă cultură de specialitate, ca să poată adânci cât mai mult învăţătura lui Hristos, atât pentru sine, cât şi spre a o putea susţine şi apăra în faţa oricărei ştiinţe, ca să nu rămână depreciată, iar el un înapoiat şi disprețuit. Această condiţie a devenit tot mai mult de trebuinţă, păstrându-se până azi, când nimeni nu poate fi hirotonit înainte de a o îndeplini. (Vezi şi la obiecţiuni sectare, pct. 3).

b). Care sunt drepturile şi îndatoririle preoţilor? Ştim, că cei dintâi Preoţi ai Testamentului Nou, dela care s'a transmis apoi Preoţia mai departe, au fost Apostolii. Lor, şi prin ei apoi urmaşilor lor, Mântuitorul le-a dat *puterea Sa* (Mt. 28, 19) şi *mărirea Sa* (In. 17, 22). Mărirea Sa constă în cele trei diregătorii prin care S'a preamărit El, anume: 1. *ca împărat*, conducător, sau păstor (Mt. 27, 11, 2, 26; In. 10, 11–18); 2. *ca arhiereu* (Evr. 5, 6; 7, 17. 28; Ps. 110, 4); şi 3. *ca învăţător*, sau prooroc (In. 3, 2; Mt. 21, 11. 46; 22, 16; Lc. 24, 19; In. 7, 40). Deci şi Apostolii — şi prin ei episcopii şi presbiterii aşezaţi de ei — au avut şi au aceste trei diregătorii care constituesc slujba preoţească, sub raportul drepturilor şi al îndatoririlor.

Diregătoria sau îndatorirea de *conducători* ai turmei, în cadrul slujbei lor preoţeşti rezultă şi din cuvintele Mântuitorului, adresate lor: *„Cine ascultă de voi, de mine ascultă şi cine vă nesocoteşte pe voi pe mine mă nesocoteşte; iar cel ce mă nesocoeşte pe mine, nesocoteşte pe cel ce m'a trimis pe mine“* (Lc. 10, 16). In temeiul acestui drept, care e în acelaş timp şi îndatorire, scrie Sf. Apostol Pavel Co-

rintenilor: „*Gata suntem să pedepsim orice nesupunere, atunci când supunerea voastră va fi deplină*“ (2 Cor. 10, 6). Asemănător le scrie şi în alte părţi (2 Cor. 7, 12; 2, 9; 1 Cor. cap. 5 ş. a).

Diregătoria *preoţească*, de mijlocitori între Dumnezeu şi oameni şi de administratori ai sf. taine rezultă deasemenea din locuri biblice precise, în afară de acela în care ni se spune că Hristos le-a dat mărirea Sa. Acesta este încă un drept şi o îndatorire a slujbaşilor lui Hristos (a preoţilor). Aşa, de pildă, Sf. Apostol Pavel zice: „*Aşa să ne socotească pe noi fiecare: ca slujitori ai lui Hristos şi iconomi ai tainelor lui Dumnezeu*“ (1 Cor. 4, 1). Săvârşirea sf. taine cade în atribuţia exclusivă a lor. (Vezi Mt. 28, 19; In. 20, 22–23; Iac. 5, 14 ş. a).

Indatorirea şi dreptul de *învăţători* le au şi prin cuvintele Domnului: „*Mergând, învăţaţi toate neamurile... învăţându-le să păzească toate câte am poruncit vouă*“ (Mt. 28, 19—20; vezi şi Lc. 9, 2; 10, 9 ş. a).

Prin urmare, orice slujbă preoţească trebue să cuprindă aceste trei activităţi, care alcătuesc drepturile şi îndatoririle preoţeşti.

VI. **Preoţii mai au şi alte drepturi, cuvenite numai lor.**

Din împlinirea celor trei activităţi ale slujbei preoţeşti, decurg pentru preoţi şi alte drepturi, anume: de a fi întreţinuţi de credincioşi şi de a li se da o cinste deosebită.

a) In ceea ce priveşte dreptul preoţilor de a fi întreţinuţi, să ne amintim de cuvintele Mântuitorului către ucenicii Săi, când i-a trimis în misiune: „*Nu purtaţi pungă cu bani, nici traistă, nici încălţăminte... Iar în orice casă veţi intra, mai întâi spuneţi: Pace casei acesteia!... Şi în acea casă să rămâneţi, mâncând şi bând ce au ei acolo, căci vrednic este lucrătorul de plata sa*“ (Lc. 10, 4—7; Mt. 10, 9–14). Sunt grăitoare în această privinţă cuvintele Sf. Apostol Pavel: „*Cine slujeşte vreodată în oaste*

pe cheltuiala lui? Cine sădeşte vie şi nu mănâncă din rodul ei? Sau cine păstoreşte o turmă şi nu bea din laptele turmei? Spun oare acestea numai după mintea omenească? Nu le spune şi legea? Căci în legea lui Moise este scris: Să nu legi gura boului care treeră (Deut. 25, 4). *Oare aici îi este aminte lui Dumnezeu de boi? Nu vorbeşte într'adins pentru noi? Ba pentru noi s'a scris: Cel ce ară, trebue să are cu nădejdea că la treeriş va avea parte de rodul său. Dacă am sămănat la voi cele duhovniceşti, mare lucru este să secerăm din ale voastre cele pământeşti?... Au nu ştiţi, că cei ce lucrează cele sfinte mănâncă din prinoasele templului şi cei ce slujesc altarului se împărtăşesc din altar? Tot aşa a rânduit şi Domnul pentru cei ce propovăduesc Evanghelia, ca să se hrănească din Evanghelie*" (1 Cor. 9, 7–14). Iată deci, că întreţinerea preoţilor este un drept al acestora, care e în conformitate cu Testamentul Vechi şi cu însăşi dreapta chibzuinţă a minţii. Apostolul Pavel însă nu s'a folosit de el chiar totdeauna. Totuşi, îl apără. Când a renunţat la el, a făcut-o numai pentru a înlătura anumite bănueli ale credincioşilor săi (2 Cor. 11, 8–9), sau pentru a-şi face o mai mare vrednicie, un merit în plus, înaintea lui Dumnezeu (1 Cor. 9, 14–18). Prin aceasta însă n'a desfiinţat nici dreptul de întreţinere, al său şi al tuturor celor ce îndeplinesc slujbă preoţească şi n'a desfiinţat nici obligaţia credincioşilor de a întreţine pe preoţi. Căci el scrie în altă parte: „*Cel care primeşte cuvântul învăţăturii, să facă parte învăţătorului din toate câte are*" (Gal. 6, 6). „Învăţătorul" este cel care are în slujba lui această îndatorire, de a învăţa, adică preotul.

b) In toate religiile, preoţii ca slujitori ai lui Dumnezeu şi ai poporului s'au bucurat şi se bucură de o cinste deosebită. Aşa era şi în Testamentul Vechiu (Ieş. 22, 28; Fapt. Ap. 23, 5). Cu atât mai mult în Testamentul Nou, credincioşii datorează preoţilor lor cinste şi ascultare ca unor părinţi, conducători şi mijlocitori ai mântuirii, cu mare răspundere pentru această slujbă a lor. Sf. Apostol

Pavel scrie Evreilor: *„Ascultaţi pe învăţătorii voştri şi vă supuneţi lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea de ele seama, ca să facă aceasta cu bucurie şi nu suspinând, lucru care n'ar fi spre folosul vostru“* (Evr. 13, 17). Cuvântul „învăţători“ nu poate avea decât acelaşi înţeles ca în citatul precedent. Altora, acelaşi Apostol le scria: *„Vă mai rugăm, fraţilor, să aveţi luare aminte pentru cei ce vă cârmuesc în Domnul şi bine vă sfătuesc. Şi pentru munca lor să-i socotiţi pe ei vrednici de prisoselnică dragoste“* (1 Tes. 5, 12–13). E vorba deasemenea, de cei ce au în slujba lor îndatorirea şi dreptul de conducători, adică de preoţi. Munca lor e sublimă şi e în folosul cel mai de preţ al credincioşilor. De aceea, ei trebue apreciaţi şi stimaţi.

Episcopului Timotei îi dă Apostolul Neamurilor următorul îndemn: *„Preoţii ce-i ce-şi ţin bine dregătoria, să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt şi în învăţătură“* (1 Tim. 5, 17). Din versetul ce urmează rezultă, că prin cuvântul „cinste“ se înţelege aici *plată*, în înţelesul că preoţii osârduitori să primească plată îndoită; cu cât un preot este mai vrednic în activitatea lui, cu atât e mai vrednic şi de o plată mai mare în raport direct cu osteneala lui. Totuşi, tocmai de aceea, unui astfel de preot i se cuvine şi cinste mai mare.

Dar încă ceva. Preoţii sunt săvârşitori ai sf. taine, între care este şi Botezul. Despre Botez ni se spune în Sf. Scriptură că este *naştere* (In. 3, 3-7). Şi atunci preoţii botezători, care nasc în Botez, sunt *părinţi* ai celor botezaţi, iar aceştia, ca născuţi în Botez de preot, sunt fii ai lui. Iată de ce Sf. Apostol Pavel îl numeşte pe Timotei, pe care-l botezase el (Fapt. Ap. 16, 1–4) „adevăratul fiu în credinţă“ (1 Tim. 1, 2; 2 Tim. 1, 2; 2, 1). Şi tot aşa îl numeşte şi pe Tit, pe care tot el îl botezase şi-l lăsase episcop în Creta (Tit 1, 4). Iar Corintenilor încreştinaţi de el le scrie că el este singurul lor „părinte“, deoarece el i-a născut la creştinism: *„Pentrucă zece mii de învă-*

tători de aţi avea în Hristos, totuşi, nu aveţi mai mulţi părinţi. Căci eu v'am născut pe voi întru Hristos Iisus, prin Evanghelie" (1 Cor. 4, 15).

Fiindcă preoţii nu numai îi nasc pe credincioşi, în Botez, ci îi şi îngrijesc în cele sufleteşti şi îi conduc la bine, la fel ca şi părinţii trupeşti, dându-le bună creştere în cele sfinte, ei cu drept cuvânt pot fi numiţi „părinţi", iar „fiii" lor le datorează aceeaşi cinste, ca unor adevăraţi părinţi.

VII. **Preoţia are trei grade, sau trepte: 1. de episcop; 2. de presbiter sau preot şi 3. de diacon.** Episcopii sunt urmaşii Apostolilor, presbiterii sunt urmaşii celor şaptezeci de ucenici ajutători ai Apostolilor, iar diaconii sunt urmaşii celor şapte diaconi.

1. *Episcopii* au treapta sau gradul cel mai înalt al Preoţiei, aşa cum aveau arhiereii Testamentului Vechiu în preoţia levitică şi cum aveau Sf. Apostoli, ai căror urmaşi sunt. Sf. Scriptură îi numeşte uneori şi simplu „presbiteri" aşa cum, pe de altă parte, pe presbiteri îi numeşte „episcopi", deşi presbiterii aveau o treaptă deosebită a Preoţiei, mai mică decât a episcopilor. Aşa scrie, de pildă Sf. Apostol Pavel lui Tit în legătură cu aşezarea presbiterilor: *„Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce mai lipsesc şi să aşezi preoţi în cetăţi, precum ţi-am rânduit: de este cineva fără de prihană, bărbat al unei femei... Căci se cuvine episcopului să fie fără de prihană, ca un iconom al lui Dumnezeu, nu de capul lui, nu grabnic la mânie...* (Tit 1, 5–9). Tit era episcop şi avea să rânduiască preoţi, supuşi ai săi, în toate oraşele şi satele Cretei. Nu putea face preot pe oricine, ci numai pe cei ce îndeplineau condiţiile cerute. Dar să luăm seamă, că Apostolul a vrut să-i spună: Să rânduieşti *preoţi* numai dintre cei ce îndeplinesc condiţiile necesare, căci aşa se cuvine, ca *episcopii* să îndeplinească astfel de condiţii. Deci, preoţii sunt numiţi şi episcopi, iar vorba de episcop însemnează şi preot. După nume, episcop şi preo

sau presbiter era tot una. Nu era însă tot una şi după slujbă, adică după drepturile şi îndatoririle ce le aveau unii şi alţii. Episcopii erau, după slujbă, mai mari. Aşa era Tit, de pildă, mai mare ca presbiterii, ori cât ar fi fost aceştia uneori numiţi şi episcopi, deoarece el îi orânduia şi îi disciplina pe presbiteri, iar presbiterii nu-l puteau disciplina pe el şi nu puteau rândui episcopi. Acelaşi adevăr rezultă şi din îndemnul pe care Apostolul Neamurilor îl dă lui Timotei, tot în legătură cu aşezarea preoţilor. Ii porunceşte să fie cu luare aminte pe cine pune preot, căci preoţii trebue să îndeplinească anumite condiţii (pe care le văzurăm mai sus). Dar nu-i numeşte preoţi sau presbiteri, ci *episcopi* (1 Tim. 3, 1–7), deşi mai departe, vorbind despre ei, îi numeşte *presbiteri* şi îi socoteşte ca supuşi episcopului Timotei (1 Tim. 5, 19–22).

Episcopii au avut dela 'nceput drepturi asupra presbiterilor şi diaconilor. Astfel, ei *hirotoneau şi aşezau pe preoţi* (Tit 1, 5—9; 1 Tim. 3, 1–7; 5, 22) *şi pe diaconi* (1 Tim. 3, 8–10); *îi sfătuiau* (1 Tim. 4, 6; 5, 1–25; 6, 1–20; 2 Tim. 2, 22-26; 4, 1–5); *îi pedepseau sau îi răsplăteau cu bine*, după cum era cazul (1 Tim. 5, 17–20); *supravegheau* toată viaţa creştinească din cuprinsul episcopiei lor (Tit cap. 2–3), de unde le vine şi numele (episcop, în limba greacă însemnează *supraveghetor)*. Ei *conduceau turma* din episcopia (ţinutul) lor prin faptul că erau *mai marii preoţilor* (2 Tim. 4, 2). Având Preoţie în gradul cel mai mare, ei săvârşeau şi sf. taină a Hirotoniei în timp ce presbiterii n'aveau dreptul să săvârşească decât celelalte taine.

2. *Presbiterii* sunt şi ei numiţi uneori episcopi, aşa cum şi episcopii sunt numiţi şi presbiteri, deşi după slujbă se deosebesc deolaltă. In Fapt. Ap. ni se spune, că Apostolul Neamurilor, chemând la Milet pe toţi *presbiterii* din părţile Efesului (Fapt. Ap. 20, 17) le-a spus: „*Luaţi aminte de voi şi de toată turma, întru care Duhul Sfânt v'a pus pe voi episcopi, ca să păstoriţi Biserica Domnului, pe care a câştigat-o cu însuşi sângele său*“ (Fapt. Ap. 20, 28).

Deci, a chemat pe „presbiteri“ şi le-a zis „episcopi“. Ei însă nu erau episcopi, ci numai delegaţi, sau reprezentanţi ai episcopului în cetăţile (oraşele şi satele) în care episcopul nu putea să conducă direct şi personal turma de acolo. Indatoririle lor faţă de episcopi le-am văzut mai sus, la drepturile episcopilor faţă de ei. Slujba lor era aceeaşi ca a episcopului: *de a învăţa pe credincioşi* (1 Tim. 5, 17; Tit 1, 9 ş. a.), *de a-i conduce* (1 Tim. 3, 5; Tit 1, 9; 1 Petru 5, 2 ş. a.) şi *de a săvârşi sf. taine* (Iac. 5, 14 ş. a) afară de taina Preoţiei, rezervată numai episcopilor.

Aşadar, în Sf. Scriptură, episcopii sunt numiţi uneori presbiteri, alteori presbiterii sunt numiţi episcopi, iar alteori apoi şi episcopii şi presbiterii laolaltă, sunt numiţi cu acelaş nume (Filip. 1, 1), deşi după slujbă, respectiv după drepturile şi îndatoririle lor, precum şi după raporturile lor dintre olaltă, nu erau tot una. Numirea aceasta a fost întrebuinţată desigur mai mult după însemnarea etimologică a numelui de „episcop“ şi de „presbiter“ decât după slujba şi drepturile ce le aveau. *„Episcop“* în limba grecească însemnează *supraveghetor;* numirea vine din slujba şi îndatorirea de a supraveghea viaţa sufletească a credincioşilor. Iar *„presbiter“* însemnează *bătrân*, deoarece slujba preoţească a presbiterilor era încredinţată cu deosebire creştinilor mai în vârstă şi mai vechi în credinţă (1 Tim. 3, 6), spre a se bucura de mai multă autoritate în faţa credincioşilor. Cum însă şi episcopii erau aşezaţi dintre bătrâni — deşi nu totdeauna, de pildă Timotei (1 Tim. 4, 12) — se puteau numi şi ei „presbiteri“, mai ales că aveau darul Preoţiei şi încă în gradul cel mai mare. Iar presbiterii, având şi ei îndatorirea de supraveghetori, puteau fi numiţi în acest înţeles „episcopi“. Apostolul Petru se numeşte pe sine, în acest înţeles, „presbiter“ (1 Petru 5, 1), deşi era Apostol. Era însă şi bătrân şi avea şi darul preoţesc. Iată de ce se numeşte aşa, iar nicidecum că între Apostoli şi presbiteri n'ar fi fost nicio deosebire în ceea ce priveşte gradul Preoţiei. In acelaşi înţeles, Apostolul Pavel se numeşte chiar „diacon“, adică

slujitor, potrivit însemnării etimologice a cuvântului, iar nicidecum în înţelesul că, după gradul preoţesc, Apostol şi diacon ar fi fost tot una (2 Cor. 4, 1 ş. a). Abia mai târziu, prin secolul al III-lea, numele s'au deosebit şi ele, după slujba proprie pe care o însemna fiecare aparte, păstrându-şi înţelesul pe care îl au astăzi.

3. *Diaconii* sunt urmaşii celor şapte diaconi, aleşi şi aşezaţi întocmai ca aceia (Fapt. Ap. 6, 1–6), prin Hirotonie. Ei au astfel Preoţie, ceea ce însemnează că şi drepturile şi îndatoririle lor sunt deosebite de ale credincioşilor de rând. Înainte de a fi hirotoniţi ca diaconi, ei trebue să îndeplinească aceleaşi condiţii ca episcopii şi preoţii. Despre aşezarea celor dintâi diaconi ne spune Sf. Scriptură următoarele: „*Atunci cei doisprezece au chemat mulţimea ucenicilor şi le-au zis: ... Căutaţi şapte bărbaţi dintre voi, bine văzuţi, plini de Duhul Sfânt şi de înţelepciune, pe care noi să-i rânduim la această slujbă... Sfatul a plăcut întregei adunări... Pe aceştia i-au înfăţişat înaintea apostolilor, cari după ce s'au rugat, şi-au pus mâinile peste ei*“ (Fapt. Ap. 6, 2–6). Deci e vorba de anumite condiţii pe care trebue să le îndeplinească şi diaconii, precum şi de împărtăşirea sf. taine a punerii mâinilor, întocmai ca la episcopi şi presbiteri. Despre acestea scrie Sf. Apostol Pavel: „*Tot aşa diaconii, să fie oameni de cinste, nu îndoielnici la cuvânt, nebăutori de vin mult, nu agonisitori de câştig ruşinos, păstrând taina credinţei întru cuget curat. Dar şi aceştia să fie puşi mai întâi la încercare, apoi, dacă se dovedesc fără prihană, să se diaconească... Diaconii să fie bărbaţi ai unei femei, să-şi rostuiască* (conducă) *bine casele şi pe copiii lor* (1 Tim. 3, 8–12).

Slujba diaconească este o slujbă preoţească în grad mai mic. Căci diaconii nu au îndatorirea de a conduce, de a săvârşi sf. taine şi de a învăţa, ci numai de a fi ajutători ai Apostolilor sau episcopilor şi preoţilor (Fapt. Ap. 6, 1–4). De aici le vine şi numele de „diaconi“, adică „slujitori“. Cu toate acestea, din Sf. Scriptură aflăm că unii din cei şapte diaconi primiseră şi alte îndatoriri,

mai mari decât acelea pentru care au fost aleşi. Aşa de pildă diaconul Ştefan propovăduia cu înfocare Evanghelia (Fapt. Ap. 6, 8—15; 7, 1—60), iar diaconul Filip chiar boteza (Fapt. Ap. 8, 26—40). Din aceasta rezultă şi mai mult, că diaconii au Preoţie. Ei sunt numiţi alături de episcopi şi de presbiteri (Filip. 1, 1; 1 Tim. 3, 1—12 ş. a).

Sf. Scriptură vorbeşte şi despre *diaconese*, sau *diaconiţe* (1 Tim. 5, 9—16; Rom. 16, 1), cărora deasemenea li se cerea anumite condiţiuni. Slujba lor consta în a face rânduială printre femeile creştine în biserici la serviciile divine; apoi de a se îngriji de bolnavi, de bătrâni, de orfani şi de văduvele lipsite şi neajutorate. Cu vremea, slujba lor nu s'a mai păstrat, trecând la diaconi şi la preoţi, probabil pentru a nu râvni la preoţie, interzisă femeilor (1 Cor. 14, 34—35 ş. a).

Aşadar, sunt trei trepte preoţeşti, în grad deosebit. Ele pot fi date cuiva numai treptat, de jos în sus. Nimeni nu poate primi gradul de episcop, fără să fi avut mai întâi pe acela de diacon şi apoi de preot. Şi tot aşa nimeni nu poate fi preot, fără să fi fost mai întâi diacon. Numai la'nceput n'a fost aşa, anume, când s'a făcut instituirea celor dintâi Apostoli şi presbiteri, când treapta de diacon încă nu exista.

*

S'au mai adaus apoi şi alte grade. Ele au fost şi sunt acordate spre a da întâietate cuiva pentru atribuţiuni administrative, sau ca distincţii pentru merite deosebite. Astfel, ele nu sunt grade ierarhice ale Preoţiei, ci sunt numai grade ierarhice administrative, sau numai onorifice. Nu sunt de drept dumnezeesc, ci de drept omenesc. Sunt acordate de episcopi, tot prin rugăciuni cu punerea mâinilor, dar nu prin taina Hirotoniei; împărtăşirea unui astfel de grad se numeşte *hirotesie*. Astfel de grade ierarhice există la fiecare treaptă a Preoţiei. La treapta de episcop există: *arhiepiscop*, *mitropolit*, *mitropolit-primat*, *exarh* şi *patriarh*. La treapta de presbiter există *arhipresbiter*, sau *protopresbiter*, zis şi *protopop*, sau *protoiereu*,

apoi *iconom stavrofor* (purtător de cruce) şi în sfârşit, *mitrofor* (purtător de mitră, ca episcopii). Iar la cea de diacon există *arhidiacon*, sau *protodiacon*.

Infiinţarea acestor grade a fost dictată de necesitatea de a se păstra mai bine unitatea Bisericii ca societate omenească, printr'o cât mai bună administraţie şi organizaţie, iar pe de altă parte, de trebuinţa de a încuraja elementele valoroase ale preoţimei şi de a-i stimula pe membrii diferitelor grade ierarhice preoteşti la o activitate cât mai rodnică.

Mai sunt apoi şi alte distincţii onorifice, ca de pildă dreptul de a purta brâu roşu ş. a., care nu sunt date prin hirotesie, ci numai prin decret episcopal. Acestea sunt numai semne externe, din îngăduinţa sau din binecuvântarea episcopului şi nu dau dreptul la întâietate în slujbele sfinte.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Invăţătura sectarilor despre Preoţie e cu totul alta. După ei, nu există decât un singur fel de credincioşi. Fiecare din ei este preot, astfel că biserica sau comunitatea credincioşilor poate încredinţa oricui slujba preoţească şi o poate revoca oricând, trecând-o altuia, printr'un ceremonial oarecare, cu „punerea mâinilor" (de către „ceata preoţilor" *) care însă nu este o taină, ci o simplă rugăciune, însoţită de un act simbolic. Totuşi, preoţia primită prin punerea mâinilor („ordinaţiunea") nu se mai pierde.

Faţă de această învăţătură, noi am văzut mai sus, că în Biserică sunt două feluri de credincioşi: păstori şi

*) Sectarii traduc greşit în Bibliile lor, la 1 Tim. 4, 14 cuvintele *„punerea mâinilor preoţiei"*, cu „punerea mâinilor de către ceata preoţilor". Cuvântul „preoţie" n'are înţelesul de *preoţime* sau de ceata preoţilor, pentrucă nu se referă la persoane, ci la taină. Dacă ar fi cum zic sectarii, atunci Apostolul s'ar fi contrazis, căci la 2 Tim 1, 6 scrie că nu ceata preoţilor, ci el însuşi („prin punerea mâinilor mele") a împărtăşit lui Timotei preoţia.

turmă şi că Preoţia este o taină sfântă, pe care n'o pot primi decât cei ce îndeplinesc anumite condiţiuni.

Dăm în cele ce urmează, câteva învăţături şi obiecţiuni sectare, pe care aderenţii sectelor le opun învăţăturii noastre despre Preoţie.

1. Preoţia nu e o taină, care să poată fi împărtăşită numai unora, ci e universală. Căci, după cuvântul Bibliei, toţi credincioşii au darul preoţiei şi deci oricare credincios poate îndeplini slujba preoţească. Dovadă, cuvântul Scripturii: *„Şi voi înşivă clădiţi-vă ca pietre vii, în casă duhovnicească, în preoţie sfântă, ca să aduceţi jertfe duhovniceşti, plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos. — Ci voi sunteţi seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiţi în lume bunătăţile celui ce v'a chemat din întunerec la lumina sa cea minunată“* (1 Petru 2, 5. 9). Şi mai departe apoi: *„Şi ne-a făcut pe noi* (Iisus Hristos) *împărăţie, preoţi lui Dumnezeu şi Tatălui“* (Apoc. 1, 6). *„Şi i-ai făcut pe el Dumnezeului nostru împărăţie şi preoţi şi împărăţi-vor pe pământ“* (Apoc. 5, 10). Din aceste locuri rezultă limpede că preoţia nu poate fi rezervată numai unora, ci că toţi credincioşii o au.

Răspunsul nostru. Dacă preoţia nu este taină, atunci de ce se spune în textele biblice că ea constă în împărtăşirea dela Sf. Duh a unui dar deosebit? (A se vedea la pag, 373 pct. III. al învăţăturii noastre). Şi mai departe: de ce zic totuşi şi sectarii, ca şi noi, că cel ce a primit odată preoţia (ei o numesc „ordinaţiune“), n'o mai pierde? Dacă preoţia nu e taină, adică nu e un dar deosebit, împărtăşit de Sf. Duh, atunci *ce* nu pierde cel ce are Preoţia? Căci dacă Preoţia nu e nimic, cel ce o are n'are ce pierde...

In ceea ce priveşte textele biblice de mai sus, pe care se razimă sectarii, trebue să observăm următoarele:

a) Din citatul prim (1 Petru 2, 5) nu rezultă nicidecum universalitatea Preoţiei. Căci dacă cercetăm cu atenţie partea întâia a lui (vers. 5), constatăm că toate

cuvintele care îl alcătuesc sunt luate în înţeles spiritual. Astfel, Apostolul zice: pietre *vii*, casă *duhovnicească*, preoţie sfântă, jertfe *duhovniceşti*. Deci, dacă vorbele de: *pietre, casă şi jertfe* trebue înţelese duhovniceşte, pentrucă aşa cer atributele lămuritoare care le însoţesc („vii", „duhovnicească", „duhovniceşti"), atunci desigur şi cuvântul „preoţie", care e în strânsă legătură cu „pietrele", „casele" şi „jertfele" de care e vorba în acelaşi loc, trebue înţeles tot ca ele, duhovniceşte, iar nicidecum în înţeles obişnuit, chiar dacă din atributul acestui cuvânt nu rezultă acest lucru. Căci el rezultă isbitor din atributele celorlalte substantive. Intr'atât sunt creştinii „preoţi", întru cât sunt şi „templu" şi întru cât aduc ei şi „jertfe". Cum este „templul" şi cum sunt „jertfele" aduse de ei, aşa e şi „preoţia" lor. Cum acelea sunt duhovniceşti, rezultă că şi preoţia e tot aşa, iar nicidecum o preoţie în înţeles obişnuit. Apostolul vrea să spună următoarele: Voi creştinii trebue să fiţi oameni sfinţi, alcătuind toţi împreună şi fiecare în parte un templu sfânt, în care să aduceţi (tot voi) jertfe, dar nu jertfe materiale, ori sângeroase, în înţeles obişnuit, ci „jertfe duhovniceşti" (de pildă „jertfa buzelor" rugăciunea, făgăduinţa sau votul umilirea duhului ş. a. vezi Osea 14, 2; Ps. 50, 18–19), îndeplinind astfel o slujbă preoţească, sau devenind „preoţi" în înţeles mai larg, spiritual. Aşadar, încă odată: dacă nici templul în care se face slujba preoţească, nu e luat în înţeles obişnuit şi tot aşa nici însăşi slujba, adică jertfele ce se aduc, atunci nici preoţia de care e vorba nu poate fi luată în înţeles obişnuit. Astfel, din acest verset nu rezultă nicidecum că fiecare creştin ar avea în el darul Preoţiei fără nicio taină şi că aşadar fiecare ar fi preot.

La fel şi în v. 9. Aici Apostolul înşiră patru numiri onorifice, date odinioară Israiltenilor, dar care acum sunt mult mai potrivite creştinilor. Aceste nume sunt: *„seminţie aleasă"*, adică aleasă dintre celelalte seminţii păgâne (vezi 1 Petru 1, 2–3; Is. 43, 21); *„preoţie împărătească"*, adică preoţie aparţinând Marelui Impărat Dumnezeu (Ieş.

19, 6); *„neam sfânt“*, adică neam ales, deosebit, pus deoparte, în slujba lui Dumnezeu; *„popor agonisit de Dumnezeu“*, câştigat pentru Sine (Ieş. 19, 5; Deut. 7, 6; Fapt. Ap. 20, 28; Efes. 1, 14 ş. a). Acest neam, sau popor, (creştinii) căruia azi i se potrivesc numirile de mai sus, odinioară date altui „neam“, a fost *„chemat din întunerec“* (din credinţa şi vieţuirea păgână) *la „lumina“* creştinismului (Efes. 5, 8—14; Col. 1, 12—13; Rom. 9, 25; Osea 2, 23—24). Deci: Voi creştinii sunteţi adevăratul neam deosebit, ales de Dumnezeu la sfinţenie şi la preoţie (în înţelesul dela v. 5) împărătească, a Impăratului ceresc. Acesta este înţelesul, iar nu că fiecare creştin e preot în înţeles obişnuit.

b) Cuvântul „preoţie“ este întrebuinţat aşadar şi într'un înţeles mai larg, spiritual. Exact aşa a fost întrebuinţat şi în Testamentul Vechiu. De pildă, Dumnezeu le-a zis Iudeilor prin profetul Isaia: *„Iar voi veţi fi preoţi ai Domnului, slujitori ai Dumnezeului nostru veţi fi numiţi“* (Is. 61, 6). Iar prin Moise le-a zis: *„Şi voi îmi veţi fi mie împărăţie preoţească şi neam sfânt“* (Ieş. 19, 6). Ori, este ştiut, că nu toţi Iudeii au fost preoţi, în înţeles obişnuit, ci numai urmaşii lui Aaron şi cei din seminţia lui Levi (Ieş. 29, 1—35; Num. 3, 5—13; Evr. 7, 14 ş. a). Aşadar numai în înţeles mai larg au putut fi numiţi „preoţi“ toţi Iudeii. Exact aşa este şi în Testamentul Nou unde la fel este ştiut, că nu toţi creştinii pot fi preoţi, ci numai cei ce îndeplinesc anumite condiţiuni şi cărora li s'a împărtăşit sf. taină a Preoţiei. Deci şi în Testamentul Nou, exact ca în Testamentul Vechiu, numai în înţeles mai larg, spiritual, poate fi aplicat cuvântul de „preot“ tuturor creştinilor.

c) Pentru a vedea cum a înţeles acelaşi Apostol textul citat mai sus şi invocat de sectari ca dovadă despre preoţia universală, este interesant de constatat, dacă nu cumva mai vorbeşte el şi în altă parte despre preoţie. Dacă da, atunci desigur, prin acel loc vom putea vedea mai lămurit sensul textului din discuţie. Şi într'adevăr, chiar în aceeaşi epistolă, acelaşi Apostol scrie: *„Pe presbiterii*

cei dintre voi îi rog — ca unul ce sunt împreună presbiter şi martor al patimilor lui Hristos... Păstoriţi turma lui Dumnezeu, dată în paza voastră, nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru câştig urât, ci cu osârdie, nu ca şi cum aţi fi stăpâni peste biserică, ci pildă făcându-vă turmei. Iar când se va arăta Maimarele păstorilor, veţi lua cununa măririi, cea neveştejită" (1 Petru 5, 1–4). Aşadar, aici vorbeşte de păstori şi turmă; presbiterii sunt o tagmă aparte, care au în sarcina lor păstorirea turmei. Iată deci, că nu toţi credincioşii, ci numai unii sunt presbiteri sau păstori, iar ceilalţi sunt turmă. Prin prizma acestor cuvinte trebue să înţelegem şi textul dela 2, 5—9 pentrucă e în deplin acord cu ele şi cu tot ce ştim din Testamentul Nou despre Preoţie. (Vezi şi Efes. 4, 11; 1 Cor. 12, 28—30 ş. a).

d). Dar să chibzuim puţin şi cu mintea. Dacă toţi creştinii ar fi preoţi în înţelesul strâns al cuvântului, atunci fiecare din ei ar trebui să aibă şi un altar, la care să slujească. Şi atunci n'ar mai exista „turmă", de care Sf. Scriptură vorbeşte adeseori. Este adevărat, că totuşi, fiecare creştin are un altar, sau un templu al său. Dar acest altar este, sau trebue să fie, însăşi inima lui (1 Cor. 3, 16–17; 6, 19). Deci e un altar în alt înţeles, spiritual, iar nu în înţelesul strict al cuvântului. Dar atunci şi „preot" este fiecare creştin numai în acel înţeles, în care e altarul sau templul la care slujeşte şi la care îşi aduce el jertfele sale „duhovniceşti" (1 Petru 2, 5).

Numai prin prizma celor constatate mai sus trebue să înţelegem şi textele dela Apoc. 1, 6 şi 5, 10, pentru a le tâlcui corect şi pentru a nu ne găsi în faţa unor contradicţii din însăşi Sf. Scriptură.

Preoţia e un dar dela Dumnezeu (1 Tim. 4, 14; 2 Tim. 1, 6). Noi ştim, că darurile sunt de multe feluri şi că nu toţi au primit acelaşi dar. „Oare toţi sunt Apostoli? Oare toţi sunt prooroci? Oare toţi sunt învăţători..."? (1 Cor. 12, 29). *Oare toţi sunt preoţi?*

2. **E o greşală a-l numi pe preot „părinte", deoarece Mântuitorul a oprit acest lucru, grăind în chip răspicat:** *„Voi să nu vă ziceţi Rabi, că unul este învăţătorul vostru„ ci voi toţi sunteţi fraţi. Şi să nu numiţi tatăl vostru, pe pământ pe nimeni, că tatăl vostru unul este, cel din ceruri. Nici învăţători să nu vă numiţi, că învăţătorul vostru este unul: Hristos"* (Mt. 23, 8—10).

Răspunsul nostru. Intâi de toate trebue să ţinem seamă de context, din care rezultă că aceste cuvinte au fost spuse Apostolilor în legătură cu mustrările pe care Mântuitorul le-a adus Cărturarilor şi Fariseilor, în scopul de a face pe Apostoli să nu cadă în greşelile şi osânda acestora. Cărturarilor şi Fariseilor le plăcea să aibă faima şi onoarea de „învăţători" (v. 7). Noi ştim că aceia dintre ei, care erau învăţători („rabi"), adică şefi ai unei şcoale, erau numiţi „rabi" (învăţători) şi „părinţi" şi se bucurau de o stimă mai mare decât ceilalţi. Toţi râvneau aceste titluri şi această cinste deosebită. Apostolii trebue să se ferească de a cădea în astfel de greşeli, pentrucă dacă unul sau altul dintre ei, în scopul de a fi „învăţător" sau „părinte", adică şef mai stimat ca ceilalţi, ar căuta să înfiinţeze o şcoală aparte, prin aceasta ar sparge şi unitatea sufletească dintre Apostoli, şi unitatea învăţăturii. O şcoală nouă ar cere şi o învăţătură nouă, deosebită. Deci urmările ar fi grave. Pentru a nu se împărţi şi despărţi, Apostolii trebue să ştie, că învăţătura lor e una, nedespărţită şi că un singur „Învăţător" al ei există: Iisus Hristos, ca şef de şcoală sau „părinte". Ei întreolaltă sunt „fraţi" (v. 8) adică egali. Dacă cineva râvneşte după întâietate şi după şefie, să nu facă asemenea Cărturarilor şi Fariseilor, ci să slujească mai mult şi să se smerească mai mult, iar nu să se înalţe. Căci în creştinism, la întâietate şi la şefie se ajunge numai prin mai multă muncă în slujba aproapelui şi prin smerenie (v. 11—12). Acesta este înţelesul corect al acestui text lămurit destul de evident, de context.

In al doilea rând, ar fi cu neputinţă, ca Sf. Scriptură

să spună aici altcum decât ne spune în alte locuri. Căci tot din ea aflăm, că Botezul creştin este „naştere“ şi că cel ce naşte în această taină, adică preotul, este „părinte“, iar cel născut este „fiu“ (In. 3, 3; Tit 3, 5; 1 Petru 1, 23; Fllim. 10). De aceea nu e de mirare dacă Apostolul Pavel se numeşte *„părinte“* al Corintenilor, pe care „i-a născut la Evanghelie“ (1 Cor. 4, 15) şi al Galatenilor care sunt *„fii“* ai lui (Gal. 4, 19); iar pe Tit şi pe Timotei îi numeşte *„fii“* ai lui (1 Tim. 1, 2; 2 Tim. 1, 2; Tit 1, 4; 1 Cor. 4, 17), dar nu fii naturali, ci fii *„întru credinţă“* (1 Tim. 1, 2). Ori, dacă nimeni nu poate fi numit „părinte“, atunci nici „fiu“ nu poate fi numit nimeni. Şi atunci înseamnă că găsim pe însuşi Apostolul Pavel în contrazicere cu Mântuitorul şi cu Sf. Scriptură, ceea ce, desigur, nu se poate.

In ceea ce priveşte numirea de „învăţători“, Sf. Apostol Pavel zice: *„Pe unii, Dumnezeu i-a pus învăţători... Oare toţi sunt învăţători“* ? (1 Cor. 12, 28–29). Deci, nu sunt toţi, dar unii sunt. Deasemenea şi la Iacov cetim: *„Fraţilor nu fiţi mulţi învăţători!“* (3, 1). Iar în altă parte cetim: *„Ascultaţi pe învăţătorii voştri şi vă supuneţi lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele noastre, având să dea de ele seama...“* (Evr. 15, 17). De aici se vede chiar limpede, că e vorba de preoţi. Şi într'adevăr, preoţii au această îndatorire, de a fi învăţători. Ei nici nu pot fi recrutaţi, decât dintre cei îndemânatici să înveţe pe alţii (1 Tim. 3, 2). Ori, cel ce învaţă pe alţii, e învăţător.

Nimeni nu va putea spune, că Apostolul Pavel s'a pus în contrazicere cu Mântuitorul şi cu Sf. Scriptură, când s'a numit „părinte“, sau când a numit pe alţii „fii“ ai săi, sau când a rânduit ca preoţii să aibă şi calitatea de a fi buni învăţători. El a cunoscut cuvintele Mântuitorului, pe care azi sectarii le folosesc împotriva noastră şi le-a ştiut mai bine ca oricine, tâlcul.

Aşadar pot exista „învăţători“ şi „părinţi“. Numai în înţelesul în care căutau să fie Cărturarii şi Fariseii „părinţi“ şi „învăţători“, Apostolii şi urmaşii lor să nu fie.

3. **Cei ce săvârşesc slujba preoţească** (predicatorii) **nu trebue să fie oameni învăţaţi, pentrucă nici Apostolii n'au fost învăţaţi în şcoli înalte.** Mântuitorul chiar a spus că *Dumnezeu ascunde celor învăţaţi şi ştiutori tainele împărăţiei cerurilor şi le descopere numai celor neştiutori* (Mt. 11, 25). Sf. Apostol Pavel citează cuvintele lui Dumnezeu: *„Pierde-voiu înţelepciunea înţelepţilor şi ştiinţa celor învăţaţi voiu nimici-o“* (Is. 29, 14). Şi adaugă: *„N'a scos Dumnezeu înţelepciunea lumii de nebună?“* (1 Cor. 1, 19–20). *Unui predicator, Dumnezeu îi descopere ceea ce trebue să ştie şi deci el n'are trebuinţă de învăţătura omenească din şcoli înalte“* (Mt. 10, 19–20; In. 14, 26; 16, 13; 1 In. 2, 20. 27).

Răspunsul nostru. Apostolii, într'adevăr, au fost oameni neînvăţaţi în şcoli, ba chiar dintre cei mai simpli, mai înapoiaţi, pescari Galileieni. Dar lor, Dumnezeu le-a descoperit fie direct prin gura Mântuitorului, fie prin inspiraţia dela Duhul Sfânt, învăţătura sfântă şi adevărurile de credinţă (1 Cor. 7, 10; 11, 23; 2 Cor. 12, 1; Gal. 1, 12 ş. a.); şi le-a dat şi priceperea de trebuinţă. Deci ei n'aveau nevoie de şcoală şi de învăţătură omenească, dela oameni. Nu însă tot aşa stau lucrurile cu ceilalţi, adică cu credincioşii de rând. Căci iată ce a zis Mântuitorul către Apostoli: *„Vouă vi s'a dat să cunoaşteţi tainele împărăţiei cerurilor, pe când acelora nu li s'a dat“* (Mt. 13, 11). Pe deasupra apoi, în Sf. Scriptură sunt lucruri greu de înţeles. Mai ales în epistolele Sf. Apostol Pavel: *„In ele sunt unele lucruri cu anevoie de înţeles, pe care cei neştiutori şi neîntăriţi le răstălmăcesc ca şi pe celelalte scripturi* (epistole şi cărţi ale Bibliei), *spre a lor pierzare“* (2 Petru 3, 16). Sf. Apostol Petru zice: *„Mai înainte de toate trebue să ştiţi că nicio proorocie a Scripturii nu se tâlcueşte după cum îl taie capul pe fiecare“* (2 Petru 1, 20). Proorocie însemnează peste tot o învăţătură descoperită de Dumnezeu în legătură cu tainele dumnezeeşti ale prezentului, ale trecutului, sau ale viitorului. Astfel, proorocia nu e numaidecât şi totdeauna o prezicere a viitorului

(ghicire). De aceea, pentru o cât mai multă pricepere în tălmăcirea Bibliei, noi trebue să ne deprindem mintea în şcoli înalte (gimnazii, licee, universităţi) şi să căutăm apoi să ştim şi tâlcuirea veche a Sf. Părinţi, precum şi regulele după care se poate tâlcui corect. Iar aceasta o facem în şcoli teologice (seminarii, academii, facultăţi). Iată deci, din ce cauză şi în ce scop, preoţilor le este necesară azi o pregătire în şcoli mai înalte (în „Institute").

Pe de altă parte, în textele invocate de sectari nu e osândită adevărata înţelepciune, ci numai cea falsă, sau cea fals numită aşa. Când Mântuitorul zice că Dumnezeu a ascuns celor învăţaţi tainele împărăţiei cerurilor şi le-a descoperit pruncilor (Mt. 11, 25), are în vedere pe cei care pe baza minţii lor deprinsă într'o anumită învăţătură şi într'o anumită logică (regulă de gândire) nu voiau şi nu puteau înţelege cum Hristos a putut mântui lumea, când nici pe Sine nu S'a putut mântui, deoarece a fost dus la cruce şi chiar răstignit. Un om care a murit, mai poate mântui pe cineva? Aşa era logica lor. Iar aceştia aşa zişi „învăţaţi", „ştiutori" sau „înţelepţi", erau de o parte filosofii renumiţi pe atunci, împreună cu cei ce învăţau în şcoli învăţătura şi felul lor de a gândi, iar de altă parte erau mai marii Iudeilor, „învăţaţi" şi ştiutori ai legii, dar mincinos numiţi aşa, pentrucă în rătăcirea lor, ei aşteptau un Mesia eliberator politic şl rege pământesc nemuritor. E vorba deci numai de aşa zisa „înţelepciune" şi „ştiinţă" (false), iar nu de cele adevărate. Acest adevăr se constată deasemenea şi din citirea cu atenţie a textului 1 Cor. 1, 19–20, împreună cu contextul (v. 17–28), unde se arată că pretinsa „înţelepciune" este de fapt nebunie şi întunecime, pe când învăţătura creştină, socotită ca nebunie, ca ceva nelogic şi necorespunzător adevărului, este adevărata înţelepciune dela Dumnezeu (1 Cor. 2, 7); e socotită nebunie, pentrucă depăşeşte mintea „înţelepţilor".

Ar fi de neînţeles, ca prin textele de mai sus să fie osândită adevărata ştiinţă şi înţelepciune, când ştim că,de pildă *Apostolul Neamurilor* a fost om cu şcoală

înaltă, cum el însuşi ne-o mărturiseşte (Fapt. Ap. 22, 3. 25—29) şi cum rezultă din scrierile lui, care vădesc un autor cult, de concepţii înalte, de stil superior, de cunoştinţe temeinice şi de logică şi dialectică de fier. Cu toate acestea, a fost chemat la apostolat de însuşi Mântuitorul şi cine nu ştie, cât folos ne-a adus nouă celor de azi ştiinţa şi înţelepciunea lui! Deci cum ar fi osândit chiar el însuşi înţelepciunea şi ştiinţa cea adevărată, când le avea şi el? *Sutaşul Corneliu* (Fapt. Ap. 10, 1), *Iosif din Arimateia* (Lc. 23, 50), *Nicodim* (In. 3, 1) ş. a. sunt cazuri, din care rezultă că ştiinţa şi învăţătura cea adevărată (corectă) nu e osândită şi nici măcar dispreţuită, ba chiar dimpotrivă. Căci despre aceştia se spune anume că erau respectiv: sutaş, sfetnic, membru în sinedriu.

Există „ştiinţă" şi „înţelepciune", care îndepărtează pe om de Dumnezeu. Acestea sunt false şi mincinos numite aşa. Dar există şi altele, care îl apropie de Dumnezeu. Acestea sunt cele adevărate şi acestea nu pot fi osândite. Ele sunt, dimpotrivă, cât mai necesare, mai cu seamă preotului.

Dacă preoţii în slujba lor au datoria de a fi învăţători ai turmei, oare trebue ca ei să fie neînvăţaţi? In toate timpurile şi în toate religiile, preoţii au fost cei mai învăţaţi oameni, pentrucă se cuvenea, ca prestigiul unei religii să fie ţinut de reprezentanţi ai ei tot cu prestigiu. Oare în religia creştină, preoţii să rămână cu învăţătura în urma altor oameni? Să fie priviţi cu dispreţ, de către oamenii învăţaţi şi să fie, în faţa poporului, mai puţin preţuiţi ca alţii? Cum ar putea nişte oameni neînvăţaţi, să susţină religia în faţa celor cu şcoală înaltă, înclinaţi a lua în râs şi a dispreţui pe cei cu mai puţină şcoală? Noi trebue să ţinem pas cu vremea. Omenirea a progresat. In toate ramurile vieţii unui Stat se cere pregătire cât mai multă. Când medicina e reprezentată prin doctori învăţaţi, ştiinţele prin profesori învăţaţi, tehnica prin ingineri învăţaţi, administraţia prin notari şi pretori învăţaţi, etc. religia să fie reprezentată prin preoţi simpli? Preoţii

trebue să fie specialiştii religiei, aşa cum inginerii sunt specialiştii calculelor, advocaţii şi judecătorii specialiştii legilor, etc. Şi nu e bine, ca un preot al Bisericii să fie mai prejos ca învăţătorul slujitor al Şcoalei, sau ca notarul slujitor al administraţiei, într'un sat oarecare.

Orice aşezământ e susţinut în faţa lumii prin specialiştii săi. Cu ei se înalţă sau cade prestigiul lui.

Şi Apostolii au fost oameni învăţaţi! Ei n'au învăţat în şcoli omeneşti şi n'au avut diplome, dar au primit învăţătura cea mai înaltă, dela însuşi Mântuitorul şi dela Sf. Duh, prin descoperire (1 Cor. 11, 23; 7, 10; 2 Cor. 12, 1; Gal. 1, 12 ş. a). Dar oare toţi sunt ca Apostolii?

In veacurile prime Biserica a avut pleiade întregi de oameni învăţaţi, chiar neîntrecuţi până azi. Prin ei s'a menţinut prestigiul religiei creştine, în faţa păgânismului atotputernic şi a iudaismului. N'ar fi putut susţine dialoguri cu aceştia şi n'ar fi putut alcătui apologii şi tratate dogmatice nemuritoare nişte oameni simpli. Augustin, Tertulian, Origen, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Grigorie Dialogul, Ioan Hrisostom, Iustin Martirul, Ioan Damaschin ş. a. au fost oameni învăţaţi. Cine ar putea spune cât le datorăm noi azi acestora!

Sectarii disprețuesc pe preoţii învăţaţi. Dar dacă şi ei ar avea predicatori cu şcoală, n'ar face-o, cum desigur nu vor face-o, când îi vor avea. Unii sectari au şi început a înfiinţa seminarii. Cu vremea nu vor primi în seminarii decât absolvenţi de şcoli secundare. Să sperăm că cel puţin atunci nu ne vor mai obiecţiona prin citate biblice inutilitatea (lipsa de folos) a pregătirii preoţilor. (Vezi şi învăţătura noastră, pct. V).

4. **Preoţii trebue să fie fără prihană, nebeţivi, blânzi, nelacomi ş. a.** (1 Tim. 3, 3–6; Tit 1, 7–9). **Ori, preoţii** (ortodocşi) **sunt tocmai dimpotrivă, nişte păcătoşi de rând, beţivi, lacomi, zgârciţi, ş. a. Astfel, ei nu merită nicio ascultare şi nicio cinste.**

Răspunsul nostru. Într'adevăr, mulţi preoţi nu sunt

cum ar trebui să fie. Şi nici noi nu spunem că sunt sfinţi. Totuşi, nu toţi sunt aşa de vinovaţi şi de păcătoşi cum sunt acuzaţi de sectari. Pe de altă parte apoi, ar putea oare să afirme sectarii, că în schimb, predicatorii lor sunt sfinţi, sau mai sfinţi ca preoţii, numai pentru că unii din ei îşi ştiu masca mai bine slăbiciunile? Numai Dumnezeu cunoaşte gradul de sfinţenie şi de păcătoşenie al cuiva. De ce se face omul judecător al altui om, când nici starea lui însuşi nu şi-o cunoaşte? De ce văd sectarii aşa de repede paiul din ochiul nostru, arâncând asândă şi substituindu-se singurului Judecător Dumnezeu, în vreme ce ei înşişi nu-şi văd greşelile şi se ţin sfinţi?

In al doilea rând, lucrarea liturgică a preoţilor nu e în legătură cu viaţa lor morală, ci cu darul Sf. Duh, pe care l-au primit în sf. taină a Preoţiei. (1 Tim. 4, 14; 2 Tim. 1, 6 ş. a).

Şi Fariseii erau păcătoşi şi încă dintre cei mai mari, numai că încercau să se ascundă după deget. Mântuitorul le-a adus multe osânde şi mustrări. Totuşi, oamenilor le-a zis: *„Toate câte vă vor zice vouă, faceţi-le şi păziţi-le, dar după faptele lor nu faceţi, că ei zic dar nu fac“* (Mt. 23, 3). Faceţi ce zic ei, dar nu faceţi ce fac ei! Iată ce răspundem şi noi celor ce învinuesc preoţii de imoralitate.

5. **„In dar aţi luat, în dar daţi!“ Aşa le-a spus Mântuitorul Apostolilor Săi, când i-a trimis să predice Evanghelia şi să vindece pe cei bolnavi prin puterile şi darurile minunate cu care i-a înzestrat** (Mt. 10, 8). **Preoţii însă nu fac nimic în dar.** Ei iau plată pentru orice slujbă a lor. Deci calcă porunca Mântuitorului şi de aceea nu pot fi recunoscuţi ca trimişi ai Lui.

Răspunsul nostru. Din această obiecţiune trebue să observăm în primul rând că sectarii, fără să vrea, sunt siliţi să recunoască totuşi, că preoţii au primit *ceva* în dar. Ce ar fi putut oare să primească, dacă preoţia nu e taină? Dacă preoţii iau plată, aceasta nu e pentru darul ce-l au, sau pe care îl împărtăşesc, ci pentru munca

ce o depun. Aceasta e munca lor, care le dă dreptul să se întreţină de pe urma ei, întocmai ca oricare altfel de muncă. E un drept, pe care l-a legiferat Mântuitorul însuşi şi după El, Apostolul Pavel, cum am avut deja prilejul să vedem. (Vezi învăţătura noastră pct. V—VI).

Azi preoţii primesc şi dela Stat un ajutor, o întregire de salar, pentru ca întreţinerea lor să nu fie pentru popor o povară prea grea. Ceea ce au dela credincioşi e la rândul ei o întregire la ceea ce primesc dela Stat. Prin ea se păstrează mai bine legătura dintre ei şi popor. Toată plata laolaltă reprezintă relativ puţin. Dacă în unele locuri ea pare bună, în schimb în cele mai multe e sub nivelul trebuinţelor unui intelectual cu familie. Prea adeseori, preotul e printre cei mai săraci din sat. Oare nu i se cuvine şi lui un venit egal cu al oricărui alt intelectual de gradul lui? Oare ar fi cuviincios, ca un preot, constrâns de lipsuri, să-şi neglijeze slujba şi chemarea lui, spre a-şi asigura din alte surse mijloacele de trai?

Sectarii n'au dreptul să aducă această acuză preoţilor, câtă vreme şi la ei există „zeciuieli“ (a zecea parte din venitul fiecărui aderent), colecte pentru „lucrul Domnului“, sau în sfârşit alte mijloace de a aduna bani, în scopul de a întreţine pe cei ce sunt predicatori, sau propagandişti ai sectei (redactori de foi, autori de cărţi, colportori etc). Uneori, predicatorii sectari realizează câştiguri ce depăşesc cu mult veniturile oricărui preot ortodox.

6. **Episcopii şi preoţii trebue să fie oameni căsătoriţi, având soţie şi copii. Aşa cere Sf. Scriptură** (1 Tim. 3, 2; Tit. 1, 6 ş. a). **Atunci de ce unii se fac „călugări“, necăsătoriţi, iar episcopii sunt aleşi numai dintre călugări?** E o abatere nepermisă dela ceea ce au orânduit Apostolii şi deci n'o putem recunoaşte.

Răspunsul nostru. La'nceput n'au existat călugări, iar episcopii erau şi ei căsătoriţi şi cu copii. Dar de când unii credincioşi au râvnit o mai înaltă treaptă de desă-

vârşire, retrăgându-se în singurătate, departe de lume şi de grijile ei, spre a putea petrece mai bine în post şi rugăciune, urmând aşa numitele *„sfaturi evanghelice“* (sărăcia de bună voie, fecioara până la moarte şi ascultarea necondiţionată), de atunci ei au început a fi foarte preţuiţi în faţa lumii. De aceea, prin sec. al IV-lea (la sin. I ecumenic în a. 325), s'a hotărît, ca cel puţin episcopii să fie aleşi dintre astfel de oameni (călugări). Desbrăcaţi de grijile familiei şi ale avuţiei, episcopii trebue să poată atinge o treaptă mai înaltă de desăvârşire şi să poată depune mai multă râvnă la mântuirea turmei pe care o păstoresc. Iată motivul pentru care s'a hotărît ca episcopii să fie recrutaţi numai dintre călugări.

Cât priveşte aşa zisele *„sfaturi evanghelice“*, ele nu sunt născociri. Işi au temeiul în Sf. Scriptură.

Se numesc *„sfaturi* evanghelice“, spre deosebire de *poruncile* Evangheliei. Obligaţi a le îndeplini sunt numai cei care le pot şi care năzuesc spre o treaptă mai înaltă de desăvârşire. Căci şi fără de ele putem fi mântuiţi. Dar cei ce le împlinesc, sunt mai desăvârşiţi şi vor avea *„comoară în cer“*. Aşa a spus Mântuitorul, în convorbirea cu tânărul avut, despre cei ce împlinesc de bunăvoie sfatul *sărăciei*, adică al lepădării de avuţii (Mt. 19, 16—26; Lc. 18, 18–27). Şi tot aşa a spus, atât Mântuitorul, cât şi Sf. Apostol Pavel despre cei ce pot urma sfatul *fecioriei* (Mt. 19, 12; 1 Cor. 7, 25—40) şi *al ascultării.* *) Nici sărăcia, nici fecioria sau celibatarismul, nu sunt porunci. Căci şi cei bogaţi se pot mântui, dacă reuşesc, ceea ce e foarte greu, ca ei să stăpânească bogăţia şi nu bogăţia pe ei. Dar renunţarea benevolă la avuţie e una dintre cele mai mari virtuţi. De aceea numai cei mai desăvârşiţi o pot face, iar răsplata acestora va fi mai mare. Deasemenea,

*) Mt. 4, 18—22; 9, 9; 19, 27—29; vezi şi Mt. 8, 19; Lc. 9, 57 precum şi despre ascultarea Apostolului Pavel, renunţând la voinţa proprie şi supunându-se cu desăvârşire chemării dumnezeeşti (Fapt Ap. cap. 9) şi despre cea a Mântuitorului (Mt. 26, 39; In. 5, 30; Evr. 10, 9), care pentru această ascultare a fost preaînălţat mai presus de orice nume în cer şi pe pământ (Filip. 2, 8).

şi cei căsătoriţi se pot mântui. Căsătoria nu e un păcat, ci chiar o stare normală, firească şi bună. Dar celibatarismul e o stare mult superioară. Nu toţi pot urma această stare. Sunt puţini cei ce o urmează ca şi când ar fi eunuci (fameni, scopiţi), care deşi nu sunt eunuci, îşi pot impune a fi (Mt. 19, 12). Celibatarismul e o supremaţie totală a sufletului asupra celei mai puternice pofte a trupului. E un efort uriaş de voinţă, pe care nu-l pot face toţi. De aceea, fecioria nu e o poruncă, ci numai un „sfat", adresat doar celor care îl pot urma (1 Cor. 7, 25–40).

Iată deci ce sunt călugării: practicanţi ai sfaturilor evanghelice, în scopul unei desăvârşiri, pentru a primi comoară în cer. Dacă instituţia monahismului nu e menţionată clar în Sf. Scriptură, nu însemnează că e împotriva ei; ea e în deplin acord cu litera şi cu spiritul Evangheliei, sau cu voia Domnului.

7. **Preoţii nu trebue să poarte îmbrăcăminte specială, cum purtau din mândrie Fariseii şi Cărturarîi, pentru care fapt Mântuitorul i-a osândit** (Mt. 23, 5). **Şi nu li se cere nicăiri în Biblie, să poarte barbă şi să-şi lase părul lung, cum îşi mai lasă şi azi unii preoţi.** Căci Sf. Apostol Pavel zice: *„Nu vă învaţă oare însăşi firea, că bărbatul, dacă îşi lasă părul lung, e de ocară?"* (1 Cor. 11, 14). Astfel chiar şi prin portul lor, preoţii se poartă împotriva cuvintelor Domnului şi a firei însăşi.

Răspunsul nostru. Mântuitorul n'a osândit îmbrăcămintea şi portul Fariseilor şi Cărturarilor, căci acestea fuseseră rânduite în Testamentul Vechiu (Deut. 6, 8. 11. 18; Ieş. 13, 9), ci a osândit trufia Fariseilor şi Cărturarilor, căci ei purtau cele prescrise, nu din sentimente de evlavie, ci din sentimente de mândrie. Dealtcum pe atunci încă nu existau preoţi ai Testamentului Nou şi deci cuvintele de mustrare adresate Fariseilor şi Cărturarilor nu pot fi socotite ca adresate şi preoţilor Testamentului Nou.

In ce priveşte cuvintele Sf. Apostol Pavel, ele de-

asemenea, au alt înţeles şi nu se referă la preoţi. Din ele şi mai ales din context (v. 1–16) rezultă următoarele: Capul descoperit — după credinţa şi obiceiul de atunci — simbolizează independenţă, iar capul acoperit arată supunere sub stăpânirea cuiva. Bărbatul n'are aici pe pământ alt stăpân peste el şi de aceea el trebue să-şi ţină capul descoperit. Femeia are aici ca stăpân pe bărbat. Deci, ea nu poate sta (la cultul public) cu capul descoperit. In caz că ar sta, ar dovedi îndependenţă, nesupunere, cum făceau numai cele văduve şi stricate. Prin aceasta, ele şi-ar necinsti capul (căpetenia), adică pe bărbatul lor, sau s'ar necinsti pe ele însăşi, arătându-se că au purtare uşuratică, de desfrânate. Părul lor le este o podoabă, dar fiindcă ele au aici stăpân, nu trebue să şi-l lase descoperit. In schimb bărbaţii au capul descoperit, dar nu pentru a-şi arăta podoaba capului, ci pentru a arăta că numai Hristos este stăpânul lor. Părul lor nu este şi nu trebue să şi-l facă podoabă. Aceasta e ceva propriu femeilor. De aceea, când un bărbat îşi lasă părul lung, el devine „de ocară", pentrucă se face ca şi când ar fi femeie. Iată de ce, bărbatul trebue să aibă părul scurt, spre a se deosebi de femeie şi astfel să fie descoperit, în semn că e mărirea şi chipul lui Dumnezeu şi n'are în lume alt stăpân, pe când femeia trebue să-şi acopere capul, deoarece ea este chipul şi mărirea bărbatului, care îi este stăpân. Acesta este înţelesul cuvintelor de mai sus, ale Apostolului Pavel. Ele nu sunt zise despre preoţi, ci despre credincioşi, bărbaţi şi femei, în ce priveşte felul lor de a se purta la cultul public.

Că preoţii poartă îmbrăcăminte specială este cu totul altceva. Imbrăcămintea lor este un semn distinctiv şi simbolic, amintind haina lungă, numită „hiton", pe care o purta Mântuitorul (In. 19, 23. Vezi şi Ieş. 28, 4). Iar dacă preoţii poartă uneori mitre, (episcopii) sau culioane, o fac după exemplul preoţilor din Testamentul Vechiu (Ieş. 28, 4. 40; Lev. 8, 9. 13; Jud. 13, 5 ş. a). Ei poartă barbă şi păr lung, după modelul nazireilor din Testamentul Ve-

chiu (Deut. cap. 6). Hristos însuşi a fost nazireu, nu numai Nazarinean (Mt. 2, 23), iar Sf. Apostol Pavel a avut şi el asupra sa această făgăduinţă de nazireu (Fapt. Ap. 18, 18; 21, 24). Cât ţinea această juruinţă, nazireii nu-şi mai tundeau părul şi barba. Preoţii Testamentului Nou au şi ei juruinţă asupra lor, pe care ca şi nazireii Testamentului Vechiu, o aduc la expresie prin părul capului şi prin barbă.

Iată de ce preoţii poartă îmbrăcăminte specială, poartă părul lung şi barbă. Acestea toate sunt în ţinuta lor semne distinctive şi simbolice. Ei nu pot fi anonimi şi necunoscuţi, în nicio împrejurare de viaţă. Sunt „cetatea de pe munte“ (Mt. 5, 14) care nu se poate ascunde; sunt sfeşnicul care nu poate fi pus sub obroc (Mt. 5, 15). Ei trebue să fie cunoscuţi şi recunoscuţi nu numai din cuvintele şi faptele lor, ci chiar şi după ţinuta externă, după îmbăcăminte şi barbă.

CAP. XXVII.

Nunta (Căsătoria)

Căsătoria este cel mai vechiu aşezământ dumnezeesc între oameni şi cea mai veche taină. Ea există dela 'nceput, de când există omenirea însăşi. E o taină, prin care se întemeiază unitatea şi trăinicia familiei, temelia existenţii popoarelor. Prin ea, Dumnezeu i-a dat omului un favor, scoţându-l din singurătate şi dându-i ajutător sau colaborator, care să-l întregească. Sf. Scriptură ne dă dovezi îndestulătoare despre căsătorie, arătându-ne că e instituită de Dumnezeu, că prin ea se întemeiază o familie, că e o taină prin care cei doi soţi devin „un trup“, că e necesară şi că nu poate fi desfăcută. Le redăm în cele ce urmează:

I. **Căsătoria este un aşezământ dumnezeesc, după cum rezultă din cuvintele Sf. Scripturi:** *„Apoi a zis Dumnezeu; Nu este bine să fie omul singur. Îi voi face lui un ajutor de potriva lui... Atunci Domnul Dumnezeu a adus un somn greu peste Adam şi el a adormit, iar Domnul a luat una din coastele lui şi a strâns carnea la un loc şi a făcut... femeie şi a adus-o către Adam. Atunci Adam a grăit: Acesta este acum os din oasele mele şi carne din carnea mea. Aceasta se va chema femeie, căci din bărbat a fost luată. Pentru aceea, va lăsa omul pe tătăl şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi vor fi amândoi un trup“* (Fac. 2, 18–24). In Testamentul Nou Mântuitorul şi Sf. Apostoli au repetat adeseori cuvintele de mai sus, confirmând şi în Testamentul Nou valabilitatea căsătoriei, aşezată de însuşi Dumnezeu. (Vezi Mt. 19, 5–6; 22, 2–12; In. 2, 1 urm. ş. a). Din ele rezultă, că prin căsătorie *se întemeiază familia* şi că cei doi soţi, prin unirea conjugală, devin *„un singur trup“* (Fac. 2, 22—24; Mt. 19, 5—6; Mc. 10, 6—8; 1 Cor. 6, 16; Efes. 5, 31); nu mai sunt doi indivizi, ci unul singur, într'o unitate desăvârşită. Tot ce au şi ce n'au, e în comun, al lor. Nimic nu mai e separat, al unuia, ci al amândurora deopotrivă. Dumnezeu n'a creat doi indivizi, cu destinaţii separate, ci numai două sexe, care se doresc, se caută, se atrag şi se întregesc. Unul în sine, fără celalalt nu e complect. Iată unitatea dintre cei doi soţi, împreunaţi prin căsătorie.

II. **Căsătoria se încheie printr'o taină, iar nu printr'un simbol, deoarece ea nu e o simplă asociere convenţională între doi indivizi de sex diferit.** Aceasta rezultă din faptul, că între cei doi indivizi, Dumnezeu creiază o unitate neîmpărţită şi nedespărţită, mai presus de puterile şi de mintea noastră: *„Aşa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă“* (Mt. 19, 6). Aşadar, în căsătorie intervine un dar dumnezeesc nevăzut, care lucrează o minune: unitatea indivizibilă (nedespărţită) a celor doi soţi (vezi citatele de

mai sus). Sf. Apostol Pavel, vorbind despre unitatea celor doi soţi prin căsătorie, zice deadreptul: *„Taina aceasta este mare“* (Efes. 5, 32). El compară unitatea dintre Hristos şi Biserică, cu unitatea care se face între doi soţi în căsătorie, devenind un singur trup (v. 22—33). Intr'adevăr, e o taină mare, ceva ce e ascuns puterii noastre de pricepere. E mare şi pentru faptul, că prin ea se întemeiază familia, cea mai importantă celulă din organizaţia şi trăinicia unui popor. Cu cât căsătoria e privită mai mult ca taină, cu atât se înalţă un popor; şi invers. E taină mare, pentrucă e taina înălţării şi decadenţei popoarelor.

III. **Căsătoria fiind taină, nu poate fi săvârşită decât de preoţi; ea trebue să aibă binecuvântarea Bisericii.** In Sf. Scriptură ni se spune, că prima căsătorie a fost binecuvântată de Dumnezeu (Fac. 1, 28). Ni se spune apoi că Mântuitorul a fost chemat la nunta din Cana Galileii şi că a luat parte la acea nuntă. Faptul e grăitor. Din el înţelegem două lucruri şi anume: 1. că la orice nuntă trebue să-l chemăm pe Mântuitorul şi 2. că El vine când este chemat, spre a binecuvânta legătura conjugală (căsătorească) dintre cei doi soţi. La taina Nunţii El este de faţă numai prin reprezentanţii Săi, care sunt Apostolii şi urmaşii lor episcopii, împreună cu ajutătorii acestora: preoţii. Căci lor le-a spus Mântuitorul: *„Cine vă primeşte pe voi, pe mine mă primeşte şi cine mă primeşte pe mine, primeşte pe cel ce m'a trimis pe mine“* (Mt. 10, 40). Nu se poate căsătorie ca taină, fără binecuvântarea lui Dumnezeu. Altfel ea nu e decât concubinaj, o asociere de doi soţi de sex diferit, în scopul desfrânării.

Sf. Apostol Pavel ne învaţă, că orice lucru *„se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune“* (1 Tim. 4, 4—5). Şi tot el ne spune: *„Ori ce faceţi, cu cuvântul sau cu lucrul, toate să le faceţi în numele Domnului Iisus şi prin El să mulţumiţi lui Dumnezeu şi Tatăl“* (Col. 3, 17). Deci şi Căsătoria se face în numele Domnului, prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune, în biserică, la cultul

public, prin cei ce au această chemare, de a mijloci sfinţirea. Iar aceştia sunt preoţii (Evr. 5, 1).

IV. **Căsătoria a fost aşezată de Dumnezeu în scopul ajutorării reciproce** (întreolaltă) **a celor doi soţi şi în scopul naşterii de fii.** Dumnezeu, în atotînţelepciunea Sa a văzut că „nu este bine ca omul să fie singur" (Fac. 2, 18) şi de aceea, i-a dat acestuia soţie. *„Şi i-a binecuvântat pe aceştia Dumnezeu şi le-a zis lor: Fiţi roditori şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi supuneţi-l"* (Fac. 1, 28). Sf. Apostol Pavel arată că ea e *chiar necesară şi o impune, ca pază împotriva desfrânării,* fiindcă fecioria e o stare de excepţie, pe care nu toţi au darul s'o poarte în toată curăţenia. El zice: *„E bine pentru om să nu se atingă de femee. Dar ca pază împotriva desfrânărilor, fiecare bărbat să-şi aibă femeia lui şi fiecare femeie să-şi aibă bărbatul ei"* (1 Cor. 7, 2; a se vedea şi v. 3—9).

V. **Căsătoria fiind taină, nu poate fi desfăcută cel puţin nu în orice condiţii.** Numai o asociaţie făcută în alte scopuri se poate desface uşor. In căsătorie însă cei doi soţi se împreună, prin puterea şi prin lucrarea lui Dumnezeu, în aşa fel, încât ei devin un singur trup. Mântuitorul a spus răspicat: *„Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă"* (Mt. 19,6; Mc. 10,9). Iar dumnezeescul Apostol a spus deasemenea; *„Celor ce sunt căsătoriţi, poruncescu-le nu eu ci Domnul, femeia de bărbat să nu se despartă; iar dacă s'a despărţit, să rămână nemăritată, ori să se împace cu bărbatul său. Tot aşa, bărbatul să nu-şi lase nevasta"* (I. Cor. 7,10-11). Mântuitorul a spus, că deşi în Testamentul Vechiu divorţul a fost îngăduit, totuşi, aceasta a fost numai o concesiune, (îngăduinţă) dată prin Moise, însă *„din început nu a fost aşa"* (Mt. 19,8). Numai în anumite condiţii e admisibil divorţul în Testamentul Nou, anume, în urma unor fapte prin care se rupe legătura de unitate dintre cei doi soţi. Acestea sun

moartea şi desfrânarea. Aceasta din urmă e tot moarte, un păcat greu, asemănător morţii. Iată singurele motive de divort.

Despre văduvirea unui soţ prin moartea celuilalt grăeşte Sf. Apostol Pavel: *„Femeia măritată e legată de bărbatul său, prin lege, atâta cât el trăieşte; iar dacă a murit bărbatul, deslegată e de legea care o lega de bărbat. Astfel dar, cât el e în viaţă, dacă se mărită cu alt bărbat, se va numi desfrânată; iar dacă a murit bărbatul, este slobodă de lege, ca să nu fie desfrânată, măritându-se cu alt bărbat"* (Rom. 7, 2-3). Iar în altă parte, acelaşi Apostol zice: *„Femeia este legată de lege atâta vreme cât trăieşte bărbatul său. Dacă bărbatul va muri, slobodă este să se mărite cu cine vrea, numai că întru Domnul"* (I. Cor. 7, 39). Deci, un divorţ din alt motiv decât moartea nu e admis. Iar soţul divorţat astfel, dacă se recăsătoreşte, desfrânează. Impreunarea lui cu altcineva nu mai este căsătorie ci concubinaj şi desfrânare. (Vezi şi Mc. 10, 11), pentrucă el aparţine soţului legitim cu care e încă „un singur trup"; iar prin împreunarea cu altcineva, devine şi cu acela „un trup", pângărind astfel unitatea dintre el şi soţul său legitim (1 Cor. 6, 16). Numai prin moartea celuilalt soţ e liber un soţ să se căsătorească din nou *), cu altcineva „numai că întru Domnul", adică numai cu un creştin care e în comunitate cu Domnul, iar nu cu un păgân, care nu are nicio legătură cu Hristos (2 Cor. 6, 14).

Despre celalalt motiv al desfacerii unei căsătorii, anume, despre desfrânare, ne spune Mântuitorul: *„Oricine care lasă pe femeia sa, afară de cuvânt de desfrânare, o face să desfrâneze şi cine va lua pe cea lăsată, desfrânează"*

---

*) In ce priveşte desfacerea căsătoriei prin moartea unuia din soţi, să nu se cadă în greşala de a crede că o recăsătorire a soţului rămas în viaţă ar fi un păcat, fiindcă el va trebui să se întâlnească din nou cu soţul mort, în ceealaltă viaţă; şi că în viaţa de dincolo, care soţi vor fi socotiţi ca soţi?... Problema e pusă greşit Căci în viaţa de dincolo nu vor mai fi „soţi". Acolo nu va exista sex, pentrucă nu va fi nevoie de înmulţire. i vor fi ca îngerii (Mt 22, 30). Numai în viaţa de aici există sexe deosebite, în vederea înmulţirii neamului omenesc Acolo însă nu vor fi „bărbaţi şi „femei", ci *fiinţe omeneşti,* fără sex

(Mt. 5, 32). *„Ori cine va lăsa pe femeia sa nu pentru desfrânare, şi se va însura cu alta, desfrânează şi cine s'a însurat cu cea lăsată, desfrânează"*. (Mt. 19, 9). Aşadar desfrânarea, asemenea morţii, rupe legătura de unitate dintre cei doi soţi. Prin ea căsătoria se desfinţează şi soţii sunt liberi unul faţă de altul să se căsătorească din nou. Insă când soţii se despart din orice alt motiv, păcătuesc nu numai unul faţă de altul, ci şi împotriva lui Dumnezeu, deoarece ei tind să despartă, din motive uşoare, ceea ce a împreunat Dumnezeu care a lăsat să nu se poată desface decât prin moarte şi desfrânare *). Astfel de soţi se socotesc în mod greşit văduvi, pentrucă legătura lor conjugală rămâne şi pe mai departe existentă. O recăsătorire a lor cu alţii însemnează desfrânare. Iar un soţ care se socoteşte pe sine văduv, e înclinat a se recăsători (1 Tim. 5, 11). Prin aceasta, păcatul desfacerii căsătoriei pentru alte motive decât cele expuse devine şi mai mare.

VI. **Şi căsătoria a doua e admisă,** însă numai celor ce au devenit văduvi în condiţiunile amintite mai sus, adică prin moartea, sau desfrânarea celuilalt soţ. Sf. Apostol Pavel zice: *„Dacă bărbatul va muri, slobodă este* (femeia) *să se mărite cu cine vrea, numai că întru Domnul"* (1 Cor. 7, 39; Rom. 7, 2–3). Şi mai departe: *„Celor ce sunt necăsătoriţi şi văduvelor le spun: bine este pentru ei să rămână ca şi mine* (necăsătoriţi). *Dacă însă nu pot să se înfrâneze, să se căsătorească. Fiindcă mai bine este să se căsătorească, decât să ardă"* (1 Cor. 7, 8–9). Iar lui Timotei îi scrie: *„De văduvele cele tinere te fereşte. Căci atunci când se înfierbântează împotriva lui Hristos, poftesc să se mărite. — Drept aceea hotărăsc, să aibă copii, să-şi vadă de case şi să nu dea potrivnicului nici un prilej de ocară"* (1 Tim. 5, 11. 14). Aici vorbeşte Apostolul

*) Pe lângă motivele înşirate mai sus, Sf. Ap. Pavel admite încă unul: necredinţa sau credinţa rătăcită a unuia din soţi, anume, când între un creştin şi un necreştin, soţul creştin vrea să se despartă. In acest caz, soţul creştin e liber. Acest motiv însă azi nu e actual. Era numai pe atunci, când se răspândea creştinismul şi când se putea uşor întâmpla, ca un soţ să devină creştin, iar celălalt nu (1 Cor. 7, 12-16).

despre văduvele nepotrivite de a fi diaconiţe (vers. 9–15). Acestora, Apostolul le recomandă recăsătorirea.

Nu ni se spune nicăiri, de câte ori se poate recăsători un soţ văduv. Biserica însă a admis numai de trei ori, pentru motive bine întemeiate.

VII. **Raporturile sociale dintre soţi sunt stabilite de Sf. Apostol Pavel.** Iată ce zice el: *„Femeile să se supună bărbaţilor lor ca Domnului. Pentrucă bărbatul este capul femeii, precum şi Hristos capul Bisericii... Ci precum Biserica se supune lui Hristos, aşa şi femeile bărbaţilor lor, întru toate. Bărbaţilor, iubiţi femeile voastre, după cum şi Hristos a iubit Biserica Sa... Astfel dar, bărbaţii sunt datori să-şi iubească femeile, ca pe însuşi trupul lor. Cel ce-şi iubeşte femeia, pe sine se iubeşte. Căci nimeni vreodată nu şi-a urît trupul său... Fiecare astfel să-şi iubească femeia, ca pe sine însuşi; iar femeia să se teamă de bărbat“* (Efes. 5, 22–33; vezi şi Col. 3, 18–19). Deci, din punct de vedere mistic, cei doi soţi sunt un singur trup. Insă din punct de vedere social şi familial, Dumnezeu a lăsat ca femeia să fie mai mică, supusă bărbatului (Fac. 3, 16). Totuşi, bărbatul nu trebue s'o privească cu dispreţ, ci cu iubire, fiindcă ea este „trupul“ lui, fiind un trup cu el. Bărbatul are întâietate asupra femeii şi din motivul ordinei în care au fost făcuţi: *„Pentrucă n'a fost luat bărbatul din femeie, ci femeia din bărbat. Şi nici n'a fost zidit bărbatul pentru femeie, ci femeia pentru bărbat* (1 Cor. 11, 8–9; 1 Petru 3, 1—6; 1 Tim. 2, 13—14). Iată de ce, femeia trebue să fie mai mică, supusă bărbatului. Totuşi, în ceea ce priveşte raporturile casnice dintre cei doi soţi, ei sunt egali întreolaltă, ca indispensabili unul altuia: *„Nici femeia nu e fără de bărbat, nici bărbatul nu e fără de femeie. Că precum femeia este din bărbat, aşa şi bărbatul* (vine) *prin femeie şi toate sunt dela Dumnezeu“* (1 Cor. 11, 11—12). Contribuţia ce o aduce fiecare din ei în familie este egal de mare şi de importantă. Ei nu-şi pot înlocui unul altuia serviciile şi

contribuţiile lor de soţi. De aici vine şi egalitatea lor în familie. In afară de familie însă, de pildă în Biserică, femeia trebue să-şi păstreze locul ce i se cuvine (1 Cor. 14, 34–35) şi să nu tindă nici a stăpâni pe bărbat (1 Tim. 2, 12) şi nici a-şi lăsa menirea, înlocuind pe bărbat acolo unde nu poate, nu trebue, sau nu i se cere. In schimb bărbatul îi datorează cinste, nu numai pentrucă este „trupul“ lui, sau pentrucă îi este colaboratoare nepreţuită, ci şi pentrucă e mai slabă şi de aceea îi datorează mai multă atenţie. Sf. Apostol Petru zice: „*Voi bărbaţilor, trăiţi înţelepţeşte cu femeile voastre, ca fiind făpturi mai slabe şi faceţi-le parte de cinste*“... (1 Petru 3, 7).

Prin învăţătura creştină despre taina Căsătoriei şi despre raporturile dintre soţi, femeia şi-a câştigat azi locul ce i se cuvine, atât în familie cât şi în societate. Ea însă nu trebue să tindă la mai mult, după cum nici bărbatul nu trebue s'o readucă la starea de sclavie, din care ea a ieşit cu multe jertfe şi cu multă greutate. Iată învăţătura creştină a „femenismului“ adevărat.

VIII. **Căsătoria e un eveniment de bucurie.** La săvârşirea acestei sf. taine se fac ospeţe şi petreceri, pe care însuşi Mântuitorul le-a aprobat, la Nunta din Cana Galileii. Insuşi ritualul tainei cuprinde cântări, în care se exprimă bucuria naşterii de prunci, adică de noi membri ai Bisericii şi eventual de noi mucenici ai ei.

Fiind eveniment de bucurie, taina Cununiei nu se poate săvârşi în post, când este timp de întristare, decât numai cu deslegare dela episcop şi numai cu condiţia de a nu fi împreunată cu petrecere.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

După sectari, cununia nu este o taină. Ea constă numai în consimţământul pe care şi-l dau soţii reciproc (întreolaltă) de a convieţui, în scopul întemeierii unei fa-

milii. Un singur trup devin ei prin simpla asociere şi împreunare, fără vreo lucrare a Sf. Duh. De aceea şi ritualul prin care se săvârşeşte, constă numai în rugăciuni, în care se cere binecuvântarea lui Dumnezeu asupra nouei familii. El este deci o formă văzută, dar în această formă nu se împărtăşeşte darul cel nevăzut al lui Dumnezeu. E mai mult o solemnitate, împreunată cu rugăciuni.

Pentru a combate învăţătura noastră expusă în punctele de mai sus, sectarii aduc următoarele obiecţiuni.

1. Nicăiri în Sf. Scriptură nu ni se spune, că nunta sau căsătoria ar fi o taină în înţeles ortodox.

Răspunsul nostru. Chiar dacă nu ni se spune lămurit acest lucru despre Căsătorie, e destul dacă ea este înfăţişată ca o taină. Căci nici despre celelalte taine nu ni se spune lămurit că sunt taine, dar nu e nevoie să se mai spună acest lucru, dacă ele ne sunt înfăţişate ca lucrări văzute, în care se împărtăşeşte darul cel nevăzut al lui Dumnezeu. Despre Căsătorie ni se spune, că în ea e ceva tainic, ascuns vederii şi priceperii noastre, anume: împreunarea prin puterea lui Dumnezeu a celor doi soţi în aşa fel, încât nu mai sunt doi, ci unul singur. Prin aceasta ni s'a spus deajuns.

Dar Sf. Scriptură ne spune chiar lămurit, că unitatea rezultată din împreunarea celor doi soţi în căsătorie, e taină şi încă „taină mare“ (Ef. 5, 32), fiind asemenea unităţii dintre Hristos şi Biserică.

2. Sf. Apostol Pavel nu vorbeşte la Efes. 5, 32 despre căsătoria ca taină, ci numai despre taina unităţii dintre Hristos şi Biserică. El zice: „*Taina aceasta este mare; ci eu înţeleg despre Hristos şi despre Biserică*“ Astfel, Apostolul însuşi previne pe cititor să nu înţeleagă cumva greşit, că anume, ar vorbi despre căsătorie în înţeles de taină. Deci a scoate de aici înţelesul în sens ortodox însemnează a forţa textul care de altfel e clar.

Răspunsul nostru. Ca să vedem mai limpede, de ce e vorba când zice Apostolul „taina aceasta", trebue să recurgem la context. Ori, din context rezultă, că e vorba de căsătorie, căci începând dela vers. 22, Apostolul vorbeşte despre raporturile sociale dintre soţi. Iar pentru a le explica în chip mai convingător şi mai potrivit însemnătăţii lor, le aseamănă cu cele dintre Hristos şi Biserică. Este ştiut, că Hristos însuşi S'a numit pe sine „mire" (Mt. 9, 15; 25, 1—10), iar Biserica Sa este prezentată ca o „mireasă", chiar aici în context (vezi şi Apoc. 22, 17). Deci comparaţia este cât se poate mai potrivită. Până la sfârşitul contextului, chestiunea principală este raportul dintre soţi. Când Apostolul zice: „taina aceasta", nu poate fi vorba despre altceva, decât de aceeaşi chestiune principală expusă în versetele precedente, anume, de căsătorie, prin care cei doi soţi rup legătura ce o au chiar cu părinţii lor şi se împreună, devenind un trup (vers. 31). Aceasta este „taina" de care e vorba. Apostolul vrea să spună: Iată ce mare taină este căsătoria! — drept urmare la stabilirea raporturilor dintre soţi. Dar fiind vorba, prin asemănare şi despre Hristos şi Biserică, arătând în cele precedente că şi între Hristos şi Biserică există o atare unitate, deoarece Hristos a fost pentru Biserică un adevărat „Mire", iar Biserica îi este Lui o adevărată „Mireasă", care I se supune şi care îi este „trupul" Lui, întocmai ca într'o căsătorie, adaugă: „Ci eu înţeleg (taina) despre Hristos şi despre Biserică, în înţelesul că şi unitatea dintre Hristos şi Biserică este deasemenea o taină, la fel ca între cei doi soţi în căsătorie, unitate prin care putem înţelege mai bine unitatea dintre soţi. Pe scurt, Apostolul vrea să spună aşa: în înţelesul din versul precedent, despre unirea într'un singur trup a celor doi soţi prin căsătorie, se cuprinde o taină mare, care până acum a fost ascunsă şi nepricepută şi care abia acum ni s'a făcut cunoscută, prin taina unirei dintre Hristos şi Biserica Sa, căci şi această „unire" este o taină mare, exact cum este cea dintre soţi. Iată de ce taina unităţii dintre soţi eu o înţeleg şi cu privire la Hristos şi la Biserică.

Mintea însăşi ne constrânge să înţelegem din textul de mai sus că şi Căsătoria e o taină. Căci dacă e vorba de asemănarea dintre unitatea lui Hristos cu Biserica Sa cu aceea dintre doi soţi în Căsătorie, iar unitatea dintre Hristos şi Biserică e o taină mare, urmează că şi unitatea dintre cei doi soţi e o taină mare. Căci altcum, comparaţia (asemănarea) ar fi falsă, ceea ce nu putem admite.

3. **Nicăiri nu se vorbeşte despre un anumit ceremonial al căsătoriei, săvârşit numai de preoţi.** De aceea, căsătoria poate fi săvârşită şi fără preoţi, iar ritualul ei nu trebue să fie altceva, decât o solemnitate religioasă, în care viitorii soţi îşi dau consimţământul, în mod solemn, de a convieţui, în vederea întemeierii unei familii, sau a naşterii de fii. Toate celelalte acte rituale, ca încununarea, legarea, acoperirea cu voal, schimbarea inelelor, gustarea dintr'un pahar cu vin ş. a., sunt simple adaosuri fără rost.

Răspunsul nostru. Deşi nu se vorbeşte nicăiri despre un ceremonial special pentru săvârşirea acestei taine, totuşi, fiindcă e taină, ea trebue să aibe un ritual al ei, aşa cum are fiecare taină. Ritualul în centrul căruia stă formula („Cunună-se robul lui Dumnezeu"...) constitue partea externă, văzută, a tainei, necesară la oricare taină. Aşa este la Botez, aşa este la Cuminecătură, Preoţie, etc. Aşa trebue să fie şi la Căsătorie. Iar dacă e taină, nu poate fi săvârşită decât de cei ce au chemarea de a fi administratori ai tainelor (1 Cor. 4, 1), care sunt Apostolii sau episcopii şi delegaţii lor, preoţii.

In ceremonialul tainei Căsătoriei au fost rânduite de Biserică diferite acte simbolice (încununarea, legarea, schimbarea inelelor, gustarea din vin, ş. a). Ele îşi au rostul lor, simbolizând binecuvântarea lui Dumnezeu şi puterea de a întemeia o familie (încununarea), precum şi cununa virtuţilor pe care trebue să le aibă mirii în viaţă; împreunarea celor doi miri într'un singur trup (legarea); credinţa şi iubirea necesară dintre miri, care trebue să fie fără

sfârşit ca şi inelul (schimbarea inelelor); convieţuirea în perfectă armonie, atât la bine, cât şi la rău în toată viaţa, care poate să fie ca vinul: şi dulce şi amară (gustarea din vin). Din cauza încununării, taina se numeşte şi „Cununie". Cuvântul de nuntă a luat un înţeles mai mult de „petrecere" obişnuită la căsătorii.

La urma urmei şi sectarii au un oarecare ceremonial şi chiar anumite acte simbolice, la celebrarea unei căsătorii. Atunci cu ce drept mai pot obiecţiona altora un lucru, care nici lor nu le e străin?

CAP. XXVIII.

Maslul

Taina sf. Maslu constă în ungerea cu untdelemn de către preoţi, însoţită de rugăciuni. In ea se împărtăşeşte dela Dumnezeu darul vindecării boalelor trupeşti şi sufleteşti. Invăţătura noastră despre taina sf. Maslu se cuprinde în cele următoare.

I. **Incă în Testamentul Vechiu, untdelemnul era folosit ca mijloc sfinţitor** şi anume: 1. la *aducerea jertfelor* (Ieş. 29, 40; Num. 28, 12–13; Lev. 2, 4 ş. a.); 2. la *sfinţirea unor lucruri* pentru slujbă (Ieş. 40, 9–11) şi 3. la *sfinţirea celor, cărora li se încredinţau diferite demnităţi,* ca cea de *împărat* sau rege (1/3 Regi 15, 1; 1, 34; 2/4 Regi 9, 1–6; 1/3 Regi 16, 1; 19, 15 ş. a.); de *preot* (Ieş. 29, 7; 30, 30) şi de *prooroc* (1/3 Regi 19, 16 ş. a).

In Testamentul Nou, untdelemnul ca materie a tainei Maslului a căpătat şi un caracter vindecător, datorită lucrării darului nevăzut al Sf. Duh, împărtăşit în această taină.

II. **Sf. taină a Maslului a fost instituită de Mântuitorul şi practicată de Apostoli.** Aceasta rezultă din

cuvintele Sf. Scripturi despre Apostoli: *„Deci ieşind ei, au propovăduit tuturor ca să se pocăiască. Şi scoteau afară demoni mulţi şi ungeau cu untdelemn pe mulţi bolnavi şi-i făceau sănătoşi“* (Mc. 6, 12–13). Ungerea cu untdelemn era aşadar o lucrare externă, văzută, în care se împărtăşea darul vindecător al Sf. Duh. Era deci o sfântă taină, pe care au practicat-o Apostolii, la porunca Mântuitorului (vers. 7). Apostolii au mai făcut şi alte vindecări prin puterea darului Sf. Duh. Nu ni se spune că le-au făcut prin ungerea cu untdelemn, ci prin punerea mâinilor, adică prin atingerea cu mâinile de cei bolnavi (vezi Mc. 16, 18; Fapt. Ap. 28, 8 ş. a). De aici însă nu se poate deduce că n'au folosit untdelemnul, sau că untdelemnul este un element care poate lipsi în această taină.

III. **Despre existenţa Maslului ca taină încă pe timpul apostolic şi despre practicarea încă pe atunci a acestei taine, avem ca mărturie biblică strălucită cuvintele Sf. Iacob,** autorul epistolei ce-i poartă numele. Sf. Iacob zice: *„Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoţii Bisericii şi să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, întru numele Domnului. Şi rugăciunea credinţei va mântui pe cel bolnav şi Domnul îl va ridica; şi de va fi făcut păcate, se vor ierta lui“* (Iac. 5, 14–15). Din cuvintele acestea rezultă în modul cel mai evident, că nu e vorba de o simplă ungere simbolică, ci de o taină, pentrucă: 1. e săvârşită de preoţi (la plural); 2. se face *„în numele Domnului“*, ceea ce însemnează în numele Sf. Treimi; 3. este împreunată cu rugăciuni din partea preoţilor, deci cu un ritual, sau ceremonial liturgic şi 4. aduce „mântuire“, „vindecare“ şi „iertarea păcatelor“.

IV. **Taina sf. Maslu se împărtăşeşte nu numai bolnavilor cu trupul, ci şi celor ce au vreo boală sufletească,** sau şi celor ce sufăr urmările vreunei astfel de boale în sănătatea, în liniştea sufletească, în familia, sau în avutul lor. Căci cuvântul „bolnav“ din textul de

mai sus nu arată numai vreo boală trupească, ci tot atât şi sufletească, mai ales că e vorba şi de „mântuire“ şi de „iertarea pacatelor“, alăturea de vindecarea de vreo boală trupească (ridicarea din pat).

V. **Taina sf. Maslu este săvârşită de regulă de către mai mulţi preoţi, anume, de şapte sau cel puţin de trei.** Temeiurile acestei orânduiri a Bisericii sunt următoarele: Când Mântuitorul i-a trimis pe Apostoli la propovăduire, dându-le însărcinarea să săvârşească şi această sf. taină (Mc. 6, 12–13), Sf. Scriptură ne spune că a trimis „câte doi“ (v. 7). La Iacob 5, 14 deasemenea, când e vorba de săvârşitorii acestei taine, se zice: „preoţii“, la plural (vezi şi Mc. 16, 18). Iată de ce taina sf. Maslu şi azi, în Biserica noastră nu poate fi săvârşită decât de mai mulţi preoţi. Biserica a rânduit numărul de şapte, iar în caz că nu pot fi găsiţi şapte, pot să fie cinci sau cel puţin trei preoţi la săvârşirea acestei taine şi numai în cazuri de tot excepţionale, ea poate să fie săvârşită de mai puţin de trei, sau chiar de unul singur. Numărul de şapte a fost ales pentrucă la săvârşirea acestei taine se aprind şapte lumânări, se citesc şapte pericope din apostol şi din evanghelie, iar credincioşii sunt unşi de şapte ori pe frunte, barbă, obraji, piept şi mâini cu untdelemn sfinţit, închipuind cele şapte daruri ale Sf. Duh, chemate în rugăciuni asupra bolnavilor, pentru tămăduirea sufletului şi a trupului.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Cu privire la sf. taină a Maslului, nu numai sectarii, ci şi alţi eterodocşi (romano-catolicii) învaţă altfel.

După sectari, Maslul nu e taină. Pentru a combate învăţătura noastră ei obiecţionează următoarele:

1. Sf. Scriptură nu ne spune nicăiri că această aşa zisă taină ar fi fost instituită de Mântuitorul.

De aceea, nu poate fi admisă şi mai ales nu poate fi socotită ca taină.

Răspunsul nostru. Sf. Scriptură într'adevăr, nu ne aminteşte direct despre data şi împrejurările instituirii acestei taine. Dar ea rezultă indirect şi în modul cel mai neîndoios, pe de o parte din faptul că taina a fost practicată de Apostoli, care au avut direct misiunea de a o săvârşi chiar ei (Mc. 6, 12—13); iar pe de altă parte din faptul că a fost practicată încă pe vremea Apostolilor, vorbindu-se de ea ca de ceva existent şi cunoscut (Iac. 5, 14—15). Nu ne putem închipui, ca însişi Sf. Apostoli să fi săvârşit ceva ce n'ar fi avut temei în cuvintele Învăţătorului, sau să fi făcut ei vreo inovaţie rătăcită şi nefolositoare, sau fără rost.

2. **Maslul n'a fost o taină, ci o simplă ungere simbolică, sau şi numai o punere a mâinilor pe cei bolnavi, de către Apostoli, spre împărtăşirea darului vindecării, pe care-l aveau Apostolii.** Vindecările puteau fi făcute şi fără untdelemn. Lucrul principal era rugăciunea. Untdelemnul putea să fie folosit şi putea să nu fie, fiindcă vindecări s'au făcut şi fără ungere cu untdelemn (Mc. 16, 18; Fapt. Ap. 28, 8 ş. a).

Răspunsul nostru. Că Maslul e o taină şi nu o simplă lucrare simbolică rezultă din cuvintele expuse mai sus, ale Sf. Scripturi. Iar din faptul că Apostolii făceau vindecări şi fără ungerea cu untdelemn, nu rezultă că n'a existat Maslul ca taină, sau că untdelemnul poate lipsi din această taină. Sf. Scriptură nu-l aminteşte în toate locurile unde vorbeşte de vindecări. Dar la Iacob 5, 14—15 se cere neapărat şi untdelemn. Probabil că Apostolii au avut darul Sf. Duh de a vindeca şi fără ungere cu untdelemn, dar e tot atât de probabil, că dacă Sf. Scriptură nu aminteşte totdeauna untdelemnul ca necesar la vindecări, îl presupune, ceea ce rezultă mai ales din Iacob 5, 14—15 unde se spune că untdelemnul este materia acestei taine, aşa cum la Botez este apa, la Euharistie pâi-

nea şi vinul, etc. şi că nu poate lipsi. Noi ştim, că în sf. taine, împărtăşirea darului nevăzut al Sf. Duh se face printr'o lucrare sfântă văzută, care nu poate lipsi, fiind tot atât de importantă ca darul însuşi, deoarece tocmai de această formă este condiţionată împărtăşirea darului nevăzut al Sf. Duh.

3. **Dacă Maslul este o taină, în care se împărtăşeşte darul vindecător al Sf. Duh, de ce nu se vindecă toţi bolnavii care se împărtăşesc de ea?** Căci unii bolnavi, după ce o primesc, chiar mor. Ori, aceasta însemnează că nu e vorba de o taină, în care să se împărtăşească darul vindecător al Sf. Duh, ci de o simplă lucrare simbolică.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, nu toţi bolnavii care primesc această taină se vindecă de bolile lor şi unii de fapt mor. Dar efectul tainei depinde în primul rând de credinţa celui ce o primeşte. Nici însuşi Mântuitorul Iisus n'a putut face nicio minune „în patria Sa", la localnicii „oraşului Său", din cauza *„necredinţei lor"* (Mc. 6, 1. 5-6). Iar când a vindecat pe bolnavi i-a vindecat pentru „credinţa" lor, zicându-le: „După credinţa voastră fie vouă". (Vezi Mt. 9, 22. 29; 15, 28; 8, 10 ş. a). In al doilea rând, noi nu trebue să judecăm după aparenţe, pentrucă ele de multe ori înşeală. Dacă cineva, deşi a primit taina sf. Maslu, mai e încă bolnav, sau chiar moare, noi nu putem fi siguri că taina n'a avut efectul aşteptat. E prea posibil, ca Dumnezeu să mântuiască pe cineva, punându-l şi mai mult la încercare prin suferinţele trupului, sau chiar chemându-l la Sine. Nu vindecarea trupului e lucrul principal, ci a sufletului. Dar cine ar putea dovedi, că prin primirea cuviincioasă a tainei sf. Maslu nu se obţine iertarea păcatelor sau însănătoşirea sufletească şi că Maslul n'are această putere?

4. **După romano-catolici, taina sf. Maslu nu poate fi împărtăşită decât de episcopi şi numai**

acelor bolnavi, care sunt pe moarte, fapt pentru care o şi numesc *„ungerea de pe urmă“* („extrema unctio“).

Răspunsul nostru. In textul biblic, unde se vorbeşte despre practicarea acestei taine (Iac. 5, 14-15) nu se spune să fie chemaţi episcopii la săvârşirea ei, ci „preoţii“. Este adevărat, că pe acele vremuri numele de „preot“ putea să însemneze şi episcop, aşa cum alteori cuvântul episcop însemna preot — cum am văzut la pag. 381–384; şi deasemenea este adevărat, că taina Maslului a fost săvârşită de Apostoli (Mc. 6, 7. 12-13). Dar nu se spune nicăiri că săvârşirea ei ar fi fost un drept rezervat numai lor şi urmaşilor lor (episcopilor), neputând fi încredinţat şi ajutătorilor delegaţi ai acestora, adică preoţilor care şi ei au darul Preoţiei. Oricum ar fi, preotul este un delegat al episcopului în parohie şi poate îndeplini toate lucrările sfinte pe care le îndeplineşte episcopul, al cărui reprezentant este, — afară de săvârşirea tainei Hirotoniei şi de sfinţirea mirului necesar la săvârşirea tainei Sf. Mir. Nici nu ne-am putea închipui ce fel de delegat al episcopului ar fi un preot, dacă n'ar putea săvârşi această taină, atât de necesară enoriaşilor săi, la care episcopul nu s'ar putea deplasa totdeauna la timp oportun.

In al doilea rând, în textul menţionat nu se spune că dacă cineva este muribund, ci dacă este *„bolnav“* să cheme preoţii să-i săvârşească taina Maslului. Şi chiar mai mult: se spune deadreptul, că Dumnezeu *îl va ridica* pe cel bolnav. Ori, dacă taina aceasta ar fi de fapt o ungere de pe urmă, ar fi trebuit să se spună în textul biblic tocmai dimpotrivă, că Dumnezeu îl va mântui pe primitorul ei, chemându-l la Sine. Deasemenea şi în celelalte texte, se vorbeşte de vindecarea şi nu de moartea primitorilor acestei taine.

Iată de ce şi învăţătura catolicilor despre împărtăşirea sf. taine a Maslului este rătăcită. Amintim însă, că rătăcirea e numai de natură practică, deoarece în ce priveşte taina însăşi, ca mijloc de împărtăşire a Sf. Duh, învăţătura catolicilor n'a căzut în rătăcire.

CAP. XXIX.

Puterea disciplinară.

Atât sectarii cât şi noi, susţinem deopotrivă, că dreptul şi puterea disciplinară asupra credincioşilor pentru diferite abateri, le are Biserica. Deosebirea este, că prin Biserică, sectarii înţeleg comunitatea credincioşilor, iar noi înţelegem de astă dată ierarhia superioară, aşa cum uneori, prin cuvântul Stat, înţelegem guvernul Statului. (A se vedea la pag. 80–83).

In general, în legătură cu subiectul ce ne interesează aici, noi trebue să ştim şi să ţinem seamă de spusele Sf. Scripturi, atât după litera, cât şi după spiritul ei. Ele sunt cele de mai jos.

I. Hristos Mântuitorul a dat numai Apostolilor puterea de a pedepsi, de „a lega şi deslega", sau în genere, „toată puterea". El a zis Apostolilor Săi, adresându-se lui Petru: *„Tu eşti Petru şi pe această piatră voiu zidi Biserica mea şi porţile iadului nu o vor birui. Şi-ţi voiu da ţie cheile împărăţiei cerurilor şi orice vei lega pe pământ va fi legat şi în ceruri: şi orice vei deslega pe pământ va fi deslegat şi în ceruri"* (Mt. 16, 18—19). Intâi de toate trebue să facem constatarea, că această făgăduinţă, a puterii de a lega şi a deslega, a fost adresată indirect şi celorlalţi Apostoli. Căci în numele lor a răspuns Petru la întrebarea ce le-o pusese Mântuitorul tuturor Apostolilor (vers. 13 – 16). Iar pe de altă parte, aceeaşi făgăduinţă a dat-o la puţină vreme mai târziu, chiar direct, tuturor Apostolilor, zicându-le: *„Adevăr grăiesc vouă: ori câte veţi lega pe pământ vor fi legate şi în ceruri; şi ori câte veţi deslega pe pământ, vor fi deslegate şi în ceruri"* (Mt. 18, 18). In ce constă această putere, de a lega şi deslega, ne arată însuşi Mântuitorul, atunci când îşi împlineşte

această făgăduinţă, anume, când arătându-li-Se după Învierea Sa: *„a suflat şi le-a zis: Luaţi Duh Sfânt, cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate; cărora le veţi ţinea, vor fi ţinute“* (In. 20, 22–23). De altfel, tot după Învierea Sa, Mântuitorul a dat Apostolilor Săi toată puterea, zicându-le: *„Datu-mi-s'a toată puterea în cer şi pe pământ. Drept aceea, mergând, învăţaţi toate neamurile...“* (Mt. 28, 18–19). Iar aceasta însemnează: Vă dau toată puterea, de a fi delegaţi ai Mei în scopul de a face ca lumea să se împărtăşească de roadele mântuirii pe care am adus-o Eu. E dela sine înţeles, că în cadrul puterii totale este şi aceea de a pedepsi pe cei ce se vor face vinovaţi de abateri disciplinare.

Din toate textele de mai sus constatăm că: 1. Mântuitorul a dat numai Apostolilor puterea, pentrucă de fiecare dată numai lor li S'a adresat; 2. lor le-a dat puterea în gradul cel mai mare („toată puterea“), spunându-le chiar direct, că în virtutea acestei puteri, ei vor putea lega şi deslega păcatele şi vor putea ţine sau scoate din Biserică pe cei ce nu li se vor supune.

După toate acestea, vom înţelege mai limpede sensul cuvântului „Biserică“ din textul care redă cuvintele Mântuitorului relativ la pedepsele disciplinare: *„De-ţi va greşi ţie fratele tău, mergi, mustră-l pe el între tine şi el singur. Şi de te va asculta, ai câştigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi martori sau trei, să se statornicească orice cuvânt. Şi de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ţi fie ţie ca un păgân şi vameş“* (Mt. 18, 15–17). Analizând acest text, observăm că pot exista următoarele grade succesive (treptate) de pedepse disciplinare, aplicate de Apostoli: 1. mustrarea între patru ochi, de către unul din Apostoli; 2. mustrarea în faţa a 2-3 martori, conform dumnezeeştei dispoziţii din Testamentul Vechiu (Deut. 19, 15); 3. mustrarea, sau vreo altă pedeapsă dată de *Biserică*; 4. excomunicarea celui păcătos din Biserica lui Hristos şi aruncarea lui în rândul păgâni-

lor şi vameşilor, sau în împărăţia diavolului. Cuvântul „Biserică“ nu poate însemna adunarea credincioşilor, pentrucă:

1. Adunarea credincioşilor a fost deja reprezentată la al doilea grad al pedepsei, prin prezenţa celor 2-3 martori. „Doi sau trei“ însemnează toţi credincioşii, sau cel puţin doi dintre ei. Aşa era şi în Testamentul Vechiu la stabilirea unui adevăr: mărturia a doi sau trei reprezenta opinia sau mărturia tuturor, adică adevărul mărturisit de toţi. Nu însemnează că alte mărturii erau excluse, ci numai că cel puţin atâtea erau de neapărată trebuinţă şi că celelalte puteau fi de prisos dacă erau reprezentate prin două-trei. Deci, la al treilea şi al patrulea grad nu mai poate fi vorba de comunitate. Acesta este înţelesul textului.

2. La cele de mai sus trebue să avem în vedere şi contextul, precum şi locurile paralele. Acestea nu numai că nu contrazic acest înţeles, ci chiar îl afirmă şi îl întregesc, lămurindu-l şi mai mult. Astfel, în ceea ce priveşte contextul, trebue să observăm, că imediat în continuarea textului, anume, la vers. 18, Mântuitorul făgăduieşte numai Apostolilor dreptul de a lega şi deslega, adică de a ţine sau de a excomunica pe cineva din Biserică, zicându-le: *„Adevăr grăiesc vouă: ori câte veţi lega pe pământ, vor fi legate şi în cer; şi ori câte veţi deslega pe pământ, vor fi deslegate şi în cer“*. Deci, iată cine are dreptul de excomunicare şi în ce înţeles trebuie să luăm aici cuvântul Biserică.

Cât despre textele paralele, parte le-am văzut în cele precedente, parte le vom vedea în cele ce urmează.

II. **Numai Apostolii au făcut uz de acest drept, sau de această putere,** de unde rezultă că numai ei l-au avut şi că ei sunt, împreună cu urmaşii lor, „Biserica“ de care a fost vorba la Mt. 18, 17. Astfel, în cazul nelegiuitului din Corint, nu comunitatea ia hotărîrea excomunicării, ci Apostolul Pavel, după cum rezultă din text: *„Ci eu, deşi departe cu trupul, însă de faţă cu duhul, am*

şi judecat, ca şi cum aş fi de faţă, pe cel ce a făcut una ca aceasta: In numele Domnului nostru Iisus Hristos, adunaţi fiind voi împreună cu duhul meu, cu puterea Domnului nostru Iisus, dau pe unul ca acesta Satanei, spre pieirea trupului, ca sufletul să se mântuiască în ziua Domnului Iisus" (1 Cor. 5, 3–5). Şi mai departe: „*Smulgeţi pe cel viclean din mijlocul vostru*" (1 Cor. 5, 13). Deci Pavel este cel ce „a judecat", iar rolul adunării era numai de a executa hotărîrea Apostolului, adică de a-l smulge pe incestuos dintre ei, după ce se vor fi adunat şi vor fi luat cunoştinţă de această hotărîre.

In Sf. Scriptură, acelaşi autor mai vorbeşte şi în altă parte, despre acelaşi caz de excomunicare şi în acelaşi înţeles. Astfel, după un răstimp oarecare, Apostolul decide ca nelegiuitul (incestuos) să fie primit din nou în sânul Bisericii, în cazul când acesta, pe baza mărturiei celorlalţi credincioşi din Corint, ar prezenta semne de îndreptare. El le scrie: „*Destul este pentru unul ca acesta pedeapsa ce i s'a dat de către cei mai mulţi. Aşa încât voi, dimpotrivă, mai bine să-l iertaţi şi să-l mângâiaţi, ca să nu fie copleşit de prea multă mâhnire. Drept aceea, vă îndemn să-l întăriţi iarăşi, întru iubirea voastră. Că pentru aceasta am şi scris, ca să cunosc credincioşia voastră, dacă sunteţi ascultători în toate. Iar cui îi iertaţi ceva, îi iert şi eu; pentrucă şi eu dacă am iertat ceva, am iertat pentru voi, în faţa lui Hristos*" (2 Cor. 2, 5–10). Să analizăm cu atenţiune textul. Ştim dela 1 Cor. 5, 3—5 că judecata asupra incestuosului a făcut-o Pavel şi că executarea ei au făcut-o credincioşii, în adunarea lor convocată în acest scop. De aceea, dacă se zice că „pedeapsa i s'a dat de către cei mai mulţi", trebue să înţelegem că ea a fost executată de majoritatea membrilor comunităţii, adunaţi laolaltă. Căci şi de astă dată, judecata tot Pavel o face şi le-o comunică spre executare, cu deosebirea doar, că acum ceilalţi credincioşi erau în măsură să ştie mai bine, dacă incestuosul merită iertare sau nu. Iată de ce, acum, Apostolul dă o decizie condiţionată de consimţă-

mântul comunității, ca și când ar cere părerea acesteia. Orice confuzie din textul de aici, sau dela 1 Cor. 5, 3–5 este înlăturată de versul 9: *Că pentru aceasta am și scris, ca să cunosc credincioșia voastră, dacă sunteți ascultători în toate*", adică: Motivul pentru care v'am trimis în scris hotărîrea mea relativ la incestuos, este de a mă convinge, dacă sunteți ascultători sau nu, dacă executați sau nu ce vă poruncesc eu în scris. Sau: Eu am dreptul de a porunci, iar voi datoria de a mă asculta și de a executa ceea ce vă poruncesc. Despre același caz și în același înțeles zice același Apostol, în aceeași epistolă: „*Astfel dar, și de v'am scris, nu v'am scris pentru cel ce a făcut strâmbătate, nici pentru cel ce a suferit strâmbătate, ci ca să se dea pe față, la voi, înaintea lui Dumnezeu, sârguință voastră cea pentru noi*" (2 Cor. 7, 12). „Cel ce a făcut strâmbătate" este nelegiuitul, iar „cel ce a suferit strâmbătate" este tatăl nelegiuitului. Scopul hotărîrii lui Pavel deci nu a fost nici de a pedepsi pe unul, nici de a da satisfacție altuia, ci de a constata „sârguința" credincioșilor în executarea unei porunci dela el („pentru noi"). El a pus la încercare ascultarea credincioșilor din Corint, atât la excomunicarea, cât și la reprimirea în Biserică a nelegiuitului. De aici se vede foarte limpede, că nu comunitatea, ci Pavel a luat hotărîrea în chestiune și că credincioșii numai au executat-o. Iar pentru faptul că l-au ascultat, executând-o bine, Pavel le aduce laude, spunându-le că a rămas „mângâiat" (v. 13). Astfel, orice confuzie aparentă din textele precedente este clarificată îndeajuns și orice echivoc înlăturat.

Ceva mai la vale, Apostolul Pavel scrie acelorași: „*Gata suntem să pedepsim orice nesupunere, atunci când supunerea voastră va fi deplină*" (2 Cor. 10, 6). Deci, cine are dreptul de a pedepsi? Sau, cine trebue să fi rostit pedeapsa pentru nelegiuit? Mai este oare cu putință ca în urma citirii acestui text, să se facă presupunerea, că nu Apostolul, ci comunitatea a rostit-o? Căci și Tesalonicenilor le scrie același Apostol, în același înțeles: „*Dacă*

vreunul nu ascultă de cuvântul nostru din epistola aceasta, pe acela să-l însemnaţi şi să nu mai aveţi cu el nici un amestec, ca să-l fie ruşine" (2 Tes. 3, 14). E la fel, o dispoziţie dată de Apostol în chestiuni de disciplină, comunităţii rămânându-i acelaşi rol, de a o executa.

Tot Apostolul Pavel a făcut uz de această putere, în cazul excomunicării lui Imeneu şi Alexandru, despre care îi scrie lui Timotei: *„I-am dat Satanei, ca să se înveţe să nu hulească"* (1 Tim. 1, 19-20). Deci îi comunică lui Timotei pedeapsa ce le-a dat-o acestora, pentru abateri disciplinare. Pedeapsa este în gradul cel mai mare: lepădarea sau scoaterea din Biserică, în rândul celor ce nu sunt ai lui Hristos, ci ai Satanei, cum sunt „păgânii şi vameşii" (Mt. 18, 17). Dacă dreptul acesta ar fi fost al comunităţii, atunci Pavel i-ar fi propus lui Timotei să convoace adunarea credincioşilor din Efes şi să prezinte cazul disciplinar al celor doi în chestiune, aşteptând pronunţarea comunităţii. Ori, procedura a fost deadreptul invers: Timotei şi adunarea n'aveau decât să ia la cunoştinţă şi să respecte sau să execute sentinţa lui Pavel.

III. **Puterea de a aplica pedepse disciplinare a trecut dela Apostoli la urmaşii lor, care sunt episcopii.**

Constatarea aceasta o facem mai întâi principial. Ştim că Mântuitorul le-a spus Apostolilor Săi: *„Iată, eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului"* (Mt. 28, 20). Dar Apostolii n'au trăit până la sfârşitul lumii, ci au murit şi ei ca toţi oamenii. Deci Mântuitorul nu poate rămânea cu ei până la sfârşitul veacurilor, decât numai prin urmaşii lor, care sunt episcopii. Şi prin aceştia, a rămas şi cu Apostolii. Numai aşa se poate spune că Mântuitorul rămâne cu Apostolii până la sfârşitul lumii. Dar atunci toate drepturile şi îndatoririle Apostolilor au trecut după moartea lor, asupra urmaşilor lor.

Constatarea o facem şi din cazurile concrete pe care ni le prezintă Sf. Scriptură, după care chiar şi în timpul

vieţii Apostolilor, lărgindu-se cercul geografic al activităţii acestora, ei s'au văzut nevoiţi a-şi aşeza colaboratori, cărora le-au împărtăşit Preoţia în gradul cel mai mare şi odată cu aceasta, toate drepturile şi îndatoririle lor. Astfel de colaboratori şi urmaşi ai Apostolilor, instituiţi de Apostoli, au fost de pildă Timotei în Efes şi Tit în Creta. Lui Timotei, Apostolul Pavel îi scrie: *„Pârâ împotriva preotului să nu primeşti, fără numai din gura a doi ori trei martori. Pe cei ce păcătuesc, mustră-i de faţă cu toţi, ca şi ceilalţi să aibă teamă“* (1 Tim. 5, 19—20). Timotei avea aşadar dreptul şi puterea de a aplica pedepse disciplinare chiar şi preoţilor şi desigur şi credincioşilor. In competinţa lui şi nu a comunităţii cădea această îndatorire sau acest drept, tocmai pe baza faptului că era urmaş al Apostolilor care ei înşişi şi nu comunitatea credincioşilor aveau dreptul de a pedepsi, cum am constatat mai sus.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

După învăţătura sectarilor, competinţa în materie de aplicare a pedepselor disciplinare, cade în seama comunităţii. Neadmiţând preoţia ca tagmă aparte, cu îndatoriri faţă de turmă, nu-i pot admite nici astfel de drepturi. De aceea, la ei toate drepturile de conducere şi de disciplină sunt încredinţate comunităţii. Drept justificare, ei invocă anumite texte biblice, în genere aproape aceleaşi ca ale noastre, pe care însă le tâlcuesc fie cu tendinţă şi forţat, fie cu lipsă de pricepere. Redăm în cele ce urmează aceste învăţături forţate, împreună cu răspunsul nostru la fiecare din ele.

1. **Când Mântuitorul, vorbind despre pedepsele disciplinare, zice: „spune-l Bisericii“** (Mt. 18, 15–17) **înţelege: spune-l comunităţii şi nicidecum spune-l conducătorilor** (episcopilor). Căci despre conducători nu e vorba nicidecum. Cuvântul „Biserică“ însemnează totdeauna, comunitatea credincioşilor. Despre pedepse a vor-

bit limpede. Prima e mustrarea între patru ochi, a doua e mustrarea în faţa a doi-trei martori, a treia mustrarea în faţa întregei comunităţi, iar a patra, scoaterea din sânul comunităţii. Ele merg treptat şi progresiv (crescând). Iar forurile pedepsitoare sunt trei, care iarăşi urmează progresiv: 1. însuşi reclamantul singur; 2. acelaş, împreună cu alţi doi-trei; 3. comunitatea. Introducând aici clerul superior, s'ar nărui ordinea firească şi logică a forurilor, care se continuă unul pe altul progresiv, după cum urmează: întâi unul singur, apoi doi-trei şi în sfârşit toţi membrii comunităţii la un loc.

Răspunsul nostru. Interpretarea corectă a textului am redat-o mai sus, la partea din urmă a pct. I al învăţăturii noastre şi e de prisos s'o mai repetăm. Adăugăm doar, că cei doi-trei martori, la al doilea grad de pedeapsă, nu sunt for pedepsitor, ci numai martori, a căror prezenţă e necesară numai pentru a-l face pe inculpat „să-i fie ruşine" (2 Tes. 3, 14) şi să se îndrepte; iar pe de altă parte, pentru ca pedeapsa să fie un exemplu şi pentru ceilalţi credincioşi, încât aceştia „să aibă teamă" de a cădea şi ei în aceeaşi greşală (1 Tim. 5, 20).

Pedepsele merg într'adevăr în ordine crescândă. Dar forurile pedepsitoare rămân aceleaşi, crescând doar numai numărul completului de judecată: întâi un Apostol cu inculpatul singur, apoi acelaşi, cu inculpatul plus doi-trei credincioşi ai adunării; şi în sfârşit mai mulţi Apostoli la un loc. E greşit a spune, că nu de conducători e vorba, căci Mântuitorul S'a adresat Apostolilor şi lor le-a încredinţat dreptul de a se constitui în foruri de judecată. Versetul 18 lămureşte înţelesul celorlalte precedente şi înlătură orice confuzie, mai ales dacă-l punem în lumina celorlalte texte paralele.

2. **In cazul pedepsirii nelegiuitului din Corint nu a decis Pavel, ci adunarea credincioşilor. Apostolul numai a propus adunării, sau numai a sugerat ideea de a pedepsi pe nelegiuit.** Adunarea avea

să se convoace şi să decidă, cu majoritate de voturi. Şi de fapt aşa s'a şi întâmplat, căci tot aşa s'a procedat şi când a fost vorba de suspendarea pedepsei, sau de reprimirea incestuosului în sânul comunităţii. Textul biblic redă doar textual cuvintele Apostolului Pavel: *„Adunaţi fiind voi"*... (1 Cor. 5, 4). Şi mai departe, la suspendarea pedepsei: *„Destul este pentru unul ca acesta pedeapsa ce i s'a dat de către cei mai mulţi. Aşa încât voi, dimpotrivă, mai bine să-l iertaţi... Iar cui îi iertaţi ceva, îi iert şi eu; pentrucă şi eu dacă am iertat ceva, am iertat pentru voi, în faţa lui Hristos"* (2 Cor. 2, 6—10). Deci dreptul îl are majoritatea credincioşilor din adunare („cei mai mulţi") şi de aceea, Apostolul se adresează comunităţii, propunându-i să facă uz de acest drept, atât la pedeapsă, cât şi la suspendarea pedepsei, făgăduind în acelaşi timp că el va consimţi cu părerea majorităţii, sau că va primi de bună hotărîrea acesteia.

Răspunsul nostru. Interpretarea corectă a textelor invocate, am văzut-o mai sus, în cadrul învăţăturii noastre (pct. I). Repetăm aici, că tot ce sectarii socotesc în aceste texte drepturi ale adunării, sunt numai îndatoriri ale ei de a executa pedeapsa pe care nu ea, ci Apostolul a dat-o. Nu Apostolul face adunării propuneri, ci invers, adunarea trebue să-i facă Apostolului, în cazul suspendării pedepsei, ca fiind în măsură să ştie, dacă incestuosul s'a pocăit sau nu şi deci dacă este sau nu cazul ca Apostolul să decidă, această încetare a pedepsei. Alteori, am văzut, că Apostolul a dat asemenea decizii singur, fără a fi consultat adunarea. Acesteia i-a adus doar la cunoştinţă şi atât (1 Tim. 1, 20). Iar aici însuşi el lămureşte chestiunea, spunând, că prin decizia sa, a vrut să-i pună pe credincioşi la încercare, „dacă sunt ascultători" sau nu, adică dacă îi vor executa sau nu decizia. (2 Cor. 2, 9).

Dacă ne-am orienta după tâlcuirea sectarilor, am ajunge în flagrantă contradicţie cu textele paralele, din care am constatat în chip clar şi evident, că numai Apostolii au avut acest drept şi au făcut uz de el.

CAP. XXX.

Sfinţirea obiectelor

In Biserica noastră există o veche rânduială, de a sfinţi diferite obiecte, cu deosebire: apă, untdelemn, pâine, icoane, cruce, drapele ş. a. nu numai pentru întrebuinţarea lor liturgică ci şi pentru alte scopuri sfinte. De obiceiu se sfinţeşte apă, iar prin stropirea cu apă sfinţită şi prin rugăciuni, se sfinţesc apoi alte obiecte, fiecare sfinţire făcându-se după un ritual al ei propriu. Deoarece sectarii nu numai că nu au astfel de sfinţiri, ci le şi osândesc ca nefolositoare, e cazul să arătăm în cele de mai jos, motivele şi temeiurile pentru care ele sunt practicate în Biserica noastră.

I. **Prin căderea omului în păcat, toată natura a căzut sub blestem, împreună cu omul.** Dumnezeu îl aşezase pe Adam stăpân peste toate lucrurile din natură, dându-i grija *„să le păzească“* (Fac. 2, 15). Cine râvnea să le smulgă de sub stăpânirea omului? Nu era altul, decât diavolul şi slugile lui: duhurile rele sau îngerii căzuţi. Prin păcat, Adam a pierdut această stăpânire. Insăşi natura i s'a făcut vrăjmaşe, căci un blestem al lui Dumnezeu „a supus-o stricăciunii şi deşertăciunii“, spre a îngreuia şi mai mult viaţa omului. Cu omul, a căzut şi ea sub blestem, trecând împreună cu acesta, sub stăpânirea diavolului. Iată de ce, diavolul este numit de atunci încoace *„stăpânitorul acestei lumi“* (In. 12, 31; 14, 30) şi *„dumnezeul veacului acestuia“* (2 Cor. 4, 4). Nu numai omul, ci şi natura tinde să se elibereze de sub puterea tiranică a diavolului, suspinând *„ca în dureri de naştere“*, adică suferind încă, în pragul înnoirii ei. Eliberarea ei totală de sub tirania diavolului se va face abia la venirea a doua a Mântuitorului. Până atunci, ea ră-

mâne încă sub deşertăciune, ca o urmare a căderii omului. (Rom. 3, 19–22).

II. **Precum omul, după venirea Mântuitorului, are putinţa de a fi scos de sub puterea diavolului, prin Botez, aşa au şi lucrurile din natură, prin sfinţire, spre a putea fi puse în slujba lui Dumnezeu.** Când Mântuitorul a săvârşit, în pustie, minunea înmulţirii pâinilor, Sf. Evanghelist ne spune, că mai întâi S'a rugat şi *a binecuvântat* pâinile pe care apoi le-a înmulţit (Mt. 14, 19; 15, 36). A făcut rugăciunea obişnuită la mâncare şi a binecuvântat pâinile, pentru a le scoate de sub blestem şi a le pune în slujba măririi lui Dumnezeu prin minunea ce avea s'o facă. La fel a procedat şi la aşezarea sf. Cuminecături: *„Luând pâine, a binecuvântat... Şi luând paharul şi mulţumind le-a dat"*... (Mt. 26, 26–27). Căci şi aici, pâinea şi vinul trebuiau scoase de sub blestem, spre a putea fi puse în slujba lui Dumnezeu. Tot aşa apoi, după Inviere, când S'a arătat celor doi ucenici pe cale spre Emaus: a stat cu ei la masă în Emaus şi *„luând pâinea, a binecuvântat"*... (Lc. 24, 30). Deci iată, că prin rugăciune şi binecuvântare, Mântuitorul a sfinţit pâinea şi vinul. Nu e de lipsă ca toate obiectele din natură să fie sfinţite, decât atunci când ele sunt puse anume în slujba lui Dumnezeu.

III. **Sfinţirea obiectelor se face printr'un ritual oarecare,** compus din binecuvântări şi rugăciuni speciale, potrivit cuvintelor Sf. Apostol Pavel: *„Orice făptură a lui Dumnezeu este bună şi nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulţumită, căci se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune"* (1 Tim. 4, 4–5). E dela sine înţeles, că sfinţirea o pot face numai persoanele liturgice, cărora li s'a încredinţat misiunea de a fi *„isprăvnici ai tainelor lui Dumnezeu"* (1 Cor. 4, 1) şi de a face *„lucrul slujbei"* (Efes. 4, 12), *„în cele ce-L privesc pe Dumnezeu"* (Evr. 5, 1).

Cel mai obişnuit obiect pentru sfinţire este apa, care

apoi devine ea însăşi obiect curăţitor sau sfinţitor, prin stropirea cu ea a altor obiecte.

IV. **Apa, ca element curăţitor era întrebuinţată şi în Testamentul Vechiu.** Astfel, la aşezarea lui Aaron şi a fiilor lui ca preoţi, Moise *„i-a spălat cu apă"* (Lev. 8, 6); şi tot aşa la leviţi, când i-a aşezat, i-a stropit cu *„apa curăţeniei"* (Num. 8, 7). In cortul mărturiei, preoţii trebuiau să-şi spele mâinile şi picioarele, pentru a se curăţi (Ieş. 30, 18—20). Curăţirea de lepră se făcea prin scăldarea *în apă* (Lev. 14, 8), iar dacă cineva se necurăţea prin atingerea de un cadavru, se curăţea prin *„apa curăţirii"*, în care amesteca cenuşa unei vaci roşii, arsă ca jertfă (Num. 19, 9. 12). In Testamentul Vechiu s'a prezis că şi în creştinism va fi o apă curăţitoare, care va curăţi nu numai trupul, ci şi duhul omului (Ezec. 36, 25–26).

V. **Intr'adevăr, în Testamentul Nou apa** (sfinţită) **este întrebuinţată ca element curăţitor şi sfinţitor.** Căci aşa cum îngerul Domnului, tulburând în fiecare an odată apa dela scăldătoarea *Vitezda*, îi dădea putere vindecătoare (In. 5, 4 , aşa Mântuitorul, prin botezul său în apa Iordanului, a dat apei însuşirea de element sfinţitor. De aceea El a rânduit ca sfinţirea în Botez să se facă prin apă sfinţită (In. 3, 3—7). Deşi Sf. Scriptură nu ne spune că apa Botezului trebue mai întâi sfinţită, ne spune totuşi Tradiţia veche, apostolică şi practica bisericească de totdeauna. De altfel, Biblia nu ne spune nici cum e rânduiala Botezului şi totuşi există o rânduială oarecare, fixă, chiar şi la sectari.

Sfinţirea apei se săvârşeşte prin rugăciuni în care se face chemarea Duhului Sfânt asupra ei. Când preotul săvârşeşte slujba sfinţirii apei, scufundă în apă Crucea, care închipuie trupul Mântuitorului, cel ce a sfinţit firea apelor.

Prin stropirea cu apă sfinţită a persoanelor sau lucrurilor, alungăm dela ele puterea diavolului şi le punem în slujba lui Dumnezeu.

VI. **Dovada puterii curăţitoare şi a sfinţeniei apei sfinţite este faptul, că o astfel de apă rămâne vreme îndelungată nealterată.** E totdeauna curată şi proaspătă. Constatarea aceasta au făcut-o chiar şi în vechime Sf. Părinţi. Aşa de pildă Sf. Ioan Gură de Aur zice, că apa sfinţită, chiar şi după doi trei ani, se poate lua la întrecere în curăţenie şi prospeţime, cu cea scoasă proaspăt din izvoare. Acest adevăr îl putem constata şi noi.

VII. **Dacă apa simplă, curată, este un element necesar igienei trupului, n'a fost greu, ca dela igiena trupului, gândul omului să facă încă un pas, la igiena sufletului.** Iată de ce nu numai în Testamentul Vechiu, ci şi în toate religiile popoarelor vechi şi noi există întrebuinţarea apei ca element curăţitor a sufletului. Aşa de pildă în India există în acest scop ceremonia sfinţirii apei din râul Gange. Dar dacă sfinţirea apei e ceva universal şi firesc, e cu neputinţă ca ea să nu existe şi în creştinism. Ea nu poate fi, la creştini, o superstiţie (credinţă deşartă) câtă vreme, după însuşi cuvântul Domnului, cea dintâi sfinţire a omului, în Botez, se face prin apă. Iar dacă apa Botezului e aducătoare de sfinţire, trebue ca ea însăşi să fie sfinţită.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Sectarii nu practică niciun fel de sfinţire rituală. De altfel nici n'au ce să sfinţească: n'au cruce, icoane, ornate bisericeşti, vase liturgice, etc. şi n'au taine. Când întrebuinţează vreun obiect liturgic, îl întrebuinţează aşa cum e. In sprijinul acestei atitudini îşi găsesc şi justificare. O redăm în cele ce urmează.

1. **Obiectele nu trebue sfinţite, pentrucă nimic nu este necurat** (Fapt. Ap. 10, 15; Rom. 14, 14. 20; 1 Tim. 4, 4—5; Tit 1, 15 ; 1 Cor. 8, 8 ş. a). Dacă Dumnezeu le-a curăţit, la ce mai trebuiesc sfinţite?

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, în sine toate sunt curate. Dar e prea posibil, ca lemnul din care e făcut un obiect oarecare menit a fi pus în slujba lui Dumnezeu, să fi fost în slujba diavolului, sau să fi fost necurăţit prin vreo crimă, sau prin vreo nelegiuire. De pildă, un armoniu pe care-l folosesc sectarii în casele lor de rugăciune, e prea posibil să fi servit înainte, în vreo casă de toleranţă. Mai poate fi el oare folosit în biserică, fără să fie curăţit prin sfinţire, de necurăţia lui? Dar de altfel, orice lucru menit lui Dumnezeu, trebue scos de sub puterea diavolului.

2. **Sfinţirile sunt simple credinţe deşarte sau superstiţii, deoarece Sf. Scriptură nu face amintire de ele.** Fiind inovaţii greşite, ele nu pot fi acceptate şi practicate, decât numai împotriva Bibliei.

Răspunsul nostru. Nu tot ce lipseşte din Biblie e inovaţie nefolositoare şi împotriva ei. Căci Biblia nu e un cod complect de învăţătură şi de practică creştină. Sectarii au şi ei rânduiala botezului, a nunţii, a slujbei duminecale ş. a. De unde le au? Căci în Biblie lipsesc cu desăvârşire. Atunci acestea nu sunt superstiţii? Noi însă tot ce avem şi practicăm sunt fie din Biblie, fie din Tradiţie şi din practica Apostolică. Nu practicăm nicio invenţie, sau inovaţie de mai târziu.

3. **Ceea ce e necurat, rămâne necurat** — zic adventiştii — **şi nu se poate sfinţi. De pildă, o mâncare necurată spurcă şi acum pe om, oricât am sfinţi-o.**

Răspunsul nostru. Nimic nu mai există necurat în sine, cum vom putea constata mai jos la cap. XXXIII. Există însă o necurăţie externă, prin întrebuinţarea nelegiuită a unui obiect oarecare. Şi numai din acest motiv e necesară o sfinţire a acelui obiect. De pildă, un lemn oarecare a putut servi cuiva la o crimă odioasă a unei familii, în scopul de a fi jefuită. Mai pot atunci adventiştii să facă

din acel lemn, amvon pentru predicatorul lor în casa lor de rugăciune? Pot lua fără sinchiseală, un lucru care a servit diavolului şi să-l pună în slujba lui Dumnezeu? Evident, că păcatul a fost al criminalului, nu al lemnului. Dar şi asupra lemnului mânjit de sânge s'a vărsat necurăţia diavolească. De aceea, trebue sfinţit, prin chemarea Sf. Duh, sau prin stropirea cu apă sfinţită.

In biserică, toate trebue sfinţite, pentrucă şi ea e un locaş sfânt. Toate trebue desbrăcate de orice necurăţie şi îmbrăcate cu sfinţenia şi puterea Sf. Duh.

CAP. XXXI.

Cădirea cu fum de tămâie. Anafora Praporii. Lumânările.

1. **Practicarea tămâierii cu cădelniţa** la sfintele slujbe îşi are temeiuri biblice. Intrebuinţarea ei în cultul Testamentului Vechiu n'o neagă nici sectarii. Ştim apoi că între darurile Magilor era şi *tămâie* (Mt. 2, 11). Apostolul Pavel vorbeşte şi el despre *„miros cu bună mireasmă, jertfă primită, bine plăcută lui Dumnezeu“* (Filip 4, 18). Deci fumul tămâiei bine mirositoare, înălţându-se în sus, simbolizează înălţarea unei rugăciuni către Dumnezeu, sau a unei jertfe bine plăcute. In acest înţeles ne spune şi Sf. Ioan în Apocalipsă: *„Şi a venit alt înger şi a stat la altar, având cădelniţă de aur; şi i s'a dat tui tămâie multă, ca s'o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinţilor, pe jertfelnicul de aur dinaintea tronului. Şi fumul tămâiei s'a suit din mâna îngerului, înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinţilor“* (Apoc. 8, 3–4). Tot Sf. Ioan ne spune, că în descoperire, a văzut patru fiinţe şi douăzeci şi patru de bătrâni, având fiecare *„năstrape de aur, pline cu tămâie, care sunt rugăciunile sfinţilor“* (Apoc.

5, 8). Deci iată temeiul şi semnificaţia cădelniţei şi a cădirii cu fum de tâmâie.

2. **Anafora** îşi are originea în pâinile sfinţite ale „punerii înainte", din Vechiul Testament (Ieş. 25, 30; Lev. 24, 5–9; 1/3 Regi 21, 4–6; Mt. 12, 3–4). La noi în biserici, anafora este ceea ce rămâne din pâinile întrebuinţate la jertfa euharistică. La 'nceput, ea era împărţită spre mâncare, la agapele de după sf. liturghie credincioşilor ce s'au cuminecat. Mai târziu apoi s'a admis să fie dată şi altor credincioşi, ce nu s'au putut cumunica, în scopul de a se mângâia că primesc cel puţin atât.

3. **Praporii** sunt icoane portative, care, la diferite procesiuni, sunt purtate ca semne de biruinţă. Semnificaţia lor este aceeaşi ca a steagurilor naţionale şi a emblemelor ţării: unitatea şi biruinţa. De obiceiu, în fruntea lor e crucea.

4. **Lumânările,** întrebuinţate în biserici, la morţi ş. a. sunt obiecte simbolice, atât prin compoziţia lor (ceară de albine), cât şi prin funcţiunea lor de a produce lumină. S'au întrebuinţat mai ales în vechime, prin catacombele întunecoase, rămânând apoi, după modelul cultului din Testamentul Vechiu, obiecte liturgice de mare preţ.

Ceara, prin curăţenia ei, adunată din flori, închipue trupul Domnului, născut din Sf. Fecioară Preacurată. Aprinderea lumânărilor la sf. slujbe ne arată începerea rugăciunii, închipuind trezirea sufletului, sau starea lui de veghe, iar stingerea lumânărilor ne arată încetarea rugăciunii şi ne aduce aminte de întunerecul păcatului şi de moarte, când nu ne vom mai putea ruga. Lumina lor închipue lumina sa pe cunoştinţei, lumina adevărului, lumina harului, sau pe Dumnezeu însuşi care este lumină (Lc. 2, 32; In. 1, 5; 8, 12; 12, 35. 46; In. 1, 5; Apoc. 22, 5 ş. a).

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Pentru motivul că în Sf. Scriptură nu se dă nicio dispoziţie cu privire la cădirea cu fum de tămâie, la anaforă, prapori ş. a. sectarii nu le admit, socotindu-le ca simple inovaţii nefolosltoare, pe care creştinismul primar nu le cunoaşte.

Dar ei nu vreau să înţeleagă că Sf. Scriptură nu e complectă şi nu e un cod complect despre credinţa şi practica liturgică creştină, căci n'a fost alcătuită în acest scop. Am avut ocazia să arătăm, că ea a fost scrisă numai la întâmplare şi cu totul pe scurt. Creştinismul era răspândit prin graiu viu şi numai ce nu s'a putut predica în graiu a fost fixat în scris, pe scurt şi provizoriu, până când se va afla ocazia de a complecta prin graiu, cele scrise. Întrebuinţarea cădelniţei, anaforei, etc. îşi are temeiul în practica veche, confirmată de Istorie. E de origine apostolică, chiar dacă nu e atestată direct de Sf. Scriptură.

PARTEA A TREIA

DOCTRINA ORTODOXĂ ÎN RAPORT CU EREZIILE SPECIFICE NUMAI UNOR SECTE

CAP. XXXII.

Serbarea Dumineeii în locul Sâmbetei.

In Testamentul Vechiu, Dumnezeu a poruncit ca ziua a şaptea a fiecărei săptămâni, adică ziua de Sâmbătă, să fie sfinţită, sau serbată prin odihnă (reţinerea totală dela orice muncă) şi prin cult dumnezeesc public, la templu. Dar să luăm bine seama, când şi cum a dat Dumnezeu această poruncă.

Sf. Scriptură ne spune, că după cele şase zile ale creaţiunii, în ziua a şaptea Dumnezeu *„s'a odihnit de toată lucrarea sa, pe care o făcuse. Şi a binecuvântat Dumnezeu ziua a şaptea şi a sfinţit-o, căci întru ea s'a odihnit de toată lucrarea sa, pe care a făcut-o Dumnezeu"*. (Fac. 2, 2–3). Cu toate acestea, Dumnezeu n'a poruncit atunci oamenilor să serbeze şi ei această zi. Abia mai târziu, sub Moise, în timpul trecerii prin pustia Arabiei, venind din robia Egiptului spre Canaan, poporul Iudeu a primit dela Dumnezeu această poruncă. Deci Dumnezeu n'a aşezat dela 'nceputul lumii prăznuirea Sâmbetei, ci mai târziu, aşa încât a fost o epocă, dela începutul lumii şi până la Moise, când nici patriarhii acelei epoci (Noe, Avram, Isac, Iacob ş. a.) nici poporul, n'au serbat ziua Sâmbetei.

Despre instituirea şi semificaţia serbării zilei a şaptea în Testamentul Vechiu, noi trebue să ştim şi să ţinem seamă de cele următoare:

I. Prăznuirea Sâmbetei a fost instituită de Dumnezeu, în timpul trecerii prin pustia Arabiei, a) în amintirea facerii lumei în şase zile, după care, în ziua a şaptea Dumnezeu S'a odihnit; şi b) în amintirea ieşirii din robia egipteană.

Poporul avea să-şi aducă aminte că Dumnezeu este Creatorul lumii; că a creat lumea în şase zile şi deci şase zile sunt şi pentru oameni zile de lucru; şi că în ziua a şaptea S'a odihnit, urmând ca şi pentru oameni, această zi să fie o zi de comemorare şi de odihnă, închinată lui Dumnezeu, Creatorul lumii. Ziua a şaptea avea să fie o zi de odihnă („Sabat" în limba evreiască însemnează *odihnă)* şi de sărbătoare (o zi sfinţită), închinată lui Dumnezeu.

In acelaşi timp, ziua a şaptea avea să comemoreze încă un fapt venit dela Dumnezeu şi de toată importanţa pentru „poporul ales", anume, scoaterea acestui popor de sub robia egipteană şi călăuzirea lui spre pământul făgăduinţei.

Faţă de această îndoită comemorare, se cuvenea şi o îndoită sfinţire a zilei a şaptea, precum şi o deosebită închinare a ei lui Dumnezeu, Atotputernicul Creator al lumii şi sprijinitor al poporului Său.

Iată ce ne spune Sf. Scriptură despre serbarea Sâmbetei: Când Dumnezeu a dat poporului, în pustie mană şi prepeliţe, poporul a observat că în ziua a şasea le dădea cu de două ori mai mult decât în celelalte zile. Au întrebat nedumeriţi pe Moise (Ieş. 16, 5–22). *„Şi Moise le-a răspuns: Iată ce porunceşte Domnul. Mâine este zi de odihnă, odihna cea sfântă în cinstea Domnului. Coaceţi ce aveţi de copt şi fierbeţi ce aveţi de fiert şi tot ceea ce va prisosi puneţi deoparte, la păstrare, până mâine dimineaţă. Şi ei au pus prisosul lor la o parte până a doua zi ...Atunci* (a doua zi) *Moise le-a zis: Mâncaţi mana*

astăzi, căci azi e Sâmbătă, în cinstea Domnului, căci azi nu o veţi găsi pe câmpie. Şase zile să o culegeţi, dar în ziua a şaptea e Sâmbătă şi în ziua aceea nu va fi. Şi s'a întâmplat că în ziua a şaptea au ieşit câţiva din popor ca să o adune, dar n'au găsit nimic. Atunci grăit-a Domnul către Moise: Până când vă veţi încăpăţina să nu ascultaţi poruncile mele şi orânduelile mele? Vedeţi că Domnul v'a dăruit ziua Sâmbetei. Pentru aceea el vă dă în ziua a şasea de mâncare pe două zile. ...Deci s'a odihnit poporul în ziua a şaptea". (Ieş. 16, 23–30). E pentru prima dată când se aminteşte de serbarea zilei a şaptea, ca o poruncă dela Dumnezeu. Până aici, niciun cuvânt că Dumnezeu ar fi poruncit-o şi că poporul ar fi ţinut-o sau ar fi călcat-o. Mai marii poporului erau ei înşişi nedumeriţi de porţia îndoită din ziua a şasea şi i-au cerut lui Moise lămuriri. Pe de altă parte, unii din popor, neobişnuiţi cu această serbare, au călcat porunca Domnului în legătură cu serbarea acelei Sâmbete. Insuşi autorul cărţii sfinte ne-o prezintă ca pe o poruncă nouă, pe care de acum înainte poporul avea s'o ţină. In scurtă vreme apoi, porunca aceasta a devenit o lege pozitivă, alăturea de celelalte ale Decalogului. Porunca a patra sună răspicat: *„Adu-ţi aminte de ziua Sâmbetei, ca să o sfinţeşti pe ea. Şase zile lucrează şi fă toate lucrurile tale. Să nu lucrezi în ea nici un lucru, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici robul tău, nici roaba ta, nici dobitocul tău... Că în şase zile a făcut Domnul cerul şi pământul, marea şi toate câte sunt, iar în ziua a şaptea s'a odihnit. De aceea a binecuvântat Domnul ziua a şaptea şi a sfinţit-o"* (Ieş. 20, 8-11).

Porunca aceasta e repetată şi în altă parte, arătându-se ce pedepse trebue aplicate celor ce ar păngări sfinţenia zilei de Sâmbătă prin vreo muncă (Ieş. 31, 13-17; 35, 1–3). In toate acestea se arată caracterul comemorativ al acestei zile: aducerea aminte de facerea lumii şi de odihna lui Dumnezeu din ziua a şaptea după creaţiune.

Dar în ziua Sâmbetei poporul avea să comemoreze şi ieşirea din robia egipteană. Aşa grăit-a Domnul, prin

Moise, poporului: *„Adu-ţi aminte că ai fost slugă în ţara Egiptului şi Domnul Dumnezeul tău te-a scos dintr' însa cu mână tare şi cu braţ întins; pentru aceasta Domnul Dumnezeul tău îţi dă poruncă să prăznueşti ziua Sâmbetei“* (Deut. 5, 15. Vezi şi vers. 12-14). Deci în ziua a şaptea, poporul avea să jubileze, cu mulţumită lui Dumnezeu, ieşirea din robia egipteană. De aici rezultă în chipul cel mai limpede, că serbarea zilei a şaptea n'a existat înainte de robia a cărei desfiinţare o comemora. A fost o poruncă dată abia în pustie, chiar dacă e în lăgătură şi cu odihna lui Dumnezeu de după cele şase zile ale creaţiunii.

II. **Porunca sfinţirii Sâmbetei a fost un aşează mânt numai al Vechiului Testament.** In Testamentul Nou, care a înlocuit pe cel Vechiu, a fost instituită o altă zi, ca zi de odihnă şi de serbare, anume, ziua întâia a săptămânii sau Dumineca. Instituirea acestei zile ca zi de serbare este independentă de cea a Sâmbetei, fiind legată de alte evenimente pe care le comemorează. Căci în timp ce Sâmbăta Testamentului Vechiu era sfinţită în amintirea facerii lumii şi a ieşirii din robia egipteană, Dumineca creştină o serbăm în amintirea Invierii Domnului, prin care s'a produs crearea din nou a lumii şi totodată ieşirea noastră din robia — mult mai grea ca cea egipteană — a păcatelor şi dobândirea adevăratului Canaan, ceresc.

Invăţătura despre desfiinţarea serbării Sâmbetei în Testamentul Nou — se bazează: 1. pe temeiuri indirecte, *de principiu*, sau generale şi 2. pe temeiuri directe, *din practica* Mântuitorului şi a Sfinţilor Apostoli.

III. **Temeiurile indirecte, pentru înlocuirea Sâmbetei sunt următoarele:** 1. Testamentul Nou a „învechit“ pe cel anterior, numit „Vechiu“ şi a înnoit toate vechile aşezăminte, între care este de sigur şi serbarea Sâmbetei. Aşezământul Vechiu nu era desăvârşit; el era mai mult un tip, o icoană (Evr. 10, 1; Col. 2, 16—17). Iată de ce a trebuit să se întemeieze un altul *„Nou“*, *„mai bun“*

(Evr. 8, 5—8). *„Zicând: Un nou aşezământ, Domnul a învechit pe cel dintâi“* (Evr. 8, 13), care a fost pus numai *„până la o vreme de îndreptare“*, până când adică avea să fie îndreptat sau perfecţionat de altul, Nou (Evr. 9, 10 şi 10, 9). *„Căci dacă cel dintâi Aşezământ era fără de prihană, nu mai căuta loc pentru al doilea“* (Evr. 8, 7; vezi şi Gal. 2, 21 ş. a). Iar prin al doilea, toate cele ale Vechiului Aşezământ au trecut, sau au devenit *„noui“* (2 Cor. 5, 17). Legea cea Nouă are alte instituţii noi, şi proprii ei. Cele vechi nu i se potrivesc, aşa cum nici instituţiile ei cele noi nu pot fi îmbrăcate în formele Legii Vechi, cum *„nimeni nu pune la haină veche petec dintr'o bucată nouă“*, nici *„vin nou în burdufuri vechi“* (Mt. 9, 15—17). E dela sine înţeles, că odată cu celelalte aşezăminte ale Legii Vechi a fost scoasă din vigoare, sau înlocuită („înnoită“) şi serbarea Sabatului. (Vezi şi Rom. 7, 1—6; Gal. 2, 18—19 şi mai sus pag. 105—108 şi 114).

2. Chiar şi în Testamentul Vechiu — deşi serbarea Sâmbetei era numită „legământ veşnic“ — a fost prezisă, pentru epoca mesianică, aşezarea unei alte zile de odihnă, de sărbătoare şi de bucurie, în locul Sâmbetei. Astfel, profetul Zaharia, în inspiraţia sa, vorbeşte de *„o zi“* din timpul lui Mesia. In *„ziua aceea“*, Domnul Dumnezeu va mântui pe poporul său (Zah. 3, 9—10) şi *„va deschide un izvor de apă curgătoare, spre curăţirea de păcate şi de ori ce altă întinare“* (13, 1). Ziua aceea nu poate fi alta decât Dumineca Invierii Domnului, în care ne-a venit mântuirea şi când harul ceresc şi-a revărsat peste noi belşugul isvoarelor sale. Profetul Ieremia deasemenea, vorbeşte despre epoca mesianică, în care se va încheia un nou legământ între Dumnezeu şi oameni. Acest legământ a fost încheiat în Dumineca Invierii, pentrucă atunci s'a înfăptuit ceea ce a prezis Ieremia despre „un nou legământ“ (Ier. 31, 31—33). Prin urmare, ziua aceasta este pentru noi cea mai însemnată şi este o zi de bucurie şi de sfinţenie. Psalmistul încă vorbeşte despre o viitoare *zi de biruinţă a Domnului* (Ps. 110, 3), care

nu poate fi alta, decât ziua în care Mântuitorul a biruit asupra morţii. Iar aceasta este Dumineca. Despre această zi a biruinţei, zice Psalmistul: *„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul; să ne bucurăm şi să ne veselim într'însa* (Ps. 118, 24). Ziua pe care a făcut-o Domnul ca zi de bucurie şi de veselie pentru noi, este Dumineca. In acest chip, ea a luat locul Sâmbetei.

3. Dacă aşezămintele Legii celei Nouă sunt împlinirea reală a celor din Legea Veche, care erau numai „umbre", simboale, sau tipuri ale acestora, atunci şi Dumineca creştină este împlinirea reală a semnificării Sabatului: crearea din nou a lumii şi ieşirea din starea de robie streină (Evr. 10, 1). Ea este tipul realizat, al antitipului ei din Testamentul Vechiu (Col. 2, 16—17). Iar tipul odată realizat, antitipul nu mai are rost.

IV. **Temeiurile biblice directe pentru înlocuirea Sâmbetei prin Dumineca creştină,** provin din învăţătura şi din practica atât a Mântuitorului cât şi a Sf. Apostoli. Ele se referă pe de o parte la înlăturarea Sâmbetei, iar pe de altă parte la păzirea Duminecii ca zi de serbare în locul Sâmbetei.

1. *In ceea ce priveşte înlăturarea Sâmbetei,* textele biblice sunt clare. Din ele rezultă, că atât Mântuitorul cât şi Apostolii Săi, au nesocotit, au călcat, sau chiar au înlăturat serbarea Sâmbetei. Astfel, Mântuitorul a făcut diferite vindecări în zi de Sâmbătă. A vindecat pe omul cu mâna uscată (Mt. 12, 10–13), pe slăbănogul dela Vitezda (In. 5, 1–17), pe orbul din naştere, la scăldătoarea Siloam (In. 9, 1–16) ş. a. Vindecările erau socotite ca muncă şi erau oprite în zi de Sâmbătă. Petru acest fapt, Mântuitorul a fost acuzat, că nesocoteşte sfinţenia Sâmbetei (Mt. 12, 10), că *„desleagă Sâmbăta"* (In 5, 18), că *„nu păzeşte Sâmbăta"* (In 9, 16). Când apoi, trecând în zi de Sâmbătă, printre sămănături, cu ucenicii Săi, a rupt spice pentru ca să mânânce, a răspuns celor ce-L zară de a fi călcat Sâmbăta: *„Fiul Omului este Dor*

al Sâmbetei" (Mt. 12, 8); şi: „*Sâmbăta a fost făcută pentru om şi nu omul pentru Sâmbătă*" (Mc. 2, 27). Aşadar El nu e sclavul, ci Stăpânul Sâmbetei şi o poate deslega, sau înlocui. Asemenea şi toţi oamenii de acum înainte. Sâmbăta nu mai este ceea ce a fost. Când tânărul bogat Îl întreabă ce porunci să ţină pentru a moşteni viaţa veşnică, Mântuitorul nu i-a cerut serbarea cu stricteţe a Sâmbetei, ci numai alte porunci (Mt. 19, 16–22), deşi aceasta era socotită printre cele mai mari porunci, dacă nu chiar cea mai mare, fiindcă violarea ei prin orice muncă, trebuia pedepsită cu moartea (Ieş. 31, 14).

Când Apostolii adunaţi în sinod, la Ierusalim, au hotărît asupra obligativităţii Testamentului Vechiu în creştinism (Fapt. Ap. 15, 1–31), ei au căzut de acord, prin inspiraţie dela Sf. Duh (vers. 28), să nu impună creştinilor decât cunoscutele 4 puncte ale Testamentului Vechiu (vers. 20 şi 29). De serbarea Sâmbetei nu se aminteşte nimic. Ba chiar au spus, că Testamentul Vechiu, prin poruncile lui grele, între care era desigur şi cea a păzirii Sâmbetei, e un jug greu şi nefolositor (vers. 10–11). Iudeo-creştinilor nu le convenea această hotărîre. Ei continuau să ţină mai departe porunca sfinţirii Sâmbetei, împreună cu alte porunci ale Testamentului Vechiu. Prin aceasta însă, ei nu mai erau buni creştini. Nesocoteau înnoirile ce le-a adus Mântuitorul în aşezămintele Testamentului Vechiu şi erau primejduiţi a recădea în iudaism. Iată de ce, Apostolul Pavel le scria unora ca aceştia: „*Acum, după ce aţi cunoscut pe Dumnezeu... cum vă întoarceţi din nou la cele stihii slăbănoage şi sărmane, cărora iarăşi din nou voiţi să le slujiţi? Ţineţi zile şi luni şi răstimpuri şi sărbători şi ani? Mă tem în privinţa voastră, să nu mă fi ostenit la voi zadarnic*" (Gal. 4, 9–11). Testamentul Nou are alte aşezăminte decât cel Vechiu. Serbarea Sâmbetei a trecut şi ea. O reîntoarcere la ea ar însemna o nesocotire a noilor aşezăminte. Cei ce s'au desfăcut de poruncile grele şi nefolositoare ale Testamentului Vechiu, dintre care cea a Sâmbetei ocupa un loc de frunte, să rămână tari în

noile aşezăminte, orice învinuiri li s'ar aduce de către unii zeloşi rătăciţi. Apostolul le scrie: *„Nimeni să nu vă bage vină pentru mâncare sau băutură, sau cu privire la vreo sărbătoare, sau lună nouă, sau Sâmbătă, care sunt umbra celor viitoare“*... (Col. 2, 16–17). Deci, cu Sâmbăta s'a isprăvit. Serbarea ei era şi ea o umbră, o icoană, un tip, al cărei obiect sau antitip acum s'a împlinit, s'a realizat. Prin ce oare se putea împlini chipul serbării Sâmbetei, decât prin serbarea unei alte zile? Iar această altă zi nu poate fi alta decât Dumineca.

In Testamentul Nou s'a păstrat tot ce a rămas bun şi folositor din Testamentul Vechiu. In el sunt amintite şi poruncile Decalogului, în mai multe locuri, dar porunca a patra niciodată. Astfel sunt amintite poruncile; *întâia* (Mc. 12, 29, 32; 10, 32; Lc. 10, 21); *a doua* (Fapt. Ap. 15, 29; 7 Cor. 10, 14; 1 In. 5, 21); *a treia* (In. 5, 12); *a cincea* (Mt. 15, 4; 19, 19; Mc. 7, 10); *a şasea* (Mt. 5, 21–22; 19, 18; Mc. 10, 19); *a şaptea* (Mt. 5, 27–32; 18, 19; Mc. 10, 19); *a opta* (Mt. 19, 18; Mc. 10, 19); *a noua* (Mt. 5, 33–37; 19, 18; Mc. 10, 19; Rom. 13, 9); *a zecea* (Rom. 13, 9). *A patra* însă nicăiri şi niciodată! Dovadă, că această poruncă nu mai exista.

2. *Instituirea Duminecii în locul Sâmbetei îşi are următoarele temeiuri*, de cea mai mare însemnătate:

a) *Mântuitorul a sfinţit ziua Duminecii, pentrucă în zi de Duminecă a înviat din morţi şi S'a arătat viu.* Iar aceasta este pentru noi cea mai scumpă amintire şi prilejul celei mai mari bucurii. Toţi Sf. Evanghelişti sunt de acord în privinţa zilei în care a înviat Mântuitorul. Sf. Matei scrie că ea a fost *„târziu, Sâmbătă noaptea, când se lumina de ziua întâia a săptămânei“* (Mt. 28, 1). Sf. Marcu scrie de asemenea că Mântuitorul *„a înviat dimineaţa, în ziua cea dintâi a săptămânei“* (Mc. 16, 9), iar după Sf. Luca a înviat *„în cea dintâi zi a săptămânei foarte de dimineaţă“* (Lc. 24, 1). In aceeaşi zi, a învierii, Mântuitorul S'a arătat viu: femeilor ce se întorceau dela mormânt (Mt. 28, 9), lui Petru (Lc. 24, 34; 1 Cor. 15, 5), celor doi

ucenici (Luca şi Cleopa) pe cale spre Emaus (Lc. 24, 13 Mc. 16, 12), iar spre seară, în aceeaşi zi, Apostolilor adunaţi la un loc, afară de Toma (In. 20, 19; Mc. 16, 14). Tot în zi de Duminecă S'a arătat apoi Apostolilor („după 8 zile, în cari se socoteşte şi Dumineca Invierii, deoarece Invierea a fost foarte de dimineaţă) de faţă fiind şi Toma (In. 20, 26). Evanghelistul Ioan ne spune, că Apostolii văzând pe Domnul înviat, *„s'au bucurat"* (In. 20, 20), iar Matei, că şi sfintele femei au avut *„bucurie mare"*, aflând la mormânt, dela un înger, că Domnul a înviat (Mt. 28, 8). Invierea din morţi este cea mai mare minune a Mântuitorului şi pentru noi este de cea mai mare importanţă. E într'adevăr, prilejul celei mai mari bucurii. Ea nu poate fi comemorată decât în ziua în care a avut loc, adică Duminecа. Prin aceasta, ziua întâia a săptămânii a luat locul zilei a şaptea, în ceea ce priveşte sfinţirea ei. In ea se împlinesc şi cuvintele profeţiilor Testamentului Vechiu, despre venirea unei alte zile, de bucurie şi veselie, în care se va inaugura o nouă Lege. In ea ni s'au deschis porţile cerului de unde coboară harul slobozirii din robia păcatelor şi al naşterii din nou a omenirii, sau al unei noui creaţiuni a lumii. Pentru noi, această creaţie din nou este de cea mai mare însemnătate, pentrucă după prima am devenit morţi, în schimb după a doua devenim vii în veci. Iată de ce, noi serbăm Dumineca în locul Sâmbetei, care de altfel avea mai mult însemnătate simbolică, fiind un tip, sau o umbră, al cărei obiect sau antitip avea să se realizeze în Testamentul Nou, cum am avut deja mai sus prilejul să vedem (Col. 2, 16—17 ş. a.), iar antitipul Sâmbetei nu poate fi decât Dumineca, ziua celui mai însemnat eveniment pentru noi şi a celei mai mari bucurii.

b) *In zi de Duminecă a dat Mântuitorul Apostolilor Săi cele mai mari şi mai dumnezeeşti daruri*, ce le făgăduise lor (Mt. 16, 19; 18, 18; In. 14, 26; 15, 26; 16, 7—15 ş. a). Intr'adevăr, în zi de Duminecă le-a dat *puterea de a ierta păcatele* (In. 20, 19—23) şi tot în zi de Duminecă le-a dat *deplinătatea darurilor Sf. Duh*, anume, în Dumineca

Cincizecimii, când s'a pogorît Duhul Sfânt peste ei în chip de limbi de foc (Fapt. Ap. 2, 1–5). In ziua aceasta Şi-a împlinit Iisus făgăduinţele, pentrucă era sfinţită prin Invierea Sa şi astfel încă din Dumineca Invierii, Apostolii comemorau în ea Dumnezeasca minune, adunaţi la un loc pentru cultul public şi pentru a sfinţi ziua Invierii, numită e acum: „Dies Domini", sau „dominica" — „Ziua Domnului", sau „domnească" nume ce i s'a păstrat până astăzi.

c) *In zi de Duminecă se adunau Apostolii* — din aceleaşi motive de mai sus — *spre a săvârşi cultul public şi sf. Cuminecătură.* Autorul Faptelor Apostolilor scrie: *„In ziua întâia a săptămânii adunându-ne noi să frângem pâinea, Pavel.... a prelungit cuvântul"*... Fap. Ap. 20, 7; 2, 42. 44; vezi şi Mc. 16, 14). „Frângerea pâinii" era făcută în cadrul cultului public, în biserică (1 Cor. 11, 20-22), ceea ce însemnează că Apostolii nu mai săvârşeau cultul Sâmbăta, ci Dumineca. Tot în zi de Duminecă se făcea strângerea de ajutoare pentru săraci. Apostolul Neamurilor orânduieşte astfel: *„Cât pentru srângerea de ajutoare care este pentru fraţi, precum am rânduit Bisericilor Galatiei, aşa să faceţi şi voi. La fiecare zi întai a săptămânei, fiecare dintre voi să-şi pună deoparte şi să srângă, din câştigul ce a avut"*... (1 Cor. 16, 1 – 2). Adică, din câştigul ce a avut fiecare în zilele de lucru ale săptămânii, Dumineca să contribue la colectă. Dumineca şi nu în altă zi, pentrucă în celelalte zile toţi erau împrăştiaţi şi ocupaţi cu munca şi câştigul, iar Dumineca erau adunaţi la biserică, pentru săvârşirea cultului public, când aşadar, fiind de faţă, puteau contribui cu toţii la colectă. Iată deci o dovadă dintre cele mai concludente, despre practica Apostolilor relativ la serbarea Duminecii.

d) *Tot în zi de Duminecă a primit Sf. Evanghelist Ioan descoperirile* cuprinse în Apocalipsă, despre soarta viitoare a Bisericii şi a lumii. Aşa ne spune el însuşi: *„Fost-am răpit întru Duhul, în ziua Domnului"*... (Apoc. 1, 10). Iar „ziua Domnului" e ziua Invierii, zi care de acum este închinată Domnului, luând locul Sâmbetei. Insuşi

numele acestei zile ne dovedeşte, că încă pe atunci, ziua închinată Domnului nu mai era Sâmbăta, ci Dumineca. Descoperirile sunt de toată însemnătatea, fiind pentru noi puncte de orientare a vieţii noastre către Dumnezeu, Judecătorul cel drept. Au fost descoperite în zi de Duminecă, pentru sfinţenia lor şi pentru s inţenia lui Ioan, care în această zi va fi zăbovit mai mult decât în alte zile, cu inima şi cu gândul la Dumnezeu.

e) *La aşezarea Sf. Cumineca turi, Mântuitorul a zis: „Aceasta să faceţi întru pomenirea mea"* (Lc. 22, 19; 1 Cor. 11, 24–26). E vorba deci de o comemorare. Ori, această comemorare se făcea de către A ostoli — cum am văzut mai sus — Dumineca. Deci Dumineca şi nu Sâmbăta e ziua comemorării Domnului.

Din cele de mai sus putem înţelege de ce, în ziua Cincizecimii, Apostolii „erau toţi adunaţi la olaltă (Fap. Ap. 2, 1). Intemeiaţi pe cele constatate mai sus, putem afirma, că ei nu serbau atunci Cincizecimea Iudeilor, ci fiind zi de Duminecă, serbau „ziua Domnului". Sărbătoarea Cincizecimii s'a păstrat şi în creştinism, dar ea nu mai are caracterul ei vechiu, ci unul cu totul nou, neotestamentar, fiind acum serbată în amintirea altor evenimente. Cincizecimea din Testamentul Vechiu a fost transformată în *Rusaliile* creştine, pentru motive foarte hotărîtoare. Din caracterul vechiu al acestui praznic n'a mai rămas nimic în creştinism. La fel stăm şi cu Paştile. Şi acelaşi este cazul şi cu Dumineca în locul Sâmbetei. Toate praznicele ce ne-au rămas din Vechiul Testament şi-au schimbat locul şi mai ales au căpătat un caracter creştin. Şi numai pentru caracterul lor creştin sunt prăznuite.

V. Istoria şi Sf. Tradiţie luată cel puţin ca mărturie istorică, ne mărturisesc că Biserica a continuat îndată după Apostoli firul învăţăturii şi al practicei apostolice, serbând Dumineca şi nu Sâmbăta. Firul acesta s'a continuat neîntrerupt până azi. Chiar şi sectarii îl mărturisesc, excepţie făcând doar câţiva, care ţin Sâmbăta şi

poartă numele de *sâmbătari* sau *adventişti de ziua a şaptea*. Obârşia lor e însă nouă, şi n'au nici cel mai mic argument care să-i îndreptăţească a cunoaşte mai bine ca alţii Istoria şi mai bine ca cei din vechime Sf. Scriptură şi spiritul Noului Testament. Practicei lor de câteva decenii numai, i-se opune practica de două milenii a Bisericii şi chiar şi cea a tuturor celorlalţi creştini vechi şi noi.

VI. **Să chibzuim puţin lucrurile şi cu mintea, ajutaţi de Sf. Pavel** (Gal. 3, 10–13). Cei ce ţin, ca obligatorii, unele porunci ale Legii Vechi, sunt obligaţi a le ţine şi pe toate celelalte porunci ale acelei Legi; altfel, sunt sub blestemul Legii, deoarece scris este în Lege (Deut. 27, 26; Ier. 11, 3): *„Blestemat este oricine care nu stărueşte întru toate cele scrise în cartea legii, ca să le facă"* (Gal. 3, 10). Ori, a te lega să ţii toate poruncile Legii (Testamentului Vechiu) însemnează a te angaja la o osteneală zadarnică, pentrucă, pe de o parte, aceste porunci sunt prea multe şi deci peste putinţă de a le împlini pe toate, iar pe de altă parte, ele n'aduc niciun folos, fiind numai un „jug" (Fap. Ap. 15, 10), o povară, şi grea şi nefolositoare. Iată de ce putem spune împreună cu Apostolul, că *„toţi cei ce sunt din faptele Legii, sunt sub blestem"* (Gal. 3, 10). Aşadar, a ţine porunca Sâmbetei, însemnează a fi obligat a ţine şi toate celelalte porunci ale Legii, sau a fi obligat a ţine ceva ce îţi este nu numai nefolositor, ci şi peste putinţă, fapt care îţi aduce blestemul Legii.

Astfel, dacă unii se angajează a ţine porunca Sâmbetei, prin aceasta ei recunosc obligativitatea Legii Vechi în creştinism şi atunci sunt obligaţi a ţine şi anii sabatici, şi anii jubiliari, şi luna nouă, şi tăierea împrejur, ş. a., ceea ce însă ştim că nu fac. Dar, ori eşti cu Testamentul Vechiu şi împlineşti toate poruncile, nesocotind Testamentul Nou, ori invers, cii Testamentul Nou, al lui Iisus Hristos care *„ne-a răscumpărat din blestemul legii„* (Gal. 3, 31(, adică ne-a scos de sub obligaţia de a împlini vreo

poruncă a Testamentului Vechiu. Şi de sigur nu vom renunţa la eliberarea ce ne-a adus-o Hristos, de sub „blestem", spre a ne angaja la ţinerea nefolositoare a vremei porunci din Testamentul Vechiu şi prin aceasta la obligaţia de a le ţine pe toate, când ştim că ele fiind imposibile, ne aduc blestem, sau în cel mai bun caz rămân nefolositoare.

VII. **Să fie oare un păcat de neiertat înlocuirea Sâmbetei prin Duminecă?** Adică, suntem oare obligaţi să tâlcuim numaidecât după literă porunca sfinţirii Sabatului, legând-o exclusiv de ziua a şaptea a săptămânii? Doar se ştie, că *Iosua*, în lupta cu Amoriţii, *a oprit soarele şi luna în loc, o zi întreagă* (Ios. 10, 12–13). Prin aceasta s'a stricat rostul zilelor săptămânii; s'a pierdut o zi prin dublarea alteia, iar cele 24 de ore ale Sâmbetei viitoare au trebuit transpuse în locul cuvenit zilei întâia a săptămânii, adică în locul Duminecii. In acest chip, toate zilele săptămânii, raportate la timpul astronomic, au trebuit atunci să fie trecute, fiecare în locul celeia ce-i urmează, chiar dacă nu şi-au trecut şi numele. Căci dacă ziua în care Iosua a oprit soarele în loc pe toată durata acelei zile, s'a dublat, astronomiceşte ea nu a mai avut durată de 24, ci de 48 de ore, dintre care 24 aparţineau de fapt zilei următoare. Iată deci o dificultate pentru Sâmbătari, întru interpretarea literală a poruncii Sabatului.

O altă dificultate provine din situaţia geografică a aşezărilor omeneşti pe glob. Este ştiut, că pământul e rotund, fapt absolut verificat şi dovedit. El se învârteşte în jurul osiei sale, în răstimp de 24 de ore. Această învârtire, sau *„mişcare de rotaţie"*, produce ziua şi noaptea. Dar e dela sine înţeles, că nu pe toată suprafaţa globului este în acelaşi timp zi şi în acelaşi timp noapte. Zilele din America nu coincid cu cele din Europa sau din Asia. Nici chiar în ţările învecinate, nu coincid exact, astronomiceşte, orele din zi şi din noapte, căci orariile sunt fixate, convenţional, pe regiuni şi de aceea, chiar într'o ţară oare-

care, „ora oficială“ nu corespunde, în fiecare punct al ţării, cu cea astronomică. Astfel, când la noi e Sâmbătă la amiazi, în Japonia este deja Duminecă, iar în America abia peste 6–7 ore va fi Sâmbătă la amiazi. Şi când la noi, după orarul oficial e Sâmbătă, după cel astronomic nu este decât peste 30—40 minute, sau a trecut cu 30–40 minute ziua de Sâmbătă. Care e Sâmbăta adevărată? A mea, sau a Japonezului. Este oare a mea bună, când Americanii în acel timp lucrează? Când ei serbează, noi muncim — şi învers. Iată deci, o altă dificultate.

Apoi, durata zilei şi a nopţii nu este egală pe tot globul. In unele locuri, o zi durează 24 ore, în altele durează 1560 ore, deci de 65 de ori mai mult ca cea de 24 ore. In alte locuri apoi, ziua este de 2472 ore, deci de 103 de ori mai mare. Iar în alte locuri, ea durează 3864 ore, adică de 161 de ori cât ziua de 24 ore. La polul Nord, la Eschimoşi, o zi durează 6 luni. Deci, acolo când ar trebui să serbeze ziua a şaptea? Cât să înţeleagă ei o zi, când ştiut este, că ziua este determinată de lumina soarelui, sau de mişcarea pământului şi nu de ceas?

Iată aşadar mai multe dificultăţi, care nu pot fi înţelese şi înlăturate prin tălmăcirea literală pe care o fac sâmbătarii în privinţa serbării zilei a şaptea a Testamentului Vechiu, serbată în vechime de un singur popor şi dintr'o ţară unde nu se puteau ivi astfel de dificultăţi. Tâlcuirea spirituală însă adaptează (potriveşte) totul spiritului, care dă viaţă şi nu literei, care omoară (In. 6, 63; 2. Cor. 3, 6).

Nu putem socoti ca păcat schimbarea Sâmbetei şi înlocuirea ei cu Dumineca, mai ales când această schimbare şi înlocuire provine dela Mântuitorul şi dela Sf. Apostoli. Interpretarea trebue să fie spirituală. E chestiunea să serbăm o zi, de 24 ore, indiferent de timpul astronomic. In serbare nu timpul e factorul cel important, ci semnificaţia serbării. Atunci ar fi păcat, când n'am serba nicio zi. Sf. Apostol Pavel zice, că nici chiar atunci nu e păcat, când n'avem o zi anumită de sărbătoare, din săptămână'

dacă le socotim pe toate ale lui Dumnezeu, adică dacă facem din fiecare gând şi faptă, o rugăciune şi o închinare lui Dumnezeu, împlinindu-I necontenit voia, indiferent de numărul sau de numele zilei. In acest chip, fiecare zi ne-ar putea fi zi de sărbătoare, fără să avem zile anumite în acest scop. Iată cuvintele Apostolului: *„Unul osebeşte o zi de alta, iar altul judecă toate zilele asemenea. Fiecare să fie, în cugetul său, deplin încredinţat. Cine socoteşte ziua ca zi legată, o socoteşte pentru Domnul; şi cine o desleagă, o desleagă pentru Domnul"* (Rom. 14, 5—6). Aşadar iată interpretarea spirituală a poruncii Sabatului. De aceea, dacă Sabatul a fost deslegat, a fost pentru Domnul, ca să fie pe placul Lui. Şi dacă avem şi temeiuri directe pentru această deslegare, atunci de ce ar constitui ea un păcat, mai ales că ziua de sărbătoare nu e înlăturată, ci numai înlocuită ?!

Invăţături şi obiecţiuni „sâmbătare".

După „adventiştii de ziua a şaptea" cunoscuţi sub numele de sâmbătari, Testamentul Vechiu a rămas şi pentru creştini obligator în întregime şi deci prin aceasta a rămas obligatorie şi porunca serbării Sâmbetei.

In ceea ce priveşte obligativitatea Testamentului Vechiu şi indirect a serbării Sâmbetei ei învaţă şi obecţionează următoarele:

1. **Hristos Mântuitorul n'a desfiinţat Legea** (Testamentul Vechiu) căci însuşi a mărturisit: *„Să nu socotiţi că am venit să stric legea sau proorocii; n'am venit să stric, ci să împlinesc. Căci adevăr grăiesc vouă: cât vor sta cerul şi pământul, o iotă sau cirtă din lege nu va trece, până ce nu se vor face toate"*. (Mt. 5, 1 –18). Iată deci, că şi porunca sfinţirii Sâmbetei rămâne în vigoare pentru totdeauna

Răspunsul nostru. La textul acesta am mai răspuns. (Vezi mai sus, pag. 105–108 şi 114–116). Menţionăm în

plus următoarele: cuvintele de mai sus ale Mântuitorului n'au înţelesul că Legea a rămas în vigoare cu toate poruncile ei mari şi mici. Inţelesul este acesta: Eu n'am venit împotriva legii şi proorocilor, sau: Venirea mea nu-i este Legii ceva strein, ci din contră, e în deplin acord, atât cu legea lui Moise, cât şi cu învăţătura din celelalte cărţi ale Testamentului Vechiu, cuprinse sub numele de „prooroci" (priori şi posteriori); în acest chip Eu „împlinesc legea"; mai lămurit: legea se împlineşte perfect prin Mine, adică prin venirea Mea, deoarece această venire a Mea era însăşi ţinta ei (Rom. 10, 4); Eu împlinesc toate profeţiile ei mesianice, deci în Mine, legea se împlineşte în totul. Şi e cu neputinţă să nu se împlinească ceva din ea în legătură cu venirea Mea. Mai uşor s'ar putea întâmpla să treacă cerul şi pământul decât să treacă neîmplinită vreo profeţie mesianică a legii... Inţelesul acesta este evident mai ales din partea a doua a textului citat, în afară de atâtea alte locuri, din care rezultă, direct sau indirect acelaşi adevăr.

Altfel, cum se face, că totuşi, îndată după cuvintele de mai sus, Mântuitorul a rostit altele în care a şi stricat legea? (vers 21–48). Cum se face, că totuşi a stricat legea făcând una Nouă (Lc. 22, 20), pe care a aşezat-o prin sângele Său şi care „a învechit-o" pe cea dintâi? Inainte de a o fi înfiinţat pe cea Nouă, Mântuitorul a respectat Legea: a fost tăiat împrejur, a fost închinat la templu etc. A respectat şi Sabatul; dar l-a şi călcat, arătând că El este mai mare ca Sabatul şi că omul nu este pentru Sabat, ci Sabatul pentru om. Inlocuind apoi Legea, a înlocuit şi Sabatul. Să se fi pus oare El însuşi în contradicţie, zicând pe de o parte că nu strică Legea, iar pe de altă parte înfiinţând o altă Lege Nouă? (A se vedea mai sus învăţătura noastră).

De altfel, dacă şi Mântuitorul a fost tăiat împrejur, pe baza faptului că „împlineşte legea" în înţelesul învăţăturii sâmbătarilor, atunci de ce nu împlinesc şi sâmbătarii tăierea împrejur? Cum de totuşi această poruncă din

Lege a rămas „stricată“ de către însuşi Mântuitorul, după ce El a împlinit-o?

2. **Dumnezeu a binecuvântat şi a sfinţit ziua a şaptea încă la începutul lumii,** când a isprăvit creaţiunea. Căci scris este: „*Şi a sfârşit Dumnezeu în ziua a şaptea lucrarea sa pe care o făcuse şi s'a odihnit în ziua a şaptea de toată lucrarea sa pe care o făcuse. Şi a binecuvântat Dumnezeu ziua a şaptea şi a sfinţit-o, căci într-u ea s'a odihnit de toată lucrarea sa pe care a făcut-o Dumnezeu*“ (Fac. 2, 2–3). Deci, după cele şase zile ale creaţiunii, ziua a şaptea a fost cel dintâi Sabat, sfinţit de însuşi Dumnezeu. Prin acest fapt, ziua a şaptea a rămas sfântă pentru toţi şi pentru totdeauna.

Răspunsul nostru. Este adevărat, că Dumnezeu S'a odihnit în ziua a şaptea şi că a binecuvântat şi a sfinţit această zi. Dar n'a poruncit oamenilor s'o ţină ca zi de odihnă şi de sărbătoare. Pe atunci omul se găsea în rai, iar acolo nu exista zi de odihnă, căci munca era plăcută şi uşoară, încât nu cerea sforţări, iar puterile omului erau întregi; astfel, munca nu era o povară istovitoare. De aceea, nu era necesară odihna. Abia după căderea omului, când puterile i s'au sleit, munca a devenit grea. Şi totuşi nici atunci, omenirea n'a serbat ziua a şaptea ca zi de odihnă şi de sărbătoare. Căci nicăiri nu ni se spune, că Noe, Avraam, Isac, Iacob, etc. ar fi serbat Sabatul. Abia sub Moise a primit poporul dela Dumnezeu pentru prima dată porunca de a sfinţi Sabatul, poruncă ce a fost trecută şi în Decalog. Prin serbarea Sabatului, poporul nemulţumit, care murmura din cauza greutăţilor de trai din pustie, era dator să-şi aducă aminte de Dumnezeu Atoatefăcătorul şi să-I mulţumească pentrucă l-a scos din robie şi-l conduce spre Canaan, locul de „odihnă“ (Evr. 3, 11. 18 ş. a).

Dumnezeu într'adevăr, „S'a odihnit în ziua a şaptea“ şi a sfinţit această zi. Dar ce însemnează ziua a şaptea? Căci în această zi nu ni se spune că „*s'a făcut seară şi*

s'a făcut dimineaţă" cum ni se spune despre celelalte şase zile ale creaţiunii. *„Ziua a şaptea"* însemnează deci toată epoca de după creaţiune. Altfel, ar urma ca în ziua a opta, respectiv întâia a săptămânii următoare, Dumnezeu să fi început din nou a crea, sau a lucra ceva, pentru ca apoi, după alte şase zile, iarăşi să Se odihnească... şi să serbeze şi El, în fiecare săptămână, ziua a şaptea. Urmând pe sâmbătari, serbarea Sâmbetei trebue făcută după exemplul lui Dumnezeu, iar nu pe baza vreunei porunci dela'nceput. Porunca a venit abia mai târziu. Insă a spune că şi Dumnezeu serbează Sâmbăta şi că numai după exemplul Lui — cel puţin până la venirea acestei porunci — trebue s'o fi serbat şi oamenii, însemnează a cădea în cea mai mare rătăcire. Deci, „ziua a şaptea" nu e decât ziua în care Dumnezeu a încetat creaţiunea universului. „Odihna" lui Dumnezeu din ziua a şaptea durează, în acest înţeles, până azi şi până la sfârşitul lumii. Iată de ce „ziua a şaptea" se numeşte „Sabat", „odihnă". Numele acesta nu e în legătură cu omul, ci cu Dumnezeu. „Odihnă" însemnează încetarea creaţiunii lumii de către Dumnezeu. Nicăiri nu ni se spune, că la 'nceput şi omul „s'a odihnit" în ziua a şaptea.

3. **Nu este adevărat că porunca sfinţirii zilei a şaptea ar fi fost dată abia sub Moise, în pustie. Ea a existat dela 'nceput, ceea ce rezultă din cuvintele poruncii din pustie:** *Adu-ţi aminte de ziua Sâmbetei, ca s'o sfinţeşti pre ea"*... (Ieş. 20, 8). Deci Dumnezeu numai atrage atenţia („adu-ţi aminte"...) asupra unei porunci deja existente, iar nu acum o statorniceşte prima dată. Iar fiind dela început, e obligatoare pentru lumea de totdeauna.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, Dumnezeu dăduse această poruncă, înainte de tablele legi. Dar nu în rai, ci în pustie, prin Moise, cum am văzut deja (Ieş. 16, 23–30). Deci, Dumnezeu acum numai îi repetă lui Moise ceea ce îi mai spusese odată. „Adu-ţi aminte" însemnează: Să

nu uiți de ceea ce ți-am poruncit acum, de curând; să ții seamă de porunca ce ți-am dat-o! Iar că porunca a fost necunoscută poporului până sub Moise, ne-o dovedește faptul că e statornicită în amănunțime și nu simplu menționată. I se arată amănuntele în care constă și pedepsele cuvenite celor ce o calcă (Ieș. 20, 8–11; 31, 13–17 ș. a). De aici înainte, mereu se face amintire de ea, anunțându-se ce pedepse mari vor primi cei ce o vor călca. De ce nu s'a vorbit de Sâmbătă și până atunci? Răspunsul e simplu: pentrucă ea nu exista ca zi de serbare.

4. **Serbarea Sâmbetei nu poate fi înlocuită, deoarece ea este un semn și un legământ „veșnic" între Dumnezeu și oameni,** pe temeiul cuvintelor lui Dumnezeu însuși: *„Fiii lui Israil să păzească Sâmbăta, ziua de odihnă, în neam de neam, ca veșnic legământ. Și să fie aceasta între mine și fiii lui Israil semn veșnic"*... (Ieș. 31, 16—17). Deci înlocuirea Sâmbetei prin Duminecă, sau prin oricare altă zi, înseamnează o înlocuire a unui așezământ veșnic, prin unul omenesc. Dacă Dumnezeu a voit ca serbarea zilei a șaptea să fie veșnică, de ce caută unii să o înlocuiască, să-i curme veșnicia și să se facă mai mari și mai înțelepți ca Dumnezeu?

Răspunsul nostru. Intâi de toate cuvintele de mai sus sunt valabile numai pentru cei din Testamentul Vechiu, cărora au fost adresate („fiilor lui Israil"). Ele constituiau pentru aceia o poruncă aspră, a cărei călcare aducea „blestemul" legii, chiar și celui ce ar fi împlinit toate celelalte porunci (Deut. 27, 26; Ier. 11, 3; Gal. 3, 10). Noi însă, ca creștini, „nu mai suntem sub lege, ci sub har" (Rom. 6, 14). Hristos ne-a răscumpărat de sub lege, încât nu mai cădem sub blestem când nu împlinim vreo poruncă a legii (Gal. 3, 13). Legea a fost numai un „pedagog" (educator, îndrumător). Ea a avut pentru supușii săi un caracter pedagogic, pregătitor pentru primirea lui Mesia și a învățăturii Lui. Iar când a venit credința cea nouă, „pedagogul", nu mai are rost (Efes. 2, 15; Gal. 3, 25 ș. a).

In al doilea rând, faptul că porunca serbării Sabatului a fost numită „semn în neam de neam“ şi „legământ veşnic“ între Dumnezeu şi oameni, nu însemnează că ea nu va mai înceta niciodată. Expresia „veşnic“ are înţelesul de ceva durabil, care nu va putea fi schimbat sau înlocuit de către oameni. De aci nu putem deduce că nici Dumnezeu nu-l va putea schimba. Am avut deja prilejul să vedem, că Mântuitorul a schimbat acest legământ al sfinţirii Sabatului. Deci cuvântul „veşnic“ însemnează aici răstimpul epocei Testamentului Vechiu, după a cărei încheere începe un „veac“ nou, determinat de un „nou legământ“, care fusese chiar făgăduit de Dumnezeu încă în Testamentul Vechiu. Expresia aceasta în înţelesul de mai sus, este întrebuinţată şi alte ori în Testamentul Vechiu. Astfel, de pildă, şi porunca serbării *mielului pascal* este numită „veşnică“ („pravilă veşnică“, „lege pururea“; vezi Ieş. 12, 3. 14. 17. 24) şi totuşi, nici chiar sâmbătarii nu mai serbează paştile după porunca de atunci: mâncând mielul pascal cu azimă şi cu ierburi amare, stând în picioare, cu toiege în mâini, gata de plecare. (Vezi Ieş. 12, 1–24; Deut. 9, 11). „Lege veşnică“ este şi *arderea neîntreruptă a candelei* în faţa perdelei dinaintea chivotului, în templul din Ierusalim, — lege, pe care deasemenea nici sâmbătarii n'o mai respectă, mai ales că ei n'au nici templu, perdea, chivot, ori alt obiect de cult (Ieş. 27, 20-21). La fel şi modul *înjunghierii animalelor de jertfă* este numit „lege veşnică“ (Lev. 17, 7). Şi totuşi, azi nici sâmbătarii n'o mai respectă. Cum explică altfel sâmbătarii, că „veşnicia“ acestor „legi“ sau „pravili“ a încetat totuşi şi pentru ei, în timp ce aceea a serbării zilei a şaptea nu poate înceta? Căci şi ea este, ca şi aceea a serbării Sabatului, o poruncă dela Dumnezeu şi tot Dumnezeu a numit-o „veşnică“. Inconsecvenţa lor se bazează aşadar, sau pe nepricepere, sau pe reavoinţă. Insă cine se leagă să tâlcuiască Sf. Scriptură n'are voie să fie nici neştiutor, nici tendenţios (pătimaş).

Şi azi există în toate limbile expresia: „în veci“,

„deapururi", chiar în limbajul zilnic, având acelaşi înţeles, de durabilitate relativă, iar nu numaidecât absolută. „Nu mai fac în veci cutare lucru"... însemnează: Nu-l mai fac cât trăiesc eu. Veşnicia aici este identică cu durata vieţii. Aşa e şi „veşnicia" poruncilor Testamentului Vehiu: identică cu durata valabilităţii lui, iar nu cu veşnicia absolută.

4. **Nu este adevărat că Mântuitorul şi Apostolii ar fi desfiinţat şi călcat porunca sfinţirii Sâmbetei; dimpotrivă, ei au respectat-o şi au împlinit-o,** căci Sf. Scriptură ne spune, că Sâmbăta, în mod obişnuit se duceau la sinagogă. Astfel, despre Mântuitorul citim că *„a venit în Nazaret, unde fusese crescut; şi după obiceiul lui, a intrat în ziua Sâmbetei în sinagogă şi s'a sculat să citească"* (Lc. 4, 16. Vezi şi **Mc.** 1, 21; Lc. 4, 31 ş. a). Deasemenea şi despre Apostolul Pavel: *„După cum îi era obiceiul, Pavel a intrat la ei* (în sinagoga Iudeilor din Tesalonic) *şi în trei Sâmbete le-a grăit din Scripturi"* (Fapt. Ap. 17, 2). La fel scrie autorul cărţii Fapt. Ap.: *„Sâmbăta, am ieşit afară din poarta cetăţii* (în Filipi), *la un râu unde bănuiam că este loc de rugăciune; şi stând jos, vorbeam cu femeile care se strânseseră"*. E vorba de Pavel, Timotei şi Luca, autorul Fapt. Ap. (16, 13). Deci şi Mântuitorul şi Apostolii serbau ziua Sâmbetei „de obiceiu", ca ceva obligatoriu, iar nu numai întâmplător, sau câteodată. Iată deci, că nu au înlocuit-o cu Dumineca şi că şi noi suntem obligaţi a o serba.

Răspunsul nostru. Am văzut în expunerea doctrinei noastre, că totuşi, atât Mântuitorul cât şi Apostolii, au călcat Sâmbăta, fapt pentru care a fost înlocuită prin Dumineca creştină. Textele de mai sus, invocate de sâmbătari, nu sunt în contradicţie cu cele expuse acolo. Căci dacă Mântuitorul şi Apostolii intrau „de obiceiu" în sinagogă Sâmbăta, n'o făceau pentru a dovedi că respectă porunca încă în vigoare, a serbării Sâmbetei, ci pentrucă Sâmbăta îşi găseau cel mai bun prilej de propovăduire a Evangheliei între Iudei, deoarece în această zi se găseau

adunaţi la un loc, într'o atmosferă de rugăciune. In cadrul citirilor biblice de la cult, se putea găsi prilej pentru tâlcuirea multor texte mesianice şi deci pentru propovăduirea Evangheliei. Aşa ne lămureşte însuşi contextul, mai ales al primului text de mai sus (Lc. 4, 16—31). Astfel, expresia „*de obicelu*“ se referă la propovăduirea lor şi nu la împlinirea poruncii de a serba ziua Sâmbetei.

5. **Valabilitatea în Testamentul Nou a poruncii de a păzi Sâmbăta rezultă izbitor din cuvintele Scripturii despre sfintele Mironosiţe:** „*Ci femeile care veniseră cu Iisus din Galileia, s'au ţinut după Iosif şi au văzut mormântul... Şi după ce s'au înapoiat, au pregătit mirodenii şi unsori, iar Sâmbăta s'au odihnit, după lege*“ (Lc. 23, 55—56). Deci şi ele au respectat porunca legii, de a nu lucra Sâmbăta, ceea ce însemnează că această poruncă a rămas în vigoare şi că a fost ţinută ca atare.

Răspunsul nostru. In acel timp era încă în vigoare legea (Testamentul Vechiu), căci faptul s'a petrecut cu o zi înainte de Inviere, când ziua Dumineci încă nu fusese sfinţită prin Invierea Domnului şi deci nu luase încă locul Sâmbetei. Femeile se găseau încă sub regimul Testamentului Vechiu. Legea cea Nouă s'a început abia din ziua Invierii, adică de a doua zi. Ucenicii însă nu ştiau nimic despre Invierea Domnului, deşi li s'a prezis această Inviere. Nici chiar în ziua Invierii, când li s'a adus la cunoştinţă, nu voiau să creadă (Lc. 24, 4. 9. 11). Cu atât mai puţin ar fi putut crede înainte cu o zi. Iată de ce, ei încă se găseau sub regimul Testamentului Vechiu. Şi numai după Inviere au intrat sub regimul Legii celei Nouă. Abia de acum au început ei să serbeze Dumineca, în amintirea Invierii Celui care a deslegat Sâmbăta şi i-a făcut să nu mai fie sub Lege, ci sub har, cum am avut mai sus prilejul să vedem mai pe larg. Astfel, respectarea legii cu privire la porunca păzirii Sâmbetei din partea Mironosiţelor, este explicabilă.

6. Mântuitorul a arătat că porunca sfinţirii Sâmbetei va rămâne în vigoare până la sfârşitul lumii. Căci vorbind de „strâmtorarea" cea mare din apropierea venirii a doua, de care oamenii vor încerca să fugă, a zis; *„Rugaţi-vă să nu fie fuga voastră iarna, sau în zi de Sâmbătă"* (Mt. 24, 20), de unde rezultă, că nici chiar în preajma venirii a doua, Sâmbăta nu va putea fi călcată prin fuga pe o distanţă mai mare decât „o cale de Sâmbătă" (o mie de paşi) cât îi este îngăduit cuiva să umble în această zi. Deci sfinţenia Sâmbetei va dăinui până la venirea a doua.

Răspunsul nostru. Din context rezultă, că Mântuitorul aici nu se referă la suferinţele din preajma venirii a doua, ci la cele dela apropiata distrugere a Ierusalimului (vers. 15–22). Fuga în zi de Sâmbătă ar fi o nenorocire mai mare, nu pentrucă în această zi e oprită călătoria pe o distanţă mai mare, ci pentrucă Sâmbăta, porţile dela zidul înconjurător al Ierusalimului erau noaptea închise şi astfel, cei dinlăuntru n'ar avea scăpare. Incă de pe timpul lui Neemia s'a luat măsura aceasta, pentru ca să nu poată, intra, în zi de Sâmbătă, neguţătorii păgâni cu mărfurile lor şi să pângărească sfinţenia zilei, influenţând în rău şi pe băştinaşi (vezi Neemia 13, 15–22). Iată de ce învăţa Mântuitorul pe contimporanii Săi Iudei să ceară dela Dumnezeu, ca atunci când se va întâmpla nenorocirea dărâmării Ierusalimului, de care vor trebui să fugă, să nu le fie fuga în zi de Sâmbătă, ci să le uşureze necazurile şi să le acorde cel puţin posibilităţi de fugă.

7. Sf. Apostol Pavel, vorbind despre odihna din ziua a şaptea spune, că Dumnezeu a dat poporului Său, „odihnă" (Evr. 4, 4—11). **Poporul Său sunt creştinii. Deci şi creştinii trebue să ţină „odihna" Sâmbetei.**

Răspunsul nostru. Nu e vorba de odihna Sâmbetei, în textul citat, ci de „odihna" împărăţiei cerurilor care fusese simbolizată prin odihna din Canaan, ţara făgăduin-

ţei (în contrast cu robia din Egipt). In întreg cap. 4, Apostolul vorbeşte despre odihnă în trei înţelesuri, folosind când pe unul, când pe altul din ele şi de aceea, trebue să fim cu multă atenţie când îl citim. Astfel, 1. încă la 3, 11. 18, vorbeşte de „odihnă" în înţelesul de *ţara odihnei*, sau Canaan. (Şi tot aşa apoi la 4, 1. 5. 6). 2. la 4, 4 „odihna" însemnează odihna din ziua a şaptea a creaţiunii; 3. iar la 4, 3. 8—11 cuvântul „odihnă" are înţelesul de odihna din împărăţia lui Dumnezeu, sau fericirea veşnică, simbolizată prin odihna Canaanului. Apostolul însuşi atrage atenţia, că aceste trei „odihne" nu trebue confundate, pentrucă atât cea a Sâmbetei, cât şi cea a Canaanului, au fost numai icoane ale „odihnei" împărăţiei cerurilor şi că ele numai în aceasta din urmă se împlinesc.

8. **Primii creştini — după mărturia Istoriei — au serbat Sâmbăta şi numai începând dela Constantin cel Mare, în anul 321 s'a introdus prin acest împărat înovaţia de a se serba Dumineca, în chip obligatoriu.**

Răspunsul nostru. Nu este adevărat că primii creştini au serbat Sâmbăta. Istoria, prin reprezentanţi ca Varnava, Pliniu cel Tânăr, Iustin Martirul, Clemens din Alexandria şi alţii din sec. I şi II. d. Hr. mărturisesc că creştinii serbau pe atunci Dumineca, întocmai cum ştim din Biblie că făceau şi Apostolii.

Istoria mărturiseşte numai că sub Constantin cel Mare, Creştinismul a devenit religie liberă şi mai apoi obligatorie, sau de stat, întroducându-se în imperiul roman practicele religioase creştine, între care era şi serbarea Duminecii. Aceasta este o dovadă, că creştinii serbaseră şi înainte Dumineca şi că statul roman n'a făcut altceva decât a recunoscut şi consfinţit o stare de fapt. El n'avea interes să facă schimbări în religia creştină, ci s'o întroducă aşa cum era, în practica cetăţenilor. Din religie interzisă, creştinismul a devenit religie liberă. Atât a fost totul.

CAP. XXXIII.

Nu mai există mâncări „necurate".

Învăţătura Bisericii noastre, în raport cu cea a unora dintre sectari (a sâmbătarilor) despre mâncări, este cuprinsă în punctele de mai jos, întemeiate pe cuvântul Scripturii.

I. **Cei de sub Testamentul Vechiu n'aveau îngăduinta să mănânce orice mâncare.** Pentru ei, legea făcea deosebire între mâncări permise şi mâncări oprite, sau mai corect, între mâncări „*curate* şi *necurate*". Animalele, din cauza cărnii lor folosită ca aliment, erau împărţite în animale „curate" a căror carne putea fi consumată şi animale „necurate" sau „spurcate", a căror carne era interzisă consumaţiei. Iată porunca legii: „*Să nu mâncaţi din tot ceea ce este urâciune... Toate dobitoacele cu copita despicată în două şi care rumegă, să le mâncaţi.* (De pildă: boul, oaia, capra, cerbul, etc.). *Dintre cele care numai rumegă, şi dintre acelea care au numai copita despicată, să nu mâncaţi: cămila, iepurele, şafanul. Rumegătoareie cu copita despicată, pentru voi sunt necurate. Porcul, deşi are copita despicată, dar neflind rumegător, este spurcat pentru voi... Dintre vietăţile care trăiesc în apă, să mâncaţi pe cele care au aripi şi solzi. Dimpotrivă, pe cele fără aripi şi solzi să nu le mâncaţi, căci sunt spurcate pentru voi. Să mâncaţi orice fel de pasăre curată. Dar iată pe care să nu le mâncaţi: vulturul, vulturul răpitor, vulturul pleşuv... şoimul... toţi corbii... rândunica... uliul... cucuveaua... cocostârcul... liliacul. Toate gângăniile sunt necurate pentru voi. Să nu le mâncaţi*"! (Deut. 14, 3–19). In alte locuri biblice, animalele, atât patrupedele mari, cât şi sburătoarele, înnotătoarele, târâtoarele şi insectele sunt specificate mai amănunţit, arătându-se care sunt vieţuitoarele curate

şi comestabile (bune de mâncat) şi care sunt cele spurcate, oprite consumaţiei. (A se vedea Lev. cap. 11). Pentru cei din Testamentul Vechiu deosebirea aceasta era o „lege" răspicat obligatorie. Cei ce ar fi călcat această lege, consumând o mâncare „spurcată", se spurcau şi ei şi trebuiau să facă îndată „curăţirea" prescrisă de lege în acest scop, sub ameninţarea celor mai grele pedepse.

II. **Cei din Testamentul Nou sunt scoşi de sub regimul poruncilor grele şi nefolositoare ale Testamentului Vechiu.** (Vezi mai pe larg cap. XXXII şi cap. VIII pag. 103–117). In Testamentul Nou toate s'au făcut noi şi curate: şi oamenii şi animalele, pe care legea le socotea „spurcate" (toţi păgânii şi anumite animalele menţionate mai sus). Vedenia pe care a avut-o Apostolul Petru ne lămureşte îndeajuns. Iat-o, descrisă în cuvintele Scripturii: *„Petru s'a suit către ceasul al şaptelea în foişor, ca să se roage. Şi i s'a făcut foame şi voia să mănânce. Dar pe când gazdele găteau de masă, a venit peste el o răpire de sine. Şi a văzut cerul deschis şi pogorându-se un lucru ca o faţă mare de pânză, lăsată în jos, spre pământ, de cele patru capete. In ea erau toate dobitoacele cu patru picioare şi târâtoarele pământului şi păsările cerului. Iar un glas a strigat către Petru: Scoală-te Petre, junghie şi mănâncă. Şi Petru a răspuns: Nici de cum, Doamne, căci niciodată n'am mâncat fiece, spurcat sau necurat. Şi iar, a doua oară, i-a zis glasul: Cele ce Dumnezeu a curăţit, tu să nu le zici spurcate. Şi aceasta s'a făcut de trei ori şi îndată pânza s'a ridicat la cer"* (Fapt. Ap. 10, 9–16). Din context rezultă, că vedenia aceasta a fost o icoană, în care Dumnezeu i-a arătat lui Petru, că între oameni nu mai există deosebire de: „curaţi" (Iudeii) şi „necuraţi" (păgânii) şi că deci şi păgânii pot fi primiţi la mântuire, la fel ca Iudeii. De aceea, Petru poate să meargă fără şovăire, ca să boteze pe păgânul Corneliu, sutaş în armata română din Cezarea. Corneliu avea să fie cel dintâi păgân botezat. Cazul acestui Botez

avea să devină regulă şi pentru orice alt păgân ce ar vrea să treacă la creştinism. Petru, nedumerit la început (Fapt. Ap. 10, 17), abia mai târziu a înţeles rostul şi tâlcuirea acestei vedenii (Fapt. Ap. 10, 28). Şi le-a înţeles corect.

Să chibzuim şi noi, fără vreun gând rău şi cu toată limpezimea unei minţi cumpănite, asupra tâlcului vedeniei lui Petru. Dacă porunca, sau „legea" împărţirii animalelor în „curate" şi „spurcate" s'ar mai păstra şi în creştinism, atunci cum ar fi fost cu putinţă, ca Dumnezeu să-i fi arătat lui Petru tocmai prin icoana cu animale „spurcate", că păgânii nu mai sunt spurcaţi? Iar dacă s'a arătat tocmai prin animalele ce fuseseră „spurcate", că păgânii nu mai sunt spurcaţi, urmează că nici acele animale nu mai sunt spurcate şi că de acum, carnea lor poate fi consumată, căci Dumnezeu „a curăţit-o". Glasul care l-a îmbiat pe Petru insistent (de trei ori) să mănânce şi din animalele necurate, n'a avut scopul de a-l pune pe Apostol în ispită, ci dimpotrivă, de a-i lămuri o nouă stare a lucrurilor. Iată deci tâlcul vedeniei. Altfel, anume, dacă animalele din vedenie ar fi rămas tot spurcate, vedenia ne-ar da să înţelegem tocmai contrarul: că păgânii, ca şi animalele, tot spurcaţi au rămas şi pe mai departe. Dar atunci vedenia ar fi rămas ceva de neînţeles şi fără rost. Din fericire însă, Petru i-a înţeles tâlcul (Fapt. Ap. 10, 28). Ea avea să-i descopere un adevăr: că păgânii nu mai sunt necuraţi. Este la mintea oricui, că nu poţi arăta, prin icoana unui lucru necurat, că un alt lucru oarecare este curat. Nu poţi, de pildă, să arăţi cuiva, prin icoana unui lucru negru, că cutare sau cutare lucru nu mai este negru, ci a devenit alb...

III. **In Testamentul Nou, toate mâncările sunt curate. De aceea, ele nu mai spurcă pe nimeni.** Spurcarea omului poate să provină din altceva, dar nu din mâncări. Căci zis-a Domnul: *„Nu ceea ce intră în gură spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură, aceea spurcă pe om... Nu înţelegeţi că tot ce intră în gură, se duce în pân-*

tece şi se aruncă în cloacă? Pe când cele ce ies din gură purced din inimă „şi acelea spurcă pe om. Căci din inimă purced: gânduri rele, omoruri, desfrânări... Acestea sunt care spurcă pe om" (Mt. 15, 11. 17–20). Cuvintele acestea — după cum rezultă din context — au fost rostite în legătură cu inutilitatea (nefolosul), din punct de vedere religios, a spălării mâinilor înainte de mâncare, arătând că nu prin mâini se spurcă omul, pentrucă nimic nu e „spurcat" în sine şi că spurcarea poate proveni numai din lăuntrul omului în afară şi nu invers. Omul nu se spurcă prin nimic, nici chiar prin mâncările socotite ca „spurcate", cu atât mai puţin prin atingerea de altceva ce ar fi socotit spurcat. Acesta este sensul textului. In deplin acord cu acest sens grăieşte şi Sf. Apostol Pavel, că în creştinism *„toate sunt curate pentru cei curaţi, iar pentru cei întinaţi şi necredincioşi nimic nu este curat, că li s'a spurcat lor şi mintea şi cugetul*" (Tit 1, 15). Contextul (vers. 14) ne arată, că este vorba de cei ce mai fac deosebiri între lucruri curate şi necurate, după legile respective ale Testamentului Vechiu şi nu după „adevăr". Pentru aceştia toate sunt „spurcate", fiindcă sunt spurcaţi ei. Pentru bunii creştini însă nimic nu mai este spurcat. Cum ar putea fi oare spurcată o mâncare, a cărei menire este de a fi consumată, mai ales când creştinul, înainte de a o consuma la masă, se roagă lui Dumnezeu pentrucă i-a dat-o şi pentrucă îl învredniceşte să o aibă? Oare nu se sfinţeşte ea prin însăşi rugăciunea creştinului? Şi pe vremea Apostolilor erau mulţi creştini rătăciţi, care voiau să impună tuturor — pe lângă alte rătăciri — şi reţinerea de a consuma mâncări „necurate". Despre ei scrie Apostolul: *„Aceştia opresc dela căsătorie şi dela unele bucate, pe care Dumnezeu le-a făcut spre gustare cu mulţumită, pentru cei credincioşi şi pentru cei ce au cunoscut adevărul. De vreme ce orice făptură a lui Dumnezeu este bună şi nimic nu este de lăpădat dacă se ia cu mulţumită* (cu rugăciune), *căci se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune*" (1 Tim. 4, 2—5). Prin urmare: *„Dacă mănânc dintr'o mân-*

care şi mulţumesc (mă rog) *lui Dumnezeu, de ce să fiu hulit tocmai pentru lucrul pentru care mulţumesc?* (1 Cor. 10, 30). *„Nimeni, deci, să nu vă bage vină pentru mâncare şi băutură... Dacă aţi murit împreună cu Hristos faţă cu stihiile lumii, pentru ce atunci, ca şi cum aţi fi vieţuind în lume, răbdaţi porunci ca acestea: Nu te atinge! Nu gusta! Nu pune mâna! – despre lucruri menite toate să piară prin întrebuinţare...? Toate acestea... n'au nici un preţ...“* (Col. 2, 16—23). Sunt cuvinte clare, scrise deadreptul în legătură cu mâncările.

IV. **Numai din punct de vedere subiectiv se mai poate face deosebire între mâncări.** Dar această deosebire, tocmai pentrucă e subiectivă, e greşită. Căci obiectiv, sau în sine, toate mâncările sunt curate (Rom. 14, 14 ş. a). Omul nu trebue să fie atât de scrupulos în alegerea mâncărilor, deoarece ele sunt trecătoare şi aparţin celor trecătoare ale omului. In privinţa mântuirii, ele n'au niciun preţ. A mânca o anumită mâncare sau a nu o mânca, în faţa lui Dumnezeu nu este nici câştig, nici pagubă, adică nici virtute, nici păcat: *„Mâncarea nu ne face mai primiţi în faţa lui Dumnezeu. Că nici dacă mâncăm n'avem câştig, nici dacă nu mâncăm n'avem pagubă“* (1 Cor. 8, 8). E ceva indiferent, bun sau rău, după gustul omului, adică ceva subiectiv (Gal. 5, 13; 1 Cor. 6, 13; 10, 23), iar nu ceva obiectiv şi nu ceva de mare importanţă. Grija cea dintâi a omului trebue să fie câştigarea împărăţiei lui Dumnezeu (Rom. 6, 33). Ori: *împărăţia lui Dumnezeu nu e mâncare sau băutură“* — zice Apostolul (Rom. 14, 17). Tot el scrie apoi Evreilor: „Nu vă lăsaţi furaţi de învăţăturile streine cele de multe feluri; căci bine este să întăriţi prin dar inimile voastre, nu cu demâncări, dela care n'au avut nici un folos cei ce au umblat cu ele“ (Evr. 13, 9). E vorba despre nefolosul legilor din Testamentul Vechiu privitoare la mâncări, a căror observare n'a adus nici celor din Testamentul Vechiu vreun folos, deoarece, contrar „învăţăturilor streine“ sau ere-

tice (ale iudaizanţilor), nu prin ele, ci prin har („dar") vine mântuirea.

Pe vremea Apostolului Pavel, unii creştini erau *„tari"*, alţii *„slabi"*. Tari erau aceia care, lepădând vechea lor credinţă, ţineau cu toată tăria Testamentul Nou, sau Evanghelia, în litera şi în spiritul ei. Iar slabi erau cei care nu se puteau desface din vechea lor credinţă, iudaică sau păgână şi o mai ţineau încă, alături de cea creştină. Pe atunci, păgânii jertfeau zeilor lor diferite animale. O parte din cărnurile acestea, dela jertfele idoleşti, era întrebuinţată la ospeţe idoleşti, făcute chiar în templul şi în cinstea idolului (zeului) căruia i-au fost jertfite (1 Cor. 8, 10), sau era întrebuinţată la diferite ospeţe private de ale păgânilor, acasă la ei (1 Cor. 10, 27), sau în sfârşit, era dată la măcelării, spre vânzare (1 Cor. 10, 25). Creştinii de multe ori erau puşi în situaţia de a mânca din astfel de cărnuri, prin faptul că, fie le cumpărau dela măcelărie, fie că erau învitaţi la ospeţe, în templu, sau acasă, de către prietenii lor păgâni. Se punea întrebarea: Poate un creştin (fie iudeo-creştin, fie păgâno-creştin) să mănânce dintr'o astfel de carne? Nu cumva ea este spurcată, fie prin sine, fie prin faptul că a fost jertfită unui idol şi nu cumva creştinul se spurcă mâncând-o? Apostolul Pavel lămureşte chestiunea în chipul următor: Mai întâi de toate, în sine nu există nimic spurcat. De aceea, un creştin poate să mănânce orice carne, fără să se spurce. In al doilea rând, în ce priveşte cărnurile ce au fost jertfite idolilor, este ştiut, că idolul nu există (n'are existenţă reală) şi deci, o carne ce i-a fost jertfită, e ca şi când n'ar fi fost jertfită nimănui şi astfel, ea nu poate fi spurcată şi nici cei ce o mănâncă, nu se pot spurca prin ea, dacă aceştia sunt creştini „tari". Sunt însă şi creştini „slabi", care mai cred încă şi în idoli. Unii ca aceştia, mâncând dintr'o astfel de carne, sunt înclinaţi a crede, că prin aceasta, au făcut pe placul idolului. Credinţa lor se împarte astfel între Dumnezeu şi idoli, slujind şi lui Dumnezeu şi idolilor; iar prin aceasta, cugetul lor se spurcă. Nu că acea carne ar fi

spurcată în sine, ci numai cugetul lor este spurcat, prin credința ce o mai au în idoli. Acești creștini nu trebue să mănânce astfel de cărnuri. Insă numai din motive de ordin subiectiv le este interzisă o astfel de mâncare. Chiar mai mult: în fața acestora nici chiar cei „tari" nu trebue să mănânce, ca nu cumva prin aceasta să se simtă și cei „slabi" îndemnați a mânca. Cei „tari" nu păcătuesc și nu se spurcă mâncând, dar păcătuesc dând prilej de sminteală celor „slabi", care mâncând, își spurcă cugetul (nu trupul), neavând convingere (credință, sau încredințare sigură. Acesta este înțelesul adevărat al cuvintelor Apostolului, pe care le redăm: *„Despre mâncarea cărnurilor dela jertfele idolești știm, că în lume nu este nici un idol și că nu este nici un* (alt) *dumnezeu, decât Unul singur... Dar nu toți au această cunoștință. Ci unii, cu obișnuința lor de până acum* (să creadă în idoli) *mănâncă din aceste cărnuri ca într'adevăr jertfite idolilor; și cugetul lor fiind slab, se pângărește. Demâncarea nu ne face mai primiți în fața lui Dumnezeu. Căci nici dacă mâncăm n'avem câștig, nici dacă nu mâncăm n'avem pagubă. Băgați de seamă însă, ca nu cumva această putere a voastră să ajungă piatră de poticnire pentru cei slabi de înger. Intr'adevăr, dacă pe tine cel ce ai cunoștință, te va vedea unul șezând la masă într'o capiște, așa e că, slab de cuget precum este, el se va simți îmbărbătat ca să mănânce din jertfele idolești! Astfel, prin cunoștința ta se prăpădește cel slab.. Drept aceea, dacă o mâncare smintește pe fratele meu, nu voi mânca în veac carne* (jertfită), *ca să nu aduc sminteală fratelui meu"* (1 Cor. 8, 4—13; vezi și Rom. 14, 14—23). *„Mâncați orice se vinde în măcelărie, fără să întrebați nimic, pentru cugetul vostru... Dacă vreunul dintre necredincioși vă cheamă pe voi la masă și voiți să vă duceți, mâncați orice vă este pus înainte... Dar de vă va spune cineva: Aceasta e carne care a fost jertfită! — nu mâncați, pentru cel care v'a spus și pentru cuget. Zic cuget, dar nu al tău, ci al celuilalt... Nu fiți piatră de poticnire nici Iudeilor, nici Elinilor, nici bisericilor lui Dumnezeu"* (1 Cor. 10, 25—32).

Contextul şi textele paralele întăresc sensul clar şi evident al textelor de mai sus, că anume, în Testamentul Nou numai din punct de vedere subiectiv se poate face deosebire între mâncări şi că din punct de vedere obiectiv („în sine") toate mâncările sunt curate.

V. Sf. Apostol Petru, în vedenia pe care a avut-o (Fapt. Ap. 10, 10—16), **a mâncat şi din animalele pe care, după legile Testamentului Vechiu le numise el însuşi „spurcate".** Hotărîtoare sunt în acest sens următoarele:

1. Stăruinţa cu care Petru a fost îmbiat („de trei ori": Fapt. Ap. 10, 16; 11, 10).

2. Asigurarea ce i s'a dat, că Dumnezeu a curăţit mâncările ce erau socotite în Testamentul Vechiu ca „necurate" (Fapt. Ap. 10, 15; 11, 9).

3. A mers îndată să încreştineze pe păgânul Corneliu, pe baza tâlcuirii în acest sens a vedeniei (Fapt. Ap. 10, 28).

4. A fost învinuit de iudeo-creştinii rigorişti (iudaizanţi), zicându-i: *„Ai intrat la oameni netăiaţi împrejur şi ai mâncat cu ei"* (Fapt. Ap. 11, 3), dar n'a tăgăduit, ci numai s'a apărat, justificându-şi gestul cu vedenia ce a avut-o (Fapt. Ap. 11, 3–18).

5. La sinodul apostolesc din Ierusalim de mai apoi, în legătură cu obligativitatea legii, ia cuvântul şi susţine, că pe baza vedeniei ce i s'a arătat, poruncile din Testamentul Vechiu cu privire la mâncări nu mai trebue ţinute în Testamentul Nou (Fapt. Ap. 15, 7–11).

6. A fost foarte aspru mustrat de către Pavel, în Antiohia, pentru făţărnicia lui de a căuta să fie şi iudeo-creştinilor pe plac, nemâncând mâncări „necurate", şi păgâno-creştinilor, mâncând cu ei orice, pe ascuns. Cuvintele Apostolul Pavel sunt clare: *„Când a venit Chefa în Antiohia, pe faţă i-am stat împotrivă, căci era vrednic de înfruntare. Fiindcă, până a nu sosi oarecari trimişi dela Iacob, el mânca împreună cu păgânii; dar când au sosit, se ferea şi se osebea"*... (Gal. 2, 11–19).

Deci, e fapt neîndoelnic: Petru a mâncat din mâncările socotite în Testamentul Vechiu „spurcate".

VI. **Ceilalţi Apostoli deasemenea, au învăţat şi au hotărît chiar întruniţi în sinod la Ierusalim, că în creştinism, legile Testamentului Vechiu nu mai au putere.** Intre aceste legi, cea despre mâncări ocupă fără îndoială, un loc de frunte. Apostolii au hotărît în sinodul amintit cunoscutele patru puncte, singurele obligatorii din Testamentul Vechiu. Sunt câteva din cele şapte, cunoscute în Testamentul Vechiu sub numele de „porunci Noahitice" (Fac. 9, 4–6), date lui Noe, (Noah), anume, ferirea: 1. de desfrânare, 2. de cele jertfite idolilor, 3. de mâncarea din cărnuri de dobitoace zugrumate şi 4. de sânge (Fapt. Ap. 15, 20. 29). Chiar din acestea, Apostolul Pavel face anumite concesiuni (îngăduinţe), cum am văzut mai sus, în legătură cu mâncarea din cărnurile jertfite idolilor, neoprite decât doar celor „slabi".

Dacă Apostolii n'au impus creştinilor legile Testamentului Vechiu despre mâncări, e dela sine înţeles că nu le-au respectat nici ei. Cu deosebire Apostolul Pavel e foarte hotărît în această chestiune, ceea ce s'a putut vedea din atâtea texte, amintite deja mai sus şi din toată atitudinea lui faţă de lege (de Testamentul Vechiu).

VII. **Istoria încă mărturiseşte, că Biserica n'a avut niciodată poruncile Testamentului Vechiu privitoare la mâncările „curate" şi „spurcate" şi că începând din vremea apostolică, învăţătura şi practica ei în această privinţă, a fost în toată vremea la fel cu cea de azi.** Nici chiar vechii *eretici* n'au învinuit-o de a nu fi în acord cu adevărul în această privinţă. De altfel, nici ei înşişi n'au deosebit mâncările în curate şi necurate. Ori, dacă Biserica ar fi rătăcit în această privinţă, tot s'ar fi ivit unii care n'ar fi căzut de acord cu rătăcirile ei şi s'ar fi separat, acuzând-o. Astfel

de desbinări însă, pe chestiunea obligativităţii „Legii Vechi" Istoria n'a cunoscut niciodată.

La 'nceput, iudaizanţii (iudeo-creştinii cei neînduplecaţi în ce priveşte obligativitatea legii) se ţineau tare pe poziţia lor şi poate cei mai mulţi dintre iudeo-creştini împărtăşeau punctul lor de vedere, pentru respectul şi alipirea ce o aveau faţă de legea lor milenară, dată de Dumnezu. Le intrase în sânge această tradiţie, care-i lega cu Dumnezeu, cu făgăduinţele şi cu strămoşii. Cu trecerea vremii însă, creştinismul s'a răspândit în cercuri tot mai largi printre păgâni, încât iudeo-creştinii şi iudaizanţii au rămas din ce în ce mai mult într'o minoritate tot mai neînsemnată şi astfel, nu şi-au mai putut impune punctul lor de vedere. Cu vremea au dispărut total şi încă chiar de timpuriu. Pe de altă parte, păgâno-creştinii adoptaseră — cum e şi de aşteptat — o poziţie direct contrară iudaizanţilor şi ce e mai mult, erau în perfect acord cu Apostolul care i-a încreştinat şi care el însuşi îi aşezase pe această poziţie. Punctul lor de vedere era cel al Apostolilor şi cel adevărat. Era natural să iasă biruitor.

Abia câţiva ani sunt, de când s'a ivit secta „adventiştilor de ziua a şaptea", care vrea să reformeze o credinţă veche şi o tradiţie bimilenară universală în această credinţă. Numai ea a pus din nou problema ce se pusese pe vremea Apostolilor şi care a fost soluţionată atunci, a obligativităţii legii vechi. Dar Apostolii, precum şi cele două milenii de creştinism, cu toată siguranţa au ştiut mai bine decât adventiştii de ieri - alaltăieri, care este adevărul în soluţionarea acestei probleme.

Invăţături şi obiecţiuni „adventiste."

Sectarii *sâmbătari* nu vreau să cadă de acord cu învăţătura noastră, expusă în punctele de mai sus împreună cu temeiurile ei scripturistice, comună de altfel şi tuturor celorlalte secte vechi şi noi. Ei susţin cu cel mai mare

zel, dar fără niciun temei, următoarele învăţături şi obiecţiuni în ceea ce priveşte mâncările:

1. **Suntem datori a face deosebire între mâncări „curate" sau permise şi „necurate", „spurcate" sau oprite consumaţiei, deoarece în Sf. Scriptură avem în acest sens porunci dumnezeeşti răspicate, cu care nu ne putem târgui.** Sunt cele cuprinse la Lev. cap. 11 şi Deut. cap. 14 (A se vedea mai sus, punctul I).

Răspunsul nostru. Poruncile respective aparţin Vechiului Testament. Noi însă — cum am avut prilejul să vedem — nu mai suntem sub regimul Testamentului Vechiu, din momentul în care a intrat în vigoare Legea cea Nouă. (A se vedea mai pe larg cap. VIII pag. 105–108 şi 114–116; şi cap. XXXII). Astfel, pentru cei de sub regimul Legii Noui, poruncile şi legile, afară de cele morale, ale Testamentului Vechiu nu mai sunt în vigoare. Pe de altă parte, am văzut mai sus, că în creştinism, Dumnezeu a curăţit toate mâncările şi că nimic nu mai este necurat sau spurcat, decât doar cugetul rău sau inima rea a omului.

2. **Sf. Apostol Petru, în vedenia ce i s'a arătat** (Fapt. Ap. 10, 9–16 şi 11, 4–10), **a refuzat cu hotărîre să mănânce carne de animale spurcate, deşi de trei ori i s'a oferit.** De aici rezultă că — după exemplul lui — nici noi nu trebue să mâncăm şi că legile Testamentului Vechiu privitoare la mâncări curate şi necurate au rămas şi pentru noi în vigoare.

Răspunsul nostru. In descrierea vedeniei amintite ni se spune într'adevăr, că Petru a refuzat să mănânce din animalele necurate. Şi dacă nu ni se spune nicăiri că până la urmă totuşi a mâncat, nu ni se spune nici că n'a mâncat. Dar atitudinea lui o putem deduce indirect, din cele înşirate în punctul V. al expunerii învăţăturii noastre. De acolo rezultă, că Petru nu se poate să nu fi mâncat carne „necurată" în vedenia pe care a avut-o, mai ales că după

această vedenie, ni se spune chiar anume că a mâncat atât atunci (Fapt. Ap. 11, 3), cât şi mai târziu (Gal. 2, 12).

3. **Chiar şi la sinodul Apostolesc s'a hotârît, ca legile despre mâncări să fie obligatorii în creştinism, nu numai pentru iudeo-creştini, ci şi pentru păgâno-creştini.** Apostolii au hotărît acolo obligativitatea următoarelor porunci ale Testamentului Vechiu: 1. ferirea de a consuma din cărnurile ce au fost jertfite idolilor, 2. de a mânca din cărnuri de animale spurcate sau zugrumate, 3. de sânge şi 4. de desfrânare (Fapt. Ap. 15, 20. 29). De aci rezultă că şi noi trebue să ţinem porunca de a nu mânca vreo carne „necurată".

Răspunsul nostru. Afirmaţia aceasta e greşită, pentrucă la sinodul apostolesc dela Ierusalim nu s'a hotărît despre carnea de animale necurate, sau spurcate, ci de cea de animale „zugrumate", ceea ce e cu totul altceva, însemnând animalele care au murit fără să li se fi scurs sângele; mâncarea dintr'un astfel de animal era aspru oprită, încă de pe vremea lui Noe (Fac. 9, 4), deoarece sângele era socotit ca purtătorul vieţii trupului, şi trebuia închinat lui Dumnezeu „pentru ispăşire". Păcatele nu puteau fi ispăşite decât prin sânge, adică prin vărsarea sângelui, sau, moarte (Lev. 17, 10–16; Evr. 9, 22), căci aceasta e plata păcatului: moartea (Rom. 6, 23). Deci prin animal „zugrumat" se înţelege o mortăciune, sau un vânat, etc. (Lev. 17, 15), iar nu un animal dintre cele socotite în Testamentul Vechiu ca „necurate". De altfel, era cu neputinţă să se fi hotărît acolo oprirea mâncării animalelor necurate, câtă vreme însuşi Apostolul Petru spune, că prin icoana ce i s'a arătat în vedenie (Fapt. Ap. 10, 10–16), Dumnezeu nu mai face deosebire între animale „curate" şi „necurate" şi între oameni „curaţi" şi „necuraţi" (Fapt. Ap. 15, 7–9) şi mai ales câtă vreme în epistola către Galateni, scrisă după sinodul din Ierusalim, ni se spune precis că însuşi Petru a mâncat astfel de mâncări (Gal. 2, 12).

4. **Dacă toate animalele sunt în creştinism curate, atunci ar însemna că putem mânca orice jigănii: şerpi, şopârle, broaşte, câini şi alte jivine din câte mişună pe lume.** Ori, este ştiut că nu toate vietăţile au carne care să poată fi consumată ca aliment, sau nu toate sunt „curate".

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, toate jivinile sunt curate în sine. Dacă noi nu consumăm carne de anumite jigănii, nu însemnează că ele sunt în sine spurcate, ci numai că doar carnea lor nu ne foloseşte stomacului, sau nu se potriveşte cu gustul nostru, care adeseori este mai mult o obişnuinţă, sau un moft, decât o lege pe care s'o urmeze toţi oamenii de pretutindeni. Pe alocuri, oamenii s'au deprins a mânca animale, care în alte locuri sunt considerate ca greţoase. Astfel, unii mănâncă pisici, alţii broaşte, etc. pe care alţii însă le ţin ca nepotrivite gustului. „De gustibus nou disputandum". Deci, dacă o carne îi pare unuia greţoasă, nu însemnează că e spurcată, pentrucă în acelaşi timp, altul o mănâncă. Iar dacă o carne de vreo insectă, sau de orice altă vietate mai mică sau mai mare, produce crampe, deranjuri stomacale, sau intoxicaţii, iarăşi nu însemnează că ea e spurcată. Dumnezeu pe toate le-a făcut bune şi le-a curăţit, tuturor dându-le un rost, spre a aduce un folos. Vipera e un animal scârbos şi are o otravă foarte ucigătoare. Totuşi, dacă oamenii nu-i pot folosi carnea ca aliment, nu însemnează că e „spurcată". Chiar otrava ei poate aduce un folos. Şi este ştiut, că a fost experimentată cu mult folos în tratamentul contra cancerului. Exemple asemănătoare se pot găsi destule. Astfel, în ceea ce priveşte mâncările, noi putem zice cu Apostolul: *„Toate îmi sunt iertate, dar nu toate îmi folosesc"* (I Cor. 6, 12; 10, 23).

CAP. XXXIV.

Data venirii a doua a Domnului.

Sunt câteva feluri de sectari (sâmbătarii, russeliştii şi inochentiştii), care spun că data venirii a doua a Domnului poate fi cunoscută mai dinainte, pe baza unor semne premergătoare, prezise de însuşi Mântuitorul şi pe baza calculelor unor cifre din Testamentul Vechiu. Faţă de această rătăcire, e necesar să stabilim întâi care este adevărul, pe temeiul Sf. Scripturi, pentru ca apoi să putem dovedi mai uşor rătăcirea celor ce — din neştiinţă — nu se supun adevărului. Din fericire, textele biblice în privinţa aceasta sunt foarte clare. Pe temeiul lor, Biserica noastră îşi formează doctrina în punctele ce urmează.

I. **Data exactă a venirii a doua şi a sfârşitului lumii nimeni nu o poate cunoaşte şi nu o poate stabili mai dinainte, cu preciziune**; pentrucă zis-a Domnul: *„Iar de ziua şi de ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din ceriuri, nici Fiul, ci numai Tatăl. Precum a fost în zilele lui Noe, aşa va fi şi venirea Fiului Omului. Căci precum în acele zile, dinainte de potop, mâncau oamenii şi beau, se însurau şi se măritau... şi n'au ştiut până ce n'a venit potopul şi nu i-a luat pe toţi, la fel va fi şi cu venirea Fiului Omului... Privegheaţi, deci, că nu ştiţi în care zi vine Domnul vostru. Aceea cunoaşteţi prea bine, că de ar şti stăpânul casei la ce strajă din noapte vine furul, ar veghea şi n'ar lăsa să i se spargă casa. De aceea şi voi fiţi gata, că în ceasul în care nu gândiţi, Fiul Omului vine“* (Mt. 24, 36—44; vezi şi v. 45—51). Dacă nici îngerii din cer şi nici chiar Fiul, ca Om, nu cunosc cu preciziune această dată, cum ar putea oare s'o cunoască unii oameni? De aici provine şi trebuinţa de a fi totdeauna pregătiţi pentru ea. In pilda despre cele zece fe-

cioare, Mântuitorul ne-a învățat deasemenea, că venirea a doua a Lui va fi pe neașteptate, prin surprindere. Concluzia pildei ne-o dă El însuși, în același sens ca mai sus: *„Drept aceea privegheați, că nu știți ziua, nici ceasul când vine Fiul Omului"* (Mt. 25, 1–13).

Nici chiar alte soroace nu pot fi cunoscute oamenilor mai dinainte. Așa, de pildă, după Învierea Domnului și înainte de Înălțarea la cer, arătându-Se Apostolilor, aceștia L-au întrebat când va întemeia acea „împărăție", a lui Israil, pe care o vestise încă dela începutul activității Sale publice și pe care ei n'o vedeau înfăptuită. Răspunsul a fost acesta: *„Nu este lucrul vostru ca să știți vremurile sau soroacele pe care Tatăl le-a pus într'a Sa atotputernicie"* (Fapt. Ap. 1, 7).

Exact la fel și cu aceeași claritate ne învață și Sf. Apostol Pavel când scrie: *„Iar despre vremuri și despre ceasul sorocit, fraților, n'aveți nevoie ca să vă scriem. Căci singuri știți prea bine, că ziua Domnului vine așa ca un fur în puterea nopții. Atunci când vor zice: Pace și liniște! — atunci, fără de veste, dă peste ei pieirea"* (I Tes. 5, 1–3). Urmarea este aceeași: privigherea neîncetată, spre a fi pregătiți în orice moment, pentru a nu fi surprinși (v. 6). In chip absolut asemenea cu cele de mai sus ne învață și Sf. Apostol Petru. El ne anunță, că se vor ivi unii oameni, care pierzându-și răbdarea de a tot aștepta venirea a doua, vor începe a învăța, că ea a fost o făgăduință deșartă, deoarece prea mult întârzie și nu dă niciun semn că se va întâmpla. Apostolul ne atrage atenția, că întârzierea nu este altceva decât îngăduință și îndelungă răbdare a Domnului, care prin aceasta ne dă timp de pocăință. Ea însă se va întâmpla cu toată siguranța. Chestiunea este să nu ne pierdem această nădejde, ci să fim totdeauna pregătiți, căci *„Ziua Domnului va veni ca un fur"*, pe neașteptate (2 Petru 3, 2–10).

Așadar data venirii a doua nu poate fi cunoscută mai dinainte, cu preciziune. *„Căci precum fulgerul pornește dela răsărit și se arată până la apus, așa va fi venirea Fiului Omului"* (Mt. 24, 27).

II. **Numai apropierea datei venirii a doua poate fi cunoscută, după semnele care vor trebui să se arate mai înainte.** Aceste semne sunt următoarele:

1. *Convertirea la creştinism a tuturor popoarelor* (Mt. 24, 14) inclusiv a Iudeilor (Rom. 11, 25), în urma propovăduirii Evangheliei la toată făptura.

2. *Ivirea lui Anticrist* (2 Tes. 2, 3–11; 1 In 2, 18) omul nelegiuirii, sau „fiara" (Apoc. 13, 1–18), lucrând, împreună cu agenţii săi, prooroci şi hristoşi mincinoşi, tot felul de semne, prin puterea Satanei, ca să amăgească pe oameni (Apoc. 20, 1–10). El se va substitui lui Dumnezeu şi — ca o fiară crudă — va prigoni cu toată furia, pe cei „aleşi" ai Domnului (Mt. 24, 5. 11).

3. *Inmulţirea fărădelegii şi răcirea iubirii,* încât oamenii se vor urî şi se vor trăda unii pe alţii (Mt. 24, 10. 12).

4. *Inmulţirea războaelor şi a veştilor de războaie,* între neamurile, popoarele şi statele lumii (Mt. 24, 6–7).

5. *Ivirea unor nenorociri,* ca: foamete, ciumă ş. a. (Mt. 24, 7).

6. *Ivirea unor semne cosmice:* întunecimi de soare şi de lună, căderi de stele, zguduiri în elementele naturii, cutremure ş. a. (Mt. 24, 7. 29).

7. *Arătarea pe cer a „Semnului Fiului Omului"* (Mt. 24, 30), adică a crucii, căci ea este „semnul" de biruinţă a Domnului Iisus Hristos. Niciun alt semn nu-L vesteşte atât de mult şi nu-I este atât de specific şi caracteristic, ca crucea. Când cei păcătoşi îl vor vedea pe cer, îşi vor aduce aminte de Cel pe care L-au tăgăduit şi se vor bate în piept, căindu-se şi jeluindu-şi soarta ce-i aşteaptă (Mt. 24, 30).

Despre tâlcul acestor semne grăit-a Domnul: *„Învăţaţi dela smochin pilda pe care o dă: când mlădiţa lui se face fragedă şi odrăsleşte frunze, cunoaşteţi că vara este aproape. Asemenea şi voi, când veţi vedea toate acestea, să ştiţi, că venirea Domnului este aproape lângă uşă"* (Mt. 24, 32–33).

Prin urmare, nimeni nu poate cunoaşte momentul ve-

nirii a doua a Domnului, pentrucă ea va fi dintr'odată, ca fulgerul şi pe neaşteptate. Numai apropierea ei va putea fi cunoscută, prin semnele premergătoare, descrise mai sus.

Invăţături şi obiecţiuni sectare.

Cu toată limpezimea textelor de mai sus, sâmbătarii, milenistii ş. a. au altă învăţătură despre data venirii a doua, susţinând cu înverşunare şi cu fanatism că ea poate fi cunoscută şi chiar stabilită mai dinainte, cu exactitate. Deşi numiţii sectari au stabilit, de mai multe ori, prin fel de fel de socoteli, sorocul venirii a doua, care însă nu s'a întâmplat niciodată, ei totuşi îşi mai susţin învăţătura, prin următoarele temeiuri pretinse biblice, pe care ni le opun nouă ca obiecţiuni.

1. **E adevărat că la 'nceput nici măcar Apostolii n'au putut cunoaşte data venirii a doua, după cum însuşi Mântuitorul le-a spus** (Mt. 24, 36 ş. a). **Dar tot Mântuitorul le-a făgăduit pe Sfântul Duh, care-i va învăţa toate şi le va descoperi totul:** *„Incă multe am a zice vouă, dar acum nu puteţi să le purtaţi. Ci când va veni acela, Duhul Adevărului, vă va învăţa pe voi tot adevărul, căci nu va vorbi dela sine, ci va vorbi ce i s'a spus şi cele viitoare va vesti vouă“* (In. 16, 13. Vezi şi 14, 26; 1 In. 1, 27 ş. a). Sfântul Duh a fost trimis Apostolilor la Cincizecimea de după Inviere. De atunci încoace, atât Apostolii, cât şi toţi bunii creştini, prin priceperea şi înţelepciunea pe care le-o insuflă Sf. Duh, pot cunoaşte „tot adevărul“, adică întreg planul divin al istoriei lumii şi al sfârşitului ei („planul divin al vârstelor“) şi pot calcula din Sf. Scriptură „cele viitoare“, adică data venirii a doua. Numai cei ce nu-l au pe Sf. Duh şi n'au priceperea dată de el, nu pot cunoaşte acea dată.

Răspunsul nostru. Făgăduinţa Mântuitorului despre descoperirea „celor viitoare“ prin Sf. Duh nu se referă la

descoperirea datei venirii a doua, ci la profeţiile ce se vor face despre diferite întâmplări viitoare în Biserică. Astfel de descoperiri într'adevăr a făcut Sf. Duh. Apocalipsa e plină de ele şi multe sunt expuse şi în alte cărţi sfinte ale Bibliei. (Vezi 2 Tim. 3, 1—2; 2 Petru 2, 1—3; Fapt. Ap. 20, 29—30; 11, 27—28; Iuda 17 - 18 ş. a). Ele aveau să cuprindă în deosebi învăţături de eshatologie (ivirea lui Antihrist şi a profeţilor mincinoşi, a prigoanelor din viitor împotriva creştinilor) şi înţelepciune necesară Apostolilor, spre a se putea apăra când vor fi traşi la răspundere în faţa judecătorilor, pentru învăţătura ce o propovăduesc (Mt. 10, 19-20), sau în faţa ereticilor cărora vor trebui să le opună dreapta credinţă („tot adevărul"). Pentru bunii creştini, acestea au fost de fapt vestite dinainte, încât ele nu vor putea fi pentru ei surprize. Prin „ungerea" dela Sf. Duh, ei toate acestea le ştiu mai dinainte (1 In. 2, 18—20. 26—27). Acestea sunt „cele viitoare" despre care vorbeşte Mântuitorul în textul invocat de sectari. Contextul şi textele paralele ne dau lămuriri şi indicaţii limpezi în acest sens.

Este cu totul peste putinţă ca expresia „cele viitoare" să se refere şi la data exactă a venirii a doua, deoarece nu este cu putinţă ca Mântuitorul să fi spus contradicţii. Înţelegând expresia în sens sectar, contradicţia este inevitabilă, deoarece Mântuitorul — şi de altfel şi Apostolii — ori de câte ori vorbeşte despre data venirii a doua, arată necesitatea de a fi mereu pregătiţi pentru ea, spre a nu ne surprinde nepregătiţi, deoarece n'o putem cunoaşte mai dinainte. Despre aceasta s'a vorbit mai pe larg în expunerea învăţăturii noastre.

Dar dacă Apostolii aveau să ştie mai târziu (după Pogorîrea Sf. Duh) data precisă a venirii a doua, cum se face totuşi ca Apostolul Pavel, a scris la 1 Tes. 5, 1-3, de sigur după Pogorîrea Sf. Duh, că nimeni nu poate cunoaşte data venirii a doua a Domnului şi că ea va fi pe neaşteptate? Oare el să nu fi primit dela Sf. Duh acea învăţătură, pe care sectarii amintiţi pretind că o au? Dacă Apostolul

ar fi cunoscut acea dată, ar fi spus-o şi n'ar fi scris că ea va fi surprinzătoare. Ba încă mai mult, el însuşi se socotea că va fi printre cei ce vor ajunge acea dată, zicând: „*Noi cei vii, care vom fi rămas* (în viaţă) *la venirea lui*“... (1 Tes. 4, 15). O socotea de tot apropiată – şi încă „după cuvântul Domnului“, adică după cum i se descoperise de Domnul. E o dovadă, că nici chiar el nu o putea cunoaşte cu exactitate, deşi i se descoperise de Dumnezeu multe „taine“ (1 Cor. 15, 51) în legătură cu ea. Aceasta însă era o taină care nu-i era dat nici lui să o cunoască. Acelaşi caz este şi cu Apostolul Petru, care la fel scrie, mult după Pogorîrea Sf. Duh, că „ziua Domnului vine ca un fur“ (2 Petru 3, 2–10). E posibil oare, ca russeliştii şi adventiştii să aibă mai multă lumină în această chestiune?

Dacă data aceasta nu avea să rămână o taină pentru omenire, de ce n'a spus-o cu exactitate însuşi Mântuitorul şi de ce ar fi avut s'o comunice ulterior, prin Sf. Duh? Era ea oare o chestiune aşa de greu de priceput pentru Apostoli, cum erau altele, mai subtile? De sigur, nu.

2. **Creştinii au dela Sf. Duh lumina cunoştinţei, prin care pot cunoaşte şi data venirii a doua.** Numai păgânii şi creştinii neadevăraţi sunt şi în această privinţă în întunerec. Căci Apostolul Pavel scrie: „*Voi, fraţilor, nu sunteţi în întunerec, ca să vă apuce ziua aceea ca un fur. Căci voi toţi sunteţi fii ai luminei şi fii ai ziilei; nu suntem ai nopţii, nici ai întunerecului*“ (1 Tes. 5, 4–5). Din cuvintele acestea rezultă, că creştinii pot şi chiar trebue să cunoască data exactă a venirii a doua, pentru a fi pregătiţi de ea.

Răspunsul nostru. Textul de mai sus trebue mai întâi de toate să-l punem în legătură cu contextul, spre a vedea mai limpede de ce este vorba. In acest caz, înţelesul lui se lămureşte de minune, în perfect acord cu cele zise în expunerea învăţăturii noastre despre data venirii a doua. Astfel, cu câteva versete mai sus, Apostolul zice aşa: „*Iar despre vremuri şi despre ceasul sorocit, fra-*

ţilor, n'aveţi nevoie să vă scriem. Căci singuri ştiţi pra bine, că ziua Domnului vine aşa ca un fur în puterea nopţii"... (v. 1—3). Şi apoi continuă: „*Voi, însă, fraţilor, nu sunteţi în întunerec*... etc. Adică voi, ca buni credincioşi ai Domnului, ştiţi bine acest lucru şi de aceea, sunteţi totdeauna gata, pregătiţi de ea, încât să nu fie pentru voi o neplăcută surprindere. De aceea să stăruiţi mereu în priveghere (vezi şi v. 6—8). Să ne'ntrebăm: Oare la ce ar mai fi necesară privegherea continuă, dacă noi am putea cunoaşte data exactă a venirii a doua?

Dacă adevăratul înţeles al textului ar fi cel sectar, ar urma ca Apostolul Pavel să se fi pus în flagrantă contrazicere cu Mântuitorul şi cu sine însuşi, deoarece cuvintele lor din alte rânduri, despre venirea a doua, sunt limpezi ca lumina zilei, încât sensul lor nu poate fi stâlcit, iar acel sens ar fi în directă contradicţie cu cel sectar, din textul de mai sus. Ori, aşa ceva este exclus. Pe de altă parte, cum văzurăm, însuşi textul este destul de lămurit, prin contextul său.

3. **Semnele premergătoare venirii a doua s'au împlinit deja.** Cine n'a auzit şi n'a văzut pe alocuri: foamete, ciumă, cutremure, întunecimi de soare şi de lună, căderi de stele, etc.? Deci ce semne să mai aşteptăm? Astfel, data venirii a doua trebue să fie foarte apropiată şi aşa fiind, ea poate fi cunoscută şi aşteptată. Nu e de mirare că a şi fost calculată.

Răspunsul nostru. Astfel de semne cosmice, într'adevăr s'au întâmplat şi se întâmplă adeseori. Ele însă nu sunt identice cu cele ce trebue să se întâmple în apropierea venirii a doua, căci acelea vor fi surprinzătoare, adică „îndată" şi pe neaşteptate, în timp ce acestea sunt întâmplări aproape regulate, care pot fi prezise cu zeci şi sute de ani înainte. Sunt excepţii, dar pot fi prevăzute încât să nu surprindă pe nimeni. Şi apoi, astfel de semne au fost dela începutul lumii şi vor fi mereu, până la sfârşitul ei, iar nu numai în apropierea sfârşitului ei. Ori, sem-

nele venirii a doua vor fi ceva aparte, adică tulburări extraordinare, neaşteptate, în sistemul solar şi nu vor putea fi prevăzute după legile sistemelor solare. Vor fi întâmplări rezultate din suspendarea sau înlăturarea armoniei legilor după care se conduc dela începutul lumii, sistemele solare. Numai aşa, vor putea fi prevestitoare. Altfel, ori cât de extraordinare ni s'ar părea, ele nu sunt de fapt extraordinare şi rămân fără semnificaţii privitoare la apropierea venirii a doua, aşa cum au fost dela început. Mai extraordinar ar fi dacă nu s'ar întâmpla aşa cum sunt prevăzute, căci atunci ar însema într'adevăr o tulburare a legilor după care se conduc, ceea ce ar fi într'adevăr ceva extraordinar şi ne-ar da de gândit. Dar aşa, o întunecime de soare sau de lună atât ne poate spune, că soarele cu pământul şi cu luna sunt în „conjuncţie" (pe aceeaş linie), cum au fost la datele cutare şi cum vor trebui să fie, cu preciziune la datele cutare şi cutare. La fel şi căderile de stele (comete, bolizi, meteori, etc). Singure cutremurele de pământ rămân extraordinare, prin faptul că nu pot fi prevăzute. Dar ele nu sunt „semne" decât împreună cu celelalte.

4. **Antihrist încă s'a ivit şi a putut fi identificat, în persoana papei.** S'a prezis că el va amăgi pe oameni timp de 1260 ani (Apoc. 13, 5; Daniil 7, 25). Domnia lui într'adevăr, a durat dela anul 558 d. Hr. când papa, cu puteri nelimitate, primite dela împăratul Iustinian, a intrat în acest rol — şi până la anul 1818, când i s'a luat puterea, fiind luat ca prizonier de un general francez. In tot acest răstimp, papa s'a identificat cu Antihrist: s'a făcut pe sine Dumnezeu (2 Tes. 2, 4); a dus război cu sfinţii (Apoc. 13, 7) prin inchiziţiile de tristă amintire; a schimbat sărbătorile (Daniil 7, 25) înlocuind Sabatul prin Duminecă; s'a făcut infailibil şi trufaş, etc.

Iată în special împlinirea profeţiilor privitoare la Antihrist: cele *patru împărăţii* dinaintea lui Antihrist, închipuite ca fiare (Daniil 7, 2–7) au fost: împărăţia Babi-

Ionenilor, a Medo-Perşilor, a Grecilor şi a Romanilor. Cele *zece coarne* ale fiarei a patra (Daniil 7, 8. 23–24) sunt cele zece împărăţii formate din imperiul roman: a Hunilor, Ostrogoţilor, Vizigoţilor, Francilor, Vandalilor, Suavilor, Burgunzilor, Herulilor, Anglo-Saxonilor şi Longobarzilor. *Cornul cel cu ochiu de om* între cele zece, este Antihrist sau fiara din Apocalipsă (2 Tes. 2, 3–4; Apoc. 13, 6–7) identificat cu papa. Căci papalitatea s'a ridicat din ruinile celor zece împărăţii, când la anul 553 primi dela Iustinian puteri nelimitate, prin care a biruit pe sfinţi, a schimbat legea şi praznicele şi s'a trufit, făcându-se Dumnezeu (Daniil 7, 25; Apoc. 13, 6–8). Despre domnia acestui Antihrist s'a prezis că va fi de *trei ani şi jumătate* (Daniil 7, 25; Apoc. 12, 14), adică de *42 luni* (Apoc. 13, 6), deci de *1260 zile*. Ori, fiind vorba de zile prooroceşti, ele trebue socotite ca ani (Num. 14, 34; Ezec. 4, 2–6). Deşi anul 553 este data când papalitatea a primit dela Iustinian puteri nelimitate, totuşi numai în anul 558 a intrat în rolul de Antihrist, anume, când au fost alungaţi Herulii, Vandalii şi Ostrogoţii, potrivit celor prezise la Daniil 7, 24.

E adevărat, că papalitatea se mai menţine încă şi după anul 1818, dar în scurtă vreme ea va fi distrusă de adventişti şi de milenişti prin învăţătura lor.

Răspunsul nostru. Identificarea lui Antihrist în cadrul istoric, geografic şi social de mai sus, e o îndrăsneală, pe cât de trufaşe, pe atât de superficială. Căci după caracterul, învăţătura şi faptele lui, Antihrist nu poate fi identificat cu papalitatea, pentru următoarele motive:

1. Despre Antihrist s'a prezis că se va face Dumnezeu. Ori, niciun papă nu s'a încumetat până azi să se facă Dumnezeu, oricât de trufaş ar fi fost. Toţi au crezut într'un Dumnezeu mai mare ca ei, Căruia au căutat să-I slujească, chiar ca „vicari“ ai lui Iisus şi chiar ca „infailibili“ ex cathedra. „Vicari“ nu însemnează mai mari, ci locţiitori, reprezentanţi etc. în orice caz mai mici, sau supuşi.

2. S'a prezis că Antihrist va săvârşi minuni mari (2

Tes. 2. 9; Apoc. 13, 13—14), prin care să amăgească popoarele. Ori, până în prezent Istoria nu cunoaşte niciun papă care să fi avut o astfel de putere, de a săvârşi minuni uimitoare.

3. S'a prezis că fiara sau Antihrist, va impune oamenilor semne pe mâna dreaptă şi pe frunte, încât nimeni să nu poată cumpăra ceva sau vinde, fără să aibă acest semn al fiarei (Apoc. 13, 16—17). Ori, până în prezent, papalitatea n'a avut niciodată şi n'a aplicat supuşilor săi „catolici" vreun astfel de semn. Cercul de jurisdicţie al papei cuprinde toată lumea. Ori, chiar şi în Roma, comerţul niciodată n'a fost rezervat numai catolicilor. Adventiştii şi mileniştii încă pot cumpăra şi vinde orice, chiar în oraşul de reşedinţă al papei.

4. Cât priveşte înlocuirea Sâmbetei prin Duminecă (aceasta o afirmă numai adventiştii), nu papa a făcut-o şi nu în anul 558 s'a făcut. Au făcut-o înşişi Apostolii Domnului. Iar la anul 313, prin „Edictul dela Milano" a fost legiferată, ca fiind o stare de fapt, aşa cum au fost şi toate celelalte instituţii ale creştinismului. Atunci nu s'a modificat nimic în creştinism, ci numai s'a recunoscut totul, aşa cum era de fapt.

5. Durata domniei lui Antihrist nu poate fi precizată exact în 1260 de ani, chiar dacă zilele celor $3^1/_2$ ani le socotim ca zile prooroceşti, deoarece şi cele trei zile cât a stat Iona în chit au fost prooroceşti (Mt. 12, 40) şi totuşi, nu pot fi socotite ca ani. Un lucru însă trebue să ştim, anume, că vremea lui va fi scurtă (Mt. 24, 22). Şi atunci n'avem motiv de a căuta alte înţelesuri în cifra relativ mică de $3^1/_2$ ani.

6. Dacă papa ar fi Antihrist, potrivit învăţăturii adventiştilor, ar fi trebuit să fi fost biruit total, ceea ce însă nu se vede, căci papa e şi azi tot atât de tare pe poziţie, în lumea catolicilor, cum era şi înainte. Pe de altă parte, despre Antihrist nu s'a spus că va fi biruit şi distrus de adventişti şi de milenişti, ci de către Hristos Mântuitorul, care „îl va ucide cu suflarea gurii sale" (2 Tes. 2, 8).

Deci toate tâlcuirile sectare privitoare la Antihrist sunt superficiale şi neserioase. Dar ele sunt şi trufaşe, pentrucă: 1. aduc osânde şi judecăţi la adresa altora; 2. socotesc pe adventiştii lor mai iscusiţi ca alţii şi cu mai multă ştiinţă în interpretarea Bibliei, relativ la data venirii a doua, despre care Biblia ne spune clar că nu poate fi ştiută; şi 3. socotesc pe sectarii amintiţi ca pe singurii mântuiţi ai Domnului.

5. Data venirii a doua poate fi calculată cu exactitate, prin interpretarea unor cifre ale Sf. Scripturi.

Adventiştii o calculează în chipul următor: la Daniil 8,14 se vorbeşte profetic, despre trecerea a 2300 seri şi dimineţi până la restabilirea curăţeniei templului. E vorba de zile profetice, care după Num. 14, 34 şi Ezech. 4, 2–6, trebue înţelese ca ani. Iar curăţirea templului însemnează şi curăţirea lumii prin foc, la venirea a doua a Domnului. Deci, data venirii a doua o calculăm astfel: porunca pentru reclădirea templului a fost dată în anul 457 î. Hr. Numărând dela această dată 2300 ani, ajungem la anul 1843 d. Hr. care este sorocul sigur al venirii a doua. (Vezi şi la pag. 46—47; şi cap. XXXV). Neîmplinindu-se însă această profeţie, azi adventiştii nu mai fac calcule şi profeţii în acest sens, ci susţin că numai apropierea acestei date poate fi ştiută, prin semnele ce o vestesc şi că ea în orice caz este aproape*).

Mileniştii o calculează altfel şi de aceea ajung la alt rezultat. Ei zic aşa: Ultimul an jubiliar a fost anul 625 î. Hr. Dar după acesta trebue să urmeze anul cel mare jubiliar, care este împărăţia de o mie de ani a lui Hristos,

*) Adventistul Petre Paulini combătând pe russelişti, susţine că data exactă a venirii a doua nu poate fi precizată. Totuşi, „opt lanţuri profetice" prezintă indicaţii sigure asupra timpurilor din urmă, dar ele nu precizează anul, luna sau ziua acelei veniri. „Lanţurile profetice" ar fi următoarele: I) Dan 2, 31—45; 7, 2—28. II) Dan. 7, 25; Apoc. 13, 5. III) Apoc 13, 11- 17 IV) Apoc. cap 2-3. V.Apoc. cap. 6 VI) Apoc. cap. 8—9. VII) Apoc. 14, 6-12. VIII) Dan. 8, 14 şi 9, 24—27.

dela venirea a doua, până la sfârşitul lumii. Inceperea acesteia va fi nu după 50 ani, ci abia după de 50×50= 2500, dela 625 î. Hr. ceea ce însemnează anul 1875 d. Hr. care începe după calcularea Evreilor, la 1 Oct. 1874. La această dată va fi venirea a doua. Şi după alte calcule, ajungem la aceaşi dată. Aşa de pildă cele şase zile ale creaţiunei însemnează şase mii de ani, fiindcă la Dumnezeu o mie de ani e ca o zi şi o zi ca o mie de ani (2 Petru 3, 8; Ps. 90, 4). Deci 6000 de ani este răstimpul de lucru al omenirii. După 6000 de ani urmează odihna sau mileniul. Şi cum Adam a căzut în păcat în anul 4126 î. Hr., adăugând noi la această dată suma de 6000 obţinem anul 1874 d. Hr. Acest an este data sigură a venirii a doua. (Vezi şi pag. 50–51; şi cap. XXXV).

Alţii apoi, ca Inochentiştii, o calculează altfel, ajungând de sigur la alt rezultat, anume, la anul 1912.

Chestiunea este, că după sectarii amintiţi, data venirii a doua poate fi calculată mai dinainte, într'un fel sau altul. Iar dacă realitatea a desminţit soroacele stabilite, dând de ruşine pe cei ce le-au calculat, sau pe cei ce aşteptau pe Domnul îmbrăcaţi în haine albe... au adoptat soluţia că n'au calculat bine, transpunând data venirii a doua pe o dată ulterioară, *) după care apoi, păţind acelaşi lucru, au ticluit învăţătura, că Mântuitorul Şi-a făcut venirea a doua la data când „trebuia", potrivit calculelor lor, dar că nu L-a văzut nimeni, deoarece „corpul Lui s'a prefăcut în gazuri" (I. F. Rutherford, conducătorul mileniştilor). A venit aşa cum a anunţat: „ca un fur", adică nevăzut de cineva...

Răspunsul nostru. 1. Mai întâi de toate propunem sectarilor „atotştiutori" amintiţi mai sus, să cadă de acord

*) Mileniştii au transpus acea dată, pe anul 1925 în urma calculelor „mai corecte" ale şefului lor I. F. Rutherford. El a calculat aşa: La anul 1575 î. Hr. la intrarea în Canaan, s'a poruncit Evreilor, prin Moise, ţinerea fiecărui al şaptelea an, ca an de libertate. După fiecare cincizeci de ani (după 7×7 ani sabatici) aveau Evreii anul jubiliar (Lev cap. 25). Cincizeci de ani înmulţiţi cu cei 70 de ani dela Ier. 25, 11 şi 2 Cron. 36, 17—21 = 3500, exact diferenţa dela 1575 î. Hr. până la 1925 d. Hr. Deci anul 1925 este data exactă a venirii a doua.

asupra datei venirii a doua şi a felului de a o calcula, ca cel puţin ei înşişi să nu fie în contrazicere în această privinţă.

2. In ce priveşte socotelile înşirate mai sus, ele sunt în mod evident neserioase. Pentrucă nu există nicio legătură între venirea a doua pe de o parte şi restabilirea templului, respectiv anii jubiliari ai Testamentului Vechiu pe de altă parte. Sunt asocieri *ad-hoc*, înadins ticluite. Dacă ele ar fi exact ceea ce susţin aceşti sectari, atunci n'ar mai fi nevoie de semnele premergătoare, după care să putem cunoaşte apropierea datei venirii a doua. Ce rost ar mai avea aceste „semne", dacă noi am putea cunoaşte chiar data exactă, iar nu numai apropierea venirii a doua? E de neînţeles apoi, de ce uneori ziua este calculată ca un an, iar alteori ca o mie de ani, cum se va vedea şi în capitolul următor că socotesc aceiaşi sectari cele şase zile ale creaţiunii.

3. Să fie oare aceşti sectari „ştiutori", mai privilegiaţi în faţa lui Dumnezeu decât ceilalţi creştini şi chiar decât îngerii din cer, încredinţându-li-se taine pe care — după cuvântul Domnului — nici oamenii, nici îngerii nu le pot şti niciodată?!

4. Au mai fost şi în vechime astfel de prezicători, care au susţinut că *„venirea a doua a şi fost"* (2 Tes. 2, 2; 2 Tim. 2, 18). Iar Mântuitorul însuşi a prevestit că în vremurile de apoi se vor scula mulţi *prooroci mincinoşi*, care vor zice, deasemenea, că Domnul Şi-a făcut deja a doua venire şi că este ba aici, ba colo, ba în pustie, ba în cămări ascuns şi nu-L vede nimeni... (Mt. 24, 23–26), exact ca cei de azi, ale căror socoteli de mai deunăzi, neeşind cum ar fi aşteptat ei, i-au dat de gol *). Dar

*) Profeţiile russeliste s'au împlinit exact în sens contrar. Ei susţineau că în 1914 începe domnia păcii de 1000 de ani. Ori, tocmai în acel an a început cel mai cumplit războiu din câte a cunoscut omenirea până atunci. In locul păcii mondiale, a început războiul mondial. Iar în 1925, când russeliştii aşteptau sfârşitul lumii, adică „prăbuşirea" definitivă a tuturor regatelor şi guvernarea russelistă peste întreaga lume, ca unii ce vor fi preamăriţi şi uniţi cu Hristos, nu s'a întâmplat nimic extraordinar. Ba-

despre toţi aceştia, atât Mântuitorul cât şi Apostolii ne previn a ne feri de ei, fiind *profeţi mincinoşi* (Mt. 24, 24–26); *rătăciţi la minte* şi *întunecaţi la suflet* (2 Tim. 2, 18; 2 Tes. 2, 2—10). In legătură cu aceşti falşi profeţi ne învaţă ei, că data venirii a doua rămâne ascunsă oamenilor şi că venirea a doua, atunci când va fi, o vor cunoaşte toţi, deoarece va fi învederată tuturor şi înfricoşată „ca fulgerul" şi cu măreţie („în răsunător glas de trâmbiţă"), iar nu pe ascuns (Mt. 24, 27, 31; 1 Tes. 4, 16).

CAP. XXXV.

Impărăţia de o mie de ani („Mileniul").

Aceiaşi sectari (russeliştii sau mileniştii – de unde le vine şi numele – şi adventiştii) mai susţin că între venirea a doua şi sfârşitul lumii, Hristos va întemeia pe pământ o împărăţie, în care El va domni, împreuna cu cei aleşi ai Lui, vreme de o mie de ani. Rătăcirea e veche. Incă în primele veacuri ale creştinismului a fost susţinută de câţiva eretici, zişi *„hiliaşti"* (hilia = o mie). Impotriva lor s'a ridicat toată Biserica veche, combătându-i prin cei mai valoroşi şi mai competenţi reprezentanţi ai ei. Cei ce o susţin azi, se numesc în general milenarişti sau milenişti.

dimpotrivă, în 1939 a început un alt război mondial, încă mai cumplit ca cel precedent.

In ceea ce priveşte datele din socotelile russeliste, însuşi Russel a mărturisit şi recunoscut, că în Biblie nu avem niciun indiciu despre data exactă a ultimului jubileu. El a susţinut însă că o putem calcula. Adventistul Petre Paulini, combătând rătăcirile mileniste asupra datei venirii a doua şi stând pe o poziţie mai moderată faţă de rătăcirile adventismului original în această chestiune, susţine că, după calculele unor oameni mai competenţi în materie, anul intrării în Canaan nu este anul 1575 î. Hr. ci anul 1452 î. Hr. deci cu 123 ani mai târziu. Şi atunci, sfârşitul lumii — după sistemul de calculaţii russeliste — ar fi nu la anul 1925 d. Hr. ci la anul 2148. Dar, cu toată siguranţa, el nu va fi nici atunci — conchide cu drept cuvânt P. Paulini.

Faţă de această, învăţătură se cuvine ca în primul rând să ne documentăm asupra învăţăturii noastre despre aşa numita „împărăţie de o mie de ani", pentru a putea vedea mai uşor în ce constă rătăcirea sectarilor aminţiţi. In acest caz ne vom putea apăra mai temeinic şi — la trebuinţă — vom putea combate mai uşor abaterile.

I. **In Sf. Scriptură se vorbeşte adeseori despre o „împărăţie" numită „împărăţia lui Dumnezeu", „împărăţia cerurilor" sau „împărăţia lui Hristos".** Este împărăţia pe care au vestit-o, dela începutul activităţii lor publice, Ioan Botezătcrul şi Mântuitorul. Amândo. au vestit „apropierea" ei (Mt. 3, 2 şi 4, 17; Lc. 8, 1 ş. a). Dar ea s'a înfiinţat de fapt prin actul de supraîmpărătească biruinţă a Domnului Iisus Hristos, care a fost Invierea Sa. Prin acest act, Hristos S'a dovedit a fi într'adevăr un Impărat ceresc, câştigând nu numai putere şi demnitate, ci şi o „împărăţie" a Sa, de lumină şi de graţie cerească. Este împărăţia Sa de har, numită şi „împărăţia lui Dumnezeu", sau „a cerurilor". Este numită *„a lui Dumnezeu"*, pentrucă spre deosebire de alte împărăţii, lumeşti, este realizată numai cu ajutorul lui Dumnezeu şi nici de cum prin puterile proprii ale cuiva (Mt. 12, 28; 21, 31. 43). Se numeşte *„a cerurilor"*, pentrucă, în contrast cu împărăţiile pământului, chiverniseşte numai bunuri suprapământeşti (oameni renăscuţi „de sus" şi bunuri cereşti, ca: dreptate, pace, bucurie sfântă ş. a). E astfel o împărăţie cerească pe pământ. Legăturile ei sunt cu cerul iar nu cu lumea pământului. Iată de ce a răspuns Mântuitorul, la întrebarea dacă este Impărat: *„Impărăţia mea nu este din lumea aceasta"* (In. 18, 36; 27, 11). Ea stăpâneşte viaţa internă a omului. In extern se arată prin *„pace, dreptate şi bucurie întru Duhul Sfânt"* (Rom. 14, 17). Deci, împărăţia aceasta a lui Hristos, căreia El însuşi i-a pus temeliile (Efes. 5, 5; Col. 1, 13; 2 Tim. 4, 1; Apoc. 12, 10 ş. a) şi despre care ne-a arătat în toate parabolele Sale: cum va creşte, pe cine va cuprinde, ce preţ va avea ş. a.,

este o societate de oameni din toate popoarele pământului, alcătuind o împărăţie nouă, în care stăpâneşte Hristos, cu totul independent de stăpânirea externă, politică. E o împărăţie a sufletelor şi în suflete (Lc. 17, 21). Numai aceia intră în ea, care o au deja în ei (Lc. 18, 17). Organizată în afară, ea alcătueşte Biserica sau „Trupul lui Hristos", capul ei fiind Hristos (Efes. 4, 25; 5, 23; Col. 1, 24; 1 Cor. 12, 27; Rom. 12, 5 ş. a).

II. **Incetăţenirea cuiva în această împărăţie este strict condiţionată de renaşterea în Botez,** — după cuvântul Domnului: *„De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu"* (In. 3, 5). Iar această naştere este „de sus" sau „dela Dumnezeu", prin puterea Sf. Duh (In. 3, 3; 1, 12 ş. a) şi este o adevărată înviere din morţi, pentru care fapt, Botezul adeseori e numit „înviere". (A se vedea la pag. 300—306. Vezi şi Rom. 6, 2—6 etc). Astfel, în împărăţia lui Hristos nu intră decât ceice „învie" din morţi prin Botezul creştin. Nu trebue să confundăm învierea prin botez, cu învierea cea de apoi (a trupurilor), pentrucă deşi ambele sunt învieri, ele nu sunt acelaşi lucru. Confundarea lor constitue o abatere, care poate să aibă urmări dogmatice foarte grave. Dovadă e cazul unor sectari, care din această confundare au ajuns la concluzii foarte greşite, cum se va vedea mai jos.

III. **In termeni profetici şi simbolici, Sf. Scriptură ne vorbeşte şi despre o „împărăţie de o mie de ani" a lui Hristos,** care însă este identică cu cea despre care am vorbit mai sus. Iată ce ne spune Sf. Ioan în descoperirea sa: *„Apoi am văzut un înger pogorându-se din cer, având cheia genunei şi un lanţ mare în mâna lui. Şi a prins pe balaur, pe şarpele cel vechiu, care este diavolul şi satana. Şi l-a legat pe o mie de ani; şi l-a aruncat în adânc şi l-a închis şi a pecetluit deasupra lui, ca să nu mai amăgească noroadele, până ce se vor sfârşi cei o mie*

de ani. După aceea trebue să fie deslegat câtăva vreme... Şi am văzut sufletele celor ce li se tăiase capul pentru mărturia lui Iisus şi... nu s'au închinat fiarei, nici chipului ei şi nu au primit semnul pe fruntea şi pe mâna lor. ei au înviat şi au împărăţit cu Hristos o mie de ani. Iar ceilalţi morţi nu înviază până ce nu se vor sfârşi cei o mie de ani. Aceasta este învierea cea dintâiu. Fericit şi sfânt este cel ce are parte de învierea cea dintâiu. Peste aceştia moartea cea de a doua nu are putere, ci vor fi preoţi ai lui Dumnezeu şi ai lui Hristos şi vor împărăţi cu el o mie de ani... Apoi moartea şi iadul fură aruncaţi în iezerul cel de foc. Aceasta este moartea cea de a doua: iezerul cel de foc" (Apoc. 20, 1–14). Din acest text constatăm mai întâi următoarele: 1. Împărăţia lui Hristos de o mie de ani este răstimpul în care Hristos a limitat puterea diavolului („l-a legat") asupra oamenilor (vers. 1–2). 2. La sfârşitul acestui răstimp, diavolul va fi lăsat din nou, pe câtăva vreme, să acţioneze asupra oamenilor (vers. 3). 3. Membri ai împărăţiei de o mie de ani sunt numai acei ce nu s'au închinat fiarei şi semnului ei şi au înviat, la „învierea cea dintâiu" (vers. 4–5). 4. Cei ce nu s'au învrednicit de această înviere, vor învia abia la sfârşitul celor o mie de ani, adică la „învierea a doua", căci această înviere în raport cu „cea dintâi" este a doua (vers. 5). 5. Peste aceştia „moartea a doua" nu are putere (vers 6). 6. La sfârşitul celor o mie de ani şi după un răstimp de acţiune nefastă împotriva sfinţilor, diavolul împreună cu cei ai lui, va fi aruncat în focul iadului, care este „moartea cea de a doua" (vers. 7–14).

Din toate acestea rezultă izbitor, că „împărăţia de o mie de ani" nu este altceva, decât împărăţia lui Hristos, numită „Împărăţia lui Dumnezeu" sau „a cerurilor", de care a fost vorba mai sus. Pentrucă: 1. In răstimpul acestei împărăţii, diavolul a fost învins şi legat, luându-i-se puterea asupra oamenilor. Hristos „a intrat în casa lui şi l-a legat", limitându-i puterea asupra omenirii răscumpărate (Mt. 12, 29 şi contextul). 2. Intrarea în această îm-

părăţie este condiţionată de o înviere, numită „cea dintâiu", care nu poate fi altceva decât Botezul creştin, numit exact „înviere" sau „naştere din nou", „de sus"; e întâia de sigur în raport cu cea de a doua, sau generală, a trupurilor, care este numită „învierea cea de apoi" (In. 11, 24 ş. a.) 3. La sfârşitul acestei împărăţii, diavolul va fi din nou slobozit, ca să amăgească popoarele şi să lucreze cu putere şi cu furie împotriva sfinţilor, sub forma de Anticrist, fiară sau prooroc mincinos. Durata acestei acţiuni însă va fi scurtă (Apoc. 13, 5; 20, 3; Mt. 24, 22). Ea va constitui unul din semnele care vor prevesti apropierea venirii a doua şi a sfârşitului lumii (a se vedea mai sus, cap. XXXIV).

In textul citat din Apocalipsă în legătură cu „împărăţia de o mie de ani" se vorbeşte despre *„învierea cea dintâiu"* şi despre *„moartea cea de a doua"*. Expresiile ne duc la concluzia că trebue să existe şi *„învierea cea de a doua"* şi *„moartea cea dintâiu"*. Deşi nu sunt amintite în text, totuşi expresiile amintite presupun cu certitudine existenţa lor. Există aşa dar două învieri şi două morţi. „Învierea cea dintâiu" nu poate fi alta decât învierea prin Botez, iar cea de „a doua", învierea de apoi. „Moartea cea dintâiu" este moartea naturală, sau despărţirea sufletului de trup, iar cea de a doua este chinul cel veşnic sau osânda iadului, în contrast cu fericirea de veci, numită „viaţă" (Mt. 18, 8; 19, 17; Mc. 9, 43; In. 5, 24 ş. a). Această moarte nu are putere asupra celor învredniciţi de învierea cea dintâiu. De aici rezultă, că moartea cea dintâiu, de care nici sfinţii nu vor scăpa, este moartea naturală, trupească. Moarte se mai numeşte în Biblie şi starea păcătoasă a cuiva. In acest sens a zis Mântuitorul, că numai cei „morţi" au mai mare grijă de a-şi îngropa morţii, decât de a-L urma pe El (Mt. 8, 22) şi că prin credinţa în El, cineva devine din „mort", viu, chiar dacă fiziceşte va muri (In. 11, 25). In acest sens a scris şi Apostolul, că sunt mulţi morţi ai păcatului (Rom. 6, 10; 8, 10 ş. a). Şi tot în acest sens grăeşte îngerul descoperi-

tor căpeteniei bisericii din Sarde: „Trăeşti, dar eşti mort“ (Apoc. 3, 1. Vezi şi Mt. 8, 22; In. 5, 25; Efes. 21, 5; 5, 14; Col. 2. 13 ş. a). Ea însă nu constitue „moartea cea dintâiu“, cum constitue învierea prin Botez „învierea cea dintâiu“, deoarece această moarte, a păcatului, e o stare de moarte, sau o stare ce duce la moarte şi nu o acţiune de a muri. Ori, în expresiile de mai sus, prin „înviere“ şi „moarte“ se înţelege nu o stare ci o acţiune, anume: de a muri, respectiv de a învia.

Durata acestei împărăţii a lui Hristos este determinată în general ca fiind de *„o mie de ani“*. Având în vedere că în Apocalipsă, cifra aceasta, ca şi multe altele cu asemenea înţeles, îşi are un alt tâlc decât cel propriu, aritmetic, nu trebue s'o înţelegem ca indicând o cifră hotărîtă, după însemnarea ei aritmetică, ci ca indicând o perioadă de timp relativ lungă, dar nehotărîtă. Dacă în loc de „o mie“ înţelegem „mii“ atunci înţelegem corect. Unii exegeţi (Dr. V. Gheorghiu) o traduc chiar şi literal aşa, pe motivul că în textul grecesc nu ar fi indicat precis *una* mie, ci numai *mil.* Dar oricum ar fi tradus literal, înţelesul spiritual al expresiei rămâne acelaşi: mii de ani. Durata aceasta nu este altceva, decât răstimpul dintre venirea întâia şi venirea a doua a Domnului, sau mai precis, răstimpul dela întemeierea „împărăţiei lui Dumnezeu“ şi până la venirea a doua. E vorba aşadar de împărăţia lui Dumnezeu în durata ei în lume.

Invăţături şi obiecţiuni „mileniste“.

Unii sectari, *(adventiştii* şi *russeliştii* zişi *milleniştl)* învaţă altfel. Ei zic că: *„împărăţia de o mie de ani“* este altceva decât *„împărăţia lui Dumnezeu“* vestită de Mântuitorul şi de Ioan Botezătorul. Ea trebue interpretată literal, ca o împărăţie pe care o va întemeia Mântuitorul, după venirea a doua; ea va fi aici pe pământ şi va dura o mie de ani, după care va fi sfârşitul lumii. Fiindcă acea-

stă împărăţie se numeşte *millenium*, sectarii amintiţi pot fi numiţi milenişti. Astfel nu numai russeliştii, zişi şi „studenţi în Biblie“ sunt milenişti, ci sunt şi alţii. Iată de ce, numirea aceasta nu le este potrivită. Ea indică o caracteristică ce nu numai lor le este specifică.

In special, milenistii învaţă şi obiecţionează următoarele :

1. **„Impărăţia de o mie de ani“ nu poate fi confundată cu nicio altă „împărăţie“, deoarece : 1. ea va fi întemeiată abia la venirea a doua, 2. va fi precedată de învierea drepţilor care vor împărăţi cu Hristos şi 3. va dura o mie de ani, după care se va face apoi 4. învierea celor păcătoşi, judecarea acestora şi sfârşitul lumii.** Aşa rezultă din cap. 20 al Apocalipsei citat mai sus. In acest capitol se vede limpede că vor fi două învieri de apoi: *„învierea cea dintâi“*, a drepţilor, la începutul mileniului şi alta a păcătoşilor, care, în raport cu cea dintâi este *„a doua“*, la sfârşitul mileniului (vers 4—5). In răstimpul mileniului, puterea de acţiune a diavolului va fi limitată, până către sfârşit, când după o scurtă activare nefastă, va fi aruncat în iad, împreună cu toţi cei amăgiţi de el (vers. 7—14), înviaţi acum şi ei (vers. 5) şi judecaţi la osândă (vers. 12—15), după ce mai întâiu s'a făcut sfârşitul lumii (vers. 11).

Invăţătura despre mileniu precedat de „învierea întâia“ a celor sfinţi şi urmat de „învierea a doua“, a păcătoşilor, este confirmată şi de alte texte biblice. Aşa de pildă Sf. Apostol Pavel scria creştinilor din Tesalonic: *„Dacă credem că Iisus a murit şi a înviat, tot aşa credem că Dumnezeu pe cei adormiţi întru Iisus, aduce-i-va împreună cu el... Pentrucă însuşi Domnul, cu strigare mare, la glasul Arhanghelului şi întru trâmbiţa lui Dumnezeu, va pogorî din cer şi cei morţi întru Hristos vor învia întâiu“* (1 Tes. 4, 14—16). Deci, la venirea a doua, Hristos îi va învia pe cei morţi întru El. Despre ei zice Apostolul că „vor învia întâiu“. Iată, aceasta este „învierea cea dintâi“.

Invierea celor păcătoşi, adică „a doua", va urma mai târziu, nu ni se spune când, dar după Apoc. cap. 20, ea va fi după o mie de ani. Iată de ce zice Sf. Apostol Pavel, că fiecare va învia *„în rândul cetei sale, pârga este Hristos — apoi cei ai lui Hristos, la venirea lui"* (1 Cor. 15, 23), adică drepţii în ceata drepţilor, la începutul mileniului, iar păcătoşii, în ceata lor, la sfârşitul mileniului.

Răspunsul nostru. Pe lângă cele zise în expunerea învăţăturii noastre, cu deosebire în punctul III, noi mai răspundem următoarele:

O examinare atentă a textului duce cu totul la alte concluzii. Astfel, după Apoc. 20, caracteristicele mileniului sunt absolut identice cu cele ale „împărăţiei lui Dumnezeu". Interpretarea sectară duce inevitabil la concluzia, că vor fi două veniri de apoi, două învieri de apoi şi două judecăţi de apoi: câte una la începutul mileniului, pentru cei sfinţi şi câte una la sfârşitul lui pentru cei păcătoşi. Dar iată că textul însuşi lămureşte perfect de bine lucrurile. Astfel în vers. 11—13 se scrie: *„Am văzut apoi un tron mare, alb şi pe Cel ce şedea pe tron, iar dinaintea feţei lui, pământul şi cerul fugiră şi loc nu se mai găsi pentru ele. Şi am văzut pe morţi, pe cei mari şi pe cei mici, stând înaintea tronului şi cărţile fură deschise şi altă carte fu deschisă — care este cartea vieţii — şi morţii fură judecaţi din cele scrise în cărţi, potrivit cu faptele lor. Şi marea a dat pe morţii cei din ea şi moartea şi iadul au dat pe morţii lor şi judecaţi au fost fiecare după faptele sale"*. E vorba limpede, despre judecata de apoi, de după sfârşitul lumii. Totuşi, se vorbeşte de judecarea „morţilor", înţelegându-se prin ei şi drepţii, iar nu numai păcătoşii, pentrucă e vorba de „mici" şi „mari", de judecarea „după faptele fiecăruia", de toate cele scrise în „cartea vieţii", încheind, în vers. 15: *„Iar cine n'a fost aflat scris în cartea vieţii, aruncat a fost în iezerul de foc"*. Deci cei ce au fost aflaţi scrişi în cartea vieţii, n'au fost osândiţi. Iar aceştia sunt desigur cei drepţi. Ori, după tâlcuirea sectară, drepţii nu mai puteau fi acum „morţi". Ei trebue să fi înviat deja

de o mie de ani, la „prima înviere“ dela începutul mileniului şi n'ar mai putea fi puşi acum din nou la judecată, alături de cei păcătoşi. Sensul şi litera textului însă ne arată, că învierea cea dintâi nu? poate fi înţeleasă ca o înviere de apoi, deoarece înainte de judecata de apoi toţi vor fi „morţii“, desigur morţi de moartea întâia. Şi abia atunci vor învia propriu zis, toţi deodată: fie înnecaţii în mare, fie morţii de altă moarte, dar toţi: atât cei buni cât şi cei răi. Cuvintele: „moartea şi iadul“ au înţeles asemănător cu „marea“, însemnând locuinţa morţilor.

Dar pentru o şi mai bună lămurire a textului, să recurgem la locuri paralele, în primul rând la texte din acelaşi autor biblic. Nu cumva Sf. Ioan, autorul Apocalipsu, mai vorbeşte şi în altă parte despre înviere şi moarte? Dacă da, atunci să vedem, oare într'adevăr, din ele se poate deduce existenţa sigură a mileniului ca în învăţătura sectară, precedat de învierea întâia şi urmat de cea de a doua, ambele ca învieri „de apoi“? Intr'adevăr, acelaşi autor în evanghelia sa vorbeşte deasemenea despre două învieri. El reproduce cuvintele Mântuitorului: *„Amin, amin, grăiesc vouă: cine ascultă cuvântul meu şi crede în cel ce m'a trimis pe mine, are viaţă veşnică şi la judecată nu vine, ci s'a mutat din moarte la viaţă. Amin, amin, grăiesc vouă, că vine ceasul şi acum este, când morţii vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu şi carl vor fi auzit, vor fi vii“* (In. 5, 24–25). E vorba de învierea celor ce ascultă glasul Fiului lui Dumnezeu, iar această înviere „acum este“. Nu putem înţelege deci o înviere „de apoi“, ci o înviere „de acum“, a celor ce învie din moartea păcatului la viaţa în Hristos. E o înviere la o nouă viaţă, prin credinţa creştină, sau — cum completează acelaşi autor în altă parte — prin Botezul creştin (In. 3, 3–5). Aceasta este „învierea cea dintâi“ din Apocalipsă, iar textul continuă să vorbească şi de o altfel de înviere, care nu mai este „acum“, ci care va fi la sfârşitul lumii şi nu sufletească, ci trupească, anume, a celor ce sunt morţi în morminte şi nu numai morţi în păcat sau sufleteşte: *„Nu vă miraţi*

de aceasta; că vine ceasul când toţi cei din morminte vor auzi glasul lui; şi vor ieşi: cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieţii iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea judecăţii" (In. 5, 28–29). Adică: Nu vă miraţi de puterea ce o are Hristos, de a învia sufleteşte (învierea întâia), pentrucă El va avea puterea şi de a învia pe toţi morţii din morminte. Textul de aici exclude posibilitatea unei distanţe de o mie de ani între învierea drepţilor şi cea a păcătoşilor. Invierea de apoi e una singură, a tuturor deodată. Aceasta este „învierea a doua". Cât priveşte „cea dintâi", ea nu e „de apoi", ci „de acum". Iată aşadar, cum lucrurile se lămuresc singure prin textele paralele ale aceluiaşi autor. Din ele se exclude orice posibilitate de a intercala „mileniul" sectar între cele „două învieri". Numai „mileniul" după concepţia ortodoxă poate fi presupus între învierea întâia prin Botez şi învierea a doua, de apoi.

Lucrurile stau la fel şi textul dela 1 Tes. 4, 14–16. La o examinare atentă se poate uşor observa, că nu e vorba de două învieri de apoi, ci de una singură. Este adevărat, că aici nu se vorbeşte decât despre învierea celor drepţi („morţi în Hristos"); despre cea a păcătoşilor nu se aminteşte nimic, dar nu pentrucă ei ar învia mai târziu, peste o mie de ani, ci pentrucă nici pe Apostol şi nici pe cititorii săi nu-i interesa decât soarta celor „morţi în Hristos". De ceilalţi, Apostolul nu se ocupă de loc. El vrea să-i „mângâie" pe cititorii săi (v. 18), neliniştiţi şi nelămuriţi în această privinţă, iar nu să-i întristeze" (v. 13).

La 1 Cor. 15, 25 se vorbeşte într'adevăr, de „*cete*". Dar nu de două cete, cum înţeleg milenistii, anume de a drepţilor şi de a păcătoşilor, ale căror învieri ar fi despărţite de un răstimp de o mie de ani, ci de mai multe cete, potrivit gradelor de sfinţenie sau păcătoşenie a celor ce vor învia, după cum rezultă din (v. 39–41).

Dar şi abstrăgând de cele zise mai sus, Biblia e clară şi răspicată, mărturisind în multe alte locuri, că ve-

nirea a doua a Domnului va fi o singură dată, că învierea de apoi va fi una singură şi a tuturor deodată, şi că judecata de apoi va fi deasemenea, una singură şi deodată: şi a celor drepţi şi a celor păcătoşi, fără ca între învierea, respectiv judecarea unora şi a altora să existe distanţa de „o mie de ani". Mântuitorul a zis: *„Vine ceasul când toţi cei din morminte vor auzi glasul lui; şi vor ieşi, cei ce au făcut cele bune, spre învierea vieţii; iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândei"* (In. 5, 28–29). Deci un singur şi acelaşi glas va fi rostit pentru învierea şi a celor păcătoşi şi a celor drepţi.

In altă parte iarăşi zice: *„Iar când va veni Fiul Omului întru mărirea sa şi toţi sfinţii îngeri cu el, atunci şedea-va în jeţul slavei sale. Şi se vor aduna înaintea lui toate neamurile. Şi-l va despărţi pe unii de alţii, precum desparte ciobanul pe oi dintre capre; şi va pune oile deadreapta sa, iar caprele deastânga. Atunci va zice împăratul celor deadreapta lui: Veniţi binecuvântaţii Tatălui meu... Atunci va zice şi celor deastânga: Duceţi-vă dela mine blestemaţilor"*... (Mt. 25, 31–46). E vorba precis şi limpede despre venirea a doua şi despre judecata de apoi. Atât una cât şi ceealaltă vor fi o singură dată, sau deodată: şi pentru drepţi şi pentru păcătoşi.

In atâtea pilde frumoase ne-a învăţat Mântuitorul acelaşi adevăr. Un singur seceriş va fi şi pentru grâu şi pentru neghină (Mt. 13, 30. 42–43); o singură dată va veni Mirele pentru toate fecioarele (Mt. 25, 1—13); o singură dată va veni Stăpânul, ca să ceară socoteală tuturor lucrătorilor din via sa (Mt. 21, 33—41); în acelaşi timp va cere tuturor socoteală despre talanţii pe care i-a încredinţat (Mt. 25, 14–30; 18, 23–35) ş. a. Deci: o singură venire de apoi, o singură înviere şi înfăţişare a tuturor deodată în faţa Impăratului Judecător şi o singură judecată pentru toţi deodată.

Dar încă ceva. In Apoc. 20, 6 se scrie: *„Fericit şi sfânt este cel ce are parte de învierea cea dintâi. Peste aceştia moartea cea de a doua nu are putere"*. De aici

înţelegem nu numai că „moartea întâia“ de care nici drepţii n'au putut să scape, nu poate însemna altceva decât moartea naturală, trupească, — ci şi că atât „moartea întâia“ şi cea de „a doua“, cât şi „învierea întâia“ şi cea de „a doua“ se referă la aceleaşi persoane. Adică: un păcătos trece prin două morţi: „întâia“ şi „a doua“; iar un sfânt trece de asemenea prin două învieri: „întâia“ şi „a doua“. Pentrucă, e cu neputinţă ca, dacă moartea întâia şi a doua se referă la aceiaşi, învierea întâia să se refere la unii, iar cea de a doua la alţii. Iar învierea a doua este presupusă şi indicată ca sigură tocmai prin faptul că există „prima“. Altfel n'ar fi numită „prima“, ci numai simplu înviere. Ori, dacă aceste învieri ar fi amândouă învieri de apoi, ar însemna că sfinţii înviază de două ori, ceea ce ar fi absurd, căci dacă nu mor, — fiindcă moartea (a doua) n'are putere asupra lor — nu au de unde şi de ce să învie.

2. **Data începerii mileniului** — zic russeliştii — **poate fi precizată. Ea nu este chiar identică cu data venirii a doua** (din 1874) **ci abia cu anul 1914**, căci acest an reprezintă sfârşitul „timpului păgânilor“. Data începerii mileniului, în 1914, se calculează astfel: în anul 606 î. Hr. a început primul guvernământ păgânesc, prin ducerea poporului ales în robia babilonică de 70 de ani (până în anul 536 î. Hr.) de către Nabucodonosor. Pe baza celor spuse la Lev. 26 18, timpul păgânilor este înşeptit, adică *de şapte ori un an de ani* (ale cărui 360 zile trebuesc socotite ani), deci de $7 \times 360 = 2520$ ani. Astfel, dela începutul timpului păgânilor şi până la Hristos au trecut 606 ani. Dela Hristos mai trebue să treacă încă 1914, ca să se împlinească cei 2520 de ani. Deci mileniul începe în 1914 şi ţine până în anul 2914. Cu anul 1914 începe epoca de pace veşnică. Atunci va fi sfârşitul lumii, adică prăbuşirea tuturor regatelor. Conducerea lumii va fi încredinţată lui Avraam, Moise, Iosif, Noe şi tuturor drepţilor din Evr. c. 11. (Vezi şi mai sus, pag. 51).

Lumea se împarte în trei epoci. Epoca întâia, dela Adam până la potop, în care a domnit Dumnezeu cu îngerii Săi; a doua, dela potop până în 1914, în care a domnit Satana asupra lumii; (această epocă se subîmparte în trei: 1. dela potop până la moartea lui Iacob; 2. dela moartea lui Iacob până la moartea lui Iisus, sau răstimpul domniei Evreilor; 3. dela învierea lui Iisus până în 1914, răstimpul creştin); a treia epocă, dela 1914, începând cu epoca împărăţiei de o mie de ani şi durând în veci.

Dela crearea lui Adam sunt 6000 de ani. Căci fiecare din cele şase zile ale creaţiunii, care au fost de câte şapte mii de ani, reprezintă pentru istoria omenirii, câte o mie de ani, deoarece după 2 Petru 3, 8 şi Ps. 90, 4 o zi este ca o mie de ani; iar ziua a şaptea, a odihnei, reprezintă încă o mie de ani, ai mileniului. Deci, în cursul celor şase mii de ani omenirea trebue să lucreze, deoarece după ei urmează mia a şaptea (închipuită prin ziua a şaptea, a odihnei), care este „mileniul" şi care a şi început deja, deoarece dela Adam şi până acum au trecut mai mult de 6000 de ani.*)

Răspunsul nostru. Mai întâi de toate, nu există „mileniu" în înţeles sectar. Şi chiar de ar exista, dacă data venirii a doua nu poate fi stabilită, atunci desigur, nu poate fi nici cea a începerii mileniului. Nu putem înţelege apoi, de ce între venirea a doua şi mileniu trebue să intercalăm cei 40 de ani. De ce tocmai 40? Numai pentru ca să ne iasă anumite socoteli ticluite mai dinainte?

Cum s'ar fi putut face venirea a doua pe neştiute, când scris este, că ea va fi „ca fulgerul" deasupra lumii întregi, „cu strigare mare" şi „întru răsunător glas de

*) Russeliştii au mai profeţit că în 1925, conducerea lumii va fi încredinţată lui Noe, Avraam, Iacob, Iosif, Moise ş. a. ca reprezentanţi ai lui Mesia, înviaţi ca fiinţe desăvârşite, spre a participa la ospăţul milenarist al lui Iisus. Dar nici profeţia aceasta, întocmai ca şi celelalte, nu s'a împlinit. Cifra 1925 au calculat-o prin înmulţirea cifrei 50 (an jubiliar) cu 70 dela Ier. 25, 11 şi 2 Cron. 36, 17—21 care dă 3500 Cum anii jubiliari au început în anul 1575 î. Hr., de atunci trecând 3500 de ani ajungem la anul 1925 (1575 de ani î. Hr. + 1925 de ani d. Hr. = 3500 de ani), anul vestirii libertăţii (Lev. cap. 25 Vezi şi pag. 51).

trâmbiţă" sunat de un „arhanghel", tocmai pentru ca ea să constitue un eveniment măreţ şi universal, în văzul şi în auzul tuturor ?! (1 Tes. 4, 16; Mt. 24, 27. 31; 25, 31). Il vor vedea cei drepţi ai Săi, care Il vor întâmpina în văzduh şi Il vor vedea şi cei păcătoşi, care vor plânge şi se vor jeli (Mt. 24, 30; Zah. 12, 12).

Nu putem înţelege apoi, cum şi când ar fi fost învierea morţilor, care ştim că trebue să fie la venirea Domnului. Sectarii amintiţi susţin că la începutul mileniului nu învie decât cei drepţi. Dar cum şi când au înviat ?

Cele „trei epoci" n'au niciun temei biblic. De ce trei şi nu şapte, zece, etc. ? Noi ştim, că în ceea ce priveşte mântuirea, istoria lumii nu se poate împărţi decât în două epoci mari : una, a Testamentului Vechiu şi alta, a Testamentului Nou. O altă epocă nu va fi, decât după venirea a doua. Aceasta va dura în veci. O epocă însemnează o perioadă de timp, determinată de un eveniment cu totul important, care să schimbe faţa lumii şi să întoarcă istoria pe un alt drum. In istoria lumii de până acum au mai fost şi evenimente mai mici, care au subîmpărţit epocile amintite. Dar acestea n'au fost două, trei, ci mai multe. In acest înţeles se poate vorbi de epoca patriarhilor, a proorocilor, a Apostolilor, a persecuţiilor, ş. a. Nu se poate trece peste anul 1 spre a ajunge la 1914, socotind anul 1914 ca an epocal, iar anul 1, al naşterii Domnului, numai ca început al unei subdiviziuni de epocă şi nu al unei epoci de mai mare importanţă. Pentrucă nu anul 1914, ci anul 1 respectiv anii dela 1–33 d. Hr. au determinat întorsătura grozavă şi revoluţia cea mai uriaşă în istoria mântuirii noastre. Iar epoca a treia, la fel, va fi inaugurată prin evenimente reale, importante pentru toată omenirea şi vizibile tuturor, iar nu imaginare şi impuse de anumite socoteli făcute tendenţios şi fără putinţă de a fi verificate în coneret, pe teren.

In ceea ce priveşte cifrele din Testamentul Vechiu, ele n'au tâlcuiri cabalistice, ca şi când ar fi vrăjitorie, ci ele sunt sau reale, sau simbolice, după cum este caracte-

rul cărţii din care sunt luate. De unde putem şti, că cele şase zile ale creaţiunii au fost de câte şapte mii de ani şi că ele reprezintă, pentru durata omenirii, câte o mie de ani? Dacă o zi este ca o mie de ani, de ce nu au fost ele totuşi de câte şapre mii de ani fiecare şi nu de câte o mie? De unde ştim că n'au fost de câte 24 de ore ca orice zi obişnuită, sau chiar de câte o clipă, sau în sfârşit, de câte o sută de mii de ani? Orice am face şi ori ce am dori noi, ele nu pot fi combinate şi răscombinate, ca să ajungem la o cifră dorită. Dacă unele cifre biblice sunt reale sau concrete, altele în schimb, recunoaştem şi noi, sunt simbolice. Cele reale vor fi înţelese numai după valoarea lor aritmetică; celelalte vor fi însă înţelese simbolic, ele indicând o durată mai mică, mai mare, sau foarte mare, dar o durată nedeterminată precis. Altfel, dacă cele şase zile reprezintă câte şase mii de ani, iar cele 1260 zile ale lui Antihrist reprezintă 1260 ani, atunci şi cei „o mie de ani" ai mileniului, trebue să reprezinte atâţia ani, câte zile cuprind ei, sau chiar de şase ori atâţia... Nicăiri nu ni se spune, că o zi din Biblie este egală cu o mie de ani, ci numai că înaintea lui Dumnezeu nu există timp şi că timpul pentru El nu contează ca durată; *o zi e ca o mie de ani şi o mie de ani e ca o zi* (2 Petru 3, 8) sau chiar *ca o strajă de noapte*, de 3 ore (Ps. 90, 4). De aici însă nu urmează că cifrele care reprezintă în Sf. Scriptură un număr de zile, să le socotim în ani. Căci tot aşa le-am putea socoti atunci şi pe cele ce reprezintă mii de ani, în zile, sau chiar în străji; şi atunci am putea zice cu acelaşi drept, că şi cei o mie de uni ai mileniului însemnează o zi. Şi atunci cum rămâne cu socotelile milenişti1or?...

Temeiul calculelor a fost desminţit de adevărul lucrurilor. După anul 1874, după 1914 şi după 1925, russelişti1 azi aşteaptă alt soroc: 1949, calculat şi susţinut cu vechea convingere. Dar fără îndoială, că nu se va împlini, cum nu s'au împlinit nici celelalte, de mai sus.

CAP. XXXVI.

Veşnicia chinurilor iadului.

Sf. Scriptură ne'nvaţă, că răsplata dela judecata de apoi va fi veşnică, atât pentru cei drepţi cât şi pentru cei păcătoşi. Fiindcă veşnicia răsplăţii pentru cei drepţi n'a fost tăgăduită de nimeni, ci numai aceea a pedepselor celor păcătoşi, ne vom ocupa mai mult de acestea din urmă.

In Sf. Scriptură ni se spune precis, că pedepsele de după judecata de apoi vor fi veşnice. Ele sunt numite în diferite feluri, tocmai pentru ca şi din înseşi aceste numiri să deducem veşnicia lor. Aşa de pildă, sunt numite: *„gheena“*, *„focul cel veşnic“*, *„plângerea şi scrâşnirea dinţilor“*, *„viermele neadormit“*, *chinul cel veşnic“* ş. a. cum se va vedea mai jos.

Incă profetul Isaia, marele inspirat al Testamentului Vechiu a avut viziunea veşniciei chinurilor iadului. El descrie soarta celor împietriţi în raport cu cea a drepţilor, zicând: *„Şi când vor ieşi, vor vedea stârvurile celor ce s'au răsvrătit împotriva mea; căci viermele lor nu va muri şi focul lor nu se va stinge; şi vor fi pentru toată făptura privelişti de groază“* (Is. 66, 24). Iată dar în ce va consta chinul iadului: în vierme neadormit, care va roade în veci conştiinţa celor păcătoşi; sau în foc nestins, care le va arde conştiinţa. Nu e vorba de vreun foc material, pentrucă nici oamenii nu vor mai fi materiali. Inseşi trupurile lor înviate, vor fi duhovniceşti, ca ale îngerilor, deoarece tot ce e materie e trecător, iar acolo nu va fi trecere sau timp, ci veşnicie; nu se poate ca în veşnicie să existe ceva neveşnic. Acel foc, sau acel vierme va fi prin urmare mustrarea neîncetată şi grozavă a conştiinţei. In acest sens trebue să luăm şi cuvintele inspirate ale pro-

fetului Daniil despre învierea şi judecata de apoi, când zice: *„Şi mulţi dinte cei care dorm în ţărâna pământului se vor deştepta, unii pentru viaţa veşnică, iar alţii spre ocară şi spre osândă veşnică“* (Dan. 12, 2). Cuvântul „mulţi“ însemnează aici, după felul de vorbire de atunci, „toţi“. E vorba de mulţi, în înţelesul de mulţimea celor morţi.

Mântuitorul încă s'a exprimat, cu toată limpezimea, în acelaşi sens. El a zis: *„Dacă mâna ta sau piciorul tău te sminteşte, taie-l şi aruncă-l dela tine, că mai bine este pentru tine să intri în viaţă clung sau şchiop, decât având amândouă mâinile sau amândouă picioarele, să fii aruncat în focul cel veşnic“* (Mt. 18, 8). El numeşte pedeapsa iadului deadreptul şi categoric „foc veşnic“ sau „foc nestins“. (Vezi şi Mc. 9, 43). Dacă acel foc n'ar fi veşnic, desigur nu l-ar fi numit aşa, iar pe de altă parte, nu ne-ar fi îndemnat cu atâta stăruinţă să ne ferim de el şi nu ne-ar fi descris în culori atât de negre grozăvia lui. Dar dimpotrivă, vorbind despre judecata de apoi, El zice deasemenea: *„Atunci va zice* (Împăratul) *celor deastânga: Duceţi-vă dela mine, blestemaţilor, în focul cel vaşnic, care este gătit diavolului şi îngerilor lui“* (Mt. 25, 41). In continuare arată rezultatul judecăţii de apoi: *„Şi vor merge aceştia* (cei păcătoşi) *la pedeapsa veşnică, iar dreptii la viaţa veşnică“* (Mt. 25, 46).

Tot în scopul de arăta veşnicia chinurilor iadului, Mântuitorul le-a numit *„Gheena, focul cel nestins, unde viermele nu doarme şi focul nu se stinge“* (Mc. 9, 43—48), *„Gheena focului“* (Mt. 5, 22), sau simplu „Gheena“ (Mt. 5, 29 ş. a). Gheena este transcrierea grecească a cuvintelor ebraice *Ghe Hinom-Valea Hinom.* Valea cu acest nume se găsea la marginea Ierusalimului; în ea se aruncau gunoaiele din oraş, cărora li se da foc, pentru a nu constitui un focar de infecţie pentru locuitorii oraşului. Focul din această vale, mai mult un foc încet şi fumegând, nu înceta niciodată. Valea fumega veşnic, fapt pentru care Mântuitorul a luat-o ca icoană pentru focul iadului, vrând să arate prin aceasta nu atât intensitatea (tăria, mărimea), cât mai ales durata focului.

In viziunea sa apocaliptică, Sf. Ioan aude glasul unui înger pedepsitor, care grăeşte, că închinătorii fiarei *„vor fi chinuiţi în foc şi în pucioasă". Şi fumul chinurilor lor se suie în vecii vecilor. Şi nu au odihnă nici ziua nici noaptea"*... (Apoc. 14, 9–11). El vede apoi, într'un tablou profetic, soarta diavolului şi a celor ce l-au urmat: *„Iar diavolul, amăgitorul lor,* (al lui Gog şi Magog) *a fost aruncat în iezerul de foc şi de pucioasă, unde este şi fiara şi proorocul mincinos; şi vor fi chinuiţi acolo zi şi noapte, în vecii vecilor"* (Apoc. 20, 10; vezi şi vers 11–15).

Deci e limpede cum nu se poate mai bine: chinurile de după judecata de apoi, ale iadului, sunt veşnice. Intensitatea lor va fi neînchipuit de grozavă, fiindcă vor provoca *„plângere şi scrâşnirea dinţilor"* (Mt. 8, 12; 13, 42. 50; 25, 30; 24, 51; Lc. 13, 28), departe de lumina cerească a lui Dumnezeu, în *„întunerecul cel mai din afară"* (Mt. 8, 12; 22, 13 ş. a).

Invăţături şi obiecţiuni sectare (mileniste).

Sectarii milenişti (ruseliştii, adventiştii sâmbătari, înochentiştii ş. a.) învaţă, că chinurile iadului nu vor fi veşnice: cei păcătoşi vor fi mistuiţi sau distruşi şi numai drepţii vor rămâne să se bucure de toate bunătăţile. Invăţătura aceasta şi-o susţin prin următoarele texte şi obiecţiuni.

1. **Nu se poate ca chinurile iadului să fie veşnice,** câtă vreme citim în Sf. Scriptură: *„Vrăjmaşul cel din urmă care va fi nimicit este moartea"* (I Cor. 15, 26). De aici rezultă că moarte, adică iad nu va fi. Deci, ceea ce se numeşte iad, sau moartea cea veşnică, nu va fi altceva, decât o distrugere, sau o nimicire a celor păcătoşi, spre a nu mai fi, în veci. (Apoc. 20, 9). Iadul propiu zis nu este altceva, decât evreescul „şeol" — groapă de mormânt; sau latinescul *„hades"* infern, adică loc sub-

teran, locuinţă a celor morţi. Iar expresia „foc“ sau „chin veşnic“ nu însemnează ceva fără sfârşit, ci numai o moarte, o aruncare în pământ, căci omul nu e cu suflet nemuritor, şi de aceea moarte însemnează întoarcerea în pământ.

Răspunsul nostru. Mai întâi de toate, în textul citat „moarte“ nu însemnează iad, sau „moartea a doua“, ci moartea trupească. Apostolul vrea să spună, că în viaţa de dincolo, nu va mai exista moarte trupească, adică uzare, învechire, trecere, ci eternitate, în care nu e cu putinţă să existe ceva neetern. Dacă ar mai exista şi atunci moarte, ar însemna că diavolul, cel ce are puterea morţii (Evr. 2, 14) n'a fost încă deposedat de această putere şi că păcatul, a cărui urmare sau plată este moartea (Rom. 6, 23), ar mai exista încă şi după judecata de apoi. Dar de aici ar rezulta că judecata de apoi nu ar avea niciun rost.

In al doilea rând, iad însemnează uneori într'adevăr, locuinţa morţilor, desigur nu exact ca ebraicul „şeol“ şi nici ca păgânescul „infern“ sau hades (nu loc, ci zeu al infernului şi al lumii de dincolo). Alteori, în loc de iad, Biblia vorbeşte de „moarte“ ca de o personificare a iadului în înţelesul de mai sus (Apoc. 20, 13–14). Dar nu totdeauna cuvântul iad este luat în acest înţeles. Mai adeseori; prin acest cuvânt se înţelege chinul cel veşnic, sau locul de osândă şi de chin veşnic, — cum am avut prilejul să vedem mai sus. Iar dacă cei păcătoşi, înviaţi din „şeol“ vor fi distruşi, de ce a zis Mântuitorul, că vor fi chinuiţi „în veci“? Şi la ce ar mai trebui să învieze, dacă ei ar fi cu suflet muritor?

Apoi, dacă omul e „pământ“ fără suflet nemuritor, cum se face totuşi că unii vor învia? Şi cum se face, că Mântuitorul ne învaţă să preţuim sufletul mai mult decât trupul şi să nu căutăm cele ale trupului, ci cele ale sufletului, ca unele care sunt ca şi sufletul, netrecătoare? (Vezi mai pe larg la cap. Cinstirea Sfinţilor).

Şi în sfârşit, dacă expresia „veşnic“ n'are aici înţe-

lesul de ceva netrecător, atunci de ce alteori, chinul iadului chiar şi când nu este numit deadreptul „veşnic", este numit totuşi „foc nestins", „vierme neadormit", expresii care nu pot avea alt înţeles, decât acelaşi, de ceva nelimitat în timp. Şi despre fericirea raiului se zice că e „veşnică". De ce nu înţeleg sectarii şi aici, tot la fel: ceva limitat? Ceea ce e veşnic nu poate fi limitat, după cum nici ceva limitat nu poate fi veşnic.

2. **Dumnezeu este atotbun. Iubirea Lui este nemărginită faţă de oameni. Deci e cu neputinţă să pedepsească pe oameni cu chinuri veşnice.** El este tuturor Tată. Dar ce fel de Tată ar fi, dacă Şi-ar pedepsi fiii neascultători cu pedepse veşnice? Oricare tată este totdeauna iertător faţă de fiii săi. Cu atât mai mult Dumnezeu, Tatăl nostru, este iertător faţă de noi.

Răspunsul nostru Dumnezeu într'adevăr este Părintele nostru iubitor, îndelungrăbdător şi iertător faţă de noi. Şi totdeauna ne iartă dacă ne îndreptăm, dacă ne pocăim. Dar numai în viaţa aceasta ne iartă, pentrucă numai aici e timpul în care ne putem întoarce la El. Iertarea e în atârnare de pocăinţa noastră. Ori, în viaţa de dincolo nu mai putem face pocăinţă (In. 9, 4). Acolo, Dumnezeu nu ne mai judecă după atotbunătatea şi după iubirea Lui, ci după dreptate, pe fiecare după faptele sale. Aşa ne-a învăţat Mântuitorul. Peste cei buni îşi va revărsa belşugul iubirei nemărginite, iar peste cei răi şi neascultători, mânia Sa cea dreaptă.

Ce rost ar fi avut ca Dumnezeu să ne ameninţe necontenit cu grozăvia unor pedepse numite „veşnice", dacă ele n'au să existe? E cu putinţă oare, ca şi în cuvintele lui Dumnezeu să existe uneori numai imaginaţie, fără adevăr?

3. **Nu se poate, ca pentru nişte păcate săvârşite în viaţa trecătoare de aici, să primească cineva pedeapsă netrecătoare.** Pedeapsa trebue să fie şi

sub raportul durabilităţii, în proporţie cu păcatul. Ori, un păcat trecător nu poate fi pedepsit cu o pedeapsă netrecătoare, căci aceasta ar constitui o judecată nedreaptă, un act de nedreptate, incompatibil unui Dumnezeu care Se numeşte Drept şi Atotbun.

Raspunsul nostru. In acest caz nici fericirea nu poate, sau n'ar trebui să fie veşnică, fiindcă aceeaşi proporţie există şi între ea şi faptele de merit a căror răsplată este ea.

Intr'adevăr, viaţa păcătoasă a osânditului a fost trecătoare. Dar oare urmările morale ale păcatului neispăşit sau neşters într'un chip sau altul, se pot şterge? Nu. Ele rămân. In viaţa de dincolo, păcatele neispăşite aici şi neşterse prin vreo mijlocire, nu se mai şterg. Dar atunci de ce s'ar şterge pedeapsa pentru ele?

Şi în viaţa civilă, la toate forurile judecătoreşti ale Statelor, pentru greşeli săvârşite într'o clipă, se aplică de multe ori pedepse de ani îndelungaţi. Nu durata de timp în care s'a săvârşit greşala e hotărîtoare asupra pedepsei, ci gravitatea greşalei, intenţia ş. a. Pentru o greşală mare se aplică pedeapsa cea mai mare, moartea O pedeapsă mai mare ca cea cu moartea e cu neputinţă în viaţa aceasta; dar de multe ori ar fi cazul să se aplice o pedeapsă pe vecie, deşi faptele vinovatului au fost săvârşite poate în câteva clipe. (Un revolver, o secure, o măciucă mare, ş. a. n'au nevoie de timp îndelungat pentru a produce o ucidere, un dezastru, sau o nenorocire.

Cel ce moare în păcate grele, moare cu ură faţă de Dumnezeu. In viaţa de dincolo el nu se mai poate îndrepta (In. 9, 4). Acolo, păcatul lui rămâne veşnic şi de aceea şi pedeapsa trebue să fie veşnică.

4. Dacă muncile iadului ar fi veşnice, atunci nici cei din rai nu s'ar putea simţi bine, ştiind că părinţii, fiii, fraţii, sau chiar prietenii lor se muncesc în chinuri veşnice. Astfel, s'ar produce şi în rai întristări, care ar slăbi fericirea veşnică; raiul n'ar mai fi

cu adevărat fericire. De aceea, e cu neputinţă să existe ceva, care să întunece fericirea celor din rai, sau, mai bine zis, e cu neputinţă să existe iad veşnic.

Răspunsul nostru. In viaţa de dincolo nu mai există părinţi şi copii, soţi şi soţii, fraţi şi surori, ci fiinţe omeneşti, fără deosebire de sex, de înrudire ş. a. Toţi vor fi ca îngerii (Mt. 22, 30). Iubirea faţă de rudeniile apropiate din viaţa pământească nu va înceta nici acolo. Dar şi iubirea faţă de toţi ceilalţi va fi la fel de mare. Iar iubirea faţă de Dumnezeu, Tatăl tuturor, va întrece orice iubire, oricât ni s'ar părea în viaţa de aici că ar fi greu de admis aşa ceva, deşi unii chiar în viaţa pământească o pot dovedi (Mt. 10, 37 ş. a). Pedeapsa cuiva nu-i va mâhni pe ceilalţi, deoarece vor şti că e pentru păcat, faţă de care ei vor avea scârbă, ca faţă de o călcare a voii lui Dumnezeu. Acolo fiecare îşi va primi răsplata după faptele sale şi nimeni nu se va întrista, punând la îndoială dreptatea cu care Dumnezeu judecă pe cineva, orice înrudire ar fi avut cu acela în viaţa pământească. Inrudirea cu Dumnezeu va fi mai preţuită ca orice înrudire cu oamenii, fie ei chiar fii, părinţi, sau fraţi după trup.

CAP. XXXVII.

Statul în concepţia biblică.

Aceiaşi sectari (studenţii de Biblie sau russeliştii, dintre care la noi circulă mai mult gruparea zisă „martorii lui Iehova", apoi adventiştii, inochentiştii, s. a.) susţin că după învăţătura biblică, Statul şi autorităţile de Stat nu trebuesc recunoscute, deoarece sunt unelte ale lui Anticrist, întocmai cum sunt şi organizaţiile bisericeşti. Ele trebue să dispară, iar nu să fie recunoscute şi respectate. Autorităţile de Stat fac la fel ca „instrumentrul clerical" în Biserici: susţin deosebirile de clasă şi vrăjmăşia între

oameni şi popoare, producând războaie sângeroase, economice, etc. şi susţinându-se prin legi împotriva legilor lui Dumnezeu.

Învăţătura aceasta o propagă mai mult prin grai, şoptind-o cu precauţie, fără a-i preciza în scis temeiurile biblice, fie de teama de a nu fi urmăriţi, fie în scopul de a nu produce ezitări în ceea ce priveşte exoperarea recunoaşterii lor din partea Statului ca asociaţii religioase libere. Se supun numai de silă sau de frică. Unii şi uneori nu depun jurământul la înrolarea în armată şi nu prind arma în mână, alţii refuză serviciul militar cel puţin Sâmbăta, alţii nu se împotrivesc cu fapta la nimic, dar împlinesc totul împotriva „convingerii" lor, în credinţa că nu sunt vinovaţi de faptele pe care le săvârşesc sub presiune.

Faţă de aceste învăţături şi practici streine literei şi spiritului Bibliei, noi învăţăm cu totul dimpotrivă. Redăm în cele ce urmează învăţătura noastră grupată în câteva puncte, dimpreună cu temeiurile biblice.

I. **Organizaţiile statale trebuesc recunoscute, deoarece autorităţile garantează ordinea, care e dela Dumnezeu.** Tot ce e ordine este dela Dumnezeu. Numai disordinea şi anarhia sunt dela diavolul. Dacă autorităţile de Stat garantează ordinea, ele nu pot fi decât dela Dumnezeu, indiferent dacă puterea acestor autorităţi este deţinută de persoane nedemne. Iată ce ne scrie Sf. Apostol Pavel, într'un timp când în fruntea imperiului roman stăpânea Nero, unul din cei mai turbaţi prigonitori ai credinţei creştine: *„Orice suflet să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu; iar cele ce sunt, de Dumnezeu sunt rânduite. Pentru aceea, cine se împotriveşte stăpânirii, se împotriveşte rânduelii lui Dumnezeu. Iar împotrivitorii vor lua osândă asupra lor. Dregătorii nu sunt spaimă pentru fapta bună, ci pentru cea rea. Voieşti deci să nu-ţi fie frică de stăpânire? Fă binele şi vei avea laudă dela ea. Căci dregătorul este slujitorul lui Dumnezeu spre binele tău. Iar dacă faci rău, teme-te;*

căci nu înzadar poartă sabia, de vreme ce este slujitorul lui Dumnezeu şi îzbânditorul mâniei lui, asupra celui ce săvârşeşte răul. De aceea, nevoie este să vă supuneţi nu numai de frica pedepsei, ci şi pentru cugetul vostru" (Rom. 13, 1—5). Sunt cuvinte clare şi fireşti pentru oricine. Dacă ordinea e dela Dumnezeu, atunci şi cei ce o reprezintă şi o execută, reprezintă ceva dumnezeesc. Nu e vorba de persoane, în concret, ci de autoritate sau de instituţie, în abstract. Din păcate, autoritatea poate fi deţinută uneori — cum era cazul pe vremea Apostolilor — de persoane abuzive. Dar aceasta e altceva. Dumnezeu nu-i împiedecă aici pe abuzivi, nu le ridică libertatea. De abuzurile lor vor răspundă direct şi personal, la dreapta judecată ce-i aşteaptă. Dacă unii oameni sunt răi nu însemnează că şi ordinea pe care o reprezintă ei, prin situaţia lor, e rea. Iată de ce grăieşte şi Sf. Apostol Petru: *„Supuneţi-vă, pentru Domnul, oricărei întocmiri omeneşti, fie împăratului, fiindcă este înalt stăpânitor, fie dregătorilor, ca unora ce sunt trimişi de el spre pedepsirea făcătorilor de rele şi spre lauda făcătorilor de bine; căci aşa este voia lui Dumnezeu, ca voi, prin faptele voastre cele bune, să închideţi gura celor fără cunoştinţă şi fără minte"...* (1 Petru 2, 13—18). Apostolul Petru trăia în aceeaşi vreme cu Pavel, situaţia era aceeaşi. Şi totuşi, cuvintele lui sunt, după înţeles, identice cu ale lui Pavel: organizaţiile statale trebue respectate, ca unele ce reprezintă ordinea. Supunerea faţă de ele este din „voia lui Dumnezeu".

Sf. Pavel îi scria lui Tit cum să-şi înveţe credincioşii în ceea ce priveşte atitudinea faţă de autorităţile Statului: *„Adu-le aminte să se supună stăpânirilor şi dregătorilor, să asculte, să fie gata spre orice lucru bun"* (Tit 3, 1). Iar lui Timotei îi scria şi mai mult: *„Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumite pentru toţi oamenii, pentru împăraţi şi pentru toţi care sunt în înalte dregătorii, ca să petrecem viaţa liniştită... că aceasta este lucru bun şi primit înaintea lui Dumnezeu"* (1 Tim. 2, 1-3).

Când Apostolul Petru a scos sabia, spre a lovi în cei ce veniseră cu oaste romană să prindă pe Mântuitorul, acesta i-a grăit: „*Intoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce iau sabia, de sabie vor pieri*“ (Mt. 26, 52). Se găseau în fața ostașilor romani (In. 18, 3; Mt 26, 47) și deci nu era cazul a face uz de forță împotriva lor. Impotrivirea cu arma în mână ar fi fost socotită ca nesupunere față de stăpânire și ca vrăjmășie împotriva imperiului; și ar fi avut ca urmare uciderea împotrivitorului, conform prescripțiilor Dreptului Roman. Mântuitorul cere așadar o atitudine de supunere.

Două adevăruri, sau două fețe ale aceluiași adevăr rezultă din cele de mai sus: 1. datoria noastră de a ne supune autorităților de Stat și 2. dreptul lor de a fi respectate și ascultate în această demnitate, ca unele ce „nu înzadar poartă sabie“ (Rom. 13, 4), având dreptul și puterea legiuită, de a impune supușilor ascultare și de a pedepsi neascultarea, nesupunerea și călcarea legilor Statului.

II. Impreună cu Statul au fost recunoscute și anumite așezăminte prin care se susține un Stat. Așa de pildă serviciul militar și impozitul.

a) In ceea ce privește serviciul militar, nu s'a cerut desființarea lui. Când au venit la Ioan Botezătorul ostași, întrebându-l ce să facă, le-a răspuns: „*Nu asupriți pe nimeni, nu năpăstuiți pe nimeni și fiți mulțumiți cu plata voastră*“ (Lc. 3, 14). Nu le-a cerut să-și lase slujba de ostași (mercenari) și să-și ocupe alta, ci numai să fie corecți, de unde rezultă că serviciul militar îndeplinit corect, este admis. Când apoi *un sutaș din Capernaum* I-a cerut Mântuitorului să-i vindece sluga, acesta nu i-a condiționat împlinirea cererii de lăsarea slujbei ostășești, ci de credința lui (Mt. 8, 5–13; Lc. 7, 1—10). Este semnificativ apoi faptul, că cel dintâi păgân încreștinat a fost tot un ostaș: *sutașul Corneliu*, ofițer în cohorta „Italica“ din Cezarea Palestinei (Fapt. Ap. cap. 10). Tocmai prin cazul încreștinării lui, Dumnezeu a arătat că și păgânii sunt chemați la creștinism.

Sf. Scriptură n'are niciun cuvânt împotriva slujbei ostăşeşti. Iar când e vorba de vreun ostaş, nu i se face niciun reproş pentru slujba lui, i se laudă credinţa dacă o are, sau cel puţin e sfătuit să fie corect în slujba de ostaş. Şi Sf. Scriptură vorbeşte adeseori despre slujba ostăşească, fără vreun cuvânt de reproş. (Vezi 1 Cor. 9, 7; Mt. 27, 54 ş. a).

b) In ceea ce priveşte plata impozitului către Stat, Mântuitorul a rostit clar şi categoric: *„Daţi Cezarului cele ce sunt ale Cezarului"*... E un răspuns afirmativ şi răspicat, adresat celor ce, cu gând de ispită, I-au pus întrebarea legitimităţii impozitului către stăpânirea politică păgână (romană) de atunci (Mt. 22, 15—22).

Când I s'a cerut impozitul către templu, i-a zis lui Petru: *„Ce ţi se pare Simone? Impăraţii pământului dela cine iau dăjdii sau biruri? Dela fiii lor, sau dela streini? El răspunde: Dela streini. Iisus îi zice: Aşadar fiii sunt scutiţi"* (Mt. 17, 24—27). Deci numai fiii împăratului sunt scutiţi de impozit, nu şi ceilalţi, supuşii lui. Iată de ce Apostolul Pavel îndemna pe credincioşii din Roma să-şi achite impozitul către stat fără nici o ezitare: *„Daţi tuturor cele cu care sunteţi datori: celui cu dajdia dajdie; celui cu vama, vamă; celui cu teama, teamă; celui cu cinstea, cinste"* (Rom. 13, 7).

III. **E admis şi naţionalismul ca sentiment de aderiune faţă de naţiunea din care facem parte; şi patriotismul ca sentiment de simpatie şi aderiune faţă de patria în care locuim.**

Mântuitorul a dat însuşi precădere celor de un neam cu El după trup („oilor pierdute ale casei lui Israil"), faţă de păgâni (Mt. 14, 24—25). Şi tot El a poruncit Apostolilor Săi, ca propovăduirea la toate neamurile să o înceapă dela Ierusalim (Lc. 24, 47; Fapt. Ap. 1, 8). A vorbit despre conducătorii de state, fără să arate inutilitatea lor (Mt. 2, 21. 25); iar Apostolul Pavel deasemenea, respectă dreptul oricărui popor la „mărire" şi „cinste"

înaintea lui Dumnezeu, dacă „lucrează binele“ (Rom. 2, 10). Când a fost maltratat pe nedrept, el a făcut apel la dreptul lui de „cetăţean roman“ şi la judecata împăratului (Fapt. Ap. 22, 25) deşi împăratul era păgân şi deşi el însuşi certase altădată pe cei ce se judecau înaintea păgânilor (1 Cor. cap. 6). De aici rezultă nu numai importanţa organizaţiei de Stat, ca garanţă a drepturilor omului, ci şi dreptul de a face uz de situaţia de cetăţean al Statului, ca supus loial. Din această situaţie se naşte un sentiment de demnitate, fie naţională, fie patriotică.

Când, la primele Rusalii creştine erau de faţă în Ierusalim Iudei din Diaspora (împrăştiere) de peste 15 limbi diferite, Apostolii, însufleţiţi de Duhul Sfânt, nu i-au învăţat să se împotrivească rânduielilor statelor lor, ci le-au vorbit *în limba fiecărula din ei* (Fapt. Ap. 2, 1–11), respectând prin aceasta dreptul fiecărui popor la specificul său, cum este bunăoară limba şi confirmând că Dumnezeu „a îngăduit ca toate neamurile să-şi meargă căile lor“ (Fapt. Ap. 14, 16).

Deci recunoaşterea statelor naţionale nu e un păcat. „Impărăţia cerurilor“ nu e împotriva împărăţiilor pământului. Hotarele ei sunt mai largi şi cuprind în ele pe toate celelalte împărăţii, dar fără să le desfiinţeze.

De când cu amestecarea limbilor la Turnul Babilonului, existenţa naţiunilor grupate în state naţionale, e ceva firesc. Diversitatea limbilor a creiat tradiţii diferite, pe teritorii sau patrii diferite, în care s'au grupat mai ales cei de aceeaşi limbă.

Intre popoarele diferite, păcatul a pus vrăjmăşie, ridicând între ele ziduri de ură şi venin. Din aceasta s'a născut apoi şovinismul, sau naţionalismul exagerat, denaturat şi abuziv, naţionalismul exclusivist.

In creştinism s'a auzit rostindu-se cuvinte ca acestea: *„Nu mai este Iudeu, nici Elin; nu mai este rob, nici slobod; nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască, pentru că voi toţi una sunteţi, întru Hristos Iisus“* (Gal. 3, 28). *„Aici nu mai încape Elin, nu mai încape Iudeu, tăiere îm-*

prejur şi netăiere împrejur, barbar, Schit, rob ori slobod, ci toate şi întru toate e Hristos" (Col. 3, 11). Dar rostul acestor cuvinte nu e să desfiinţeze popoarele, după cum nu e să desfiinţeze stările sociale, sau diferenţele de sex. Menirea lor, evidentă atât în texte cât şi în contexte, este de a înlătura numai prăpastiile, sau vrăjmăşiile dintre stările amintite: de naţie, de clasă, de sex. Ce preţueşte în faţa lui Dumnezeu de a fi dintr'o naţiune sau alta, dintr'o stare socială sau alta, de un sex sau altul? Numai oamenii trufaşi şi popoarele îngâmfate socoteau că există popoare, stări şi sexe „alese", paralel cu altele spurcate, sau cel puţin urgisite. Inainte de creştinism nu era tot una a fi de o naţie sau alta, de o stare sau alta, de un sex sau altul. In creştinism însă toate trebue să se niveleze şi zidurile despărţitoare să piară. Să nu mai existe şovinism. Căci în faţa lui Dumnezeu, micile şi neînsemnatele deosebiri dintre oameni nu contează. Fiecare se poate mântui, indiferent de ce naţiune, stare sau sex ar fi. Dar prin aceasta nu se desfiinţează popoarele. Ele sunt datoare să colaboreze între ele şi să se întregească, fiecare contribuind cu ceea ce are în plus şi fiecare primind dela celelalte ceea ce-i lipseşte, atât moral cât şi material. Ele sunt egale în faţa lui Dumnezeu şi legate între olaltă. De aici se impune colaborarea frăţească şi emularea (întrecerea) în bine, în interesul tuturor.

IV. **Dacă şi serviciul militar e admis, atunci trebue să fie admis şi războiul de apărare.** Armata tocmai acest rost îl are: de a asigura existenţa Statului mai ales faţă de duşmanii din afară. Ea este instrumentul de apărare al unui Stat. Răsvrătirile din interiorul Statului, care ar periclita viaţa, libertatea şi avutul cetăţenilor, pot fi reprimate şi prin alte organe ale ordinei. In caz că acele organe n'au destulă putere, intervine şi armata. Dar armata în general este pentru paza Statului, a patriei, sau a cetăţenilor în totalitatea lor faţă de cei ce periclitează din afară, într'o formă sau alta, fie integri-

tatea teritorială, fie suveranitatea morală a Statului şi drepturile pe care le garantează cetăţenilor săi.

Statul, prin armata sa, poate să şi atace, producând război de ofenzivă, sau de cotropire. Aceasta însă e un abuz nepermis şi un păcat uriaş. Statul n'are dreptul să atace, ci numai să se apere, întocmai ca oricare individ. Totuşi, nu totdeauna cel ce începe lupta e cotropitor, sau agresor. O agresiune poate fi determinată de cauze mai mari care trebuiesc înlăturate, spre a înlătura astfel o primejdie ameninţătoare.

Dacă se admite existenţa Statelor şi a armatei; şi dacă prin cuvântul Bibliei se cere ascultare şi supunere faţă de Stat, fără îndoială trebue să se admită şi dreptul Statului de a se apăra, precum şi datoria cetăţenilor de a contribui — în interesul lor — la apărarea Statului. In războiul de apărare, ca în orice război, se varsă sânge, se fac victime, se produc suferinţe, dar deasupra tuturor acestor rele există interese superioare, care le depăşesc.

Numai într'un caz poate fi cetăţeanul deslegat de obligaţia de a se supune orânduirilor Statului: când acesta porunceşte ceva direct împotriva legii lui Dumnezeu. In acest caz legea lui Dumnezeu trebue să aibă precădere: „*Trebue să ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni*“ (Fapt. Ap. 4, 19).

V. Şi buna chibzuinţă a oricărei minţi sănătoase cere supunere faţă de Stat. Căci dacă Statul garantează viaţa, libertatea şi avutul cetăţenilor săi, adică bunurile sau drepturile sfinte şi superioare ale cetăţenilor, atunci şi aceştia trebue să aibă datorii faţă de Stat: să-şi plătească impozitele, contribuind la apărarea Statului, să presteze serviciul militar, contribuind la sarcinile Statului şi să fie supuşi autorităţilor, contribuind la ordinea impusă de cei ce au menirea să execute legile.

Ce ar fi dacă n'ar exista autoritatea de Stat şi legile Statului? Ar domni bunul plac, sau anarhia. Nimeni n'ar mai putea fi sigur de viaţa, de libertatea şi de avutul său,

fiindcă nu şi le-ar putea apăra singur. Prin Stat însă, toate acestea îi sunt garantate. Statul reprezintă ordine şi siguranţă. Iată de ce, existenţa lui nu poate fi împotriva voii lui Dumnezeu, ci numai în conformitate cu ea. Anarhia, disordinea şi bunul plac sunt diavoleşti şi dela diavolul, pentrucă sunt tot atâtea rele şi duc la rău.

CAP. XXXVIII.

Vorbirea în limbi („Glossolalia").

Fiindcă s'au ivit unii sectarii *(penticostalii,* cunoscuţi şi sub numele de *tremurători* sau *spiriţi),* care în legătură cu „vorbirea în limbi", învaţă şi practică greşeli izvorîte din nepriceperea lor în Sf. Scripturi, se cuvine să lămurim chestiunea cu toată atenţia. Cum în Sf. Scriptură se vorbeşte în mai multe locuri despre practicarea vorbirii în limbi prin darul Sf. Duh, sau despre însuşi darul Sf. Duh de a vorbi în limbi *), anume, în unele locuri mai limpede şi mai pe larg, în altele mai pe scurt sau chiar numai confuz, trebue ca mai întâi să precizăm o chestiune de metodă. Anume, pentru a înţelege cât se poate mai bine ce este acest dar şi în ce constă vorbirea în limbi prin el, noi trebue să cercetăm în primul rând textele mai cuprinzătoare, mai limpezi şi cu înţeles mai complect. Şi numai de acolo să pornim, dacă vrem să înţelegem corect celelalte texte mai puţin limpezi, sau mai puţin complecte. Căci totdeauna, un text confuz este lămurit prin altul limpede, iar nu invers. A proceda altcum, pornind dela textele întunecoase şi explicând cu acestea pe cele clare, înseamnă a cădea în greşala de a scoate din ele numai o pă-

*) In limba grecească în care s'a scris Noul Testament, vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh este numită *glossolalie* (dela γλῶσσα = limbă şi λαλεῖν = a vorbi).

rere proprie, subiectivă, iar nu un adevăr. Cu această părere s'ar putea cădea apoi în greşala de a întuneca şi limpezimea altor texte, forţând sensul lor, spre a scoate din ele înţelesul pe care îl dorim noi. Aceasta e cea dintâi şi poate cea mai de seamă deosebire dintre noi şi penticostali. Noi plecăm dela texte limpezi, în care ni se arată pe larg şi complect, ce este şi în ce constă „vorbirea în limbi" şi prin aceste texte înţelegem şi explicăm pe cele mai puţin limpezi; ei însă pleacă dela texte incomplecte, pe baza cărora şi-au formulat o credinţă, care nu poate fi decât o opinie neîntemeiată; şi prin aceste texte vreau să explice pe cele clare şi complecte, sau să le forţeze înţelesul, potrivindu-l rătăcirii lor.

Redăm în cele următoare învăţătura noastră, sistemizată în câteva puncte şi întemeiată pe textele clare şi complecte ale Sf. Scripturi, în ceea ce priveşte darul duhovnicesc al „glossolaliei" *).

1. Glossolalia ca dar al Sf. Duh este vorbirea într'o limbă streină, a vreunui alt popor, fără a o fi învăţat şi cunoscut mai dinainte. Aşa rezultă din textul biblic care ne descrie întâmplarea dela primele Rusalii creştine, când a început acest dar. Textul e complect şi limpede. El istoriseşte o întâmplare adevărată şi ca atare, nu-l putem înţelege în sens spiritual sau mistic, ci numai literal. Să lăsăm să ne lămurească textul, ce este şi în ce constă vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh. (Fapt. Ap. cap. 2): [1]*„Când a sosit ziua cincizecimii, ei* (Apostolii) *erau toţi adunaţi laolaltă.* [2]*Şi din cer, fără de veste, a venit un vuet ca de vijelie care trece: şi a umplut toată casa unde şedeau ei.* [3]*Şi li s'au arătat, împărţite, nişte limbi ca de foc şi deasupra fiecăruia din ei s'a oprit câte una.* [4]*Şi s'au*

*) Menţionăm că învăţătura ce urmează nu e o *dogmă* formulată de vreun sinod ecumenic, sau de Sf. Părinţi şi primită apoi de Biserica întreagă de totdeauna, ci este un *teologumen*, adică o învăţătură neoficială, alcătuită pe temeiul cercetărilor atente asupra textelor biblice Biserica n'a formulat dogme în privinţa glossolaliei, deoarece neivindu-se rătăciri până mai deunăzi, nu s'a simţit această lipsă.

umplut toţi de Duhul Sfânt şi **au început să vorbească în alte limbi,** *precum Duhul le dădea ca să vorbească.*

[5]*Ci în Ierusalim locuiau oameni cucernici. Iudei* **din toata neamurile care sunt sub cer.** [6]*Când s'a răspândit svonul acesta, s'a adunat mulţimea şi a stat uimită, căci* **fiecare îi auzea pe ei vorbind în limba lui.** [7]*Şi îşi ieşeau din cumpăt toţi şi se minunau zicând: Iată, nu sunt ei Galileeni toţi aceştia care vorbesc?* [8]*Atunci,* **cum auzim noi fiecare limba noastră în care ne-am născut?** [9]*Parţi, Mezi şi Elamiţi şi cei sălăşluiţi în Mesopotamia, în Iudeia şi în Capadochia, în Pont şi în Asia,* [10]*în Frigia şi în Pamfilia, în Egipt şi în părţile Libiei cea de lângă Cirene, şi oaspeţi veniţi din Roma, Iudei şi prozeliţi;* [11]*Cretani şi Arabi,* **îi auzim pe ei vorbind într'ale noastre limbi,** *despre faptele măreţe ale lui Dumnezeu.*

[12]*Şi toţi erau în uimire şi nu se domireau şi ziceau unul către altul: Ce va să fie aceasta?* [13]**Alţii însă i-au luat în râs şi ziceau unul către altul: Sunt plini de must".**

Am subliniat cu deosebire cuvintele şi expresiile care alcătuesc cheia deslegării problemei. Din ele constatăm următoarele:

1. „Vorbirea în limbi" prin darul Sf. Duh, ca minune ne mai auzită, acum a început întâia dată. De aceea, este descrisă pe larg, pentru ca cititorii să poată şti ce este şi în ce constă.

2. Apostolii, prin darul harismatic al Sf. Duh, au început a predica *în alte limbi,* anume, în peste 15 limbi diferite, ale Iudeilor de alte limbi, aflaţi în Ierusalim cu ocazia sărbătorii.

3. Aceşti Iudei de alte limbi, străine, se minunau, auzind predicându-se *în limba lor maternă,* din partea unor Galileieni, care nu aveau de unde să cunoască altă limbă decât cea galileiană (aramaică vorbită în Galileia).

4. *Ascultătorii de alte limbi înţelegeau totul* ce li se predica, fiindcă li se vorbea deadreptul în limba lor şi nu aveau trebuinţă de vre-o tălmăcire. Tocmai în aceasta

consta minunea, de care nu se puteau dumeri, că înţelegeau perfect ce li se predica. Ei ştiau anume, că li se predică „despre faptele măreţe ale lui Dumnezeu". Şi rămâneau uimiţi.

5. Totuşi, printre ascultători *erau şi unii, care nu înţelegeau nimic* din ce se predica acolo şi de aceea, *îl luau în râs pe Apostoli,* învinuindu-i că sunt beţi. Aceşti ascultători nu pot fi alţii, decât localnicii din Ierusalim şi peste tot din Palestina, care nu cunoşteau alte limbi decât cea evreiască (aramaică). Pentru aceştia, vorbirea Apostolilor era cu totul neînţeleasă; era o simplă bolborosire. Iar dacă mai adăugăm şi faptul, că Apostolii predicau „în limbi" cu toată însufleţirea, nu ne mirăm dacă Iudeilor localnici, ei le făceau impresia unor oameni beţi, care bolborosesc cu exaltare cuvinte neînţelese. Astfel, localnicii nu puteau înţelege nimic din cele predicate, decât doar dacă le-ar fi tălmăcit cineva. Iar tâlmaciu nu se găsea. Aşa cum există darul „glossolaliei", aşa există şi un alt dar: al tălmăcirii. Acesta era dat — cum vom vedea mai jos — atunci când ascultătorii erau numai localnici, necunoscători de alte limbi, ca de pildă în Corint (I Cor. cap. 14). In Ierusalim însă, de astă dată nu i se simţea lipsa. El era necesar numai acolo, unde ascultătorii nu auzeau decât bolborosire fără rost. Darul tălmăcirii era şi el însuşi ceva minunat şi uimitor, întocmai cum era şi cel al vorbirii în limbi, cu care era în legătură. Neavându-l, ascultătorii localnici judecau lucrurile numai după aparenţe, din cauza nepriceperii lor.

*

Dar cum se face, că în Ierusalim erau atunci de faţă, două feluri de Iudei: localnici de limbă evreească şi străini, de peste 15 limbi diferite?

Se ştie, că mulţi din Iudei trăiau în „Diaspora", în „împrăştiere", sau „risipiţi" prin alte ţări şi printre alte popoare, atraşi acolo de treburi negustoreşti. Aceştia, după câteva generaţii, nu mai aveau ca limbă maternă limba ebraică, ci pe cea a poporului sau ţării în care se aşeza-

seră. Limba evreească le era cu vremea cu totul necunoscută. Aşa erau, de pildă, Iudeii aşezaţi în Alexandria Egiptului. Aici se vorbea limba greacă. Iudeii de aici încă vorbeau numai limba greacă. Şi fiindcă aşezarea lor era aici puternică, îşi zidiseră şi un templu şi puseră să li se traducă în limba greacă Legea (Testamentul Vechiu), pentru a o putea citi şi înţelege, sau a o putea folosi în rânduelile cultului dela templul lor, fiindcă în limba evreească nu o mai înţelegeau. Este „Septueginta", sau „Traducerea celor şaptezeci", adeseori citată simplu prin cifra LXX. Din cauza limbei greceşti („eleniste") pe care o vorbeau, aceşti ludei purtau numele de „Elenişti". Am dat numai un exemplu. Dar astfel de Iudei, deşi în număr mai mic, formând aşezări mai puţin puternice, erau aşezaţi în toate ţările şi printre toate popoarele. Toţi Iudeii însă, ori unde s'ar fi găsit aşezaţi, erau obligaţi prin lege, ca în fiecare an să meargă de trei ori la Ierusalim la templu, anume, la cele trei sărbători mari: a Paştilor, Cincizecimii şi a Corturilor sau Colibelor, pentru a ţine legătura cu legea şi cu cultul dela templu, pentru a-şi face jertfele şi curăţirile recerute şi pentru a-şi plăti impozitul către templu. Impozitul către templu se plătea numai în bani evreeşti, numiţi *sicli*, câte o jumătate de siclu de fiecare Iudeu major (Mt. 17, 24—27). Cei din împrăştiere, veniţi aici, nu aveau sicli, ci numai bani din ţările lor. Dar la templu se găseau zarafi, sau schimbători, care negociau la bursă schimburi de bani. Deasemenea, se găseau şi vânzători de animale de jertfe, pentru cei care, venind de departe, nu-şi puteau aduce cu ei animale de jertfă cu care erau datori după lege. Ştim cum Mântuitorul i-a scos odată cu biciul de acolo, la o sărbătoare a Paştilor (Mt. 21, 12–13; In. 2, 13–19). Numai în caz de mari impedimente putea cineva lipsi la una sau cel mult la două din aceste sărbători, dela templul din Ierusalim. (Vezi Ieş. 23, 17; 34, 23; Deut. 16, 16). Aşa se face, că şi la această Cincizecime, se găseau în Ierusalim două feluri de Iudei: 1. localnici din Ierusalim, sau din Palestina, care vorbeau numai limba

lor evreească şi 2. Iudei „străini“ sau „risipiţi“, din „împrăştiere“, care nu mai vorbeau limba evreească, ci pe cea a ţării în care se aşezaseră. Deşi în text, la vers. 5 se spune că aceşti Iudei de limbi streine „locuiau“ în Ierusalim, totuşi, din faptul că erau de multe limbi, anume, de toate limbile de pe pământ, înţelegem că „locuiau“ numai vremelnic aici, cu ocazia sărbătorii, sau că probabil acum erau aşezaţi definitiv aici, reîntorşi din alte ţări în ţara lor.

*

Deci textul e cu totul limpede. El istoriseşte o întâmplare şi ca atare, poate avea numai o interpretare literală. Din el se poate deduce cu uşurinţă şi scopul darului duhovnicesc al „vorbirii în limbi“ : de a li se da Apostolilor posibilitatea să propovăduiască credinţa creştină la toţi oamenii, a căror limbă ei nu o cunosc ; şi de a face ca toate popoarele să rămână uimite de darurile minunate care se manifestează în creştinism, spre a se lăsa mai uşor convinse de noua credinţă şi a se converti (vers. 6—7 şi 11).

Contextul încă este de perfect acord cu cele zise mai sus despre „glossolalie“. Iar textele paralele deasemenea vin în acord cu textul şi contextul, fără a le contrazice, decât doar în aparenţă şi numai pentru cei ce nu vreau să pornească dela ele, când vreau să definească „glossolalia“. Le vom lua pe rând, în cele ce urmează.

II. **Lămuririle date în context, de Apostolul Petru, asupra acelei „vorbiri în limbi“, care pe unii îi uimea, iar pe alţii îi făcea să-i ia în râs pe Apostoli, sunt în deplin acord cu cele constatate mai sus, din textul citat.** Intr'adevăr, faţă de atmosfera contradictorie, creată printre ascultători de manifestarea darului glossolaliei, care atunci s'a manifestat pentru prima dată, Apostolul Petru se vede silit să dea câteva explicaţii. Lăsăm să vorbească în continuare însuşi textul biblic, care alcătuieşte contextul celui de mai sus : „*Atunci Petru a stat între ei, cu cei unsprezece, a ridicat glasul şi*

a vorbit: Bărbaţi din Iudeia şi toţi care locuiţi în Ierusalim, aceasta să vă fie cunoscut şi puneţi în urechi vorbele mele, că aceştia nu sunt beţi după cum voi socotiţi, fiindcă e abia ceasul al treilea din zi". La Iudei, pe atunci ziua se începea cu ceasul I şi se sfârşea cu ceasul al XII-lea, după care începea noaptea, cu ceasul I şi se sfârşea deasemenea cu ceasul al XII-lea. Ceasul I începea la ora şase dimineaţa, iar ceasul al XII-lea, la ora cinci seara (până la şase). Ceasul al treilea aşadar era ora 9 dimineaţa, după felul nostru de a număra ceasurile. Apostolul continuă: „*Şi aceasta este ce s'a spus prin proorocul Ioil: Iar în zilele din urmă, zice Domnul, turna-voiu din Duhul meu peste tot trupul; şi feciorii voştri şi fetele voastre vor prooroci şi copilandrii voştri vor vedea vedenii şi bătrânii voştri vise vor visa; şi anume, peste robii mei şi peste roabele mele turna-voiu în acele zile, din Duhul meu şi vor prooroci şi minuni voiu face sus în cer; şi jos pe pământ semne: sânge, foc şi negură de fum; soarele se va schimba în întunerec şi luna în sânge, mai înainte ca să vie ziua Domnului cea mare şi slăvită*"...

Constatăm întâi de toate, că Apostolul se adresează numai Iudeilor localnici. Şi de aceea, lor nu le vorbeşte în vreo limbă străină, ci în limba evreiască. Iar după felul cum Apostolul se justifică în faţa lor, înţelegem, că numai aceşti Iudei îi luaseră pe Apostoli în râs, zicând că sunt beţi, fiindcă pentru ei vorbirea în limbi a Apostolilor nu fusese decât o bolborosire de oameni beţi, pe când pentru streinii de alte limbi, am văzut că ea era ceva perfect înţeles şi minunat. Deci, e în perfect acord cu ce am constatat deja în text. Petru le spune că vorbirea Apostolilor nu provine din o stare de beţie, ci din un dar al Sf. Duh, care constitue o minune dumnezeiască prezisă din vechime de Dumnezeu, prin profetul Ioil. Anume, acest profet a prezis (Ioil 3, 1—5) că „în zilele din urmă", adică în ultima epocă a lumii, care este epoca creştină, a Noului Testament, Dumnezeu va face semne minunate; o parte din aceste semne au început deja să

se arate acum. Aşa, de pildă, proorocirea, prin puterea darului Sf. Duh revărsat peste Apostoli; ceea ce Iudeii localnici au socotit ca bolborosire de oameni beţi, nu este altceva decât o proorocire, sau un dar special al Sf. Duh de a prooroci, întocmai cum a zis profetul Ioil. Proorocire înseamnă predicarea însufleţită a adevărurilor creştine, printr'un dar special al Sf. Duh. Aceste adevăruri sunt în legătură uneori cu tainele viitorului (Fapt. Ap. 11, 27), însă nu totdeauna. Cei ce prezic sau descopăr anumite taine din viitor, printr'o înspiraţie specială a Sf. Duh, sunt profeţi sau prooroci. Aşa au fost cei patru „mari" şi cei doisprezece „mici" din Testamentul Vechiu, plus Moise, Ilie, Eliseu ş. a. Dar şi ei, nu numai pentru aceasta au fost numiţi prooroci. Căci unii nu prezic nimic din viitor, şi totuşi sunt „prooroci". Numele sau atributul de „prooroci" îl au, cel puţin în creştinism, toţi cei ce au darul dumnezeesc de a lămuri cu însufleţire adevărurile de credinţă ale creştinismului. (Vezi I Cor. 12, 10; 14, 1–5. 24. 29–32 ş. a). Astfel, vorbirea în limbi din Dumineca Pogorîrii Sf. Duh este o descoperire, predicată cu însufleţire, adică o proorocire. Ea era o vorbire cu înţeles, deoarece streinii prezenţi ştiau că li se vorbeşte „despre faptele măreţe ale lui Dumnezeu" (Fapt. Ap. 2, 11).

Aşadar, după lămuririle date de Apostolul Petru, vorbirea în limbi dela Cincizecimea Pogorîrii Sf. Duh era o proorocire, adică o predicare în grai şi cu înţeles, prin insuflare îmbelşugată („turnare") dela Sf. Duh, o predicare lămuritoare. Prin ea se împlinesc cuvintele profetice ale lui Ioil, care a prezis-o. Profetul a mai prezis şi alte semne. Dar unele din ele se vor împlini abia în apropiere de sfârşitul lumii, după cum însuşi Mântuitorul ne-a învăţat. (Vezi Mt. 24, 6–7. 29 ş. a. precum şi mai sus, cap. XXXIV).

Deci e o greşală a zice că vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh constă într'o bolborosire neînţeleasă. Bolborosirea de sunete nearticulate nu numai că e neînţeleasă, dar e şi fără înţeles. „Glossolalia" însă a fost o proorocire, o vorbire cu înţeles şi cu rost.

III. Celelalte texte biblice, în care se aminteşte de „vorbirea în limbi" sau de darul dela Sf. Duh al acestei „vorbiri", sunt deasemenea în deplin acord cu cele ce am constatat mai sus la Fapt. Ap. cap. 2. Ele însă nu pot fi luate ca punct de plecare pentru înţelegerea şi explicarea acestei minuni a „vorbirii în limbi" prin darul Sf. Duh, deoarece sunt incomplecte: vorbesc despre această minune numai în treacăt, fie numai ca despre ceva ce avea să urmeze, fie ca despre un lucru cunoscut cititorilor. Le vom lua pe rând şi le vom pune în lumina celor întâmplate la primele Rusalii, descrise la Fapt. Ap. cap. 2, spre a le înţelege corect. De altfel vom constata îndată şi uşor, că ele nu contrazic, ci mai de grabă complectează pe alocuri cunoştinţele noastre dela Fapt. Ap. cap. 2 despre „vorbirea în limbi" prin darul Sf. Duh. Textele sunt următoarele: Mc. 16, 17–18; Fapt. Ap. 10, 44—46; Fac. 19, 5—7; 1 Cor. 12, 28—30; şi mai ales 1 Cor. 14, 1–33. Să le examinăm pe fiecare.

1. Inainte de Înălţarea Sa la cer, Mântuitorul a grăit învăţăceilor Săi: *„Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: în numele meu demoni vor izgoni, în* **limbi noui** *vor grăi, şerpi vor lua în mână şi chiar ceva dătător de moarte de vor bea nu-l va vătăma: peste cei bolnavi îşi vor pune mâinile şi se vor face sănătoşi* (Mc. 16, 17—18). „Limbile nouă" nu pot fi decât limbi streine, aşa cum au fost de fapt la Cincizecime, când s'a împlinit această făgăduinţă a Mântuitorului. Faptul că aceste limbi sunt numite *„nouă"* nu însemnează că ar fi nouă în înţeles obiectiv, ca apariţiuni noi pe teren filologic şi lexical, ca şi când ele n'ar mai fi existat înainte. Ci sunt „nouă" numai în înţeles subiectiv, adică numai pentru cei ce le vorbeau prin darul special al Sf. Duh, în înţelesul că aceştia nu le cunoscuseră mai înainte *) Manifestarea darului vorbirii în limbi la Cincizecimea Pogorîrii Duhului Sfânt ne lămureşte

*) In textul grecesc nu sunt numite γλώσσαις νέαις, ci γλώσσαις καιναῖς. Numai adjectivul νέαις are în limba grecească înţelesul de: noui, inexistente inainte, pe când celalalt însemnează nou numai în înţeles subiectiv.

îndeajuns ce poate să însemneze expresia „limbi nouă". Este cu totul exclus ca vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh să însemneze bolborosire de vorbe într'o limbă inexistentă şi de nimeni pricepută, cum susţin sectarii penticostali, pentrucă atunci nu s'ar mai vorbi de *„limbi"* şi nici de limbi *„nouă"*. Iar mai presus de toate ar fi de neînlăturat contrazicerea cu textul atât de limpede, dela Fapt. Ap. cap. 2.

2. Ni se mai spune în Sf. Scriptură, că darul vorbirii în limbi s'a manifestat chiar şi la păgâni, cu prilejul botezării sutaşului Corneliu din Cezareia: *„Pe când Petru încă rostea aceste vorbe, Duhul Sfânt a căzut peste toţi care ascultau cuvântul. Iar credincioşii tăiaţi împrejur, care veniseră cu Petru, au rămas uimiţi, văzând că darul Duhului Sfânt s'a vărsat şi peste păgâni. Căci îi auzeau pe ei vorbind în limbi şi mărind pe Dumnezeu"* (Fapt. Ap. 10, 44–46). Nu ni se spune în ce a constat „vorbirea în limbi", ci numai că s'a manifestat. Autorul sfânt o presupune cunoscută cititorilor şi de aceea, nu mai crede necesar a o descrie. Atât ne spune numai, că acest dar a fost dat şi celor ce încă nu primiseră Botezul, dar care erau pregătiţi ca să-l primească, după cum l-au şi primit chiar atunci, dela Apostolul Petru (vers. 47—48). Deci nici acest text nu e îndeajuns de lămurit, pentru a ne putea şi noi lămuri din el în ce constă darul „glossolaliei". In acest caz trebue să-l punem în legătură cu Fapt. Ap. cap. 2, pentru a-l înţelege corect şi complect. Scopul pentru care de astădată, acest dar a fost dat şi unor păgâni încă nebotezaţi, resultă din sensul pe care-l oferă contextul: „glossolalia" avea să fie un semn că şi păgânii sunt primiţi la creştinism şi la darurile lui, ceea ce ascultătorii nu ştiuseră, căci nu aflaseră de descoperirea ce i se făcuse lui Petru (Fapt. Ap. 10, 28 şi urm). De acum, păgânii puteau avea dovada şi convingerea, că şi ei pot fi buni creştini şi că şi alte limbi, păgâneşti, sunt tot aşa de preţuite în faţa lui Dumnezeu ca cea evreească, dacă în ele se exprimă cuvântul Evangheliei şi voia Domnului.

3. Când în Efes, niște învățăcei ai lui Ioan Botezătorul au primit Botezul creștin și taina punerii mâinilor (sf. Mir) prin Apostolul Pavel, ni se spune, că în urma predicii acestuia, *„auzind ei așa, s'au botezat în numele Domnului Iisus. Iar când Pavel și-a pus mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor; și vorbeau în limbi și prooroceau. Și erau cu toții vreo doisprezece inși“* (Fapt. Ap. 19, 5–7). Textul este la fel de incomplect, ca cele două precedente. „Vorbirea în limbi“ nu ne este descrisă, ci numai constatată. El deasemenea, nu va putea fi luat ca punct de plecare sau orientare în explicarea „glossolaliei“, ci va trebui pus în lumina textului clar și complect dela Fapt. Ap. cap. 2. Constatăm, că în acest text se face deosebire între „glossolalie“ și „proorocie“, deși altădată ne erau prezentate ca identice, glossolalia nefiind altceva, decât tot o proorocie (Fapt. Ap. 2, 17). Cum se explică această nepotrivire? Se explică așa, că glossolalia numai atunci este proorocie, când ascultătorii sunt streini și înțeleg ce li se grăiește. Când însă ei sunt localnici, necunoscători de limbi streine, glossolalia pentru ei nu mai e proorocie, ci ceva neînțeles.

4. Glossolalia ca dar harismatic mai este amintită de Sf. Apostol Pavel, printre darurile cele mai de seamă ale Sf. Duh. El zice: *„Pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică, mai întâi apostoli, al doilea profeți, al treilea învățători; apoi pe cei cu darul puterilor minunate; în urmă pe cei cu darul tămăduirilor, milostenilor, cârmuiri, felurimi limbilor. Oare toți sunt Apostoli?... Care toți vorbesc în limbi? Oare toți pot să tâlmăcească?* (I Cor. 12, 28–30). De aici constatăm doar atât, că glossolalia este numită *„felurimea limbilor“*, adică vorbire în felurite limbi și că ea nu e la îndemâna tuturor. Prin aceasta, e în deplin acord cu textul desvoltat dela Fapt. Ap. cap. 2. Fiind o vorbire în tot felul de limbi streine prin darul Sf. Duh, glossolalia nu poate fi cu nici un chip o simplă inventare a unor limbi inexistente, cum pretind unii.

5. Sf. Apostol Pavel zice apoi, în altă parte: „*Toate limbile omeneşti şi îngereşti de le-aşi vorbi, dacă nu am dragoste, m'am făcut aramă sunătoare, ori chimbal gălăgios*“ (I Cor. 13, 1). Şi tot cu această ocazie, arătând superioritatea dragostei faţă de orice virtute şi faţă de orice dar duhovnicesc, zice că „*darul limbilor va înceta*“ (v. 8). Din context înţelegem că e vorba de comparaţia dintre dragoste şi darurile duhovniceşti. Când zice aşadar: „toate limbile omeneşti şi îngereşti“, înţelege, cu toată siguranţa, darul duhovnicesc al „vorbirii în limbi“. Din această expresie înţelegem, că glossolalia este vorbirea, prin darul Sf. Duh, în *limbi omeneşti* existente şi că chiar de ar consta şi în puterea de a vorbi în limbile în care îngerii îşi comunică ideile întreolaltă, ea este inferioară dragostei. In lumea de dincolo, glossolalia „va înceta“, dragostea însă nu. Iată deci, că şi această mică notă despre glossolalie, este în consonanţă cu textul dela Fapt. Ap. cap. 2.

6. Un text ceva mai complect, care ne dă câteva amănunte mai preţioase cu privire la darul glossolaliei, la glossolalia însăşi şi la folosul ei, este *I Cor. cap. 14.* Totuşi, nici acest text, pe alocuri nu e destul de lămuritor, fapt pentru care unii sectari (penticostalii) luându-l în sine, au ajuns la rătăcirea ce le este caracteristică. De aceea şi în privinţa tâlcuirii acestui text trebue să procedăm ca şi la celelalte texte: pornind dela textul clar şi complect al Fapt. Ap. cap. 2 şi prin acela să-l explicăm pe acesta, iar nu invers. Căci niciodată nu poate fi lămurit un text clar şi complect prin unul confuz — cel puţin pe alocuri — şi incomplect, ci numai invers.

*

Din 1 Cor. cap. 14 constatăm în general, că pe vremea Apostolului Pavel, în faţa tinerilor creştini din Corint, vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh se bucura de foarte mare trecere. Darul acesta era cel mai preţuit dintre toate darurile deosebite al Sf. Duh pe care creştinii de atunci le aveau în măsură îmbelşugată; şi de aceea toţi îl râv-

neau aşa de mult, încât cei ce nu-l aveau, se socoteau a fi mai prejos decât cei ce-l aveau.

Incă în cap. 12 al epistolei, Apostolul Pavel caută să-i convingă pe creştinii din Corint, că sunt în rătăcire, deoarece darurile Sf. Duh sunt toate la fel de însemnate şi că ele se întregesc unul pe altul, întocmai ca organele, care deşi sunt diferite, alcătuesc, toate laolaltă, un singur trup; fiecare din ele îşi are slujba sa folositoare, pe care alt organ nu i-o poate împlini. La fel sunt şi darurile Sf. Duh: deşi diferite, ele toate la un loc colaborează, se întregesc şi alcătuesc, în complexitatea şi varietatea lor, unitatea Bisericii. De aceea, fiecare să fie mulţumit cu darul pe care îl are şi să nu şi-l dispreţuiască prin supraprețuirea vreunui alt dar. Dacă cineva râvneşte mijlocul cel mai desăvârşit pentru mântuire, acest mijloc este iubirea, despre care Apostolul vorbeşte apoi în întreg cap. 13, prin care face o scurtă întrerupere a cuvântului său despre darurile deosebite ale Sf. Duh.

In cap. 14 Apostolul revine asupra darurilor harismatice.

[1] *„Străduiţi-vă să aveţi dragoste. Râvniţi şi celelalte daruri duhovniceşti, dar mai ales ca să proorociţi.* [2] *Pentrucă cine vorbeşte* **în limbă insuflată,** *nu vorbeşte oamenilor, ci lui Dumnezeu, căci nimeni nu-l înţelege, ci el, în duh, grăeşte taine.* [3] *Cine prooroceşte însă, vorbeşte oamenilor, spre întărire şi îndemn şi mângâere.* [4] *Cel ce grăeşte în limbi, pe sine singur se zideşte, pe când cel ce prooroceşte, zideşte Biserica.*

[5] *Eu doresc ca voi toţi să grăiţi în* **limbi insuflate,** *dar mai cu seamă să proorociţi. Cel ce prooroceşte e mai mare decât cel ce grăeşte în* **limbi,** *afară numai dacă tălmăceşte cele ce spune, ca şi Biserica să găsească întărire.*

[6] *Acum, fraţilor, dacă aşi veni la voi, grăind în* **limbi,** *de ce folos v'aşi fi dacă nu vă vorbesc sau descoperire, sau cunoştinţă, sau proorocie, sau învăţătură?*

[7] *Chiar şi cu sculele neînsufleţite, de cântare: fie flaut, fie harfă, dacă între sunete nu pui deosebire, cum*

se va cunoaşte ce ai zis din flaut sau ce ai cântat din harfă? 8 *Şi dacă trâmbiţa va da un sunet fără noimă, cine se va pregăti de bătălie?* 9 *Aşa şi voi: dacă prin* **limbă** *nu veţi da o vorbă lesne de înţeles, cum se va cunoaşte ce aţi grăit? Veţi fi nişte oameni care vorbesc în vânt.* 10 *Sunt în lume, cine ştie câte* **feluri de limbi,** *dar niciunul nu e fără de înţeles.* 11 *Aşadar, dacă nu ştiu rostul* **limbei,** *voiu fi barbar* (om de limbă streină) *pentru cel care vorbeşte; şi cel care vorbeşte iarăşi, barbar pentru mine.*

12 *Astfel şi voi, de vreme ce râvniţi după daruri duhovniceşti, căutaţi să prisosiţi în ele, spre zidirea Bisericii.* 13 *Drept aceea, cel ce grăeşte în* **limbă,** *să se roage să aibe şi darul să tălmăcească.* 14 *Fiindcă dacă mă rog în* **limbă insuflată,** *duhul meu e în rugăciune, dar mintea mea e neroditoare.*

15 *Atunci ce voiu face? Mă voi ruga cu duhul, dar mă voiu ruga şi cu mintea, voiu cânta cu duhul, dar voiu cânta şi cu mintea.* 16 *Altfel, dacă binecuvintezi* **cu duhul,** *cel ce ţine locul omului de rând cum va zice Amin, la mulţumirea ta, câtă vreme el nu ştie ce zici?* 17 *Negreşit, cuvântul tău* (de rugăciune) *e frumos, dar celalalt nu se întăreşte.*

18 *Mulţumind lui Dumnezeu, vorbesc în* **limbă insuflată** *mai mult decât voi toţi.* 19 *Dar în biserică vreau mai bine să rostesc cinci cuvinte cu înţeles, ca să învăţ şi pe alţii, decât zece mii de vorbe în* **limbă insuflată.**

20 *Fraţilor, nu fiţi copii la minte. Fiţi copii când e vorba de răutate. La minte însă, fiţi oameni desăvârşiţi.*

21 *In lege este scris: Grăi-voiu către acest popor prin oameni de* **altă limbă** *şi prin buzele streinilor; şi nici aşa nu vor asculta de mine, zice Domnul* (Is. 28, 11). 22 *Aşa încât* **limbile** *sunt spre semn nu credincioşilor, ci necredincioşilor; iar vorbirea profetică, dimpotrivă, nu necredincioşilor, ci credincioşilor.*

23 *Deci, dacă s'ar aduna Biserica toată laolaltă şi toţi ar vorbi* **în limbi;** *şi ar pătrunde înăuntru din ne-*

ştiutori ori din necredincioşi, nu vor zice oare ca v'aţi eşit din minţi? [24] *Pe când, dacă toţi ar vorbi ca proorocí şi ar intra vreun păgân sau vreun neştiutor, el e mustrat de toţi, el e judecat de toţi;* [25] *tainele inimii lui ajung învederate şi astfel, căzând cu faţa la pământ, se va închina lui Dumnezeu şi va mărturisi că: într'adevăr Dumnezeu este în mijlocul vostru.*

[26] *Atunci care este încheerea, fraţilor? Când vă adunaţi împreună, unul are o cântare, unul o învăţătură, unul o descoperire, altul de grăit în* **limbă**, *altul o tălmăcire: toate să se facă spre zidirea tuturor.* [27] *Dacă e să grăiască în* **limbă**, *să fie câte doi, sau cel mult trei; şi pe rând; şi unul să tălmăcească.* [28] *Iar dacă nu e tălmăcitor, să tacă în biserică şi numai sie să-şi grăiască şi lui Dumnezeu.* [29] *Şi proorocii să vorbească doi sau trei, iar ceilalţi să judece.* [30] *Dacă însă unul care şade are o descoperire, cel dintâi să tacă.* [31] *Unul câte unul puteţi să vorbiţi toţi profetic, ca toţi să primească învăţătură şi toţi să se mângăe.* [32] *Iar duhurile profeţilor se supun profeţilor,* [33] *pentrucă Dumnezeu nu este Dumuezeul neorânduelii, ci al păcii*".

Aşadar, Apostolul le scrie Corintenilor, că dacă râvnesc astfel de daruri, să le râvnească pe cele mai desăvârşite, adică pe cele care aduc mai mult folos. Face apoi o comparaţie între darul proorociei şi cel al vorbirii în limbi, atât de râvnit de Corinteni; şi scoate în evidenţă superioritatea darului proorociei, care aduce mai mult folos, fiindcă proorocia se face în limba şi în înţelesul celor de faţă, pe când vorbirea în limbi este neînţeleasă de ei, ca localnici necunoscători de limbi streine (vers. 1–3). Astfel, vorbirea în limbi nu aduce folos decât doar celui ce are acest dar, afară de cazul când un altul ar avea dela Sf. Duh darul tălmăcirii (v. 4–5). Nici însuşi Apostolul ne le-ar fi de vreun folos, dacă le-ar predica „în limbi" (v. 6). Pentrucă o vorbire neînţeleasă, e o vorbire în vânt, ca un scârţâit nedesluşit al unui instrument muzical (v. 7–9). In lume sunt multe feluri de limbi vor-

bite, care toate sunt cu înţeles. Deci numai o astfel de limbă trebue s'o folosim, pe care cei de faţă o pricep (v. 10–11). Nu că vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh ar fi în sine rea, dar între localnici, cum e cazul în Corint, nu aduce folos, decât dacă e şi tălmăcită. Pentru aceasta însă e de trebuinţă, un alt dar deosebit al Sf. Duh, anume al tălmăcirei. (In Ierusalim, la Cincizecimea Pogorîrii Sfântului Duh, unde erau de faţă streini, vorbitori de alte limbi, acest dar nu a fost necesar). Cel ce vorbeşte în limbi, în Corint numai lui îşi aduce folos, iar pentru ceilalţi, darul lui e „neroditor“ (nu ca la Cincizecime în Ierusalim). El însă are datoria ca şi însuşi să înţeleagă cele ce le grăieşte şi să întărească şi pe ceilalţi (v. 12–15). Altcum, aceştia nu pot lua parte activă la rugăciunea lui şi nu ştiu când să răspundă cu „amin“ (v. 16–17). Apostolul are şi el darul glossolaliei şi încă în grad mai mare ca oricare din ei. Dar preferă să le grăiască cinci cuvinte în limba lor, decât zece mii de cuvinte în limbă streină, neînţeleasă de localnici (v. 18–19). Nu trebue să judecăm copilăreşte, preţuind prea mult darul glossolaliei, numai pentrucă ar fi uimitor, dacă în Corint e nefolositor (v. 20). Acest dar e dela Dumnezeu şi a fost de mult făgăduit de El (Isaia 28, 11). Dar rostul lui e de a uimi nu atât pe credincioşi, cât mai ales pe necredincioşi (pe streini). Vorbirea profetică însă (fiind făcută în limba celor de faţă), e mai de folos: ea are rostul tocmai dimpotrivă, de a uimi pe cei credincioşi (v. 21–22). Dar şi de altfel, s'ar putea întâmpla, ca în adunarea lor să intre vreun necreştin. Auzindu-i vorbind în limbi (pe care el nu le înţelege), ar zice că au înnebunit, bolborosind cuvinte neînţelese şi fără rost. Dar auzindu-i proorocind, ar rămâne şi el convins că într'adevăr e vorba de manifestarea unui dar dumnezeesc; şi în acest caz, poate s'ar converti (v. 23–25).

Prin urmare, conchide Apostolul în acelaşi capitol: cel cu darul vorbirii în limbi numai atunci să-şi manifesteze acest dar în adunarea din Corint, când cineva din ascultători are darul tălmăcirii. Altfel, mai bine să tacă

(vers. 26–28), deoarece în biserici trebue să fie seriozitate şi rânduială în această privinţă, cum de altfel trebue să fie şi în ce priveşte manifestarea darului proorociei. Căci Dumnezeu, Căruia l se închină acolo, nu este un Dumnezeu al disordinei şi nu I se poate aduce închinare şi laudă în manifestări neserioase şi desordonate (v. 29–33).

Am redat mai sus textul, pentru ca cititorul să-l aibă la îndemână, spre a putea urmări paralela pe care o face Apostolul între cele două daruri deosebite ale Sf. Duh şi spre a putea controla corectitatea spuselor noastre de mai sus cu privire la glossolalie, în acord şi cu textul dela Fapt. Ap. cap. 2.

După o atentă examinare a textului de mai sus se poate constata, că nu există nici cea mai mică deosebire între ceea ce aflăm din el şi ceea ce ştim din Fapt. Ap. cap. 2 despre darul glossolaliei. In cea mai mare parte, textul se lămureşte singur. Totuşi, pentru a înlătura anumite înţelesuri îndoelnice şi greşite, textul trebue înţeles numai prin lumina celui dela Fapt. Ap. cap. 2, iar nu numai prin sine, independent. Căci în el Apostolul nu explică, ci numai caracterizează darul glossolaliei în raport cu cel al proorociei şi vorbeşte despre el ca despre ceva cunoscut cititorilor. Iată de ce nici acest text nu poate fi luat ca punct de plecare, înaintea Fapt. Ap. cap. 2, pentru explicarea corectă a darului glossolaliei.

IV. **Pentru a înţelege cât mai corect ce este şi în ce constă vorbirea în limbi prin darul special al Sf. Duh, trebue ca din textele biblice redate şi tâlcuite pe scurt în cele de mai sus, să facem câteva constatări foarte importante,** anume, cu privire a) la *„vorbirea" însăşi;* b) la *cel ce avea acest dar* dumnezeesc şi c) la *ascultători* *). Fiecare din aceste constatări — şi mai ales toate împreună — contribue foarte mult şi hotărîtor la chestiunea ce ne interesează.

*) *Dr. V. Gheorghiu*, Curs de Exegeză. Epistola 1. către Corinteni. Text şi comentar. Litografiat de M. I. Arnăutu-Dolj. Cernăuţi, 1932.

a) *In ceea ce priveşte vorbirea în limbi* prin darul Sf. Duh, constatăm următoarele:

1. Este vorbire „*în limbă*“ (la singular) sau *în limbă insuflată*“ (1 Cor. 14, 2. 4. 9. 14. 19. 26. 27; Fapt. Ap. 2, 8), în înţelesul că este vorbită prin insuflare dela Sf. Duh şi că cel ce are această insuflare, sau acest dar, vorbeşte în fiecare caz o limbă oarecare, streină.

2. Alteori, glossolalia este numită vorbire „*în limbi*“ (la plural) sau „*în limbi insuflate*“ (Fapt. Ap. 2, 11; 10, 46; 19, 6; 1 Cor. 12, 30; 14, 5—6. 13. 18. 21–23; 13, 8), în înţelesul, că prin acest dar minunat al Sf. Duh cel insuflat poate vorbi orice limbi streine: odată una, altădată alta, sau unul o limbă, altul altă limbă oarecare şi că deci nu poate fi vorba decât de limbi existente, deoarece o bolborosire neînţeleasă nu poate fi numită nici „limbă“, nici „limbi“ şi nici „insuflată“ dela Sf. Duh.

3. Glossolalia este numită apoi şi vorbire „*în alte limbi*“ (1 Cor. 14, 21—22; Is. 28, 11), adică în limbi streine celui ce are darul glossolaliei, ele aparţinând altor popoare, de alte limbi decât cea maternă a acestuia.

4. Sf. Scriptură menţionează apoi, că limbile vorbite prin darul deosebit al Sf. Duh sunt „*limbi noui*“ (Mc. 16, 17), adică limbi, pe care cel ce are acest dar nu le ştiuse înainte. In acest înţeles pentru el sunt noui. Nu trebue să ne gândim la nişte limbi noui, în înţeles obiectiv, adică noui în alcătuirea lor lexicală, gramaticală şi stilistică, deoarece pentru astfel de apariţiuni noui pe teren filologic, limba grecească are expresia γλῶσσαις νέαις. Ori, în textul biblic grecesc al tuturor codicilor, limbile vorbite prin inspiraţia Sf. Duh sunt numite γλῶσσαις καιναῖς ceeace însemnează exclusiv limbi noui în înteles subiectiv, adică streine, neştiute mai dinainte şi care numai pentru cel ce le vorbeşte sunt noui.

5. In sfârşit, limbile vorbite prin darul Sf. Duh mai sunt numite „*felurimea limbilor*“ (I Cor. 12, 10. 28), ceea ce nu poate însemna altceva, decât că ele sunt limbi felurite, adică multe şi de diferite feluri.

Toate aceste note caracteristice (însuşiri) pe care le constatăm din Sf. Scriptură despre vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh se complectează şi se lămuresc reciproc (una pe alta), ducându-ne la una şi aceeaşi concluzie, că anume, vorbirea în limbi sub inspiraţie dela Duhul Sfânt nu este altceva, decât o vorbire în limbi streine, neînvăţate de cel inspirat.

b) *Despre cel ce avea darul glossolaliei,* Sf. Scriptură ne spune următoarele:

1. *„Fiind în duh"* (1 Cor. 14, 2) *„mintea lui rămâne neroditoare"* şi numai duhul său este activ (1 Cor. 14, 14—16). Atât ştie doar, că grăieşte „taine" şi faptele măreţe ale lui Dumnezeu (Fapt. Ap. 2, 11) şi că e în rugăciune, adică în comuniune cu Dumnezeu.

2. *El nu poate să tălmăcească* cele grăite, decât numai dacă cineva ar avea un alt dar harismatic: al tălmăcirii (1 Cor. 14, 5. 13).

3. *Se simte edificat* (1 Cor. 14, 4), ştiind că e în rugăciune şi că grăieşte sub inspiraţie dela Sf. Duh.

4. *Nu este copleşit de acest dar,* adică darul glossolaliei nu lucrează asupra lui cu forţa. El îl poate folosi sau nu, după cum voeşte, sau după cum este cazul (1 Cor. 14, 28). Când nu este potrivit, trebue „să tacă" şi „să-şi grăiască numai sie şi lui Dumnezeu".

c) *In privinţa ascultătorilor,* aflăm că aceştia pot fi de două feluri:

1. *Localnici,* care nu înţeleg nimic şi care uneori îi iau în râs pe cei ce îşi manifestă darul glossolaliei, crezând că numai bolborosesc cu limba ca nişte oameni beţi şi ieşiţi din minţi Fapt. Ap. 2, 13; 1 Cor. 14, 23). De aceea, ei nu se simt întăriţi (1 Cor. 14, 4–5). Pentru a înţelege şi ei şi a se întări, e nevoie să li se tălmăcească cele grăite în limbile care lor le sunt streine şi nepricepute (1 Cor. 14, 5. 13. 26–28).

2. *Streini, sau oameni de limbi streine,* care înţeleg totul şi se minunează, auzind vorbindu-se limba lor ma-

ternă (Fapt. Ap. 2, 5–12). Rostul glossolaliei tocmai spre aceştia este îndreptat: spre a fi pentru ei un „semn“ al puterii lui Dumnezeu manifestat între creştini şi un mijloc hotărâtor de convertire a lor (1 Cor. 14, 22–25). In adunarea în care se găsesc numai localnici, fie la Corint, fie la Ierusalim, sau ori unde, vorbirea în limbi n'are rost, decât doar când alături de ea, are vreunul şi darul tălmăcirii. Dar nici chiar în acest caz nu este necesară, fiindcă ar putea fi înlocuită prin proorocie, care fiind deadreptul în limba maternă a celor prezenţi şi fiind înţeleasă de toţi, aduce mai mult folos. Numai atunci are rost, când de faţă sunt şi streini, cum erau de pildă în Ierusalim, la cele trei sărbători mari (Paşti, Cincizecime şi Colibe) din fiecare an şi cum a fost cazul acolo, la Cincizecimea Pogorîrii Duhului Sfânt.

V. **Din scopul pentru care a fost dat darul duhovnicesc al vorbirii în limbi rezultă deasemenea, că această vorbire în limbi nu este altceva, decât vorbire în limbi streine, de ale altor popoare, prin puterea minunată a Sf. Duh.** Intr'adevăr din Sf. Scriptură rezultă că scopul pentru care a fost dat acest dar minunat este, pe de o parte, de a face posibilă răspândirea creştinismului la toate popoarele, iar pe de altă parte, de a produce uimire, care să determine popoarele la convertire, văzând între creştini manifestarea minunată a unui dar într'adevăr dumnezeesc.

In niciun caz nu ne putem închipui, ca darul vorbirii în limbi să nu fi fost dat de Dumnezeu cu un scop raţional.

Intr'adevăr, înainte de despărţirea Sa de Apostoli, în răstimpul dintre Invierea şi Inălţarea Sa la cer, Mântuitorul a dat Aostolilor Săi porunca aceasta: *„Mergeţi în toată lumea şi propovăduiţi Evanghelia la toată făptura“* (Mc. 16, 15). *„Mergând, învăţaţi toate neamurile“* (Mt. 28, 19). Dar cum să fi putut ei propovădui Evanghelia la toate neamurile, când ei erau nişte oameni simpli, din Galileia,

care nu cunoşteau nicio altă limbă străină? (Fapt. Ap. 2, 7—8). Mântuitorul a ştiut acest lucru şi de aceea tot în acel răstimp i-a oprit a ieşi din Ierusalim la alte popoare spre propoveduire, înainte de a-i fi înzestrat cu puterea şi cu darurile de care aveau ei trebuinţă în acest scop. El le-a zis: *„Iată, eu trimit peste voi făgăduinţa Părintelui meu; voi însă şedeţi în Cetate* (în Ierusalim), *până ce vă veţi îmbrăca, de sus, cu putere“* (Lc. 24, 49). Autorul cărţii Fapt. Ap. ne mărturiseşte acelaşi adevăr: *„Şi când era cu ei le-a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim, ci să aştepte făgăduinţa Tatălui, pe care — a zis el — aţi auzit-o dela mine. Că Ioan a botezat cu apă, iar voi vă veţi boteza cu Duhul Sfânt, de azi nu peste multe zile... Ci voi, când va veni Duhul Sfânt, asupra voastră, veţi lua putere; şi îmi veţi fi mie martori în Ierusalim şi în toată Iudeia şi Samaria şi până la marginea pământului“* (Fapt. Ap. 1, 3–8). Deci, Apostolii nu trebuiau să împlinească porunca Mântuitorului, de a predica Evanghelia la toate popoarele, decât abia după ce vor fi primit putere dela Sf. Duh. Cu toată siguranţa, prin cuvântul „putere“ trebue să înţelegem posibilitatea predicării, prin darul „vorbirii în alte limbi“, ceea ce de altfel se confirmă prin întâmplarea dela Cincizecimea Pogorîrii Sf. Duh. La această dată au început ei pentru prima oară să predice Evanghelia la streini, pentrucă abia la această dată au primit „puterea“ dela Sf. Duh, în darul glossolaliei, care s'a manifestat atunci pentru întâia dată, producând uimirea, că ei, nişte oameni de limbă galileeană, au darul de a vorbi în o mulţime de limbi streine, înţelese de toţi ascultătorii streini. Aşadar, darul Sf. Duh de a vorbi în limbi a fost dat în scopul bine hotărît şi evident, de a înlesni răspândirea Evangheliei la toate popoarele. In minunea predicării Evangheliei în limbi streine, de către nişte oameni necunoscători de alte limbi, popoarele aveau apoi să găsească şi dovada despre darurile şi puterile cu care Dumnezeu îi învredniceşte pe creştini. Manifestarea minunată a acestor daruri avea să-i

lumineze asupra Evangheliei, iar pe de altă parte, să-i şi uimească (Fapt. Ap. 2, 6–12), spre a-i determina şi mai mult la convertire.

Este adevărat, că darul vorbirii în limbi nu era un dar permanent, nici chiar la Apostoli. Ei n'au predicat la alte popoare în limbi, sub înrâurirea acestui dar, decât o singură dată, în Ierusalim, la Cincizecime. Şi nici n'au poruncit nici altora să practice vorbirea în limbi. Iar ei în de ei: cântau, se rugau, etc. dar nu vorbeau în limbi, pentrucă n'avea niciun rost. Insă din manifestarea acestui dar la Cincizecime constatăm, că Mântuitorul le-a venit Apostolilor Săi în ajutor la propovăduirile lor printre alte popoare, cel puţin în cazul de atunci. Iar din această manifestare extraordinară, ascultătorii puteau constata universalismul creştinismului, anume, că toţi oamenii, de orice limbă, sunt chemaţi la mântuirea prin Hristos şi că nu există popor şi limbă privilegiată, sau sfântă, faţă de celelalte popoare şi limbi. Biserica e una singură, dar ea nu e a unui singur popor, ci a tuturor popoarelor, grăindu-i fiecăruia în limba lui. Deci scopul „glossolaliei" este întreit: 1. de a împrăştia în grabă şi cât mai mult lumina Evangheliei, 2. de a dovedi puterea dumnezeească şi 3. universalitatea creştinismului.

Astfel, vorbirea n limbi prin darul Sf. Duh, privită şi în lumina scopului pentru care a fost dată, ne duce la aceeaşi constatare, anume, că ea este o predicare sub insuflare dela Sf. Duh, în limbi streine, neînvăţate: Grecilor greceşte, Romanilor latineşte, Perşilor în limba persană, Etiopienilor în limba etiopiană, etc. Iată de ce, la manifestarea ei dela Pogorîrea Sf. Duh, streinii înţelegeau perfect cele predicate în limbi, pe când băştinaşii nu; şi iată de ce zice Sf. Apostol Pavel, că vorbirea în limbi trebue folosită numai pentru necredincioşi (streini) şi nu pentru credincioşii localnici (I Cor. 14, 22).

Câteva învăţături greşite.

Deşi textele biblice sunt clare, în deosebi cel dela Fapt. Ap. cap. 2, care le lămureşte de minune pe toate celelalte, vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh a fost şi este şi azi interpretată în mai multe chipuri.

1. Unii au căutat să-i dea un *înţeles mistic* *). Ei afirmă că glossolalia este vorbirea, sub inspiraţie dela Sf. Duh, în *limba adamică* (a lui Adam) sau *limba dela'nceput* a omenirii, dinainte de amestecarea limbilor la Turnul Babilonului. La început, omenirea era strâns unită, prin legătura iubirii. Unitatea ei avea ca semn unitatea limbei. Insă păcatul lui Adam a rupt legătura iubirii şi prin aceasta s'a rupt şi unitatea limbei. Astfel, limba s'a despărţit în mai multe limbi. Prin graţia lui Dumnezeu, această despărţire nu s'a făcut chiar îndată, ci abia când răutatea şi îngâmfarea oamenilor au culminat, la Turnul Babilonului. In creştinism, graţia sau harul dumnezeesc abundă din nou, cu iubire şi cu Duh Sf. Prin ea se restabileşte din nou, deşi numai pe alocuri şi în chip trecător, unitatea limbilor. Vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh nu este altceva, decât restabilirea pentru câtva timp a unităţii dela'nceput a limbilor omeneşti, prin suspendarea trecătoare a pedepsei dela Turnul Babilonului, ca o urmare a mântuirii aduse de Hristos.

Teoria pare interesantă şi ispititoare. Ea este însă o simplă teorie care nu poate, cu niciun chip, să fie pusă de acord cu constatările noastre de mai sus, spicuite din textele biblice. Căci :

a) Limba adamică a fost una singură, pentru toată omenirea. Ori, despre glossolalie se zice uneori, că e vorbire „în limbi" (la plural), sau că e „felurimea limbilor".

b) Limba originală nu poate fi numită *nouă*, ci veche. Ori, glossolalia este numită vorbirea în *limbi noui*.

---

*) De pildă tâlcuitorul romano-catolic Dr. Aug. Bisping, precum şi Richard, Oswald ş. a.

c) Limba adamică ar prezenta egale asemănări cu oricare din limbile de azi şi atunci nu putem înţelege de ce, unii ascultători, anume localnicii, nu înţeleg nimic din cele vorbite, iar alţii, străinii de alte limbi înţeleg totul.

d) Darul tălmăcirii ar trebui să fie, în acest caz, absolut nefolositor, deoarece toţi ascultătorii ar trebui să înţeleagă în egală măsură cele vorbite. Iată de ce „teoria" nu poate fi primită, decât fie prin nesocotirea, fie prin forţarea sensului clar al textelor biblice. Nu ne-o poate impune nici Fericitul Augustin, care a susţinut-o în vechime, nici susţinătorii ei mai noi. Admiţând-o, ar însemna să admitem că tâlcuirea Bibliei se poate face şi după bunul plac, după păreri subiective, iar nu numai după adevăr.

2. Alţii apoi, au căzut într'o altă rătăcire în ce priveşte interpretarea glossolaliei *). Ei au susţinut, că glossolalia este vorbirea *într'o limbă veche*, cu multe provincialisme, de cei mai mulţi neînţeleasă. Însă şi interpretarea aceasta este cât se poate de greşită. Şi iată de ce:

a) O limbă veche e o limbă naturală, iar nu o limbă „inspirată" dela Sf. Duh, cum ni se spune că e limba vorbită prin darul Sf. Duh.

b) O limbă veche nu poate fi numită „nouă", cum e numită cea vorbită prin darul Sf. Duh.

c) Ea nu e nici „streină".

d) Ar fi înţeleasă mai uşor de localnici decât de străini şi nu invers.

e) Pentru numai câteva provincialisme n'ar fi nevoie de un dar special, al tălmăcirii.

Iată deci motivele pentru care interpretarea aceasta n'o putem admite.

3. In sfârşit, alţii **) au interpretat altfel glossolalia. După ei, cuvântul grecesc γλωσσα ar avea de astădată înţelesul de limbă, ca organ de vorbire, iar nu înţeles de grai sau limbaj. Glossolalia ar fi deci darul de a vorbi,

*) Aceştia sunt „raţionaliştii critici" protestanţi, în frunte cu Bleek.
**) De pildă, Hardill, Eichorn şi cu mici deosebiri Neander.

în stare de extaz (răpire), numai cu limba din gură, producând nişte sunete nearticulate şi neînţelese. Scopul glossolaliei ar fi manifestarea înălţimei sufleteşti, prin exclamări de bucurie şi de întristare, însoţite de diferite mişcări ale trupului, în deosebi ale membrelor. O asemănătoare manifestare sufletească a avut Saul, când urmărind pe David, a venit în Rama şi fiind cuprins de un duh profetic, profeţea, „sbuciumându-se ca un profet", aruncându-şi hainele de pe el şi stând gol toată ziua şi toată noaptea, la pământ (1 Sam. 19, 24). Manifestări asemănătoare aveau şi vechii Greci, constând în mişcări ritmice ale trupului, însoţite de cântece ditirambice către zeul Dionysos. Mişcări extravagante aveau şi vechii Montanişti, mai apoi Irvingienii, Metodiştii, Quakerii ş. a. iar mai nou, unele secte protestante, ca penticostalii.

Faţă de această interpretare, suntem datori a constata următoarele:

a) O bolborosire de sunete nearticulate nu poate fi numită „limbă" sau „limbi", sau „altă limbă", cum a fost numită limba, respectiv limbile vorbite prin darul Sf. Duh.

b) E de neînţeles pentru o minte serioasă şi chibzuită, cum ar fi posibil, ca prin sunete nearticulate, adică prin ceva neserios, să-Şi descopere Dumnezeu „tainele Sale cele măreţe", cum ştim că Şi-le descopere în glossolalie (1 Cor. 14, 2—4).

c) De ce bolborosirea putea fi înţeleasă de unii streini, fără tălmăcire, iar de alţii, localnici, nu? Căci dacă glossolalia ar fi fost bolborosire, atunci tot atât de neînţeleasă ar fi fost şi pentru unii, ca şi pentru alţii. Ori, din cele întâmplate la Pogorîrea Sfântului Duh vedem că n'a fost aşa.

Deci şi interpretarea aceasta de pe urmă este lipsită de orice temei biblic şi mai mult chiar: de orice seriozitate.

Invăţături şi obiecţiuni „penticostale."

Fiindcă la felul de interpretare al acestora din urmă se alătură şi sectarii numiţi *penticostali*, să zăbovim puţin

asupra învăţăturii lor. Această rătăcire a penticostalilor despre „vorbirea în limbi“ – teoretică şi practică – provine din alta, privitoare la Botez. Ei învaţă că există *două botezuri:* unul *„cu apă“*, altul cu „Duh Sfânt şi foc“, fără ca vreunul din ele să fie taină (deşi în cel de al doilea ei recunosc că se săvârşeşte o împărtăşire îmbelşugată — o revărsare — a Sf. Duh şi a darurilor Sale). Cel ce are şi botezul cu Duh Sfânt şi foc – cum îl au penticostalii – poate să aibă şi „darul Sf. Duh de a vorbi în limbi“, cum au avut Apostolii la Cincizecime. Nimeni altul nu-l poate avea. Lucrarea acestui dar este covârşitoare, căci – după cum rezultă din manifestarea lui între penticostali – vorbirea în limbi sub înrâurirea lui e însoţită de tremurături şi de diferite mişcări ale corpului (salturi, îngenuncheri, bătăi din palme, plâns ş. a). „Limbile“ vorbite sub înrâurirea acestui dar, sunt nişte bolboroseli de sunete încâlcite, care numai prin tălmăcire pot fi înţelese de ascultători. Iar tălmăcirea o poate face numai unul dintre penticostali, care are dela Sf. Duh „darul tălmăcirii“.

Asupra glossolaliei, penticostalii n'au o învăţătură unitară, stabilită, în care să se precizeze în ce anume constă vorbirea în limbi. Ei numai o practică, în adunările lor, pretinzând că o practică sub înrâurirea Sf. Duh. Din felul cum o practică rezultă că e vorba de rostirea unor silabe desperechiate şi încâlcite, pe care nimeni nu poate să le înţeleagă. Unii din ei susţin că e vorba de limbi ale Duhului Sfânt sau „îngereşti“ (1 Cor. 13, 1) şi deci e firesc ca ele să nu fie la fel cu limbile omeneşti, adică să nu fie înţelese de oameni, decât numai dacă sunt traduse în limba celor de faţă, printr'un alt dar deosebit al Sf. Duh. Alţi penticostali spun, că dimpotrivă, aceste limbi sunt omeneşti, dar că cei de faţă nu le cunosc, fiindcă sunt ale vreunor popoare îndepărtate şi e cu neputinţă ca cineva să poată cunoaşte toate limbile din lume; iată de ce, pentru a fi înţelese, limile vorbite prin darul Sf. Duh pot fi traduse numai prin darul deosebit al tălmăcirii. Aşa mărturisesc penticostalii, prin deducţie din practicarea de

către ei a glossolaliei. Insă în mărturisirile lor de credinţă (în „Statutul" lor) glossolalia e numai menţionată, fără să se precizeze în ce constă.

Pe scurt, rătăcirea în credinţa şi practica penticostalilor, precum şi obiecţiunile lor împotriva noastră, sunt următoarele:

1. Botezul cu apă nu e îndestulător; el trebue întregit cu botezul „cu Duh Sfânt şi foc", care e cu totul deosebit de cel cu apă şi care revarsă diferite daruri minunate ale Sf. Duh, în deosebi darul vorbirii în limbi şi al tălmăcirii limbilor, cum a revărsat la Cincizecime peste Apostoli (Fapt. Ap. 2, 1–13).

Răspunsul nostru: După Sf. Scriptură, există un singur Botez creştin, iar nu două. Botezul cu Duh Sfânt si cu foc, dela Cincizecime, nu e altceva, decât Botezul creştin, pe care îl anunţaseră atât Ioan Botezătorul (Mt. 3, 11; Mc. 1, 8; Lc. 3, 8. 16; In. 1, 33), cât şi Mântuitorul (Fapt. Ap. 1, 5) şi despre care Mântuitorul a spus că va fi „cu apă şi cu Duh" (In. 3, 5) – nu numai cu apă ca al lui Ioan, dar nici numai cu Duh. Insăşi practica apostolică ne-o dovedeşte, că de câte ori se împărtăşeşte Botezul creştin, se împărtăşeşte cu apă şi cu Duh deodată, apa şi Duhul constituind două elemente de neapărată trebuinţa ale unuia şi aceluiaşi Botez, care este Botezul creştin. (A se vedea mai pe larg despre Botez pag. 293 şi urm). Chiar dacă uneori, în legătură cu practicarea acestei taine se vorbeşte, fie numai de apă (Fapt. Ap. 8, 36—39), fie numai de Duh (Fapt. Ap. 1, 5; Mt. 3, 11), Botezul creştin este unul singur şi nedespărţit: „cu apă şi Duh" (In. 3, 5).

2. Vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh constă în pronunţarea unor sunete, care nu pot fi înţelese decât numai prin tălmăcirea făcută printr'un alt dar deosebit al Sf. Duh.

Răspunsul nostru. Am văzut în învăţătura noastră, că vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh, departe de a fi o simplă bolborosire, este vorbirea într'o altă limbă, streină, pe care streinii o înţeleg perfect, cum a fost cazul în Ierusalim, la Cincizecime (Fapt. Ap. 2, 8–12); şi numai localnicii, necunoscători ai altor limbi, n'o înţeleg fără tălmăcire, cum a fost cazul tot atunci, în Ierusalim (Fapt. Ap. 2, 13) şi mai ales mai apoi, în Corint (1 Cor. 14, 2 ş. a). Iată deci, că limbile vorbite prin darul deosebit al Sf. Duh pot fi uneori înţelese de ascultători şi că nu totdeauna este trebuinţă şi de darul tălmăcirii. Aşa fiind, ele nu sunt sunete încălcite, ci limbi cu înţeles şi existente, de ale unor popoare streine.

Repetăm ceea ce am constatat şi mai sus, că:

a) Glossolalia e „vorbire". Ori pronunţarea unui amestec de sunete, practicată de penticostali, nu poate fi numită vorbire, ci bolborosire.

b) In Sf. Scriptură e vorba de „limbă", sau „limbi". Ori sunetele încălcite ale penticostalilor nu pot fi numite limbi, câtă vreme sunt şi neînţelese, şi fără înţeles.

c) Prin darul vorbirii în limbi, Dumnezeu Işi descoperă tainele Sale cele măreţe (Fapt. Ap. 2, 11 ; 1 Cor. 14, 2). Insă prin bolbosirea penticostalilor e de neînţeles ca Dumnezeu să facă descoperiri. Dumnezeu ne-a dat la îndemână fiecăruia limba noastră maternă, care e mijlocul cel mai potrivit pentru a înţelege noi ceea ce ne descoperă. Insă prin mijlocirea unor bolboroseli neînţelese, El mai mult ne-ar încurca, decât ne-ar lumina.

d) Când cei de faţă nu sunt streini, ci numai localnici, cel înzestrat cu acest dar e singurul care are un oarecare câştig, folosindu-i cel mult ca mijloc de închinare şi de rugăciune (1 Cor. 14, 2). Dar şi această rugăciune nu e de prea mare valoare, deoarece e numai cu duhul, fără să fie şi cu mintea (1 Cor. 14, 14) adică fără să fie înţeleasă. Ori noi trebue să-I aducem lui Dumnezeu „închinare înţeleaptă" (Rom. 12, 1) folosind şi mintea, nu numai duhul nostru (1 Cor. 14, 15), spre a ne fi şi nouă

înşine, şi altora de folos (1 Cor. 14, 16—17). Căci nu putem pricepe, cum ar putea Dumnezeu să ceară şi să primească dela noi laude, mulţumiri, cereri ş. a. prin bolborosiri neînţelese, neserioase şi deadreptul copilăreşti. Insuşi Apostolul ne spune, că la minte trebue să fim desăvârşiţi şi s'o folosim cât mai mult când e vorba de închinare (1 Cor. 14, 14—15. 20). Numai când e vorba de răutate să fim copii, dar nu şi când ne rugăm.

e) Dacă vorbirea în limbi prin darul Sf. Duh ar fi o bolborosire, atunci ar trebui ca toţi ascultătorii s'o înţeleagă la fel, sau să n'o înţeleagă de loc. Ori, la Ierusalim n'a fost aşa. Cum se explică faptul, că unii (streinii) o înţeleg, iar alţii (localnicii) nu? La penticostali n'o înţelege nimeni, niciodată, fără tălmăcire. De ce nu se întâmplă şi la ei, măcar din când în când şi pe alocuri, ca cineva din ascultători să înţeleagă cele vorbite, fără să i se tălmăcească?

f) Chiar dacă am admite, că e vorba de „limbi îngereşti" (1 Cor. 13, 1), pe care numai îngerii le cunosc şi le vorbesc, totuşi ne-ar rămâne inexplicabil faptul, că 1. unii din ascultători în anumite cazuri înţeleg totul, iar alţii (localnicii) nu. 2. N'am înţelege nici de ce sunt numite „limbi noui", căci cele îngereşti nu sunt noui, ci vechi, dela'nceput. 3. Despre limbile vorbite prin darul Sf. Duh ni se spune că în viaţa de dincolo vor înceta (1 Cor. 13, 8). In acest caz, ele nu pot fi decât omeneşti, de ale oamenilor, deoarece cele ale îngerilor nu vor înceta niciodată. Limbile omeneşti sunt exprimate cu ajutorul limbii şi al gâtului şi constau în sunete materiale. Ori atunci, noi nu vom mai fi trupeşti şi nu vom mai produce sunete materiale. Vom avea alte forme, nelegate de ceva material, de a ne exprima şi comunica ideile, aşa cum au îngerii, care sunt fiinţe netrupeşti. Ingerii nu vor fi, ci *sunt* deja în lumea de dincolo. Deci şi acolo există limbi, dacă se vorbeşte de „limbi îngereşti"; şi ele nu vor înceta niciodată. Dar ele nu sunt sunete materiale produse de coardele vocale şi articulate prin limbă,

ci sunt – ca îngerii – duhovniceşti. Ori, limbile penticostale nu sunt duhovniceşti, ci materiale; ele nu sunt deci nici îngereşti; şi nu sunt mai măcar omeneşti, ci mai mult animalice.

Apostolul are aici scopul de a vorbi despre darul vorbirii în limbi în cel mai mare grad, vrând să spună: Dacă aşi avea darul de a vorbi nu numai în limbi omeneşti aşa cum îl am şi eu, şi unii din voi, ci chiar şi în cele îngereşti, totuşi, fără dragoste el nu preţueşte nimic, cum nu preţueşte un sunet deşert de aramă, sau de chimbal. Deci e clar, că limbile vorbite prin darul Sf. Duh sunt „limbi omeneşti", cu înţeles. Ori cele ale penticostalilor „inspiraţi" nu sunt nici „limbi", nici „omeneşti".

3. **Limbile vorbite prin darul Sf. Duh nu sunt omeneşti, căci nici nu sunt adresate oamenilor, ci lui Dumnezeu.** Apostolul Pavel grăieşte lămurit: *„Cel ce vorbeşte în limbă insuflată, nu vorbeşte oamenilor, ci lui Dumnezeu, căci nimeni nu-l înţelege, ci el, în duh, grăieşte taine"* (1 Cor. 14, 2). Iată de ce este ceva firesc ca ascultătorii să nu le 'nţeleagă fără tălmăcire. Deci felul în care se practică glossolalia în adunările de rugăciune ale penticostalilor, corespunde cu totul celor spuse în Biblie.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, în textul acesta ni se spune că cel insuflat de darul duhovnicesc al glossolaliei *nu vorbeşte oamenilor*, ci lui Dumnezeu. Dar la Fapt. Ap. 2, 1—12, unde ni se descrie practicarea pentru întâia dată a acestui dar, precum şi în ce a constat acea vorbire minunată, aflăm în chip izbitor de limpede, că Apostolii vorbind în limbi, *n'au vorbit lui Dumnezeu, ci oamenilor*; ei s'au adresat direct ascultătorilor de mai mult de cincisprezece limbi diferite, iar aceştia au înţeles totul, fără tălmăcire; numai localnicii („unii") nu înţelegeau nimic. Deci, după 1 Cor. 14, 2 cel insuflat „nu vorbeşte oamenilor, ci lui Dumnezeu", iar după Fapt, Ap. 2, 1—12 el nu vorbeşte lui Dumnezeu, ci oamenilor. Să ne găsim oare în faţa unei contraziceri a Scripturii, care într'un loc spune

într'un fel, iar în alt loc cu totul în alt fel? Este cu neputinţă aşa ceva, căci Scriptura toată a fost insuflată de Sf. Duh care este unul singur şi care nu se contrazice. Dar atunci, care este adevărul? Cui vorbesc în limbi cei insuflaţi: lui Dumnezeu, sau oamenilor? Iar ascultătorii pot înţelege totul, fără tălmăcire, sau nu pot înţelege nimic? Iată întrebarea, care cere un răspuns.

S'ar părea că răspunsul e greu de dat. Totuşi, e foarte uşor. Contradicţie nu există, pentrucă şi într'un text şi în altul se spune adevărul. E cu putinţă aşa ceva? Da! Şi încă iată cât de uşor:

Cei insuflaţi vorbesc şi oamenilor şi lui Dumnezeu; uneori ei pot fi înţeleşi, alteori nu, după cum e cazul, adică după cum sunt ascultătorii: streini sau localnici. In Ierusalim (Fapt. Ap. 2, 1–12) Apostolii au vorbit oamenilor şi au fost înţeleşi, pentrucă ascultătorii erau streini, oameni de alte limbi. In Corint însă, cei insuflaţi nu vorbeau oamenilor, ci lui Dumnezeu, pentrucă ei n'aveau în faţă decât localnici, neştiutori de alte limbi; de aceea, nimeni nu-i înţelegea. In astfel de cazuri se poate spune pe drept cuvânt, ca la 1 Cor. 14, 2, că cel ce vorbeşte în limbi nu vorbeşte oamenilor, ci lui Dumnezeu şi că pentru ascultători, cele vorbite de el sunt „taine“ (lucruri ascunse, neştiute), pe care nu le pot înţelege fără tălmăcire, cum n'au putut „unii“ (localnicii) în Ierusalim şi toţi în Corint.

Am văzut mai sus, că şi scopul acestui dar a fost de a fi folosit pentru oameni şi nu pentru Dumnezeu. Iată de ce, Apostolul nu recomandă Corintenilor acest dar înaintea altor daruri, care lor le-ar fi putut aduce mult mai mult folos. In Ierusalim, la Cincizecime, glossolalia a putut produce uimire; însă în Corint şi în alte părţi, între localnici, ea nu poate produce decât nedumeriri, afară de cazul că ar fi şi streini de faţă, sau că ar fi tălmăcită în limba celor de faţă.

Intre localnici, glossolalia poate folosi cel mult doar celui insuflat, întrucât duhul aceluia, prin darul ce-l are, e

în legătură cu Dumnezeu, ca în rugăciune. Dar şi legătura aceasta e pentru el inconştientă: e fără minte, numai în duh.

Aşadar textul e limpede. Prin Fapt. Ap. 2, 1—12 el se lămureşte deplin. Insă el nu poate fi luat ca punct de plecare, prin sine singur, fără a se contrazice cu Fapt. Ap. 2, 1–12. Aici e greşala penticostalilor. Ei nu le pun de acord şi de aceea ajung la contraziceri, atât în teorie cât şi în practică.

4. Pe faţa pământului există nenumărat de multe limbi vorbite. Nimeni dintre oameni nu poate să le cunoască pe toate. Deci, chiar dacă limbile vorbite prin darul Sf. Duh sunt omeneşti, existente, e cu neputinţă ca în adunările penticostale, ascultătorii să le înţeleagă fără tălmăcire, când poate nici nu le-au mai auzit vreodată.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, nimeni nu poate cunoaşte toate limbile din lume. Şi este prea cu putinţă ca între localnici, limbile grăite prin darul Sf. Duh să fie neînţelese. Totuşi, măcar odată şi undeva ar trebui să se întâmple şi la penticostali ca în Ierusalim la primile Rusalii, ca vreunul sau altul dintre ascultătorii cunoscători ai câtorva limbi străine, să înţeleagă fără tălmăcire, să deslueşească din bolboroselile penticostale o limbă oarecare. Dar aşa ceva încă nu s'a întâmplat la penticostali, nici la cei dela noi, nici la cei din America de unde le-a venit sămânţa. Şi de sigur nu se va întâmpla vreodată. Iar de s'ar fi întâmplat, faptul n'ar fi rămas ascuns. L-ar fi trâmbiţat în propaganda lor.

Acest fel de a explica glossolalia face ca scopul ei să fie fără niciun înţeles. Ori, e cu neputinţă ca Dumnezeu să nu-i fi dat un scop cu înţeles.

5. Fiecare creştin adevărat trebue să aibă pe Sf. Duh în el, adică să fie un „vas ales" al Sf. Duh. Penticostalii îşi pot dovedi prezenţa Sf. Duh în ei,

prin practicarea vorbirii în limbi insuflate. Dar ortodocşii nu şi-o pot dovedi prin nimic. Deci ei nu sunt creştini adevăraţi. Lipsa lucrării Sf. Duh în ei este o dovadă sigură că nu sunt pe calea cea adevărată.

Răspunsul nostru. Într'adevăr, fiecare creştin ar trebui să dovedească prezenţa şi lucrarea Sf. Duh în el. Dar Sf. Duh nu se dovedeşte numai prin vorbirea în limbi. El are şi alte daruri, lucrări, sau roade. Apostolul Pavel zice: „*Roadele Duhului sunt: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioşia, blândeţea, înfrânarea*" (Gal. 5, 20—21). Cine se dovedeşte a avea aceste roade ale Duhului Sfânt, acela are în el pe Sf. Duh. Şi oare ortodocşii nu le au de loc, sau le au mai puţin decât penticostalii? A spune aşa ceva, însemnează a osândi pe alţii cu mândrie şi a judeca prea părtinitor.

Cât priveşte darul vorbirii în limbi, el nu este un dar obişnuit, ci unul deosebit şi nu este dat fiecăruia (1 Cor. 12, 10). De ce atunci penticostalii îl râvnesc toţi şi ni-l pretind şi nouă? Apostolul zice: „*Oare toţi vorbesc în limbi*" ? (Cor. 12, 30). Deci şi cei ce nu vorbesc în limbi pot fi buni creştini. In comunitatea creştinilor adevăraţi — cum şi penticostalii se pretind a fi — nu toţi au aceleaşi daruri. Atunci cum mai pot ei pretinde să aibă toţi darul vorbirii în limbi? Apostolii nu ni l-au cerut, ba chiar au arătat că între localnici e nefolositor. Nici ei înşişi nu l-au folosit, decât doar în cazuri extraordinare, când a avut şi rost, ca la Cincizecimea Pogorîrii Sf. Duh. Altfel, ni l-ar fi cerut tuturor. Dar atunci cum de penticostalii totuşi, îl pot avea toţi şi îl pot folosi la fiecare adunare de rugăciune? Ei sunt mai mult decât Apostolii.

Orice alte întrebări ispititoare ne-ar mai pune penticostalii, le putem găsi răspuns, fie din cele ce am constatat până acum, fie direct din Biblie.

*

Din cele constatate aici şi mai cu seamă din ceea ce putem constata asistând în adunările penticostale, se

poate spune cu toată hotărîrea, că „limbile“ bolborosite de ei nu pot fi insuflate de Sf. Duh, pentru următoarele motive, în afară de cele constatate mai sus:

1. Dacă ele ar fi într'adevăr insuflate de Sf. Duh, atunci ar trebui să aibă rostul şi scopurile dumnezeeşte chibzuite, pe care le-au avut cele biblice. Ori, „limbile“ penticostalilor sunt foarte departe, sau chiar împotriva celor spuse în Biblie.

2. Dacă penticostalii, „prin vorbirea în limbi“ ar avea scopul pe care l-au avut Apostolii la Cincizecimea Pogorîrii Duhului Sfânt, de a uimi pe streinii de alte limbi şi de a-i face prin aceasta să cunoască şi să primească şi ei învăţătura creştină, atunci am înţelege că se cuvine să preţuiască şi să folosească acest dar în măsură cât mai mare. Cum însă ei încearcă să facă ceea ce făceau creştinii din Corint, ceva fără rost, nu înţelegem de ce se folosesc ei între ei peste măsură de acest fel de a vorbi şi de a se ruga. Din Biblie rezultă că pe Corinteni, Apostolul i-a oprit să întreacă măsura. Şi trebue să credem că ei l-au ascultat. Căci mai târziu, Istoria nu ne mai aminteşte că prin Corint sau pe altundeva, creştinii ar fi folosit în predică şi la rugăciunile din adunarea lor, vorbirea în limbi. Penticostalii însă, după 19 veacuri se întrec care mai de care să vorbească în limbi şi nu pentru streinii necredincioşi, ci chiar pentru credincioşii lor.

3. In Ierusalim, la Cincizecime, a fost deplină rânduială. Nu ni se spune şi nu rezultă din nimic că ar fi fost cea mai mică neorânduială, căci altfel nu s'ar fi înţeles nimic din ceea ce se predica acolo. In Corint însă, prin vorbirea în limbi era neorânduială şi de aceea, Apostolul Pavel cere să se înlăture hărmălaia, care face ca rugăciunea să se facă în chip necuviincios. Lui Dumnezeu nu-i place desordinea. El „nu este Dumnezeul neorânduelii“ (1 Cor. 14, 27–33). La penticostali e ceva mult mai mult de cum trebue să fi fost în Corint până când a intervenit Apostolul. Ei vorbesc „în limbi“ mai mulţi deodată şi nu numai că nimeni nu-i înţelege, dar peste

hărmălaia „cuvântărilor", unii mai şi bat din palme, alţii sar în sus, ridică mâinile, cad în genunchi, tremură, plâng ş. a. E peste tot o atmosferă care seamănă a bâlciu mai mult decât a rugăciune şi care numai seriozitate şi ordine nu poate dovedi. Cine i-a văzut vreo odată pe aceşti copleşiţi de „dar", s'a putut convinge de aceasta. Ori, neseriozitatea şi desordinea nu vin dela Sf. Duh.

4. In adunările penticostaliste, predicatorii adeseori găsesc prilejul — fie înainte, fie după ce au vorbit în limbi — de a grăi cuvinte glumeţe, de batjocură şi de râs la adresa noastră, cum adeseori s'a întâmplat, după care apoi cad iarăşi copleşiţi de dar şi vorbesc „în limbi". E oare cu putinţă, ca într'o astfel de atmosferă să fie de faţă Sf. Duh, care în astfel de oameni să-şi risipească darurile sale? Oare Sf. Duh e şi la îndemâna batjocoritorilor care se fac judecători trufaşi ai altora în locul singurului judecător Dumnezeu? Cine ar crede aşa ceva, ar înjosi sfinţenia Duhului Sfânt.

5. Oare prin astfel de mijloace caută Dumnezeu să-Şi răspândească adevărurile şi să-Şi descopere tainele Sale? O bolborosire neînţeleasă nu poate să uimească, ci cel mult să amăgească. Ea nu poate convinge pe păgâni despre superioritatea creştinismului şi despre adevărurile Evangheliei, dacă e neînţeleasă. Avem doar mintea trează şi graiul limpede, cu înţeles. Dumnezeu ni le-a dat tocmai pentru a ne da putinţa să descoperim prin ele adevărul şi pentru a-I aduce Lui laude. Dar când vrea El să ne descopere ceva ce n'am putea afla altfel, sau când ne cere să ne rugăm cât mai cu căldură, oare alege El alte căi, întunecate şi neînţelese de noi? In loc să ne deschidă mintea şi să ne deslege şi mai mult limba, ni le întunecă oare pe amândouă? Aceasta să fie oare plăcerea cea mai mare şi semnul celei mai mari iubiri faţă de noi?

6. Am spus că limbile penticostale nu pot fi insuflate dela Sf. Duh. Dar atunci ne punem întrebarea: dela cine sunt? Căci ceva trebue să fie. Ce-i face pe Penti-

costali să bolborosească şi să facă fel de fel de mişcări nefireşti şi nepotrivite?

Toate acestea pot să fie sau simulări (prefăcătorii), sau urmări ale postului negru cu care penticostalii se îndeletnicesc uneori câte două sau mai multe zile dearândul înainte de a vorbi „în limbi", sau în sfârşit, sunt semnele prezenţei unui duh, care numai dela Dumnezeu nu poate fi.

In Sf. Scriptură citim că există un dar special dela Sf. Duh, prin care cineva poate deosebi duhurile (1 Cor. 12, 10) deoarece nu numai Duhul lui Dumnezeu insuflă pe oameni, ci şi duhul satanei (1 Cor. 12, 3). Şi chiar Duhul omului. Noi suntem datori a fi cu grijă, ce fel de duh e cel ce a insuflat pe cineva. Sf. Apostol Ioan grăieşte: *„Iubiţilor, nu daţi crezare oricărui duh, ci ispitiţi duhurile, de sunt* (sau nu) *dela Dumnezeu, fiindcă mulţi prooroci mincinoşi au ieşit în lume"* (1 In. 4, 1); şi în continuare ne spune că acela este duh diavolesc, care nu mărturiseşte pe Iisus Hristos; adică, acela care îl tăgăduieşte pe Hristos e sigur diavolesc. Dar să nu uităm, că duh diavolesc poate fi uneori şi cel ce mărturiseşte pe Iisus Hristos, *„deoarece însuşi satana se preface în înger al luminii. Nu este, dar, lucru mare dacă şi slujitorii lui iau chip de slujitori ai dreptăţii, al căror sfârşit va fi după faptele lor"* (2 Cor. 11, 14–15). Cuvintele Apostolului şi felul cum penticostalii practică fără înţeles vorbirea în limbi, ne îndreptăţesc să credem că numai duhul lui Antihrist e în sânul adunărilor penticostale, cu scopul de a sparge unitatea Bisericii lui Hristos şi de a face din ea mai multe turme şi mai mulţi păstori, care să se vrăjmăşească întreolaltă, spre distrugerea tuturor şi spre distrugerea păcii între oameni. Căci oricât de luminat ar părea acest înger căzut, sau diavol, lucrările lui în adunările penticostale se văd de departe că nu sunt nici măcar omeneşti, cu atât mai puţin dumnezeeşti. In orice caz, Sf. Duh nu se manifestează în lucrări copilăreşti, neserioase, neînţelese, fără minte şi fără rost, cum sunt acelea din adunările penticostale.

CAP. XXXIX.

Vorbirea cu morţii (Necromanţia).

E fără rost să facem o examinare critică amănunţită a doctrinei spiritiste, deoarece spiritismul oricât s'ar pretinde creştin, el n'are decât prea puţine puncte de contact cu doctrina creştină. In cea mai mare parte, el stă foarte departe de creştinism. Fiindcă însă spiritismul este cunoscut în cercurile mai largi aproape numai prin practicarea vorbirii cu morţii — forma cea mai caracteristică şi populară de manifestare şi de afirmare a lui — ne vom ocupa, în cele ce urmează, de această practică, analizând-o în lumina învăţăturii biblice ortodoxe.

Mai întâi însă, să examinăm punctul nostru de vedere în această chestiune. El constă din următoarele: *„N'avem voie şi n'avem nici nevoie de a comunica, într'un chip sau altul, cu sufletele morţilor, deoarece nu putem avea niciodovadă care să ne asigure în chip neîndoelnic, că într'adevăr, la pretinsele convorbiri cu morţii, am fi în contact chiar cu sufletele invocate şi nu cu alte spirite, rele sau diavoleşti, substituite acelora.* Dimpotrivă, avem toate motivele de a ne îndoi.

I. **N'avem voie să comunicăm cu morţii.** Ne-o interzice categoric Sf. Scriptură. Astfel grăieşte porunca Domnului, în Testamentul Vechiu: *„Să nu alergaţi la cei ce cheamă morţii; pe la vrăjitori să nu umblaţi şi să nu vă întinaţi cu ei“* (Lev. 19, 31). *„Bărbatul sau femeia de vor chema morţii, sau de vor vrăji, să moară neapărat: cu pietre să fie ucişi, că sângele lor este asupra lor“* (Lev. 20, 27). Necromanţia este urâciune înaintea lui Dumnezeu

şi El n'o permite în poporul Său (Deut. 18, 9—14; 4/2 Regi 21, 6). O socoteşte ca pe una din cele mai mari răsvrătiri a omului în contra voii Sale (1 Regi sau 1 Sam. 15, 22—23) şi de aceea, ea trebue pedepsită ca atare.

Regele Saul a interzis-o cu asprime în popor. Totuşi, fiind odată la grea încercare, într'o luptă cu Filistenii, a recurs el însuşi la necromanţie, prin mijlocirea unei vrăjitoare din Endor, chemând spiritul lui Samuil, care să-i comunice soarta ce-l aşteaptă, deoarece Dumnezeu Se îndepărtase de el şi nu-i descoperea nimic şi în niciun chip. Samuil s'a tulburat de întrebarea lui Saul şi mustrându-l de ce i se adresează lui, îi prevesteşte soarta tristă ce-l aşteaptă (1 Regi sau 1 Sam. 28, 3—20). Şi într'adevăr, prevestirea lui s'a întâmplat întocmai: Saul a pierdut lupta şi şi-a primit pedeapsa cuvenită, murind străpuns de propria lui sabie (1 Regi sau 1 Sam. cap. 31; 1 Cron. cap. 10). Despre moartea lui zice Scriptura: „*Aşa a murit Saul pentru nelegiuirea sa, care o făcuse el înaintea Domnului, pentrucă n'a păzit cuvântul Domnului şi a alergat la o vrăjitoare cu întrebarea sa şi nu a căutat pe Domnul. De aceea a şi fost omorît şi domnia a fost dată lui David, fiul lui Iesei*" (1 Cron. 10, 13—14).

N'avem voie să comunicăm cu morţii, deoarece în comunicările cu ei suntem setoşi numai de astfel de descoperiri, care pentru noi sunt şi trebue să rămână ascunse. Cunoaşterii noastre, Dumnezeu i-a pus hotare, peste care nu putem trece fără a călca voia lui Dumnezeu. Tot ce trebue să ştim ne descopere El, fie indirect, fie chiar direct. Sunt însă chestiuni care depăşesc domeniul experienţei noastre simţuale, trecând în domeniul credinţei. Noi n'avem voie să intrăm cu experienţa simţuală într'un domeniu ca acesta, mai presus de simţuri. Orice încercare de a depăşi hotarul stabilit de Dumnezeu şi de a intra în domeniul oprit, este o necuviinţă şi o răsvrătire împotriva lui Dumnezeu, deoarece prin ea recurgem dela Dumnezeu la spirite, sau chiar la diavolul, cum vom vedea mai jos. Dumnezeu ştie ce şi cât să ne descopere. Şi dacă El nu

ne descopere tot ceea ce am fi ispitiţi să ştim, noi n'avem voie să căutăm descoperiri pe alte căi şi dela alţii, oricine ar fi aceştia, fără a ne face vinovaţi de pedeapsa cea mai mare.

II. **N'avem nevoie să comunicăm cu spiritele morţilor,** deoarece Dumnezeu ne-a descoperit tot ce a hotărît El să putem şti şi tot ce ne este necesar mântuirii noastre. Profetul ne spune: „Şi când vă vor zice: Intrebaţi pe cei ce cheamă morţii şi pe cei ce grăiesc din pântece, — să le răspundeţi: Nu se cuvine oare poporului să alerge la Dumnezeul său? Să întrebe oamenii pe morţi pentru soarta celor vii? Intrebaţi legea şi descoperirea!" (Is. 8, 19—20). Deci, tot ce putem şi trebue să ştim, se cuprinde în descoperirea dumnezeească şi n'avem nevoie să recurgem la necromanţie. Când bogatul nemilostiv ruga din iad pe Avraam să-l trimită pe săracul Lazăr printre cei vii, ca să le comunice starea de chin a iadului, spre a-i hotărî la pocăinţă, Avraam i-a răspuns că celor vii le este deajuns descoperirea legii („Moise şi Proorocii) şi că deci, n'au trebuinţă de mai mult (Lc. 16, 30—31). Şi într'adevăr, din descoperirea lui Dumnezeu, noi ştim tot ce trebue să facem în viaţa de aici şi cunoaştem — prin credinţă — şi starea din lumea de dincolo, mai ales prin Noul Testament. De aceea, necromanţia e fără rost. Din ea nu putem afla decât lucruri pe care le ştim deja, sau cel mult lucruri pe care n'avem trebuinţă să le cunoaştem, ca unele ce nu contribue la mântuirea noastră. De pildă, vorbirea cu morţii ne poate da dovada că sufletele morţilor trăiesc. Dar aceasta nu e o noutate; o ştim din Descoperire şi este o chestiune de credinţă, care nu este nevoie să fie verificată. Descoperirea Dumnezeească oferă toată garanţa adevărului. A o verifica prin experienţe simţuale însemnează a pune la îndoială adevărurile Descoperirii lui Dumnezeu.

Prin necromanţie ni se pot comunica şi lucruri noui, pe care nu le-am putea cunoaşte pe altă cale. Acestea

însă sunt amănunte, sau fapte neînsemnate din viitor, de prea mică importanţă şi nu constituesc, în niciun caz, un progres spiritual. Dimpotrivă, unele pot duce la disperare. Iar dacă nu ne este nici îngăduită şi nici folositoare cunoaşterea unor astfel de lucruri, curiozitatea noastră asupra lor e fără folos şi stăruirea în ea este diavolească. *„Fericiţi sunt cei ce n'au văzut şi au crezut"* (In. 20, 29).

III. **Na putem avea deplină siguranţă, că în şedinţele spiritiste am avea în faţă spiritul pe care-l presupunem, adică pe care l-am chemat.** Noi ştim, că spiritele rele, ale demonilor, se pot substitui spiritelor bune, prezentându-se ca inspiratoare ale unor daruri cereşti şi ale unor lucruri ce par a proveni dela vreun înger luminat (2 Cor. 11, 14–15). De aceea spune Sf. Evanghelist: *„Iubiţilor, nu daţi crezare oricărui duh, ci ispitiţi duhurile, de sunt dela Dumnezeu... Intr'aceasta să cunoaşteţi duhul lui Dumnezeu: orice duh care mărturiseşte pe Iisus Hristos venit în trup, este dela Dumnezeu. Şi orice duh care nu mărturiseşte pe Iisus, nu este dela Dumnezeu, ci este duhul lui Antichrist, despre care aţi auzit că vine şi acum este chiar în lume"* (1 In. 4, 1—3). Ce putem noi crede despre duhurile din şedinţele spiritiste, când le aplicăm cele cuprinse în cuvintele de mai sus ale Evangheliştului? Căci ele nu-L mărturisesc pe Iisus întrupat ca Fiu unic al lui Dumnezeu şi ca Răscumpărator, ci spun că Hristos este numai un spirit mai perfect şi că răscumpărarea şi-o face fiecare singur, purificându-se (curăţindu-se) prin diferite reîntrupări. Iată un motiv puternic, pentru care trebue să credem că duhurile din şedinţele spiritiste sunt diavoleşti, prezentându-se în locul duhurilor bune şi amăgind pe cei ce cred în ele.

Unii tălcuitori de mare autoritate susţin, că chiar şi în cazul lui Saul cu vrăjitoarea din Endor, nu spiritul lui Samuil s'a prezentat, ci un alt spirit, diavolesc, care s'a dat drept spiritul lui Samuil. (Aşa spune de exemplu Sf. Grigorie de Nissa). Spiritul era atât de urât, încât şi vră-

jitoarea s'a ingrozit de el. E cu neputinţă să fi fost al lui Samuil. Alţii spun deadreptul, că orice arătare în afară de Descoperirea Dumnezeească recunoscută ca atare, trebue respinsă, ca provenind dela diavolul, chiar dacă n'avem această siguranţă. Căci o credinţă tare nu simte nevoia dovedirii adevărurilor Descoperirii şi nici ale altor noui descoperiri. Iată de ce, unii Sfinţi au refuzat teofaniile (arătările lui Dumnezeu) şi orice alte arătări cereşti, sub cuvânt că n'au nevoie de ele şi n'au siguranţă asupra provenienţei lor.

Spiritismul n'are o doctrină unitară, ci mai multe şi diferite, toate deopotrivă de autoritative, deoarece toate sunt „descoperite" de spirite. Ori, dacă spiritele descoperitoare ar fi dela Dumnezeu, ele ar consuna perfect întreolaltă. Dar când o învăţătură „descoperită" nu consună, sau chiar se contrazice direct cu alta tot „descoperită", însemnează că ambele sunt minciuni amăgitoare, care nu pot proveni decât dela „tatăl minciunii", care este diavolul (In. 8, 44).

Diferenţele dintre multiplele teorii spiritiste nu provin din interpretarea diferită a oamenilor, ci deadreptul din „descoperirea" spiritelor. De aceea, vina lor nu poate fi aruncată în seama relativităţii (nedesăvârşirii) şi diversităţii minţii oamenilor, ci în seama spiritelor descoperitoare. In faţa noastră, nicio descoperire spiritistă nu poate avea preferinţă faţă de alta, deoarece şi una şi alta sunt la fel de „descoperite" şi la fel de mult, sau de puţin autoritative.

Biserica noastră n'a formulat oficial o dogmă, prin care să stabilească precis punctul ei de vedere, ca normă unitară de credinţă, împotriva necromanţiei. Şi nici n'a osândit oficial spiritismul, sub raportul acestei practici a vorbirii cu morţii, sau sub orice alt raport. Dar aceasta nu'nsemnează că-l admite, ci numai că nu socoteşte necesar şi oportun (potrivit) a-i face spiritismului reclamă, combătându-l. O combatere sistematică a lui e tot una cu o combatere a Budismului, ori a Mohamedanismului şi

nicidecum cu o combatere a vreunei secte creştine, deoarece spiritismul nu e o rătăcire parţială, ci totală.

Invăţături şi obiecţiuni „spiritiste".

Spiritiştii încearcă să ne dovedească, prin texte biblice, că ei reprezintă o învăţătură cu adevărat creştină şi ne obiecţionează, prin aceste texte, că nu ei, ci noi suntem în rătăcire, atât relativ la învăţătura despre reîncarnare, cât şi la practicarea necromanţiei. Despre celelalte rătăciri spiritiste, aderenţii lor nu prea ne opun obiecţiuni, fiindcă nici ei înşişi nu sunt cu toţii de acord asupra lor, iar pe de altă parte, le sunt mai puţin caracteristice, mai puţin cunoscute şi mai puţin preţuite. Cu toate că ţin rătăcirile şi practicele de mai jos, spiritiştii — de sigur cei mai puţin culţi — umblă la biserică, se împărtăşesc şi se ţin buni creştini.

Iată câteva învăţături şi obiecţiuni „spiritiste".

1. Sf. Scriptură aminteşte câteva apariţiuni ale unor oameni morţi, sau ale unor îngeri. Ea confirmă astfel putinţa de a comunica direct cu morţii, de unde rezulta că necromanţia nu e streină creştinismului şi mai ales nu e ceva anticreştin.

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, în Sf. Scriptură ni se spune, că la Schimbarea la faţa a Mântuitorului, s'au arătat *Moise şi Ilie* (Mt. 17, 3), iar la moartea Mântuitorului s'au arătat *mai mulţi morţi* din morminte (Mt. 27, 52–53). Ea confirmă deasemenea, apariţia unor *îngeri*, de exemplu la vestirea naşterii lui Ioan Botezătorul (Lc. 1, 11—20) şi la a naşterii Mântuitorului (Lc. 1, 26–38), apoi la naşterea Mântuitorului (Lc. 2, 9–15), la suferinţele din grădina Ghetsimani (Lc. 22, 43), la învierea Domnului (Mt. 28, 2–7) ş. a. (Vezi şi Fac. cap. 19; Tobit cap. 5 şi 12; Lc. 24, 4; Fapt. Ap. 1, 10; 5, 19–20; 12, 7–9 etc). Ei au comunicat cu oamenii pe faţă, iar alteori în vis

(Mt. 1, 20; 2, 12 ş. a). Dar aceste apariţiuni nu s'au făcut la voia şi chemarea oamenilor, ci la porunca lui Dumnezeu. Ele confirmă nemurirea sufletului şi posibilitatea sufletelor de a se arăta oamenilor, în mod excepţional, prin o îngăduinţă sau prin vreo misiune dela Dumnezeu. Nu confirmă însă dreptul şi nevoia omului de a căuta comunicări cu morţii. Sf. Scriptură nu neagă posibilitatea comunicării sufletelor celor morţi, cu oamenii de pe pământ, însă de aici nu urmează că admite practicarea unor astfel de comunicări, după bunul plac, cum am avut deja prilejul să constatăm. Rostul lor este de a mijloci vreo descoperire dela Dumnezeu, la voia Lui, iar nu de a alimenta curiozităţile fără rost, ale oamenilor. Deci, nu e vorba de ghiciri, ci de vestiri. Ghicirea este interzisă, în orice formă s'ar face.

2. **In Testamentul Vechiu s'a practicat necromanţia. Dovadă, cazul lui Saul cu necromanta din Endor ş. a. In Biserica creştină deasemenea se practică, în ceea ce se numeşte „invocarea Sfinţilor şi a Ingerilor"**, care în fond nu este altceva, decât o învocare a spiritelor bune, sau o vorbire cu morţii, în scopul chemării lor în ajutorul celor vii într'un fel oarecare (cu vreo descoperire a unor lucruri neştiute, o intervenţie, o înspirație, un imbold, etc). Deci, iată că spiritismul reprezintă o doctrină biblică, recunoscută chiar în practica Bisericii creştine.

Răspunsul nostru Invocarea sfinţilor ori a îngerilor nu este acelaşi lucru cu invocarea spiritelor. In ea cerem intervenţia numai a celor *aleşi şi bine plăcuţi lui Dumnezeu*, în timp ce spiritiştii invocă în primul rând şi aproape exclusiv numai spiritele celor *plăcuţi lor*, care nu totdeauna sunt şi lui Dumnezeu plăcuţi. Apoi, în invocarea sfinţilor, noi nu cerem, cum cer spiritiştii în invocarea spiritelor, descoperiri şi destăinuiri de fapte care sunt menite de Dumnezeu a ne rămâne ascunse. Necromanţia însă are ca scop ghicirea viitorului, relativ la soarta de aici şi

de dincolo. Ea este, ca vrăjitoria, dela diavolul şi cei ce ghicesc cu ea, ghicesc cu ajutorul diavolului. Ei descoperă ceea ce vrea omul, iar nu ceea ce vrea Dumnezeu. Numai profeţii descoperă voia lui Dumnezeu şi sunt trimişi ai Lui în acest scop. Când Dumnezeu nu trimite profeţi şi nu descoperă direct, însemnează că nu vrea să ne facă alte descoperiri. Iar când un „descoperitor" nu vine dela Dumnezeu, vine dela diavolul, întocmai ca, de pildă, roaba cu duh pitonic din Filipi, ale cărei descoperiri erau adevărate şi totuşi, Pavel a redus-o la tăcere, scoţând din ea duhul diavolesc cu care ghicea, fiindcă Pavel n'avea trebuinţă de ghiciri diavoleşti, care nu vin dela Dumnezeu, oricât de adevărate s'ar fi dovedit ele (Fapt. Ap. 16, 16—18).

3. **Şi despre reîncarnare vorbeşte Sf. Scriptură.** Ea aminteşte cazul reîncarnării lui Ilie, în persoana lui Ioan Botezătorul. Aşa grăit-a îngerul despre Ioan: *„El va merge înaintea Domnului, cu duhul şi cu puterea lui Ilie"* (Lc. 1, 17). Iar Mântuitorul a zis despre Ioan: *„El este Ilie, cel ce va să vie"* (Mt. 11, 14), adică acela despre care vi s'a descoperit în profeţi că trebue să se reîncarneze (Malah. 4, 5—6 sau 3, 23—24). Altădată apoi, ucenicii L-au întrebat pe Domnul: *„Pentru ce zic cărturarii că trebue să vie mai întâi Ilie? Iisus le răspunse: Ilie vine într'adevăr şi va aşeza la loc toate. Eu însă vă spun vouă că Ilie a şi venit, dar ei nu l-au cunoscut, ci au făcut cu el câte au voit..."* Şi Scriptura zice mai departe; *„Atunci au înţeles ucenicii că Iisus le vorbise despre Ioan Botezătorul"* (Mt. 17, 10—13). Deci, Ioan Botezătorul este Ilie reîncarnat, sau născut din nou pe pământ.

De altfel, Iisus Hristos a învăţat clar că există „naşteri din nou", adică reîncarnări (In. 3, 3—7 ş. a).

Răspunsul nostru. Intr'adevăr, profetul Malahia a vestit reapariţia lui Ilie. Dar această reapariţie se va întâmpla nu înainte de naşterea lui Mesia, ci „înainte de a veni ziua Domnului cea mare şi înfricoşată", iar aceasta însemnează, înainte de ziua judecăţii de apoi, adică în pragul sfârşitului lumii.

Din cuvintele îngerului că Ioan „va merge înaintea Domnului cu duhul şi cu puterea lui Ilie“ (Lc. 1, 17), nu rezultă că el este Ilie reîncarnat, ci numai că va fi la fel cu Ilie, în ceea ce priveşte misiunea de a predica pocăinţa, apoi în ceea ce priveşte activitatea, traiul, îmbrăcămintea etc. (Vezi 2/4 Regi 1, 8 ş. a).

Cuvintele Mântuitorului (Mt. 11, 14; 17, 10—13) s'ar părea că într'adevăr, confirma reîncarnarea lui Ilie în persoana lui Ioan şi ca această reîncarnare trebuia aşteptată acum, iar nu la sfârşitul lumii. Totuşi, pe baza spiritului doctrinei Mântuitorului, Ioan Botezătorul nu poate fi identic cu Ilie reîncorporat, ci numai asemănător cu el. Dovadă strălucită şi hotărâtoare despre aceasta este faptul, că la întrebarea Iudeilor din Ierusalim adresată lui Ioan prin mijlocirea preoţilor şi a leviţilor, dacă este el sau nu Ilie, le-a răspuns categoric: „*Nu sunt Ilie*“ (In. 1, 21). Este exclus ca Ioan să fi contrazis pe Mântuitorul, renegându-şi identitatea cu Ilie, dacă de fapt ar fi avut-o.

„Naşterea din nou“, de care vorbeşte Mântuitorul (In. 3, 3–7), nu este reîncarnare, ci naştere spirituală, „de sus“, prin „apă şi duh“, adică prin Botezul creştin. Textul însuşi exclude direct înţelesul unei naşteri din nou în trup, accentuând că nu e vorba, cum greşit înţelesese şi Nicodim, de o a doua naştere pe cale naturală, trupească.

Dar nici mintea chibzuită nu admite posibilitatea identificării lui Ioan cu Ilie reîncarnat. Căci, după spiritişti, reîncarnarea se face în scopul purificării şi perfecţionării. Ori, Ilie n'a avut nevoie de purificare şi de perfecţionare. Chiar de s'ar fi reîncarnat în Ioan, el n'ar fi avut ce să ispăşească din viaţa lui anterioară. Pe de altă parte, n'a fost nevoie de reîncorporarea lui spre a grăbi progresul omenirii, căci rolul ce l-a avut Ioan Botezătorul n'a fost atât de cumpănitor în acest progres, încât să nu-l fi putut îndeplini decât în calitatea de Ilie reîncorporat. Ce reprezintă Ioan în plus faţă de Ilie, sub raportul progresului moral al omenirii? Şi de ce nu s'a arătat Ilie în Ioan sub altă formă decât tot în aceea de profet şi de

propovăduitor al pocăinţei, cu acelaşi traiu aspru? De ce nu s'a întregit acum, apărând sub forma de mare conducător, mare legiuitor etc. spre a-şi întregi şi contribuţia sa la progresul omenirii?

Şi după doctrina creştină există reîncarnare, dar una singură, la sfârşitul lumii, când va fi învierea tuturor şi când trupul material va fi înduhovnicit, spre a fi adaptat (potrivit) eternităţii, — fapt care exclude orice altă reîncarnare.

Admiţând învăţătura spiritistă, trebue să admitem şi preexistenţa sufletelor, precum şi deasemenea, posibilitatea demonilor de a se mântui prin purificările unor reîncarnări repetate, ceea ce ar fi o rătăcire foarte depărtată de creştinism.

4. Ideia de reîncarnare este exprimată în Biblie şi cu ocazia vindecării orbului dela lacul Siloam, când Apostolii pun întrebarea: Ce greşeli ispăşeşte acest nenorocit, prin pedeapsa de a fi lipsit de vedere? Greşeli proprii, sau greşeli de ale părinţilor? (In. 9, 2). De aici rezultă, că orbul putea să ispăşească eventual păcatele sale dintr'o viaţă anterioară. Astfel, ideia purificării prin reîncarnări nu era streină nici Mântuitorului, nici Apostolilor.

Răspunsul nostru. Una este reîncarnarea şi cu totul altceva este ispăşirea unor păcate proprii, sau de ale părinţilor. De altfel, în cazul de mai sus nu e vorba de vreo ispăşire, cum în chip greşit au bănuit şi Apostolii. Mântuitorul a înlăturat aceasta înţelegere greşita, arătând că acel orb nu ispăşeşte nimic şi că este orb numai pentru a-Şi manifesta prin el puterea Sa vindecătoare.

In învăţătura Mântuitorului nu există nicăiri pedeapsa unei dreptăţi răzbunătoare încă în viaţa aceasta. El învaţă că aici există numai îndreptare şi iertare. Ispăşirea se face uneori şi în viaţa de aici, dar adevărata ispăşire se va face abia după judecata de apoi, dar nu pentru „purificare", ci ca răsplată. Răscumpărarea a făcut-o numai Mântuitorul, pentru toţi şi nimeni nu şi-o poate face singur, în niciun chip.

* * *

Toate celelalte învăţături spiritiste sunt tot atât de anticreştine ca cele de mai sus. (Vezi pag. 73–77). Căci, după creştinism:

Sufletele sunt create *direct* şi nu indirect de Dumnezeu.

Despre o preexistenţă (existenţă mai înainte de întrupare) a sufletelor nu poate fi vorba.

Trupurile sunt create de Dumnezeu şi nu de îngeri.

Despre perispirit (învelişul sufletului), Sf. Scriptură nu face nicio amintire şi nici Sf. Tradiţie.

Ispăşirea se face în iad, a cărui existenţă este în chip stăruitor confirmată de cuvântul Descoperirii.

Demonii nu se pot mântui.

Nu există decât o singură înviere şi reîncorporare: la sfârşitul lumii.

INDICE BIBLIOGRAFIC.

PRESCURTĂRI.

P. D. = Biblioteca „Popasuri Duhovniceşti". Sibiu. Arhidiecezana.
V. H. = Biblioteca „Veniţi la Hristos", Sibiu. Arhidiecezana.
B. C. O. = „Biblioteca Creştinului Ortodox". Arad. Diecezana.
B. B. P. = „Biblioteca Bunului Păstor". Sibiu. Arhidiecezana.

*

Alexandrescu Pr. Ioan, Izbăvire prin Biserica lui Hristos, Sibiu (P. D. Nr. 2).
— Avraam în lumina Evangheliei. Sibiu (P. D. Nr. 13).
— Părintele Avraam şi credinţa sa. (P. D. Nr. 17).
Algermissen Konrad, Konfessionskunde. Ein Handbuch der christlichen Kirchen- und Sektenkunde der Gegenwart. IV-te Aufl. Hannover, 1930.
Crişanul episcop Andrei, Epistola către Romani. Curs litografiat. Oradea.
— Exegeza Noului Testament. Comentar la Sf. Evanghelii şi Fapt. Ap. Curs litografiat. Oradea.
Bartolomei A., Dispute cu Nazarenii. Caransebeş, 1903.
Beldie Econ. Dr. I. C., Rătăcirea Adventistă. Bucureşti, 1914.
— Popasuri Exegetice. Bucureşti, 1928.
— Poziţiuni Teologice. Galaţi, 1929.
— Vorbirea în limbi. Galaţi, 1934.
— Sfinţirea apei. Contribuţii liturgice. Galaţi, 1937.
— Cine poate predica în biserică? Mon. Of. 1940.
Berdiaev N., De la destination de l'homme. Paris, 1935.
Bichiceanu Pr. Silviu, Scrisoare către un pocăit (B.C.O. Nr. 38).

Bisping Dr. Aug., Erklärung der Evang. n. Matth. - n. Markus u. Lukas. - n. Johannes. (3 vol). II-te Aufl. Münster, 1867–1869.

— Erklärung der Apostelgeschichte. II-te Aufl. Münster 1871.

— Erklärung der Briefes an die Röm. - Kor. - Kor u. Gal. - Eph. Phil. u. Kol. - Thess. Past. u. Philim. III-te Aufl. Münster 1861–1883.

— Erklärung der sieben kath. Briefes. III-te Aufl. Münster 1871.

Bogáts Rayner, Levelek egy baptistához. Arad, 1929.

Boloşiu Teodor, Nu vă jucaţi cu credinţa. (B.C.O. Nr. 46–47).

Brânzeu Dr. N. Pocăiţii. Petroşani, 1913.

Boudou Le P. Adrien, Actes des Apôtres, traduits et commentés. (Verbum Salutis VII). IVe éd. Paris, 1933.

Bulgakov S., Ortodoxia. Trad. de N. Grosu. Sibiu, 1933.

Cabasila Nicolae, Despre viaţa în Hristos. Trad. de Dr. T. Bodogae. Sibiu, 1946.

Calnev M. A., Combaterea sectelor raţionaliste (12 broşuri). Chişinău, 1925 şi 1928.

Călugăreanu Pr. Mihail, Adventismul şi combaterea lui. Sf. M-re Neamţu, 1923.

— Adventismul si dreapta credinţă. Neamţ, 1924.

Cândea Prot. Dr. Spiridon, Botezul din necesitate. Sibiu, 1940 (B. B. P. Nr. 20).

— Secta baptistă în România. Sibiu (V. H. Nr.).

Căpitan Pr. Emilian, Cinstirea Prea Curatei Fecioare Maria. Arad (B. C. O. Nr. 29).

— Oglinda pocăiţilor. Arad (B. C. O. Nr. 13).

Cercel Pr. Corneliu, Hristoşi mincinoşi. Bucureşti, 1926.

Ciuparcă Gh., Pocăitismul în Bucovina. Cernăuţi, 1921.

Cioroianu Prot. Dr. Ştefan, Preotul nostru ortodox creştin. Arad (B. C. O. Nr. 22).

— Cinstiţi, ascultaţi şi iubiţi Biserica voastră strămoşească. Arad (B. C. O. Nr. 16).

Chirică Pr. Petre, Crucea lui Hristos. Iaşi, 1924.

— Nu Sâmbăta, ci Dumineca e ziua de odihnă a Domnului. Iaşi, 1924

— Botezul copiilor mici. Iaşi, 1925.
— Sf. Tradiţie izvor de lumină. Iaşi, 1925.
Chtricuţă Pr. Petre, Studiu asupra textelor evanghelice cu privire la Parusie. Bucureşti, 1935.
Crisostom Sf. Ioan, Comentariile, sau explicarea epistolei către Ebrei. Trad. de Teodosie Atanasiu. Buc. 1923.
Codreanu Pr. F., Despre căsătorie. Arad (B. C. O. Nr. 17).
Comoroşan Alexiu, Prelegeri academice din Dogmatica ortodoxă. Vol. I. II. Cernăuţi, 1887 şi 1889.
Comşa Dr. Grigorie Gh., Sâmbăta şi Dumineca. Buc. 1923.
— Pentru Neam şi Lege. Caransebeş 1923.
— Sectele religioase din România. Bucureşti, 1924.
— Biserica, Statul şi Baptismul. Bucureşti, 1926.
— Noua Călăuză pentru cunoaşterea şi combaterea sectelor religioase. Arad, 1927.
— Combaterea catehismului baptiştilor. (Bibl. „Sămănătorul" Nr. 172).
— Pruncii trebuesc botezaţi, dar numai odată. Arad (B. C. O. Nr. 2).
— Luptele baptiştilor împotriva preoţimei române. (B. C. O. Nr. 6).
— Credinţa şi Botezul. Arad (B. C. O. Nr. 14).
— Pentru Biserica Ortodoxă. Arad (B. C. O. Nr. 23).
— Baptismul în România, din punct de vedere istoric, naţional şi religios. Arad (B. C. O. Nr. 27-28).
— Eşti sigur de mântuire? Arad (B. C. O. Nr. 30).
— Primejdia Baptismului. Arad (B. C. O. Nr. 40-41).
— Pedepsirea păcătoşilor şi scoaterea din adunările baptiste. Arad (B. C. O. Nr. 56).
— Lucrarea diavolească a adventiştilor. Arad (B. C. O. Nr. 60).
— Cheia sectelor religioase din România. Arad (B. C. O. Nr. 72-78).
— Fiii buni ai Bisericii. Arad (B. C. O. Nr. 83).
— Ura baptiştilor împotriva noastră. (B. C. O. Nr. 92).
— Veniţi la Maica Neamului. Chemări către Baptişti. Arad (B. C. O. Nr. 93-94).

— Erupţia vulcanului baptist. Arad (B. C. O. Nr. 100-101).
— Statul în faţa sectarilor. Arad 1933. (B. C. O. Nr. 105).
Constantinescu Pr. Al. N., Sectologie. Ed. a III-a. Buc. 1935.
Cordun Arhim Galaction, Ce este Adventismul? Buc. 1922.
— Cine grăeşte adevărul? Bucureşti, 1922.
— Aşezămintele Sf. Biserici ort. pentru venerarea şi invocarea Sfinţilor în rugăciuni. Buc. 1924.
Cotîrlă Ioan, Sf. Cruce, Sf. Icoane, Lumânările şi Tămâia. Arad (B. C. O. Nr. 61).
Cotos Dr. Nicolae, Secta Studenţilor de Biblie. Cernăuţi (rev. „Candela" Nr. 1-12 din 1923).
Damaschin Sf. Ioan, Dogmatica. Trad. de D. Fecioru. Buc. 1938. (Colecţia Izvoarele Ortodoxiei" Nr. 1).
Dărvărescu Ioan I. N., Feriţi-vă de Adventişti şi de toţi rătăciţii. Arad (B. C. O. Nr. 70).
Deheleanu Pr. Dr. P. Dogma Haritologică a Bisericii ort. Arad, 1938.
— Exegeza Test. Nou. Vol. II. Epist. Pauline, Sobornicesti şi Apoc. Curs litografiat de N. I. Zotta. Arad, 1941.
Delafosse Henri, L'Épitre aux Romains. Paris (Rieder) 1926.
Dihor Pr. Ignatie, Lupta pentru Cruce. (B. C. O. Nr. 4).
Dimitrescu Icon. Ene, Combaterea Adventiştilor. Ploeşti, 1920.
Dimitrievici Vladimir, Nazarenismul. Trad. de Iosif Bălan. Caransebeş, 1906.
Donos Pr. N., Dumineca şi Sâmbăta. Huşi, 1922.
— Cinci cuvântări bisericeşti. Huşi, 1923.
Durand Alfred, Évangile selon Saint Matthieu, Marc, Luc, Jean. 4 vol. ed. X, Paris (éd. Gabalda) 1927.
Eftimiu Florea, Vicleşugurile Satanei. Tg.-Mureş, 1925.
Farmachides Teoclitos, Comentar asupra sf. evang. după Matei. Trad. de Const. Grigorie şi Sava T. Saru. (Vol. I şi II) R.-Vâlcea, 1931.
Felea Pr. Ilarion V. Critica ereziei baptiste. Sibiu, 1937.
— Pocăinţa. Studiu de documentare istorică şi dogmatică. Sibiu, 1939.

— Sfintele Taine. Sibiu, 1927. (V. H.) Nr. 20.
Felea Dr. Ioan, La Hristos fără pocăiţi. Arad (B.C.O. Nr. 15).
Fillion L.-Cl., La Sainte Bible, — texte latin et traduction française — commentée d'aprés la Vulgate et les textes originaux. XI-e éd. Tome VII et VIII. Paris, 1928.
Gala Galaction, Piatra din capul unghiului. Bucureşti, 1926.
— Noul Testament. Bucureşti. Ed. Inst. Biblic, 1927.
Gaşpar Pr. Mina, Legea lui Moise, Sâmbăta Evreilor şi Dumineca creştinilor. Arad. (B. C. O. Nr. 62–64).
Georgescu Pr. D., Adventismul din punct de vedere biblic, raţional şi moral-practic. Bucureşti, 1922.
Gheorghiu Dr. Vasile, Sf. Evanghelie după Mateiu, cu comentar. Cernăuţi, 1926 şi 1933.
— Epistola către Romani a Sf. Ap. Paul. Introducere, traducere şi comentar. Cernăuţi, 1928.
— Introducere în sfintele cărţi ale Testamentului Nou. Cernăuţi, 1929.
— Curs de Exegeză. Epistola 1. către Corinteni. Litografiat de M. I. Arnăutu-Dolj. Cernăuţi, 1932.
— Despre Botezul cu Spirit Sfânt şi cu foc şi Darurile harismatice. Arad (B. C. O. Nr. 55).
— Problemele mântuirii noastre. Arad (B.C.O. Nr. 57).
Gherasim Pr. Oreste, E posibilă o reabilitare a Inochentismului? Răspuns Părintelui Gala Galaction. Rădăuţi, 1942.
Godescu Pr. Econ. P. I.. Furii pustiesc ogorul. Piteşti, 1914.
— Fărâme din istoria misionarismului argeşan. Piteşti 1229.
Gologan Pr. G. D., Spiritismul şi minunile Mântuitorului. Bucureşti, 1939.
Han R., Iubirea aproapelui şi baptismul. Arad, (B.C.O. Nr. 69).
Hanzu Pr. Ioan, Taina Pocăinţei. Sibiu, 1941. (B. B. P. Nr. 1).
Hodoroabă Pr. N., In luptă cu Adventiştii. Iaşi, 1925.
Hradil Pr. Prof. Dr. I., Adevărata Biserică a lui Hristos. Sibiu. (V. H. Nr. 7 .
Ilie Pr. Ioan, Cinstirea sf. icoane. Sibiu (V. H. Nr. 14).

Ispir Dr. Vasile G., Sectele religioase din România. Arad (B. C. O. Nr. 37).

Lagrange Le P. M.-J., Evangile selon Saint Mathieu. Ed. III. Paris (Gabalda). 1927.

— Evangile selon Saint Marc. Ed. III. Paris, 1929.

— „ „ „ Luc. „ „ „ „

— „ „ „ Jean. „ „ „ 1927.

Lăzărescu Dr. V., Creştinismul şi ştiinţele oculte. Sibiu, 1924.

Leu-Botoşăneanul Arh. Grigorie, Confesiuni şi secte. Studiu istoric-misionar. Bucureşti. 1929.

Loichiţă Vasile, Chiliasmul (Milenarismul). Expunere şi critică dogmatică. Cernăuţi, 1924.

Magier Pr. Cornel, De ce cinstim noi icoanele şi sf. cruce? Arad. (B. C. O. Nr. 8).

Mangâru Pr. D., Cele zece Porunci. Arad (B.C.O. Nr. 103–4).

Marcu Diac. Dr. Gr. T. Problema sectelor. Constatări şi remedii. (In Analele Asoc. A.Şaguna). Sibiu, 1940.

— Rătăciţi neştiind Scripturile. Despre folosul citirii Sf. Scripturi şi despre tâlcuirea ei. Sibiu, (V. H. Nr. 3).

— Unde este şi unde nu este Hristos? Sibiu. (V. H. Nr. 10).

— Din neamul lui Dumnezeu suntem (V. H. Nr. 19).

— Epistola sf. Apostol Pavel către Tit. Introducere, text şi comentar. Sibiu, Arhidecezana, 1947.

Melhisedec Episcop, Lipovenismul. Bucureşti, 1871.

Meyer Heinric Aug. Kritisch-exegetisches Handbuch über das Evangelium nach Johannes. II-te Aufl. Göttingen, 1852.

Mihălcescu Pr. I. Clasicitatea creştină şi cultul sfinţilor în faţa Descoperirii Dumnezeeşti. (In rev. Bis. Ort. Rom. din Martie–Aprilie 1924).

— Cultul Sfinţilor. Arad, (B. C. O. Nr. 71).

Mladin Diacon Nicolae, Biserica lui Dumnezeu în lumina Sf. Scripturi. Sibiu, (V. H. Nr. 15).

— Bucură-Te Mireasă pururea Fecioară. Sibiu, 1945 (P. D. Nr. 10).

Morăraşu Arhim. Silvestru, Despre cultul sfinţilor. Iaşi, 1924.
Moruşca Arhim. Policarp P., Sf. Scriptură şi Tradiţia Sfântă. Arad (B. C. O. Nr. 11).
— Căsnicia creştină. Învăţături pentru miri. Arad (B. C. O. Nr. 34–35).
— Omenirea în faţa crucii. Arad, (B. C. O. Nr. 59).
Munteanu Dr. G. L., Predica de pe Munte. Studiu exegetic, Cluj. Nr. 1932.
Nanu Prot. A., Maica Domnului. Sibiu, (V. H. Nr. 5).
— Poruncile Domnului. Sibiu (V. H. Nr. 17).
— Biruinţa Crucii. Sibiu, (P. D. Nr. 3).
Nazarte Icon. Const., Dumineca, Botezul şi Ierarhia bisericească. Bucureşti, 1910.
— Cinstirea sf. icoane. Bucureşti, 1911.
— Combaterea principalelor învăţături adventiste. Bucureşti, 1913.
— Sâmbăta Adventiştilor şi sf. Duminecă. Buc. 1914.
Olariu Dr. Iosif, Epistolele. Sf. Apostol Pavel către Romani, Corinteni, Galateni şi Efeseni. Caransebeş, 1910.
Ouatu C., Cine sunt şi ce urmăresc Adventiştii. Bucureşti, ed. II. 1930.
Paulini Petre, Este adevărat? Se va sfârşi lumea în anul 1925? O examinare a profeţiilor lui Russel şi Rutherford în lumina Bibliei. Bucureşti.
Petreuţă I. Judecata particulară. Oradea, 1935.
— Rugăciunile pentru cei morţi. Oradea, 1937.
— Spiritismul. Timişoara (Luceafărul), 1945.
Pollok A. Adventismul în faţa Scripturii. Trad. de D. Cornilescu. Bucureşti, 1920.
Popescu Pr. Gr., Cele zece Porunci nu alcătuesc o lege morală desăvârşită. Roman, 1925.
— De ce serbăm Dumineca? Roman, 1926.
Popescu Pr. Haralambie, Iisus Hristos. Sf. evanghelie într'una. Bucureşti, 1937.
Popescu Dr. Teodor M., Cum falşifică baptiştii istoria creştinismului. Arad (B. C. O. Nr. 88–89).

Popescu Prof. Vintilă, Scrisoarea unui ortodox către baptiştii din America. Arad (B. C. O. Nr. 80).

Popoviciu Eusebiu, Istoria bisericească universală şi Statistica bisericească, trad. Atanasie Mironescu, vol. I–IV. Ed. II. Bucureşti, 1926.

Popovschi N., Mişcarea dela Balta, sau Inochentismul. Chişinău, 1926.

Prejbeanu Prot. Gr., şi *Pârvulescu Pr. Sevast*, Arme împotriva Adventiştilor. Craiova, 1924.

Prodan Arhim. Mina, Călăuza cunoaşterii şi combaterii sectelor. Sf. M-re Neamţ, 1928.

Rovenţa Pr. Dr. Haralambie, Epistola întâia către Tesaloniceni. Introducere şi comentar. Bucureşti, 1938.

— Epistola către Efeseni a Sf. Apostol Pavel. Introducere şi comentar. Bucureşti, 1929.

Rudiev Pr. Teodor, Cum dobândim mântuirea? Arad. (B. C. O. Nr. 51).

— Fugiţi de adunările pocăiţilor, Arad (B.C.O. N. 58).

Savin Econ. Petre G., Din viaţa Adventiştilor. Galaţi, 1928.

Sârbu Pr. Dr. Corneliu, Originea sectarismului. Cauzele apariţiei şi expanziunii mişcării sectare. Sibiu, 1945.

— Misionarismul laic în lupta antisectară. Sibiu, 1945.

Scriban Arhim. Iuliu, Origina Duminecii. Bucureşti, 1921.

— Adventismul dat pe faţă de un fost adventist. Trad. din l. germană. Bucureşti, 1925.

— Sfânta Evanghelie. Cele patru evanghelii în una. Cu scurte însemnări lămuritoare şi tâlcuiri. Bucureşti, 1936.

Scvoznicov Pr. Al., Psihologia sectelor religioase. Studiu analitic asupra cauzei şi fondului mişcării sectare. Chişinău, 1939.

— Mândria şi neştiinţa baptiştilor. (B. C. O. Nr. 52).

Simionescu Al., Spiritismul. Bucureşti, 1906.

Şiclovan Dr. S., Despre Biserică. Arad (B. C. O. Nr. 24).

— Sf. Tradiţie şi Baptiştii. Arad (B. C. O. Nr. 36).

Ştefănescu Prot. I., Pericolul propagandei adventiste şi combaterea concubinajului. Ploeşti.

Stana Pr. Simeon, Biruința unui preot asupra baptiștilor. Arad. (B. C. O. Nr. 53).

Stanca Pr. Dr. Sebastian, Pocăiții. Cluj, 1913.

Sterghiu Pr. Aurel, Adventismul. Origina și lucrarea sa. Vol. II. Ploești, 1943.

Stratilatov Pr. C., 26 predici la Credința Creștină, sau tâlcuirea Crezului. Trad. de episcopul Nicodim. Sibiu, 1916 (B. B. P. Nr. 7-8).

Suciu Protos. Iustin I., Să ne mărturisim preotului. (Spovedania). Arad (B. C. O. Nr. 9).

Suciu Dr. Vasile, Hipnotism și Spiritism. Blaj, 1906.

Scheurlen Paul, Adventiștii. Trad. de Al. N. Constantinescu. Ed. I. Brăila, 1923 și ed. II. Buc. 1926.

— Die Sekten der Gegenwart. Stuttgart, 1921.

Torrey Dr. R. A., Trebue să țină creștinii Sabatul? Trad. de D. Cornilescu. București, 1920.

— Cum câștigăm suflete pentru Mântuitorul? Trad. de Dr. Jean Staneschi. Ed. III. Arad, Farul Creștin.

Turicu Pr. Caius, Primiți sf. taină a Cuminecăturii. Arad (B. C. O. Nr. 7).

Ungureanu Pr. I., Crucea lui Hristos. Arad, 1946 (Bibl. „Calea Mântuirei" Nr. 1-3).

Vasile cel Mare Sf., Comentar la Psalmi. Trad. de Pr. Dr. Ol. N. Căciulă. București, 1939 (colecția „Izvoarele Ortodoxiei" Nr. 2).

Vlăduceanu Dr. V., Concordanță biblică antisectară. Timișoara, 1947.

Vermeșan Pr. Grigorie, Biserica și păcătoșii. (B. C. O. Nr. 79).

Vinescu Pr. C., Icoanele. Sf. M-re Neamț.

Vintilescu P., Cultul și ereziile. Pitești, 1926.

Weinhart Dr. Benedict, Das Neue Testament unseres Herrn Jesus Christus, nach der Vulgata übersetzt und erklärt. II-te Aufl. Freiburg im Breisgau, 1899.

TABLA DE MATERII

Prefață . . . . . Pag. 5

PARTEA INTÂIA

Chestiuni introductive.

Cap. I. Sectologia. Obiectul, scopul şi metoda . 7
II. Istoricitatea fenomenului sectar . . 12
III. Cauzele ivirii sectelor. Inevitabilitatea sectarismului 16
IV. Cauzele răspândirii sectelor . . . 25
V. Strategie antisectară.
1. Atitudinea față de secte . . . 31
2. Mijloace de luptă antisectară . . 37
VI. Sectele din România. Scurtă privire istorică.
1. Baptiştii 42
2. Adventiştii 45
3. Studenţii Bibliei 50
4. Penticostalii 53
5. Nazarenii 55
6. Evangheliştii 57
7. Secerătorii 59
8. Inochentiştii 60
9. Tudoriştii 64
10. Teosofii 66
11. Spiritiştii 70

PARTEA A DOUA

Doctrina ortodoxă în raport cu ereziile comune tuturor sectelor.

Cap. VII. Despre Biserică 79
A. Biserica — ierarhie superioară . . 80
B. Biserica — totalitatea credincioşilor . 83
C. Biserica — locaş de închinare . . 97
VIII. Sf. Scriptură 103

IX. Sf. Tradiţiune 117
X. Cultul Sfinţilor şi al Ingerilor . . . 140
XI. Prea cinstirea Sf. Fecioare Maria .. 158
XII. Cultul sfintelor moaşte 169
XIII. Cultul sfintelor icoane 181
XIV. Venerarea sfintei cruci 200
XV. Semnul crucii 208
XVI. Rugăciunile pentru morţi 214
XVII. Simboale şi rituri 232
XVIII. Postul 239
XIX. Jurământul. 254
XX. Condiţiile mântuirii subiective . . . 270
XXI. Mijloacele sfinţitoare sau Sfintele Taine . 286
XXII. Botezul 293
XXIII. Mirul 334
XXIV. Cuminecătura 341
XXV. Pocăinţa 354
XXVI. Preoţia 368
XXVII. Nunta (Căsătoria) 402
XXVIII. Maslul 413
XXIX. Puterea disciplinară 419
XXX. Sfinţirea obiectelor 428
XXXI. Cădirea cu fum de tămâie. Anafora. Praporii. Lumânările 433

PARTEA A TREIA

Doctrina ortodoxă în raport cu ereziile specifice numai unor secte.

XXXII. Serbarea Duminecii în locul Sâmbetei . 437
XXXIII. Nu mai există mâncări necurate . . 461
XXXIV. Data venirii a doua a Domnului . . 474
XXXV. Impărăţia de o mie de ani („Mileniul“) . 487
XXXVI. Veşnicia chinurilor iadului . . . 502
XXXVII. Statul în concepţia biblică . . . 508
XXXVIII. Vorbirea în limbi (Glossolalia) . . . 516
XXXIX. Vorbirea cu morţii (Necromanţia) . . 552
Indice bibliografic 563

Greşeli de îndreptat

La pag. 542 după primul alineat al *Răspunsului nostru* şi înainte de pct. 2, a se adăuga şi alineatele următoare, care din neatenţie au fost omise la corectură:

Apostolii l-au primit la Cincizecime numai prin vărsarea Sf. Duh, fără apă, dar acest fel de împărtăşire a fost numai o excepţie, ca început al Botezului creştin, cum am văzut când am vorbit despre Botez. Incolo însă, chiar ei înşişi când l-au împărtăşit apoi cuiva, l-au împărtăşit deodată cu apă şi Duh şi numai în acest sens vorbesc ei despre Botez. Aşa a botezat Diaconul Filip pe famenul Etiopian (Fapt. Ap. 8, 26–38), Apostolul Pavel pe ucenicii din Efes (Fapt. Ap. 19, 1–6), Apostolul Petru pe păgânii din casa sutaşului Corneliu (Fapt. Ap. 10, 47–48), adică exact aşa, cum îi anunţase lui Nicodim Mântuitorul (In. 3, 5). Apostolul Pavel zice textual: „*Este un Domn, o credinţă, un Botez*" (Efes. 4, 5). Dacă în creştinism ar exista două botezuri, Apostolul n'ar fi putut spune că e unul, ci că sunt două şi că unul fără celalalt nu e îndestulător, sau nu e complect.

In privinţa însuşirii de taină a Botezului creştin e de prisos să mai stăruim. (Vezi pag. 300–302).

Orice alte greşeli neobservate, strecurate în text. vor putea fi îndreptate de cititori, cu puţină bunăvoinţă.

La pag. 44 rândul 12 de sus în jos, cuvântul Unguri a se corecta în: clasa conducătoare a Ungurilor.

ACEST MANUAL DE SECTOLOGIE S'A TIPĂRIT IN TEASCURILE „DIECEZANEI" DIN ARAD, CU BINECUVÂNTAREA ŞI CU PURTAREA DE GRIJĂ MORALĂ ŞI MATERIALĂ A P. S. S. DR. ANDREI MAGIERU EPISCOPUL ARADULUI, CĂRUIA ŞI PE ACEASTĂ CALE AUTORUL ÎI EXPRIMĂ SENTIMENTE DE CEA MAI SINCERĂ RECUNOŞTINŢĂ.

Toate drepturile rezervate.

281.95.01(01)

Deheleanu, prof. dr. Petru *Manual de Sectologie. Diecezana, Arad 1948. 576 p.*

Destinat preoţilor şi studenţilor teologi pentru specializare, precum şi credincioşilor în scop apologetic Are trei părţi. I. Cuprinde chestiuni introductive: cauzele ivirii şi răspândirii sectelor; atitudinea şi mijloacele de luptă împotriva sectelor; istoricul sectelor II. Expune doctrina ortodoxă în raport cu ereziile comune tuturor sectelor. III. Expune doctrina ortodoxă în raport cu ereziile specifice numai unor secte. Fiecare capitol expune mai întâi doctrina ortodoxă, după care urmează învăţături şi obiecţiuni sectare, analizate sub raport biblic.